

Сучасні тенденції інноваційного розвитку дошкільної освіти

**Збірник наукових і науково-методичних праць
за матеріалами конференції**

**МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ**

**ХМЕЛЬНИЦЬКА
ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА
АДМІНІСТРАЦІЯ**

**Хмельницький обласний
інститут післядипломної
педагогічної освіти
імені А.Назаренка**

28 вересня 2023 року

**Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
імені Анатолія Назаренка
Кафедра теорії та методик дошкільної і початкової освіти**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ТА НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПРАЦЬ

**Сучасні тенденції інноваційного
розвитку
дошкільної освіти**
(за матеріалами науково-практичної конференції)

Хмельницький 2023

ДК 373.21
ББК 74.100.2

«Сучасні тенденції інноваційного розвитку дошкільної освіти / Зб.наук. та наук.-мет. пр. [ред. кол.: В. І. Очеретянко (гол.) та ін.] – Хмельницький: ХОІППО ім. А. Назаренка, 2023 – 389 с.

Рецензенти:

Зданевич Л.В. – доктор педагогічних наук, професор (Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія);

Пулатова Л.Й. – кандидат філологічних наук (Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка);

Туркот А.В. – вихователь-методист (заклад дошкільної освіти №43, м.Хмельницький).

У збірнику подано статті за матеріалами роботи науково-практичної конференції (з міжнародною участю), яка відбулася 28 вересня 2023 року. У наукових та науково-методичних публікаціях розглядаються теоретичні та практичні аспекти розвитку в системі дошкільної освіти в умовах сьогодення. Адресовано широкому колу педагогічних працівників дошкільної освіти, викладачам ВНЗ, студентам, магістрам.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Очеретянко В. І., ректор ХОІППО ім. А. Назаренка, кандидат історичних наук – голова редакційної колегії; **Вашеньк І. Б.**, проректор ХОІППО ім. А. Назаренка, кандидат історичних наук, доцент; **Ковальська О. П.**, завідувач кафедри теорії та методик дошкільної і початкової освіти ХОІППО ім. А. Назаренка, кандидат педагогічних наук; **Студенець О.А.**, старший викладач кафедри теорії та методик дошкільної і початкової освіти ХОІППО ім. А. Назаренка, кандидат педагогічних наук; **Харченко А. А.**, старший викладач кафедри теорії та методик дошкільної і початкової освіти ХОІППО ім. А. Назаренка; **Романова О. В.**, старший викладач кафедри теорії та методик дошкільної і початкової освіти ХОІППО ім. А. Назаренка, кандидат психологічних наук (відповідальна за випуск).

Рекомендовано до друку
рішенням Вченої ради ХОІППО ім. А. Назаренка
(протокол № 3 від 18.10.2023 р.)

За зміст статей несуть відповідальність автори публікацій. Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів.

ХОІППО ім. А. Назаренка, 2023

ВІД РЕДАКЦІЇ

В Україні дошкільна освіта є обов'язковою частиною у системі безперервного навчання. Відповідальність за навчання дитини у дитсадку несуть її батьки або особи, які їх замінюють, та навчальні заклади, де діти перебувають. Через виклики війни кожна сфера суспільного життя функціонує з певними особливостями, зумовленими обставинами сьогодення. Не винятком є система дошкільної освіти.

В умовах війни педагогічні працівники мають бути готовими та спроможними повноцінно надавати освітні, інформаційні, консультаційні послуги сім'ям, які виховують дітей раннього та дошкільного віку. Для цього слід віддавати перевагу системам комунікації з дітьми, їхніми батьками, сім'ями, педагогами, що дають змогу встановити швидкий обмін інформацією, мобільність зворотного зв'язку. Пріоритетні напрями діяльності закладів дошкільної освіти:

- організація та підтримка безпечного освітнього простору;
- організації освітнього процесу у різних форматах і подолання освітніх втрат;
- педагогічна взаємодія з дітьми, зокрема з дітьми з особливими освітніми потребами;
- партнерство у співпраці з батьками або законними представниками дітей;
- організаційно-методична підтримка керівників і педагогів ЗДО;
- організація в нових умовах атестації педагогічних працівників;
- організація харчування в ЗДО.

На Хмельниччині основними завданнями педагогів дошкільників є збереження життя і здоров'я дітей і працівників, створення безпечних умов перебування у ЗДО в період збройної агресії росії; забезпечення психолого-педагогічного супроводу та використання тісної комунікації між усіма учасниками освітнього процесу; організація освітнього процесу відповідно до Базового компонента дошкільної освіти, реалізація завдань комплексних та парціальних програм, обраних педагогічними колективами для впровадження у своїх закладах; одним із актуальних та важливих напрямків освітньої діяльності є формування соціально-громадянської компетентності та виховання патріотизму у дошкільників; забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами на здобуття освіти в умовах воєнного стану.

28 вересня 2023 року на базі Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти проведено науково-практичну конференцію (з міжнародною участю) «**Сучасні тенденції інноваційного розвитку дошкільної освіти**», яка вже стала ювілейною конференцією, що ініціюється та проводиться кафедрою теорії та методик початкової та дошкільної освіти інституту. У роботі конференції взяли участь: наукові, науково-педагогічні та педагогічні працівники закладів вищої освіти, педагогічні працівники центрів професійного розвитку педагогічних працівників (районів, міст, ОТГ), завідувачі, вихователі та спеціалісти закладів дошкільної освіти Хмельниччини та інших регіонів України, долучилися педагоги м.Лодзь (Республіка Польща). В збірнику представлено матеріали учасників конференції: (виступи, презентації, майстер-класи, міні-тренінги тощо).

Висловлюємо щире подяку всім учасникам конференції та сподіваємось, що презентовані у збірнику матеріали будуть цікаві та корисні не тільки вихователям, музичним керівникам, хореографам, методистам, завідувачам закладів дошкільної освіти, а й викладачам, студентам та усім учасникам освітнього процесу

ЗМІСТ

Баранюк Наталія <i>Модернізація управлінської діяльності керівника закладу дошкільної освіти в умовах сучасних викликів.....</i>	10
Басюк Дарія , Гаркавенко Тетяна <i>Дошкільна Хмельниччини в умовах воєнного стану.....</i>	12
Батюк Наталя <i>Психологічна допомога учасникам освітнього процесу у профілактиці та подоланні деприваційні кризи (кризових ситуацій) за допомогою копінг-стратегій.....</i>	16
Березовська Неоніла <i>Психологічна підтримка педагогів ЗДО в умовах воєнного стану.....</i>	22
Бізюк Тетяна <i>Кавове малювання як вид арт-терапії, ароматерапії та кольоротерапії.....</i>	26
Бондар Леся <i>Інноваційна діяльність в умовах дошкільної освіти.....</i>	28
Борищук Катерина <i>Безпечне освітнє середовище в умовах сьогодення.....</i>	32
Бортнік Наталія <i>Фрактальне малювання з дітьми старшого дошкільного віку. ....</i>	37
Буряк Оксана <i>Прийоми мнемотехніки на музичних заняттях в ЗДО.....</i>	42
Вальтер Ольга <i>Використання онлайн-ресурсів для створення авторського освітнього контенту як складова медіаграмотності вихователя ЗДО.....</i>	47
Василевська Віта <i>Інтегровані фізкультурні заняття як спосіб осучаснення фізкультурно-оздоровчої роботи в ЗДО.....</i>	52
Височенко Світлана <i>Організація освітнього процесу для дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану.....</i>	57
Вільчанська Тетяна <i>Інструменти тайм-менеджменту як ресурс для підвищення ефективності професійної діяльності педагогів.....</i>	62
Вільчинська Наталія <i>Інноваційні підходи до організації освітнього процесу в ЗДО: досвід реалізації.....</i>	67
Вітіщенко Світлана <i>Безпечне освітнє середовище закладу дошкільної освіти: нові виміри безпеки.....</i>	71

Вознюк Лілія, Музичук Галина <i>Компетентність педагога як основа його професійної майстерності.....</i>	75
Войтович Галина <i>Формування життєстійкості особистості в умовах війни: теоретико-прикладний аспект.....</i>	79
Гагаріна Наталія <i>Упровадження українського мистецтва в дошкільний освітній простір.....</i>	85
Гаєвська Ірина <i>Медіаграмотність музичного керівника ЗДО у контексті викликів сьогодення....</i>	87
Гетнарович Ольга <i>Формування здоров'язберезувальної компетентності у дітей дошкільного віку під час віддаленого освітнього процесу.....</i>	91
Головчук Наталія, Буга Наталія <i>Розвиток особистісно-професійної компетентності педагога-дошкільника в умовах інноваційних змін в освіті.....</i>	101
Голосієнко Катерина, Гринь Олена <i>Освіта дошкільнят в умовах сучасних викликів.....</i>	104
Грішина Юлія <i>Як зрозуміти та підтримати дітей з аутизмом під час війни.....</i>	113
Гроцька Ірина <i>Формування української національної ідентичності, виховання патріотизму.....</i>	116
Гудзяк Валентина <i>Інновації як засіб прогресивних змін у сучасній дошкільній освіті: теорія і практика.....</i>	119
Гуйван Світлана <i>Концепти використання мнемотехніки в роботі з дошкільнятами.....</i>	123
Гурська Наталія <i>Інновації як засіб прогресивних змін у сучасній дошкільній освіті: теорія і практика.....</i>	131
Дмитрук Альбіна <i>Формування національної ідентичності сучасних дошкільників крізь призму календарної обрядовості рідної країни – України.....</i>	135
Єфімчук Юлія <i>Медіаграмотність як невід'ємна складова професійного саморозвитку педагога.....</i>	141
Житовоз Любов <i>Шахи як засіб формування спортивно-ігрової компетентності дітей дошкільного віку.....</i>	146
Заболотна Наталя <i>Використання steam-лабораторії в середовищі дошкільного закладу.....</i>	150

Завіша Ірина	
Безпечне освітнє середовище закладу дошкільної освіти: нові виміри безпеки.....	154
Закшевська Тетяна	
<i>Кільця Луллія як засіб активізації мовленнєвих та розумових здібностей дітей дошкільного віку.....</i>	157
Зборовська Людмила	
<i>Lego конструктор – освітній інструмент навчання та розвитку дошкільників....</i>	161
Зубик Марина	
<i>Педагогічна система Марії Монтессорі в умовах війни.....</i>	163
Іващук Мар'яна	
<i>Інновації як засіб прогресивних змін у сучасній дошкільній освіті : теорія і практика.....</i>	169
Карпенко Ольга	
<i>Світ творення краси з особливими дітьми.....</i>	173
Кобець Юлія	
<i>Гурток «Комп'ютерна грамота», як засіб формування цифрової компетентності дітей дошкільного віку.....</i>	183
Ковальська Оксана	
<i>Психологічна підтримка дітей та дорослих в умовах травмівних подій.....</i>	186
Королівська Людмила	
<i>Щасливий педагог – нова професійна компетенція.....</i>	194
Костюк Інна	
<i>Засади перспективності і наступності дошкільної та початкової ланок освіти..</i>	197
Кравчук Ірина	
<i>Медіаосвіта як важливий чинник професійної діяльності сучасного педагога.....</i>	201
Кузь Вікторія	
<i>Навчання в дії: казка-шумівка у роботі з дітьми дошкільного віку.....</i>	205
Кузьменко Ірина	
<i>Організація освітнього процесу з дітьми дошкільного віку з особливими освітніми потребами у воєнний час.....</i>	208
Кузьмук Світлана	
<i>Формування навичок ефективного читання у дітей дошкільного віку шляхом використання іноваційних технологій.....</i>	214
Кучер Аліна	
<i>Інноваційні підходи до організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти..</i>	218
Левчун Тетяна	
<i>Використання елементів STREAM-освіти в музичній діяльності дошкільників.....</i>	223

Лісецька Аліна <i>Хвилинки творчості і фантазії. Артосвіта у формуванні мистецько-творчої компетентності дошкільників.....</i>	<i>227</i>
Лоб Ольга <i>Навчання та підтримка дітей з особливо освітніми потребами в умовах війни....</i>	<i>230</i>
Лукасік Оксана <i>Психологічна підтримка дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану.....</i>	<i>232</i>
Люх Валентина, Романюк Людмила <i>Креативний розвиток: його вплив на підготовку дитини до системного шкільного навчання.....</i>	<i>238</i>
Ляур Ірина <i>Нейроігри на логопедичних заняттях.....</i>	<i>243</i>
Марущак Олена <i>Педагог в умовах інноваційних змін у системі освіти.....</i>	<i>248</i>
Матвійчук Олена <i>Інформаційно-цифрові технології як сучасний засіб в роботі вихователя ЗДО.....</i>	<i>250</i>
Мельник Анжела <i>Освіта дітей з особливими освітніми потребами у воєнний час. Забезпечення освітньої траєкторії дошкільника.....</i>	<i>254</i>
Мельник Олена <i>Спільні активності дітей різного віку в дошкільному закладі: досвід співпраці.....</i>	<i>258</i>
Мітягіна Світлана <i>Розвиток науково-дослідницької компетентності педагогічних працівників закладів дошкільної освіти: актуальність питання та нові освітні потреби.....</i>	<i>261</i>
Мозгова Світлана <i>Сучасні інновації у мовленнєво-творчому розвитку дітей дошкільного віку.....</i>	<i>263</i>
Нерубайська Оксана <i>Медіаграмотність учасників освітнього процесу.....</i>	<i>268</i>
Никитюк Наталія <i>Інтеграція програми соціально-фінансової освіти «Афлатот» у освітню програму «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку.....</i>	<i>273</i>
Новіцька Тетяна <i>Індивідуально-диференційований підхід в рамках моделі методичного супроводу педагогів.....</i>	<i>277</i>
Ознамець Олена <i>Організація освіти для дітей з особливими освітніми потребами в закладі дошкільної освіти та надання допомоги батькам в умовах воєнного стану.....</i>	<i>281</i>

Остапчук Міра <i>Організація освітнього процесу в закладі дошкільної освіти в умовах військового стану.....</i>	<i>285</i>
Охота Лілія <i>Формування правильної звуковимови у дітей 5-го року життя засобами дидактичних ігор та вправ.....</i>	<i>288</i>
Павлова Наталія <i>Психологічний супровід учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану...293</i>	<i>293</i>
Прокопчук Анна <i>Ігри з блоками Дьєнеша як засіб розвитку прийомів розумових дій дітей дошкільного віку.....</i>	<i>296</i>
Равкіс Олена <i>Коли світ на межі змін: твоя стратегія – збереження психічного здоров'я.....</i>	<i>301</i>
Рачок Тетяна <i>Управління закладом дошкільної освіти в умовах сучасних викликів.....</i>	<i>306</i>
Романова Оксана <i>Особливості формування професійної Я-концепції сучасного вихователя закладу дошкільної освіти.....</i>	<i>310</i>
Сас Ірина <i>Інноваційний підхід до системи роботи закладу дошкільної освіти зі зміцнення психофізичного здоров'я дошкільнят.....</i>	<i>316</i>
Свередюк Наталія <i>Освіта дітей з особливими освітніми потребами у воєнний та повоєнний час. Забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії дошкільника.....</i>	<i>320</i>
Севастьянова Інна <i>Сенсорний розвиток дітей раннього віку засобом розвивальної дошки «Бізіборд».....</i>	<i>323</i>
Сігінішина Ірина <i>Особливості створення безпечного освітнього середовища як чинника формування ціннісних життєвих навичок у дітей дошкільного віку.....</i>	<i>325</i>
Співаковська Оксана <i>Розвивальне середовище для дітей з ООП в інклюзивному просторі ЗДО.....</i>	<i>331</i>
Страхонюк Оксана <i>Технологія використання віртуальної дошки PADLET в роботі сучасного ЗДО.....</i>	<i>337</i>
Студенець Олена <i>Вдосконалення особистісно-професійної компетентності педагога в умовах реформування й розвитку дошкільної освіти.....</i>	<i>341</i>

Табінська Віта <i>Психологічна стійкість батьків дітей з ООП в умовах воєнного стану.....</i>	<i>348</i>
Тарапака Наталія <i>Безпечне освітнє середовище як фактор розвитку особистості дітей дошкільного віку.....</i>	<i>352</i>
Тимощук Ольга, Голосієнко Вікторія <i>Безпечне середовище, яке мотивує, активізує, розвиває в закладі дошкільної освіти.....</i>	<i>355</i>
Тимченко Тетяна <i>Метод «активного слухання» - музичне підґрунття розвитку естетичної культури дошкільника.....</i>	<i>360</i>
Харченко Алла <i>Формування професійної компетентності педагога дошкільного закладу в умовах педагогічних ризиків.....</i>	<i>365</i>
Хома Ірина <i>Розвиток мовлення дітей дошкільного віку в процесі ознайомлення з природою... </i>	<i>370</i>
Шевчишена Оксана <i>Психологічна допомога батькам в умовах воєнного/після воєнного стану країни.....</i>	<i>373</i>
Шикерук Оксана <i>Скарбничка логік світу (досвід реалізації інноваційних підходів до організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти).....</i>	<i>377</i>
Шитманюк Віта, Полівода Наталія <i>STREAM-освіта: розвиваємо критичне мислення дошкільнят.....</i>	<i>380</i>
Яблонська Зоя <i>Організація та проведення ранкових зустрічей з дошкільнятами в закладі дошкільної освіти в сучасних умовах.....</i>	<i>386</i>

Модернізація управлінської діяльності керівника закладу дошкільної освіти в умовах сучасних викликів

Анотація: У статті висвітлюється питання модернізації управлінської діяльності керівника закладу освіти, змісту, форм і методів освітнього процесу, вимоги до професійної компетенції керівника

Ключові слова: модернізація, управлінська діяльність, професійний стандарт, компетентність, управління освітою

Abstract: The article highlights the issue of modernization of the managerial activity of the head of the educational institution, the content, forms and methods of the educational process, requirements for the professional competence of the head

Key words: modernization, managerial activity, professional standard, competence, education management

Модернізація – це гарно організована, раціональна і систематична робота.

П.Друкер

Розвиток сучасної освіти висуває до керівника більш значущі вимоги, тому модернізація освітнього процесу вимагає модернізації управління. Основним завданням керівника освіти є оновлення змісту його управлінської діяльності і ефективне функціонування сучасного закладу освіти залежить значною мірою від професійної компетентності керівника. Керівники закладів освіти, які прагнуть розвиватися та розвивати заклад освіти, перебувають у безпечному процесі впровадження змін, які можуть перевести заклад на якісно інший рівень розвитку. Сьогодні Україна прагне інтегруватися в єдиний європейський освітній простір, модернізувати та привести освіту у відповідність до європейських стандартів з урахуванням національних особливостей.

Модернізація освітнього процесу – це нові універсальні вимоги до професійної компетентності керівників, забезпечення якісної управлінської діяльності дошкільними навчальними закладами шляхом правильної організації внутрішнього контролю. Сучасний керівник повинен бути компетентним як у питаннях методології навчання, виховання і розвитку дошкільників, так і в системному управлінні дошкільним навчальним закладом, має виявляти високий рівень управлінської компетентності.

Управління колективом називають мистецтвом, успіху в якому досягають природжені управлінці або ті, хто постійно працює над удосконаленням управлінської діяльності, вивчаючи теорію педагогічного менеджменту.

Сучасний управлінець має бути мобільним, конкурентоздатним, презентувати себе на ринку праці, уміти використовувати знання як інструмент для розв'язання управлінських проблем, уміти здобувати, аналізувати та використовувати інформацію, генерувати нові ідеї на основі:

усвідомлення завдань реформування освіти;

творчого осмислення мети й завдань функціонування закладу освіти й управління ним, перспективи його розвитку, сутність інноваційних теорій, ідей, сучасних технологій;

знань з теорії управління соціальними системами, філософії освіти, соціології та психології управління, менеджменту фінансів, комп'ютерної грамоти.

Управлінська культура керівника в сфері освіти – це комплекс управлінських знань, умінь, навичок і досвіду, а також професійно значущих особистісних якостей лідерської і творчої спрямованості. Майстерність управління полягає в умінні вибирати найбільш ефективні для конкретного моменту і обставин, що склалися, методи управлінської діяльності [1].

Від професіоналізму керівника багато в чому залежить успішний розвиток навчального закладу, його конкурентоспроможність і авторитет. Професіоналізм керівника є запорукою працездатності педагогічного колективу, добробуту вихованців, спокою батьків, задоволеності соціальних замовників.

28 вересня 2021 року було затверджено професійний стандарт «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти» та внесено його до Реєстру професійних стандартів. У Законі України «Про освіту» професійний стандарт визначено, як затверджені в установленому порядку вимоги до компетентностей працівників, що слугують основою для формування професійних кваліфікацій. На основі професійних стандартів розробляють стандарти вищої та фахової передвищої освіти, що використовують для розроблення та вдосконалення освітніх програм підготовки майбутніх фахівців.

Упровадження Професійного стандарту є тривалим процесом і відбувається поетапно через розроблення методичних рекомендацій, програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників, проведення вебінарів, тренінгів, семінарів, конференцій, забезпечення інформаційного супроводу цього процесу.

У методичних рекомендаціях щодо впровадження професійного стандарту керівника (директора) закладу дошкільної освіти основну увагу приділено професійним компетентностям фахівця. Професійні компетентності становлять сукупність знань, умінь і навичок, професійно значущих якостей особистості, що забезпечують здатність виконувати на певному рівні трудові функції, визначені відповідним професійним стандартом.

Необхідними професійними компетентностями для керівника ЗДО визначено такі:

- здоров'язберезувальна;
- проєктувальна;
- операційне управління закладом дошкільної освіти;
- організаційно-методична;
- комунікативна;
- здатність до навчання протягом життя;
- інформаційно-комунікаційна;
- лідерська;
- емоційно-етична;
- стратегічне управління та розвиток закладу дошкільної освіти;
- стратегічна комунікація;
- нормативно-правова.

Необхідно зазначити, що у повоєнний період перед керівником ЗДО поставлено такі завдання, що вимагають від фахівця розвиненості низки компетентностей, які є необхідними саме для цього періоду і обумовлені обставинами. Так, керівник/директор ЗДО сьогодні має вміти організувати безпечне освітнє середовище для дітей, налагоджувати освітній процес дистанційно, мобільно приймати необхідні рішення в кризових ситуаціях тощо. Ці та інші компетентності відображені у Професійному стандарті, проте актуалізується потреба у розробленні подальших методичних матеріалів з урахуванням реалій повоєнного періоду. [2].

У науковій літературі існує чимало визначень поняття управлінська культура, що свідчить про його складність і важливість. Із огляду на це, Н. Лізіна на перше місце

ставить буття культури, що містить у собі всі аспекти людської предметної діяльності і, отже, буття управління виступає різновидом культуротворчості. Однак дослідниця також використовує поняття культури як якісного показника управлінської діяльності, розглядаючи культуру в іншому, більш вузькому сенсі, як рівень уміння і володіння навичками управлінської діяльності. Культура соціального управління, з погляду авторки, – це «сукупність цінностей, установок, переконань, ціннісних орієнтирів і символів, які їх відображають, а також способів впливу, що слугують для впорядкування управлінського досвіду, регулювання поведінки всіх членів суспільства» [3]. Як зазначає Л.Москаленко, сучасний управлінець має бути мобільним, конкурентоздатним, презентувати себе на ринку праці; вміти використовувати знання як інструмент для розв'язання управлінських проблем; вміти здобувати, аналізувати та використовувати інформацію; генерувати нові ідеї [4].

Список використаних джерел та літератури

- 1.Бойко. І.І. Професійна компетентність керівника закладу освіти як складова його професійної культури 2008.
URL:http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/peddysk/2009_5/bojko.pdf.
- 2.Методичні рекомендації щодо впровадження професійного стандарту керівника (директора) закладу дошкільної освіти
- 3.Лізіна Н.В. Управлінська культура як якісний показник управлінської діяльності. Ползунівський вісник.2006. № 1. С. 23
- 4.Москаленко Л. А. Розвиток управлінської компетентності керівника дошкільного навчального закладу:URL:<http://www.svyatoshinruo.kiev.ua/2013-10-10-14-41-03/3485-2015-03-12-10-34-16>

Басюк Дарія,
директор Департаменту освіти та науки
Хмельницької обласної військової адміністрації,
доктор економічних наук, професор
Гаркавенко Тетяна,
головний спеціаліст відділу дошкільної
та загальної середньої освіти Департаменту
освіти та науки Хмельницької обласної
військової адміністрації

Дошкілля Хмельниччини в умовах воєнного стану

Якісна й доступна освіта для дітей раннього та дошкільного віку є фундаментом для реалізації потенціалу дитини, її успішного подальшого навчання.

У Хмельницькій області в мережі станом на 1 вересня 2023 року знаходиться 652 заклади дошкільної освіти, із них: 492 – самостійні ЗДО, 160 – структурні підрозділи закладів загальної середньої освіти. Крім того функціонують дошкільні групи при двох закладах позашкільної освіти у м. Хмельницький та м. Шепетівка. Комунальної форми власності – 643 дошкільних заклади, державної – 1, приватної форми власності – 8. Контингент дітей у закладах дошкільної освіти складає 35, 6 тис. дітей. Це, на жаль, на 2 тис. менше, ніж у 2022 році. Причиною є демографічна ситуація: значне зменшення народжуваності дітей, а також виїзд сімей з дітьми за межі України.

За період воєнних дій в Україні Хмельниччина зазнала немало нападів збройної агресії росії, було пошкоджено 19 закладів дошкільної освіти у семи територіальних громадах (Деражнянській, Меджибізькій, Старокостянтинівській, Хмельницькій, Чорноострівській, Шепетівській, Ярмолинецькій).

Не зважаючи на воєнний стан в Україні та часті повітряні тривоги, заклади дошкільної освіти області продовжують надавати освітні послуги дітям.

Діяльність дошкільних закладів, і зокрема освітній процес у них, організовується відповідно до законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», Положення про заклад дошкільної освіти, Державного стандарту дошкільної освіти (Базового компонента дошкільної освіти), Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів.

Крім того, в умовах воєнного стану заклади дошкільної освіти у своїй діяльності керуються Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», листами Міністерства освіти і науки України, яких з початку війни ми отримали вже чимало:

- від 02.04.2022 №1/3845-22 «Про рекомендації для працівників ЗДО на період дії воєнного стану в Україні»,
- від 17.03.2022 № 1/3475 «Про зарахування до ЗДО дітей із числа внутрішньо переміщених осіб»,
- від 22.06.2022 № 1/6887-22 «Щодо збереження мережі закладів дошкільної освіти та захисту прав їх працівників»,
- від 11.07.2022 №1/7707 -22 «Про підготовку закладів освіти до нового навчального року та опалювального сезону в умовах воєнного стану» (Інструктивно-методичні матеріали щодо порядку підготовки закладу освіти до нового навчального року та опалювального сезону з питань цивільного захисту, охорони праці та безпеки життєдіяльності),
- від 20.06.2023 № 1/8820-23 «Про організацію безпечного освітнього простору в закладах дошкільної освіти та обладнання укриттів».
- від 26.07.2023 4/2645-23 "Щодо роботи з дітьми з ООП в інклюзивній та спеціальній групах",
- від 21.08.2023 № 1/12490-23 «Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2023/2024 навчальному році»

В умовах збройної агресії росії закладах дошкільної освіти вживаються заходи з посилення безпеки учасників освітнього процесу: продовжується робота з облаштування укриттів відповідно до вимог Державної служби надзвичайних ситуацій; перевірено системи оповіщення учасників освітнього процесу про небезпеку; підготовлено інструкції для працівників щодо реагування на небезпечні ситуації, загрози, план евакуації; апробується система навчання та тренування дітей і працівників щодо дій в екстремальних ситуаціях, проводяться навчання працівників щодо надання домедичної допомоги всім учасникам освітнього процесу; взято курс на оздоровчу спрямованість освітнього процесу. У вересні 2023 року освітній процес за очною формою навчання організовано у 536 закладах дошкільної освіти, за змішаною – у 31 ЗДО, через відсутність укриттів 72 заклади дошкільної освіти працюють з використанням дистанційних технологій, 13 дошкільних закладів освітні послуги наразі не надають.

У режимі офлайн працюють ті заклади, у яких наявне та відповідно облаштоване сховище або найпростіше укриття. Ряд дошкільних закладів використовують укриття шкіл або інших установ, що знаходяться поблизу дошкільного закладу.

Слід відзначити, що засновники та працівники закладів дошкільної освіти приклали немалих зусиль для приведення сховищ та укриттів у відповідність до вимог ДСНС. Адже збереження життя та здоров'я дітей, створення безпечних умов перебування дітей і працівників у закладах в умовах війни сьогодні є найголовнішим завданням керівників та колективів закладів освіти. Це завдання є досить складним – діти дошкільного віку не можуть самостійно правильно реагувати та діяти в критичних ситуаціях, потребують постійної уваги, підтримки та допомоги.

Працівники закладів дошкільної освіти облаштували в укриттях навчально-розвивальні осередки, укомплектували настільними та розвиваючими ігровими наборами, матеріалами для зображувальної діяльності, атрибутами для інтелектуальної та розважальної діяльності. Зусилля спрямовуються на те, щоб укриття стали комфортними та нагадували звичні для дошкільників групові кімнати.

Під час перебування в укриттях з дітьми проводиться психолого-педагогічна робота, організуються різні форми діяльності, зокрема: руханки, читання казок та віршів, малювання, ліплення, конструювання, настільні ігри, співи, танці, театралізована діяльність тощо.

388 закладів дошкільної освіти радо прийняли у свої дитячі колективи 1902 дитини із числа внутрішньо переміщених осіб. Це діти, які потребують особливої підтримки, ласки та турботи. Їм надається психолого-педагогічна допомога, проводиться робота з адаптації у новому середовищі, зі зниження рівня стресу, емоційного навантаження, напруженості. Також велика увага психологів та вихователів спрямована на роботу з батьками таких дітей, які теж потребують підтримки, відновлення емоційного здоров'я та рівноваги.

Найбільше дітей із числа ВПО зараховано до закладів дошкільної освіти Хмельницької, Кам'янець-Подільської, Дунаєвецької, Красилівської, Нетішинської, Старокостянтинівської, Шепетівської, Ярмолинецької територіальних громад.

У дошкільних закладах з дітьми працюють 4,5 тис. педагогів, в тому числі близько 3 тисяч вихователів. Технічного та обслуговуючого персоналу - 5 тис. осіб.

Дошкільна спільнота області з початку повномасштабної війни об'єднала свої зусилля для підтримки збройних сил України, працівники закладів виконували різноманітні завдання задля допомоги.

Наразі допомога ЗСУ продовжується. У багатьох територіальних громадах закладами дошкільної освіти були організовані та проведені благодійні ярмарки для підтримки наших воїнів: «Разом до перемоги». Батьки, працівники закладів та жителі громад мали змогу придбати дитячі сувеніри, вироби, випічку, солодоші, зробивши таким чином свій внесок для перемоги над ворогом. Таким чином збираються чималі суми від дошкільнят Хмельницької області на допомогу ЗСУ.

У дошкільних закладах проводяться різноманітні заходи патріотичного спрямування, зокрема проведено акції: «Сади перемоги», «Допоможемо дітям Херсону», «Оберіг для воїна», «Смаколик для солдата» та багато інших заходів.

Відповідно до методичних рекомендацій Міністерства освіти і науки України пріоритетними напрямками діяльності закладів дошкільної освіти в 2023/2024 навчальному році є:

1. Організація та підтримка безпечного освітнього простору.
2. Організація освітнього процесу у різних форматах і подолання освітніх втрат.
3. Педагогічна взаємодія з дітьми, зокрема з дітьми з особливими освітніми потребами.
4. Партнерство у співпраці з батьками або законними представниками дітей.
5. Організаційно-методична підтримка керівників і педагогів ЗДО.
6. Організація в нових умовах атестації педагогічних працівників відповідно до нового положення про атестацію.
7. Організація харчування в ЗДО.

Нормативною основою організації освітнього процесу в ЗДО є Базовий компонент дошкільної освіти, «Методичні рекомендації до оновленого Базового компонента дошкільної освіти». Освітній процес у закладах дошкільної освіти організовується за принципами опосередкованого навчання, діяльнісного підходу, партнерської взаємодії дитини та дорослого.

Педагогами закладів дошкільної освіти враховуються вимоги Базового компонента дошкільної освіти щодо формування достатнього та необхідного рівня знань і умінь дитини для безпечного перебування в навколишньому середовищі,

елементарних норм поведінки у надзвичайних ситуаціях. У закладах проводяться Тижні безпеки життєдіяльності дитини, Дні цивільного захисту.

З метою реалізації вимог Базового компонента дошкільної освіти педагогічні колективи дошкільних закладів організують освітній процес відповідно до освітніх програм, які обирають із переліку рекомендованих Міністерством освіти і науки України (лист МОН від 14.08.2023 № 1/12038-23), для використання в освітньому процесі з дітьми. Вибір освітніх програм (комплексних і парціальних) здійснюється педагогічними колективами з огляду на запити батьків, власні можливості та результати попередньої роботи. В одному ЗДО можливе одночасне використання кількох комплексних і парціальних програм з певних напрямів освітньої діяльності.

У житті українського дошкілля і в складних умовах сьогодення відбуваються важливі професійні події. Так з червня по вересень 2023 року проходив Всеукраїнський фестиваль «Сучасне дошкілля під крилами захисту», організований Міністерством освіти і науки України, Українським інститутом розвитку освіти в партнерстві з ВГО «Асоціація працівників дошкільної освіти» та видавництвом «Ранок».

Всеукраїнський фестиваль зібрав в єдиному педагогічному колі науку та практику українського дошкілля. До цієї когорти зі своїми авторськими творчими доробками та напрацюваннями радо долучились фахівці дошкільної освіти Хмельницької області.

З 18 по 22 вересня переможці Всеукраїнського фестивалю «Сучасне дошкілля під крилами захисту» презентували найсучасніші досвіди імплементації Базового компонента дошкільної освіти. З гордістю хочеться відзначити, що серед переможців фестивалю є п'ять робіт педагогів Хмельниччини, а саме:

- дипломом III ступеня у номінації «Сучасні якісні практики реалізації змісту освітнього напрямку «Дитина в соціумі» (інваріативний складник Базового компонента дошкільної освіти)» відзначено творчий доробок «Кубики історій: виховуємо патріотів змалечку». Автори: Світлана Коваль, вихователь-методист закладу дошкільної освіти № 5 «Олімпійський» Кам'янець-Подільської міської ради, Тетяна Боршуляк, вихователь закладу дошкільної освіти № 5 «Олімпійський» Кам'янець-Подільської міської ради;

- дипломом II ступеня у номінації «Сучасні якісні практики реалізації змісту освітнього напрямку «Гра дитини» (інваріативний складник Базового компонента дошкільної освіти)» відзначено роботу «Проектна діяльність як засіб соціалізації старших дошкільників за програмою «Впевнений старт». Автор: Таїсія Бронницька, вихователь-методист закладу дошкільної освіти № 9 «Барвистий віночок» Кам'янець-Подільської міської ради;

- дипломом I ступеня у номінації «Сучасні якісні практики реалізації змісту освітнього напрямку «Дитина в соціумі. Соціально-фінансова грамотність» (варіативний складник Базового компонента дошкільної освіти)» відзначено напрацювання «Програма соціально-фінансової освіти дошкільника «Афлатот»: досвід та перспективи». Автори: Євгенія Калинюк, начальник відділу дошкільної та інклюзивної освіти управління освіти і науки Кам'янець-Подільської міської ради, Таїсія Шевеленко, головний спеціаліст відділу дошкільної та інклюзивної освіти управління освіти і науки Кам'янець-Подільської міської ради, Ірина Кульчицька, директор закладу дошкільної освіти № 18 «Зірочка» Кам'янець-Подільської міської ради, Наталія Назарук, вихователь-методист закладу дошкільної освіти № 18 «Зірочка» Кам'янець-Подільської міської ради;

- дипломом I ступеня у номінації «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі. Комп'ютерна грамота» (варіативний складник Базового компонента дошкільної освіти) відзначено роботу «Безпечна країна Інтернетія». Програма безпеки дітей старшого дошкільного віку в інформаційно-комунікаційному просторі». Автор: Уляна

Гальчук, соціальний педагог Дунаєвецького закладу дошкільної освіти № 5 «Усмішка» Дунаєвецької міської ради;

- дипломом I ступеня у номінації «Особистість дитини. Спортивні ігри» (варіативний складник Базового компонента дошкільної освіти) відзначено роботу «Досвід впровадження гуртка «Шахове королівство» в умовах дитячого садка». Автор: Ірина Гудзяк, керівник гуртка Дунаєвецького закладу дошкільної освіти № 3 «Берізка» Дунаєвецької міської ради.

Тож дошкільній родині Хмельниччини є чим пишатися. Педагоги закладів дошкільної освіти області активно використовують якісні освітні практики та популяризують власний педагогічний досвід у форматі Всеукраїнського масштабу.

Тримаємо освітній стрій! Наближаємо Перемогу!

Список використаних джерел та літератури.

1. Закон України «Про дошкільну освіту», 2001 р.
2. Базовий компонент дошкільної освіти, 2021 р.
3. Про організацію безпечного освітнього простору в закладах дошкільної освіти та обладнання укриттів (лист Міністерства освіти і науки України від 20.06.2023 № 1/8820-23).
4. Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2023/2024 навчальному році (лист Міністерства освіти і науки України від 21.08.2023 № 1/12490-23).

Наталя БАТЮК,

практичний психолог
Ізяславської гімназії № 4
імені Василя Кобернюка
Ізяславська ТГ

Психологічна допомога учасникам освітнього процесу у профілактиці та подоланні деприваційні кризи (кризових ситуацій) за допомогою копінг-стратегій.

Анотація: Критичні моменти в житті людини допомагають її розвитку, становленню особистості і групи, є поворотним пунктом життєвого шляху як індивіду, так і групи людей. У статті ми розглянули окремі кризові ситуації, що виникають в учасників освітнього процесу у період повномасштабного військового вторгнення, питання психологічної допомоги учасникам освітнього процесу у подоланні кризових ситуацій за допомогою копінг-стратегій.

Ключові слова: криза, критичний період, кризова ситуація, депривація, деприваційна криза, учасники освітнього процесу, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), копінг-стратегії.

У хвилини всепоглинаючого страху людина
здатна полюбити кожного, хто розділить з нею
цей страх. Досить бути поруч. Хто б це не був.

(Януш Леон Вишневський)

Вже дев'ять років Україна не має миру та спокою у своїх межах. Наша держава знаходиться у стані військової агресії з боку Російської федерації. Повномасштабне вторгнення країни-агресора по всій території України призвело до нагальної та

докорінної зміни способу життя українських громадян. Також це стало глобальним фактором, що вніс зміни у звичайну роботу фахівців освітньої галузі, зокрема у роботу психологічної служби системи дошкільної освіти. Від початку оголошення воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. №64/22, психологічною службою здійснюються всі необхідні організаційні та практичні заходи для забезпечення ефективного функціонування в умовах війни, реалізуючи одне з основних завдань системи освіти України — збереження та зміцнення фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я дитини та виховання патріотизму і позитивного ставлення до України.

Передусім, давайте розглянемо поняття «криза» та «критичний період».

Криза (від грецького *kreses* - рішення, поворотний пункт, результат) у психології визначається як важкий стан, викликаний будь-якою причиною або як різка зміна статусів персонального життя. Синоніми поняття «криза» в психологічній літературі є «критичний період» (Т. Шибутані), «перелом», «перехід» (Г. Шихі), «поворотний етап життєвого шляху» (С. Рубінштейн), «розрив» (Л. Виготський), «критична ситуація» (Ф. Василюк).

Отже, криза – це персональна реакція особистості на ситуації, що вимагають від неї зміни звичного способу життя, індивідуального способу мислення, ставлення до себе та навколишнього світу. Усі життєві події кваліфікуються як стресові, якщо вони створюють потенційну або актуальну загрозу задоволенню основних потреб і викликають проблеми, від яких індивід не може втекти чи вирішити за допомогою наявних в його досвіді способів адаптації. Отже, можна говорити про те, що неминучість переживання криз будь-якою людиною, це необхідні моменти, що супроводжують людину все життя. Критичні моменти в житті людини допомагають її розвитку, становленню особистості і групи, є поворотним пунктом життєвого шляху як індивіду, так і групи людей. У період військового конфлікту кризова ситуація набуває глобального масштабу, торкаючись кожного громадянина країни, від дорослого і до малого.

Психологи виділяють такі основні кризи, з яким стикається практично кожна людина протягом життя:

- кризи розвитку (вікові кризи);
- деприваційні кризи (кризи втрати і розлуки);
- травматичні кризи;
- кризи відносин;
- кризи сенсу життя;
- морально-етичні кризи.

У зв'язку з військовою агресією на території України ми говоримо про екстрену психологічну допомогу педагогам, дітям та членам їх сімей, що має на меті збереження здоров'я через опанування простих і конкретних правил взаємодії в надзвичайній ситуації, прийомів регулювання стресу, емоційної стабілізації, зняття тривоги і напруженості. Доречно буде зауважити, що ми не можемо стверджувати, що якісь з вищезгаданих кризових/поворотних етапів життєвого шляху малюка є менш, чи більш значущим для життя та розвитку дитини дошкільного віку, особливо у період війни.

Війна — це той фактор, який викликає не просто стрес, а пролонгований стан постійного стресу, як свідомого, так і підсвідомого напруження не тільки для дорослих, які розуміють ситуацію, що склалася в державі, але й для дітей. Відчуття небезпеки, тривоги, переривання звичних рутин, постійні зміни та рух — усе це може злякати дитину, викликати нерозуміння і дискомфорт. Адже діти сприймають небезпеку і світ через призму найближчих та найбільш значущих для них дорослих. А це для них, насамперед, батьки і у другу чергу — вихователі.

За таких умов істотно зростає роль всіх педагогічних працівників, які можуть надавати першу психологічну допомогу та підтримку усім учасникам освітнього процесу відповідно до цілей та завдань функціонування системи освіти.

Перша психологічна допомога – це сукупність заходів загальнолюдської підтримки та практичної допомоги ближнім, які відчують емоційне напруження та страждання. Таку допомогу може надати не лише практичний психолог, а також вчитель(педагог), знайомий з правилами надання першої психологічної допомоги. Її надання не передбачає значної професійної підготовки, достатньо педагогічних знань, отриманих в межах загальноосвітнього психологічного інформування, і природної здатності проявляти співчуття, людяність[1].

Ми повинні пам'ятати, що під час довготривалого кризового періоду, який несе у собі війна, є ризик розвинення в учасників освітнього процесу хронічного стресу. І у той час, як гострий стрес призводить до збудження, підвищення активності, по суті являючись способом життя людей, хронічний стрес, який триває роками, лише виснажує, негативно позначається як на психічному благополуччі, так і на тілесному здоров'ї людини в цілому.

Нам, як практичним психологам, випала сьогодні непроста справа: працювати під час війни, працювати з дітьми з особистим досвідом війни. З дітьми, що знаходяться в дуже різних умовах: хтось виходить на навчання, знаходячись поза межами рідного міста (де, можливо, ще немає повної безпеки), або навіть країни, хтось через збройний конфлікт втратив одного, або навіть і обох батьків, родичів, рідний дім. Зрозуміло, що малюки у такий час і за цих обставин дуже часто відчують тривогу.

Тривога – це реакція центральної нервової системи, яку людина не може контролювати самостійно. Ця психічна реакція є свого роду сигнальною системою, яка спрацьовує, коли мозок та нервова система реагують на загрозу чи небезпеку. Тривога це стан нерозуміння свого майбутнього, неможливості його спрогнозувати, зокрема, під час війни.

Особливо складними та найбільш поширеними у військовий період є деприваційні кризи (кризи втрати і розлуки).

Депривація (від лат. *deprivatio* - втрата, позбавлення) – психічний стан, який виникає у людей, які тривалий час відчують недостатнє задоволення своїх потреб. Прикладами деприваційної кризи є розлучення, нещасний випадок, втрата близької людини, домівки (звичного місця проживання та оточення) [2]. П'ять стадій горювання (переживання людиною кризової ситуації) виділено Е.Кюблер-Росс (1969, 2005) [3]: заперечення, гнів, торг, депресія, прийняття. У 2004 р. разом із D.Kessler вона опублікувала оновлену версію своєї моделі, де визнала, що горе не є лінійним процесом, люди не проходять через усі стадії, порядок яких може змінюватися та залежить від індивідуальних особливостей людини, її соціального оточення.

Переживання подібної кризи як гострого горя описується Е. Ліндемманом, згідно з яким нормальна реакція на горе охоплює п'ять складових:

- поглиненість образом померлого;
- ідентифікація з померлим;
- почуття провини та недобррозичливість стосовно оточуючих;
- порушення повсякденного функціонування;
- погіршення самопочуття (соматичні скарги).

Наслідком непередбаченої, раптової, приголомшливої події, якою для кожної людини є війна, можуть стати травматичні кризи (психотравма). Це реакція психіки людини на ситуацію, в якій є загроза її життю або здоров'ю. Психологічні травми порушують нормативну організацію психіки і можуть зумовити межові (тимчасове відчуття дискомфорту) або клінічні стани (зниження імунітету, втрата працездатності, порушення когнітивних процесів) [2].

Найбільшого поширення поняття «психологічна травма» отримало в рамках теорії посттравматичного розладу і кризової психології. Найчастіші причини психотравми:

- фізична травма, що призвела до інвалідизації;
- хронічна невиліковна хвороба, раптова смерть близької людини;

- розрив значущих стосунків;
- приниження або глибоке розчарування в людях.

Психологічні симптоми психотравми: шок, заперечення, невіра, гнів, дратівливість, перепади настрою, почуття провини, сорому, самозвинувачення, сум, відчуття безнадійності, труднощі із концентрацією уваги, занепокоєння, страх, відокремлення від інших.

Зрозуміло, що усі вище перелічені фактори є супроводжувальними самого поняття війни та руйнівними для недостатньо міцної психіки маленької дитини. Також ми маємо пам'ятати, що деприваційні кризи та психотравми, «непропрацьовані» дитиною з психологом, впливають на подальші періоди життя людини. У подальшому житті наслідками цього можуть бути різкі психологічні реакції на чергову кризову ситуацію у житті людини (насильство, суїцид), та психосоматичні реакції організму людини (інфаркт, інсульт, онкологія). Також, як наслідок психотравмуючої події, пов'язаної з війною, у дитини може з'явитись посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). У Міжнародній класифікації хвороб (МКХ-10, 1993 <https://mkh10.com.ua>) розлади, зумовлені стресом, виділені:

- у групу F40-F48 – невротичні, пов'язані зі стресом та соматоформні розлади, виключаючи: пов'язані з розладами поведінки, кваліфікованими у рубриках F91.- (F92.8)3.

- (F43) Реакція на тяжкий стрес та розлади адаптації
- (F43.0) Гострі стресові реакції:

Гостра кризова реакція
Гостра реакція на стрес
Нервова демобілізація
Кризовий стан
Психічний шок

- (F43.1) Посттравматичний стресовий розлад. Травматичний невроз
- (F43.2) Порушення адаптації:

Культурний шок
Реакція горя

Госпіталізм у дитячому віці

- Виключаючи: острах самотності в дитячому віці (F93.0)
- (F43.8) Інші реакції на тяжкий стрес
- (F43.9) Реакція на тяжкий стрес, неуточнена.

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) виникає як відстрочена або тривала відповідь на стресову подію (коротку або тривалу) виключно загрозливого або катастрофічного характеру, яке може викликати глибокий стрес майже у кожній людині. Типові ознаки включають епізоди повторюваних переживань травмуючої події в нав'язливих спогадах («кадрах»), думках або жахах, що з'являються на стійкому тлі почуття заціпеніння, емоційної загальмованості, відчуженості від інших людей, уникнення дій і ситуацій, що нагадують про травму. Зазвичай мають місце перезбудження і виражена надмірна настороженість, підвищена реакція на переляк і безсоння[2].

Щодо питання особистісних ресурсів стресоподолання, нині найбільш вивчені два види опрацювання людиною негативних переживань, а саме: психологічний захист і копінг-стратегії (або стрес-долаюча поведінка). Сучасна психологічна служба у роботі з дітьми все ширше використовує копінг-стратегії.

У психології копінг (від англ. coping — справлятися) — те, що робить людина, щоб справитися (англ. to cope with) зі стресом. Поняття об'єднує когнітивні, емоційні та поведінкові стратегії, які використовуються, щоб впоратися із запитам буденного життя. У психології копінг можна розуміти як розширення (збільшення) свідомого зусилля задля вирішення особистих та міжособистісних проблем і намагання опанувати, мінімізувати або переносити стрес або конфлікт. Ефективність копінгових

зусиль (копінгу) залежить від типу стресу і/або конфлікту, від індивідуальних особливостей кожної окремої людини, а також від обставин. Вперше термін з'явився в психологічній літературі в 1962 р. Л. Мерфі застосувала його, вивчаючи, яким чином діти долають кризи розвитку. Вона виявила співвідношення копінг-поведінки з індивідуально-типологічними особливостями особистості, попереднім досвідом подолання стресу. Також вона визначила дві складові частини копінгу – когнітивну та поведінкову [7].

З метою подолання наслідків стресу, що виник у дитини у кризовій ситуації, ми використовуємо у своїй роботі з дітьми дошкільного віку транзакційної моделі стресу та копінгу Р. Лазаруса. Згідно з цією моделлю ми можемо умовно об'єднати копінг-стратегії, що:

- Фокусовані на проблемі (зміна ситуації);
- Фокусовані на емоції (зміна реакції на психотравмуючу ситуацію).

Так дитина може здійснити внутрішню переоцінку ситуації, завдяки чому вона навчається, набуває власний досвід, психологічно адаптується до реальності, підсвідомо звільняючись від негативних наслідків психотравмуючої ситуації. Натепер модель Р.Лазаруса, удосконалена К.Glanz (2002 р.), успішно застосовується у сфері формування здорового способу життя та збереження психологічного здоров'я особистості (табл.) [6].

Удосконалена К. Glanz транзакційна модель стресу та копінгу Р.Лазаруса:

Поняття моделі	Визначення
Первинна оцінка	Оцінка значущості стресу чи проблемної ситуації.
Вторинна оцінка	Оцінка керованості стресу і ресурсів особистості, необхідних для подолання труднощів.
Копінги	Актуальні стратегії, які використовуються в якості посередника у первинному і вторинному оцінюванні.
Управління проблемами (копінги, фокусовані на проблемі)	Стратегії, спрямовані на зміну стресової ситуації.
Копінг, сфокусований на змісті	Стратегії копінгу, що зумовлюють виникнення позитивних емоцій навіть у найскладніших життєвих ситуаціях та полягають у тому, що попри проблеми, людина знаходить сенс свого існування, ставить перед собою нові життєві цілі.
Результат копінгу	Емоційне благополуччя, гарний фізичний стан, здоровий спосіб життя.
Диспозиційні копінгові стилі	Узагальнені способи поведінки, які можуть вплинути емоційні та функціональні реакції людини на стресор, відносно стабільні у часі і ситуаціях.
Оптимізм	Схильність очікувати на позитивний перебіг різних ситуацій.
Пошук інформації	Уважність, активне втручання у ситуацію на противагу її уникненню і втечі від проблем.

R. H. Moos, J. A. Schaefer (1986) виділяють три стратегії:

- сфокусована на оцінці (встановлення для себе значення ситуації);
- сфокусована на проблемі (прийняття рішень та здійснення конкретних дій для подолання стресу);
- сфокусована на емоціях (управління почуттями і підтримку емоційної рівноваги)[7].

L.I.Pearlin, C. Schooler (1976) пропонують аналогічну до запропонованої Р.Моосом і Дж. Шеффер класифікацію, виділяючи в ній три наступні стратегії:

- стратегія зміни способу бачення проблеми;
- стратегія зміни проблеми;
- стратегія управління емоційним дистресом [9].

Багато з класифікацій копінг-стратегій, що виникали вслід за класифікацією Р. Лазаруса і С. Фолкмана, склалися в тій же традиції, пропонуючи дихотичний поділ копінг-стратегій за принципом «робота з проблемою» / «робота зі ставленням до проблеми».

Отже, багато класифікації копінг-стратегій, в основному, зводяться до розрізнення між активними, фокусованими на проблемі зусиллями впоратися із зовнішніми запитами проблеми проти більш інтроспективних зусиль переформулювати або когнітивно переоцінити проблему так, щоб вона краще відповідала зовнішнім вимогам[2].

Таким чином, з точки зору Н. Хаан, копінг-процес – це пошук і здійснення адаптивної відповіді особистості на стресогенні вимоги соціального середовища з урахуванням існуючого досвіду, але нових обставин. Захисні механізми з точки зору традиційного психоаналізу дозволяють усунути психічну травму або редукувати емоційне напруження за рахунок спотворення дійсності. Однак Н. Хаан прийшла до висновку, що існує група захисних механізмів, що дозволяють подолати проблемну ситуацію без спотворення дійсності і відмови від реальності[5].

Наше покоління, народжене далеко після Другої Світової війни вперше отримує болючий досвід повномасштабних військових дій у своїй державі. Тому практична робота з душевними травмами, спричиненими війною така складна для всіх спеціалістів психологічної служби України. У цьому нам допомагають міжнародні організації. З цією метою та з допомогою міжнародної організації ЮНІСЕФ, Громадська організація «GoGlobal» спільно з Центром «Розвиток КСВ» та експертною платформою Career Hub у межах програми «Мріємо та діємо» розробили посібник «Коли світ на межі змін: стратегії адаптації. Психологічна підтримка вчителів та дітей у часи війни», яку ми можемо рекомендувати для вивчення та застосування у своїй практичній роботі педагогам та психологам України.

Вищезгаданий посібник складається з двох частин та додатку. Перша частина допомагає розібратися у понятті стресу, його проявах у воєнний час та описує стратегії подолання стресових ситуацій. У ній зібрано дієві поради щодо налагодження ефективної комунікації з дітьми; розглянуто техніки, які мають безпечний і відновлюючий характер; запропоновано алгоритми дій для менеджменту складних ситуацій (булінг, суїцид, сексуальне насилля), які почастішали під час війни. Друга частина містить вправи для саморегуляції та заземлення, а також активності, які допоможуть дорослим та дітям відновити втрачений ресурс. Їх легко вплести в канву уроків(занять) або застосувати у кризовій ситуації. Окремим компонентом посібника є Додаток, у якому ми знайдемо інтерактивні ресурси, розроблені експертами ГО «GoGlobal» для таборової програми обміну UKRAINE is the CAPITAL of GREAT PEOPLE[3].

Список використаних джерел та літератури:

1. Зливков В.Л., Лукомська С.О., Федан О.В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях / В.Л.Зливков, С.О. Лукомська, О.В. Федан. – К.: Педагогічна думка, 2016. – 219 с.
2. «Коли світ на межі змін: стратегії адаптації. Психологічна підтримка вчителів та дітей у часи війни» — посібник для вчителів закладів загальної середньої освіти, розроблений Громадською організацією «GoGlobal» спільно з Центром «Розвиток КСВ» та експертною платформою Career Hub у рамках програми «Мріємо та діємо» <https://globaloffice.org.ua/uk/posibnik-koli-svit-na-mezhi-zmin-strategiyi-adaptatsiyi-psihologichna-pidtrimka-vchiteliv-ta-ditej-u-chasi-vijni/>.

3. Kübler-Ross E. On Grief and Grieving: Finding the Meaning of Grief Through the Five Stages of Loss /E. Kübler-Ross, D.Kessler. – Simon & Schuster Ltd, 2005. – 256p.
4. Glanz K. Health behavior and health education. Theory, research and practice / K.Glanz, B.K. Rimer, F.M. Lewis. –San Francisco: Wiley, 2002. – 400 p.
5. Haan N. Coping and defending. Processes of self-environment organization / N. Haan. – New York: Academic Press, 1977. – 346 p.
5. Moos R. H. Life transitions and crises: A conceptual overview / R.H. Moos, J.A.
6. Schaefer. – In R. H. Moos (Ed.), Coping with life crises: An integrated approach. –New York: Plenum, 1986. – P.28–33.
7. Parker J.A. Coping and defense: a historical overview / J.A. Parker, N.S. Endler // In M. Zeidner & N.S. Endler (Eds.). Handbook of coping. – New York: Wiley, 1996. – P. 3–23.

Березовська Неоніла,
практичний психолог,
практичний психолог – методист, ЗДОН№10
Шепетівська МТГ

Психологічна підтримка педагогів ЗДО в умовах воєнного стану

Анотація. Сьогодні Україна переживає складну ситуацію, пов'язану з багатьма чинниками. Найбільш руйнівною ситуацією є повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну. Тому сьогодні підтримки і допомоги потребують усі учасники освітнього процесу, особливо педагоги.

Ключові слова: психологічна підтримка, перша психологічна допомога, самодопомога, психологічне здоров'я.

Keywords: psychological support, psychological first aid, self help, psychological health.

Під час війни освітні заклади стають головним осередком, який дає змогу отримувати не лише знання, виховання, але й психологічну підтримку. Центром освітнього процесу будь-якого закладу є педагог, в ЗДО - вихователь. Тому для педагогів важливо гнучко підходити до своєї педагогічної роботи й налаштовувати освітній процес таким чином, щоб він був комфортним як для дітей, так і для самих педагогів. У підтримці позитивного емоційного стану дітей важливу роль відіграє гармонійний психологічний стан самого вихователя, зокрема, його психологічне здоров'я, адже стан психологічного спокою та гідний приклад моральної, врівноваженої, доброзичливої поведінки педагога справляють значний підсвідомий вплив на позитивне формування розвитку дитини.

На сьогодні в Україні розроблено достатню кількість практик, програм, методик, тренінгів щодо надання психологічної підтримки освітянам. Обрати їх можна, скориставшись платформою інституту модернізації змісту освіти (ІМЗО), Всеосвіта, спільних проєктів України та донорів Євросоюзу. Практичну допомогу надає Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?», ініційована першою леді України Оленою Зеленською. Досить близький нам досвід психологів Ізраїлю щодо життя в умовах війни та проживання війни, їх методика по роботі з тряпоїдною лялькою-іграшкою Собакою-обіймакою Хібукі (координатор методики в Україні Дафна Шарон-Максімов).

За даними опитування «Як війна змінила Ваше життя», яке я провела серед педагогів нашого закладу, 89% респондентів стверджують, що вони мають та проявляють ті чи інші ознаки психотравматизації: порушення сну, розлади травлення,

погану зосередженість, відчувають гостру тривогу та страхи. Тому, щоб діти перебували в стабільних, комфортних умовах, важливо, щоб вихователь був емоційно стабільним.

Опитування, спостереження, щоденне спілкування з колегами засвідчило, що педагогам необхідна підтримка, направлена на урівноваження їхнього психологічного стану, вироблення власної стратегії психологічної підтримки.

З цією метою у нашому ЗДО ми окреслили основні принципи щодо гармонізації стану психологічного здоров'я вихователів в умовах війни:

- принцип позитивності. Педагогів ми вчимо мислити позитивно. На Сході говорять: «Гірші вороги людини не побажали б їй тих лих, які можуть принести їй власні думки». Негативні думки руйнують не тільки стосунки людини з іншими, але й її власне здоров'я. Так, злість викликає хвороби шлунково-кишкового тракту, образа призводить до хвороб печінки, підшлункової залози. Тож, фізичне й психологічне здоров'я – це прямий наслідок оптимізму й позитивного мислення особистості, яке гармонізує психологічний стан й взаємини людини:

- саногенних почуттів (спокій, доброта, любов) – основа гармонійних стосунків педагога. Наші педагоги опанували техніки розвитку саногенних почуттів й вміють довільно викликати в себе стан спокою, доброзичливості, впевненості всупереч страху, гніву та іншим патогенним почуттям. Існує важливий психологічний закон: словесне вираження любові й симпатії підсилює життєву енергію, а злі слова зменшують її . Щоб гармонізувати стан свого фізичного і психологічного здоров'я, треба радуватися життю, яким би важким воно не було. Найкращий захист від усіх хвороб й тривог – це тверда віра й позитивні емоції. Тому для педагога дуже важливо в ситуації війни залишатись у стані емоційного позитиву (не відбивати страх, гнів, обурення, ненависть, що надходять з боку оточуючих, а зберігати спокій, доброзичливість, впевненість, розсудливість) і, таким чином, транслювати дітям взірець гармонійної поведінки. Тільки завдяки позитивному емоційному стану педагог здатний забезпечити для дітей відчуття психологічного захисту й моральної опори. Як цього досягти? Перш за все, варто знайти й сформувати в себе конструктивну особистісну позицію, яка стане підґрунтям опанування позитивного мислення та саногенних почуттів.

Сучасні вихователі часто зустрічаються з непередбачуваними ситуаціями у роботі: повітряними тривогами, гострими реакціями дітей, дітей ВПО або ж власним стресовим станом. І тому завдання психолога ЗДО підготувати педагогів до ефективних дій у таких випадках. З цією метою я, як психолог:

- ознайомила колектив з чітким алгоритмом дій у можливих кризових ситуаціях, які прописані у посадових інструкціях. А також зосередила увагу на тому, щоб всі знали про свою зону відповідальності та межі компетенції;
- створила спільно з адміністрацією спільні чати для спілкування (окремо для адміністрації, педагогів, батьків), щоб легко і швидко передавати інформацію у разі кризової ситуації;
- ознайомила з техніками надання першої психологічної допомоги (ППД);
- спонукаю колег до підвищення кваліфікації у цій сфері. До того ж відповідно до змін Закону «Про повну загальну середню освіту», що були внесені в 2023 році, педагогам необхідно пройти 10% від загального підвищення кваліфікації на опанування компетентностями з психологічної підтримки;
- звертаю увагу на ознаки психологічної травми, емоційного вигорання;
- використовую у спілкуванні з колегами такі вирази: «Ми команда», «Ми завжди на боці одне одного», «Ми з усім впораємося»;
- організуємо спільно з адміністрацією заходи та тимблдинги: ігри, тренінги, екскурсії з метою збереження здорового психологічного клімату у колективі;
- надихаю власним прикладом педагогів: транслюю спокій та рівновагу, щоб вихователі переймали від мене та демонстрували дітям;

- ознайомила педагогів з телефонами гарячих ліній щодо безкоштовного надання психологічної підтримки. Таку підтримку можна отримати, якщо зайти на сайт нашого Хмельницького ОІППО: <https://hoippo.km.ua/?p=5289>.

Працюючи з педагогами, вселяю віру в те, що переживання стану війни – це час набуття духовного досвіду. Духовний досвід має такі складові:

- 1) зміцнення оволодіння собою: вміння зберігати спокій, тверезе мислення, спрямування волі на виконання доцільних й послідовних дій;

- 2) розширення самоусвідомлення: спрямованість на досягнення ситуації в цілому, знаходження сенсу у наявних ситуаціях;

- 3) перехід від полярного (дихотомічного) мислення до синтетичного (вміння дотримуватись принципу «золотої середини», не схилятись у бік будь-якої з конфліктуючих сторін, не шукати винних;

- 4) опанування емоційними афектами (подолання страху, гніву, роздратування, ненависті);

- 5) екологічність взаємостосунків, вміння зберігати власні психологічні кордони (не втручатись у безглузді суперечки, не переконувати людей з певними поглядами, не ображатись на інших, взагалі, нікого не ображати);

- 6) розвивати любов до усіх людей, зосередженість на молитві й турботі не тільки за своє життя, але й за усіх людей.

Сучасна психологія має широкий спектр методичних рекомендацій щодо адаптації в екстремальних, зокрема, воєнних умовах. Наведу основні рекомендації, які надані педагогам ЗДО з метою гармонізації стану психологічного здоров'я :

- в критичних ситуаціях слід глибоко дихати. Не давати волі емоціям (гніву, страху). Зробити глибокий вдих, порахувати до 10, далі – повільний видих і заспокоїтись. Щоб позбутися тривоги, дізнатися більше про те, що її викликає (зібрати додаткову інформацію про джерело стресу);

- їсти слід збалансовано, вчасно, спокійно.;

- спати слід довше, ніж до війни;

- зберігати щоденні звички. Зарядка, кава та все те, що ви робили раніше.

Знімає стрес: гаряча ванна, фізичні вправи, робота руками тощо; відчуйте «м'язову радість» – займіться спортом або фізичною працею: готуйте їсти, прибирайте. Це чудово розвантажує мозок;

- зосередитися на головному і доводити справи до кінця;

- тримати холодильник повним, тіло доглянутим, одяг чистим, а телефон зарядженим. Це додає спокою. Не засмучуватись через дрібниці, спрямовувати себе до позитиву, до головних цінностей життя;

- дозувати новини. Не поширювати негатив, ненависть і злість. Взагалі, нікого не критикувати;

- частіше спілкуватися з природою;

- спілкуватися з рідними, друзями. Висловлюйте свої переживання.

Частіше виявляйте свою любов. Обіймайтесь. Підтримуйте тих, кому ще важче, ніж вам. Слід пам'ятати, що неможливо допомогти всім. Достатньо кільком найближчим людям;

- регулярно певний час перебувати на самоті, у режимі тиші, щоб перезавантажити свою психіку, поміркувати, відокремити дійсно важливе від емоційного негативу, упорядкувати свої думки, заспокоїтись, помолитись, довірити себе, своїх рідних Богові, відчутти внутрішній спокій.

Маю надію, використання таких рекомендацій допоможе педагогам під час війни долати психологічне вигорання, сприятиме гармонізації їх психологічного здоров'я.

Ще дуже важливо обговорювати робочі ситуації з колегами або йти на консультації з психологом щодо питань, які турбують, а ви не можете самотійно їх вирішити. Це особливо важливо тим людям, кому потрібно почути зворотній зв'язок,

отримати пораду або розібратися в якому-небудь питанні, про яке не вистачає знань або особистого досвіду.

Для інтроверта хороший спосіб виписувати свої переживання в щоденник. Можна писати вірші, малювати шаржі або просто розмальовувати аркуші паперу кольоровими плямами, виражаючи негативні емоції. Можна покричати на стадіоні або в лісі, побити тарілки з непотрібного сервізу, або побити боксерську грушу. Будь-який з цих способів може стати корисним засобом для емоційного відновлення. Сенс в тому, щоб якимось найбільш сприятливим для вас та екологічним способом виразити накопичені емоції, виплеснути їх і звільнитися від внутрішньої напруги.

Це не скасовує необхідності вирішення проблемних ситуацій, якщо вони вимагають активних дій. Але після такого «сеансу емоційного звільнення» й наведення порядку в думках, людина відчуває полегшення та зможе проаналізувати свої дії з ясною головою.

Самовдосконалення та професійний розвиток — один з основних способів профілактики професійного вигорання. Курси підвищення кваліфікації, тренінги, конференції, зокрема, обмін досвідом з колегами сприятимуть відновленню стану педагога.

Під час воєнних дій війна оселяється всередині кожного з нас. Настрій людей у цей непростий час дуже важливий, адже від нього залежать настрої в тилу та підтримка наших захисників.

Зараз кожен із нас – опора собі та для іншого. І саме зараз для дітей вихователі – значно більше, ніж педагоги. Будь-який дорослий, який перебуває поруч із дитиною, який може відчувати стабільність, обличчя якого зберегло жвавість, хто знаходить у собі сили дивитися в очі, може пояснювати, що відбувається, витримати погляд того, кому складно, витримати напруження, – є маяком і джерелом зцілення. Сьогодні ми всі – маяки та джерела зцілення для тих, хто поруч із нами.

Список використаних джерел та літератури

1. Як вчителю організувати свою роботу під час війни: рекомендації Державної служби якості освіти [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://sqe.gov.ua/yak-vchitelyuorganizuvati-svoyu-robotu-p/>

2. Східні прислів'я [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://socratify.net/quotes/vostochnye-poslovitsy-i-pogovorki/258771>

3. Світлі думки породжують добро / Газета 21 канал м. Кіровоград [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://21ch.kr.ua/news/svitli-dumki-porodzhujut-dobro-1590654698.html>

4. Павлик Н.В. Психологія гармонізації характеру в юнацькому віці / Н.В. Павлик : монографія. – К.: Логос, 2015. – 383 с. ISBN 978-966-171-967-4. 5. Як не допустити негативні емоції у своє життя / Делятинський лицей №1 / Поради психолога [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.deliatynlyceum1.if.sch.in.ua/uchnyam/psihologichna_pidtrimka

Кавове малювання як вид арт-терапії, ароматерапії та кольоротерапії

Анотація. Творчість- незвичайний, чарівний процес, який допомагає розкрити всі грані уяви, змушує сяяти їх новими фарбами. А малювання кавовим розчином - хороший інструмент, що дозволяє педагогу креативно і цікаво перетворити творчу діяльність на справжню казку.

Ключові слова. Кава, арт-кава, кавовий живопис, нетрадиційне малювання, кольоротерапія, ароматерапія. (Coffee, art coffee, coffee painting, unconventional painting, color therapy, aromatherapy)

Якщо запитати сучасних педагогів, якими вони хотіли б бачити своїх вихованців, то за рідкісним винятком списки цих якостей будуть схожі. Усі ми хотіли б, щоб діти були креативні, успішні, щасливі та здорові. Наше завдання, як педагогів, закласти основи найкращого, що є в людині, вже зараз у дошкільному віці. І те, що ми закладемо в душу дитини, виявиться пізніше, стане її і нашою реальністю.

Одним із ефективних методів вирішення цієї проблеми є творчість. Малювання - одне з найулюбленіших занять дітей. А малювання незвичайними способами розкриває можливість використання добре знайомих їм предметів як художні матеріали, дивує своєю непередбачуваністю. А нетрадиційні техніки малювання дають можливість здійснити креативний та доступний підхід до кожної дитини. Кавовий живопис чи кава-арт — нетрадиційна техніка зображувальної діяльності, яка використовує каву як фарбу. Перевага кавових фарб перед традиційними (акварель, гуаш, пальчикові, акрил) – абсолютна екологічність.

Малювати за допомогою кави — старовинне мистецтво, яке спочатку більше було схоже на абстракціонізм. Дрібно перетерті зерна кави змішувалися з невеликою кількістю води і речовини, що клеїться в маленькій ємності. Потім ця суміш виливалася на аркуш паперу, який повертали під різними кутами, тим самим даючи каву розтікатися у загадкові абстрактні форми.

Наприкінці 90-х Кава-Арт стає самостійнішою, досконалішою технікою, дозволяючи передавати будь-які зорові образи. З 2010 року малювання за допомогою кави стало популярним видом дозвілля для непрофесіоналів: поширенню цієї розваги особливо сприяли публіковані відео на YouTube від імені художників професіоналів Кава-Арт, які показують і ілюструють свою майстерність.

Крім того, популярність Кава-Арт зросла і у зв'язку з унікальністю його ефектів — ніякий інший матеріал не має такої незвичайної глянцевої поверхні і чарівного привабливого аромату.

Кавовий живопис цікавий не лише дорослим, а й дітям. Використання цієї техніки сприяє розвитку інтересу до цього виду діяльності та дає великий освітній та розвиваючий ефект для розвитку дітей. Яскраві роботи, зроблені своїми руками, стануть улюбленими та дорогими. Під час роботи розвиваються та зміцнюються пальчики, збагачуються сенсорні враження, образне та просторове мислення, зорово-рухова координація, уява, творчі здібності. Великою перевагою кави як матеріалу для малювання є надзвичайна пластичність, тобто при необхідності її можна легко вимити за допомогою води. Це дозволяє коригувати малюнок і досягати найкращої передачі відтінків.

Кава-арт справжнє диво, адже цей спосіб малювання дає можливість використовувати будь-які техніки, що існують в зображувальній діяльності, починаючи з тонування паперу до створення малюнка. При розведенні кави водою створюється ефект легкості, легкості та тонкості тонових переходів. Це також і аромотерапія, адже аромат кави бадьорить і піднімає настрій, позитивно впливає на психоемоційний настрій дитини, вселяє оптимізм, життєрадісність, заряджає позитивними емоціями, асоціюється щасливими моментами життя дитини. Аромат створює ідеальну творчу обстановку, в якій працюватиме одне задоволення. Самі картини теж довго зберігають приємний кавовий запах. А також це кольоротерапія. Коричневий колір символізує достаток, затишок, комфорт, тепло рідної оселі, підвищує фізичну витривалість; покращує пам'ять, увагу, підвищує швидкість розумових процесів, викликає позитивні емоції, нейтралізує гнів, хвилювання.

На першому етапі створення малюнка в техніці кава-арт-наносимо на затонований аркуш паперу ескіз простим олівцем.

Потім на етапі малювання кавовим розчином промальовуйте основний сюжет, використовуючи знайомі техніки. Тонким пензлем та темним розчином намічаємо контур малюнка. Для отримання світлих відтінків розчин можна трохи розбавити водою.

Після того, як сюжет створений, промалюйте дрібні деталі тонким пензлем. Залежно від того, який образ ви побачили, можна використовувати різні нетрадиційні матеріали (ватяні палички, мочалки...) для передачі фактури та створення живішого малюнка. Також можна використовувати сіль, додаючи її на вологу поверхню паперу. Такий спосіб дозволяє отримати ефект зірочок. Також можна використовувати суху каву для декора. Техніка малювання кавою трохи схожа на акварельний живопис. У ній допускається прозорість, багатошарове накладання мазків та поступове промальовування деталей. Можливі різні ефекти (підтікання, заливки, які роблять картинку цікавішою). Кава добре розтікається по мокрому паперу і дає можливість виправляти недоліки в процесі: прибрати зайві плями сухим пензлем або зменшити насиченість додаванням рідини.

Для малювання потрібно розчинна кава, яку треба розбавити невеликою кількістю води. Зазвичай, я використовую чайну ложку кави з гіркою та розбавляю 1 чайною ложкою води. Коли я трохи попрактикувалася в малюванні кавою, прийшла до висновку, що чим густіша кава, тим більш насиченим виходить відтінок і чим більше шарів нанести після висихання першого шару - тим яскравішим і більше переливається малюнок. Також я пробувала малювати цикорієм – малюнки та тонування листа цикорієм дає якийсь блиск у роботі – вони начебто переливаються. Для роботи можна використовувати і дуже міцно заварену мелену каву. Але саме розчинна кава дозволяє отримати насичений, майже чорний тон. І це дозволяє робити малюнки контрастними, від найсвітліших відтінків до глибоких темних акцентів. Марка кави не принципова. І ще – при тонуванні листа та малюванні кави краще вибирати папір більш щільною фактури. Також потрібно звичайний аркуш паперу та пензлики білка №5 та №1, простий олівець.

Кавове малювання розвиває:

- творчі здібності, уяву, вміння висловлювати свій задум;
- дрібну моторику рук та тактильне сприйняття;
- увага та посидючість, впевненість у своїх силах;
- просторове мислення та вміння орієнтуватися на аркуші паперу;
- почуття композиції, сприйняття кольорів, об'ємності;
- навчає дітей працювати з різноманітним підручним матеріалом;

А також кавове малювання дозволяє випробувати на практиці різні підручні матеріали:

- ватні палички (пуанталізм) - трубочки для коктейля (для видування зображення дерев та трави);

- печатки з поролону та кришечок різного розміру (від пластикових пляшок та ковпачків фломастерів);
- харчові матеріали (цукор, сіль, корицю, ваніль для створення ефекту висвітлення плям та надання приємного аромату малюнку);
- зубні щітки (для ефекту набризку);
- м'який папір (для відбитка);
- сушене листя дерев (створення малюнка за допомогою відбитків);
- серветки (для створення рваних плям на малюнку).

Нестандартні підходи викликають у дітей бажання малювати, вони стають більш розкутими, впевненими, що їхня робота краща за всіх. Це сприяє розвитку фантазії, творчої уяви, мислення, допитливості. Найголовніше це те, що нетрадиційне малювання відіграє важливу роль у загальному психічному розвитку дітей. Адже головним є не кінцевий продукт – малюнок, а розвиток особистості: формування впевненості у собі, своїх здібностях, цілеспрямованість діяльності.

Список використаних джерел та літератури:

- Вишневський О. У. У пошуках нових підходів // Сучасне українське виховання. – Львів, 1999.-№10.-31с.
- Сологуб А. Технологія креативного навчання//Управління освітою.-2006.-11,131.червень.-с.4-5.

Бондар Леся,
вихователь ЗДО №4 «Світлячок»
Шепетівська міська ТГ

Інноваційна діяльність в умовах дошкільної освіти

Анотація: Масштабні зміни у освіті нашої держави продиктовані тенденціями розвитку суспільства. Реформування та модернізація дошкільної освіти потребують від педагога широкого спектру теоретичної обізнаності зі змістом програмного забезпечення та інноваційних технологій його реалізації. Оновлений зміст дошкільної освіти, програми та навчально-методичне забезпечення, що його реалізують, спонукають до оновлення способів взаємодії дошкільних навчальних закладів із зовнішнім освітнім середовищем.

Ключові слова: новація, інновація, інноваційна педагогічна діяльність, готовність до інноваційної педагогічної діяльності, самооцінка.

Мета статті. Головною метою статті є обґрунтування та розкриття актуальності інноваційної діяльності в роботі педагога з дітьми дошкільного віку.

Нова якість освіти – це крок до розвитку відповідальних і свідомих громадян, яка формує сучасні тенденції розвитку дошкільної освіти в умовах сьогодення. У зв'язку з цим зростає потреба у інноваційних підходах в організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти.

Причинами нововведень, тобто інновацій, у дошкільній ланці освіти є:

- необхідність вести активний пошук шляхів розв'язання проблем, наявних у дошкільній освіті;
- бажання не зупинятися на досягнутому,
- прагнення педагогічних колективів підвищити якість освітніх послуг, урізноманітнити їх, задовільняючи запити окремих груп батьків,
- конкуренція між дитячими садками тощо.

Успішне здійснення інноваційної діяльності обумовлене готовністю вихователів до неї, інноваційним потенціалом закладу загалом, розвитком інноваційного менеджменту дошкільного навчального закладу.

Дослідженням доведено, що заклади дошкільної освіти мають труднощі у розв'язанні питань ресурсного забезпечення інновацій, у розробці бізнес-плану розвитку закладу (будучи формально юридичними особами, не мають економічної самостійності).. Статус успішного в очах батьків отримують ті дошкільні заклади, які вчать дошкільників писати і читати, а школи отримують «готових» до навчання дітей, проте без мотивації до учіння, і показують практично задовільну успішність у початкових класах .

Як бачимо, вихователь має діяти «зі знанням справи», бути компетентним, володіти відповідними знаннями та здібностями задля ефективної реалізації освітньої діяльності у закладі дошкільної освіти.

Професійна компетентність є динамічною характеристикою педагога, що постійно змінюється (залежно від суспільних умов); орієнтується на майбутнє (вміння організовувати діяльність з огляду на власні можливості); має діяльнісний характер (узагальнення знань і умінь у розв'язанні конкретних завдань); пов'язана з мотивацією на безперервну самоосвітню діяльність. Це така характеристика, що дає можливість вихователю розв'язувати проблеми і типові завдання, які виникають у реальних ситуаціях освітньої діяльності, із використанням власних знань, умінь і навичок, досвіду, цінностей і нахилів. Професійна компетентність педагога – дошкільника залежить не лише від кількості засвоєних знань, а й від світоглядних позицій, філософії його буття, емоційно-мотиваційного розвитку, творчого потенціалу, сформованості вольових звичок, рівня психічного розвитку, уміння критично аналізувати свою професійну діяльність.

Громадськості важко зрозуміти, що головне в оцінці ефективності дошкільної освіти – не обсяг набутих дитиною знань, а поєднання їх з особистісними якостями та вміннями користуватися ними в повсякденному житті. Показниками ж ефективної інноваційної діяльності вважаємо не функціонування, а розвиток дошкільного закладу, в якому педагогічні кадри можуть розвивати свої професійні та особисті якості, керівник забезпечувати успішну діяльність усіх учасників педагогічного процесу, колектив працювати в творчому пошуковому режимі тощо

Високий рівень готовності до застосування інноваційних педагогічних технологій необхідний майбутнім вихователям для реалізації глобальних цілей освітнього процесу (навчання, виховання, розвитку дошкільників), що є творчо-пошуковим підходом до вирішення педагогічних задач, активно-виборчим характером освітньо-професійної діяльності, прагненням здійснювати перетворювальну діяльність та одним з невід'ємних показників їх професіоналізму.

Педагог має не лише орієнтуватися у сучасних досягненнях дошкільної освіти, впроваджувати провідні ідеї та освітні технології у практику роботи, а й займатися інноваційною діяльністю в сфері формування здоров'я дітей. Важливим чинником інноваційної діяльності вихователя є усвідомлення ним, що кожна освітня технологія має містити в собі оздоровчий компонент, тобто її основна спрямованість полягає в збереженні фізичного, психічного (інтелектуального і емоційного), духовного (морального) і соціального здоров'я.

Важливим аспектом під час вибору оздоровчої технології є врахування індивідуального стану здоров'я вихованців та умов і можливостей ЗДО. Урахування цих аспектів дасть змогу функціонально ефективно використовувати певну технологію й забезпечувати її комплексний вплив на процес формування здоров'я дитини.

Серед інноваційних оздоровчих технологій для дітей раннього віку в ЗДО слід виокремити: пальчикову (вправи, ігри, картинки), дихальну та звукову гімнастику, психогімнастику (вправи, ігри) тощо.

Доведена ефективність впровадження у процеси життєдіяльності дитини оздоровчих технологій терапевтичного спрямування, до яких належать: артотерапія, казкотерапія, ігротерапія, сміхотерапія; музична терапія; кольоротерапія тощо.

За останні роки популярності набуло застосування в практиці роботи ЗДО оздоровчих технологій, що використовуються з профілактично - лікувальною метою, серед них

можемо виділити такі: фітотерапія (чаї, коктейлі, фітомішечки); ароматерапія (ароматизація приміщення); вітамінотерапія (вітамінізація страв), різні види масажу (з використанням щіток, шишок, горішків, самомасаж), урізноманітнення роботи шляхом застосування нетрадиційного обладнання тощо.

Поради вихователям щодо застосування здоров'язберезувальних технологій у роботі з дітьми:

- чітко плануйте свою діяльність;
- добре опануйте обрану технологію;
- створюйте відповідне середовище;
- узгоджуйте свої дії з батьками дітей, забезпечуйте єдність підходів закладу освіти і батьків до запроваджуваної технології;
- залучайте вихованців тільки за їхнім бажанням;
- будьте в доброму гуморі;
- слідкуйте за власним здоров'ям;
- пам'ятайте, що здорову дитину може виховати лише здоровий педагог;
- регулюйте індивідуальні навантаження, враховуйте принцип прогресуючого навантаження;
- використовуйте в своїй діяльності екологічно доцільні предмети;
- дотримуйтеся гігієнічних вимог;
- самовдосконалюйтеся.

Використання розмаїття оздоровчих технологій допоможе забезпечити багаторівневість освітньої системи в рамках здоров'язберезувального простору.

У той же час ознайомлення з інноваційними підходами в галузі оздоровлення дітей націлює педагогів на пошук найбільш раціональних шляхів збереження й зміцнення їхнього здоров'я, оптимізує творчість педагогів, сприяє їхньому самовдосконаленню.

Інноваційна компетентність майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти – це основа професійної спрямованості, що вирізняється теоретичною й практичною готовністю до сприйняття та використання інновацій у професійній діяльності, забезпечує перетворення особистісного потенціалу як дітей дошкільного віку, так і фахівців. Характер інноваційної діяльності майбутніх вихователів ЗДО залежить від рівня їхньої готовності до такої діяльності. Готовність до інноваційної діяльності – це сукупність якостей вихователів, що маркують спрямованість на розвиток власної педагогічної діяльності та діяльності всього колективу ЗДО, а також засвідчують здатність виявляти актуальні проблеми освіти й виховання дітей дошкільного віку, знаходити та реалізовувати ефективні способи їх вирішення. Подальші напрацювання варто скеровувати на розроблення педагогічних умов формування інноваційної компетентності майбутніх вихователів ЗДО.

З досвіду роботи вважаю, що найбільш вдалою формою для освоєння педагогічних інновацій це - Технологія сторітелінгу.

Пропоную вашій увазі майстер – клас: «Технологія сторітелінгу або як мотивувати дітей». Відкрити його можна за допомогою сканування QR – коду.

Особливої актуальності в умовах модернізації змісту освіти набувають інформаційно-комунікаційні технології (через демонстрацію та власну роботу на інтерактивній дошці,

з ноутбуком, старт – телевізором, з прослуховуванням через навушники та інше, з метою активізації пам'яті та розумових процесів дітей). Поряд з традиційними засобами популярності набувають мультимедійні засоби навчання в електронних освітніх ігрових ресурсах, де вдало поєднуються тексти, аудіо, малюнки, анімація, інтерактивні завдання створені у формі гри, які дозволяють задіювати одночасно зір і слух, увагу і мислення.

Одним із напрямів інформаційно-комунікаційних технологій, що використовують у освітньому процесі в закладах дошкільної освіти - мультимедійні технології. Мультимедійні технології – це технології конвертування всіх видів інформації у цифровий формат, інтеграції інформації в один документ і відтворення його на комп'ютері.

Мультимедійні технології збагачують процес навчання, роблять його ефективнішим, залучаючи до процесу навчання більшість каналів сприймання інформації у дошкільників. Мультимедіа і гіпермедіа -технології інтегрують в собі потужні освітні ресурси, що можуть забезпечити формування та розвиток інформаційної та комунікативної компетенцій. Мультимедіа та телекомунікаційні технології відкривають принципово нові методичні підходи в системі освіти. Інтерактивні технології на основі мультимедіа дозволяють вирішити проблему обмежених ресурсів освітньої діяльності як на базі Інтернет-комунікацій, так і за рахунок інтерактивних CD-курсів і використання супутникового Інтернету в закладах дошкільної освіти [3]. Мультимедіа є ефективною освітньою технологією оскільки їй притаманні інтерактивність, гнучкість, інтеграція різних типів навчальної інформації і можливості враховувати індивідуальні особливості дітей дошкільного віку, сприяти підвищенню їх мотивації.

Мультимедійні технології дають змогу «вийти» за межі навчального середовища на занятті; зробити видимим те, що неможливо побачити неозброєним оком, імітувати будь-які ситуації і процеси в дошкільній. Мультимедійні технології є одним з найперспективніших і найпопулярніших напрямів інформатизації дошкільної освіти. Вони мають на меті створення продукту, який містить «колекції» зображень і даних, що супроводжуються звуком, відео, анімацією та іншими візуальними ефектами.

Висновки. Отже, при організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти кожен педагог має усвідомити, що для підвищення якості дошкільної освіти необхідно урізноманітнювати форми цілеспрямованого освітнього впливу шляхом застосування в освітній роботі педагогічних інновацій, сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій. Підвищуючи рівень допитливості, навичку роботи з законодавчими документами, педагогічними словниками, енциклопедіями, ми здатні будемо вплинути на своєчасне становлення і повноцінний розвиток життєвокомпетентної творчої особистості, готової до самовдосконалення, саморозвитку та самоосвіти. Приведення освітнього процесу у відповідність з викликами суспільства процес не миттєвий і не з легких. Він потребує від кожного педагога високого рівня соціально-педагогічної компетентності, самокритичного погляду, аналізу ситуації та передбачення позитивних результатів у роботі з дітьми. Реальний стан кожного окремого дошкільного навчального закладу потребує глибокого аналізу і систематичної роботи з різними категоріями педагогічних працівників. Тільки так можна реалізувати цілісний підхід до розвитку дошкільника за умови вивіщення професійного рівня вихователя. У системі післядипломної педагогічної освіти вбачаємо актуальним визначення педагогічних орієнтирів, формування позитивного мислення кожного педагога і спрямування його на творчу ініціативу.

Народна мудрість стверджує, що час — найоб'єктивніший суддя. Перші захоплення і критичність суджень щодо використання інноваційних технологій в дошкільній освіті звільнили місце всебічному аналізу. Лише вивчення, аналіз, апробація, ретельне обміркування, наукове обґрунтування дадуть певні знання, на основі чого можна робити вибір щодо використання тих чи інших інновацій в дошкільних закладах.

Більшість із оригінальних і нестандартних інновацій, зокрема ретровведень, ще чекають на реалізацію в майбутньому. І цілком можливо, що актуальними вони будуть протягом XXI століття.

Список використаних джерел та літератури

1. Гавриленко О. Навчання дітей дошкільного віку основ комп'ютерної грамотності. Вихователь-методист дошкільного закладу: щомісячний спеціалізований журнал. 2010. № 1. С. 37-46. 29
2. Кивлюк О.П. Психолого-педагогічні умови ефективного застосування інформаційно-комунікаційних технологій в ДНЗ. Вісник Інституту розвитку дитини: зб. наук. праць. Вип. 13 Київ: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. С. 77–83.
3. Лаврентьева Г.П. Комп'ютерно-ігровий комплекс у дошкільному закладі. Дошкільне виховання. 2003. №1. С. 10-12.
4. Литвинова С.Г. «Дошкільнятко і комп'ютер»: навчальна програма для дітей старшої групи ДНЗ. Дошкільний навчальний заклад: Практичний журнал вихователя. 2010. № 11. С. 20-23.
5. Поніманська Т. Умови застосування комп'ютера в навчально виховному процесі дошкільного навчального закладу. Вісник Інституту розвитку дитини. Сер. : Філософія, педагогіка, психологія : зб. наук. праць. Київ: Вид-во Нац. пед. ун. ім. МП Драгоманова 2014. Вип. 32. С. 90-95.

Борищук Катерина,
вихователь-методист
ЗДО (ясла-садок) "Сонечко"
Білогірської селищної ради

Безпечне освітнє середовище в умовах сьогодення

Анотація. У статті висвітлюються методи роботи всіх закладів дошкільної освіти при умові створення в освітньому закладі повноцінного безпечного розвивального середовища. Сторення забезпечення відповідної позиції педагогічних працівників в організації безпеки життєдіяльності дітей.

Ключові слова: організації освітнього процесу, безпечне освітнє середовище, військовий стан, укриття.

Вступ. Актуальність. Війна увірвалася в наше життя і поставила під загрозу найдорожче - дитинство наших малят.

24 лютого всі прокинулись через вибухи та залишили рідне місто у пошуках безпечнішого місця для дітей.

«Дітям ми так і сказали: почалася війна, доведеться на деякий час поїхати з дому. Але ми всі разом і піклуємося про нашу безпеку».

В умовах військового стану заклади освіти працюють по-різному: дистанційно, очно, за змішаною формою. Працюють з єдиною метою - щоб дитина була щасливою, перебувала в безпечних умовах та отримувала якісні освітні послуги.

Введення в Україні військового стану позначилося на всіх сферах людського життя. Особливих змін зазнала освітня галузь, зокрема дошкільна. З початком нового навчального року у кожному закладі освіти індивідуально буде ухвалюватися рішення щодо організації освітнього процесу – очно, дистанційно чи у змішаному форматі. Це рішення залежатиме, зокрема, від безпекової ситуації, наявності, стану та місткості укриття та від результатів обстеження дошкільних закладів спеціальними комісіями. На сучасному етапі реформування освіти актуальною є проблема створення безпечного розвивального середовища навчального закладу.

Влада, департамент з гуманітарних питань, центр професійного розвитку,, заклади дошкільної освіти проаналізували потреби батьків з дітьми, наявні освітні ресурси та розробили алгоритм дій в умовах воєнного часу. Виокремили чотири основні *напрями роботи* [7, с.12]:

- влаштування дітей із числа внутрішньо переміщених осіб у заклади дошкільної освіти;
- організація освітнього процесу за різними формами;
- надання дітям корекційно-розвиткових послуг;
- психологічна допомога.

Освітню роботу в умовах навчання здійснюють всі педагоги. До цієї роботи долучаються вчителі-логопеди, інструктори з фізкультури, музичні керівники, практичні психологи тощо [7, с.13].

Безпечне освітнє середовище-найголовніший аспект роботи всіх закладів дошкільної освіти. Існують певні рекомендації для облаштування безпечного простору в дошкільних навчальних закладах, а саме:

1.Варто переглянути облаштування групових приміщень, кабінетів, технічних споруд.

Особливо це актуально для закладів, які будуть працювати в очному, або ж у змішаному форматі. Приміщення де перебуватимуть діти варто максимально вивільнити від відкритих полиць, стендів тощо. Варто пам'ятати, ніщо не повинно перешкоджати руху під час евакуації. Таким чином шафи, полицки, мобільні полицки та органайзери, безкаркасні меблі варто розташувати/згрупувати у приміщенні так, щоб вони не перешкождали руху дітей. Заздалегідь необхідно згорнути та прибрати килимки, щоб уникнути спотикання, падіння під час евакуації.

2. Організувати безпечне та безперешкодне пересування по закладу.

Варто додатково оглянути коридори на предмет розташування там кімнатних рослин та інших об'єктів, що можуть стати перешкодою при евакуації. Слід максимально звільнити коридори та просторові осередки (рекреації) від речей, що можуть заважати екстреній евакуації та бути джерелом травмування. На сходових клітинах слід нанести маркування на першій та останній сходинці, а також на перилах. Проходи до усіх запасних виходів мають бути вільними та доступними. Варто це додатково оглянути та перевірити. Однією з передумов безпечного освітнього середовища є наявність чітких процедур реагування/поведінки, знання цих процедур усіма працівниками закладу та постійне відпрацювання правил з дітьми. Першочергово це мають бути шляхи для евакуації (у тому числі до найближчого укриття, якщо таке не обладнане у закладі)

- перегляньте шляхи евакуації з урахуванням розміщення укриття (у закладі чи споруді поблизу закладу освіти);
  - розробіть альтернативні шляхи евакуації у випадку непередбачуваних ситуацій;
- забезпечте безумовне знання усіма працівниками закладу цих шляхів. Для цього варто відпрацювати евакуацію з кожного приміщення спочатку педагогами, а потім тренуватись з дітьми.

3. Інформуйте дітей та їхніх батьків про правила мінної безпеки, проводьте заходи із залученням ДСНС.

У тих регіонах, де велися бойові дії та які були звільнені з-під окупації, увага до питань мінної безпеки є особливо важливою. Однак усім дітям, незалежно від того в

якому регіоні країни вони перебувають, сьогодні важливо знати про правила поводження з вибухонебезпечними предметами

4. Потрібно забезпечити проходження працівниками закладу дошкільної освіти навчань з надання першої невідкладної допомоги.

Володіння навичками першої допомоги сьогодні, як ніколи актуальне, особливо для працівників закладів освіти. Наприклад, тренінги з першої допомоги дітям можна проводити на співбесідах, на методоб'єднаннях, майстер-класах.

5. Варто приділити увагу щодо проходження педагогічними працівниками психологічних тренінгів особистої стійкості та надання необхідної підтримки дітям під час надзвичайних ситуацій. Емоційний стан педагогів дуже важливий для якості викладання і якості результатів виховання дітей дошкільного віку.

6. Систематично необхідно підтримувати партнерство з батьками. Батьки мають отримати від керівника ЗДО інформацію про наявність та стан укриття

По-перше, батьки мають знати, що відбувається з їхніми дітьми в садку у разі сигналу «повітряна тривога», як і куди здійснюється евакуація.

По-друге, володіння інформацією про безпеку дітей дозволить батькам додатково проговорити їх із дітьми, переконати їх дотримуватися і не хвилюватись.

Під час військових дій та ще тривалий час після їх закінчення заклади освіти в Україні працюватимуть у нових для себе вимогах до безпечного освітнього середовища. Облаштування укриттів та організація безпечного освітнього простору в садку – одне з найважливіших завдань для всіх учасників навчально-виховного процесу. Створення в освітньому закладі повноцінного безпечного розвивального середовища та забезпечення відповідної позиції педагогічних працівників в організації діяльності дітей — провідний засіб реалізації завдань сучасного реформування освіти. Адже правильно організоване освітнє середовище сприяє соціалізації дитини, впливає на всі аспекти її розвитку.

7. Антибулінгова політика.

Неабияк варто звернути увагу особливо для закладів, у яких навчаються діти числа внутрішньо переміщених осіб. Часто жертвами насильства стають певні категорії дітей, зокрема ті, які: мають фізичні недоліки, особливості зовнішності та (або) поведінки страждають від хвороб мають низький рівень інтелекту та труднощі в навчанні відчувають страх, мають погані соціальні навички або не мають досвіду життя в колективі («домашні діти»). Щоб унеможливити насильство та створити безпечне освітнє середовище, кожен учасник освітнього процесу повинен мати уявлення не тільки про те, що вважають насильством, але як мінімізувати ризики та небезпеки і створити умови для внутрішньої безпеки та безпеки референтного докільця. Це можливо лише завдяки спільній цілеспрямованій діяльності педагогів, дітей і батьків.

Основною характеристикою процесу взаємодії учасників освітнього середовища — це особистісно-довірливе спілкування, відсутність якого спричиняє досить негативні наслідки. Тому, важливою умовою ефективності роботи є:

- взаєморозуміння;
- взаємоповага;
- дружня атмосфера;
- пріоритет прав людини;
- толерантність;
- постійний розвиток;
- активна життєва позиція;

- здоровий спосіб життя;
- людяність;
- порядність;
- повага до приватного життя;
- мир; єдина країна.

Освітнє середовище - внутрішній простір укриття, у якому перебувають діти у нових соціальних умовах воєнного стану. З метою мінімізації та запобігання виникненню посттравматичного синдрому, а також створення безпечних умов перебування у ЗДО всіх учасників освітнього процесу під час перебування дітей в укритті пріоритетним завданням є психологічний супровід. Під час дії правового режиму військового стану Державною службою України з надзвичайних ситуацій розроблено рекомендації щодо організації укриття в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту закладів освіти (лист ДСНС України від 14.06.2022 № 03-1870/162-2 «Про організацію укриття працівників та дітей у закладах освіти»). Найпростіше укриття - це фортифікаційна споруда, цокольне або підвальне приміщення, що знижує комбіноване ураження людей/дітей від небезпечних наслідків надзвичайних ситуацій, а також від дії засобів ураження. В особливий період створення безпечних умов перебування у ЗДО всіх учасників освітнього процесу має бути: - безпечним; - комфортним; - інформативним; - цікавим; - змістовним; - стимулювати когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісно-поведінковий розвиток дітей та містити все необхідне обладнання для організації освітнього процесу.

Методами заспокоєння дітей в укритті є: - улюблена іграшка; вірші, загадки; пісні, танці; малювання, аплікація, конструювання; виготовлення поробок; гра на дитячих музичних інструментах; тілесні ігри та вправи; тощо. Рекомендується облаштувати в укриттях різні ігрові осередки: куточок творчості; осередок читання і письма; сенсорно-пізнавальний осередок; осередок настільно-друкованих ігор (пазли, мозаїка, шашки, шахи та ін.) та дидактичних ігор (з різних освітніх напрямів); театральний осередок; осередок художньо-ручної праці (поробки з паперу, ниток, тканини, природнього матеріалу) тощо. Доцільно використовувати технічні засоби навчання (ноутбук, телевізор, магнітофон, мультимедійна дошка тощо). В укритті мають бути запаси води та їжі, спальні місця для дітей, столи та стільці для занять, засоби гігієни та захисту, аптечка тощо. За кожною віковою групою, к має бути закріплене постійне місце в укритті. В укритті дітям заборонено: ходити та бігати приміщенням без потреби; без дозволу вихователя покидати групу та своє місце відпочинку; самовільно іти в туалет чи заходити до інших приміщень; вмикати/вимикати світло чи інше обладнання; відчиняти/зачиняти захисні двері; шуміти, голосно сміятися та розмовляти, вередувати.

З метою залучення дітей до різних видів діяльності педагогічному колективу необхідно заздалегідь спланувати змістовий контент роботи, що відвертатиме увагу дітей від хвилювань, страхів та сприятиме зниженню тривожності.

Сьогодні важливо дбати про свою безпеку та безпеку дітей. Тому треба вміти розпізнавати вибухонебезпечні предмети та знати правила поведінки з ними. Під час перебування в укритті педагоги також можуть пояснювати дітям про небезпеку, яку несуть незнайомі предмети, покинуті іграшки тощо (демонструючи дітям дидактичний матеріал з різними видами вибухонебезпечних предметів). Перебуваючи з дітьми в укритті, також існує благодатний ґрунт для того, щоб вкотре опрацювати з ними українознавчу тему: активно включатися разом з вихованцями в її проживання - це найкраще, що нині можуть зробити вихователі для всієї країни. Нині важливо допомогти дітям осмислити, що вони як українці разом з дорослими захищають не лише свою землю, прекрасну українську природу, а й її славу історію, традиції та культуру. Це: знання про наші доблесні ЗСУ, народну й державну символіку,

особливості побуту українського народу - житла, одягу, народних іграшок, українські народні ремесла, традиції українських свят тощо.

Покидати укриття можна після сигналу «Відбій повітряної тривоги» з дозволу відповідальних дорослих. Після себе потрібно усе прибрати на місце.

Висновок. Одним із важливих пріоритетів у діяльності закладів освіти є забезпечення безпеки учасників освітнього процесу, які на сьогодні страждають від російської воєнної агресії. Зважаючи на те, що велику частину свого часу здобувачі освіти проводять саме у освітньому закладі, діти вчаться контактувати, конкурувати, створювати групи за вподобаннями, взаємодіяти із несхожими і вирішувати конфліктні ситуації, виникає нагальна потреба не тільки у задоволенні базових життєвих потреб, а й у формуванні необхідних навичок для конструктивної, здорової взаємодії.

Від того, які будуть створені умови для соціального розвитку особистості, профілактики булінгу (цькування) та формування способів особистісної взаємодії, залежить розвиток особистості майбутнього громадянина. Тому варто наголосити, що безпечне освітнє середовище – це середовище, що забезпечує безпечні умови навчання та праці, комфортну міжособистісну взаємодію, сприяє емоційному благополуччю здобувачів освіти, педагогів та батьків; відсутність будь-яких проявів насильства та наявність достатніх ресурсів для їх запобігання, дотримання прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника освітнього процесу. Основними характеристиками освітнього середовища як педагогічного феномена є: спеціальна організація специфічної педагогічної діяльності, взаємодія всіх суб'єктів освітнього процесу, інтегративність і варіативність. Не секрет, що останнім часом в освітньому просторі досить часто зустрічаються психотравмуючі фактори, які прямо чи опосередковано впливають на фізичне та психічне здоров'я особистості. Тому створення безпечного і здорового середовища є надзвичайно важливою місією дошкільного закладу. А життя та здоров'я дітей – це найбільша цінність людства.

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція). Київ, 2021. 38 с.
2. Закон України «Про дошкільну освіту» (нова редакція) від 02.04.2022р.
3. Лист МОН №1/3845 від 02.04.2022. «Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні».
4. Лист МОН № 1/3371-22 від 06.03.2022. «Про організацію освітнього процесу в умовах військових дій».
5. Лист МОН № 1/3737-22 від 29.03. 2022 «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні».
6. Методичні рекомендації про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році (додаток до листа МОН від 27.07.2022 № 1/8504-22). Журнал «Дошкільне виховання» № 7, 2022.
7. Попова Юлія. Як організували діяльність ЗДО у воєнний час. Журнал «Практика управління дошкільним закладом» №5, травень 2022, с.12.
<https://imzo.gov.ua/2022/11/20/vidbuvsia-vseukrains-kyy-osvitniy-forum-novi-vymiry-bezpeky-vyklyky-ta-rishennia/>
<http://osvita.ua/school/87150/?fbclid=IwAR2nHsKOi9B5zcpbdclCJQfCz9MILzt4sRh t5w4BnqWjQ dj4VWG3VM6m0>
<https://sqe.gov.ua/bezpechne-osvitnie-seredovishhe-novi-vim/>

Фрактальне малювання з дітьми старшого дошкільного віку

Ви хочете, щоб ваші діти були здібними та талановитими?
Тоді допоможіть їм зробити перші кроки сходами творчості, але...
не запізниться і, допомагаючи... думайте самі
Б. П. Нікітін

Анотація: Це унікальний метод, який дозволяє зіткнутися з чимось важливим усередині нас, чому, зазвичай, ми не даємо ні зовнішності, ні голосу, але воно не тільки живе в нас, але й сильно впливає на наші вибори, бажання, якість нашого життя. Метод дозволяє задіяти глибинні механізми підсвідомості, дозволяє покращити стан свого здоров'я, гармонізувати ситуації, пов'язані з творчими та міжособистісними проблемами.

Ключові слова: фрактал, фрактальне малювання, каракулі, вітраж, зображувальна діяльність. (fractal, fractal drawing, doodles, stained glass, visual activity)

Дошкільний період дитинства – це період вільного прояву дитиною творчості у різних видах діяльності, зокрема, найулюбленішою та найпривабливішою – образотворчою. Саме художня образотворча діяльність надає можливість дитині отримати задоволення від творчості, висловити в образній формі своє особисте ставлення до навколишнього світу, виявити свої почуття, насолодитися позитивними емоціями, виявити самостійність.

Відомо, що творча активність дитини може проявлятися спонтанно, проте, без спеціальної педагогічної підтримки її з боку дорослого може досягти максимуму прояви і навіть згаснути. Тому завдання розвитку творчої активності дітей є одним із актуальних. Я пропоную це зробити на основі методу фрактального малювання. Термін "фрактал", як і саму концепцію, автори методики успішно перейняли у математиків. Назва походить від латинського слова fractus (що означає "з частин") - складна геометрична фігура, що має властивість «самоподібності», тобто складена з декількох частин, кожна з яких подібна до всієї фігури цілком. У процесі фрактального малювання, ми покращуємо пам'ять, активізуємо мовлення та розвиваємо сплячі творчі здібності. Малюнок несе інформацію про стан душі та тіла. У поєднанні з музикотерапією може використовуватися як здоров'язберігаюча технологія для зняття напруженості та втоми в періоди більшої завантаженості (підготовка до іспитів, олімпіад і т. д.).

Цей метод фрактального малювання, сьогодні став вельми поширеним, і охоплює всі сфери художньої культури від образотворчого мистецтва до архітектури, від літератури до кінематографа, від дизайну моди до рекламного дискурсу. Концепт фрактальності однаково ефективно використовується як при створенні текстильних візерунків, так і при аналізі семіотичних рівнів у рекламних ілюстраціях.

Метод фрактального малювання може застосовуватися в індивідуальній роботі з дитиною (або дорослою) для корекції порушень психоемоційного стану - переживання почуття втрати, адаптаційний період, зняття тривожності, напруги, втоми.

Ви не вмієте малювати? Це не важливо. Адже всі контури художніх фрактальних малюнків виконані із заплученими очима! Це неймовірно цікаве заняття, в результаті якого з'являються унікальні твори. Цей метод дозволяє виявити повною мірою приховані можливості душі, свідомості та підсвідомості. Малювання фрактального

малюнок – це дуже захоплюючий процес, де отримуєте масу задоволення від малювання. Ваша підсвідомість створить малюнок, який точно буде єдиним на цій планеті. Це як відбитки пальців. Величезне значення малюнку має колір. Колір – це світлова хвиля певного спектра. І дія цієї хвилі відбувається не лише через аналізатори, а й на глибинному рівні. Саме тому існує явище кольоротерапії. Автори методики стверджують, що у такий спосіб ми малюємо свою ауру. За відчуттями, які ми відчували під час малювання, можу сказати, що така методика дає можливість медитації. Адже медитація – не лише занурення за допомогою фізичних вправ, йоги, а й шляхом каліграфії, концентрації уваги на якійсь дії, що повторюється, диханні. Кольори, що переважають у фрактальному малюнку, є кольорами, що переважають і в аурі автора малюнка. І вони характеризують наявність певних якостей характеру, емоційний та фізичний стан.

Практика фрактального малювання, а також мій досвід роботи з дітьми-дошкільнятами дозволив адаптувати цей метод стосовно дітей дошкільного віку та розробити систему роботи з дітьми в даному напрямку.

Мене дуже захопило фрактальне малювання, так як воно відмінно сприяє підвищенню рівня образного мислення, розвиває спостережливість, увагу та фантазію у дітей дошкільного віку.

Заняття фрактальним малюванням також допомагають вирішенню наступних завдань:

- знайомить дітей з новим видом зображувальної діяльності;
- формує інтерес до зображувальної діяльності;
- удосконалює володіння дітьми художніми інструментами та матеріалами;
- закріплює навички обчислювальної діяльності (рахунок фрагментів картини зафарбованих в один колір);
- Формує навички орієнтування на аркуші паперу (вгорі, внизу, ліворуч, праворуч, у лівому нижньому кутку, в правому верхньому кутку, навпаки, правіше тощо)
- сприяє формуванню всебічно розвиненої особистості;
- Розвиває дрібну моторику, готує руку майбутнього першокласника до письма.

Спробую розкрити послідовність графічних завдань та ігор, побудованих на базових алгоритмах створення методу фрактального малювання, або як його ще називають методом «Дивовижних каракуль». Ускладнення графічних завдань визначається, передусім рівнем складності графічної діяльності, послідовним освоєнням навичок малювання: від найпростішого – до складнішого.

У змісті роботи можна виділити 7 модулів, видів графічних завдань роботи з каракулями:

1. Розфарбовування готових каракуль та фрактальних картинок.
2. Створення з каракуль абстрактних картин.
3. Виділення фігури на тлі каракуль.
4. Прояв (пошук) форм, образів у каракулях.
5. Домальовування каракуль.
6. Створення картин-каракулів із заплющеними очима.
7. Спільне створення художніх каракуль.

Графічні завдання в більшості випадків представлені у вигляді графічних ігор, і це не випадково: нестандартність, оригінальність і незвичайність образотворчої діяльності діти сприймають як гру, як «Гру в каракулі», «Гру створення незвичайних вітражів». Тому, для дитини образотворча діяльність у цьому випадку трансформується в образотворче-ігрову, що розкріпачує дитину, більшою мірою дає можливість їй проявити фантазію, свободу, творчість.

Так, виконання робіт із закритими чи відкритими очима, розфарбовування осередків чи групи фрагментів, час малювання каракуль визначаються віковими чи індивідуальними особливостями дітей. Також цей підхід визначає розмір аркуша

паперу, час виконання каракуль. Чим молодша дитина, що менше у неї сформовано в нього зосередження уваги, тим менший вибирається обсяг аркуша паперу (А3), тим менше часу витрачається з його малювання.

При проведенні графічних ігор звертаю увагу на характер спілкування, взаємодії з дітьми, який має відповідати ігровій формі. У цьому намагаюся створювати умови прояви фантазії дитини, вітати будь-які творчі рішення дітей. Для посилення емоційного настрою використовую музичні твори, які сприяють емоційній виразності характеру каракуль-вітражів.

По кожному виду графічних завдань може бути зроблено кілька малюнків, зокрема, провідною та не провідною рукою, з розфарбовуванням окремих осередків або фрагментів (груп осередків) згідно з правилом, частина з яких може бути виконана дітьми будинку.

Ігрові графічні завдання виконуватимуться послідовно. Вони можуть стати основою для планування культурних практик з образотворчої діяльності, зокрема нетрадиційних технік малювання. У той же час можливий і фрагментарний вибір завдань, що викликають у дитини інтерес, наприклад, з метою організації дозвілля дітей у дитячому садку та сім'ї.

Тому представлені ігрові графічні завдання також можуть стати основою розвиваючої роботи з дітьми дошкільного віку в дитсадку, в організаціях додаткової освіти та в умовах сімейного виховання. Я думаю, що цей метод в адаптованому варіанті буде затребуваний як самими дошкільнятами, так і викличе інтерес у педагогів та батьків.

На своїх заняттях намагаюся створити атмосферу співтворчості та співпраці, намагаюся підтримувати гумані, цивілізовані та демократичні стосунки як з дітьми, так і між ними. У кожній дитині намагаюся бачити унікальну особистість, шукаю кращі якості та спираюся на них, створюю ситуації, в яких він міг сам проявити себе, що у свою чергу породжує у дітей взаємну довіру до один одного, повагу та відкритість.

Необхідний матеріал:

1. набір кольорових олівців, фломастерів і ручок наскільки можна більшої кількості відтінків;
2. аркуш паперу формату А4;
3. кулькова (гелева) ручка чорного або темно-синього кольору, у крайньому випадку, тонкий чорний фломастер.

Як малювати:

1. Аркуш перед собою розташувати по горизонталі;
2. Ручки встановлюємо у будь-якій точці листа;
3. Заплющивши очі, 45 - 60 сек. малюємо безперервну лінію, намагаючись заповнити якомога більшу площу аркуша;
4. Лінія має бути чітка і добре прокреслена;
5. Швидкість руху ручки середня, без різких розчерків;
6. Малюємо спокійно, намагаючись урізноманітнити напрями ліній, з великою кількістю перетинів по горизонталі, вертикалі та діагоналі, виконуючи кругові, овальні, геометричні та будь-які інші контури, намагаючись урізноманітнити рухи кисті руки та не допускаючи частих повторів: тільки кругових форм; лише петлеподібних форм; лише 8-подібних форм; лише кутоподібних форм.
7. Біле тло малюнка необхідно залишити ідеально чистим, без помарок, плям і написів.
8. Зафарбовуючи тестовий малюнок, олівці, фломастери та кольорові ручки (із загального набору) треба брати лише із заплющеними очима.

Розшифрування фрактального малюнку

Яскраво виражені риси характеру, індивідуальні якості, особливості поведінки та стану автора малюнка можна визначити за такими параметрами:

- характер лінії;

- розмір та конфігурація малюнка;
- розмір та конфігурація осередків;
- кольорова гама малюнка, окремі домінуючі кольори та відтінки.

Якщо малюнок містить характерні риси, які займають до 60—75% його площі, це вказує на те, що якості та риси характеру автора, а також його стан яскраво виражені.

Особливості, що займають 30-35% площі малюнка, вказують на середній показник якостей та характеристик характеру.

1. Аналіз та розшифрування інформації, що міститься у фрактальному малюнку, починається з ліній.

Спочатку необхідно подивитися та оцінити якість лінії, якою намальований контур малюнка. Оцінити, наскільки плавна лінія, наскільки лінія прокреслена, контрастна, товста. Необхідно оцінити швидкість, з якою лінія проведена. Визначити: спокійна була людина в момент нанесення або перебувала в агресивному стані.

Чітко прокреслена лінія - впевнений, твердий характер, цілеспрямованість та самостійність, акуратність, старанність, обов'язковість.

Натиск під час проведення лінії не скрізь однаковий — найчастіше це творча людина з гнучким характером, мрійник, не завжди стійкі емоції, іноді проявляється невпевненість у собі.

Слабко прокреслені лінії — хворобливий стан, комплекси, помітна невпевненість у собі.

Різкі, незграбно прокреслені лінії - емоційна напруга, стресовий стан.

Лінії з плавними переходами – гармонійний, стабільний стан.

Розташування ліній по концентричному колу, колоподібний повтор у малюнку - схильність до нав'язливих станів, неврозів.

2. Розмір та конфігурація малюнка

Маленький малюнок (не більше 1/3 площі листа) – з одного боку, комплекси та занижена самооцінка, з іншого – схильність до егоцентризму.

Середній розмір (близько 2/3 площі листа) та овальний периметр малюнка – найчастіше це показник урівноваженого характеру.

Великий малюнок (значно більше 2/3 площі аркуша) з лініями, що виходять за межі аркуша, – нестабільний емоційний стан, у деяких випадках нездатність до концентрації уваги. Прямокутна форма периметра малюнка – прямолінійний, найчастіше складний характер.

Конфігурація малюнка з химерно вираженими "хвостиками" за його периметром - яскрава індивідуальність, неординарність, у деяких випадках нестабільність характеру.

3. Осередки. Конфігурація та розміри.

Осередки на фрактальному малюнку теж несуть у собі достатній обсяг інформації про його автора. Коли лінія багаторазово перетинається у просторі, виходить дуже багато осередків різних розмірів, конфігурацій і пропорційних співвідношень. Вони можуть бути трикутні, петлеподібні, круглі, витягнуті і т. д. Осередки можуть розкрити надзвичайно цікаві подробиці, а їх сукупність дає чітку картину про людину як особистість.

Гармонічне поєднання розмірів осередків по всій площі малюнка (1/3 великих, 1/3 середніх, 1/3 маленьких) — свідчить про впевненість у собі, цілеспрямованості, стабільності.

Велика кількість великих осередків – добра відкрита натура.

Велика кількість середніх осередків - старанність, акуратність, педантизм, наявність аналітичних здібностей, схильність до точних наук.

Велика кількість дрібних осередків — закомплексованість, прагнення до деталізації, у деяких випадках невпевненість у собі, але завжди акуратність та старанність.

Плавні, округлі осередки з невеликим числом геометричних форм - спокійний характер, схильність до творчості.

Велика кількість геометричних форм – яскраво виражена схильність до аналізу, скептицизм в оцінках, прямолінійний авторитарний характер.

Різко прокреслені, незграбні, нерівні осередки — емоційна нестабільність, роздратування, стрес.

Примітка.

Уважно проаналізуйте геометричні форми осередків:

а) помітне, кількість осередків геометричної форми, отриманих просто перетином ліній, показує наявність твердого характеру та присутність ділових якостей. Але при цьому наголошується на певному комплексі залежності від настрою;

б) геометричні форми осередків, промальовані відповідними рухами руки і заповнюють весь або більшу частину малюнка, свідчать про прямолінійний, консервативний тип характеру, також цій людині можуть бути властиві такі риси, як цілеспрямованість і безкомпромісність.

4. Плями

Маленькі чорні (точковими плямами) осередки - наявність якості "формувача" подій (про що людина думає, те й відбувається).

Будь-яка невелика чорна пляма — свідчення початку зміни подій тепер.

Помітна кількість середніх плям або велика пляма чорного кольору - енергетичний голод, знеструмленість (небажана праця, робота вхолосту).

Велика локальна темна пляма – гостра проблема особистого характеру

5. Характерні колірні акценти

Великі осередки червоного кольору – схильність до нав'язливих станів, тривожність.

Помітна кількість червоних плям середнього розміру – напруженість, нестійкі емоції.

Одна або кілька великих осередків коричневого кольору — проблеми міжособистісних відносин, які довго не вирішуються.

Велика кількість відтінків зеленого кольору – природна здатність організму до саморегуляції.

Одна або кілька великих осередків лілового кольору – тривожний стан, агресія, гострий стрес.

6. Колір

Чисте без плям і помарок біле тло малюнка — висока концентрація уваги, старанність, пунктуальність.

Випадково чи навмисно не зафарбовані осередки білого кольору говорять про значну незатребуваність природних особливостей.

Про інші кольори можна сказати таке.

- Лимонно-жовтий – колір педагога, вчителя.

- Куряче-жовтий – колір "ретранслятора", передавача інформації, коментатора.

- Зелений колір всіх відтінків – колір здорової енергії, оптимальна здатність опірності та самовідновлення організму, здатності до цілительства.

- Синій колір:

Блакитний – колір спокійної енергії.

Синій та темно-синій – колір холодної байдужої енергії.

Бузковий колір сильної енергії.

Фіолетовий - колір фонтануючої енергії.

Ліловий – колір потужної, некерованої енергії.

- Червоний колір:

Рожевий – колір теплої енергії.

Червоний, малиновий - колір, що сигналізує про наявність небезпеки, колір тривоги.

Густий відтінок червоного кольору, бордовий, вишневий – колір сили, агресивної енергії.

- Помаранчевий колір – колір життєвої, сексуальної енергії.

- Світлі відтінки (золотистий, бежевий, охра, пісочний) коричневого кольору – колір чистої енергії, святої енергії.

- Коричневий – колір, що визначає наявність біди, глибоких переживань, депресії (у поєднанні з іншими темними кольорами та відтінками).

- Темно-коричневий – колір, що визначає наявність біди, глибоких переживань, депресії (у поєднанні з іншими темними кольорами та відтінками).

- Сірий колір – колір, що визначає наявність нестабільних енергій, у поєднанні з іншими темними кольорами – прикордонний стан. У малій кількості цей колір означає швидку зміну подій, що відбуваються.

- Чорний колір – колір енергетичної ями, вакууму, порожнечі, енергетичного знеструмлення.

Примітка.

Загалом, говорячи про колір, слід зазначити таке:

а) темні відтінки кольорів показують наявність надмірних (іноді набувають негативного значення) якостей енергетичних функцій кольору;

б) середня насиченість кольору - оптимальні якості за енергетичними функціями кольору;

в) світлі, прозорі тони кожного кольору - резервні або мало проявлені якості за енергетичними функціями кольору.

Мені здається, що володіючи знаннями, навичками та вміннями, необхідними для роботи з дітьми щодо розвитку зображувальної діяльності, не потрібно зупинятися на досягнутому. Дуже важливо продовжувати пошуки нових методів навчання дітей зображувальної діяльності, я думаю, що тільки педагог, що творчо працює, може сформулювати творчу особистість.

Список використаних джерел та літератури:

1. Стеценко І. ФРАКТАЛИ: математика, мистецтво, винахідництво. - «Дошкільне виховання», 2016, № 1, с. 8
2. <https://dorobok.edu.vn.ua/file/get/2458>

Буряк Оксана,
музичний керівник
ХЗДО №32 «Росинка»
Хмельницька МТГ

Прийоми мнемотехніки на музичних заняттях в ЗДО

Ключові слова: мнемотехніка, мнемотехнічні прийоми, робота з мнемотаблицями, запам'ятовування інформації, музичні заняття.

Сучасному світу притаманний потужний потік інформації, в якому живе спілкування людей замінюється спілкуванням через комп'ютер і смартфон. Останнім часом кількість дітей з проблемами запам'ятовування та концентрації уваги має тенденцію до збільшення. Мовні порушення дошкільнят негативно впливають на розвиток розумових здібностей, на адекватність поведінки і соціалізацію дітей в суспільстві. Ці проблеми стимулюють постійний пошук нових ідей і технологій, що дозволяють оптимізувати роботу педагогів з дітьми. З огляду на те, що в наш час діти

перенасичені різноманітною інформацією, необхідно, щоб процес навчання був для них цікавим, захоплюючим і, в одночас, розвиваючим.

То як же сформулювати мовлення дитини, розвинути пам'ять, поглибити концентрацію уваги на навчальному матеріалі? Як допомогти дитині відчути ритм мовлення, мелодію слів, душевно пережити зміст почутого? Як сприяти розвитку емоційно-чуттєвої сфери дитини?

На думку багатьох науковців, актуальною проблемою розвитку дітей є недостатня обізнаність педагогів щодо використання та впровадження ефективних інноваційних технологій, за допомогою яких можна сформулювати необхідні навички. Окрім цього, важливо не лише дати дітям певні знання і сформулювати відповідні навички, а й піклуватися про збереження їхнього здоров'я, оптимізувати запам'ятовування й мовленнєве відтворення інформації завдяки застосуванню новітніх освітніх психолого-педагогічних технологій. Такою технологією є мнемотехніка як один із найефективніших способів засвоєння інформації, що відповідно запобігає інформаційному перенавантаженню дітей.

Мнемотехніка (з грецької - «мистецтво запам'ятовування») - це система методів і прийомів, що забезпечують успішне засвоєння дітьми знань про особливості об'єктів природи та навколишній світ, а також сприяють ефективному запам'ятовуванню, збереженню і відтворенню інформації. Оскільки в дошкільному віці переважає наочно-образне мислення, то навчальна діяльність з використанням достатньої кількості наочності сприймається легше, а застосування педагогом прийомів мнемотехніки, дозволяє дітям ефективніше сприймати і переробляти зорову інформацію.

Таким чином, використання різних прийомів мнемотехніки в роботі з дітьми в даний час стає дедалі актуальнішим.

Прийоми мнемотехніки як ефективний інструмент музичного розвитку дошкільнят

Мнемотехніка - це набір прийомів, які допомагають покращити запам'ятовування і відтворення інформації. Особливо це необхідно під час навчально-розвиваючої діяльності, зокрема, і на музичних заняттях, де діти повинні запам'ятовувати мелодії, ритми, рухи таночків та тексти пісень. Окрім того, мнемотехніка - система різних прийомів, що збільшують обсяг пам'яті шляхом утворення додаткових асоціацій. Абстрактні об'єкти, факти замінюються образами, що мають візуальне, аудіальне або кінетичне втілення. Один з прийомів мнемотехніки, який можна використовувати на музичних заняттях, - це асоціації між звуками та образами. Наприклад, можна прив'язати певні рухи до мелодії, щоб діти запам'ятали зміни в окремих фразах музичного твору (дидактична гра «Як летить метелик», «Як стрибає і котиться намистинка»), або ж певні рухові образи («ведмідь», «лисичка», «пташка») поєднуємо з тембром або темпом музичного твору.

Основний «секрет» мнемотехніки дуже простий і добре відомий. Коли дитина в своїй уяві з'єднує кілька зорових образів, мозок фіксує цей взаємозв'язок. І в подальшому при пригадуванні одного з образів цієї асоціації, мозок відтворює всі раніше з'єднані образи. Інший прийом - використання візуальних зображень. Наприклад, я створюю картинки для звуків високого чи низького регістру або певного ритму і показую їх дітям під час занять. Це допомагає малюкам легше запам'ятати і розрізняти різні музичні елементи в танці чи під час співу. Більшості дітей складно запам'ятати слова з невідомим, абстрактним значенням. «Зазубрена» інформація зникає з пам'яті через кілька днів. Для швидкого і легкого запам'ятовування слід наповнити слово змістом (за допомогою прийомів мнемотехніки), зв'язати його з конкретними яскравими зоровими, звуковими образами, з сильними відчуттями.

Особливістю мнемотехніки є застосування не тільки зображення предметів, а й також їх символів, що значно полегшує дітям пошук і запам'ятовування слів та

значень. Символи вибираю максимально наближені до рівня розвитку дитини дошкільного віку. Наприклад, для позначення диких тварин використовую зображення «ялинка», а для позначення домашніх тварин – «будиночок». Піктограма - символічне зображення, що замінює слово. Це схематичний малюнок, за допомогою якого можна записати слово чи вираз, який допоможе згадати задане слово. Наприклад «веселе свято» - кулька, салют; знак, який зображає ногу, може означати ходити, стояти та ін. Можна використовувати піктограми із зображенням: слів-предметів, (наприклад, «дівчинка», «сонце», «метелик» і т.д.), слів-ознак («великий», «маленький», «сумний», «веселий» і

т.д.), слів-дій («йде», «світить», «літає»), прийменників («під», «над», «в» і т.д.). Особиста творчість педагога дозволяє відтворити це в різних варіантах. Символи і піктограми повинні бути доступними для сприйняття дітьми дошкільного віку. На різних етапах і в залежності від індивідуальних здібностей дітей, використовую різні прийоми наочного моделювання: опорні схеми, мнемотаблиці. Діти, які розуміють засоби наочного моделювання (піктограми, стрілки, символи, умовні позначки), в подальшому мають більш високий рівень критичного і аналітичного мислення в процесі спілкування і навчання. Прийоми мнемотехніки починаю вводити в заняття з 4 років, коли у дітей вже накопичено певний словниковий запас. Дітям молодшого та середнього дошкільного віку даю картинки із кольоровими зображеннями(символами), тому що у дітей залишаються в пам'яті окремі кольорові штампи-образи: сонце – жовтий круг, хмарка – сірий овал, ялинка - зелений трикутник. Для дітей старшого віку опорні слова чи схеми можна малювати в одному кольорі (піктограмами). Це не буде відволікати увагу дитини на яскравість символічних зображень.

Мнемотехніка дуже багатофункціональна. На основі її можна створити різноманітні дидактичні ігри, таблиці для розвитку уваги, пам'яті та зв'язного мовлення дітей, а систематична робота з використанням нетрадиційних прийомів мнемотехніки дає досить високі результати засвоєння навчального матеріалу.

Заняття обов'язково повинні проводитися педагогом емоційно. Це допоможе підтримати інтерес дітей до даного виду роботи. При проведенні занять педагог може використовувати магнітно-маркерну дошку, яка дозволить досить швидко переміщати в просторі картини і графічно зображати маркерами різних кольорів необхідні образи. З метою підтримання уваги дітей для демонстрації таблиць можна використовувати також фланелеграф, телевізор чи проектор. Також варто застосовувати систематичні повторення і ритуали на заняттях. Ритуали, такі як музичне привітання чи хореографічний поклон, створюють структуру і допомагають дітям легше орієнтуватися на заняттях.

В процесі роботи обов'язково враховую індивідуальні особливості кожної дитини. Деякі діти краще запам'ятовують за допомогою слуху, тоді як іншим легше запам'ятовувати за допомогою зору чи руху. Слід пробувати різні підходи і знайти той, який найкраще підходить кожній дитині. Окрім цього, важливо створювати позитивну та захоплюючу атмосферу на музичних заняттях, робити їх цікавими та веселими. Тому я використовувати флеш-ігри, інтерактивні вправи, щоб зацікавити дітей і зробити процес навчання більш ефективним.

Мнемотаблиці для вивчення текстів пісень(віршів)

У дошкільному віці запам'ятовування носить в основному мимовільний характер. Яскравий образ, що зберігся у дитини після прослуховування пісні і супроводжується переглядом малюнків, дозволяє набагато швидше пригадати текст.

Використання опорних малюнків для заучування текстів пісень захоплює дітей, перетворює заняття в гру. Практика показує, що більшість дітей заучують текст пісень, віршів чи казок, "малюючи" їх в пам'яті. Поступово пам'ять дошкільнят зміцнюється,

стає більш "чіткою", їх образне мислення розвивається, вони запам'ятовують тексти набагато краще, більші за обсягом, легше і емоційніше їх відтворюють. Тому особливе місце в роботі з дітьми дошкільного віку займає використання в якості дидактичного матеріалу мнемотаблиць.

Мнемотаблиця - це схема, в яку закладена певна інформація. Оволодіння мнемотехнікою будується від простого до складного. Тому свою роботу розпочинаю з найпростіших мнемоквадратів, послідовно переходжу до мнемодоріжок, і лише потім - до мнемотаблиць. Зміст мнемотаблиці - це графічне зображення персонажів, явищ природи, дій шляхом виділення головних смислових образів тексту. Головне - потрібно передати умовно-наочну схему тексту, зобразити подію чи явище так, щоб намальоване було зрозуміле дітям. Малюнки може малювати чи підбирати як педагог, так і сама дитина. І тут художні навички дитини не мають значення – головне потім пригадати закодовану інформацію. Щоб якось систематизувати малюнки, слід все ж дотримуватися контурів таблиці. Малюнок в ній може позначати слово, словосполучення, двослівну фразу. Це стимулює дітей до точного відтворення тексту і дотримання рими у вірші. Якщо схематичні малюнки підбирає дорослий, то вони мають бути прості і, головне, зрозумілі дітям. Окрім картинок, використовую піктограми, стрілки, геометричні фігури, цифри, букви, значки, смайлики на позначення окремих понять.

Етапи роботи над вивченням текстів пісень за допомогою мнемотаблиць

1. Прослуховування дітьми виразного виконання пісні педагогом чи в аудіозаписі.
2. Повторне проспівування дорослим окремих музичних фраз з опорою на мнемодоріжки.
3. Послідовний розгляд окремих мнемоквадратів і мнемодоріжок.
4. Запитання за змістом пісні.
5. Пояснення значень незрозумілих слів у доступній для дитини формі.
6. Проспівування педагогом окремо кожного рядка тексту пісні і повторення їх дітьми з опорою на мнемоквадрати та мнемодоріжки.
7. Відтворення дітьми тексту пісні з опорою на мнемотаблицю.

При використанні мнемотаблиць для вивчення пісень, важливо створювати таблиці, що відповідають віковим можливостям дітей. Тому я використовую яскраві кольори, привабливі зображення та прості символи, щоб зробити таблиці доступними та зрозумілими для дітей. Загалом, використання мнемотаблиць на музичних заняттях сприяє кращому запам'ятовуванню тексту, мелодії та ритму пісень дітьми. Мнемотаблиці не тільки роблять процес вивчення пісень цікавим та захоплюючим, але й допомагають дітям легше і швидше відтворювати тексти пісень.

При створенні мнемотаблиць намагаюсь враховувати також індивідуальні особливості дітей. Залучати їх до процесу створення таблиць, дозволяти дітям обирати символи або зображення, які їм найбільше подобаються або з якими вони асоціюють музичні, ігрові чи рухові образи. Це допомагає зробити процес навчання більш особистісно-спрямованим і цікавим для дітей.

Мнемотаблиці намагаюсь використовувати у поєднанні з іншими методами навчання, такими як ігрові вправи, рухові активності, спільне музикування та інші.

Різноманітність підходів допомагає втримувати увагу дітей і робити музичні заняття більш ефективними.

Застосування дидактичних ігор на основі мнемотаблиць сприяє розвитку критичного мислення у дітей. Під час створення асоціацій та логічних ланцюжків, діти вчаться аналізувати, порівнювати та знаходити зв'язки між різними музичними елементами. Вони вчаться розбивати складну інформацію на менші частини або навпаки, організувати прості елементи у логічну структуру. Це закладає основи аналітичного мислення у дітей та формує вміння розв'язувати проблеми та задачі, готує їх до подальшого навчання у школі. Окрім того, використання мнемотаблиць на музичних заняттях дає дітям можливість проявити свою творчість та індивідуальність. Діти можуть самостійно вибирати символи або образи, які найкраще відповідають їхній особистій уяві та асоціаціям. Це стимулює їхнє творче мислення та сприяє розвитку уяви. Таким чином, за допомогою мнемотаблиць вдається досягти таких результатів:

- у дітей розширюється коло знань про навколишній світ;
- з'являється бажання переказувати тексти пісень, придумувати цікаві історії після прослуховування музичних творів;
- з'являється інтерес до заучування віршів та текстів пісень;
- активізується словниковий запас;
- розвивається фантазія і творча уява;
- діти долають боязкість, сором'язливість, вчаться вільно триматися перед аудиторією.

Мнемотехнічні прийоми можна і потрібно використовувати в системі роботи педагога з дітьми дошкільного віку. Запропонована система методичних прийомів і практичних вправ з використання мнемоквадратів, мнемодоріжок та мнемотаблиць може бути ефективно використана в процесі музичного виховання та розвитку дошкільнят. Адже використання різноманітних прийомів мнемотехнології дозволяє дітям засвоїти потрібну інформацію значно краще та зберегти її на довший термін, а пригадування не викликає в дитини значних зусиль та тривоги. Діти швидше опановують правильну звуковимову та навички зв'язного мовлення. У свою чергу це не тільки впливає на успішність навчання дитини, але й формує в неї бажання активно здобувати знання й надалі.

Список використаних джерел та літератури

1. Ванжа С.М. Вивчаємо вірші за допомогою мнемотехніки. Старший вік / — Харків: Вид-во «Ранок», 2017. — 64 с. — (Серія «Су-часна дошкільна освіта»).
2. Ванжа С.М. Вивчаємо вірші за допомогою мнемотехніки. Середній вік / — Харків: Вид-во «Ранок», 2017. — 48 с. — (Серія «Су-часна дошкільна освіта»).
3. Ванжа С.М. Вивчення віршів за допомогою мнемотехніки. Молодший вік / — Харків: Вид-во «Ранок», 2017. — 48 с. — (Серія «Сучасна дошкільна освіта»).
4. Співи в дитячому садку. Нотна хрестоматія / уклад. С-91 Л. Ю. Сухина. — Х. : Вид. група «Основа», 2012. — 88 с. -(Серія «ДНЗ. Музика»).
5. Хрестоматія з музики / Упорядники І. М. Сорокопуд, Н. В. Андренко, А. М. Щербак — Х.: Вид-во «Ранок», 2012. — 144 с. — (Впевнений старт).
6. Чепурний А. Освітня мнемотехніка: навчально-методичний посібник/ Г.А.Чепурний.-3-тє вид., оновл. зі змін. та доповн.- Тернопіль: Мандрівець, 2020.- 152с.- (Серія «Освітня мнемотехніка»).

<https://vseosvita.ua/library/mnemotehnika-tehnologia-efektivnogo-zasvoenna-informacii-v-umovah-sucasnoi-osviti-183609.html>
<https://ppt-online.org/427870>
<https://dumka.top/dytyachyj-sadok-i-rannij-rozvytok-dytyny/vyhovatelyam-dnz/vyhovatelyu-serednij-doshkilnyj-vik/mnemotablyci-vyvchennya-virshiv-knyga-plakaty-serednij-vik-vanzha-s-m-o134203u-o134205u>

Вальтер Ольга,
вихователь
ЗДО № 19
Кам'янець-Подільська міська рада

Використання онлайн-ресурсів для створення авторського освітнього контенту як складова медіаграмотності вихователя ЗДО

Анотація. Тези розкривають можливості використання онлайн-ресурсів для створення інтерактивного освітнього контенту. Запропоновано для розгляду зразки авторського освітнього контенту.

Ключові слова: медіаграмотність, інформаційно-комунікаційна компетентність, освітній контент, онлайн-ресурси.

Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) визначає поняття «медіаграмотність» як складова медіакультури, яка стосується вміння користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів, успішно здобувати необхідну інформацію, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, отриману з різних медіа, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують.[3]

На сьогодні Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти» пунктом 5 визначає перелік трудових функцій сучасного вихователя:

- організація, забезпечення та реалізація освітнього процесу;
- участь у створенні, підтримці та розвитку здорового, безпечного та розвивального, інклюзивного освітнього середовища;
- партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу;
- професійний розвиток та самовдосконалення. [3]

Наразі акцентуємо увагу на останній функції, яка розкривається двома компетентностями: здатністю до навчання впродовж життя та інформаційно-комунікаційною. Розглянемо детальніше інформаційно-комунікаційну компетентність вихователя.

Маємо можливість запропонувати варіанти ефективного використання електронних освітніх ресурсів в своїй професійній діяльності. Познайомимо із тими, за допомогою яких можна створити освітній контент для дітей дошкільного віку та наведемо приклади інтерактивних вправ та ігор, створених на цих ресурсах.

LearningApps.org – онлайн-сервіс, який дозволяє створювати інтерактивні вправи. Він є конструктором для розробки різноманітних завдань для використання і на групових заняттях, і в підгруповій та індивідуальній роботі з дошкільниками.

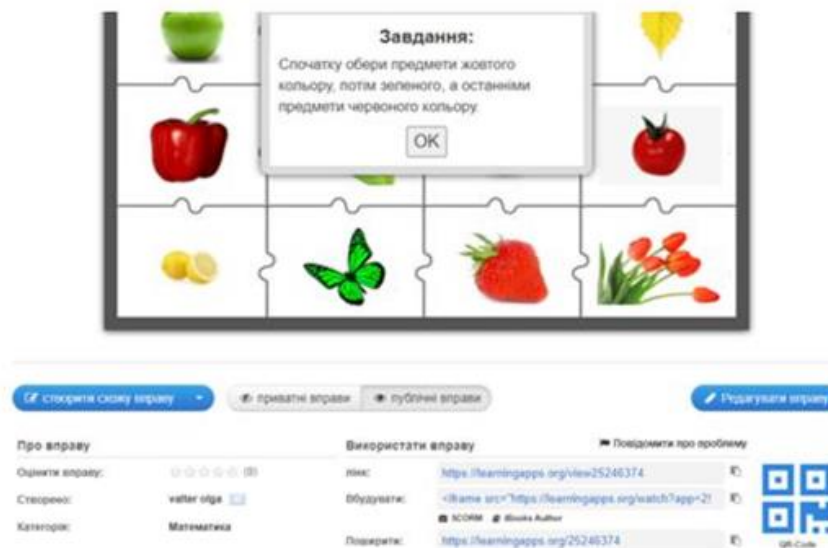
Сервіс Learningapps надає можливість отримання коду для того, щоб інтерактивні завдання були розміщені на сторінки сайтів або блогів вихователів.

Сервіс працює на декількох мовах, зараз українську мову додано до переліку мов інтерфейсу сервісу.

Перш ніж розпочати створення власних інтерактивних завдань з колекції шаблонів, пропонованих сайтом, раджу познайомитися з галереєю сервісу. Для цього натисніть «Перегляд вправ».

Для створення вправи обираємо один із шаблонів, заповнюємо форму шаблону необхідними елементами.

Після збереження вправи у власному «кабінеті» з'являється повідомлення про можливість використання вправи:

Можливість використання вправи

Посилання на демонстрацію вправи можна подавати у двох режимах: звичайному та у повноекранному режимі. Щоб вбудувати вправу на інший онлайн-сервіс, треба скопіювати її HTML-код, поданий у полі «Вбудувати», а потім перейти в потрібний сервіс (блог чи сайт), обрати режим роботи з HTML-кодами сторінки і вставити скопійований код в потрібне місце [2].

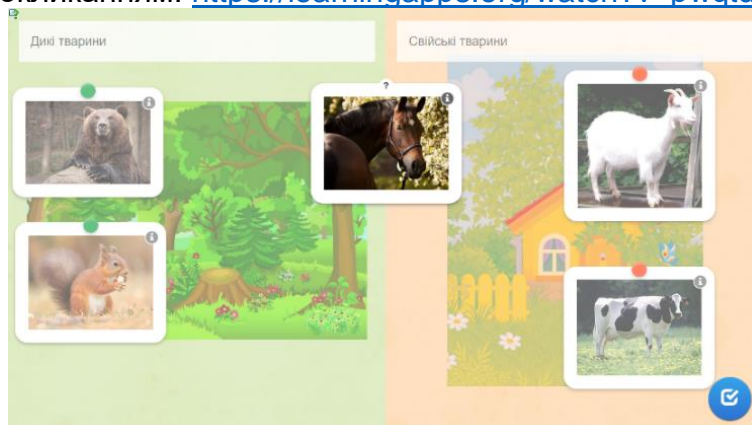
При створенні освітнього контенту за допомогою онлайн-інструментів враховуємо вікові особливості дітей дошкільного віку та зазначаємо (для молодшого, середнього чи старшого) в описі гри (вправи).

Базовим компонентом дошкільної освіти вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей дошкільнят визначено за такими освітніми напрямами:

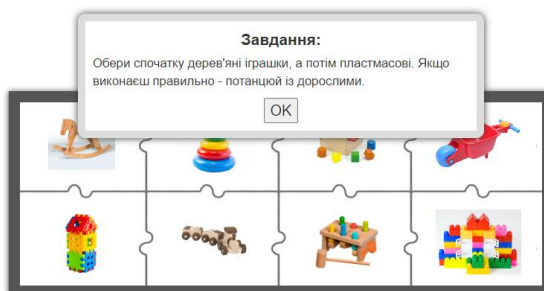
- особистість дитини;
- дитина в сенсорно-пізнавальному просторі;
- дитина в природному довкіллі;
- гра дитини;
- дитина в соціумі;
- мовлення дитини;
- дитина у світі мистецтва. [1]

Відповідно до цього також виокремлюємо і освітній напрямок створеного контенту. Пропонуємо авторський освітній контент, створений на онлайн-сервісі Learningapps:

- Інтерактивна гра «Дикі та свійські тварини» (для дітей молодшого дошкільного віку, освітній напрям «Дитина в природному довкіллі») за покликанням: <https://learningapps.org/watch?v=pwqtd674c21> ;

- Інтерактивна вправа «З чого зроблено?» (для дітей середнього дошкільного віку, освітній напрям «Гра дитини») за покликанням: <https://learningapps.org/watch?v=pafwpjizn22> ;

- Інтерактивна гра «Число і цифра» (для дітей старшого дошкільного віку, освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі») за покликанням: <https://learningapps.org/watch?v=p1xs4nuwj23> .

Wordwall – онлайн-ресурс, який можна використовувати для створення інтерактивних вправ і матеріалів для роздруку. Більшість шаблонів доступні в інтерактивному вигляді, а також у версії для роздруку.

Інтерактивні вправи можна відтворювати на будь-якому веб-пристрої, наприклад, комп'ютері, планшеті, телефоні чи інтерактивній дошці.

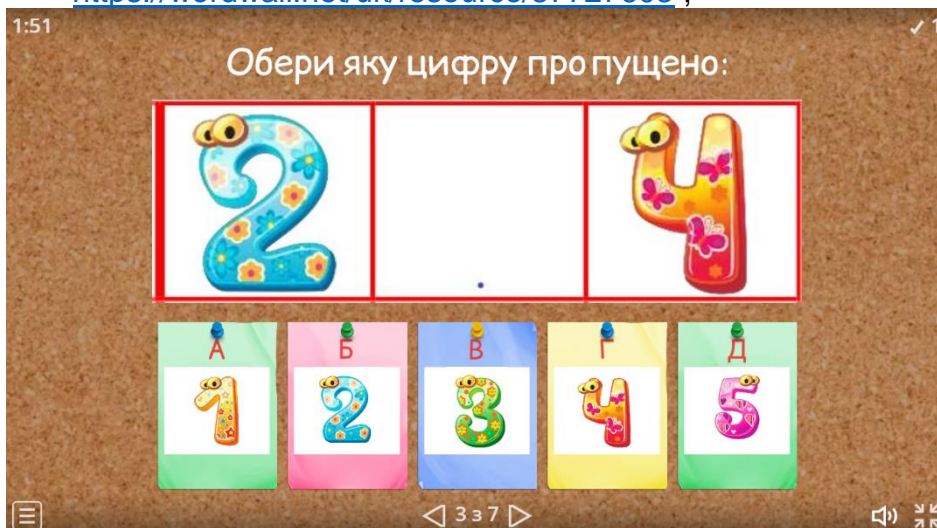
Матеріали для роздруку можна роздрукувати з сайту або завантажити у вигляді файлу PDF. Їх можна використовувати як додаток до інтерактивної вправи або як окрему вправу.

Вправи створюються за допомогою шаблонів. Будь-яку створену вправу можна зробити загальнодоступною. Це дасть змогу надсилати посилання на сторінку вправи у електронному листі, через соціальні мережі тощо.

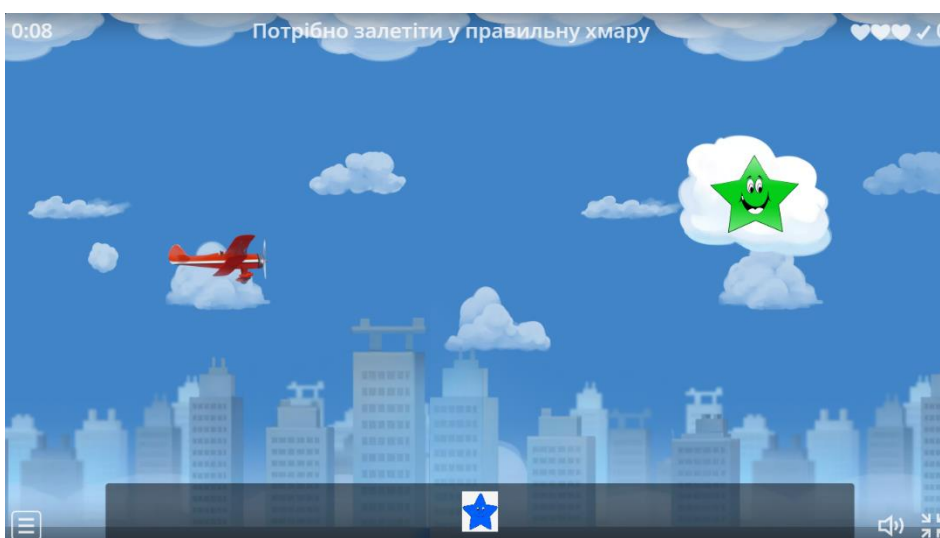
Вправи Wordwall можна розміщувати на інших сайтах, використовуючи фрагмент коду HTML. Він працює так само, як функція додавання відео з YouTube, що надає версію вправи, яку можна відтворювати на власному сайті. Це відмінний спосіб для вдосконалення блогу, сайту. [6]

За допомогою Wordwall створили інтерактивні вправи для дітей середнього та старшого дошкільного віку за освітнім напрямом «Дитина у сенсорно-пізнавальному напрямку»:

- Вправа «Вміємо рахувати» (шаблон «Вікторина») за покликанням: <https://wordwall.net/uk/resource/37727603> ;

- Вправа «Збери зірочки» (шаблон «Літак») за покликанням: <https://wordwall.net/uk/resource/30964905> .

ThingLink -

це сервіс,

що

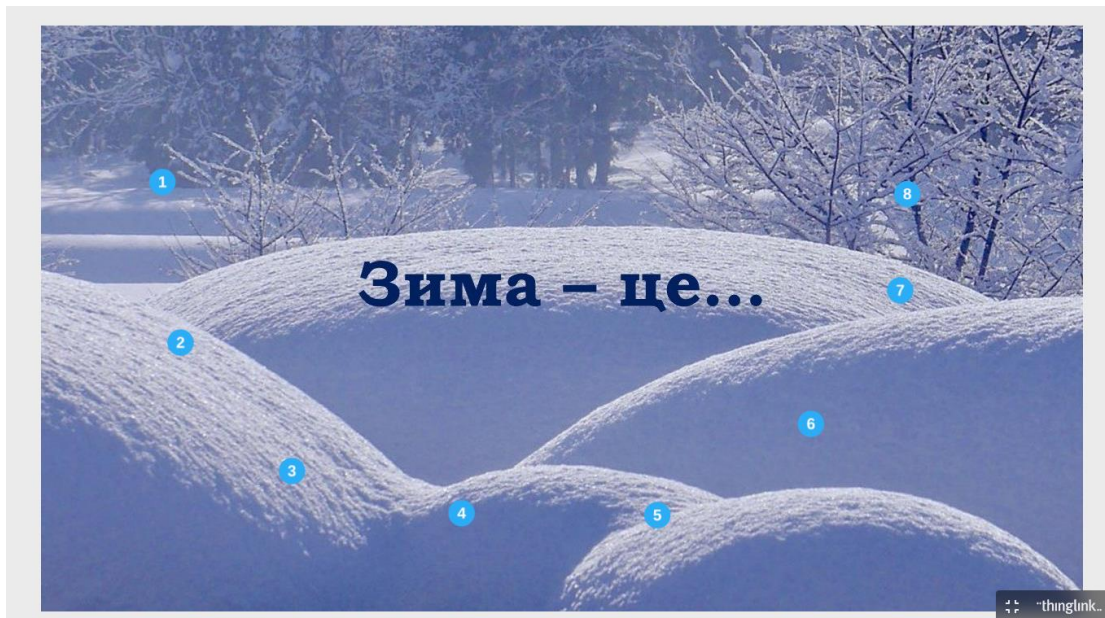
дозволяє створювати мультимедійні плакати, а іншими словами, «розмовляючі картинки», на які наносяться маркери. При наведенні на них з'являтися може будь-який мультимедійний контент.

Можна створювати різні освітні матеріали:

- Комплекти електронних дидактичних матеріалів до занять тощо.
- Інтерактивні блок-схеми будови будь-яких механізмів, приладів, пристроїв.
- Тематичні збірники ресурсів в мережі Інтернет та медіа колекції.
- Маршрутні карти або карти подорожей.
- Інтерактивні плакати у вигляді проектів з певної тематики.
- Інтелектуальні карти. [5]

Пропонуємо інтерактивний плакат з теми «Зима» за покликанням:

<https://www.thinglink.com/scene/1528680399151038465>

Сьогодні час вимагає нових підходів в реалізації освітнього процесу та постійного саморозвитку вихователів. Професійного натхнення!

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти. *Міністерство освіти і науки України* : веб-сайт. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
2. Інтернет-сервіс мультимедійних дидактичних вправ LearningApps. *Інтернет-сервіси в освітньому просторі* : блог. URL : <http://internet-servisi.blogspot.com/>
3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція)/ за ред. Л. А. Найдьонові, М. М. Слюсаревського. – Київ, 2016. – 8с.
4. Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» : наказ М-ва економіки України від 19 жовт. 2021р. №755-21 : *Міністерство освіти і науки України* : веб-сайт. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>
5. Створення інтерактивних зображень ThingLink: блог. URL : https://stvorenazobraz.blogspot.com/p/blog-page_16.html (дата звернення 22.09.2023р)
6. Функції. *Wordwall* : сайт. URL : <https://wordwall.net/uk/features>

Василевська Віта,
вихователь
Дунаєвецького ЗДО № 1 «Ромашка»
Дунаєвецька ОТГ

Інтегровані фізкультурні заняття як спосіб осучаснення фізкультурно-оздоровчої роботи в ЗДО

Анотація У статті виокремлено основні підходи використання інтеграційних процесів в організації фізкультурно - оздоровчої роботи в закладі дошкільної освіти, зокрема на фізкультурних заняттях. Визначено, що правильна організація інтегрованих занять та застосування інноваційних підходів сприятиме гармонійному всебічному розвитку особистості.

Ключові слова інтегрований підхід, планування, ігровий підхід, фізкультурне заняття.

У дошкільному дитинстві закладаються основи здоров'я, виховуються основні риси особистості людини. Міцне здоров'я – важливе підґрунтя успішного всебічного розвитку дитини і розкриття її особистісного потенціалу. Саме тому принцип оздоровчої спрямованості навчально-виховного процесу виокремлюється як один із стратегічних у сучасній системі дошкільної освіти.

Ідеєю проведення інтегрованих занять з фізичної культури вирішується комплекс завдань з різних розділів програми. З власного досвіду засвідчуємо, що лише ті заняття зацікавлюють дітей, на яких всебічно характеризується предмет навчання: не просто підніmemo руки вгору, а торкнемось ними хмаринок, не пройдемо по канату, а пройдемо по вузькій стежинці над прірвою тощо. В дітей виникає асоціативний ряд предметів, таким чином з'являються позитивні емоції і виконання фізичної вправи стає чіткішим, яскравішим, точнішим.

Оскільки планування навчально - виховного процесу в нашому ЗДО відбувається за навчально - виховними блоками, які передбачають інтеграцію освітнього змісту, тому заняття з фізичної культури також поєднуються однією темою із заняттями з математики, мовленнєвого спілкування, рідної природи тощо. А емоційні враження дітей закріплюються у конструктивній діяльності на заняттях з ліплення, аплікації, малювання.

Наприклад, після читання казки «Колобок» проводиться заняття з фізичної культури за сюжетом цієї ж казки, тему можна продовжити на занятті з малювання «Зустріч зайчика з Колобком». У цьому разі робота планується у певній послідовності і є підготовчим етапом до проведення занять з фізичної культури. В основі такого планування покладено принцип синкретичності. За твердженням психологів, цей принцип ґрунтується на не розчленованості психічних функцій на ранніх етапах розвитку дитини, а цілісному обстеженні предмета, що вивчається малюком.

Ігровий підхід до організації занять забезпечує засвоєння дітьми знань, умінь та навичок у певній системі. Завдяки їх закріпленню у різних видах діяльності дитина суттєво розуміє значення рухових дій за допомогою їх мотиваційного спрямування педагогом. Гімнастична лава, колода можуть бути поваленим деревом, по якому лазять «ведмеді», а стрибати з купини на купину потрібно, м'яко приземляючись на носочки, з перекатом на всю стопу, щоб не провалитися в болото. Типова помилка дітей приземлятися на всю стопу веде до її пошкодження, тому мотиваційний вплив з сенкретико - ігровим підходом педагога тут має пріоритетне значення.

З власного досвіду можемо сказати, що поєднання природних явищ з характером рухів дає безмежний простір для творчості. На таких заняттях відбувається поєднання оволодіння дітьми знань з розділу «Рідна природа» та виразне виконання імітаційних рухів. В дітей повністю відсутнє механічне виконання рухів, тому що кожна рухова дія несе в собі сильне емоційне забарвлення, яке полягає в поєднанні знань про природу та водночас формування рухової навички.

Сучасні підходи диктують новий стиль проведення заняття з фізичної культури. Тут можна не використовувати громіздких декорацій, оскільки нам потрібен простір для руху дітей. Для втілення реального образу досить сконцентрувати увагу дітей на невеликих об'єктах (котик, білочка, ведмедик), все інше - в дитячій уяві, саме нею, опосередковано, за допомогою принципу «асоціативної педагогіки» скеровує інструктор з фізкультури дитячу діяльність у потрібному руслі. Під час складання традиційного комплексу загальнорозвивальних вправ слід також використовувати сюжетне спрямування («Сон ведмежати», «Розповідь далекої зірки» тощо).

Та як би ми не намагалися вивчати предмет з усіх боків, на заняттях з фізичної культури вирішуються конкретні завдання - навчання дітей основних рухів, закріплення

рухових вмінь та навичок. Основне правило педагога - навчання дітей через рух, і тільки фізичні вправи мають пріоритетне значення на заняттях з фізичної культури.

Ігровий характер вправ дає змогу засвоїти дітям руховий матеріал без напруження та з достатньою мірою самостійності і високим рівнем активності. Образи об'єктів та явищ природи, які беруть на себе діти, допомагають їм легше засвоїти, а педагогу ефективніше реалізувати завдання з кожного конкретного розділу. З таким успіхом можна проводити заняття з розвитку мовлення і фізичної культури. Діти після читання твору з радістю перетворюються в улюблених персонажів, долають перешкоди, що трапляються на їхньому шляху на занятті з фізкультури.

Застосовуючи ігровий метод навчання дітей фізичним рухам, ми здійснюємо мотивацію старанного їх виконання через позитивні емоції - все це запорука формування міцних рухових навичок. Діти отримують насолоду грою, а це єдність фізичного, психічного, духовного в єдине ціле. Зміст ігрових вправ має бути цікавий і доступний дітям, ґрунтуватися на їх емоційно-інтелектуальному досвіді, їх почуттях.

Як свідчить досвід практичної роботи з дітьми, лише використання ігрових імітаційних вправ не в змозі повністю забезпечити якісне виконання дітьми основних рухів. Потрібна ретельна підготовка до виконання дітьми рухових завдань, чіткий показ педагога з детальним аналізом техніки виконання рухів, усвідомлення дітьми рухових завдань - все це разом забезпечить їх правильне відтворення і якісне оволодіння.

В контексті визначення ігрового методу як провідного у навчанні основних рухів на заняттях з фізичної культури природно постає питання про його поєднання з іншими методами навчання. Відповідь на це риторичне запитання може бути тільки такою: ігровий метод не тільки успішно поєднується з іншими методами сучасної педагогіки, а й доповнює їх, взаємо-збагачує, робить їх яскравими, багатоплановими.

Інтегрований підхід можна розглядати в контексті синтезу двох галузей наукового знання (мистецтва та педагогіки), який забезпечує розробку теорії та практики педагогічного процесу, в сучасній дидактиці, він отримав назву - артпедагогіка. Методологічною розробкою цього напрямку у педагогіці займалися Гавриш Н.В. Основні методи артпедагогіки, які я застосовую у своїй практичній діяльності, є такі: кінезитерапія, казкотерапія, кольоротерапія.

Кінезитерапія - творча діяльність, що базується на зв'язку музики та рухів. Вона містить в собі: танцетерапію, хореотерапію, корекційну ритміку, психогімнастику, основна функція яких - зняття емоційного напруження, релаксації, регуляції емоційного стану, корекції моторної сфери.

На своїх заняттях використовую сучасні танці, побудовані на природних рухах тіла, уникаючи суворої регламентації.

Казкотерапія - психологічний вплив на дитину за допомогою казки, потужний метод корекції її психічного та фізичного стану, тому що казка пробуджує творчу уяву дитини, вміння фантазувати, спонукає на перенесення образів героїв казки на себе, адже фантазія - джерело творчості. Наприклад, під час заняття за казкою «Гуси - лебеді» діти намагаються допомогти головному персонажу, долаючи перешкоди, які трапляються на їх шляху, переносяться у вир казкових подій, емоційно переживаючи за героїв казки.

Кольоротерапія - вплив на психіку дитини за допомогою кольорів. Враховуючи значний вплив певних кольорів на дитячу психіку, необхідно уважно добирати колір приміщення спортивної зали, спортивного обладнання, атрибутів, іграшок. М.М.Єфименко розробив систему колірною супроводу фізкультурних занять (уміло підібрана гама кольорів), викладених в методичному посібнику «Кольоротерапія у фізичному вихованні дошкільників». Автор пропонує об'єднати мовленнєвий, музичний та колірний супровід у фізичному вихованні дошкільників. Неможливо не оцінити значення кольоротерапії в системі фізкультурно - оздоровчої роботи. Існує

багато рухливих ігор, де увага дітей спрямована на кольори: «Фарби», «Світлофор», «Калейдоскоп».

Інтегровані заняття для дітей старшого дошкільного віку я проводжу за традиційною схемою, але включаю в них завдання на закріплення і вдосконалення знань та вмінь, отриманих на заняттях з пізнавальної і художньо-продуктивного розвитку. В залежності від теми та змісту, вибудовую єдину сюжетну лінію заняття. При поєднанні різноманітної діяльності дітей з фізкультурою, я дотримуюся чіткої структурної послідовності окремих частин заняття.

Структура інтегрованих занять, представлена трьома частинами:

1. Вступна частина передбачає організацію ігрової мотивації і націлювання дітей на певну тему. Рухова діяльність дітей (ходьба, біг, перестроювання) підібрані за змістом і сюжетом заняття. Тривалість основної частини заняття 3-5 хв.
2. Основна частина вирішує завдання фізичного розвитку (формування умінь і навичок основних видів руху) і пізнавального розвитку (формування уявлень у дітей про основи безпечної поведінки в конкретній ситуації, уявлення про себе як людину). Тривалість основної частини заняття 15-20 хв.
3. Заключна частина вирішує завдання приведення функціональної діяльності організму дітей до норми і закріплення отриманих знань і умінь з допомогою релаксації, психоеюда. Ця частина супроводжується розповіддю педагога по даній темі заняття. Тривалість заключної частини заняття 2-5 хв.

Інтеграція різних видів діяльності та рухової активності дітей у процесі фізичного виховання сприяє ефективному вирішенню як освітніх, так і оздоровчих завдань. Інтегрований підхід відповідає одній з вимог дошкільної дидактики: освіта має бути невеликим за обсягом, але ємним, а також заняття інтегрованого характеру викликають інтерес у дітей, сприяють зняттю у них перенапруги, перевантаження і стомлюваності за рахунок переключення уваги вихованців на різноманітні види дитячої діяльності.

При плануванні і організації інтегрованих фізкультурних занять важливим компонентом є взаємодія і співпраця інструктора з фізичної культури з вихователями та іншими спеціалістами ДНЗ. Педагог-психолог допомагає мені у підборі ігор-тренінгів, психоеюдів, в розробці проблемних ситуацій. При організації рухової діяльності на фізкультурних заняттях діти закріплюють знання та правила безпечної поведінки на вулиці і в побуті

Щоб навчальний процес був ефективнішим, я максимально використовую в ньому гру. Я переконалася в тому, що діти краще засвоюють отримані знання на фізкультурних заняттях в ігровій захоплюючій формі, тому проводжу заняття з використанням наочного матеріалу, програванням дітьми певних проблемних життєвих ситуацій (телефонувати в службу порятунку, допомогти постраждалим та ін). Діти беруть участь в іграх-тренінгах, застосовують прийоми саморегуляції відчуттів свого організму з метою самовладання своїми емоційно-психологічними та фізичними якостями.

В структурі занять я намагаюся використовувати різні види рухової діяльності: загальнорозвивальні вправи, основні види рухів, дихальну гімнастику, різноманітні види самомасажу, вправи на релаксацію. Я намагаюся вчити дітей відчувати і відчувати процес своїх рухів, ретельно роз'яснювати дітям, як спосіб, так і мета виконання вправи, а для цього необхідно з'єднувати руху і свідомість, тобто усвідомлено виконувати рухи. Для розвитку пізнавальної діяльності мною використовуються ігрові, імітаційні рухи, сюжетно-творчі замальовки, які підсилюють, а відповідно, допомагають повніше і всебічно вирішити поставлені завдання. Казки, бесіди, читання віршів або уривків з художньої літератури, прислів'я, приказки, які допомагають осмислювати поставлені перед дітьми завдання і свідомо виконувати рухові вправи, самостійно застосовувати ці вправи в різних ситуаціях.

При проведенні інтегрованих занять я помітила, що необхідна гранична чіткість, компактність, велика інформативність навчального матеріалу, вільне і продумане розміщення наочного матеріалу, залучення до проведення занять вузьких фахівців і батьків дітей.

При проведенні інтегрованих занять я керуюся такими правилами:

1. Найголовніша умова ефективності цих занять - добровільна участь у них дітей
2. Заняття не повинні стомлювати дітей. Вони закінчуються чимось приємним, веселим, радісним (нехай це буде гра, релаксація або просто сюрприз)
3. На заняттях панує дух змагання, але на першому плані не критика, а прагнення бути краще.

Аналізуючи свою практичну роботу по проведенню інтегрованих фізкультурних занять з дітьми старшого дошкільного віку, я зробила наступні висновки:

- інтегровані заняття з фізичної культури сприяють формуванню у дітей цілісної картини світу;
- у дітей формується інтерес до занять «розумної» фізичною культурою та заняття дають високу результативність, тому що дитина залучений в активний процес руху і пізнання;
- розвивається пізнавальний інтерес і активність, оскільки будь-яка тема потребує від дітей активізації досвіду реального життя в ситуації даного заняття;
- інтегровані заняття збагачують дітей загальними враженнями, переживаннями, сприяють формуванню колективних взаємин;
- організація і проведення інтегрованих занять сприяє творчому взаємодії фахівців і педагогів дитячого дошкільного закладу.

Як свідчать результати спостережень, найбільшого успіху діти досягають завдяки позитивним емоціям, від яких залежить особистісна цілеспрямованість та зростання рівня працездатності. Це особливо важливо, адже на тлі позитивних емоцій та завдяки ефективному керівництву педагога навіть короточасні невдачі мають великий стимулюючий вплив у подальшій роботі над собою. За таких умов діти здатні виявляти самостійність, завдяки якій в них активізується розумова аналітична діяльність, здібність до самостійного створення певних образів та реалізації їх у рухових діях.

Отже інтегрований підхід до організації занять з фізичної культури - ефективний фактор, могутня сила в руках досвідченого педагога, спрямована на досягнення високої мети - формування всебічно розвиненої, гармонійної особистості, здатної брати на себе вирішення складних завдань, досягати вершин, вести за собою інших, задовольняти власні амбіції не тільки в матеріальній сфері, а й в духовній. Для цього треба бути здоровою: фізично, психічно, духовно і соціально! Саме на це спрямована моя робота із фізичного розвитку дошкільників.

Список використаних джерел та літератури

1. Висоцький В. Л. Фізкультура. Педагогіка спільного успіху / В. Л. Висоцький, Т. І. Терьошкіна, О. М. Юшков. – Київ : “Шк. світ”. – 2009.
2. Гавриш Н.В. Інтегровані заняття: Методика проведення. К.: Шк.світ, 2007. 128 с.
3. Денисенко Н. Ф. Формування свідомого ставлення до // Дошкільне виховання. 2008. – № 9. С. 3-5.
4. Денисенко Н. Ф. Формування у дітей знань про особисте здоров'я, умінь та навичок в оздоровленні на заняттях з фізичної культури // Дошкільне виховання. 2009. № 11. С. 15-16.
5. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології URL: <http://books.br.com.ua/32087>– (дата звернення: 05.09.2023).
6. Кучеренко Г.В., Солодухіна А.Ю. Сучасні підходи до організації оздоровчої роботи в дошкільному навчальному закладі

<http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/13393/1/Kucherenko%20Gennady%20Vasylyovych%202021.pdf>

7. Малимоненко О.В. Організація фізкультурно-оздоровчої роботи в сучасних закладах дошкільної освіти
<http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/15517/1/27.pdf>
8. Розвиток «рухового інтелекту» дітей на заняттях з фізичної культури : [Наук.-метод. розробка] / За ред. О. Аксьонової, Н. Денисенко, С. Циба. – Запоріжжя, 2009. – 116 с.
9. Фізкультура від 4 до 9: Педагогіка спільного успіху / Упоряд.: А. Русаков. – К. : Вид. дім “Шк. світ” ; Вид. Л. Галіцина, 2006. 112 с.

Височенко Світлана,
вихователь
заклад дошкільної освіти № 55
«Намистинка»
Хмельницька МТГ

Організація освітнього процесу для дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану

У статті розкрито основні особливості організації освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану. Окреслено та виділено провідні форми, методи та прийоми роботи, які дозволяють їх реалізацію в умовах закладу дошкільної освіти. Розкрито необхідність організації освітньої діяльності для дітей дошкільного віку, які мають особливі потреби в розвитку саме в умовах воєнного стану.

Ключові слова: особливі освітні потреби, організація освітнього процесу, провідні напрями діяльності, планування освітнього процесу, професійна компетентність вихователя.

The article reveals the main features of the organization of the educational process for children with special educational needs under martial law. The leading forms, methods and methods of work that allow their implementation in the conditions of a preschool education institution are outlined and highlighted. The necessity of organizing educational activities for children of preschool age who have special developmental needs in the conditions of martial law has been revealed.

Keywords: special educational needs, organization of the educational process, leading areas of activity, planning of the educational process, professional competence of the educator.

Зважаючи на те, що в Україні продовжується дія правового режиму воєнного стану, важливим завданням дошкільної освіти є консолідація зусиль влади, закладів освіти, громадськості з метою забезпечення необхідних умов для розвитку, освіти, повноцінної соціалізації дітей і створення безпечного освітнього середовища. Постійний діалог між практиками, науковцями, засновниками закладів дошкільної освіти, представниками громад, державних органів дають змогу оцінити та визначити необхідні заходи в організації діяльності закладів у воєнний час та такі заходи, які будуть спрямовані на відродження дошкільної освіти у повоєнний період.

Засновники закладів дошкільної освіти та місцеві органи управління освіти продовжують здійснювати свої повноваження щодо діяльності закладів дошкільної освіти: забезпечують матеріально-технічні умови для надання якісних освітніх послуг; залучають донорів з метою мобілізації фінансових та інших ресурсів із різних джерел для реалізації соціально та освітньо значущих неприбуткових проєктів, що спрямовані на захист дітей під час воєнного стану та у повоєнний час; налагоджують партнерство

з громадськими, неурядовими організаціями щодо надання підтримки вихованцям із сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, із числа внутрішньо переміщених осіб, а також дітям, які пережили та переживають травматичні події різного характеру.

Заклади дошкільної освіти керуються рекомендаціями Міністерства освіти і науки України та в умовах воєнного стану дотримуються наступних вимог:

- налагодження ефективної комунікації учасників освітнього процесу;
- відновлення освітнього процесу;
- зарахування до закладу дітей раннього та дошкільного віку із числа внутрішньо переміщених осіб за місцем тимчасового проживання;
- організація освітнього процесу в закладі дошкільної освіти для всіх дітей;
- своєчасне надання керівником закладу дошкільної освіти запиту до засновника щодо наявності проблем і можливих шляхів їх вирішення;
- створення у закладі дошкільної освіти безпечних умов для всіх учасників освітнього процесу;
- створення умов для підвищення фахового рівня педагогічних працівників щодо організації освітнього процесу за дистанційною та змішаною формами організації освітнього процесу й надання педагогічної підтримки дітям раннього та дошкільного віку, у тому числі й з особливими освітніми потребами, їхнім батькам;
- здійснення інформаційної підтримки та психологічного супроводу учасників освітнього процесу;
- здійснення співпраці з інклюзивними ресурсними центрами;
- застосування інструментів управлінської діяльності для вирішення надзвичайних ситуацій [4, с. 138].

Особливої уваги в умовах воєнного стану потребують діти з особливими освітніми потребами. Заклади дошкільної освіти мають в першу чергу врахувати особливості таких дітей та створити усі необхідні умови аби повною мірою забезпечити їх право на реалізацію здобуття дошкільної освіти.

Організація освітньої роботи з дітьми з особливими освітніми потребами має бути спрямована на реалізацію індивідуальної програми розвитку дитини, через надання рекомендацій батькам спеціальними педагогами (вчителем-дефектологом, вчителем-логопедом) шляхом використання різних засобів комунікації, а саме:

- розміщення завдань та рекомендацій на сайті закладу; створення груп із батьками у соціальних мережах (Viber, Telegram, тощо);
- використання електронних платформ (ZOOM, Google Classroom тощо); проведення скайп-спілкування в телефонному режимі;
- листування через електронну пошту тощо [6, с. 26].

Важливо, щоб педагоги забезпечили всебічний розвиток дитини через взаємодію з батьками вихованців. Так, можна рекомендувати батькам залучати дітей до різноманітних видів діяльності у таких формах, що є домірними віку вихованців та дозволяють підвищити працездатність дитячого організму. Зокрема, батьки можуть проводити бесіди і розмови з дітьми, разом з ними спостерігати за об'єктами і явищами довкілля, проводити дидактичні, рухливі (малої і середньої рухливості), конструкторсько-будівельні ігри, давати трудові доручення, організовувати різноманітну самостійну діяльність, працювати над розвитком навичок самообслуговування та ін.

Із метою забезпечення необхідних умов для розвитку особистості слід передбачити оптимальне поєднання різних видів і форм організації ігрової, рухової, пізнавальної, предметно-практичної, комунікативно-мовленнєвої, художньої діяльності у чергуванні з побутовими процесами. Послідовність, тривалість, частотність залучення дітей до різних видів діяльності регулюються з урахуванням певних умов: віку дітей, погоди, місця проведення, характеру попередньої та наступної

діяльності. При цьому значна увага має приділятися оптимальній руховій активності [2, с. 125].

Освітня діяльність має бути організована у партнерській взаємодії педагогів і батьків вихованців та орієнтуватись на фізичний, і пізнавальний розвиток. Вона може включати тематичні й комплексні, інтегровані заняття у дистанційній формі, спрямовані на закріплення і використання дітьми набутих знань, умінь, навичок у практичній діяльності, нових ситуаціях, та відповідні рекомендації батькам вихованців.

Робота з дітьми, яка може проводитися батьками за рекомендаціями педагогів, має передбачати використання:

- різних видів праці (у природі, самообслуговування, господарсько-побутова, ручна/художня);

- дослідів та спостережень на майданчику, вулиці, у куточку природи, лісі, полі, на луках тощо;

- самостійної ігрової, художньої, рухової, пізнавальної, комунікативної діяльності;

- індивідуальної роботи з окремими вихованцями чи підгрупами по 2-4 дитини за різними змістовими напрямками освітньої роботи;

- читання, розповідання, інсценування творів художньої літератури, бесіди на морально-етичні, побутові, особистісні теми [5, с.13].

Для забезпечення оптимальної рухової активності дітей упродовж усього дня необхідно пам'ятати про активний руховий режим, який передбачає поєднання у раціональній кількості, послідовності й тривалості різних форм роботи, пов'язаних з руховою активністю: ранкова гімнастика і гігієнічна гімнастика після денного сну, щоденні фізкультурні вправи, співи, рухливі ігри, спортивні вправи та ігри з елементами спорту, прогулянки, праця, самостійна рухова діяльність та ін.

Наголошуємо на тому, що в умовах війни педагогічні працівники мають бути готовими, спроможними повноцінно надавати освітні, інформаційні, консультаційні послуги сім'ям, які виховують дітей раннього та дошкільного віку з особливими освітніми потребами. Саме тому питання організації комунікації з учасниками освітнього процесу посідає ключове місце. В умовах військових дій найбільшої актуальності набувають системи комунікації з дітьми, їхніми батьками, сім'ями, педагогами, що дає змогу встановити швидкий обмін інформацією, мобільність зворотного зв'язку.

Задля забезпечення ефективності комунікації з батьками, вихователями й усіма, хто задіяний в освітньому процесі, рекомендовано обрати оптимальні для здійснення кожного конкретного завдання канали комунікації. Основними формами онлайн-комунікацій є: відеоконференція, форум, чат, блог, електронна пошта, анкетування, соціальні мережі. У складних умовах корисними можуть бути сервіси та інструменти комунікації в онлайн-режимі. Ефективними можуть бути розміщені на сайті закладу дошкільної освіти завдання і рекомендації для батьків щодо роботи з дітьми, відповідно до їхнього віку та освітніх потреб; створення груп із батьками, вихователями, психологами в соціальних мережах Viber, Telegram, тощо для отримання інформаційно-освітніх та психолого-педагогічних послуг; використання електронних платформ Zoom, GoogleMeet, Google Classroom, Microsoft Teams та ін [2, с. 129].

Для успішної реалізації інклюзивних програм у закладах дошкільної освіти надзвичайно важлива ефективна співпраця педагогів і родин дітей із особливими потребами. Керівник закладу дошкільної освіти має допомагати налагодити стосунки між педагогами та батьками.

Коли дитина з вадами розвитку починає відвідувати звичайну групу закладу дошкільної освіти, вона реалізує своє право на отримання якісної освіти за місцем проживання. Батьки відчувають полегшення, адже дитина отримує шанс на повноцінне, активне життя. Залучення їх до планування та організації освітнього процесу, розроблення індивідуальних освітніх планів для дітей дає батькам змогу

відчути себе повноправними членами команди, яка спрямовує свою діяльність на створення умов для розвитку їхньої дитини, прагне досягти успіхів у складній справі адаптації дитини з особливими освітніми потребами до повноцінного життя в суспільстві.

Партнерські стосунки в команді забезпечують отримання комплексних, скоординованих, гнучких, доступних і потрібних кожній родині послуг. Виховання дітей з особливими освітніми потребами – це цілеспрямований процес спільної діяльності педагогів і батьків, що передбачає:

- створення умов для формування партнерських відносин між педагогами та сім'ями, які виховують дітей з особливими потребами;
- створення умов для залучення батьків до навчання дитини та створення безпечного розвивального освітнього середовища, у якому вона перебуває;
- з'ясування очікувань батьків та визначення цілі;
- розроблення індивідуальних програм навчання та розвитку;
- організація команди фахівців для надання необхідної консультативної та практичної допомоги батькам;
- проведення просвітницької роботи серед громадськості з метою формування настанов щодо виховання дітей з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану [3, с. 89].

Будь-яка співпраця починається зі знайомства. Саме тому перші зустрічі педагогів з батькам спрямовуються на встановлення довірчих стосунків. Щоб забезпечити задоволення індивідуальних потреб дітей, можливість дітей з особливостями розвитку активно взаємодіяти з однолітками в дитячому колективі, педагоги повинні знати особливості психофізичного розвитку дітей, їхні можливості, уподобання. Зустрічі педагогів з батьками допомагають визначити, якої саме допомоги і підтримки потребує дитина, отримати інформацію про неї. Педагоги, в свою чергу, знайомлять батьків з умовами закладу дошкільної освіти, програмами, за якими працює заклад, їх цілями, виконавчими стандартами, педагогічною концепцією.

Для педагогів важливою і значущою є думка батьків щодо таких питань:

- сильні та слабкі сторони дитини та сфери, де вона відстає в розвитку;
- визначення цілей і завдань освітнього процесу;
- створення умов для взаємодії з іншими родинами, зокрема з сім'ями, які виховують дітей з особливими освітніми потребами;
- окреслення послуг, які має отримувати дитина та сім'я [6, с. 18].

Педагоги, працюючи в команді, розробляють індивідуальну програму, яка містить принципові ідеї щодо включення дитини з особливими потребами в освітній процес закладу дошкільної освіти, визначають конкретні завдання, враховуючи очікування батьків та індивідуальні потреби дитини.

Педагогічний колектив закладу дошкільної освіти, де створено групи включення, забезпечує позитивний клімат, атмосферу підтримки та взаєморозуміння. Педагоги теж вчаться розуміти проблеми дітей, сприймати їх такими, як вони є, орієнтуючись на зону найближчого розвитку, засвоюють навички спостережень, об'єктивного оцінювання. Батьки є активними учасниками створення індивідуальних програм розвитку дитини.

Разом із вихователями батьки беруть участь у плануванні та проведенні занять, працюють на посаді асистентів як добровільні помічники.

Однією з дієвих форм співпраці в умовах воєнного стану є онлайн листування вихователів із сім'єю. Таке листування може мати форму щотижневих нотаток, які повідомляють про новини в закладі дошкільної освіти, про улюблені види діяльності дитини, її цікаві висловлювання. Батьки охоче заводять індивідуальні зошити розвитку дитини, які щодня оформлюються вихователями і передаються батькам додому. На сторінках такого зошита батьки відмічають особливі події, вчинки, висловлювання, фіксують діяльність дитини, що відбувалася поза закладом освіти. Вихователі, зі свого

боку, повідомляють про особливості проведеного дня в закладі дошкільної освіти, взаємодію з однолітками, прояви активності дитини, її успіхи, труднощі й потреби.

Головне у співпраці закладу дошкільної освіти і родин, які виховують дітей з особливими освітніми потребами, – це встановлення довірливих стосунків, що мають базуватися на активній співпраці, взаєморозумінні, довірі й толерантному ставленні. За таких умов батьки відчують власну значущість, важливість своєї ролі в адаптації та розвитку їхньої дитини. Формується відчуття причетності до процесу її виховання і навчання, з'являється усвідомлення, що їхня дитина живе повноцінним життям, перебуваючи серед здорових однолітків.

Крім того, співпраця з батьками дітей з особливими освітніми потребами проявляється у:

- індивідуальних, групових, сімейних консультуваннях;
- організації психолого-педагогічної просвіти батьків з використанням активних методів навчання – рольових ігор, тренінгів тощо;
- створенні груп підтримки для батьків в умовах закладу дошкільної освіти [4, с. 37].

Для успішної взаємодії із сім'ями педагогам важливо враховувати такі рекомендації:

- наголошуйте на цінності дитини та необхідності розвитку її сильних сторін;
- намагайтеся зрозуміти батьків, прислухайтеся до їхньої точки зору, приймайте їхню позицію;
- умійте бачити в дитині індивідуальність, незалежно від наявних вад розвитку;
- пам'ятайте: усі члени команди мають рівний статус;
- домовляйтеся з батьками про обмін інформацією про розвиток дитини вдома і в закладі дошкільної освіти;
- боріться зі стереотипами;
- не жаліть батьків, це заважає ефективній взаємодії;
- спільно вирішуйте проблеми;
- плануйте свою діяльність спільно з батьками.

Працівники закладу дошкільної освіти разом з батьками мають сформувати команду, яка спрямовує зусилля на задоволення індивідуальних потреб кожної дитини. У цій команді батькам відводиться вирішальна роль. Партнерство закладу освіти і сім'ї створює умови для ефективного включення дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами в середовище здорових однолітків, освітній процес, розвивальне середовище закладу дошкільної освіти, сприяє гармонійному, усесторонньому особистому розвитку кожної дитини, її соціалізації і підготовці до самостійного життя, адаптації до умов навколишнього середовища.

Отже, інституційні зміни у навчанні та впровадженні інклюзії є стрижнем змін у навчанні дітей з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану. Але для дітей, які не можуть навчатися разом з іншими, потрібно створювати найбільш доцільні умови навчання та соціалізації. У цьому питанні необхідна консолідація зусиль, зокрема підтримка педагогічної громадськості, фахівців, урядовців, батьків, громадських організацій тощо.

Список використаних джерел та літератури

1. Гладких Н. В. Актуальні проблеми навчання та виховання дітей з комплексними порушеннями розвитку в Україні. *Науковий часопис імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія* : зб. наук. праць. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. С. 52-57.

2. Глушенко К.О. Особливості психолого-педагогічної діагностики дітей з комплексними порушеннями. *Соціально-психологічні проблеми тифлопедагогіки*. Збірник наукових праць: Матеріали першого Всеукраїнського з'їзду тифлопедагогів (4-5 травня 2006р.). Харків, 2006. Випуск 6. Ч.1. с. 122-132.

3. Дидактичні та методичні засади спеціальної освіти дошкільників з порушеннями інтелектуального розвитку: нав.-метод. посіб. / Н.О. Макарчук, А.М. Висоцька, О.В. Чеботарьова, І.В. Гладченко, А.В. Міненко, С.В. Трикоз, Г.О. Блеч., І.В. Бобренко, К., 2014. 337 с.

4. Програма розвитку дітей від пренатального періоду до трьох років «Оберіг». Тернопіль : Мандрівець, 2014. 160 с.

5. Стадненко Н.М. Методика діагностики готовності до навчання в школі дітей шестирічного віку. Ін-т порушеннялогії АПН України, Укр. наук.-метод. центр практ. психології та соц. роботи АПН України. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2001. 20 с.

6. Трикоз С.В. Ми поруч. Діти з порушеннями інтелектуального розвитку. Харків: Видавництво «Ранок», ВГ «Кенгуру». 2019. 32 с.

7. Чеботарьова О.В. Комплекс програмно-методичного забезпечення «Зміст корекційно-спрямованого навчання і виховання дітей з інтелектуальними порушеннями у спеціальних дошкільних закладах» (програма з трудового виховання, методичні рекомендації, дидактичні матеріали). К.: 2012. 112 с.

Вільчанська Тетяна,
вихователь-методист
Дунаєвецького ЗДО № 1
«Ромашка» ДМР
Дунаєвецька ОТГ

Інструменти тайм-менеджменту як ресурс для підвищення ефективності професійної діяльності педагогів

Анотація У статті обґрунтовується актуальність підвищення ефективності професійної діяльності педагога докільного закладу в умовах модернізаційних змін в освітній галузі, розкривається необхідність упровадження в ній технологій тайм-менеджменту. Описуються теоретичні засади тайм-менеджменту. Розкривається авторський погляд щодо застосування технологій тайм-менеджменту як напряду самоменеджменту на основі системного підходу до діяльності педагога. Здійснено аналіз даних, отриманих під час анкетування й тестування педагогів, що проводилися з метою визначення розуміння ними поняття «тайм-менеджмент». Систематизовано основні принципи тайм-менеджменту. Зроблено висновок щодо впровадження в освітній простір технології тайм-менеджменту.

Ключові слова тайм-менеджмент, планування, професійний рівень, цілепокладання, пріоритети.

У сучасних нормативно-правових документах, що освітлюють організацію освітнього процесу зазначається, що педагогічні працівники зобов'язані постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру.

Моделлю педагогічного працівника сьогодення передбачено такі якості, як: готовність до застосування нових освітянських ідей, здатність постійно навчатись, бути в постійному творчому пошуку. Здобути ці якості сучасний педагог може в процесі самоосвітньої діяльності.

Свідома діяльність з удосконалення своєї особистості як фахівця і є самоосвітою. Вона полягає у адаптуванні своїх індивідуальних якостей до вимог педагогічної діяльності, у постійному підвищенні професійної компетентності та неперервному вдосконаленні якостей своєї особистості. Самовдосконалення як соціальний процес базується на вимогах суспільства

та професії до особистості фахівця. Причому вимоги, що висуваються спеціалісту, повинні бути вище тих можливостей, що має людина.

У сучасному суспільстві освіта протягом життя відіграє важливу роль, визначаючи розвиток особистості в контексті її професійного становлення, а тому – ставить перед педагогами актуальні завдання: якісне переосмислення змісту та організації освітнього процесу, необхідність впливати на розвиток у педагога навичок самоорганізації, вміння планувати власний час – від яких залежить успішність, продуктивність та подальша кар'єра педагога.

Швидкий темп життя особистості в умовах дефіциту часу призводить до дезорганізації діяльності. Час сьогодні є окремою цінністю, і від того, наскільки ефективно педагогічний працівник організує свою діяльність, залежить його особистісне та професійне зростання, рівень стресостійкості, психічне та психосоматичне здоров'я.

Наукова категорія «тайм-менеджмент» інтерпретується як сукупність технологій планування роботи, які особистість впроваджує у власне життя (професійну діяльність) з метою підвищити ефективність використання свого робочого часу; контролювати завдання, кількість яких постійно зростає. Тайм-менеджмент – це і уміння ставити завдання; своєчасно виконувати їх. Певною мірою тайм-менеджмент є стилем, філософією життя зрілої особистості, у якій зростає усвідомлення цінності часу у великому потоці інформації, у світі, що постійно змінюється.

Метою тайм-менеджменту як технології формування культури праці є навчання педагогів методам самоорганізації власної діяльності й допомога у формуванні відповідних навичок самоорганізації. Застосування тайм-менеджменту відкриває можливість вихователю більш ефективно використовувати власний час, щоб здійснювати професійну діяльність, а також використовувати власний вільний час для самореалізації та саморозвитку.

Тайм-менеджмент включає в себе широкий спектр діяльності, серед яких: постановка цілей; розподіл часу; складання списків; розстановка пріоритетів; аналіз використання часу тощо. Технологія тайм-менеджменту відкриває можливість кожному педагогу ефективно планувати розклад свого дня, тижня, місяця.

З-поміж основних завдань тайм-менеджменту розрізняють наступні:

- 1) підвищення власної працездатності;
- 2) постійний контроль за якістю; виконаного;
- 3) аналіз щоденного розпорядку дня та його оптимізація;
- 4) вдосконалення навичок використання бюджету власного часу;
- 5) вміння відмовлятися від неефективних і нераціональних видів діяльності;
- 6) раціональне планування часу й виконання всіх поставлених завдань у визначені проміжки часу;
- 7) правильна організація часу для діяльності та відпочинку.

Незважаючи на широке теоретичне висвітлення питань управління часом, мало вивченою залишається проблема розвитку внутрішньої мотивації у педагогічних працівників впроваджувати технології тайм-менеджменту у професійну діяльність. В нашому закладі були проведені психологічні дослідження, які здійснювались на експериментальній вибірці педагогів у період 2020-2021 р.р. (анкетування, психологічне діагностування, індивідуальні психологічні консультації), свідчать, що переважна більшість педагогічних працівників (81 %) мають труднощі щодо планування власного часу, раціонального його використання. З них – майже дві третини досліджуваних зазначають власну неготовність систематично виділяти із всього арсеналу вільного часу – «час для якісного відпочинку»; ігнорування власних потреб, почуттів, відчуттів. У 16 % педагогів виявлено певні проблеми щодо постановки цілей і визначення термінів виконання роботи (проблема у площині стратегічного планування). А в ході індивідуальних психологічних консультацій майже кожен із педагогів наголошував на власній наявній проблемі із визначенням

пріоритетів, поясненням якої в більшості ситуацій ми визначили фактор гіпервідповідальності.

Зрозуміло, що психоемоційний, фізичний ресурс вихователів, як представників однієї із найбільш стресогенних професій потребує своєчасного відновлення. Одним із таких потужних джерел для психоемоційної реабілітації, профілактики професійного виснаження, деформацій, явищ особистісного вигорання педагогів може слугувати тайм-менеджмент, спрямований на організацію як робочого часу, так і часу для ресурсного відпочинку, на встановлення пріоритетів при його використанні.

Ми розробили поради педагогам з тайм-менеджменту, що дозволять підвищити власну продуктивність праці, а також виокремити час на самореалізацію і саморозвиток. Серед таких порад::

- *визначення цілі*: ставити чіткі цілі, якомога конкретніше уявляти, до чого прагнеш;
- *планування*: планувати діяльність з огляду на бажані результати, а також свої сильні та слабкі сторони;
- *визначення пріоритетності*: встановлювати пріоритетність, зважати, які насамперед робити справи;
- *прийняття рішень*: приймати чіткі, конкретні рішення;
- *організація та реалізація*: організовувати свій розпорядок;
- *контроль*: контролювати результати, співвідносити етапи діяльності з метою, при потребі корегувати робочий процес або переглянути мету;
- *інформація та комунікація*: пошук та обмін інформацією, здійснення комунікаційних зв'язків.

Серед основних стратегій і правил організації часу, які реалізуються в ході діяльності вихователя, виділила такі:

- ◆ здатність до цілепокладання;
- ◆ встановлення часових пріоритетів;
- ◆ співвідношення часових витрат і підсумкових результатів;
- ◆ стратегії планування та «резервування» часу.

Здатність до цілепокладання. Передбачає розвиток умінь раціонального перерозподілу дій і планів у часі, готовність до визначення цілей реальних і ідеальних цілей. Вміння своєчасно встановлювати реальні та ідеальні цілі багато в чому визначає зрілість, врівноваженість особистості, надійний захист самооцінки, раціональну тактику і стратегію цілепокладання. Правило цілепокладання передбачає розрізнення двох видів цілей: реальну мету — ту, яку, на думку людини, вона може, по всій ймовірності, досягти в даних конкретних умовах, яка безпосередньо впливає з структури завдання, і ідеальну мету - широку, всеохоплюючу мету, що перевищує тимчасові, реальні цілі. Саме від вміння розвести в часі, в реальному життєвому просторі ці два види цілей багато в чому залежить повноцінне пристосування, орієнтація педагога у часто мінливих умовах і вимогах дошкільної освіти.

Встановлення пріоритетів. Вміння планувати час у відповідності зі значенням і важливістю завдань, а не їх питомою вагою в загальній кількості справ. Важливо навчитися самостійно визначати першочергові завдання, час і терміни їх виконання. Переваги встановлення пріоритетів у тому, що це дозволяє виконувати дійсно важливі і нагальні завдання і вкладатися у встановлені терміни, концентруватися на виконанні тільки одного завдання.

Практично це виглядає так: у ситуації конкретного планування свого робочого дня (тижня, місяця, року) потрібно виходити з критерію значущості, важливості, терміновості та виду завдань, виділяючи з них:

- найбільш значущі, важливі і термінові;
- значущі, важливі і термінові;
- менш значущі і важливі, менш термінові.

При цьому класифікуємо роботи:

- за змістом: комплексні; методичні; навчальні та ін.;
- за характером спонукальних причин: за власною ініціативою; з ініціативи вихованців, батьків; з ініціативи зверху (у залежності від рівня управління);
- за періодом, що охоплює діяльність: короткострокові; середньострокові; довгострокові.

Співвідношення часових витрат і підсумкових результатів. Контроль результатів діяльності здійснюється для того, щоб мати змогу вчасно скорегувати цілі або шляхи їх досягнення, виправити помилки. Однією із форм контролю є тестування, анкетування. (Тест для визначення ефективності застосування самоменеджменту (за Лотаром Зайвертом), анкети «Наскільки добре я справляюся зі своєю роботою?», «Дефіцит часу»)

Ефективною формою самоменеджменту є ведення «Щоденника самооцінки» у якому записуються зобов'язання; аналізуються виконання завдань учорашнього дня; проектується завдання завтрашнього дня; складається перспективний план своєї діяльності; здійснюється самооцінка.

При складанні робочих планів на день, на тиждень або на місяць вперед потрібно

притримуватися певним принципам, виділяючи значні часові віхи, плануючи реальні терміни досягнення цілей у відповідності з робочим стилем і ритмом працездатності: початок роботи; ритми підйому і спаду працездатності; графік денної продуктивності — фази найвищої активності; регулювання пауз відпочинку — фази спаду активності; час об'єктивних перешкод; контроль результатів і тимчасових витрат; резервування часу.

При цьому постійно необхідно контролювати ефективність *реалізації своїх часових планів*: осмислення фізичного стану (регуляція ритмів підйому і спаду працездатності); співвідношення витрат і результатів; аналіз часових витрат і ресурсів «резервування часу».

Своєчасний контроль ведеться, щоб можна було провести необхідні коригування «тут і тепер». Контроль і аналіз часових витрат дозволяє розкрити додаткові джерела економії часу і визначити, наскільки великі та складні фактичні витрати по відношенню до результатів; скільки часу може бути зекономлено з метою «резервування часу» для подальшої діяльності чи непередбачених обставин, коли «час вирішує все». Як свідчить практика, необхідно раз у квартал протягом 7-10 днів робити ревізію своєї діяльності з погляду витрат часу. Однак сам по собі облік нічого не дасть. Потрібен систематичний аналіз, який повинен враховувати, з одного боку, чи дійсно виконувана робота відповідає знанням, кваліфікації, а з іншого боку, чи не суперечать витрати часу на виконувані роботи розумним, раціональним підходам до використання часу.

Педагог сучасного дошкільного закладу має усвідомлювати необхідність розвитку у себе таких базових сучасних життєвих навичок, як: ефективно планування, здатність до постановки цілей та ухвалення рішень, розв'язання міжособистісних конфліктів, уміння співпрацювати у команді, керувати собою у часі, розвиток самооцінки, уміння активно слухати співрозмовника, проявляти ініціативу і креативність, брати на себе відповідальність та уміти делегувати повноваження. Саме тому до педагогів, особливо в умовах комплексного реформування освітньої галузі, висуваються вимоги перманентного розвитку власного інтелектуального потенціалу, а також ефективного його використання на задоволення своїх потреб та досягнення загальних цілей суб'єктів освітньої взаємодії шляхом організації та управління власним часом.

Слід зазначити, що тайм-менеджмент як система заходів, спрямованих на розвиток здатності педагога ефективно управляти часом, раціонально спланувати свою професійну діяльність, охоплює визначені етапи цілеспрямованої діяльності педагогічного працівника: аналіз використовуваного робочого часу; формування стратегії (за підсумками здійсненого аналізу); постановка мети (для досягнення якої використовується технологія управління часом); планування робочого часу (для чого – визначення пріоритетів); реалізація (конкретні дії, у відповідності до запланованого); систематичний контроль щодо досягнення мети (виконання планів; раціонального використання часового ресурсу) .

Отже, запропонована технологія ефективної самоосвітньої діяльності педагога є глибоко педагогічною, незважаючи на її традиційний розгляд як технології сфери менеджменту, оскільки вона включає взаємодію вихователя і соціуму; враховує мету, методи, засоби і форми самоосвітньої діяльності; формує ціннісний підхід до самого себе, зокрема до самоорганізації, і як результат – сприяє раціональному використанню часу та особистісному самовдосконаленню й саморозвитку особистості вчителя.

Впровадження в освітній простір технології тайм-менеджменту сприятиме розвитку та вдосконаленню здоров'язберезувальної компетентності у педагогічних працівників, створенню безпечного освітнього середовища, в якому здатність до самоорганізації часу (формулювання цілей, планування, перенесення пріоритетів, раціональне використання часу) являє собою додатковий, потужний ресурс для профілактики професійних деформацій, синдрому психоемоційного вигорання, для зростання продуктивності професійної діяльності педагогів в умовах реформування.

Список використаних джерел та літератури

1. Алюшина Н. О. Тайм-менеджмент. Мистецтво планувати та управляти своїм часом. Київ : Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, 2008. 119 с.
2. Грицан С. Як штишити галоп часу, або Тайм-менеджмент для професійного зростання // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2017. №1 ст.37.
3. Івасечко О.Б. Тайм - менеджмент в системі методичної роботи. URL: <file:///D:/dokuments/Downloads/%D0%86%D0%B2%D0%B0%D1%81%D0%B5%D1%87%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%D0%91.%20%D0%A2%D0%B0%D0%B9%D0%BC-%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%20%D0%B2%20%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D1%96%20%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B8.pdf> (дата звернення 13.09.2023)
4. Кондратець І. Самоменеджмент – ключ до успіху / / Дошкільне виховання. 2016. №11 ст.23.
5. Косигіна О. В. Інструменти тайм-менеджменту як ресурс для підвищення ефективності професійної діяльності педагогів Нової української школи. URL: https://repository.kristti.com.ua/wp-content/uploads/2021/06/Zbirnyk_Konferentsiyi_ZHytomyr.pdf (дата звернення 13.09.2023)
6. Левченко Ф.Г. Тайм-менеджмент як дієвий інструмент ефективною самоосвітньої діяльності педагога URL: <https://lib.iitta.gov.ua/728330/1/%D0%9B%D0%B5%D0%B2%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%A4.%D0%93.%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B82021.pdf> (дата звернення 13.09.2023)

Інноваційні підходи до організації освітнього процесу в ЗДО: досвід реалізації

Анотація. Дана стаття розкриває зміст інноваційних підходів в роботі ЗДО. Суть інноваційних технологій, які впроваджує ЗДО 8 «Калинонька», їх вплив на всебічний розвиток особистості дітей дошкільного віку.

Ключові слова: інновації, інноваційні технології, інноваційні підходи.

Європейські тенденції розвитку дошкільної освіти України зумовили гуманізацію освітнього процесу в закладах дошкільної освіти, застосування інноваційних підходів у вихованні і навчанні дошкільнят. Щоб розвинути креативну, мислячу особистість, освітній процес у нашому закладі ґрунтується на особистісно-орієнтованому підході до розвитку особистості дитини, демократизації та гуманізації освітнього процесу, який відповідає змісту, рівню, обсягу дошкільної освіти, особливостям розвитку та стану здоров'я дитини дошкільного віку. Головне в інноваціях – розуміти, для чого саме вони потрібні і як можуть допомогти досягти мети. Пріоритетними інноваціями в зміні виховних і навчальних завдань закладів дошкільної освіти України стали здобутки вітчизняних та зарубіжних педагогів. Тому педагоги нашого закладу стараються дотримуватись в освітній роботі з дітьми п'яти заповідей Василя Олександровича Сухомлинського, в основу яких покладено гуманно-особистісна педагогіка, яка розкриває сутність поняття дитино-центризму та наголошує на доцільності виховання та навчання дитини в умовах наближених до природних можливостей дитини.

Заповідь перша: «Ти живеш серед людей. Не забувай, що кожний твій вчинок, кожне твоє бажання позначається на людях, що тебе оточують. Перевірй свої вчинки, запитуючи сам себе: чи не робиш ти їм зла, незручності людям? Роби все так, щоб людям, які оточують тебе, було добре».

Заповідь друга: «Ти користуєшся благами, створеними іншими людьми. Люди дають тобі щастя юності. Плати їм за це добром».

Заповідь третя: «Усі блага і радощі створюються працею. Без праці не можна чесно жити».

Заповідь четверта: «Будь добрим і чуйним до людей. Допомагай слабким і беззахисним. Допомагай товаришеві у біді. Не роби людям прикрості. Поважай та шануй матір і батька – вони дали тобі життя, вони виховують тебе, вони хочуть, щоб ти став чесним громадянином, людиною з добрим серцем і чистою душею».

Заповідь п'ята: «Не будь байдужим до зла. Борись проти зла, обману, несправедливості».

Вчимо дітей жити за правилами, які сформулював великий педагог:

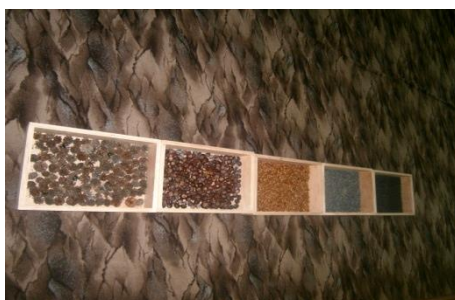
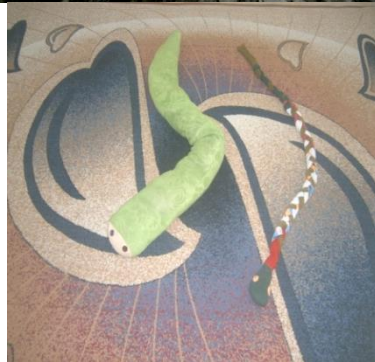
Ось ці правила:

- Не можна бути бездіяльним, коли всі працюють;
- Не можна сміятися над старістю. У світі є три речі, які не повинні бути осміяними – патріотизм, істина любов до жінки, старість;
- Не можна сперечатися з шанованими людьми, особливо з літніми;
- Не можна виражати невдоволення тим, що у тебе немає тої чи іншої речі, від своїх батьків ти не маєш права щось вимагати;
- Не можна допускати, щоб мама давала тобі те, чого вона не бере собі, умій відмовитися від подарунка, якщо ти добре знаєш, що у цій речі мама відмовила собі;

- Не можна робити те, що засуджують дорослі, - ні на очах у них, ні десь поза очима;
- Не можна залишати літню рідну людину наодинці: на схилі людського життя гостріше відчувається гіркота самотності;
- Не можна збиратися в дорогу, не запитавши дозволу і поради у старших;
- Не можна сідати обідати, не запросивши старшого, не можна сидіти, коли стоїть літня людина, особливо – жінка;
- Не можна чекати доки з тобою привітається дорослий, - ти маєш перший привітати його при зустрічі, а на прощання побажати доброго здоров'я.

Застосовуємо у виховному процесі принцип єдності загальнолюдського з національним: виховання дружби, людяності, любові, милосердя. Створюємо відповідно до основ дошкільної гігієни предметно-ігрове середовище для розвитку малюків.

Також впроваджуємо модульні та локальні інноваційні підходи до виховання та навчання дошкільників, наприклад: «Театр фізичного виховання й оздоровлення дітей» (М. Єфіменко). Суть: «Театр фізичного виховання дітей (граючи – оздоровлювати, граючи – виховувати, граючи – розвивати, граючи – навчати). Позитивна, світла енергія радості й задоволення (фізичне виховання має заряджати дітей позитивними емоціями). Руховий портрет дитини «малює» методика ігрового тестування. Створи тренажери сам! Здоров'я здорових потребує профілактики та корекції. Через рухи та гру – до виховання Людини.»

Авторські, альтернативні технології: «Використання схем при складанні описових розповідей» (Т. Ткаченко); «Використання схем-моделей у лексико-граматичній роботі» (К. Крутій); «Розвивальне читання» (Л. Шелестова): авторська методика навчання читання Людмили Шелестової спрямована, з одного боку, на інтелектуальний, мовленнєвий розвиток дітей, розвиток чуттєвої сфери, сенсорики, моторики, задоволення вікових потреб, з іншого – на навчання малюків читання, але не з метою підготовки до школи і набуття високої техніки цього виду діяльності, а задля формування позитивної мотивації, отримання позитивних емоцій від процесу діяльності, прищеплення любові до читання.

«Технологія елементарного музикування» (К. Орф);

Система Карла Орфа побудована на елементарному музикуванні, де провідну роль відіграє ритм і музично-ритмічне виховання та музично-театралізована гра, в якій гармонійно поєднані спів, мовлення, жест, танець, гра на елементарних музичних інструментах. Мовленнєві вправи, мелодекламація, різні творчі завдання сприяють як розвитку почуття ритму, так і зародженню творчості в діяльності дітей. Його система максимально наближена до можливостей звичайної дитини, а головне призначення - це залучення всіх дітей до музики, незалежно від їх здібностей, розкриття індивідуально-творчих сил, розвиток природної музикальності.

Інноваційна освіта має свої особливості – відкритість майбутньому, здатність до передбачення на основі постійної переоцінки цінностей, а також на конструктивні дії в ситуаціях, які швидко змінюються. Викликом для дошкільної освіти стали епідеміологічна ситуація у зв'язку із Covid-19 та воєнна агресія Росії. Тому на перший план для забезпечення дошкільників освітою вийшли такі засоби навчання, що включають інформаційну, технологічну, організаційну та комунікаційну складову. Весь минулий рік наш заклад працював у дистанційному форматі. Ми старалися, щоб наші вихованці не залишалися без уваги педагогів. Розробили онлайн-заняття, які були опубліковані на сторінці освітнього хабу міста Шепетівки. У співпраці Міністерства освіти і науки України з Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ в Україні) в рамках ініціативи «Спільно до навчання» наш заклад є учасником проєкту «Забезпечення безперервності навчання та розвитку дітей дошкільного віку в умовах кризи в Україні». Мета проєкту: залучення дітей, зокрема старшого дошкільного віку, які не відвідують заклади дошкільної освіти з різних причин, до якісної освіти в умовах війни, сприяння набуттю дітьми компетентностей, передбачених Базовим компонентом дошкільної освіти, навчання педагогів та підтримка батьків.

Отже, вважаємо що освітні інноваційні підходи є вагомими важелями в досягненні високих результатів освітньої діяльності здобувачів освіти. Виклики сьогодення ставлять перед педагогами шукати і знаходити нові методи, прийоми, технології, що розвивають освітні компетентності гармонійно розвиненої особистості.

Список використаних джерел та літератури

1. Інноваційні пошуки в сучасній освіті / За ред. Л. І. Даниленко, В. Ф. Паламарчук; упор. Г. М. Перевознікова. – К.: Логос, 2004. – 220 с.
2. Попова О. В. Становлення і розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні в ХХ ст. – Харків: ОВС, 2001. – 256 с.
3. Інноваційні педагогічні технології: Словник-довідник / Автор-упор. І. М. Дичківська. – Рівне: РДГУ, 2003. – 43 с.
4. Бурова А. Педагогічні інновації в дошкільній освіті // Дошкільне виховання. – 1999. – № 7. – С. 5-6.
5. Рудік О.А., В.С. Березюк Інноваційні технології в ДНЗ –Х.: Вид. група «Основа», 2017. – Серія «ДНЗ. Керівнику». – 224с
6. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології [Текст] / І. М. Дичківська / Підручник. 2-е вид. допов. «Академвидав». 2012. – 352 с.
7. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс] // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> //
8. Калуська Л.В, Отрощенко М.В Інновації в дошкіллі. Програми, технології, проєкти, ідеї, досвід: Посібник на допомогу дошкільним працівникам. - Мандрівець, 2010 – 376 с.
9. Біла К. Ю. Інноваційна діяльність в ДНЗ: Методичний посібник. / К. Ю. Біла// — М: ТЦ Сфера, 2005. — 96с.
10. Інноваційні технології в дошкільній освіті: Збірник абстрактів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Переяслав-Хмельницький, 2018 р.

Вітищенко Світлана,
вихователь-методист
ЗДО №10 «Михайлик»
Шепетівської міської ради
Хмельницької області.

Безпечне освітнє середовище закладу дошкільної освіти: нові виміри безпеки.

В умовах воєнного стану створення безпечного освітнього середовища є одним із першочергових завдань, виконання якого має реалізувати право на безпечні та нешкідливі умови в організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти та забезпечення права дітей на освіту. У центрі уваги завжди стоїть питання щодо створення умов для безпечного освітнього середовища, формування знань та дотримання здобувачами освіти й працівниками закладу вимог охорони праці, безпеки життєдіяльності, пожежної безпеки тощо.

Ключові слова: безпека, безпечні умови, безпечне середовище, взаємодія малюка та дорослого, здоровий спосіб життя, здорове харчування.

«Ми хочемо, аби наші діти продовжували навчання у максимально безпечному просторі», – наголосив Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль.

На черговому засіданні Уряду ухвалено Концепцію безпеки закладів освіти. Концепція представляє комплексне стратегічне бачення створення безпечного освітнього середовища у закладах освіти та організацію в них рівних, належних і безпечних умов для здобувачів освіти. Особлива увага надається заходам, спрямованим на запобігання прояву фізичного та психологічного насильства, а також дотримання прав і норм інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника

освітнього процесу. Впроваджуються чіткі алгоритми дій у разі небезпеки, як діяти в різних ситуаціях.

Реалізуючи завдання уряду, наш заклад продовжує працювати над створенням безпечного освітнього середовища, що є одним із першочергових завдань нашого ЗДО, виконання якого реалізує право на отримання безпечних освітніх послуг в умовах війни. Реалізуючи цей напрямок роботи під керівництвом директора Світлани Мовчан, громадських спільнот, педагогічних працівників, працівників закладу та батьків вихованців ми створили всі відповідні умови для безпечного перебування малят в закладі дошкільної освіти в умовах війни. Всі працівники опановують основні правила безпечної поведінки та навчають цього дітей. Розробили та запровадили чіткі процедури реагування на сигнал повітряної тривоги. З усіма учасниками освітнього процесу відпрацьовано шляхи евакуації, які попередньо були звільнені від зайвих предметів, щоб не перешкоджати швидкій евакуації дітей та працівників закладу. Розроблені протоколи безпеки, які відповідають вимогам ДСНС, інструкції щодо дій в надзвичайних ситуаціях з чітким їх дотриманням. Наразі оголошення повітряної тривоги, або інших сигналів небезпеки керівник скеровує всіх присутніх в укриття, де в безпечних умовах продовжується освітній процес.

Аби не провокувати тривожність дитини та підтримати її емоційний стан педагогічні працівники здійснюють евакуацію дітей, використовуючи різноманітні методи та прийоми, діти обізнані в тому, що в сховищі на них чекає казковий персонаж, з яким можна уявно здійснити подорож в країну знань. Пограти цікаву гру, розучити пісеньку, потішку, чи стати учасником лялькового дійства з новими персонажами – Іскорки супер сил, яких запропонувала малюкам організація Unicef. Дітей розважають та навчають Іскорка-«Бринь», «Міо», «Пум», «Жуж». Обравши свого улюбленця, діти разом з ним обігрують ситуації. У формі інтерактивної гри опановують навички взаємодії з дітьми та дорослим, розвивають креативність, сенсорний розвиток, навички самообслуговування, опановують вміння вести здоровий спосіб життя, дотримуючись безпечної поведінки.

Перелік театральних вистав з участю Іскорок – супер сили.

«Нумо друзі разом грати, супер сили розвивати»

	Назва вистави, мета	Головні персонажі	Очікувані результати
Вересень	«Іскорки в саду та на городі» Засвоїти поняття здорового харчування	Набір Іскорок-супер сил. Декорації, муляжі овочів та фруктів, предметні картинки із зображенням продуктів харчування	Спонукає малят дотримуватись здорового способу життя. Вміння дбати про власне здоров'я, розрізняти корисну та шкідливу їжу
Жовтень	«Дитячий ігровий майданчик» Допомогти дітям сформувати уявлення про власні емоції та емоції однолітків опанувати навички взаємодії з іншими дітьми	Використання покидькового матеріалу для створення ігрового майданчика. (предмети, які виготовлені власноруч з дорослим та дитиною)	Проявляти уважність до інших, вміння просити пробачення, якщо когось скривдив, дотримуватись черги та чекати, усвідомлення поваги до людей, які відрізняються від себе

Листопад	«Прогулянка парком» Взаємодія з дорослим, Використання мовно-комунікативних засобів. Поведінка з незнайомими людьми	Картина із зображенням парку, набір Іскорок, декорації за бажанням дітей.	Допомогти малюку зрозуміти, що дорослий завжди допоможе, вчитись повідомляти дорослому про свої потреби. Розрізнити знайомих та чужих. Поведінка в людних місцях
Грудень	«Іскорки в магазині» Формувати екологічну свідомість, вибирати корисні продукти харчування	Покидьковий матеріал, іграшковий магазин, предметні картинки із зображенням товарів в магазині, та інше за вибором дітей.	Удосконалити навички рахувати, вміння робити самостійно вибір, висловлювати свою думку. Формувати еко свідомість та уявлення про шкоду пластику для природи.
Січень	«Дорога та учасники руху» Засвоєння правил безпеки на дорозі, що робити коли загубився?	Набір іскорок-Супер сил. Іграшкова проїжджа частина. Площинне зображення пішоходів, авто, дорожніх знаків	Важливість знати своє ім'я, прізвище, домашню адресу. Володіння правилами дорожнього руху. Знаками заборони.
Лютий	«Збираємось подорожувати» Правила поведінки під час подорожей.	Іскорки, речі для подорожей, мапа України. Заплічник, інші предмети побуту з вибором дітей.	Уміння збиратись в подорож, розуміти, які речі більш необхідні. Правила поведінки в транспортних засобах. Розвиток комунікативних здібностей.
Березень	«Кухня, та предмети побуту» Правила поведінки на кухні.	Іграшковий посуд, казкові персонажі, Іскорки, іграшкові предмети побуту, предметні картинки	Уміння поводитись з електроприладами, економне використання природних ресурсів. Приготування корисних страв.
Квітень	«Мій улюблений садок»	Улюблені іграшки малюків, герої – Іскорки, зображення ігрового майданчика, атрибути за вибором малят	Засвоєння та значення дотримання режиму дня та корисних звичок у малят. Вивчаємо веселі руханки, вчимося домовлятися. Взаємодіємо з іншими дітьми
Травень	«Книгарня» Викликати бажання до читання художньої літератури.	Міні бібліотека в груповій кімнаті. Іскорки-Супер сил.	Прищепити дитині інтерес до читання та бажання відвідувати бібліотеки. Зацікавити до написання власної книги. Ознайомити з основами безпечної поведінки в інтернеті.

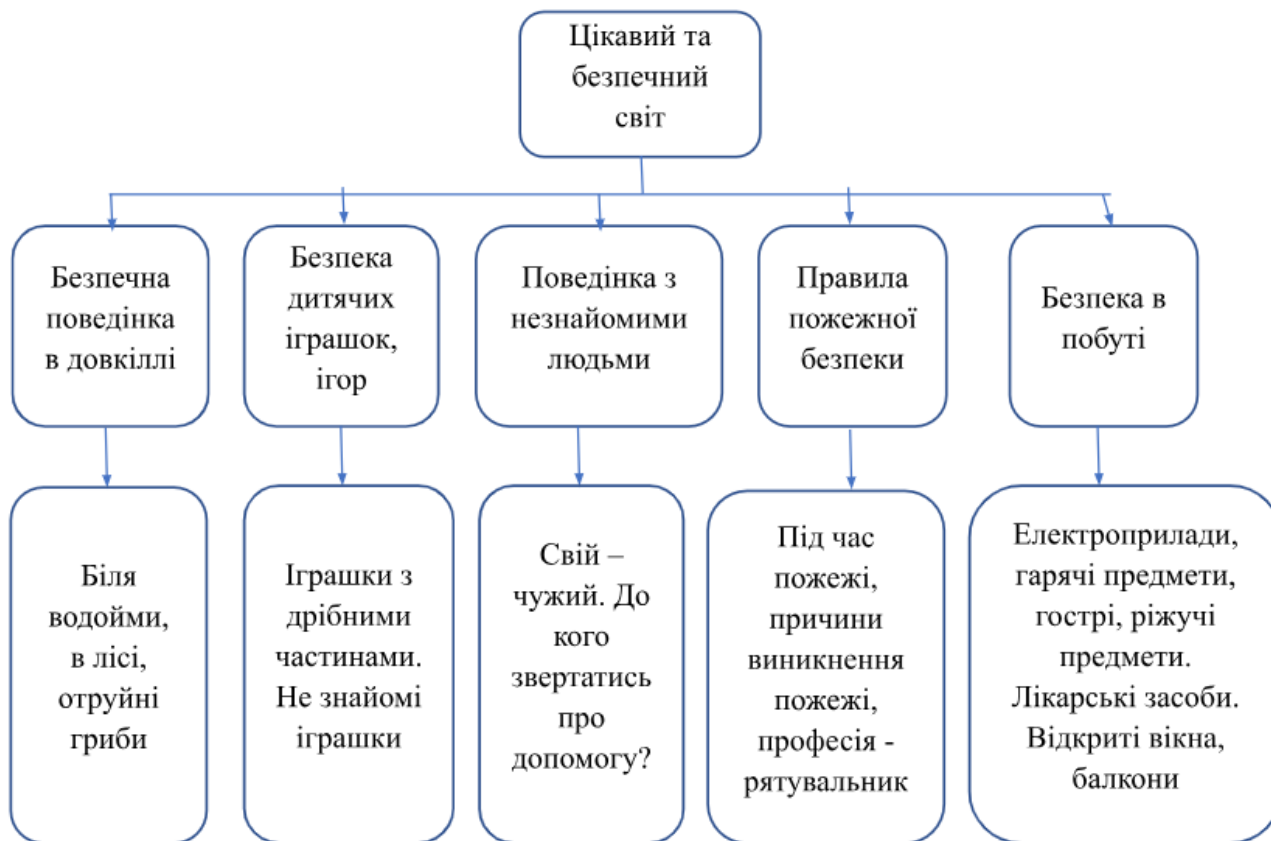
Реалізуючи завдання програми розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля», педагоги закладу співпрацюють з Державними службами України з надзвичайних ситуацій, продовж літа були організовані зустрічі з працівниками поліції, де діти мали змогу поповнити знання про безпечну поведінку на дорозі, зрозуміти, до чого призводять пустощі, та чому потрібно дотримуватись правил. закріпили знання про облаштування проїжджої частини вулиці, вчилися ходити лише по тротуарах та пішохідних доріжках. Обіграли ситуацію «Колобок та Світлофор», «Про що говорять знаки», «Розумний велосипед», «Світлофор – Моргайко».

Зустріч з рятувальною службою дала можливість відчути малюкам себе в ролі рятувальника. Діти мали змогу приміряти шолом, розгорнути пожежні «рукави», наповнені струменем води. Закріпили знання та вміння користуватись вогнегасником. Удосконалили знання з правил пожежної безпеки, розповідали дітям, що джерелом вогню може бути запалений сірник, папір, газова плита. Ознайомились з ознаками пожежі та засобами гасіння. Вчили дітей знаходити вихід із ситуацій в разі пожежі. Обігравали ситуації та викликали рятувальників за номером *101*. «Рятуємо кошеня», «небезпечний сірничок», «Який вогонь злий, а який добрий», «Як не нашкодити природі та собі», «Помічники на кухні».

В ігровій формі здійснюється знайомство з небезпекою, яка чатує на дітей та дорослих під час воєнних дій. Діти знайомляться з мультиплікаційними героями, серед яких є Пес-патрон, що приходить на допомогу рятувальникам та відшукує вибухонебезпечні предмети. Діти оволоділи знаннями про знаки, які сповіщають про небезпеку. Навчали Лисичку користуватися Абеткою знаків. Здійснювали подорож з Іскорками по маршруту «Доброти». Відшукували скарби, користуючись дорожньою схемою та знаками, які попереджали про небезпеку. Та в подорожі за скарбами на дітей чатувала уявна небезпека, діти натраплялись на шкідливі предмети та розповідали про їх шкоду, яку вони завдадуть здоров'ю, що свідчить про те, що малюки обізнані про шкоду, яку може завдати даний предмет. Що ж дає такий позитивний результат? Це тісна співпраця з родинами вихованців. Адже батьки є першим наставником малят та взірцем. Педагоги закладу постійно нагадують про це батькам та спонукають їх не порушувати та не ігнорувати правилами безпеки особливо, коли поряд біля них діти. Педагогині закладу підводять батьків до розуміння важливості родинного виховання в усі часи.

В групових роздягальних кімнатах функціонують інформаційні куточки для батьків, де педагоги в доступній формі висвітлюють правила поведінки для дорослих та малят. Створені для батьків інформаційні групи на сторінці Viber, де батьки отримують практичні рекомендації щодо здорового харчування, корисних звичок, користь загартування. Як впливає не дотримання режиму дня на здоров'я та настрої дитини.

Пропонуємо скористатися схемою, щоб детально охопити всі завдання під час планування освітнього процесу з дітьми та дорослими з БЖД.

Список використаних джерел та літератури

1. «Про організацію безпечного освітнього простору в закладах дошкільної освіти та обладнання укриттів», лист МОН № 1/8820-23 від 20.06.2023
2. Беленька Г.В.. Здоров'я дитини - від родини / Беленька Г.В., Богініч О.Л., Машовецька М.А. – К.; СПД Богданова А.М., 2006. – 220 с.
3. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження. Видавництво «Ранок», 2021. – 240 с.
4. Денисенко Н.Ф. Формування у молодших дошкільників основ свідомого ставлення до власного здоров'я / Н.Ф. Денисенко. – К.; Наш час; Х.; Ранок, 2010. – 95 с.
5. <https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/fairy-tale-sparks>
6. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільня» Видавництво «Мандрівець», 2022. – 216 с.

Вознюк Лілія,
директор
Музичук Галина,
вихователь-методист
ЗДО № 3 «Ластівка»
м. Шепетівка

Компетентність педагога, як основа його професійної майстерності

Анотація. У статті розглядаються особливості розвитку особистісно-професійної компетентності педагога-дошкільника в умовах інноваційних змін в освіті, проблема розвитку їх професійної компетентності, обґрунтовуються компоненти

професійної компетентності, акцентується увага на вагомих складових сучасного педагога його, готовності до педагогічної діяльності.

Ключові слова: дошкільна освіта дітей, особливості діяльності педагога-дошкільника, інноваційний потенціал педагога, професійна компетентність педагога-дошкільника.

Питання поліпшення якості освіти не можливе без створення інноваційного простору. Особливістю роботи дошкільного закладу в нових умовах є вивчення, активне впровадження в практику роботи інноваційних педагогічних технологій, що робить заклад конкурентоспроможним на ринку освітніх послуг. Потреба українського суспільства відповідати на глобалізаційні та технологічні виклики сьогодення ставить нові завдання перед системою сучасної освіти в Україні. Держава виходить з того, що освіта – це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, що сприятиме поліпшенню добробуту людей, забезпеченню національних інтересів, зміцненню міжнародного авторитету й іміджу нашої країни. Саме тому питання розвитку особистісно-професійної компетентності педагога-дошкільника в умовах інноваційних змін в освіті стало нагальним у педагогічній теорії та практиці.

Аналіз останніх публікацій. А.К. Маркова, розглядаючи професійну компетентність, виділяє наступні види: спеціальна компетентність, соціальна компетентність, особистісна компетентність та індивідуальна компетентність [3, с.54].

Аналізуючи сутність професійної компетентності безпосередньо педагога, враховуючи, що проблема ця стала досліджуватись в науці порівняно недавно, вчені до цього часу не прийшли до єдиної думки. Так, на думку А.І. Міщенко, В.А. Сластеніна, Є.М. Шіянова, професійна компетентність педагога виражає «єдність його теоретичної і практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності», при цьому основу структури компетентності освітянина складають численні педагогічні вміння, що характеризують цю готовність [4, с.51].

Мета статті. Розкриття особистісно-професійної компетентності педагога-дошкільника, обґрунтування інноваційних змін в освіті.

Виклад основного матеріалу. Концептуальними засадами розвитку педагогічної освіти України та її інтеграцією в європейський освітній простір [2, с. 8] передбачено підготовку нової генерації педагогів-дошкільників, підвищення їх професіоналізму, національної самосвідомості, готовності до творчої діяльності.

Особистісно-професійна компетентність педагога-дошкільника - це багатофакторне явище, що включає в себе систему теоретичних знань і способів їх застосування в конкретних педагогічних ситуаціях, ціннісні орієнтації педагога, а також інтеграційні показники його культури (мова, стиль спілкування, ставлення до себе і своєї діяльності, до суміжних областям знання і ін.). Розвиток професійної компетентності передбачає вдосконалення вміння формулювати актуальні проблеми свого професійного зростання, послідовне досягнення поставлених професійно-освітніх завдань.

Постійні зміни значення освіти в суспільстві зумовили більшу частину інноваційних процесів. Раніше безумовними орієнтирами освіти були формування знань, навичок, інформаційних і соціальних умінь (якостей), що забезпечують «готовність до життя», у свою чергу, розуміється як здатність пристосування особистості до суспільних обставин. Тепер освіта все більше орієнтується на створення таких технологій і способів впливу на особистість, в яких забезпечується баланс між соціальними та індивідуальними потребами, та які, запускаючи механізм саморозвитку (самовдосконалення, самоосвіти), забезпечують готовність особистості до реалізації власної індивідуальності і змінам суспільства. Велика кількість освітніх установ стали вводити деякі нові елементи у свою діяльність, але практика

перетворень зіткнулася з серйозним протиріччям між наявною потребою у швидкому розвитку і невмінням педагогів це робити. Щоб навчитися грамотно розвивати садочок, треба вільно орієнтуватися в таких поняттях, як «нововведення», «інновація», «інноваційний процес», які аж ніяк не такі прості й однозначні, як це може здатися на перший погляд [5].

На даний час у нашій країні відбуваються суттєві зміни в національній політиці освіти. Це пов'язано з переходом на позиції особистісно-орієнтованої педагогіки. Одним із завдань сучасного садка стає розкриття потенціалу всіх учасників педагогічного процесу, надання їм можливостей прояву творчих здібностей. Вирішення цих завдань неможливе без здійснення варіативності освітніх процесів, у зв'язку з чим з'являються різні інноваційні типи і види освітніх установ, які вимагають глибокого наукового і практичного осмислення.

Розвиток особистісно-професійної компетентності педагогів-дошкільників будується з урахуванням:

- специфіки його професійної діяльності, сутнісними рисами якої є: практико-орієнтована, індивідуальна і творча спрямованість;
- особистісно-професійних особливостей їх діяльності;
- органічного поєднання теоретичних знань і власного практичного досвіду педагогів на основі використання дослідницьких, проектних, діалогових форм курсової підготовки;
- адекватності програмно-методичного забезпечення розвитку професійної компетентності педагогів-дошкільників цілям і змісту підвищення кваліфікації.

Основою формування особистісно-професійної компетентності педагога-дошкільника освітнього закладу має стати андрагогічний підхід, який передбачає взаємодію тих, хто навчається, на всіх етапах процесу навчання, враховує психологічні особливості та професійний досвід, націлює на розвиток творчості, сприяє її проявленню не тільки в період навчання, але і в подальшій професійній діяльності. Такий підхід до навчання дозволяє кожному педагогу окреслювати власну освітню траєкторію, формувати свою особисту позицію через самоаналіз, самооцінку, самоорганізацію в подальшій професійній діяльності, усвідомлено прагнути до саморозвитку та професійного самовдосконалення.

Формування та розвиток особистісно-професійної компетентності педагогічних працівників у ході навчання має розглядатися як цілісний процес їх особистісного і професійного зростання.

Пріоритетними методами навчання педагогічних працівників стають інтерактивні методи, які головну увагу приділяють практичному закріпленню набутих знань, умінь і навичок. Сьогодні найбільш поширеними є такі методи активного навчання, як тренінги, навчальні групові дискусії, ділові ігри, програмоване навчання. Вони сприяють формуванню ефективних навичок ділового спілкування, міжособистісної взаємодії і тим самим підвищують загальну компетентність педагога.

Розвиток особистісно-професійної компетентності педагога-дошкільника відбувається за індивідуальною траєкторією, що залежить у великій мірі від особистих якостей педагога: вольової сфери особистості, особливостей характеру, темпераменту, акцентуацій, потреб, рівня готовності педагога до впровадження змін у педагогічному процесі тощо.

Важливою умовою забезпечення ефективного розвитку особистісно-професійної компетентності педагога-дошкільника, як показника професійного зростання є проектування освітнього процесу на основі:

- організації навчання на основі діяльнісного підходу (тренінги, ділові ігри, диспути, дискусії, діалоги, використання новітніх технологій);
- використання конкретних педагогічних ситуацій як метод відпрацювання ключових компетентностей;

- використання різних форм проходження підвищення кваліфікації (очна, заочна, індивідуальна, пролонгована);
- здійснення системи освітньої роботи з кадрами на місцях (консультування, проведення семінарів-практикумів, теоретичних семінарів);
- організація виїзних практичних занять, практики та практикумів, де педагоги набувають практичного досвіду, реалізуючи власні потреби.

Отже, компетентний підхід полягає в зміщенні акценту з накопичування знань, умінь і навичок на формування й розвиток у педагогів здатності практично діяти, застосовувати індивідуальні техніки у ситуаціях педагогічної діяльності. У процесі неперервної освіти педагогічних працівників на сучасному етапі особливе місце посідає стратегія розвитку особистості педагога; його професіоналізм, готовність і вміння створити таку атмосферу, яка забезпечувала б розвиток критичного мислення, творчості, виховувала б соціально відповідальних людей.

Основу інноваційних процесів в освіті складають дві важливі проблеми педагогіки – проблема вивчення, узагальнення і поширення педагогічного досвіду та проблема впровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику.

Результатом інноваційних процесів в закладах освіти є використання теоретичних і практичних нововведень, а також таких, що утворюються на межі теорії і практики. Педагогічний працівник може виступати автором, дослідником, користувачем і пропагандистом нових педагогічних технологій, теорій, концепцій.

Інноваційні процеси є механізмом інтенсивного розвитку закладу освіти та педагогіки. Інновації функціонують на рівнях створення, освоєння і втілення.

Таким чином, тільки висококваліфікований, творчий, компетентний педагог-дошкільник, який добре обізнаний із системою дошкільної освіти може забезпечити умови для генерації інноваційних технологій, передових ідей, навколо яких вибудовується захоплююча діяльність вихованців, створюється динамічна система взаємозв'язків з оточенням, що сприяє поглибленню знань, розширенню та розвитку інтелектуальних здібностей дитини, формуванню її соціального досвіду.

Від набутого і вдосконаленого рівня професійно-педагогічної компетентності педагога його професійної відповідальності, творчості та ініціативи безпосередньо залежить формування нового громадянина держави, патріота з активною життєвою позицією, загальною культурою, багатою мовною картиною світу [6].

Висновки. Отже, професійних знань і умінь, які виступають основою будь-якої професійної діяльності, загального розвитку і широкої ерудиції, недостатньо для становлення педагога-дошкільника, оскільки саме для педагогічної професії вирішальне значення мають моральні якості особистості (чуйність, доброта, любов до дітей та ін.), які і дозволяють формувати особистість вихованців. Розуміння ж педагогічної компетентності ми пов'язуємо, перш за все, з діяльністю педагога, з його здатністю до виконання певних професійних дій, основу яких складають необхідні професійні знання та вміння, що утворюють «фундамент» професіоналізму педагога. Що ж стосується особистісних якостей освітянина, то вони наповнюють внутрішнім змістом педагогічну діяльність і необхідні для становлення педагога.

Отже, ми прийшли до висновку, що поняття «професіоналізм» ширше за своїм значенням поняття «компетентність», так як крім діяльнісного аспекту воно включає певні характеристики особистості фахівця, і тому педагогічна компетентність, являє собою лише одну зі сторін професіоналізму освітянина.

Список використаних джерел та літератури

1. Адольф В.А. Формування професійної компетентності майбутнього педагога. Педагогіка. 2018. №1. С. 72–75.
2. Балицька Н.З. Педагогічна освіта за кордоном. Тести на компетентність педагога. Педагогічна освіта. 2012. Вип. № 5. С. 101–102.

3. Зимня І. Ключові компетентності – нова парадигма результатів освіти. Вища освіта сьогодні. 2013.
4. Маркова А.К. Психологічні критерії та ступені професіоналізму педагога. Педагогіка. 2019(6). С. 55.
5. Маркова А.К. Психологія професіоналізму. К.: Міжн. гуманітарний фонд «Знання», 2016. 312 с.
6. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес. Освіта України. № 60–61. 2014. С. 7–10.
7. Пометун О. Компетентністний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти. 2005. № 1. С. 65–69.
8. Рапацевич, Є.С. Педагогіка. Велика сучасна енциклопедія. Харків: Сучасне слово, 2015. 718 с.
9. Синенко В.Я. Професіоналізм педагога. Педагогіка. 2019. №5. С. 45–51.
10. Шувалова В., Шіняєва О. Від невпевненості – до професіоналізму. Народна освіта. 2011(1). С.121.

Войтович Галина,
старший викладач кафедри
педагогіки та психології Хмельницького ОІППО
імені Анатолія Назаренка

Формування життєстійкості особистості в умовах війни: теоретико-прикладний аспект

Анотація. В статті розкривається поняття життєстійкості особистості, подаються поради щодо формування життєстійкості учасників освітнього процесу в період війни.

Ключові слова: життєстійкість, життєздатність, особистість, саморефлексія, саморозвиток, розвиток, складні життєві ситуації, внутрішній ресурс, фактори впливу.

Вистояти, вибороти, відстояти, зберегти, змінитись, залишитись, захистити, захиститись, допомогти собі та тим, хто потребує захисту. Це сьогодні найважливіші меседжі, що характеризують життя людини в умовах війни.

Проблема поведінки людини в складних життєвих ситуаціях останнім часом є дуже актуальною, що пояснюється воєнним станом в державі, зміною сталого ритму життя, втратами, невизначеністю, інформаційною насиченістю сучасної людини. Сучасне життя ставить до людини високі вимоги, які виявляють провідні чинники життєстійкості та визначають психологічну сутність феномена життєстійкості. Все це обумовлює необхідність вивчення даного феномена, яке запропонував американський психолог С. Мадді. На його думку стресові впливи переробляє людина на основі життєстійкості і вона є каталізатором поведінки, що дозволяє трансформувати негативний досвід у нові можливості. Життєстійкість є системою переконань про себе, про світ, про відношення зі світом. Життєстійкість містить три порівняно автономні компоненти: залучення, контроль, прийняття ризику [6].

Д.Леонт'єв підкреслював, що життєстійкість – це риса, яка характеризується мірою подолання особистістю заданих обставин, мірою подолання особистістю самої себе, здібністю яка є основою адаптації [2].

Т. Титаренко зазначає що життєстійкість проявляється в таких індивідуальних особливостях, рисах характеру як активність, цілеспрямованість, сміливість ада загартованість, витримка. Життєстійкість необхідно розглядати як психологічний феномен, що на змістовно-структурованому рівні є складною інтегральною характеристикою особистості, яка охоплює декілька психологічних складників: емоційний, когнітивний, моральний, вольовий, поведінковий. На функціональному рівні – є складником адаптаційного особистісного ресурсу, творчого потенціалу,

критичного мислення, особистісної зрілості, показником психічного і психологічного здоров'я, функціональним компонентом життєздатності [5].

Необхідно зауважити, що життєстійкість - це цілісна система взаємовідносин зі світом, це той необхідний ресурс, який може сприяти підвищенню фізичного і психічного здоров'я особистості, успішної адаптації в стресових ситуаціях із виходом на рівень трансадаптації, пов'язаної з самореалізацією та самоствердженням особистості [1].

Варто зазначити, що компоненти життєстійкості розвиваються в дитинстві і частково в підлітковому віці, хоча їх можна розвивати і пізніше. Їх розвиток вирішальним чином залежить від відносин батьків з дитиною. Так, С. Мадді було виявлено, що позитивно на формування життєстійких переконань вплинули: відчуття призначення в житті, що розвивається значимими дорослими, виховання впевненості та підтримання високих стандартів. Негативно на розвиток життєстійкості в дитинстві впливають: стреси в ранньому дитинстві (серйозні хвороби, матеріальні труднощі, розлучення батьків та ін.); недолік підтримки, підбадьорювання близькими; відсутність почуття призначеності; недолік залученості, відчуженість від дорослих [3].

Слід підкреслити, що показником життєстійкості може виступати якість життя, яка суттєво не погіршується під час пристосування до труднощів і соціальних змін.

Визначено, що життєстійкість може бути чинником економічної, оптимальної самореалізації та психологічної якості життя особистості та являється ключовою особистісною перемінною, яка опосередковує вплив стресогенних факторів на соматичне і душевне здоров'я особистості, а також на успішність діяльності.

Ми погоджуємося з думкою Т.М. Титаренко, що саме здібність особистості будувати життєздатну, продуктивну, оптимальну систему транзакцій між власними ресурсами та ресурсами середовища і визначає специфіку життєстійкості особистості [5].

Поняття життєстійкості (життєвої стійкості) можна визначити як протиставлення оптимальної активності особистості та чутливості до внутрішнього і зовнішнього опору. Життєстійкість ми будемо розглядати як адаптаційний механізм особистості, що дає змогу моделювати життєві цілі, бачити майбутні перспективи у сьогоденні, «тут і зараз». Життєві домагання, вимоги, очікування, бажання та надії щодо свого життя та майбутнього на шляху самореалізації та самоздійснення особистості вимагають від людини використання усіх ресурсів та адаптаційних механізмів. [2]

Війна несе в собі страх за теперішнє та майбутнє, відчай, тривогу, беззахисність, розчарування, невпевненість, почуття провини. Саме дані характеристики є руйнівними для особистості. Щоб залишатись життєстійкою людиною, необхідно працювати над собою.

Ключова фігура в освітньому процесі – вчитель. Він має величезний вплив на дітей та батьків. Вмотивований вчитель (формула школи) – це той вчитель, який готовий до змін та реагувань за зміненими обставинами, це самодостатній вчитель, який навчає для життя і через життя. Слід зауважити, що діти від вчителя вибирають не тільки компетенції і компетентності, а й характеристики його особистості (95% дітей першого класу у всьому хочуть бути схожими на свого вчителя). Вмотивований вчитель – це щасливий вчитель. Щоб мати такі характеристики, які будуть віддзеркалюватись в здобувачах/здобувачках освіти та батьках, необхідно досить натхненно працювати над собою. Важливо включити усю енергію на формування життєстійкості, тобто тих якостей особистості, які посприяють самозбереженню та саморозвитку.

Для кожної дитини сім'я є найдорогоціннішим скарбом. Батьки мають усвідомлювати важливість впливу їхньої особистості на дитину. Це вимагає в період війни ще більшої уваги до дитини, розуміння своїх особистісних характеристик та їх впливу на дітей.

Спробуємо визначитись із тими порадами для учасників освітнього процесу, які сприятимуть розвитку життєстійкості особистості.

Порада №1. Сила у звичках.

Запровадити та здійснювати прості ритуали: бігати вранці; спостерігати одне і теж дерево протягом тижня; обов'язково спілкуватися з рідними раз у тиждень; спілкуватися з друзями по неділях; здійснювати раз в місяць похід у театр чи картинну галерею; пити каву з молоком до схід сонця; одну годину в день приділяти улюбленій справі; один раз на тиждень бувати з родиною на природі. Все це має важливий терапевтичний ефект.

Порада №2. Маленькі кроки до успіху.

Вправа «Очікування дня». Прокинулись вранці і привітались з новим днем. Уявили собі порожній прозорий пластиковий стаканчик. У нього різними барвами складаємо очікування сьогоднішнього дня. Наповнюємо стаканчик сповна. Ця вправа робить наше життя більш насиченим, більш успішним. З'являється ресурс на досягнення успіху. Ввечері є підстави здобрити себе за докладену енергію для здійснення очікувань. Підвищується рівень самоповаги, гармонізується самооцінка, формується розуміння «Я можу!».

Маємо розуміти, що в період кризи (війни) нервова система переходить в режим енергозбереження і виконує обмежені обсяги задач. Наше завдання стимулювати її.

Порада №3. Сфокусуйтеся на важливому.

Суттєвою компонентою життєстійкості є цінності. Розуміння того, заради чого ти живеш – це основа для розвитку мотивації для просування. Кожному своє: для когось родина, для когось робота, для когось здоров'я, для когось батьки, для когось зарплата.

Якщо ви обираєте родину з гармонійними стосунками, де панує любов, взаємоповага, взаємодопомога, то є над чим замислитись та записати ці цінності і жити заради них. Поставте собі п'ять запитань: чи маю я родину? чи маю я дитину? чи маю я дах над головою? чи маю я роботу? чи маю я заробітну плату? Якщо усі п'ять відповідей ствердні, то ви маєте підстави уже почувати себе щасливою людиною. Це – найголовніше! Все інше – менш важливо!

Порада №4. Піклуйтеся про себе.

Це фундаментальні рекомендації для вирішення більшості проблем. Перш за все, це здатність стежити, рефлексувати та розвивати різні функціонування власного Я.

Фізичний рівень: спокійний сон, помірні фізичні навантаження, достатній рівень рідини, зовнішній вигляд, комфортні умови життєдіяльності. Дотримання даних рекомендацій робить нервову систему менш вразливою і більш врівноваженою.

Вправа «Я люблю себе за те, що я...». Необхідно від трьох до п'яти разів повторити цю фразу з продовженням. Це сприятиме формуванню задоволеності собою та формуванню прагнення розвиватись.

Вправа з дзеркалом. Вранці і ввечері підійти до дзеркала, зробити жест здобрування і натхненно сказати: «Оксаночко/Олександрє, ти класна/класний!» Дана вправа розвиває любов до себе, чого часто нам бракує у житті. А це – ресурси для досягнень.

Емоційний рівень: якими емоціями я живу, які з них хочу розвивати, які з них хочу нівелювати; хто і як мене підтримує, кого і як підтримую я ; чи вмію я розділяти біль з іншими.

Вправа «Як змінила мене війна». Для виконання цієї вправи необхідно взяти аркуш паперу, розділити його навпіл та записати позитивні і негативні новоутворення. А далі – розвивати позитивні, долати негативні.

Вправа «Якби я була/був дитиною в період війни, то про щоб я просила у вчителя, у батьків?» Дана вправа допоможе з середини усвідомити потреби дитини в підтримці (її значимості для дитини, ролі, змісту).

Вправи на зняття емоційного напруження: «Метелик», «Сокира», «Напружились – розслабились».

Інтелектуальний рівень: як я розвиваюсь, що читаю, що планую, чи аналізую ситуацію та визначаю своє місце в її розв'язанні.

Вправа «Читання притчі». До читання за заголовком продумуємо про що може розповідатись у притчі, чого вона нас навчає. Після читання – аналіз. Дана вправа стимулює до аналізу, розвитку критичного мислення.

Енергетичний рівень: чи почуваюся виснаженою/виснаженим; чого я хочу; звідки і коли з'являються сили.

Для поповнення енергетичного рівня особистості важливими є килими розрядки: шопінг, викричатись у лісі, розбити чашку або тарілку за бажанням, дівчатник або хлопчатник, лежання на дивані до п'ятнадцяти хвилин з повторюванням «У мене все добре», занурити ноги у холодну воду, малювати картину. Усі ці вправи допомагають зняти напруження, переключитись, збагатитись енергією.

Вправа «Відкрите спілкування». Аркуш паперу розділити на вісім рівних частин.

В кожній прописати одне слово: чоловік/ дружина, син/донька, мама, тато, подруга/друг, колега, сусід/сусідка. Далі поставити собі запитання «Що про мене скажуть?» У кожен частину прописати характеристики, які вам дадуть усі ці люди. Така вправа стимулює до рефлексії, до самозміни, до саморозвитку.

Духовний, душевний рівень: наскільки я здатна/здатен обігріти когось, сказати теплі слова; чи ставлю питання «Чому?» та шукаю на них відповіді; що я роблю для збагачення своєї душі.

Вправа «Мій душевний, духовний стан». Взяти аркуш паперу, розділити навпіл та пропрацювати позитивні й негативні моменти. Скласти алгоритм саморозвитку власного духовного і душевного стану.

Велику роль відіграє сьогодні вшанування пам'яті Героїв України (що мною уже зроблено і що я ще можу зробити? Простеження життєвого шляху таких людей мотивує бути сильною/сильним, стійкою/ стійким, бути патріотом, не зупинятись перед труднощами, тобто формувати власну життєстійкість.

Порада №5. Не замикайтесь в собі.

Кризові ситуації краще проживати разом. Саме тоді відчувається єднання з великою кількістю людей і ця енергія дійсно підтримує.

Порада №6. Здійснюй планування, не живи спонтанно.

Коли людина бачить перед собою чіткі плани, мозок заспокоюється і починає працювати у звичному режимі.

Вправа «Я через два роки». Взяти аркуш паперу та написати лист до себе. Вказати характеристики своєї особистості, досягнення, описати зовнішність, описати побут, взаємозв'язки з іншими людьми, взаємини з членами родини. Дана вправа мотивує до занурення, формує плани, розвиває волюві якості особистості, змінює ставлення до себе і світу.

Порада №7. Досліджую зону свого контролю.

Для цього необхідно зробити два списки. В один помістити події, на які ви дійсно впливаєте (стиль одягу, вибір оточення, місця роботи, хобі, самопочуття). В інший – те, що від вас не залежить (звички і думки інших людей, погода, події в світі).

Психолог Вільям Джеймс писав, що система нашої візуалізації, уваги багато в чому схожа на прожектор, який «сканує світ навколо нас. Якщо змінити акцент і сфокусуватися лише на тому, що ви можете контролювати, це дозволить знизити рівень тривоги і допоможе отримати більше задоволення від життя. Розмежування зони контролю розширює діапазон прийняття ризику при прийнятті рішень і підвищує нашу здатність у потрібний час звернутись про допомогу.

Порада №8. Формуйте залученість до життя.

Втрата інтересу до життя – втрата інтересу до самого себе.

Вправа «Лист до себе». Напишіть у формі спонтанного листа п'ять причин, заради яких ви хотіли б прокинутись завтра вранці. Наступного дня виконайте не менше трьох пунктів.

Порада №9. Відстеження автоматичних думок.

Автоматичні думки – це перша реакція, яка виникає на події або поведінку інших людей. В основі завжди лежать наші припущення і переконання. Якщо їх відстежувати, вони визначають наші реакції, емоції, поведінку і фізіологічну відповідь організму. Наприклад, ви катастрофічно боїтесь наслідків повітряної тривоги. Спробуйте поспостерігати як в укритті ведуть себе інші люди. Візьміть краще у власне життя.

Порада №10. Баланс між внутрішньою дитиною, дорослим і батьком.

Транзактний аналіз Еріка Берна показує, що кожному із нас одночасно існують три его-стани: Дитина, Дорослий і Батько. Якщо один із них домінує, це призводить до дисбалансу і некоректних життєвих стратегій. Якщо у вас домінує тривожна Дитина і ви не можете сказати «ні», використовуйте психотехніки візуалізації. Заплющте очі і уявіть ніби ви берете за руку свою внутрішню Дитину і говорите їй: «Я дорослий! Я з тобою і ми зараз підемо спілкуватись з іншою людиною. Ми будемо намагатись почути її, а не свої власні фантазії». Якщо у вас домінує Дорослий, ви можете придушувати свої інтереси і відмовляти від нового досвіду. Розглядайте його як загрозу власного консервативного світогляду.

Вправа «Я повертаюсь у дитинство». Уявити собі, що ви повертаєтесь у двір будинку свого дитинства. Ви – захоплена дитина! Ви радієте усьому новому! Проживіть у цьому стані якомога довше.

Якщо у вас домінує Батько, то ви тиснете на інших, проявляєте авторитарність. Згадайте історію. У давнину першим за обідом мав право взяти ложку батько. Мала дитина, яка не розуміючи цього порушувала традицію, отримувала ложку по лобі. Поставте собі запитання «А мені такі традиції подобаються?» Так ви матимете шанс зрозуміти вплив авторитарності та зверхності на оточуючих.

Порада №11. Мрійте і плануйте життя хоча б на 50 років вперед.

Мрія запускає вироблення серотоніну і дофаміну, а значить з'являється енергія діяти і жити, з'являються позитивні емоції. Уявіть, яким би ви хотіли бачити своє життя, коли вам виповниться дев'яносто років, а потім повертайтеся на кожні десять років: в вісімдесят, в сімдесят і так аж до вашого віку сьогодні. Дана вправа дає шанс сформуванню очікування від власного життя, розвинути рефлексію себе, до світу, побачити нові можливості в кожному віковому періоді, скласти план, щоб у дев'яносто років жити тим життям, про яке ви мрієте. Чим далі буде план, тим більше життєстійкості ми отримаємо для життя сьогодні.

Відсутність бачення майбутнього часто пов'язане із страхом смерті, старіння, втрати здоров'я.

Порада №12. Вихід із життєвого сценарію і формування життєстійкості.

Найперше – усвідомити свої життєві сценарії. Ерік БERN виділив шість основних процесів життєвих сценаріїв, які людина може «програвати» у своєму житті. Самоусвідомлення того, в якому сценарному процесі ви знаходитесь і відстежуючи його початок, наступного разу ви можете послабити його вплив у житті.

Варіанти життєвих сценаріїв:

«Поки що ні». Людина живе з думкою, що вона не може отримати щось хороше у своєму житті, поки не закінчиться якийсь інший процес (війна, хвороба, відключення світла, смерть рідних).

«Після». Цей сценарій є зворотнім до попереднього. Наприклад, сьогодні я буду щаслива, буду багато сміятися та радіти. Завтра – буду плакати і сумувати. Такі люди часто пояснюють це долею або чорними та світлими полосами життя. Варто розуміти, що людина – це активна істота і багато чого в її силах. Людина здатна розширювати або чорну, або світлу полосу. Своїми думками можна з легкістю викликати головний біль, спровокувати підвищену температуру тіла. Така сила та вага наших думок.

«Ніколи». Людина впевнилася в тому, що ніколи не отримає те, про що мріє. Та людський ресурс величезний. Варто мати бажання та сформуванню алгоритму його досягнення (хотіти і робити).

«Завжди». Людина безкінечно мучить себе запитанням «Чому зі мною постійно щось трапляється?» Необхідно замінити питання на пошук причини того, що трапилось зі мною. Знайдена причина – на вісімдесят відсотків розв’язана проблема.

«Майже». Така людина майже завжди досягає своєї мети, але ніколи не доводить до кінця. Це сценарій з відкритим кінцем, коли людина досягла того, чого прагнула, але відчуває порожнечу, не знає, що робити далі.

Ці життєві сценарії є руйнівними для особистості, тому необхідно нівелювати та замінити позитивними сценаріями життя.

Окремо варто зауважити на порадах для батьків. Основи виховання та розвитку дитина отримує в сім’ї. Дитина є дуже спостережливою та чутливою. Батьки своєю поведінкою, своїми ставленнями до життя, до себе, до світу завжди віддзеркалюються в розумі та душі дитини. У період війни дитина від батьків має отримати велику допомогу і підтримку.

Порада №1. Застеляйте білу скатертину.

Білий колір скатертини – це очищення від негативних емоцій, які переживала дитина впродовж дня. За вечірнім столом має щовечора відбуватись спілкування всієї родини. Це дає можливість кожному насолодитись спілкуванням, глибше зрозуміти і пізнати один одного, підтримати, сформувати інтерес до життя, змінити ставлення один до одного, до себе, до світу.

Спілкування має носити виключно позитивний характер. Не може бути а ні повчань, а ні зауважень. Краще шукати теми, які б розвивали кожного, формували життєву позицію, насичували кожного члена родини позитивними емоціями. Можна обрати такі теми для розмови: хто я і як я себе почуваю, якої підтримки чекаю від вас, сьогодні я хочу з вами поділитись, вечеря вдячності, вечеря цікавинок (яке, коли і ким було зроблено перше морозиво; для чого спочатку використовували каву; де і чому спочатку продавався цукор; де живе справжня п’ятикутна зірочка на землі, яку можна побачити будь-якої митті, риби воду п’ють чи не п’ють і т. д.).

Порада №2. Демонструйте свої почуття дитині.

Для дитини дуже важливо бачити позитивні стосунки між батьками. Це додає їм впевненості у житті, знімає внутрішні напруження, розвиває здатність любити пишатись своєю родиною. Необхідно демонструвати свої почуття один до одного через слова, через дотики, через поцілунки. Особливої ваги це набирає в період війни, криз, невизначеності.

Порада №3. Пам’ятайте про невидимий зв’язок між мамою і дитиною, між батьком і дитиною (психологічна пуповина).

Через такий зв’язок дитині передаються усі ваші хвилювання, страхи, тривога, невпевненість, розчарування.

Порада №4. Будьте уважні до зміни стану дитини.

Нетипова поведінка дитини символізує: «Ти мені потрібен! Доведи, що ти мені потрібен – захисти мене».

Страх звуків. Дізнайтесь, коли виникла така проблема у дитини, яка її причина. Розумійте – це наслідок пережитого але не проговореного з батьками.

Дитина сумує. Дозвольте їй виразити смуток і поплакати. Поплачте разом з нею. Доречно виразити свої почуття.

Підліток боїться спати наодинці. Його мучать кошмари (мозок переробляє інформацію, що емоційно сприйняла дитина вдень). Обійміть дитину, поцілуйте, покажіть, що ви завжди поруч. Психіка дітей має величезні резерви самовідновлення та саморегуляції і більшість повертаються до норми завдяки підтримці і турботі рідних.

Пропоновні поради сприятимуть внутрішній гармонізації особистості, розвитку можливостей змінювати себе і світ навколо себе, розуміння себе та інших, формуванню життєстійкості особистості. Життєстійкість особистості виступатиме як регулятивний механізм, який забезпечує розгортання власного потенціалу, зберігаючи життєвий ресурс, тобто підтримуючи внутрішню рівновагу особистості в період війни.

Список використаної літератури

- 1.Александрова Л.А. К осмыслению понятия «жизнестойкость личности» в контексте проблематики психологии способностей / Л.А. Александрова // Психология способностей; современное состояние и перспективы исследований: материалы научной конференции, посвященной памяти В.Н. Дружинина. - М. : «Институт психологии РАН», 2005. - с. 16-22.
- 2.Леонтьев Д.А., Рассказова Е.У. Тест жизнестойкости. – М.: Смысл, 2006.- 63с.
3. Психологические теории и концепции личности / Под ред. П. П. Горностая, Т. М. Титаренко. – Київ : Рута, 2001. – 320 с.
- 5.Титаренко Т.М. Життєві кризи: технології консультування. У 2-х частинах. – К., 2007. – 674с.
6. Maddi S. Hardiness: An operationalization of existential courage. Journal of Humanistic Psychology, 2004. -- Apr. 44. – P. 279-298

Гагаріна Наталія,

старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського», кандидат педагогічних наук

Упровадження українського мистецтва в дошкільний освітній простір

Анотація: в статті висвітлені шляхи національно-патріотичного виховання дошкільників. Окреслено важливість упровадження українського мистецтва в дошкільний освітній простір.

Ключові слова: дошкільники, патріотизм, мистецтво, цінності, художник, картина, виховання.

Abstract: the article highlights the ways of national-patriotic education of preschoolers. The importance of the introduction of Ukrainian art into the preschool educational space is outlined.

Keywords: preschoolers, patriotism, art, values, artist, picture, education.

Вступ. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, освітніх закладів, громадських організацій, сім'ї та інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації.[1]

Особливе значення в системі роботи педагога закладу дошкільної освіти має формування цінностей дітей дошкільного віку. За змістом та формами організації освітнього процесу є розвиток патріотичних почуттів, громадянського становлення особистості дошкільника. Почуття патріотизму – одна з провідних цінностей, що забезпечує свідоме включення старших дошкільників в життя суспільства, визначає їх соціальну позицію, внутрішнє душевне задоволення та життєвий успіх. Мистецтво сприяє виникненню у дошкільників поваги до загальнолюдських цінностей, формує національну культуру і патріотизм. Для дітей дошкільного віку властиве наочно-образне мислення, яке опорою має образи та загальні уявлення. Мистецтво наповнене образами живопису, музики, літератури та театру.

Отже, саме мистецтво є рушійною силою у формуванні художнього та культурно-особистісного розвитку, патріотично-громадського самостановлення особистості.

Українське мистецтво дає нам можливість побачити Україну очима художників. Воно розвиває особистість. За допомогою мистецтва ми можемо усвідомити та зрозуміти свою ідентичність, особливість поглядів на життя, цінність та значимість краси навколишнього. Воно є важливим засобом виховання патріотизму.

Вміння аналізувати, бачити прекрасне навколо – це теж складові національно-патріотичного виховання. Соняшникові поля, веселкові українські віночки, довгошії лелеки – це те, що наповнює свідомість дитини дошкільного віку, глибоко западає в душу на все життя.

Основна частина. Важливо, під час освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, зануритись у дивовижний світ мистецтва українських сучасних художників та художників із світовим ім'ям. Кожна дитина має індивідуальне сприйняття мистецтва. Тому, знайомлячи дітей з живописом, ставимо акцент на відчуття під час перегляду картини. На емоції, які виникають, на настрої, який передає нам художник. Дошкільники знайомляться з різними видами і жанрами образотворчого мистецтва на прикладах творів українських митців, вчать відчувати, переживати, розуміти художні образи і створюють власні роботи за мотивами їх творів.

Є художники, які малюють не фарбами, а душею: їхні картини випромінюють радість, доброту, тепло. Твори таких митців неможливо споглядати байдуже, до них хочеться повертатися знову й знову, вдивлятися і вслухатися у них, мріяти. Звернемося до сучасних українських художників: Анастасії Ярошевич, Марії Полякової, Галини Шулакової, Катерини Дуднік, Ганни Чечеріної. Вони по-новому відкривають нам те, на що ми, можливо, у поспіху не звернули уваги, про що забули у круговерті днів. Такі митці, допомагають нам зазирнути в дитинство, оживити власні спогади, подивитися на світ дитячими очима.

Мистецтво відіграє важливу роль у формуванні емоційного інтелекту. Тому вкрай потрібно інтегрувати його у різні види діяльності, розкриваючи дошкільникам істину природу речей, патріотизм та національну гідність. Звертаємося до робіт Марії Полякової, Марти Пітчук, Юрія Пацана, які покликані показати красу і велич нашої країни.

Наведемо приклад полотен художників, які ми рекомендуємо для розгляду та обговорення в закладі дошкільної освіти.

Марія Полякова
«Подружки» [2]

Марта Пітчук
«Перемога»[3]

Олеся Вакулєнко
(картина без назви) [4]

Тематика картин має бути тісно пов'язана зі світом дитинства, грою, природою. Запитання та завдання до кожної теми добираємо у відповідності змісту Державного стандарту дошкільної освіти. Такі заняття рекомендуємо використовувати для дітей старшого дошкільного віку, створюючи проекти, проводячи тематичні дні, здійснюючи дистанційне навчання в родинному колі чи створюючи мінімузеї.

Орієнтовні завдання за роботою Олесі Вакулєнко:

1. Створити шаблон та декорувати його окремими елементами (стрічки, тканина, блискітки).
2. Пригадати особливості українського національного одягу, віночка, вишивки.

3. Слухати та наспівувати народні пісні весняно-літнього циклу.
4. Розглянути картини інших художників, на яких зображені схожі фантастичні птахи.
5. Пригадати, де можна побачити схожі етнозображення, малюнки, орнаменти.
6. Створити власний творчий продукт за ідеєю картини.
7. Відтворити схожий орнамент на паперовій сукні для ляльки.
8. Зробити паперову пташку, використовуючи техніку «квілінг».

Орієнтовні запитання:

1. Який настрій створює картина?
2. Які кольори вам подобаються?
3. Що зобразила художниця?
4. Які деталі привернули вашу увагу?
5. Де б ви могли бачити таку пташку?
6. Що вам нагадують пір'їнки у пташки?
7. На яке свято ви б одягли таке плаття на дівчинку?
8. Чи маєте ви, дівчатка, схоже вбрання?
9. Які геометричні фігури та елементи є на картині?
10. Що на картині повторюється?
11. Які є схожі елементи?
12. Чи є на картині круги? Хвильки? Крапки? Де саме?
13. Яку назву можна дати картині?
14. Чи можна сказати, що картина казкова? Чому?

Висновки. Спілкування з живописом формує у дитини не тільки естетичний і художній смак, а й здатність дати правильну оцінку різним явищам життя суспільства, моральній поведінці людини, політичним подіям, і на цій основі виробити ціннісну орієнтацію в житті. В умовах становлення української держави на демократичних і гуманістичних засадах, входження її в єдиний європейський простір важливо педагогам реалізовувати нові підходи у вихованні дітей, утверджуючи в їх свідомості і почуттях національні й загальнокультурні цінності.

Список використаних джерел та літератури

1. Міністерство освіти і науки України. Національно-патріотичне виховання. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robota-ta-zahist-prav-ditini/nacionalno-patriotichne-vihovannya>
2. Національна бібліотека України для дітей. URL: <https://chl.kiev.ua/default.aspx?id=6050> (дата звернення: 18.06.23).
3. Персона. URL: <https://persona.org.ua/marta-pitchuk/> (дата звернення: 17.08.23)
4. Руське православне коло. Олеся Вакуленко. URL: <https://www.svit.in.ua/tvor/vakulenko.htm> (дата звернення: 18.06.23).

Гаєвська Ірина,
керівник музичний
ЗДО №1 «Перлінка»
Шепетівська ТГ

Медіаграмотність музичного керівника ЗДО у контексті викликів сьогодення

Анотація: Стаття розкриває стан і виклики сучасним освітянам. Досліджується специфіка формування та рівні медійної грамотності. Розглядаються питання ролі та можливостей соціальних мереж у сучасній освіті, їх сутність та переваги. Окреслюються способи подачі навчального матеріалу під час дистанційного та офлайн

навчання. Акцентується увага на тому, що мультимедія розглядається як допоміжний засіб здобуття освіти.

Ключові слова: медіаграмотність, медіаосвіта, дистанційне навчання, онлайн сервіси.

Сучасний світ стоїть на порозі кардинальних змін в інформаційній індустрії. Людство постійно шукає і створює нові моделі інформаційного та комунікаційного простору. Набуття навичок роботи з медійною інформацією стає викликом для кожного громадянина, у кожній галузі суспільства. Відтак, медіа середовище стає невід'ємним фактором впливу на дитину дошкільного віку, її розвиток, становлення, як особистості. Медіа ресурси надають різнобічну інформацію про світ, формують життєві цінності дитини.

Сучасне дитинство перебуває під постійним інформаційним впливом медіа ресурсів: телебачення, мобільних телефонів, планшетів, смартфонів тощо. Отже, сьогодення вимагає від педагогів реформування і у освітній галузі, адже сучасна людина не може бути осторонь інформаційних потоків.

Питання медіаграмотності педагога постає як ніколи актуальним. Відсутність професійних знань, пов'язаних із компетентним підходом до використання медіа продукції в закладах дошкільної освіти вимагає від сучасного педагога володіння новими вміннями та навичками у галузі медіа освіти. Успішно використовуючи мультимедія у своїй роботі, сучасний педагог зможе забезпечити освітній процес навіть в умовах дистанційного навчання.

Спробуємо зрозуміти значення терміну «медіаграмотність». Медіаграмотність - це сукупність знань, умінь, навичок і можливостей, які дозволяють людині аналізувати, критично оцінювати інформацію, сприяють добиранню, використанню, створюванню та передаванню медіа текстів, відео, різних форм та жанрів.

Вважається, що термін «медіаграмотність» походить від слів: «критичне бачення», «технологічна грамотність», «інформаційна грамотність», «комп'ютерна грамотність» тощо. Медіаграмотність — це здатність експериментувати, інтерпретувати, аналізувати та створювати медіа тексти, фото та відео матеріали.

Критичне мислення – один із найважливіших показників медіаграмотності. Складність полягає не в тому, щоб отримати певну інформацію, а в тому, щоб визначити та обрати саме ту, яка потрібна та важлива. Важливо розуміти і усвідомлювати закономірності медійного впливу на психіку людини, особливо, коли це стосується дітей дошкільного віку. Тож потрібно знати, що підбір медіа продуктів вимагає від педагога критичного мислення, вміння протистояти медійним маніпуляціям.

Цікаво дізнатися, що в Україні застосування «Концепції впровадження медіаосвіти» було розпочато в травні 2010 року та погоджено постановою президії Національної академії педагогічних наук України. Головна ідея концепції полягає в сприянні становленню ефективної системи медіаосвіти в Україні для забезпечення загальної підготовки дітей та молоді до безпечної та ефективної взаємодії з сучасною медіа системою.

Використання медіа ресурсів педагогом в закладі дошкільної освіти відкриває перед педагогом додаткові можливості у досягненні бажаної мети виховання, розвитку та навчання дошкільників, формування у них навичок здорового способу життя, культури спілкування, сімейних цінностей, моральних, мовленнєвих навичок, ознайомлення з культурою та спадщиною свого народу.

Опираючись на оновлений Базовий компонент дошкільної освіти, редакція скеровує педагогів на цілісний підхід до формування дитячої особистості, її підготовку до безболісного органічного входження в соціум, природного та предметного довілля шляхом засвоєння основних видів життєдіяльності.

Сучасний освітній процес вимагає нового підходу і у діяльності керівника музичного. Впровадження на музичних заняттях новітніх форм, методів та технологій, спільно з іншими педагогами, забезпечує створення єдиного медіа освітнього середовища закладу дошкільної освіти, і є невід'ємною частиною загальної системи педагогічної роботи, спрямованої на всебічний гармонійний розвиток кожної дитини.

З власного досвіду переконана, що застосування відео матеріалів на музичних заняттях, святах, розвагах, під час проведення індивідуальної роботи з дітьми, дозволяє їм легко, із зацікавленням засвоювати необхідні знання, вміння та навички співу, гри на дитячих музичних інструментах, розучуванні таночків, музично-ритмічних вправ та ігор, допомагає розвивати стійкий інтерес до музики, та музичних занять.

Використання на музичному занятті мультимедійних відео презентацій дало мені можливість кардинально змінювати музично-розвивальне середовище, збагачувати заняття яскравими та цікавими враженнями. На заняттях з використанням комп'ютерних технологій діти отримують можливість:

- подорожувати у будь який куточок світу;
- потрапити до оперного театру, балету;
- почути звуки гри на будь якому інструменті та побачити його ;
- познайомитися з танцями свого народу та народів світу;
- познайомитися з творчістю українських і зарубіжних композиторів;
- спробувати нетрадиційні методи та способи музикування тощо.

Дошкільникам надовго запам'ятовуються заняття з використанням комп'ютерних технологій, адже застосовується велика кількість ілюстративного відео матеріалу, який поєднує у собі зображення, динаміку та звук. Тобто, ми маємо одночасний вплив на основні органи сприйняття – слух та зір, що дає можливість досягти більшого ефекту порівняно з традиційними методами подачі матеріалу, сприяє розвитку пізнавальної активності, асоціативно-образного мислення, уяви, фантазії.

Використання медіа ресурсів на музичному занятті стали звичним інструментом освітнього процесу сьогодення, який відкриває перед собою багато можливостей. Поряд з цим, потрібно подбати про дотримання санітарно-гігієнічних норм використання медіа ресурсів, щоб уникнути негативного впливу на психічне та фізичне здоров'я дитини та попередити комп'ютерну залежність.

Рекомендовано:

- освітню діяльність з використанням відео матеріалу для дітей 5-6 років проводити не більше одного разу протягом дня і не частіше трьох разів на тиждень;
- зображення повинно бути чітким;
- відстань до екрана повинна бути не менше 50 см;
- тривалість відео сприйняття для дітей 5-6 років не більше 5хв;
- після роботи з комп'ютером провести гімнастику для очей;
- перед початком і після закінчення занять необхідно проводити вологе прибирання зали і протирати екрани вимкнених ПК.

Використання медіа продуктів під час організації музичного виховання у закладах дошкільної освіти набуло ще більшої актуальності в умовах сьогодення, адже освітянам кинуто виклик – виклик карантином, війною. Пошуки способу навчання та виховання дошкільників в нових умовах і були тими першими кроками до більш глибокого занурення у світ медіа освіти та медіа грамотності освітянами.

Перший власний досвід дистанційного навчання був набутий мною під час пандемії Covid-19. Я надсилала покликання з навчально-пізнавальною інформацією батькам у Viber групи. Згодом воєнний стан дав поштовх

до пошуку більш досконаліших і якісніших форм та методів організації дистанційного навчання, водночас і збереження життя і здоров'я всіх учасників освітнього процесу.

У надскладний воєнний період заклади дошкільної освіти зобов'язані забезпечити право дітей дошкільного віку на здобуття освіти. Керуючись листом Міністерства освіти і науки України «Про організацію освітнього процесу в умовах військових дій», було відмічено, що однією з форм здобуття освіти є дистанційна форма здобуття освіти. Вона визначається, як «індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій».

Саме на цьому етапі дистанційну освіту я сприйняла, як:

- гарну нагоду підвищити свій професійний рівень, займаючись самоосвітою;
- дистанційна освіта – це слушний момент для узагальнення власного медіа досвіду;
- набуття та удосконалення нових знань та вмінь медіаграмотності, володіння комп'ютерними технологіями, які надають можливість забезпечити освітній процес засобами медіа ресурсів.

У сучасному медіа просторі існує велика кількість онлайн сервісів для створення відео презентацій, розробки та монтажу власних занять.

До прикладу:

- *Power Point* – одна з найпоширеніших програм для створення та редагування відео презентації;
- *Canva* – безкоштовний онлайн-інструмент графічного дизайну для створення дописів у соцмережах, презентацій, плакатів. Містить фото та відео редактор;
- *Inshot* - потужний відео редактор, який допоможе об'єднувати, обрізати відео, додати музику, текст, та різні графічні зображення.
- *VideoPad* - відео редактор, який дозволяє легко і швидко обробляти відеозаписи, фільми;
- *Windows video editor*
- Інтернет сервіс *LearningApps* – сервіс який є заміником дидактичних вправ та ігор. В ній передбачені розвивальні ігри як для дітей дошкільного, так і шкільного віку;
- *Openshot*
- *MacOs*
- *Shotcut*
- *Відеоредактор Windows*
- *Vimeo Create*

Всі ці та інші платформи, інструменти і додатки корисні та дещо схожі у своєму використанні. Проте, під час дистанційної роботи, я обрала відео редактор *Video.Guru*, який, на мою думку, найбільш зручний, багатофункційний, і цілком підходить для фото та відео редагування. Програма має достатню кількість інструментів, що допомагають обрізати, монтувати, накладати музику, відео, звукові і фотоефекти, та створювати власні музичні заняття, свята і розваги, консультації батькам та інші форми роботи.

Використання редактора *Video.Guru* та месенджерів Telegram і Viber, допомогло мені ефективно організувати дистанційне навчання, подолати бар'єри віддаленої роботи, налагодити взаємодію з родинами в умовах впровадження дистанційної освіти у форматі «педагог – батьки – дитина».

Шляхом власного досвіду я переконалася, що дистанційна форма освіти є можливою і потрібною. Але вона не в змозі замінити очне навчання, і застосовується лише як короткочасна заміна, в умовах форс - мажорних обставин, та є однією із сходинок власного зростання, до нових можливостей та злетів.

Таким чином, приймаючи виклики сьогодення, поступово, шляхом самоосвіти, власного зростання, від простого до складного, робота педагога, зокрема керівника музичного, досягає гарних результатів, дає змогу залучати дітей до всіх видів музичної діяльності (співи, сприйняття музики, гра на ДМІ, музично-ритмічні рухи), організовувати для дошкільників в онлайн форматі свята та розваги. А це в свою чергу підвищує якість медіа освіти педагога, покращує рівень його медіа грамотності.

Отже, використання медіа ресурсів, інформаційно-комунікативних технологій в навчально-виховному процесі, дозволяє збагатити методичні можливості спільної діяльності педагога і дитини, надати їй сучасний рівень, є помічником, який відкриває нові можливості не тільки для дитини, але й для педагога.

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Державний стандарт дошкільної освіти (нова редакція). К., 2021
2. Лист МОН №1/3845-22 від 02.04.22 року «Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану»
3. Уварова Т. Медіаграмотність та медіа компетентність у сучасній освіті: виклики і тенденції (Електронний ресурс)/ Т.Уварова, Т.Стас//Актуальні питання гуманітарних наук. – 2020. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2020_29\(4\)_33](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2020_29(4)_33)

Гетнаревич Ольга,

вихователь

закладу дошкільної освіти № 9 «Барвінок»
Шепетівської міської ради Хмельницької області

Формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку під час віддаленого освітнього процесу

Анотація. В статті розкривається актуальність проблеми щодо формування у дітей дошкільного віку знань з безпеки життєдіяльності в нових вимірах сьогодення. Розкрито зміст поняття «безпека дитини», «безпечне освітнє середовище», «віддалене навчання дошкільнят». Подано власний проєкт з питання: «Безпека життєдіяльності дітей дошкільного віку», інтерактивні онлайн-ігри, які допомагають дошкільнятам усвідомити вид небезпеки, наслідки та самостійно знайти вихід із будь якої ситуації.

Abstract. The article reveals the relevance of the problem of the formation of preschool children's knowledge of life safety in the new dimensions of today. The meaning of the concept of "safe educational environment in preschool", the need to solve the problem of preschooler's safety, taking into account current events, is revealed. Submitted own project on the issue: "Safety of life activities of preschool children", interactive online games that help preschoolers to understand the type of danger, consequences and independently find a way out of any situation.

Ключові слова (key words): безпека (security), небезпека (danger), безпечне освітнє середовище (safe educational environment), інтерактивні онлайн-ігри (interactive online games), дистанційне навчання дошкільнят (distance learning of preschoolers) тощо.

В умовах воєнної агресії в Україні проблема безпеки розглядається як базисна потреба людини. Суспільство висуває все нові і нові вимоги принципово нової стратегії виховання, нових підходів до розвитку дитини, які мають бути адаптовані до реалій сьогодення, особливо це стосується навчання та виховання дітей дошкільного віку. Я, як педагог-дошкільник, добре розумію, що проблема безпечного освітнього

середовища, формування у дошкільнят знань з безпеки життєдіяльності в нових вимірах сьогодення займає чи не найперше місце в освітньому процесі ЗДО.

Дотримання правил безпечного життя має стати свідомою необхідністю для дитини. Життя та здоров'я дітей – що може бути головніше, важливіше за це? Важко переоцінити роль цих понять для нас – педагогів, вихователів, батьків. Ми маємо приділяти особливу увагу вихованню в малюків дбайливого ставлення до власного здоров'я та життя.

У Законі «Про дошкільну освіту» зазначається, що дитина повинна самостійно вирізняти основні небезпечні чинники довкілля; знати правила безпечного перебування вдома, на вулиці, на воді, на льоду, на спортивному майданчику тощо. А що таке безпека дитини? **Безпека дитини** – це знання про певні небезпечні ситуації та людей, які можуть загрожувати здоров'ю та життю, уміння правильно поводитися у різних ситуаціях; навички самостійних рішень у певних надзвичайних ситуаціях. А що ж таке безпечне освітнє середовище для дитини? **Безпечне освітнє середовище дитини** – це сукупність умов, що є найприроднішими для дітей, у яких вони почуваються вільно, впевнено і, головне – безпечно.

У оновленому Державному стандарті дошкільної освіти однією із ключових компетентностей дитини визначено здоров'язбережувальну. Визначальними для зазначеної компетентності є здатність дитини дошкільного віку до застосування навичок здоров'язбережувальної поведінки відповідно до наявної життєвої ситуації, збереження та зміцнення здоров'я у повсякденній життєдіяльності.

Війна в країні, страх за життя, стреси – фактори, які відкрили в людей додаткові резерви організму для збереження життя своїх рідних та власного. Таких додаткових резервів збереження життя та здоров'я маємо навчити дітей в дошкільному закладі і ми, педагоги. Хочу наголосити на тому, що немає різниці, чи заклад працює в очному, чи в дистанційному форматах.

У зв'язку з воєнним станом в Україні наш заклад перейшов на дистанційну форму навчання дошкільнят, що на перших етапах викликало багато труднощів і запитань як у педагогів, так і у батьків: як же відбуватиметься освітній процес. Тому, я активно почала впроваджувати інформаційно-комунікаційні технології та цифрові освітні ресурси для кращої роботи з дітьми у віддаленому форматі. Створила батьківську групу в мобільному додатку Viber, де проводжу онлайн-заняття в асинхронній формі. Велику увагу почала приділяти питанню щодо безпеки дошкільників, набуття ними знань для збереження їхнього життя та здоров'я з урахуванням подій сьогодення.

Розробила проєкт «Про безпеку знаємо, про здоров'я дбаємо», серію інтерактивних онлайн-ігор у сервісі «Learning Apps» з розділу «Безпека життєдіяльності», які, як показала практика, допомагають дітям краще здобути знання та закріпити навички з безпеки. Удосконалюючи систему роботи з дітьми з питань безпеки життєдіяльності, поєдную зміст занять з безпеки зі змістом освітніх завдань з різних напрямів Базового компоненту: «Особистість дитини», «Дитина в соціумі», «Дитина в природному довкіллі», «Дитина в світі мистецтва» тощо.

Пропоную для ознайомлення та практичного використання проєкт та серію інтерактивних онлайн-ігор у сервісі «Learning Apps» з розділу «Безпека життєдіяльності».

Інтерактивні онлайн-ігри для дітей дошкільного віку в сервісі Learning Apps з розділу «Безпека життєдіяльності дошкільнят»

«Не жартуй з вогнем»

Освітній напрям «Особистість дитини». Розділ «Пожежна безпека» (старша група)

Мета: Розвивати логічне мислення, увагу, мовлення дітей. Закріпити знання про те, що може бути джерелом пожежі та засоби її гасіння. Виховувати дбайливе ставлення до свого здоров'я.

Опис гри: Дорослий демонструє перед дитиною картинки. Завдання для дитини: проаналізувати та розподілити картинки в дві групи. В першу (ліворуч) те, від чого виникає пожежа, а в другу (праворуч) те, що гасить вогонь. Якщо правильно виконане дитиною завдання, то картинки виділяються зеленим кольором, а якщо не правильно, то червоним. Для того, щоб перевірити правильність виконання завдання, потрібно в правому нижньому кутку натиснути синій квадрат.

<https://learningapps.org/display?v=pnzmnvr6k22>

«Телефони знай оці – допоможуть у біді»

Освітній напрям «Особистість дитини».

Розділи «Правила дорожнього руху», «Пожежна безпека» (старша група)

Мета: Розвивати спостережливість, пам'ять, мислення. Закріпити знання дітей про ситуації, які можуть призвести до виникнення небезпеки і знання про те, до якої служби можна звернутися в разі певної небезпеки. Виховувати повагу до людей праці.

Опис гри: Дорослий пропонує дитині розглянути картинку із зображенням певної небезпечної ситуації. Дитина повинна розмістити картинку в одну із трьох груп з номером служби, яка є номером порятунку даної ситуації. Якщо правильно виконане дитиною завдання, то картинка виділяється зеленим кольором, а якщо не правильно, то червоним. Для того, щоб перевірити правильність виконання завдання, потрібно в правому нижньому кутку натиснути синій квадрат.

<https://learningapps.org/display?v=pyvye3xrj22>

«Чим можна гратися?»

Освітній напрям «Особистість дитини»

Розділ «Безпека в побуті» (молодша, середня група)

Мета: Розвивати логічне мислення, мовлення дітей. Закріпити їх знання про предмети домашнього побуту, що є джерелом небезпеки для дітей і повинні зберігатися в недоступному для малюків місці та іграшки, якими можна гратися. Виховувати почуття самозбереження.

Опис гри: Дорослий пропонує дитині розглянути картинки на яких зображені небезпечні предмети побуту та іграшки. Дається завдання для дитини: проаналізувати та погрупувати малюнки за спільною ознакою. Розмістити у лівий вагончик картинки,

чим можна погратися, а у вагончик праворуч –чим гратися заборонено. Якщо правильно виконане завдання, то картинки виділяються зеленим кольором, а якщо не правильно, то червоним. Для того, щоб перевірити правильність виконання завдання, потрібно в правому нижньому кутку натиснути синій квадрат.

<https://learningapps.org/display?v=poj296tqk22>

«Коли сам вдома»

Освітній напрям «Особистість дитини»
Розділ «Безпека в побуті» (середня, старша група)

Мета: Розвивати увагу дітей, мовлення, вміння доводити свою думку; закріпити правила безпечної поведінки вдома; формувати здатність правильно оцінювати вчинки людей. Виховувати свідоме ставлення до свого здоров'я.

Опис гри: Дорослий пропонує дитині розглянути картинки, висловити свою думку з приводу вчинків дітей. Дитина повинна розмістити картинки в дві групи: в першу(ліворуч) віднести безпечні вчинки дитини вдома, а в другу (праворуч) небезпечні вчинки дитини вдома. Якщо правильно виконане завдання, то картинки виділяються зеленим кольором, а якщо не правильно, то червоним. Для того, щоб перевірити правильність виконання завдання, потрібно в правому нижньому кутку натиснути синій квадрат.

<https://learningapps.org/display?v=p0oumjuc22>

«Подбай про свою безпеку!»

Освітній напрям «Особистість дитини».
Розділ «Безпека в побуті» (середня, старша група)

Мета: Розвивати у дітей логічне мислення, пізнавальний інтерес. Навчити дітей важливим правилам, які можуть зберегти їхнє здоров'я, а іноді навіть життя в

екстрених ситуаціях; збирати все необхідне в наплічник для екстрених ситуацій. Виховувати почуття самозбереження.

Опис гри: Дорослий пропонує дитині розглянути картинки, проаналізувати, що варто покласти в наплічник(ліворуч)в екстрених ситуаціях, а що залишити в кошику(праворуч). Якщо правильно виконане дитиною завдання, то картинки виділяються зеленим кольором, а якщо не правильно, то червоним. Для того, щоб перевірити правильність виконання завдання, потрібно в правому нижньому кутку натиснути синій квадрат.

<https://learningapps.org/display?v=pa70b4d4k22>

«Дії під час пожежі»

Освітній напрям Особистість дитини»

Розділ «Безпека в побуті» (середня, старша група)

Мета: Розвивати увагу, логічне мислення. Продовжувати навчати дітей правил протипожежної безпеки, правильно діяти під час виникнення пожежі, спонукати до виконання правил протипожежної безпеки. Виховувати повагу до професії пожежника.

Опис гри: Дорослий пропонує дитині розглянути картинки. Дитина повинна розкласти їх в дві групи. В першу групу (із знаком «добре») ті, де зображено правильні дії під час пожежі, а в другу(із знаком «погано»), що не робити під час пожежі. Якщо правильно виконане дитиною завдання, то картинки виділяються зеленим кольором, а якщо не правильно, то червоним. Для того, щоб перевірити правильність виконання завдання, потрібно в правому нижньому кутку натиснути синій квадрат.

<https://learningapps.org/display?v=pu2eyrbj322>

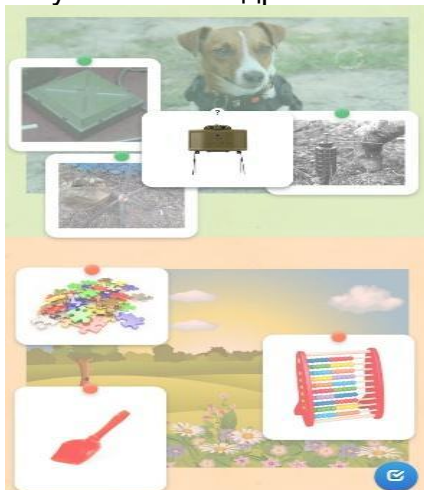

«Обережно! Вибухонебезпечні предмети»

Освітній напрям «Особистість дитини»
Розділ «Небезпека у природі» (середня, старша група)

Мета: Розвивати пізнавальний інтерес дітей. Вчити дошкільнят обирати безпечні для гри предмети, уникати небезпечних ситуацій; закріпити знання про вибухонебезпечні предмети. Виховувати бережливе ставлення до власного життя й здоров'я.

Опис гри: Дорослий пропонує дитині розглянути картинку. Дитина повинна віднести зображення вибухонебезпечних предметів на перевірку до песика Патрона, а безпечні предмети залишити на галявині (праворуч). Якщо правильно виконане дитиною завдання, то картинки виділяються зеленим кольором, а якщо не правильно, то червоним. Для того, щоб перевірити правильність виконання завдання, потрібно в правому нижньому кутку натиснути синій квадрат.

<https://learningapps.org/display?v=pvsne52ok22>

«Лунає сирена»

Освітній напрям «Особистість дитини». Розділ «Безпека в побуті»

Мета: Розвивати асоціативне мислення, увагу, мовлення. Продовжувати розповідати дітям, що таке сирена, тривога, навіщо це потрібно, для чого існують правила безпечної поведінки, коли лунає сирена; вчити не нехтувати правилами безпечної поведінки під час сирени. Зберігати фізичне і моральне здоров'я дітей. Виховувати піклування про себе та оточуючих.

Опис гри: Дорослий пропонує дитині розглянути картинки. Дитина повинна розмістити у зелений конвертик малюнки із зображенням безпечної поведінки під час сирени. У червоний конвертик розмістити малюнки із зображенням того, що робити заборонено і що є небезпечно під час звуку сирени. Якщо правильно виконане дитиною завдання,

то картинки виділяються зеленим кольором, а якщо не правильно, то червоним. Для того, щоб перевірити правильність виконання завдання, потрібно в правому нижньому

кутку натиснути синій квадрат.

<https://learningapps.org/display?v=pdq54u0ra22>

ПРОЄКТ «Про безпеку знаємо, про здоров'я дбаємо»

Актуальність проєкту

*Немає нічого дорожчого за життя і здоров'я людини
(Народна мудрість)*

Захистити дитину від можливих небезпек та навчати взаємодіяти з довкіллям – одне з провідних державних завдань, визначених у головному документі дошкільної освіти – «Базовому компоненті».

Дошкільна освіта є вихідною ланкою в системі неперервної освіти, у становленні та розвитку особистості. Тому на дошкільний заклад покладається відповідальність за здійснення цілеспрямованого виховання у дітей ціннісного ставлення до власного здоров'я, формування у них адекватної реакції на різноманітні чинники ризику для життя.

Мета проєкту :

- якомога повніше підготувати дітей до розв'язання складних життєвих ситуацій, навчити їх захищати себе від небезпеки, запобігти дитячому травматизму;
- навчити дотримуватися заборонених правил поведінки з пожежної безпеки;
- вчити правильно користуватися пішохідним переходом, знати й дотримуватися правил безпечної поведінки в транспорті та на дорозі;
- закріпити правила користування гострими, ріжучими предметами;
- вчити передбачати наслідки падіння, вживання в їжу незнайомих плодів та речовин;

- усвідомлювати, що спілкування з незнайомцями може становити загрозу для життя й особистої безпеки;
- закріпити прізвище та домашню адресу, а також телефонні номери служб екстреної допомоги.

Завдання проєкту :

- розвивати почуття обережності, відповідальності, самостійності;
- розвивати власне бачення даної проблеми;
- розвивати мовлення, активний словник дітей;
- вчити складати план своєї діяльності для досягнення кінцевого результату;
розвивати творчі здібності дітей.

Очікувані результати:

- розвинути мовлення дітей
- створити з дітьми нові проблемні ситуації
- збільшити словниковий запас дітей
- створення розвивального середовища
- розширити знання та навички у різних видах безпеки життєдіяльності

Тип проєкту

Короткотривалий, творчий

Учасники проєкту

Вихователі та діти середньої групи

База реалізації проєкту

Шепетівський ЗДО №9 «Барвінок»

Термін реалізації проєкту

I – тиждень

Шляхи реалізації проєкту

Понеділок

Освітній напрям «Мовлення дитини» художньо-мовленнєва компетентність

Тема: Читання та обговорення казки Н.В. Бондар «Патрон – собака-рятувальник»

Мета: розвивати вміння слухати казку, пам'ять, мислення, зв'язне мовлення. Вчити дошкільнят обирати безпечні для гри предмети, уникати небезпечних ситуацій. Закріпити знання про вибухонебезпечні предмети. Збагатити словник дітей словами: «безпечні предмети», «вибухонебезпечні предмети», «рятувальник». Виховувати бережливе ставлення до власного здоров'я.

Матеріал: інтерактивна онлайн-гра «Обережно! Вибухонебезпечні предмети», ілюстрації до казки, іграшка – собачка «Патрон».

План роботи:

- загадка про собачку «Патрона»
- читання та бесіда за казкою, розгляд ілюстрацій до казки

інтерактивна онлайн-гра «Обережно! Вибухонебезпечні предмети»

<https://learningapps.org/display?v=pvsne52ok22>

- фізкультхвилинка
- вправа «Склади пазли»
- підсумок

Вівторок

Освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»

Тема: «Загаси вогонь»

Мета: розвивати мислення, увагу, просторове орієнтування. Продовжувати ознайомлювати дітей з правилами поведінки під час виникнення пожежі. Розширити знання про те, що може бути джерелом пожежі та засоби її гасіння. Продовжувати навчати дітей порівнювати предмети за величиною. Закріпити кількісну та порядкову лічбу, вправляти в умінні визначати напрямок відносно себе (ліворуч, праворуч, попереду, позаду). Збагатити словник дітей по темі. Виховувати пізнавальну активність.

Матеріал: інтерактивна онлайн-гра «Не жартуй з вогнем», умовна мірка, набір цифр, іграшка Пожежник.

План роботи:

- привітання;
- проблемно-пошукова ситуація
- дидактична гра «Котрий за рахунком»
- дидактична гра «Що? Де? Коли?»
- фізкультхвилинка
- інтерактивна онлайн-гра «Не жартуй з вогнем»
<https://learningapps.org/display?v=pnzmnvr6k22>
- вправа «Ми пожежники»
- підсумок

Середа

Освітній напрям «Дитина у світі мистецтва» (аплікація)

Тема: «Подарунок для друга»

Мета: розвивати дрібну моторику пальців рук, мовлення дітей. Закріпити їх знання про предмети домашнього побуту, що є джерелом небезпеки для них і повинні зберігатися в недоступному місці та іграшки, якими можна гратися. Продовжувати вчити дошкільнят правильно тримати ножиці, направляючи їх в небезпечному напрямку (вперед і від себе). Закріпити вміння вирізати предмети округлої форми, вміння наклеювати предмети, що складаються із частин. Виховувати почуття самозбереження, акуратність в роботі.

Матеріал: ножиці, інтерактивна онлайн-гра «Чим можна гратися», аркуш паперу, кольоровий папір, пензлик, серветки, клей.

План роботи:

- загадка про ножиці
- інтерактивна онлайн-гра «Чим можна гратися»
<https://learningapps.org/display?v=poj296tgk22>
- ознайомлення зі зразками подарунків для друга
- імітаційна вправа «Різання паперу»
- пояснення, показ роботи
- пальчикова гімнастика
- самостійна робота дітей
- виставка дитячих робіт
- підсумок

Четвер

Освітній напрям «Мовлення дитини»

Тема: «Як покликати на допомогу?»

Мета: розвивати мислення, фонематичний слух, силу голосу. Вчити дітей усвідомлено та зважено діяти в екстрених ситуаціях. Закріпити знання дошкільнят про ситуації, які можуть призвести до виникнення небезпеки і знання про те, до якої служби можна звернутися в разі певної небезпеки. Вчити співвідносити іменники чоловічого, жіночого, середнього роду однини і множини із займенниками «він», «вона», «воно», «вони»; називати слова протилежні за значенням. Формувати сприйняття звуку «С». Виховувати відповідальність.

Матеріал: інтерактивна онлайн-гра «Телефони знай оці – допоможуть у біді», м'яч, дидактична гра «У кожного свій будинок», картинки із зображенням Снігової Королеви та Чаклуна Вітру.

План роботи:

- привітання
- ігрова ситуація «Прихід листоноші»
- д.гра «Що одягнемо?»
- вправа «Протилежності»
- інтерактивна онлайн-гра «Телефони знай оці – допоможуть у біді»
<https://learningapps.org/display?v=pyvye3xri22>
- фізкультхвилинка
- робота в парах «поклич на допомогу»
- вправа «Ехо»
- підсумок

П'ятниця

Освітній напрям «Дитина в соціумі»

Тема: «Сирена – моя помічниця»

Мета: розвивати асоціативне мислення, увагу, мовлення. Продовжувати розповідати дітям, що таке «сирена», «тривога», навіщо це потрібно, для чого існують правила безпечної поведінки, коли лунає сирена. Вчити не нехтувати правилами безпечної поведінки під час сирени. Зберігати фізичне і моральне здоров'я дітей. Виховувати почуття відповідальності за своє здоров'я та життя.

Матеріал: інтерактивна онлайн-гра «Лунає сирена», аудіозапис «Звук сирени», ілюстрація «Ліс», картинки мешканців лісу, терапевтична казка «Маленьке китеня».

План роботи:

- привітання
- загадка про сирену
- читання казки «Маленьке китеня»
- фізкультхвилинка
- вправа «Квітка-свічка»
- інтерактивна онлайн-гра «Лунає сирена»
<https://learningapps.org/display?v=pdq54u0ra22>
- підсумок

В процесі роботи дійшла висновку, що системний підхід до роботи довів свою результативність. Періодичне нагадування і дітям, і дорослим про правильне поведіння у будь яких ситуаціях, а особливо під час повітряних тривог, допоможе запобігти нещасним випадкам.

Список використаних джерел літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти), затверджений наказом Міністерства освіти і науки України № 33 від 21.01.2021. №33
2. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». 256 с.
3. Веремчук О., Іванюк О. Разом граємось, тривоги не лякаємось! (Ігри в укритті для дітей дошкільного віку. // Дошкільне виховання.- 2022.-№10. Ст.13-15.
4. Гавриш Н. Освітній процес в умовах війни: роздуми фахівця. //Дошкільне виховання.- 2022.-№9. Ст.3-5.
5. Кондратець І. Мистецтво жити в невизначених умовах. // Дошкільне виховання.- 2022.-№9. Ст.8-10.
6. Яковенко Л. Абетка безпеки дошкільників. Видавництво «Ранок». - 2009.

Головчук Наталія,
вихователь
Буга Наталія,
музичний керівник
Ружичанський ЗДО «Сонечко»
Розсошанська ОТГ

Розвиток особистісно-професійної компетентності педагога-дошкільника в умовах інноваційних змін в освіті.

Анотація: У даній статті наголошено про важливість розвитку особистісно-професійної компетентності педагога. Необхідність постійного самовдосконалення, саморозвитку та самовиховання.

Ключові слова: компетентність, психологічна компетентність, педагог, потенціал, професійний розвиток, інновація

Abstract: The article emphasizes the importance of developing a teacher's personal and professional competence. The need for constant self-improvement, self-development and self-education

Key words: competence, psychological competence, teacher, potential, professional development, innovation

*Дух закладу живе не на папері, не в стінах,
а в характері більшості педагогів,
і від них приходить до характеру вихованців
К. Д. Ушинський*

У період радикальних змін по-іншому сприймається статус педагога, його функції, відповідно зростають і вимоги до його професійної компетентності, рівня його професіоналізму. Показниками значущості професійної компетентності є зміни, що відбувалися в сфері суспільної свідомості і завдання, які відповідають викликам нашого часу [5]. А саме професійна компетентність і педагогічна культура мають великі можливості для гармонізації розвитку та стабільності суспільства, оскільки вони виступають гарантом розв'язання проблем між старшим та молодшим поколінням, сприяють адаптації до нових умов, більш ефективному процесу соціалізації особистості.

У сучасних умовах суспільство висуває високі вимоги до якості дошкільної освіти, розглядаючи її як передумову, що забезпечує успішність дитини на наступних щаблях освітньої системи. Безумовно, якість освіти безпосередньо пов'язана з професійною та психологічною компетентністю педагога, який працює у сфері дошкільної освіти. З огляду на специфіку дошкільного віку, слід відзначити важливу роль педагога в розвитку дитини, забезпеченні її емоційного благополуччя, створенні психолого-педагогічних умов для розвитку індивідуальних схильностей і здібностей дітей. Тому дуже важливо, щоб на цьому віковому етапі з дітьми працювали професійно-компетентні педагоги, які повною мірою усвідомлюють самоцінність періоду дошкільного дитинства.

Педагогічна діяльність особлива за своєю складністю. Її ефективність залежить від рівня розвитку психологічної компетентності, оскільки компетентний у такій сфері педагог може скористатися всім арсеналом психологічних ресурсів, необхідних у конкретній ситуації, оскільки володіє достатнім запасом психологічних знань, що дозволяють ухвалювати компетентні рішення; може правильно організувати взаємодію з вихованцями, щоб уникнути професійних деформацій, розчарування в собі і своїй діяльності. Тобто рівень психологічної компетентності педагога визначає рівень його професійності.

Психологічна компетентність – це одна з підструктур професійної компетентності. Проблеми вивчення різноманітних аспектів формування професійної, комунікативної та психологічної компетентності педагога досліджували Н. Босак, А. Гідрон, Ю. Головач, В. Девятко, Ю. Ємельянов, А. Журавльов, Р. Максимова, С. Максименко, О. Палій, Л. Петровська В. Родіонов та ін. Соціальні, організаційні, психологічні, педагогічні аспекти проблеми формування компетентності висвітлено в наукових пошуках І. Ісаєва, Н. Кузьміної, Л. Подимової та ін. Сутність поняття «психологічна компетентність» розкрито в дослідженнях О. Алферова, М. Аргайл, І. Бежа, А. Брушлинського, О. Гутко, О. Кононко, М. Корчагіної, К. Крутій, Л. Лазаренко, М. Лук'янової, С. Мансурової, Е. Панько, О. Полуніної, С. Чаткіна, Т. Щербакової та ін. Особливості формування психолого-педагогічної компетентності розкрито у дослідженнях Л. Артемової, Г. Бєленької, О. Богініч, М. Машовець та ін. Українська дослідниця О. Кононко основними напрямками професійної діяльності вихователя ЗДО визначає такі: психологічний, педагогічний, організаційний, методичний, дидактичний, управління та контролю, підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів [4].

Педагогічний потенціал це база педагогічних знань, умінь у поєднанні з розвинутою здатністю педагога активно мислити, творити, діяти, втілюючи свої наміри в життя, і досягати спланованих результатів. Ефективна професійна підготовка педагога неможлива без самоосвіти, самовиховання та саморозвитку. Тобто навчання і самонавчання педагога потребує не лише знання ним форм і методів методичної роботи та роботи з книгою, іншими сучасними джерелами інформації, але й застосування деяких вольових зусиль, розвитку певних особистісних якостей. У педагогіці і психології така робота має назву – самовиховання і саморозвиток. Особистість повинна прагнути до самовдосконалення і навчання впродовж життя, бути готовою до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності, здатною до ризику та інновацій. Тільки професійно компетентний педагог зможе сформувати цілісну особистість, всебічно розвинену, здатну до критичного мислення; патріота з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини; інноватора, здатним змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя [9; с. 10].

Актуальна думка про необхідність постійного удосконалення викладача шляхом невпинної роботи над собою, саме життя поставило на порядок денний проблему неперервної педагогічної освіти. Німецький педагог А. Дістервег писав, що для викладача святим обов'язком є «своє виховання зробити завданням свого життя». Він вважав, що педагог «лише до того часу здатний насправді виховувати і освічувати, доки сам працює над своїм власним вихованням і освітою». Чи стане викладач справжнім педагогом? Це залежить від того, як він сам працює над своєю особистістю, які його установки, інтереси, потреби, яка його активність щодо оволодіння науковими знаннями і вміннями, наскільки цілеспрямовано, свідомо і наполегливо працює над розвитком у собі тих рис, які утворюють особистість сучасного спеціаліста [6, с.70].

Професійна діяльність педагога неповноцінна, якщо вона не сприяє розвитку особистості самого педагога. Без творчості немає педагога-майстра. Характер інноваційної діяльності педагога залежить насамперед від рівня його особистісної готовності до цієї діяльності – сукупності якостей педагога, що визначають його спрямованість на вдосконалення власної педагогічної діяльності і діяльності всього колективу закладу освіти, а також його здатність виявляти актуальні проблеми освіти, знаходити і реалізувати ефективні способи їх вирішення. ЮНЕСКО визначає інновації як спробу змінити систему освіти, здійснити свідомо і навмисно поліпшення нинішньої системи. Основним завданням освіти XXI століття є перехід від навчання, що забезпечує репродуктивне сприйняття та формування лінійного мислення до навчання, яке формує пошукові орієнтації, творчий підхід, ймовірнісне мислення.

Моделлю особистості в новій парадигмі освіти має стати інноваційна людина і це стосується як учня, так і вчителя [7, с.192].

У широкому сенсі поняття «професійний розвиток» відображає розвиток людини в її професійній ролі. У більш конкретизованих тлумаченнях професійний розвиток педагога визначається як зростання його професійних досягнень в результаті накопичення практичного досвіду і систематичного перегляду власної освітньої діяльності [8]. В сучасному освітньому просторі беззаперечними цінностями визнано саморозвиток, самоосвіту, самопроєктування, самореалізацію та самоактуалізацію особистості, які стали підґрунтям до запровадження нового підходу до системи професійного розвитку педагогів. Формалізовано нові підходи системи забезпечення безперервної освіти у Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників (2019), запровадження якого є певним викликом як для педагогів так і для традиційної системи підвищення кваліфікації. Відчувається потреба в чітких орієнтирах щодо змісту напрямів побудови індивідуальної освітньої траєкторії, в забезпеченні системності та створенні відповідних структурно-змістових умов відкритого освітнього середовища для проєктування розвитку із врахуванням сучасного розуміння структури професійної компетентності.

Для успішного здійснення педагогічної діяльності вихователь повинен володіти знаннями з дошкільної педагогіки, дитячої психології, індивідуальних психологічних характеристик, вікової фізіології, дошкільної педіатрії та гігієни, правил охорони життя і зміцнення здоров'я дітей. Одночасно йому необхідно володіти відомостями, які на загальнотеоретичному рівні розкривають мету, завдання, принципи, зміст виховання і навчання дітей, а також оптимальні умови, форми, методи і засоби здійснення навчально-виховного процесу, організації ігор, інтелектуальної та фізичної праці, художньої творчості, облаштування простору життєдіяльності. Ці знання є основою необхідних у його діяльності практичних умінь.

Сучасні діти дошкільного віку живуть у динамічному середовищі, яке постійно розвивається. Їхніми характерними рисами стають – висока емоційна чутливість, розумова активність і обізнаність у більшості доступних сфер оточуючої дійсності; неврівноваженість нервової системи; незадовільний стан здоров'я, відмінності у ціннісних орієнтаціях. Тому сьогодні вкрай необхідно привести у відповідність до нових стандартів розвитку дитини професійну діяльність діючих вихователів ДНЗ, сформувані їхню готовність до реалізації завдань креативного, творчого розвитку сучасного дошкільника. Зважаючи на те, що дошкільна освіта сьогодні значно відрізняється від тієї, яка була в нашій країні 10 – 15 років тому, сучасний вихователь повинен вміти працювати в умовах соціуму, котрий стрімко змінюється, розуміти, що тільки високий професіоналізм і творчість, ініціатива допоможе знайти місце і сомореалізуватися в педагогічній професії. Крім того, за свідченням сучасних психологів (І. Бех, О. Л. Кононко, С. О. Ладивір, Т. О. Піроженко та ін.) відбулися суттєві зміни у особистості нинішньої дитини-дошкільника. Сучасні діти не схожі на дітей середини ХХ століття: розширився діапазон відмінностей дітей у мисленні, мовленні, процесах запам'ятовування і переробки інформації. Все це вимагає від вихователів-практиків вміння знаходити нові шляхи щодо стимулювання розвитку дошкільників, індивідуалізації та диференціації навчально-виховного процесу, тобто бути професійно компетентними.

Поняття «компетентність» характеризується такими якостями як знаючий, обізнаний, авторитетний у певній галузі. Професійна компетентність у психолого-педагогічній літературі розглядається як професійна підготовленість і здатність спеціаліста до виконання завдань і обов'язків професійної діяльності. До її структури входять знання, уміння та навички професійної діяльності.

Професійна компетентність вихователя дошкільного навчального закладу – це сукупність діяльнісно-рольових і особистісних характеристик педагога, що дозволяють йому на високому рівні формувати у дошкільника основи життєвої позиції як системи

ціннісних відносин до природи, рукотворного світу (культури), до людей і самого себе. Важливе місце відводиться формуванню у дошкільника самотворення, розуміння дитячого «Я», виховання у дитини позитивного ціннісного ставлення до себе.

На думку О. Кононко, сучасний вихователь – це передовсім педагог-новатор, який відчуває нові життєві тенденції, тримає руку на пульсі часу, добре орієнтується у пріоритетах сучасності, спрямований на майбутнє, творчо ставиться до своєї професійної діяльності. Саме такий вихователь «...дивиться на освіту як на процес розширення можливостей компетентного вибору дитиною змісту, місця, тривалості, партнерів, матеріалів для своїх занять; створення умов для її саморозвитку, прояву сутнісних сил; пошук педагогічних технологій побудови розвивального способу життя дошкільника; формування в нього основ особистісної культури; створення виховного середовища».

Отже, професія дошкільного педагога – не проста і виснажлива, адже вихователю потрібно затратити багато часу і зусиль для того, щоб організувати новий творчий, захопливий освітній процес із дошкільниками. Педагог повсякдень застосовує свою творчу уяву і фантазію, даруючи цікаві нові ідеї вихованцям. Вихователь центральна фігура в дошкільному закладі. Недаремно кажуть: який вихователь, такі в нього й діти. Від того, наскільки педагог критично підходить до аналізу своєї роботи, використовує новинки психолого-педагогічної науки та практики, передовий досвід, шукає нові методи та прийоми навчально-виховної роботи з дітьми, дбає про свій інтелект і культурний розвиток, залежить рівень розвитку та вихованості його вихованців.

Тож сьогодні потрібен вихователь, який розуміє, любить і поважає особистість дитини. Сприймає її такою, якою вона є, з позитивними та негативними сторонами, розуміє та враховує природні потреби та можливості, ніколи не дозволить образити чи принизити, не допустить фальші у стосунках.

Список використаних джерел та літератури

Біленька Г. Дещо про педагогічну компетентність// Дошкільне виховання. – 2011. – №12. – С. 24.

1. Брежнєва О. Г., Чеглакова Л. В. Модель формування професійної готовності вихователів ДНЗ до реалізації завдань пізнавального розвитку дитини.

2. Кононко О.Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (системний підхід). Київ: Стилос, 2002. 144 с.

3. Концепція педагогічної компетентності майбутніх учителів у системі ступеневої підготовки спеціалістів початкової ланки освіти / Л.В. Банашко, О.М. Севастьянова та ін. URL: <http://www.kgpa.km.ua>

4. Особистісно-професійна компетентність педагога: теорія і практика: збірник наукових статей / за заг. ред. Л. В. Серих. Суми: НІКО, 2021. С.70

5. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науковометодичний посібник. К.: АСК. 2004. 192 с.

Голосієнко Катерина,

вихователь-методист

Гринь Олена, директор

закладу дошкільної освіти №9 «Барвінок»

Шепетівської міської ради Хмельницької області

Освіта дошкільнят в умовах сучасних викликів

Анотація: В статті висвітлюється проблема організації дистанційного навчання дітей дошкільного віку як одного із засобів, що забезпечує надання інформації в

інтерактивному режимі за допомогою використання інформаційно-комунікативних технологій. Розкрито суть понять «дистанційне навчання дошкільнят», «організація освітнього процесу в ЗДО в умовах воєнного стану», «інтерактивні онлайн-ігри». Подано план семінару-практикуму для педагогів з питання: «Медіаграмотність педагогів ЗДО в роботі з дітьми дошкільного віку – виклик сьогодення». Запропоновано зразок плану діяльності творчої групи педагогів з даного питання та добірку інтерактивних онлайн-ігор для дітей різних вікових груп.

Abstract: The article highlights the problem of organizing distance learning of preschool children as one of the means that ensures the provision of information in an interactive mode using information and communication technologies. The essence of the concepts "distance learning of preschoolers", "organization of the educational process in ZDO in conditions of martial law", "interactive online games" is revealed. The plan of the seminar-practicum for teachers on the issue: "Media literacy of teachers of special education in working with preschool children is a challenge of today." A sample of the activity plan of a creative group of teachers on this issue and a selection of interactive online games for children of different age groups are offered.

Ключові слова (Keywords): воєнний стан (martial law), дистанційне навчання дошкільнят (distance learning of preschoolers), онлайн-заняття (online classes), інтерактивні онлайн-ігри (interactive online games), медіаграмотність педагога (teacher's media literacy), інформаційно-комунікативні технології (information and communication technologies).

Воєнний стан в країні спричинив надзвичайну ситуацію міжнародного масштабу в освітянській галузі, що спонукало до пошуку різних дієвих та альтернативних механізмів модифікації освітнього процесу відповідно до умов, що склалися. Не виключенням стали і заклади дошкільної освіти. Дошкільники зіштовхнулися з таким поняттям як дистанційна робота вдома, віддалене дистанційне навчання та виховання дітей дошкільного віку. **Дистанційне навчання** – це організація освітнього процесу в умовах віддаленості одне від одного його учасників та їхньої опосередкованої взаємодії в освітньому середовищі, яке функціонує на базі сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних (в подальшому ІКТ) технологій.

У листах МОН України: від 06.03.2022 №1/3371-22 «Про організацію освітнього процесу в умовах військових дій», від 27.07.2022 №1/8504-22 «Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022-2023 навчальному році» зазначено, що в умовах сьогодення організація освітнього процесу повинна відбуватися з урахуванням безпекової ситуації за допомогою очної, дистанційної або змішаної форми роботи.

Що ж таке дистанційне навчання? Як його впроваджувати в освітній процес поза межами ЗДО? Як зробити різні онлайн форми роботи з дошкільнятами та батьками дієвими? Саме такими питаннями зацікавилися педагоги нашого закладу.

Відповідь була одна – за короткий термін педагогам опанувати онлайн-сервіси, програми, які дадуть змогу створювати презентації та інтерактивні елементи до занять, ігор та вправ. Побудова дистанційного навчання на засадах медіаграмотності педагога зробить віддалений освітній процес привабливішим та доступним, забезпечить результат та принесе радість для дітей, сприятиме кращому запам'ятовуванню матеріалу, реалізації пізнавальних можливостей дошкільників та їх самостійності в медійному середовищі. Для цього потрібна добре спланована система роботи.

З метою покращення дистанційного навчання та виховання дошкільнят в онлайн - форматі, у нашому закладі була проведена робота з педагогами з питання: «Освіта дошкільнят під час віддаленого освітнього процесу. Також, ще до військового стану в Україні, в закладі була створена творча група педагогів, яка працювала в період карантину з питання «Освіта дошкільнят в умовах дистанційного навчання»,

матеріали якої теж можна використовувати для роботи з дошкільнятами у дистанційному форматі.

Для педагогів ЗДО вихователем-методистом проведено семінар-практикум з питання: «Медіаграмотність педагогів ЗДО в роботі з дітьми дошкільного віку – виклик сьогодення», навчально-методичні тренінги з питань: «Хмарні технології в освітньому процесі ЗДО», «Дистанційна освіта дошкільнят», «Дистанційне навчання педагогів або віртуальний кабінет Google Classroom», на яких опановано найдієвіше медійне середовище для онлайн-освіти дошкільнят: онлайн-заняття, онлайн-ігри, інтерактивні онлайн-вправи та батьківські онлайн-зустрічі.

План роботи творчої групи вихователів
Шепетівського ЗДО №9 «Барвінок»
з питання: «Освіта дошкільнят в умовах дистанційного навчання»

№ з/п	Зміст роботи	Термін виконання	Форми роботи
1.	<p style="text-align: center;">І етап Підготовчо-організаційний</p> <p>Мета: налаштування педагогів на плідну групову творчу діяльність, підвищення мотивації до обраної проблеми; визначення шляхів, способів організації освітнього процесу в ЗДО в умовах воєнного стану або карантину.</p>	Вересень	
	<p style="text-align: center;">Засідання №1</p> <p>Тема: «Організація освітнього процесу ЗДО в умовах карантину».</p> <p>Алгоритм проведення:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Обговорення ідеї та теми творчої групи. 2. Ознайомлення з: <ul style="list-style-type: none"> * постановою Головного державного санітарного лікаря України від 21.05.2020 № 25 «Про затвердження Тимчасових рекомендацій щодо організації протиепідемічних заходів у закладах дошкільної освіти на період карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (СОУЮ-19)» * листом Міністерства освіти і науки України від 23.04.2020 № 1/9- 219 «Щодо організації діяльності закладів дошкільної освіти під час карантину» 3. Суть поняття «Дистанційна робота» між учасниками освітнього процесу в дошкільній освіті. 4. Дискусія: «Дистанційна освіта в сучасному українському садку: реалії сьогодення». 5. Обмірковування шляхів вирішення даної проблеми. 		Засідання творчої групи Обговорення

	6.Обговорення і схвалення плану роботи творчої групи на 2020-2021 та 2021-2022 н. рр. 7.Розподіл обов'язків.		
2.	<p align="center">II етап</p> <p align="center"><u>Проектний (реалізація питання)</u></p> <p>Мета:систематизувати знання педагогів про сучасні інформаційні технології, використання їх у віддаленій роботі з дошкільниками та батьківською громадськістю; підібрати відповідний матеріал з даного питання(розробка онлайн конспектів для дітей дошкільного віку: інтегрованих занять, дидактичних ігор, інтерактивних вправ); розробити онлайн консультації та онлайн шпаргалки для педагогів та батьків під час роботи з інформаційними носіями; формувати вміння працювати групами, досягаючи спільного результату; сприяти формуванню методичної культури педагогів.</p>	Грудень	
	<p align="center">Засідання №2</p> <p>Тема:«Освіта дошкільнят в умовах карантину».</p> <p>Алгоритм проведення:</p> <p>1.<u>Обмін ідеями та досвідом:</u> «Використання онлайн занять, ігор та інтерактивних вправ в дистанційній практиці роботи з дітьми та батьками».</p> <p>2.<u>Дискусія з питання:</u> «Порівняння очного та дистанційного освітнього процесу в ЗДО під час карантину».</p> <p>3.Обговорення з питання: «Визначення способів подачі матеріалу для дошкільнят та батьків через інформаційні засоби, які відповідають завданням оновленого БКДО.</p> <p>4.Презентація власних розробок онлайн -занять, дидактичних ігор, інтерактивних вправ та онлайн консультацій для батьків дошкільнят.</p>		<p>1.Самостійне опрацювання літературних джерел з досліджувальної проблеми.</p> <p>2.Збір інформації.</p> <p>3.Розробка системи онлайн -занять, дидактичних онлайн-ігор, інтерактивних онлайн-вправ.</p>

3.	<p align="center">III етап <u>Впроваджувальний</u></p> <p>Мета: дослідницька робота членів творчої групи на базі ЗДО з даного питання; апробація розроблених онлайн занять, ігор та інтерактивних вправ в цифровому просторі; збирання та нагромадження емпіричних даних щодо проведення дистанційної освіти дошкільнят в ЗДО педагогами; оцінка результатів апробації та демонстрування напрацьованого матеріалу.</p>	Травень	
	<p align="center">Засідання №3</p> <p>Тема: «Дистанційна освіта дошкільнят, як спеціально організована цифрова взаємодія дитини - педагога, педагога – батьків».</p> <p>Алгоритм проведення:</p> <p>1. Організація консультативних днів на базі методичного кабінету для надання допомоги вихователям у роботі над проблемою.</p> <p>2. Навчальний тренінг з питання: «Чи готова я до онлайн -заняття?»</p> <p>3. Обговорення інформаційного блоку з питання: «Особливості організації проведення онлайн -заняття в інформаційно - комунікативному просторі».</p> <p>4. Презентація власних розроблених заходів з питання дистанційної освіти дошкільнят в умовах карантину.</p> <p>5. Колективний перегляд онлайн - занять, дидактичних ігор та інтерактивних вправ в молодших, середніх та старших групах.</p>		<p align="center">Консультації</p> <p align="center">Навчальний тренінг</p> <p align="center">Обговорення</p> <p align="center">Інформаційний блок</p> <p align="center">Презентація Показ різних форм онлайн- роботи в дошкільній освіті</p>
4.	<p align="center">IV етап <u>Узагальнюючий</u></p> <p>Мета: підготовка основних тез з даного питання; розподіл роботи на розділи; складання списку використаних літературних джерел; формування назв розділів; розробка методичних рекомендацій.</p>	Вересень	
	<p align="center">Засідання №4</p> <p>Тема: «Освітній процес в ЗДО в умовах карантину».</p> <p>Алгоритм проведення:</p>		<p align="center">Обговорення</p>

	<p>1.Обговорення одержаних результатів та захист власних напрацювань з даної проблеми.</p> <p>2.Бесіда з членами творчої групи з питання: «Впровадження напрацювань творчої групи в освітній процес під час карантину».</p> <p>3.Виставка психолого - педагогічної літератури з проблеми: «Освіта дошкільнят в умовах карантину».</p>		<p>Бесіда Представлення схем, малюнків, конспектів. Виставка</p>
5.	<p>V етап <u>Редакційно-оформлювальний</u> Мета: оформлення методичних матеріалів, напрацьованих творчою групою та педагогічним колективом ЗДО; підготовка тексту розділів; оформлення списку використаних літературних джерел; корекція мови та стилю.</p>	Грудень	
	<p>Засідання №5 Тема: «Освіта дошкільнят в умовах карантину». Алгоритм проведення: 1.Методичний поради́ник з питання: * «Узагальнення досвіду роботи творчої групи за проблемою». 2.Розробка методичного посібника:«Online бібліотечка вихователя».</p>		<p>Методичний поради́ник</p> <p>Отримання посилання Підготовка до друку, друк матеріалів</p>
6.	<p>VI етап <u>Підсумки роботи</u> Мета: проаналізувати з педагогами період роботи творчої групи від I до V етапів; надати можливість педагогам оцінити свою діяльність, проаналізувати успіхи і невдачі; зробити характеристику власного особистісного розвитку, усвідомлено віднести́сь до цього досвіду і самоаналізу.</p>	Травень	
	<p>Засідання №6 Тема:«Освітній процес в закладі дошкільної освіти в умовах дистанційного навчання». Алгоритм проведення: 1.Підсумково-аналітична бесіда. 2.Самоаналіз роботи кожного члена творчої групи. 3.Анкетування педагогів з питання: «Оцінка роботи в творчій групі».</p>		<p>Полілог</p> <p>Обговорення анкетування</p>

4. Підведення підсумків та окреслення результатів роботи творчої групи. 5. Оформлення звіту про роботу творчої групи.		
--	--	--

ЗАВАНТАЖТЕ або ВІДСКАНУЙТЕ !!!!!

Навчально-методичний посібник «Online бібліотечка вихователя»

https://drive.google.com/file/d/1vL_ZE1caBxVzIDkZlykmwIQIGipho-qW/view?usp=sharing

ПЛАН СЕМІНАРУ-ПРАКТИКУМУ

для педагогів з питання: «Медіаграмотність педагогів ЗДО в роботі з дітьми – виклик сьогодення»

Мета: підвищення рівня теоретичної та практичної підготовки педагогів, щодо питань медіаграмотності як складової життєвої компетентності в умовах сучасного медійного суспільства та в умовах дистанційного навчання дошкільнят; удосконалення знань педагогів щодо основних принципів медіаосвіти, закономірностей та практичних дій в онлайн-сервісах; виховання професійного етикету спілкування під час онлайн.

План проведення

Вступ

I. Теоретична частина

- 1.1 Концепція впровадження медіаосвіти в Україні
- 1.2 Медійне середовище сучасного закладу дошкільної освіти.
- 1.3 Алгоритм створення мультимедійної презентації в [PowerPoint](#).
- 1.4 Онлайн – сервіси для роботи педагога ЗДО.
- 1.5 Етикет професійного онлайн-спілкування педагога.

II. Практична частина

1. Перегляд презентації: «Освітньо - розвивальне середовище групи ЗДО».
- 2.2. Практичні дії педагогів: «Доповнення презентації анімацією, додаванням звуку та аудіозапису в Power Point».
- 2.3. Створення інтерактивних вправ в програмі Power Point та на ресурсі <https://learningapps.org/>.

ЗАВАНТАЖТЕ або ВІДСКАНУЙТЕ !!!!!

Семінар-практикум з питання: «Медіаграмотність педагогів ЗДО в роботі з дітьми – виклик сьогодення»

<https://drive.google.com/file/d/1serWfzqsgoA6-a8QJliubN8GE46e4vCf/view?usp=sharing>

Інтерактивні онлайн-ігри в онлайн-сервісі Learning Apps
ЗАВАНТАЖТЕ або ВІДСКАНУЙТЕ !!!!!

Молодший дошкільний вік

<https://drive.google.com/file/d/1Y0AR-1G2Jgle2fcILVBy6ZaS9mjFAb6g/view?usp=sharing>

Середній дошкільний вік

https://drive.google.com/file/d/1f3_1X6mxxtSyd78wirNcXuIRLzq5QZ5r/view?usp=sharing

Старший дошкільний вік

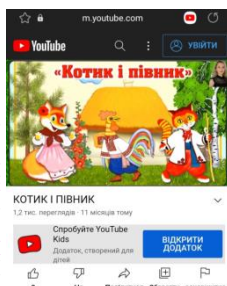
<https://drive.google.com/file/d/1VzozT6qEt39W9ntXwnj69Vvn-Mjxcs9p/view?usp=sharing>

Онлайн-розповідання казки для дітей молодшого дошкільного віку

Котик і Півник

(онлайн - розповідання казочки)

YouTube

<https://www.youtube.com/watch?v=xGo5WTXp7ms>

**Онлайн-заняття та дидактична онлайн-гра
для дітей середнього дошкільного віку**

Перелітні та зимуючі птахи

(конспект заняття з освітнього напрямку «Дитина в природному довкіллі»)

<https://www.youtube.com/watch?v=W2CkdYjFDrc>

Перелітні та зимуючі птахи

(дидактична онлайн-гра з освітнього напрямку «Дитина в природному довкіллі»)

<https://docs.google.com/presentation/d/1WgSak9hmWIR8l26oW9nTCVe8euAtld6l/edit?usp=sharing&oid=110848739381982501425&rtpof=true&sd=true>

#Освітній_ХАБ_ШМТГ

Відпочинок на березі моря

(заняття для дітей 5-го, 6-го р.ж. з освітнього напрямку «Дитина в соціумі»)

https://drive.google.com/file/d/1hxZADlhQmGvqLEmtp8rTVHdFcOwR1sWW/view?fbclid=IwAR3rBXoyPZpjA_9HyrYCHBw7G1azmdyzlFmSKXV3Z1wU0K4mdS00Ts4TliM

Організація освітнього процесу в ЗДО в умовах дистанційного навчання та виховання дітей дошкільного віку на засадах медіаграмотності педагога, зробить віддалений освітній процес привабливішим та доступним, забезпечить результат та принесе радість для дітей, сприятиме кращому запам'ятовуванню матеріалу, реалізації пізнавальних можливостей дошкільників та їх самостійності в медійному середовищі.

Список використаних джерел та літератури

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145- VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179).
2. Про дошкільну освіту: Закон України від 16.01.2020 № 463-IX.
3. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. Наказ МОН України від 12.01.2021 № 33.
4. Крутий К. Проблеми дистанційної освіти дошкільнят. Дошкільне виховання. 2020. №5. С. 21-29.

5. Болотова О. Не гулом єдиним, або Які онлайн-сервіси поліпшать методичну роботу. Вихователь-методист. 2021. №5. С. 48-53.
6. Косенчук О., Новик І. Організація діяльності закладів дошкільної освіти в період пандемії. Дошкільне виховання. 2020. №9. С. 17-21.
7. Остапчук С. Дитячий садок у «хмарі»: поліпшуємо професійну діяльність. Вихователь-методист. 2021. №11. С. 52-55.
8. Електронні ресурси:
- Як працювати в LearningApps? : веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=8u8EYrWXHsc> (дата звернення 12.03.2021)
  - Онлайн сервіси: веб-сайт. URL: <http://cprppd.osv.org.ua/onlajnservisi-15-11-20-14-12-2020/> (дата звернення 21.09.2020)

Грішина Юлія,
вихователь
Давидковецького ЗДО «Теремок»
Хмельницька МТГ

Як зрозуміти та підтримати дітей з аутизмом під час війни.

*Життя, як нива довге й пречудове
І на шляху не має вороття.
Важливо нам помітити дитину
Ту, що обділена життям.*

*Піднятись їй допоможуть наші крила,
Які в негоду люту захистять.
Не забувай ніколи – ти ЛЮДИНА,
Ти ВЧИТЕЛЬ, що веде з незабуття.*

Анотація. Війна негативно позначилася на стані всіх людей: дорослих та дітей, здорових і не дуже. Але є особливі дітки, які живуть у своєму світі та по-своєму реагують на навколишню дійсність – діти з аутизмом. Що вони відчувають, чи розуміють, що відбувається та як реагують на страшні події? Що робити їх батькам, які іноді роками вибудовували стосунки зі своїми малюками, і раптом, все звалилося.

Ці люди живуть із розладом чуттєвої, емоційної, пізнавальної сфери, з порушенням моторики, уваги, пам'яті, мовлення та мислення. Словом — особливі. Хто вони насправді — люди-аутисти, які не потребують ні спілкування, ні друзів, ні розваг?

Стаття містить науково-пізнавальний зміст. В якій охарактеризовано авторську методику раннього розвитку дітей професора Макото Шічіда, методи якого ефективно працюють на розслаблення, та зосередженість, любов та міцні обійми, що є актуальним в наш час.

Ключові слова: освіта, дошкільник, війна, аутизм, стимулювання.

Аутизм - це не хвороба, а стан, який виникає внаслідок порушення розвитку головного мозку і характеризується вродженим та всебічним дефіцитом соціальної взаємодії та спілкування. Іншими словами, аутизм – це порушення психіки, основною ознакою якого є втрата потреби у спілкуванні навіть із близькими людьми. Дитина на ранньому етапі свого розвитку втрачає інтерес до пізнання світу і, відповідно, не набуває мовних навичок, навичок спілкування.

Багато хто помилково вважає, що люди з розладами аутичного спектру живуть в іншому світі. Це не зовсім так, вони живуть у нашому світі, але сприймають його інакше. Ці люди зовсім беззахисні і не пристосовані до звичайного для нас життя, тому потребують постійної допомоги.

Аутизм — це не хвороба, яку ми можемо вилікувати. Це, швидше, стан вразливості, який потребує чутливого ставлення до людини. Людям із розладами аутистичного спектру (РАС) іноді важко спілкуватися, взаємодіяти з оточуючими, розуміти їхні емоції та відчуття, самостійно оцінювати ситуацію, яка відбувається довкола. Одні можуть бути надзвичайно обдарованими, з феноменальною пам'яттю, а інші потребують багато часу, щоб навчитися чогось дуже простого

Важливо усвідомлювати, що попри деякі порушення в роботі, мозок завжди має потенціал до навчання. За допомогою спеціальних методик можна коригувати небажану поведінку дітей із РСА, сприяти розвитку мовлення і соціалізації. В залежності від форми РСА та застосування відповідних програм допомоги, цей розвиток може бути більшим чи меншим, проте він однозначно можливий для усіх дітей! Найкращим антидотом до стигми та дискримінації є повага і прийняття вразливості інших. Люди з розладами спектра аутизму потребують гідного ставлення та чутливості до їх особливостей. Кожен і кожна з нас має власні можливості підтримати інших.

Під час війни і важко, і страшно всім, а цим діткам страшніше вдесятеро. Адже вони дуже залежні: від людей, що оточують їх, побутових предметів, обстановки в цілому. Використання інтерактивних технологій – не самоціль. Це лише засіб для створення такої атмосфери у спілкуванні з дітьми, яка найкраще сприяє співробітництву, порозумінню і доброзичливості, дає змогу вирішити певні проблеми та розв'язати певні завдання.

Я з задоволенням використовую деякі напрацювання даної методики в роботі з дітьми ООП.

Метод, який розробив японський професор Шічіда, для розвитку і швидкого навчання дітей, з'явився давно і підтвердив свою дієвість на практиці.

1. «Дихальні вправи» сприяють розслабленню діяльності правої півкулі --- саме заняття і слід починати під час розслаблення.

Дитина виконує вправи приблизно 5 хвилин.

Це може бути вправа на задування свічки, дмухання на прив'язану нитку, пир'ячко; здувати уявну сніжинку з долоні, чи надування кульки.

2. «Куля енергії». Уявні образи.

Суть – необхідно викликати у дитини візуальні фантазії, які немов матеріалізуються в його уяві. Дитина уявляє між своїми долонями енергетичну кулю, яка наповнена теплом, вона формує її, крутить, грається, накопичує енергію та насичується нею.

3. Вправа «НАВІЮВАННЯ».

Це цікава вправа, яка сприяє покращенню самооцінки дитини

(учня), його настрою, впевненості в собі, розумінні своєї необхідності, що його люблять, ним дорожать.

Приклад: «Ти--молодець», «Ти—хороший товариш», «Ти – добрий, талановитий», «Ти -- можеш все».

4. Тренування екстросенсорних здібностей(телепатія, розвиток інтуїції, передбачення).

Приклад – учні відгадують, у якій руці кулька. Дорослий може спробувати подумки загадати, щоб дитина (учень) --- узяли до рук якийсь предмет. Це потребує постійної практики.

5. В роботі з дітьми з особливими потребами доцільно використовувати --- метод «флеш-картки».

Це картки із зображеннями на різні тематики. Картки потрібно показувати з більшою швидкістю, ніж у звичайних ситуаціях (на початку заняття – для активізації роботи правої півкулі). Хоч професор Шічідо пропонував свою методику проводити з

дітьми від 3 місяців до 3 років, цікаво спробувати попрацювати з учнями з особливими потребами.

Слід зазначити, що для дітей з особливими потребами, треба брати спочатку не більше 10 карток, поступово збільшуючи кількість на 3 (5), в залежності від рівня виконаного завдання. Діти з особливими потребами мають не стійку увагу, слабке, не розвинене логічне мислення та пам'ять на низькому рівні.

6. Метод пов'язаний з іграми на розвиток фотографічної пам'яті.

Можна запропонувати учню розглянути картинку із зображенням квітки – 1-2 секунди, потім слід прибрати картку та показати вже дві, запитавши ---«Яку картку ти бачив першою?».

Педагог може використати для ускладнення парні картки-- наприклад «Великий гриб, а поруч маленький», прибравши картку знову показати дві парні, але на другій зображено два великих гриба.

Завдання: учень повинен впізнати картку, яку бачив першою.

7. Вправа «Розташуй вірно».

В ході виконання вправи учень вчиться орієнтуватися на аркуші паперу, запам'ятовує послідовність розташування карток та їх значення.

Приклад: Педагог викладає картки на листі поділеному на три частини, де в кожному з частин вставляє певну картку, потім забирає з листка.

Завдання: Учень спостерігає за діями педагога –1-2 секунди. Він повинен відтворити побачене: розташувати картки в певній послідовності..

8. «Мандала».

Картинка у вигляді геометричної форми, де в центрі розташували ще декілька. Кожна геометрична фігура має свій колір.

Спочатку використовують картку на 3 геометричні фігури, далі можна збільшувати. Учень пропонує розглянути зразок, визначити та назвати кольори. Педагог забирає кольорову картку.

Завдання: По-пам'яті розфарбувати картинку.

9. Абсурдна історія, чи пам'ять «ланцюжком».

Учень пропонує прослухати смішну, видуману історію, яка підкріплюється відповідними картинками із зображенням героїв, а не сюжетів.

Приклад: «Сиділа на дереві корова. Потім вона полетіла по небу як птах і пірнула у річку». (Картки із зображенням –корова, небо, річка).

Після розповіді педагог змішує картки.

Завдання: учень повинен відтворити сюжет історії та відповідно викласти картки.

10. Для учнів з особливими потребами доцільно використовувати в роботі логоритміку, музичні паузи, танці. Шічідо вважає, що слід слухати будь-які веселі рухливі пісні або мелодії, які подобаються дітям; співати, танцювати, повторювати рухи із знайомих пісень для дітей.

Музика заспокоює учня, надихає та навчає, сприяє формуванню та розвитку основ етики, гарної поведінки, вміння співвідносити свої рухи зі зразком та текстом.

15. Сенсорне сприйняття .

Саме ігри з сенсорної коробочки, будь-якого наповнення, може сформувати та поповнити гамму відчуттів у дітей з особливими потребами.

Приклад: можна використати гру в лото запахів (квітів, продуктів..), "шумілок". Дітям пропонує взяти у рук мішечки з камінцями, бобами, дрібними іграшками .

Завдання: відгадати на дотик предмети (великі чи дрібні) .Можна накрити предмети хусткою; у роботі використовують пісок (живий, кінетичний)--- на корекцію координації рухів дрібних кінцівок (пальців).

Учні, працюючи з піском, розминають м'язи рук, пальців; ліплять, перемішують, прихлопують та формують певні фігури. Це сприяє розвитку сенсорики, сприйняття оточуючого середовища як доброзичливу середу для життя і спілкування.

16. Конструювання.

У своїй роботі педагог використовує будь-який конструктор: кубики, мозаїку, коробки, прищіпки, кольорові олівці. Діти із великим задоволенням працюють з різними конструкціями, творчо підходять до виконання роботи, навіть, якщо башта побудована тільки з однієї цеглини – це вже прогрес для деяких учнів з особливими потребами. Можна використати схеми різних будівельних конструкцій, щоб учні збудували вежу, домівку для тварин, гараж для машинок. З прищепок діти можуть конструювати --- сонечко, їжака, квітку, теж за схемою, або проявляють свою фантазію..

Запам'ятайте: неважливо, який план лікування ви виберете, важливо те, наскільки ви самі будете брати участь у цьому процесі. Ви дуже допоможете дитині, якщо братимете участь у лікуванні разом із психологом, дотримуючись його рекомендації вдома. Тому для позитивного результату важливе й ваше хороше самопочуття.

– Не ігноруйте страхи дітей. Якщо у дитини є внутрішній ресурс (сили) подолати страх, допоможіть їй у цьому. Тренуйтеся спускатися в укриття, грайте в ігри, де іграшки спускаються в підвал і таким чином проговоріть правила їхньої поведінки в укритті, варіанти чим вони можуть там займатися. Запропонуйте дитині створити свій талісман, який буде захищати її під час повітряних тривог у школі. Можна створити його разом з дитиною, щоб вона мала частинку вашого тепла з собою. Треба наголошувати, що вчителі – друзі і за умови тривоги вони допоможуть,

Використані джерела:

1)Макото Шічіда. Діти генії: професор в школі педагогічного університета Ньюпорт, Японії. Copyright © 1993 Makoto Shichida Вперше опубліковано в 1993 році переклад на укр.мову в 2015 році 70 сторінок

2)Блок Шічіди. Методика Макото Шічіда: сама таємнича з методик раннього розвитку - <https://mrmamkin.ru/uk/blok-shichidy-metodika-makoto-shichida-samaya-tainstvennaya-iz-metodik/>

3)Знайомство з методикою Макото Шічіда - Мій Клуб - <https://kashalot.com/club/post-10429657/>

4) Методика Макото Шічіди - <https://soroban.ua/ua/blog/metodika-shichida/>

5) Діти з РАС. План корекційно-розвиткової роботи 102 ст. Тернопіль. «Мандрівець» 2017.

Гроцька Ірина,
музичний керівник ЗДО №55 «Намистинка»
Хмельницька ОТГ

Формування української національної ідентичності, виховання патріотизму

у дітей дошкільного віку засобами музики.

Анотація : Музична спадщина українського народу виховує в дітей відчуття патріотизму, яке є невід'ємним від виховання почуттів національної гідності. Тому, використовуючи народні ігри, пісні, потішки, таночки, у дошкільнят формується усвідомлення себе, як громадянина-патріота, роль у національно-культурному відродженні України.

Ключові слова: патріотичне виховання, гімн, народні пісні, український фольклор, спадщина.

Кожне покоління людей живе і розвивається у певному національному середовищі. Від народження дитина переймає від дорослих багатство рідної мови, духовності свого народу, привчається до морально-правових норм. Це сприяє появі у неї особливих рис національної психології, які стають підґрунтям для виховання патріота. “Дошкільна освіта є невід’ємним складником та першим рівнем у системі освіти — стартовою платформою особистісного розвитку дитини” [1]

Головним завданням національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку є формування відчуття належності до певної нації.

В Законі України “Про дошкільну освіту” зазначається, що одним із завдань дошкільної освіти є: “...виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов або меншин та рідної мови, національних цінностей Українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля”. [6]. Виховання патріотизму – справа відповідальна, оскільки передбачає тонке заволодіння вразливими душами дітей, уміле оперування їхніми емоціями та почуттями, інтересами, об’єднує всі сторони розвитку особистості: фізичну, психічну, соціальну, духовну. “Патріотизм – любов до своєї батьківщини, відданість своєму народу, гордість за свій народ, прагнення захистити його надбання, продовжити примноження його загальнолюдських і національних морально-духовних цінностей” [5]

Любов до свого народу, до своєї рідної землі починається із знання народних традицій, звичаїв та обрядів. Важливим та ефективним засобом виховного впливу на дитину є музичне мистецтво. Тому на музичних заняттях здійснюємо виховання патріотичних почуттів через такі форми взаємодії музкерівника з дітьми:

- слухання зразків української класичної музики та обмін думками з приводу прослуханого твору;

- цікаві бесіди про відомих композиторів (М.Лисенко, В.Філіпенко, В. Косенко, Н.Май, І.М.Білик, А.Мігай тощо);

- вивчення та виконання українських народних пісень;

- розгляд ілюстрацій народознавчого змісту та бесіда у поднанні з музикою;

- вивчення елементів народного танцю;

- ознайомлення з українськими народними інструментами, грою на них;

- використання народних традицій, обрядів, звичаїв, ігор на розвагах та святах.

Усе це здатне закласти в дітей високу духовність, патріотичні цінності.

А чи задавали ви собі запитання, чому безсмертні українські пісні? Тому, що вони є однією із святинь нашого народу, його найціннішим духовним скарбом, гордістю і красою, в них живе сам народ, його мудрість, віра і відвага, любов до рідної землі, працелюбність.

Найчастіше музичні керівники закладів дошкільної освіти використовують у своїй роботі українські пісні — “Грицю, Грицю, до роботи”, “Іде, іде дід, дід”, “Ой на горі жито”, “Гоп-гоп, чики-чики”, “Налетіли журавлі” та ін. Вивчаючи народні пісні, ми у дітей виховуємо любов до своєї Батьківщини, народу, мови, формуємо основні співочі вміння.

Знайомлячи дітей з Державними символами України, ми розповідаємо дітям, що таке Гімн України. Гімн – це пісня, що славить народ. Слухаючи Державний Гімн України, ми повинні розповісти дітям про те, що Гімн – музичний символ нашої держави, який виховує патріотичну свідомість, засновану на гуманістичних цінностях свого народу. Обов’язковим моментом є і те, як правильно і в доступній формі пояснити дітям, що коли звучить Державний Гімн, не тільки ті, хто його виконує, але і всі, хто при його виконанні присутні, встають і слухають його стоячи. Ця музика покликана об’єднати весь народ. У гімні відображені головні ідеї – єдності, непорушності, свободи. Тарас Григорович Шевченко сказав:

Наша дума, наша пісня

Не вмере, не загине.

От де, люди, наша слава,
Слава України. [7]

Корисно також використовувати народні ігри зі співом і рухом - «Ходить квочка», «Гра з хусточкою», «Гра з бубном», «Подоляночка», «Гра з віночком» і багато інших. Вони розвивають інтерес до співу, пам'ять, почуття ритму і мелодії. В іграх діти вчаться передавати в русі художній образ, вчаться спілкуватись, виявляють взаємодопомогу.

Велике захоплення викликають у дітей різноманітні потішки, забавлянки. Вони насичені різноманітними повторами, звуконаслідувальними словами, тому легко запам'ятовуються. Також активізують уяву дитини, сприяють її фізичному розвитку, завдяки численным рухам, які виконуються одночасно з пісенькою. В усі часи української історії наш народ прагнув свободи, самостійності, незалежності. Тому вся сила, дух народу, його історія були оспівані в фольклорі. В перекладі з англійської мови фольклор (folk-loge) – означає народна мудрість, або усна народна творчість (художня, літературна і музична творча діяльність народу) . Виховуючи дітей на матеріалі українського фольклору, ми тим самим розвиваємо у дошкільнят не тільки патріотичні почуття, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до вітчизняної культури (також до національних культур інших народів), але і відчуття відповідальності за збереження культурної спадщини. Казки-шумівки в поєднанні з незвичайним чи невідомим інструментом викликає цікавість у дітей, прагнення дізнатись як він звучить та його назву. Наприклад, маленькі дзвіночки можуть озвучувати зірочки, трохи більші — як розпускаються квіти. Сопілка чи свищик - сповістити про приліт пташки, дерев'яні ложки - стукіт дятла. На основі цих знань діти виховуватимуть у собі інтерес до національної музичної культури, повагу до музики, розвиватимуть власну ерудицію. Оволодівши відповідними навичками та вмінням, діти зможуть влаштувати справжній виступ, продемонструвати свої досягнення га святах чи розвагах.

Також однією із форм патріотичного виховання в закладі дошкільної освіти є інсценізація народних казок, обрядів та звичаїв, знакових переходів та подій в історії України. Це можуть бути і осінні ярмарки, день вишиванки, збирання урожаю, веснянки, зимові вечорниці, водіння Кози, щедрування, Стрітіння, день козацтва, Великдень тощо. Більше радості до свят додають використання традиційних таночків (гопачок, кривий танець, метелиця, гречаники) та дитячих народних ігор. Мова українського дитячого фольклору багата на світ почуттів, настроїв, думок, переживань людини, допомагає дітям емоційно проявляти, відчувати любов до ближнього, вихованість, вивчити рідну мову, культуру та звичаї свого народу, шанобливе ставлення до пам'яток історії.

Фольклор являється свідченням духовної сили і краси життя народу. Це та основа, на якій базується система збагачення інтелекту, формування життєвих ідеалів, розвиток творчих здібностей особистості. Таким чином, залучаючи дітей до музичної спадщини свого народу, виховуємо в них відчуття патріотизму, а воно є невід'ємним від виховання почуттів національної гідності. А “українська держава... забезпечує формування у здобувачів освіти прагнення до взаєморозуміння, миру, злагоди” [3] Подаючи дітям належний приклад, педагоги зможуть дбайливо й по-справжньому зростити в дітях паростки патріотизму, виховати в них гідних громадян своєї країни. Відомий український актор Богдан Ступка сказав: “ Ми громадяни однієї країни, і обов'язок кожного — зберегти її культурне багатство” [2] .

Найяскравіші та найсильніші — це спогади дитинства, тому дорослим необхідно збагачувати та наповнювати ці яскраві моменти. В законі України “Про дошкільну освіту” написано: “ Батьки або особи, які їх змінюють, зобов'язані виховувати у дітей любов до України, повагу до національних, історичних, культурних цінностей Українського народу, дбайливе ставлення до довкілля» [6]

Тому все починається в дитини з рідної домівки. Від впливу батьків, дорослого оточення дитини залежить, яким громадянином виросте дитина, чи стане вона патріотом своєї країни. Батьки впливають на дітей навіть тоді, коли не роблять це

спеціально. Їх вчинки, слова дитина вбирає в себе, наче губка. Наслідуючи батькам, дитина засвоює норми поведінки, відношення до людей, природи, до рідного міста.

Підтримка батьками може проявлятися у :

- позитивній реакції на виконання пісні, музично-ритмічного руху;
- слуханні з дитиною українських музичних творів, виконанні пісень;
- відтворенню персонажів казок за допомогою рухів, пластики, сценкам ;
- відвідування театрів, виставок, концертів;
- активна участь у святах, розвагах конкурсах, що проводять у дитячому закладі.

“При цьому важливо, щоб дитина навчилася не тільки брати, але й віддавати любов, турбуватися про рідних з дитинства, бути уважною до близьких людей” [4]

Тож давайте разом, вже з раннього віку, виховувати у наших дітей дух українського патріотизму, формувати у них морально-духовні цінності та бажання підтримувати, захищати і примножувати національні ідеї, звичаї й традиції українського народу.

Список використаних джерел та літератури

1. Богдан Ступка. Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека. URL: https://www.libr.dp.ua/punktyr_bibl_stupka.html
2. Лісовець О. В. Національно-патріотичне виховання з основами народознавства. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2022. 113 с.
3. Матвієнко С. І. Специфіка патріотичного виховання у дошкільному дитинстві. Соціально-моральний розвиток і виховання дитини дошкільного віку / За заг. ред. О. Л. Кононко. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 287с.
4. Про дошкільну освіту. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>

Гудзяк Валентина,
вихователь
ЗДО №4 «Теремок»
Дунаєвецька ОТГ

Інновації як засіб прогресивних змін у сучасній дошкільній освіті: теорія і практика.

Анотація: У статті йдеться про інноваційні методики раннього розвитку дітей дошкільного віку. Описані інноваційні підходи та сучасні технології розвитку та застосування їх в освітній процес.

Ключові слова: інновації, ранній розвиток, Глен Доман, Макото Шичида, Масару Ібука, фіолетовий ведмедик.

Поняттям "інновація" позначають нововведення, новизну, зміну, введення чогось нового. Стосовно педагогічного процесу інновація означає введення нового в цілі, зміст, форми і методи навчання та виховання; в організацію спільної діяльності вчителя і учня, вихованця. Інновації самі по собі не виникають, вони є результатом наукових пошуків, передового педагогічного досвіду окремих педагогів і цілих колективів.

Методика раннього розвитку Глена Домана

Одна з головних ідей програми Домана базується на тому, щоб максимально задіяти дитячий мозок. Адже до 6 років мозок дитини активно росте і розвивається, дозволяючи їй засвоювати велику кількість нової інформації. Доман проводив різні дослідження, які підтвердили розвиток дитячого мозку під час його активної роботи. Продумана методика Домана дозволяє батькам сприяти активному розвитку малюка, використовуючи перевірені принципи

Методика розвитку Домана будується на таких принципах:

1. Починайте розвиток дитини якомога раніше. Глен впевнений, що вирішальний етап у розвитку малюка настає відразу після його народження і триває до 6 років. У цей проміжок батьки повинні постаратися закласти основні знання та всі необхідні навички. Надалі їх потрібно буде активно розвивати.

2. Вибір часу. Всі домашні справи потрібно проводити тоді, коли малюк відчуває себе ситим та бадьорим. Важливо, побудувати кожне заняття виключно на позитивних емоціях. Ігрова форма сприяє кращому засвоєнню нової інформації.

3. Повага до дитини. В родині необхідно створити довірчі взаємини з малюком, де він буде відчувати батьківську підтримку. Необхідно ставитися до дитини як до дорослої людини: не рекомендується перекручувати назви предметів або сюсюкатися.

4. Потрібно вчасно зупинятися. Всі заняття повинні закінчуватися до того, як дитина відчує втому. Адже, з перших уроків у дітей формується ставлення до навчання, тому важливо створити позитивний настрій.

5. Планування завдань. Методика принесе бажані результати, якщо кожен урок буде систематичним і послідовним. Батьки повинні самостійно вивчити весь матеріал і спланувати кожне наступне заняття. [1]

Методика раннього розвитку Масару Ібука

«Перш ніж виховувати дітей, потрібно спочатку виховати батьків» — це слова відомого японського реформатора, дослідника дитинства Масару Ібуки.

Інженер за освітою, один із засновників корпорації «Sony», М. Ібука став відомим на весь світ завдяки книзі «Після трьох уже пізно», в якій доводить, що з народження до трьох років відбувається закладання основ для подальшого розвитку дитини, а засвоєні в цей період знання залишаються на все життя.

Чому ранній розвиток дитини є таким важливим? Як навколишнє середовище впливає на малюків? Та яких принципів виховання варто дотримуватися дбайливим матусям і татусям?

Давайте знаходити відповіді разом. Чому потрібно приділяти увагу ранньому розвитку?

Масару Ібука вважав, що протягом перших трьох років життя в дитини спостерігається найвищий потенціал до навчання й розвитку. Тобто від моменту народження до 3-річного віку дитина проходить шлях, що прирівнюється до всього наступного життя:

- у цей час з неймовірною швидкістю розвивається мозок;
- до 3-річного віку формується 70-80 % нейронних зв'язків між клітинами мозку, завдяки яким він забезпечує подальший інтелектуальний, творчий, емоційний розвиток дитини.

Тож, якщо в цей період не створити міцну базу, подальше навчання навряд чи призведе до блискучих результатів.

На думку Масару Ібуки, те, що дорослі засвоюють з докладанням зусиль, діти вивчають граючись. Крім того, він вважає, що діти, на відміну від дорослих, готові вчитися завжди.

У чому полягає методика?

Займатися розробкою програми виховання японський дослідник почав, коли його власна дитина стала відставати в розвитку. Син був хворий на аутизм, тому батько присвятив багато часу вивченню різних психолого-педагогічних ідей і створив власну унікальну методику виховання.

1. Програма розвитку М. Ібуки складається індивідуально для кожної дитини.

2. Ключовою є ідея про те, що для малюків немає складного чи легкого матеріалу. Всупереч стереотипам про послідовність процесу пізнання, дитині все

цікаво, все хочеться досліджувати. Тому М. Ібука вважав дуже важливим пропонувати дітям багато різних і складних (на думку дорослих) для сприймання речей.

Такий підхід дозволяє розширити горизонти пізнання дитини, й сформувати потребу в пізнанні нового.

3. Японський дослідник велику увагу приділяв якості дидактичного матеріалу: на його думку, наочними посібниками для розвивальних занять мають бути не іграшки, створені спеціально для дітей, а всі скарби світової цивілізації.

Було б чудово, якби в ранньому віці малюк побачив картини великих художників, послухав кращі зразки класичної музики, полюбив вірші геніальних поетів.

4. У системі японського дослідника багато часу приділяється ранньому вивченню іноземних мов: М. Ібука вважав знання кількох мов нормою для кожної людини.

- Деякі діти, що відвідують заняття Асоціації раннього розвитку, створеної японським дослідником, вільно володіють 5-10 мовами, спокійно переходячи від однієї до іншої.

5. Залучення до музичної культури, згідно з цією методикою, має відбуватися в найбільш ранньому віці. Заняття музикою в дитинстві не лише сприяє вивченню музичної гармонії, а й виховує здатність до концентрації уваги, посидючості й навіть впливає на вироблення лідерських якостей.

6. Важливе значення в розвитку дитини має приділятися руховій активності. М. Ібука закликав батьків навчати дітей плавати, кататися на роликах і ковзанах з раннього віку, що сприятиме розвитку координації рухів малюка.

7. Тісний контакт матері з дитиною, згідно з методикою М. Ібуки, є визначальним у вихованні чуйної людини: японський дослідник рекомендує частіше обіймати малюка, пригортати до себе й просто спілкуватися з ним.

8. У системі виховання дитини має бути встановлений режим з чітким розподілом усіх занять. [2]

Основна мета раннього розвитку — виховання щасливих дітей, а завданням батьків є розкриття безмежних можливостей малюків.

Методика раннього розвитку Макото Шичиди

Одним з популярних в Японії є метод Макото Шичиди. Це унікальна система розвитку дитини з самого народження. Розглянемо більш детально, що вона собою являє.

Основи методики

Автор, тривалий час вивчав роботу мозку, стверджує, що у малюка до трьох років домінує права півкуля. Якщо заглибитися в анатомію, то можна зрозуміти, як функціонує сіра речовина. Ліва півкуля відповідає за усвідомлені дії дитини. Завдяки йому малюк розуміє, як стояти, ходити, сидіти. Права півкуля відповідає за неусвідомлені дії, що знаходяться на підсвідомому рівні.

У своїх книгах професор багато уваги приділяє саме правій півкулі дитини. Згідно з його твердженнями, вона здатна запам'ятовувати безліч інформації. Методика Шичиди базується на розвитку саме правого півкулі. Займаючись з малюком до 3 років можна виявити у нього самі різні творчі здібності, розвинути інтуїцію, фотографічну пам'ять, швидке читання, схильності до математики, освоєння іноземних мов. З трирічного віку починає домінувати ліва півкуля. У дитини починають розвиватися схильності до логічних міркувань, поліпшується дрібна моторика рук, формуються лінгвістичні навички. З цього віку вже значно важче навчити дитину чуттєвого сприйняття. Саме тому професор рекомендує займатися з дітьми за своєю програмою з 6 місяців до 6 років. Основні принципи, на яких базується метод Шичиди:

1. Неталановитих дітей не існує. Всі малюки з народження геніальні. Необхідно виявити і розвинути таланти.

2. Тільки в результаті тісного контакту між батьками і дитиною можливо якісне навчання.

3. У дітей слід розвивати, поряд з інтелектуальною сферою, чуттєву.

4. Заняття обов'язково повинні бути регулярними і послідовними. В іншому випадку результатів можна не дочекатися.

Як проходять заняття

Що ж являє собою методика Макото Шичиди? Це комплексні заняття, які розвивають у малюка праве півкуля. Звичайно, найкраще навчати дитину до трьох років. Але такі уроки не менш корисні для підлітків, і навіть дорослих людей.

Починається урок з розслаблення під музику. Потім рекомендується зробити дихальну гімнастику. І тільки потім переходять до вправ для розвитку уяви. Ці нескладні правила дозволяють активізувати функціонування правої півкулі.

Після цього слідує розвиваючі ігри, що тренують в дитині екстрасенсорні здібності: ясновидіння, інтуїцію, телепатію. Фотографічну пам'ять розвивають за допомогою показу флеш-карток. Методика Шичиди володіє безліччю особливостей. Так, оповідання та казки звучать не в звичайному, а в швидкому темпі. Іноді абсолютно незрозуміло, про що йде мова. Саме такий темп сприяє розвитку правої півкулі. Крім того, він тренує у дитини швидкочитання. [3]

Найчастіше для дітей на заняттях Шичиди застосовується головоломки «Танграм». Це гра, яка складається з 7 фігур, призначених для збору певного об'єкта. Однак не слід обмежувати розвиток логічного мислення однією головоломкою. Ви можете використовувати будь-які розвиваючі іграшки, які є у вас. Досить популярні і ефективні наступні ігри:

- «Чарівне коло».
- «Листочок».
- «Магічний квадрат».
- «Судоку».
- «Доміно».

Данська методика «Звільнитись від цькування!» («Дитячий садок без насилля»)

Сутність методики полягає в чотирьох цінностях, які прищеплюються дітям за допомогою ігор, занять і ведмедиків:

- турбота,
- толерантність,
- чесність,
- сміливість.

Усі ведмедики однакові, але у кожної дитини є свій особистий, про якого вона піклується. Разом з плюшевими звірами діти вчаться і пізнають довкілля.

Мета методики – прищепити дітям зазначені цінності, навчити більш усвідомлено осмислювати соціальні ситуації, розпізнавати емоції і реагувати з співпереживанням, а також зробити так, щоб батьки, педагоги і дитина стали однією командою, не боялися ділитися один з одним, допомагали і піклувалися один про одного.

Це програма занять плюс оформлення середовища. У кожної дитини є своя іграшка – бузкового кольору плюшевий ведмедик.

Інформативно: не фіолетового, а саме бузкового (колір лаванди). Бузковий колір означає легкість, відкритість і притаманний людям, які несуть в собі творчий початок. Прагнення до досконалості – ось їх основна життєва мета. Вони не схожі на оточуючих і завжди витають у хмарах. Такі люди наділені гнучким і творчим складом розуму, схильні до імпровізації.

Є й великий бузковий ведмедик, один на групу. Кожна група по-своєму оформляє місце, де живуть ведмедики кожної дитини. Для них може бути призначене спеціальне місце – стенд з кишеньками, звідки дитина може в будь-який момент взяти свого ведмедика.

Ведмедики відіграють ключову роль, якщо деяким дітям інколи буває складно спілкуватися і ділитися з іншими дітьми і дорослими, то іграшка стає для малюка найкращим другом і порадиником.

Даючи складні завдання малюкові, які він не може виконати самотужки, батьки залучаються до процесу, що йде тільки на користь. Так, спочатку, коли дитина отримує свого ведмедика, батьки і їхня дитина повинні вирішити разом, якої статі буде ведмедик, яке у нього ім'я, зшити разом одяг для іграшки та побудувати для неї будинок. [4]

Ведмедики включені в реалізацію програми. А в творчі завдання активно включена сім'я дитини. Великого ведмедика всі сім'ї за чергою забирають на вихідні. Батьки і дитина повинні продумати план проведення часу (піти всією сім'єю з ведмедиком до зоопарку, приготувати пиріг, покататися на квадроциклі тощо), зробити фоторепортаж, який діти будуть пізніше представляти на заняттях.

Список використаних джерел та літератури

1. https://smartum.com.ua/about_us/blog/vospitanie-detej/metodika-glena-domana/
2. <https://learning.ua/blog/201811/metodyka-vykhovannia-masaru-ibuky/>
3. <http://poradu.pp.ua/dim/31469-metod-shichidy-rozvivayuch-zanyattya-dlya-dtey.html>
4. <http://ukrdeti.com/datska-metodika-zvilnitis-vid-ckuvannya-dityachij-sadok-bez-nasillya/>

Гуйван Світлана,
вихователь
закладу дошкільної
освіти № 33 «Джерельце»
Хмельницької міської ради,
вихователь-методист

Концепти використання мнемотехніки в роботі з дошкільниками

У статті актуалізовано питання конструктивного використання технології розвивальної спрямованості – мнемотехніки як технології ефективного засвоєння дошкільниками інформації, розвитку в них вербально-логічного мислення. Аргументовано необхідність дидактичної моделі, яка спрямована на свідоме утворення асоціативних зв'язків за допомогою спеціальних методів і прийомів; орієнтована на засвоєння складної інформації. Проаналізовано психолого-педагогічні дослідження з означеного питання.

Ключові слова: технологія, інновація, мнемотехніка, вербально-логічне мислення, запам'ятовування, асоціативні зв'язки, аналогія, мотивація.

Keywords: technology, innovation, mnemonics, verbal-logical thinking, memorization, associative connections, analogy, motivation.

Вступ. Освіта є державним пріоритетом, що забезпечує інноваційний, соціально-економічний і культурний розвиток суспільства [1]. Дошкільна освіта як перша самоцінна ланка має гнучко реагувати на сучасні соціокультурні запити, збагачувати знання дитини необхідною якісною інформацією, допомагати їй реалізувати свій природний потенціал, орієнтуватися на загальнолюдські й національні цінності. Модернізувати зміст дошкільної освіти означає вдосконалити його, змінивши відповідно до вимог часу, збагативши новими, прогресивними ідеями.

Сьогодні актуально створення прогресивної освіти через активне використання інноваційних технологій у педагогічній діяльності як процесу конструювання освітньо-виховної діяльності з гарантованим досягненням результату.

За нової парадигми освіти сучасні особистісно орієнтовані педагогічні нововведення здатні забезпечити розвиток, саморозвиток і самостійність дитини, вільну реалізацію її природних задатків. Важливі прагматичні акценти інновацій – діалогічність, діяльнісно-творчий характер, орієнтація на підтримку індивідуального розвитку дитини, надання їй необхідного простору для прийняття самостійних рішень, творчості, вибору змісту і способів навчання та виховання.

Інноваційні технології – це комплекс форм та методів навчання, виховання та управління, які відповідають сучасним вимогам, є новаторськими та оригінальними. Принципово важливою стороною в інноваційній педагогічній технології є позиція дитини в освітньому процесі, ставлення до неї з боку педагога.

Збережена провідна діяльність дошкільників – гра, тож широко вживаними в освітньому процесі в роботі з дітьми дошкільного віку є ігрові технології. У грі розвивається уява, утверджуються образи фантазій, ідеї, створюються продукти педагогічної діяльності, які є для дитини емоційно привабливими. Діти привчаються до колективної дисципліни, командної роботи. Важливість гри в тому, що вона надає дитині можливість помріяти, уявляти, свободу самовияву і творчості.

Добре відомо, що мова мозку – це образи. І передовсім зорові образи. Якщо звертатися до мозку на його мові, він виконає будь-які наші команди, наприклад, команду «запам'ятати». Але де ж узяти такі програми, які дадуть змогу нам спілкуватися з мозком і кодуватимуть інформацію на його образну мову? Мнемотехніка і є такою програмою. Вона складається з декількох десятків розумових операцій, завдяки яким вдається «налагодити контакт» з мозком і взяти під свідомий контроль деякі його функції, зокрема, функцію запам'ятовування.

Основна частина. Так як дошкільний вік – це вік образних форм свідомості, й основними засобами, які дитина опановує в цьому віці, є образні засоби: сенсорні еталони, різні символи і знаки (наочні моделі, схеми, таблиці та інше), то доцільно в закладі дошкільної освіти використовувати технологію розвивальної спрямованості – мнемотехніку як технологію ефективного засвоєння інформації.

Сьогодні на часі виконання пріоритетного завдання дошкільної освіти – розвиток пізнавальних здібностей дошкільників через застосування освітніх інноваційних технологій і, зокрема, мнемотехніки. Деякі діти швидко сприймають, але ненадовго запам'ятовують інформацію. Тож використання мнемотехніки дає змогу розвивати асоціативне мислення та пам'ять дошкільнят. А опрацювання казок-зв'язок на основі мнемотаблиць допомагає автоматизувати вимову певних звуків у мовленні дітей.

Мнемотехніка (або мнемоніка, з грецької «*mneponikon*» – мистецтво запам'ятовувати) – це сукупність прийомів та способів, які спрощують запам'ятовування і збільшують обсяг пам'яті, що відбувається завдяки утворенню асоціацій, упорядкуванню інформації у вигляді комплексних візуальних образів.

Мета використання інновації – розвивати вербально-логічне мислення дітей задля ефективного засвоєння ними інформації [6]. Це актуальна дидактична модель, яка, як технологія поліпшення засвоєння нової інформації, передбачає свідоме утворення асоціативних зв'язків за допомогою спеціальних методів і прийомів; орієнтована на засвоєння складної інформації (вона не має встановлених логічних зв'язків між її елементами з погляду дитини, яка її запам'ятовує), що потребує тривалого зберігання і подальшого відтворення, як-от: послідовність цифр, подій, причинно-наслідкових зв'язків тощо.

Метою статті є обґрунтування концептів використання мнемотехніки – технології розвивальної спрямованості в роботі з дошкільниками.

За такою технологією дитина виконує цікаві вправи, у яких задіяні слухове, зорове й тактильне сприйняття символів, що дає змогу швидше запам'ятати символ

та побудувати асоціативний ряд. Ця прогресивна педагогічна методика спрямована на ефективне засвоєння знань, які неодмінно знадобляться дітям у майбутньому.

В Україні перше видання, присвячене мнемотехніці, вийшло друком у 1859 році за авторством директора Київської 1-ї гімназії – професора Олександра Деллена («Стисла історія і сьогоднішня позиція мнемоніки»).

Використання мнемотехнології дає змогу дитині узагальнити свій безпосередній досвід. Як встановлено дослідженнями психологів Л. Венгера, А. Запорожця, Ж. Піаже та інших, основний напрям розвитку образного мислення, уяви, пам'яті полягає в опануванні дошкільниками здібностями до заміщення і просторового моделювання. Зміст мнемотехніки в тому, що будь-яке слово можна намалювати, асоціювати із зоровим образом, можна розповідь презентувати в картинках. Великий педагог К. Д. Ушинський вважав, що для дитини запам'ятати що-небудь на слух занадто складно, а з допомогою картинок зміст оповідання, вірші можна швидко відтворити.

Дослідниками доведено, що головним інструментом людського розуму є пам'ять, яка визначається як психічний процес відображення досвіду людини через засвоєння, збереження та відтворення обставин її життя та діяльності.

Теоретико-методологічні основи застосування методів і прийомів мнемотехніки в сучасній освіті розкрито в роботах Г. Чепурного, де зацентровано на обґрунтуванні деяких прийомів мнемотехніки, які доцільно використовувати для розвитку пізнавальних здібностей дітей дошкільного віку.

Навчання дітей за допомогою методу мнемотехніки – захопливий та водночас трудомістка робота. Проведення таких занять потребує попередньої підготовки щодо добору мовного матеріалу, ігор, виготовлення наочних посібників [7].

Мнемотехніка як педагогічний інструмент належить до здоров'язберезувальної технології, що забезпечує оптимізацію розумової діяльності в умовах сучасної освіти. Доцільність використання мнемотехніки для роботи з дошкільниками обумовлена тим, що в цьому віці в дітей переважає наочно-образне мислення, у процесі якого дитина оперує наявними у своїй пам'яті образами предметів та явищ. Мнемотехніка сприяє розвитку в дітей асоціативного мислення, уяви, збагаченню їхнього словникового запасу, формуванню в них зв'язного мовлення, удосконаленню монологічного мовлення, що відбувається під час різних видів мовленнєвої діяльності, як-от: переказування літературних творів, складання описових розповідей про предмети, об'єкти і явища природи, створення оповідань за картиною чи серією сюжетних картин.

Усі названі види мовленнєвої діяльності актуальні під час роботи над розвитком зв'язного мовлення дітей. Педагогічно доцільно використовую нетрадиційні форми роботи з дітьми з формування зв'язного мовлення.

Як відомо, мовлення тісно пов'язане з пам'яттю людини. Аби полегшити дітям запам'ятовування незнайомих слів, текстів, переказування та розповідання, широко використовую мнемотехніку як систему методів і прийомів, які спрощують запам'ятовування і збільшують обсяг пам'яті завдяки утворенню додаткових асоціацій.

Тож основним завданням є перетворення запам'ятовування з несвідомого у свідомий і цілеспрямований процес. Суть використання мнемотехніки в тому, що на кожне слово, словосполучення, епізод казки, розповіді пропонується картинка (схематичне зображення); отже, увесь твір замальовується схематично (Рис. 1). Особливості методики – застосування не зображення предметів, а символів.

Друзі

У Сергія і Захара живе собака Дружок. Діти люблять займатися з Дружком, вчити його. Він уже вміє служити, лежати, приносити в зубах палицю. Коли хлопці звуть Дружка, він біжить до них, дзвінко гавкаючи. Сергій, Захар і Дружок хороші друзі.

Рис. 1. Мнемотехніка. Складання розповіді.

Використання прийомів мнемотехніки активізує в дошкільнят спостережливість та образне мислення: діти усвідомлено створюють асоціативні зв'язки між об'єктами.

Мнемотехніка допомагає дошкільникам:

- керувати процесом запам'ятовування;
- удосконалювати своє мовлення;
- сприяє розвитку асоціативного й образного мислення, уваги.

Найчастіше запам'ятовування відбувається мимоволі, коли якийсь предмет або явище потрапляє в поле зору дитини й зумовлює активну реакцію. Інформація наповнюється асоціативними зв'язками й закріплюється в пам'яті. Тому вся нова інформація, нові знання мають спиратися на життєвий досвід дітей. Я створюю асоціації з добре знайомими поняттями й отримую бажаний результат.

Якщо дитина вивчає і запам'ятовує абстрактне, то варто інформацію доповнити картинкою, асоціацією.

Відповідно до положень Базового компонента дошкільної освіти [2], програмових вимог [3] і власного досвіду роботи з дітьми я розробила систему роботи з логіки для дошкільнят кожної вікової групи, починаючи із II-ої молодшої. Її зміст орієнтує на вміння дітей будувати логічні схеми: теза – аргумент – висновок. Плани та методичні рекомендації орієнтовані на кожне заняття і проілюстровані великою кількістю дидактичних ігор і завдань.

У своїй педагогічній діяльності практикую такі прийоми та способи, які спрощують запам'ятовування дітьми інформації:

«Аналогія». Прийом «Аналогія» стимулює дошкільників до знаходження спільних ознак, властивостей, якостей між поняттями, які підлягають запам'ятовуванню. Акцентую на пошуку аналогії за формою, римою, кольором, звуком, смаком та запахом, рухом або тактильними ознаками. Кількість типів аналогій до опису одного предмета має збільшуватись з віком дитини.

«Піктограми». Прийом «Піктограми» використовую для полегшення запам'ятовування і подальшого відтворення дитиною абстрактної або образної інформації. Текст, який потрібно запам'ятати (вірш, оповідання, казку тощо), візуалізую через піктограми. Ці знаки, схематичні зображення мають відображати найважливіші якості, ознаки, риси об'єктів, явищ чи ситуацій, про які йдеться в тексті. Дієвість прийому також підтверджується під час ознайомлення дітей з алгоритмом одягання, умивання, догляду за квітами тощо, під час навчання дошкільнят загадуванню і відгадуванню загадок, складання ними розповідей, переказу художніх творів, розучування віршів, скоромовок. Яскравим прикладом використання прийому

«Піктограми» є ефективні для роботи з дошкільниками мнемоквадрати, мнемодоріжки і мнемотаблиці. Практикування піктограм дає змогу конкретизувати в уявленні дітей сутність понять, що вивчаються, навчити графічно зображувати головні ознаки, властиві предметам чи явищам, збагатити та активізувати словник дітей, уточнити знання про слова та їхнє значення.

«Цифрообраз» – прийом, який передбачає поєднання через асоціації з певними образами цифрової інформації, яку необхідно запам'ятати. Методика роботи з дошкільниками за прийомом «Цифрообраз» розроблена Г. Чепурним [5]. У процесі ознайомлення дітей з цифрами їхня увага має акцентуватися на схожість кожної цифри з певним образом (один – олівець, два – ластівка, три – лисичка, чотири – хатинка тощо). Створення системи цифрообразів ґрунтується на логічно-образному принципі. Гра дітей з цифрообразами через малювання, ліплення, викладання з природного матеріалу, створення казок і оповідань про цифри та їхні образи сприяє кращому запам'ятовуванню ними цифр і складу числа. Це забезпечує психологічно комфортне середовище під час занять з дітьми дошкільного віку.

Заняття будують за принципом: від простого до складного. Завдання починаються від простих мнемоквадратів, послідовно переходячи до мнемодоріжок, а вже потім до мнемотаблиць (Рис. 2).

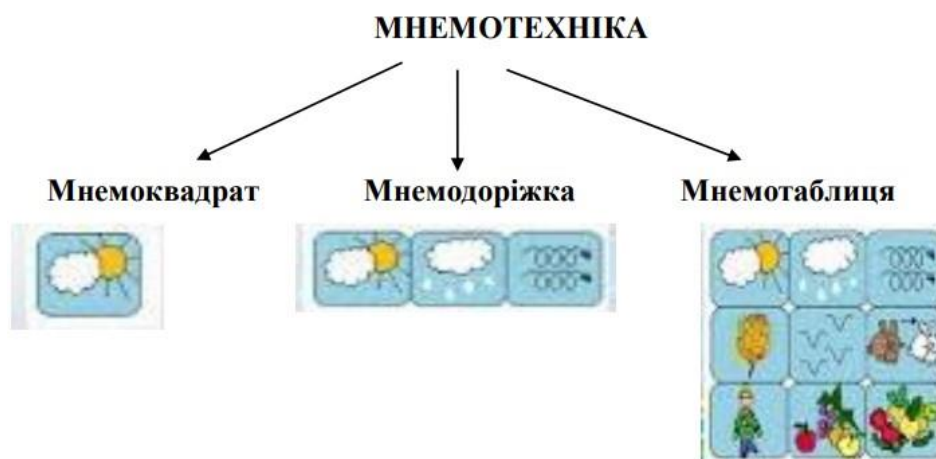

Рис. 2. Структура мнемотехніки.

Використання прийомів мнемотехніки в роботі з дошкільнятами:

- збагачує словниковий запас дітей, розвиває в них навички словотворення, закріплює їхню правильну звуковимову;
- сприяє розвитку в дітей:
  - зв'язного, експресивного та імпресивного мовлення;
  - уміння працювати за зразком, правилами; слухати дорослого й виконувати його інструкції;
  - навичок «перекодовування» інформації, «переведення» візуальних символів у зв'язний усний текст;
  - уміння самостійно застосовувати мнемотехнічні прийоми.

Використовуючи мнемотехнічні прийоми в навчанні дітей, треба враховувати особливості пам'яті дітей дошкільного віку. З огляду на переважання мимовільного запам'ятовування і короткотривалого збереження інформації в пам'яті дошкільника для успішного запам'ятовування важливі враження, повторення, асоціації.

У дітей потрібно викликати яскраві, «живі» враження, а отже, задіювати в процес запам'ятовування якомога більше органів чуття. Також важливе систематичне повторення. Аби активізувати запам'ятовування в дітей, треба забезпечити зв'язок потрібної інформації з уже їм відомою так, щоб вона сприймалася цілісно.

Найефективніший прийом – це мнемотаблиці, які складаються з декількох мнемодоріжок. За допомогою мнемотаблиць можна запам'ятати й відтворити оповідання, казку-зв'язку, вірш.

Під час проведення занять з дітьми часто використовують мнемотаблиці, зокрема картинку із зображенням певних предметів. Після запам'ятовування назв предметів дітям пропонують скласти речення за кількома такими картинками, які бажано підготувати в кольорі (дитина краще запам'ятовує, що яблуко – червоне, лисиця – руда та ін.). Мнемотаблиці діти сприймають як гру.

Дітям дуже подобається слухати казки, утім часто буває складно переповідати їх – це завдання зумовлює швидку втомлюваність, дратівливість дітей. Тож доцільно використовувати казки-зв'язки, які на основі мнемотаблиць дають змогу сформувати в дошкільнят зв'язне мовлення, автоматизувавши вимову складних звуків. Текст такої казки варто подати у вигляді мнемотаблиці, де кожному слову казки-зв'язки дібрана картинка. Під час розповідання казки доцільно супроводжувати її зміст демонстрацією відповідної мнемотаблиці.

Наприклад, для автоматизації звуку [р] створюю та опрацьовую з дошкільниками мнемотаблиці до казок «Ріпка», «Курочка Ряба», «Рукавичка» та ін.

Закріпленню вимови звуків [з], [с], [ж], [ч], [ц], [ш] сприяє робота з казками «Лисиця і гуси», «У гостях у бабусі та дідуся» тощо. На етапі постановки ізольованого звуку це може бути мальований або схематично-графічний образ звуку, що допомагає дитині пригадати правильний артикуляційний уклад і звучання звука [4].

Діти швидко запам'ятовують послідовність сюжетних подій на основі мнемотаблиці, їм значно простіше переказувати текст казки.

Використання казки-зв'язки дає змогу зосередити дітей на автоматизації вимови певних звуків у зв'язному мовленні. Слова для тексту казки-зв'язки варто обирати відповідно до цих звуків. Доречно формулювати з цими словами прості речення, аби їх було нескладно «перекодувати» в мнемотаблицю. Для кожного слова потрібно добирати максимально доступні розумінню дітей картинки.

Завжди використання мнемотаблиць викликає захоплення, радість у дітей, забезпечує успішне засвоєння інформації. Такі мнемотаблиці перетворюють перебіг формування та автоматизації навички запам'ятовування в захопливий та цікавий процес взаємодії педагога та дитини.

Під час використання мнемотехніки позитивним буде випереджаючий метод навчання, у якому яскраво представлені опорні схеми, таблиці, конструктори, які є незамінними помічниками у формуванні словесно-логічного мислення дошкільнят.

Мнемосхеми, мнемотренажери. Так, для систематизації знань дітей про сезонні зміни використовують модельні схеми, мнемосхеми за блоками «Зима», «Весна», «Літо», «Осінь». Також розробляють мнемотренажери для складання описових розповідей про іграшки, посуд, одяг, овочі і фрукти, птахи, тварини, комахи. Ці схеми допомагають дітям самостійно визначити основні властивості й ознаки розглянутого предмета, встановити послідовність викладення виявлених ознак; збагачують словниковий запас дітей.

Мнемотренажери особливо ефективні під час вивчення віршів. Сутність полягає в такому: на кожне слово або маленьке словосполучення підбирається картинка (зображення); отже, увесь вірш змальовується схематично. Після цього дитина по пам'яті, використовуючи графічне зображення, відтворює вірш цілком. На початковому етапі пропонують опорні плани-схеми, а згодом діти також активно долучаються в процес створення своєї схеми.

Роботу за мнемосхемою практикують в три етапи:

- розглядання таблиці й розбір того, що на ній зображено;
- здійснення перекодування інформації, тобто перетворення абстрактних символів слів в образи;

- після перекодування здійснюється переказ казки або розповіді за поданою темою самостійно.

Мнемотехніка багатофункціональна і сприяє створенню різноманітних дидактичних ігор. Створюючи різні мнемосхеми з дітьми, дотримуюся таких вимог:

- мнемосхема повинна відображати узагальнений образ предмета;
- розкривати істотне в об'єкті;
- задум створення мнемосхеми варто обговорювати з дітьми, щоб вона була їм зрозуміла.

Паралельно з цією роботою широко використовую мовні, настільно-друковані ігри, які допомагають дітям навчитися класифікувати предмети, розвивають мовлення, зорове сприйняття, образне й логічне мислення, увагу, спостережливість, інтерес до навколишнього світу, навички самоперевірки. Для індивідуальної роботи з дітьми використовую іграшкові, власне створені, комп'ютери для практикування прийомів мнемотехніки щодо складання описових розповідей. Наприклад, «Школа веселого коlobка», логіко-мовна гра «Комп'ютерні розваги для юних логіків», дидактична гра «Зростай, яблунько!» (Рис. 3, 4, 5).

Рис. 3. Дидактична гра «Зростай, яблунько!».

Рис. 4. Дидактична гра «Зростай, яблунько!».

Рис. 5. Дидактична гра «Зростає, яблунько!».

З метою формування математичної компетенції дошкільників як важливий компонент образних засобів широко використовують мнемосхеми за способом вираження об'єкта, а саме знакові (короткі записи, графічні заміники), предметні (макети, муляжі) і графічні (реальні й умовні малюнки, креслення, мнемосхеми).

Висновки. Отже, інноваційні технології сприяють формуванню гармонійно розвиненої особистості, розкриваючи перед нею широкі можливості для розвитку здібностей. Кожна дитина індивідуально пізнає корисну інформацію і знаходить для себе щось нове, обґрунтовує, продумує і на основі цього формує свої життєво необхідні компетенції, формує себе як особистість загалом, що сприяє розвитку інноваційної культури особистості.

Використання прийомів мнемотехніки в освітньому процесі закладів дошкільної освіти як інновації, як засобу прогресивних змін у сучасній освіті сприяє підвищенню мотивації дітей до навчання, формуванню в дошкільнят умінь запам'ятовувати і відтворювати необхідний обсяг нової інформації; розвитку уяви, образної пам'яті, асоціативного мислення, які є підґрунтям пізнавальних здібностей дошкільників, прищеплює малечі зацікавлення до навчання, формує радісне пізнання.

Освітня мнемотехніка – не єдиний спосіб покращення пам'яті дошкільнят. Не потрібно обмежуватися тільки цією методикою. Але це чудовий засіб для збагачення словникового запасу дітей, розвитку в них уяви та формування цілісного сприйняття навколишнього світу.

Список використаних джерел та літератури

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [офіційний вебпортал]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>, вільний.
2. Базовий компонент дошкільної освіти [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України: [офіційний вебпортал]. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf, вільний.
3. Білаш О. Н. Мнемотехніка в роботі з дітьми дошкільного віку // «Дитячий садок». 2015. № 23. С. 12-15.
4. Чепурний Г. А. Мнемотехніка: технологія ефективного засвоєння інформації в умовах сучасної освіти : навчально-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2015. 152 с.

5. Чепурний Г., Черешнюк О. Мнемотехніка – технологія ефективного засвоєння інформації // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2014. № 4. С. 31-35.

6. Чумаченко А., Гаврилiна Л., Авраменко В. та iн. Мнемотехніка для дошкiльнят. Київ: Видавнича група «Шкiльний свiт», 2019. 168 с.

Гурська Наталiя,
вихователь ЗДО № 5 «Пiзнайко»
Хмельницька МТГ

iнновацiї як засiб прогресивних змiн у сучаснiй дошкiльнiй освiтi: теорiя i практика.

Анотацiя: У статтi розкрито сутнiсть мнемотехнiки як сукупностi прийомiв ефективного запам'ятовування нової iнформацiї про формування кiлькiсних уявлень у дiтей старшого дошкiльного вiку: обґрунтовано можливостi використання засобiв мнемотехнiки для формування мовленнєвої компетентностi дiтей старшого дошкiльного вiку.

Ключовi слова: мнемотехнiка, мовленнєва компетентнiсть, дiти старшого дошкiльного вiку.

« Учiть дитину невідомим їй п'яти словам , i вона буде довго i марно мучитися, але зв'язить двадцять таких слiв з картинками i дитина засвоить їх на льоту»

К.Д. Ушинський

На сьогоднiшнiй день в Украiнi ,широко удосконалюється дошкiльна освiта вiдбувається проведення цiлей, змiсту, технологiй освiтнього процесу до вiдповiдностi вимогам сучасного суспiльства. Розвиток мовлення дитини в новiй редакцiї Базового компонента дошкiльної освiти справедливо подано, як один з основних освiтнiх напрямiв. Великий акцент зроблено не на розв'язаннi окремих завдань , а на цiлiсному пiдходi до формування мовленнєвої компетентностi(в єдностi всiх її складових) як одного з ключових критерiїв i водночас вагомої умови становлення мовленнєвої особистостi дiтей дошкiльного вiку. Аналiз чинних вимов щодо формування мовленнєвої компетентностi показує, що розвиток мовлення дiтей дошкiльного вiку потребує оптимiзацiї. Iз застосуванням ефективних технологiй можна забезпечити подолання несприятливих тенденцiй у мовленнєвому розвитку сучасних дiтей, як- от: обмежений словниковий запас дiтей, невеликий вiдсоток у мовленнi лiтературних слiв i виразiв, вiдсутнiсть навичок культури мовлення , погана дикцiя. В описаних умовах проблема дослiдження методики навчання монологiчного мовлення дiтей старшого дошкiльного вiку на основi методу наочного моделювання або мнемотехнiки набуває важливого значення та створює нагальну потребу її вирiшення,

Розвиток мовлення дiтей дошкiльного вiку дослiджувалися такими вченими: М.Пентилюк, А. Богуш , I. Зимня, Л. Мацько, В.Мельничайко, Л. Виготський, К. Крутiй, Л.Паламар.

Дослiдження педагогiв i психологiв , показали, що основою розвитку розумових здiбностей є оволодiння дитиною дiями заміщення i наочного моделювання: Н.Кузьмiної, Л. Кондрашової, С.Архангельського, В.Загв`язинського.

Особливостi використання мнемотехнiки з дiтьми дошкiльного вiку висвітлювали Т. Большова, В.Воробйова,Л.Єфiменкова,І.Поташко, Т.Ткаченко. Незважаючи на великi дослiдження, та iнтерес науковцiв до вказаної проблеми, ще не на достатньому рiвнi дослiдженнi теоретичнi та практичнi основи формування мовленнєвої компетентностi дiтей старшого дошкiльного вiку за допомогою засобiв мнемотехнiки.[1]

Узагальнення психолого- педагогічної літератури з проблеми дослідження дозволяє стверджувати, що мнемотехніка має значні можливості у розвитку зв'язного мовлення дитини старшого дошкільного віку. Головним способом роботи у цьому напрямі є вдосконалення монологічного мовлення, що відбувається під час різних видів мовленнєвої діяльності, як-от:

переказування літературних творів, складання описових розповідей про предмети, об'єкти і явища природи, створення оповідань за картиною чи серією сюжетних картин.

Усі названі види мовленнєвої діяльності актуальні при роботі над розвитком зв'язного мовлення дітей. Педагогічно доцільно використовувати нетрадиційні форми роботи з дітьми з формування зв'язного мовлення.

Як відомо, образна, багата синонімами, доповненнями і описами мова у дітей дошкільного віку- явище дуже рідкісне. У мовленні дітей існує безліч проблем

- мовлення, що складається лише з простих речень
  - нездатність граматично правильно побудувати поширене речення
  - бідність мовлення, недостатній словниковий запас
  - вживання недоречних слів та виразів
  - бідна діалогічна мова: нездатність грамотно і доступно сформулювати питання, побудувати коротку або розгорнуту відповідь
  - відсутність логічного обґрунтування своїх тверджень і висновків
- відсутність навичок культури мовлення, невміння використовувати інтонації, регулювати гучність голосу і
- темп мови
  - погана дикція тощо.

Тому, педагогічний вплив на розвиток мовлення дошкільнят – складна справа. Необхідно навчити дітей зв'язно, послідовно, граматично та правильно викладати свої думки, розповідати про події з навколишнього життя. Враховуючи, що у наш час діти перенасичені інформацією, необхідно щоб процес навчання був для них цікавим та розвивальним.

Дослідниками проблеми розвитку зв'язкового мовлення виділено низку факторів, що полегшують процес становлення зв'язкового мовлення.

Один із таких факторів, на думку С.Рубінштейна, А.Леушиной та Л.Ельноніна-наочність. Розглядання предметів та картин допомагає дітям називати предмети, їх характерні ознаки, дії які можна з ними проводити.

В якості другого фактору виділено створення плану висловлювання, на значущість якого неодноразово вказував відомий психолог Л.Виготський. Він відзначав важливість послідовного розміщення в попередній схемі всіх попередніх елементів висловлювань.

Дослідниками доведено, що головним інструментом людського розуму є пам'ять, яка визначається як це психічний процес відображення досвіду людини шляхом засвоєння, збереження та подальшого відтворення обставин її життя та діяльності.

Як відомо, мовлення тісно пов'язане із пам'яттю людини. Аби полегшити дітям запам'ятовування незнайомих слів, текстів, переказування та розповідання широко використовується мнемотехніка як систем методів і прийомів які спрощують запам'ятовування і збільшують обсяг пам'яті завдяки утворенню додаткових асоціацій.

Мнемотехніка має такі основні переваги у навчанні старших дошкільників:

- зменшують стреси від навчання
- підвищується самооцінка дитини завдяки результативності у навчанні
- формує вміння самостійно вчитися
- збільшується об'єм пам'яті
- дітям легше виділяти істотне, знаходити спільне і відмінне
- підвищує інтерес до вивчення рідної мови

Сучасні науковці у роботі з дошкільниками пропонують застосувати не зображення предметів, а символи для запам'ятовування. Це значно полегшує дітям запам'ятовування слів. Символи максимально наближені до мовного матеріалу, наприклад для позначення диких тварин використовується ялинка, позначення домашніх тварин -будинок. Робота з розвитку зв'язного мовлення дітей ведеться за такими напрямками: збагачення словникового запасу, навчання складання переказу і придумування оповідань, розучування віршів, відгадування загадок.

Необхідність використання асоціативних зв'язків в роботі з дошкільниками полягає в тому що: дитина-дошкільник дуже пластична і легко засвоює інформацію, але для дітей характерна швидка стомлюваність і втрата інтересу до заняття. Використання наочного моделювання викликає інтерес і допомагає вирішити цю проблему

- використання символічної аналогії полегшує і прискорює процес запам'ятовування та засвоєння матеріалу, формує прийоми роботи з пам'яттю.

- застосовуючи графічну аналогію, ми вчимо дітей бачити головне, систематизувати отримані знання [2]

Згідно Державного стандарту дошкільної освіти, організація життєдіяльності дітей в сучасному ЗДО базується на принципах науковості систематичності, активності, природовідповідальності, які вимагають від педагога такої будови освітнього процесу, за якої максимально активізується діяльність дітей в пізнанні навколишнього світу, реалізації їх творчих задумів та мрій. Під час здобуття дошкільної освіти формуються ключові компетентності за різними освітніми напрямками, спрямованими на розвиток особистості дитини. Одна з таких компетентностей - мовленнєва, яка трактується як «здатність дитини продумувати свої звернення», думки, враження в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних і невербальних засобів[3].

Старший дошкільний вік найсприятливіший для закладання основ чіткого грамотного та красивого мовлення, що є важливою умовою розвитку. Але на сьогоднішній день багате мовлення у дітей старшого дошкільного віку-явище дуже рідкісне. Тому формування мовленнєвої компетентності стає все більше актуальною проблемою.

Зважаючи на те, що від застосування загальноприйнятих методів навчання не першого разу можна чекати найкращого результату їх необхідно доповнювати такими засобами, які могли б полегшити процес формування зв'язного мовлення [4]. Тому щоб допомогти дітям в оволодіти грамотним мовленням і полегшити цей процес, можна використовувати різноманітні дидактичні ігри, методи, технології та інноваційні прийоми.[5].

Однією з таких технологій яка сприятиме виробленню навичок грамотної обробки інформації, засвоєнню складного матеріалу, розвитку мовлення без розумової і нервової напруги, є мнемотехніка. Формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку на основі мнемотехніки, за науково обґрунтованою методикою, сприяє оптимізації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. Сучасні дослідники[6] трактують мнемотехніку системою методів і прийомів, що забезпечують ефективне запам'ятовування структури розповіді, збереження і відтворення інформації і звичайно розвиток мовлення. Історія мнемотехніки починалася як невіддільна частина ораторського мистецтва, риторики. Ця техніка використовувалась для запам'ятовування довгих монологів, які використовували оратори. У наші дні мнемотехніку, як систему методів і прийомів, що забезпечує ефективне запам'ятовування, збереження і відтворення інформації, активно

використовують у практиці закладів дошкільної освіти на мовленнєвих заняттях для створення роботи, переказування словникової роботи. Техніка згуртування образів в загальний асоціативний ряд є одним із основоположних прийомів у мнемотехніці. За допомогою знаходження асоціацій інформація об'єднується у голові образів. Щоб відтворити будь-яку частину матеріалу, досить лише вибудувати в голові певний образ і спровокувати реакцію для пригадування інших образів, об'єднаних в асоціативний ряд.

За допомогою мнемотехніки вирішуються такі завдання:

- розвиток зв'язного і діалогічного мовлення
- розвиток у дітей умінь за допомогою графічної аналогії розуміти і розповідати знайомі казки, вірші за мнемотаблицями і колажами;
- навчання дітей правильної звукомови;
- знайомство з буквами ;
- розвиток дітей розумової активності, кмітливості, спостережливості, вміння порівнювати і виділяти суттєві ознаки;
- розвиток у дітей психічних процесів :мислення, уваги, уваги
- розвиток пам'яті, логіки, образного мислення, кмітливості
- уміння зв'язно мислити, складати розповіді.

Завдання з мнемотехніки бажано розмішувати в порядку збільшення складності, тобто використовувати принцип від простого до більш складного. Розпочинати роботу доцільно з найпростіших видів: мнемоквадратів, мнемодоріжок, мнемотаблиць. Вони бувають навчальними та розвивальними.

У мнемотаблиці можна зображувати практично все. Наприклад, здійснювати графічне або частково-графічне зображення персонажів казки, явищ природи, деяких подій, тобто можна намалювати те, щоб намальоване було зрозуміло дітям. Така методика значно полегшує дітям пошук і запам'ятовування слів.[7]. У старшому дошкільному віці переважає наочно-образна пам'ять, і запам'ятовування носить в основному мимовільний характер. Здоровий образ, що зберігся у дитини після прослуховування, що супроводжується переглядом різних малюнків, значно швидше дозволяє запам'ятовувати текст. Спочатку слід добирати опорні картинки обраного вірша. Картинки мають бути яскравими і знайомими для дітей. Під час читання віршів картини виставляються на фланелеграфі.

Після прочитання діти відтворюють вірш за опорними картинками. Під час заучування віршів на початкових етапах роботи педагог разом з дітьми заповнює таблицю, на більш пізніх етапах навчання діти самостійно заповнюють таблицю, на більш пізніх етапах навчання діти самостійно заповнюють таблицю[8]. Вихователь на дошці має по одному полю заповнювати порожні клітини мнемотаблиці, діти малюють на власних бланках. Таким чином, під час заняття кожна дитина заповнює власну мнемотаблицю, за допомогою якої вона має змогу розповідати вірш. Наочна схема виступає в якості плану мовленнєвого висловлювання. Під час заучування віршів можна використовувати опорні малюнки. Означений прийом захоплює дітей, перетворює заняття в гру. Зоровий образ, що зберігся у дитини після прослуховування, супроводжується малюнками мнемотаблиці, дозволяє значно швидше запам'ятовувати текст.

Запропонована методика дуже добре себе зарекомендувала і має високу ефективність у роботі з дітьми. Вона ґрунтується на тому, що мозок людини набагато простіше «спирається» на образи, і саме завдяки ним простіше запам'ятати слова, фрази і навіть цифри, які до цього запам'ятовувались з дуже великими труднощами. Іншими словами, якщо дитині складно запам'ятати рядки вірша, то з намальованими до нього образними картинками ефективність запам'ятовування значно збільшується. Також ця методика значно полегшує дітям пошук і запам'ятовування слів і текстів. Використання мнемотаблиць є одним із ефективніших способів розвитку мовлення дітей. Необхідно пам'ятати що рівень мовленнєвого розвитку визначається

словниковим запасом дитини. І лише кілька кроків, зроблених у цьому напрямі, допоможуть вам у розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. Така робота з дітьми старшого дошкільного віку сприяє не тільки їх підготовці до навчання в школі, а й формування у них однієї з ключових компетенцій-володіння усною комунікацією, так необхідної для адаптації їх в сучасному інформаційному суспільстві.

Висновки і перспективи дослідження.

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок про те, що використання засобів мнемотехніки відкриває величезні можливості для формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку. Заняття з використанням мнемотехніки завжди проходять цікаво не тільки для дітей, а й для педагога і дають можливість дітям старшого дошкільного віку оволодіти складним матеріалом легко й швидко. Наукове прогнозування передбачає визначення та теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами мнемотехніки [1].

Список використаних джерел та літератури:

- 1.Стаття Пашкова Н. Бутенко В «Використання засобів мнемотехніки для формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку»
2. Альбом « Мнемо»-збірка практичних матеріалів.Гурська Н.С.
- 3.Базовий компонент дошкільної освіти(Державний стандарт дошк.освіти) нова редакція
- 4.Програма розвитку дитини дошк.віку «Українське дошкілля/О.І. Білан;за заг.ред.О.В.Низковської.Тернопіль: ТОВ Мандрівець,2017 256 с.
- 5.Богуш .А.М, Мовленнєвий компонент дошкільної освіти.Програма та методичні рекомендації. Харків: ТОВ «Ранок» ,2011.167с
- 6.Полєвікова О.Б.,Шурда.Ж.І. Мовленнєва особистість у лінгводидактичному просторі дошкілля.Accent Graphics Communications & Publishing,Hamilton,Canada.2019.P.77-87
- 7.БуданцеваН.І. Використання мнемотехнології для розвитку та корекції мови дошкільнят «Освіта та розвиток обдарованої особистості.2015.№2(33).с49-60.
- 8.Коршенко Н. Запам'ятовуємо сюжет казки -зв'язки за допомогою мнемотаблиць « Вихователь-методист дошкільного закладу».2016.№4. с39-44

Дмитрук Альбіна,
керівник музичний,
педагогічне звання «вихователь-методист»
ЗДО №7 «Дюймовочка»
Славутська ОТГ

Формування національної ідентичності сучасних дошкільників крізь призму календарної обрядовості рідної країни - України

Анотація. У статті висвітлено форми та методи роботи педагогів закладів освіти з національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку, як залучати їх до народознавства Розкрито поняття «патріотичні почуття», «фольклор», значення, походження традицій та обрядів рідного краю, описано вплив народних традицій на формування духовності та патріотичних почуттів дошкільників, роль народних ігор, хороводів, родинної обрядовості в житті дитини, які відображають нерозривний зв'язок людини і природи.

Ключові слова: патріотизм, національно - патріотичне виховання, діти дошкільного віку, народознавство, фольклор.

Реалізація державності залежить від дієвої державницької позиції кожного громадянина. Тому найголовнішим завданням суспільства завжди було, є і буде

виховання поколінь гуманістів і патріотів, для яких найвищим ідеалом є єдність особистих та національно-державних інтересів. Концепція дошкільного виховання в Україні, сповідуючи історичний підхід до патріотичного виховання дітей дошкільного віку, актуалізує його народознавчі та українознавчі напрями. Народознавство є наймогутнішою дієвою силою, за допомогою якої можна успішно розв'язувати питання щодо формування національної свідомості та виховання патріотичних почуттів, адже в сучасних умовах в нашій країні зростають вимоги до патріотичного виховання і навчання підростаючого покоління. У ситуації, в якій сьогодні опинилася Україна і весь світ, стає питання організації освітнього процесу в умовах війни.

Формування національної свідомості та самосвідомості передбачає: виховання любові до рідної землі, до свого народу, готовності до праці в ім'я України, освоєння національних цінностей (мови, території, культури), відчуття своєї причетності до розбудови національної державності, патріотизму, що сприяють утвердженню національної гідності, залучення дітей до практичних справ розбудови державності, формування почуття гідності й гордості за свою Батьківщину. Український народ має багату і оригінальну культуру, надбану численним поколіннями. З давніх часів до нас ідуть життєва мудрість та настанови щодо способу життя. Вони закладені в українських звичаях, святах, обрядах, фольклорі. Це - світовідчуття та світосприймання нашого народу. Українські традиції пояснюють та обґрунтовують взаємини між людьми, між людьми і природою, духовну цінність кожної окремої людини, і народу взагалі.

Рід наш прекрасний духовністю. Наші пращури відбирали найцінніші надбання, збагачуючи їх, і бережливо передавали з покоління до покоління. Українці вміли відчувати природу, черпати здоров'я, силу й красу з її лона; всі творчі сили людини були спрямовані на зміцнення сім'ї, свого народу.

Головним завданням національного виховання дітей дошкільного віку є формування основ національної самосвідомості - відчуття належності до певної нації, яка виявляється в етнічному самовизначенні (віднесенні себе до певної етнічної групи). Основою національної самосвідомості є національні почуття - комплекс емоцій, які фіксують суб'єктивне ставлення людей до своєї нації, її потреб і норм життя, а також до інших народів. Важливо, щоб сформовані у ранньому дитинстві національні почуття, елементи національної свідомості мали моральну спрямованість. [21, с. 12-13] Даній проблематиці присвячені фундаментальні праці вчених-філософів В. Бичка, О. Забужка, І. Надольного, І. Стогнія, В. Шинкарука тощо. Психологічну складову патріотизму досліджують у своїх наукових працях сучасні психологи: І. Бех, А. Богуш, М. Боришевський, В. Котирло. Питання формування військового патріотизму певною мірою розглянуто в роботах А. Абрамова, В. Баранівського, В. Лутовінова, В. Осьодла, В. Стасюка, Ю. Красильника.

Особливе місце в історії української педагогічної науки належить В.О.Сухомлинському, ім'я якого відоме не тільки в нашій державі, а й далеко за її межами. Педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського багатогранна й різнопланова, в ній чимало відповідей на питання, які стосуються проблеми формування особистості. Саме він сказав: «...Щоб любити дитину, треба її знати, і чи не найважливіша якість справжнього вихователя – знання духовного світу дітей. Нема дитини абстрактної, кожна – унікальний світ, який потребує від вихователя розуміння і нестандартного підходу. Знати дитину – це та найголовніша точка, де стикається теорія і практика педагогіки». Твори В. Сухомлинського вчать добра і краси, і тому їх використовують у всіх розділах програми.

У словниках та енциклопедичних виданнях патріотизм визначається через любов до Батьківщини. Укладачі «Словника іншомовних слів» під патріотизмом розуміють «любов до своєї батьківщини, відданість своєму народові, готовність до подвигів і жертв в ім'я інтересів своєї вітчизни».

Народні традиції та звичаї – то є невичерпна криниця досвіду, яка напуває та зцілює душі. Тож потрібно частіше припадати до живої і цілющої води, не закидати камінням це споконвічне джерело як старе й віджите. Діти – то є зелені паростки, яких потрібно напувати з цього невичерпного джерела українських народних традицій. У вихованні почуття національної гідності велике значення має правдиве висвітлення історії культури та освіти народу, повернення до культурних надбань минулого, відкриття невідомих сторінок нашої спадщини.

Наголошуючи на важливості формування почуття любові до України в людині, К. Ушинський писав: «Є лише одна загальна для всіх природжена схильність, на яку завжди може розраховувати виховання: це те, що ми зevamo народність. Як немає людини без самолюбства, так немає людини без любові до батьківщини, і ця любов дає вихованню ключ до серця людини і могутню опору для боротьби з її поганями природними, особистими, сімейними і родовими нахилами. Звертаючись до народності, виховання завжди знайде відповідь і допомогу в живому і сильному почутті людини, яке впливає багато сильніше за переконання, сприйняття тільки розумом, або за звичку, вкорінену страхом покарань.

Патріотичні почуття зміцнює патріотичне виховання, покликане виробляти глибоке розуміння громадянського обов'язку, готовність у будь-який час стати на захист Вітчизни, оволодівати військовими знаннями, а також вивчати бойові традиції та героїчні сторінки історії народу, його Збройних сил.

Формування національної свідомості та самосвідомості передбачає: виховання любові до рідної землі, до свого народу, готовності до праці в ім'я України, освоєння національних цінностей (мови, території, культури), відчуття своєї причетності до розбудови національної державності, патріотизм, що сприяє утвердженню національної гідності, залучення дітей до практичних справ розбудови державності, формування почуття гідності й гордості за свою Батьківщину. [3, С. 36].

Тепер, в умовах повномасштабної війни, яку розв'язала рф проти України, вже ні в кого не викликає сумнівів той факт, що зараз ми маємо приділити особливу увагу патріотично-народознавчому вихованню. Щоб виховати свідомого громадянина і патріота, треба з малечку прилучати дитину до культурно – історичних цінностей свого народу. Всі ці цінності відображує народне мистецтво, славні традиції якого продовжують талановиті митці сучасності. І сьогодні, коли відбувається активне повернення до джерел народного буття, до історії народу, до традиційної обрядовості, фольклорного та етнографічного багатства які сягають у глибину століть, постало питання: з якого віку слід прилучати особистість до спадщини свого народу? Дошкільний вік є найсприятливішим для закладання будь-яких основ виховного процесу.

Мета статті:

- Оцінити вплив народних традицій на розвиток дошкільників;
- Розподілити традиції на види, охарактеризувати їх;
- за допомогою прийомів навчання і послідовності завдань розкрити зміст методики навчання дітей іграм, танцям, хороводам;
- встановити зв'язок міжнародними іграми із грою на дитячих музичних інструментах;
- розглянути поняття календарна обрядовість в дитячому садку.
- встановити особливості сприймання фольклору, як елементу музичної діяльності з дітьми дошкільного віку.

Музична діяльність завжди була невід'ємною складовою освітнього процесу, а зараз, в умовах військової агресії рф проти України, її важливість складно переоцінити. Усе, що відбувається зараз - виклик для закладу дошкільної освіти, для вихователів та дітей.

Форми та методи роботи з дошкільниками:

Заняття, бесіди, розповіді.

- Тематичні свята та розваги, виставки.
- Театралізована діяльність.
- Екскурсії.
- Відвідування музеїв.
- Ігрові технології.
- Дидактичні, сюжетно-рольові, народні ігри.
- Розглядання ілюстрованих матеріалів
- Розв'язування проблемних ситуацій
- Читання та інсценування художніх творів.

Вивчення пісень, танців, віршів, малих фольклорних жанрів.

В дошкільному закладі керівниками музичними створюються всі умови для повноцінного національно - патріотичного виховання. Це – ознайомлення дошкільнят з традиціями та обрядами українського народу, народними піснями, іграми, хороводами, танцями, народними забавлянками та потішками.

Організуючи роботу у закладі дошкільної освіти, керівники музичні працюють за різними напрямками, щоб позитивно вплинути на процес становлення особистості-патріота.

Напрямки патріотичного виховання:

- Сім'я, родина, родовід та рідний край.
- Традиції, звичаї та культурні явища народу.
- Історія України, державні символи.
- Суспільні явища, довколишній світ.

Серед методів та форм національно - патріотичного виховання пріоритетна роль належить активним методам, що базуються на демократичному стилі взаємодії й спрямовані на самостійний пошук істини, сприяють формуванню креативного мислення, ініціативи й творчості.

Наша мета поглибити знання дітей про народні звичаї та обряди, обереги нашого дому. Познайти дітей з народними музичними інструментами, хороводами, народними іграми та піснями. Ширше ознайомити дітей з легендами: «Легенда про пісню», «Легенда про калину», «Легенда про журавля» та інші. Національними символами-оберегами: вінок, рушник та калина.

Використання з дітьми на музичних заняттях, розвагах та святах українських народних рухливих ігор «Коза», «Пастух і вовк», «Хустинка», «Панас» та багато інших. Вивчаємо колядки, щедрівки, веснянки - це частина роботи з патріотично-народознавчого напрямку. Роботу з народознавства проводимо не лише на заняттях з усіх розділів програми, а й у повсякденному житті, в іграх, під час проведення прогулянок, самостійної музичної діяльності. Знайомство з малими жанрами фольклору здійснюється через не тільки на музичних заняттях а і на:

- на заняттях з розвитку мовлення, ознайомлення з довкіллям та природою, малювання, ліплення, конструювання, фізкультури;
- в спільній діяльності з дітьми;
- спостереженнях, іграх, через індивідуальну роботу.

Народні традиції та звичаї – то є невичерпна криниця досвіду, яка напуває та зцілює душі. Тож потрібно частіше припадати до живої і цілющої води, не закидати камінням це споконвічне джерело як старе й віджите. Діти – то є зелені паростки, яких потрібно напувати з цього невичерпного джерела українських народних традицій. Обов'язок кожного педагога полягає в тому, щоб у ненав'язливій, доступній формі донести їх дітям. Знайомлячи дітей з народними традиціями та звичаями під час занять, необхідно керуватися загально дидактичними принципами – від близького до далекого, від знайомого до незнайомого. І тільки систематичність, послідовність, взаємопов'язаність і доступність дадуть помітний результат. З якою б проблемою педагог не працював, на перше місце необхідно поставити інтереси дитини, розквіт її душі і підпорядкувати цьому весь педагогічний процес.

Підсумком роботи по народознавству на заняттях та в повсякденному житті є свята, розваги, вечорниці, комплексні заняття, які проводяться протягом року. Наприклад:

Молодша група. Святкові ранки: Свято Миколая, день Матері Розваги: народні ігри під музику, ляльковий та настільні театри, розповідання українських народних казок із музичним супроводом, невеликі концерти з участю дорослих, дні народження. Комплексні заняття: «Щедрик-ведрик», «Веснянки», «Гра з писанками», «Свято врожаю», «Ой вдягнуся я на свято».

Середня група. Святкові ранки: Свято Миколая, день Матері. Розваги: «Святий Миколай», «Щедрий вечір», «Весну зустрічаємо», «Гарна писанка у мене», ігри-забавлянки, хороводи, різноманітні види театру, драматизація українських народних казок, «Вечорниці», «Зелені свята».

Комплексні заняття: «Морозе, Морозе, іди кутю їсти», «Зустріч Весни», «Чия писанка краща», «Свято врожаю», «Свято казки», «Калина біля нашого вікна».

Старша група. Святкові ранки: «Осінь золота прийшла», «Новий рік», «Різдво». Розваги: «Обжинки», «Вечорниці», «Дарунки Миколая», «Стрітєння», «А вже весна, а вже красна», «Тарасові березники», «Не я б'ю, верба б'є», «Великдень - гарна писанка у мене», «З бабусиною скрині», інсценівки, вечори гумору, вікторини, козацькі розваги. Комплексні заняття: «Снігом земля покривається» (Покрови), «Щедрий вечір», «Йордан», «Водохреще», «Розписування писанок», «Чим прикрасимо хату?» (Зелені свята), «Івана Купала», «Обжинки».

З дітьми старших груп проводяться тематичні вечори, заняття, розваги, вечорниці. Саме в ці хвилини діти відчують себе невід'ємною частиною українського народу з притаманною йому добротою, щирістю, культурністю та освіченістю.

Протягом року тематика конкретизується, змінюється, удосконалюється. Структура кожного святкового ранку урізноманітнюється. У своїй роботі я намагаюсь якомога більше відповідно до віку дітей збільшити кількість щасливих моментів, несучи їх через народні свята: свято Миколая, Новий Рік, Різдво, Водохреще, Стрітєння, Пущення вінків, Великдень, Квітня неділя, Івана Купала, Обжинки, свято врожаю, свято збору винограду, Перше причастя та інші.

Народознавчий матеріал емоційно насичений і своїм змістом впливає на дитячу емоційну сферу. Дитина не може залишатися байдужою до зачарованої мелодії української колисанки чи української пісні. Її приваблюють ігри-забавлянки, потішки, народні хороводи, ігри зі співом. Заняття з народознавства в дошкільному віці мають не стільки пізнавальний характер, скільки виховний. Вони мають на меті виховувати у дитини почуття національної гідності, викликати інтерес до національної культури, прищепити дітям любов до усної народної творчості.

Що за диво – коліскова? За звичайними словами вгадується така чемна ніжність до дитини, турбота та неспокій за її долю, готовність заступити від зла та біди. Існує віра в те, що чим більше дитині виспівували колісанок, тим щасливішою та мудрішою вона зросте.

Ой, щоб спало, щастя знало,
Ой, щоб росло не боліло,
На серденько не хворіло.

Молодший дошкільний вік: «Заколишу дитиноньку», «Хиті, хиті», «Люляю, люляю», «Котику сіренький».

Середній дошкільний вік: «А ти котику сірий», «Ой ходить сон коло вікон», «Ой на ката воркота», «Прилетіли голуби», «Ой ти котик коточок».

Старший дошкільний вік: «Сонку, дрімку, голубоньку», «Ой котусю, котусю», «Спало дитя, спати буде», «Ой ти коте не гуляй», «Люлі, люлі, Василечку».

Колісанки можна застосовувати при вкладанні в ліжечка у власному виконанні, або у магнітофонному записі. Лине час, і вже додаємо інші фольклорні форми - потішки, забавлянки, які з великим задоволенням діти вивчають та супроводжують

рухами. А ще сюди додають віршики, заклички. Вміле їх використання розвиває у дітей пам'ять, орієнтацію, звуковимову, відчуття рифми.

Молодша група: «Сорока – ворона», «Ладі, ладі», «Печу, печу хлібчик», «Кую, кую чобіток», «Два півники», «Рано-вранці на лузі», «Летів горобчик», «Наш хлопчик», «Вийди, вийди сонечко», «Іди, іди дощику», «Дощику, дощику, перестань».

Середня група: «Пішла киця по водицю», «Біжить зайчик дорогою», «Сидить зайчик під липою», «Я лисичка, я сестричка», «В понеділок раненько», «Був собі журавель», «Ішов лісом, доріжкою сірий вовк».

Старша група: «Кукуріку півники», «Ходила квочка», «Біла киця топиться», «Піч і хлібець», «Трясуть коні поводами», «Вітрику, вітрику», «Бусел колода», «Сонечко, сонечко, виглянь у віконечко».

Народні рухливі ігри також є національним виховним скарбом, який залишився нам від пращів. Їх використовують для всебічного виховання дошкільнят: розширення уявлень про навколишній світ, розвитку кмітливості, логічного мислення, загартування волі, витримки і, зрештою, для вивчення історії народу.

Граючись в народні ігри, діти знайомляться з традиціями, звичаями та обрядами. У роботі з дошкільниками використовуються такі ігри: сезонно-обрядові – «Кривий танець», «Горішок», «Подольночка», «Пішли діти в поле», «Як діти діждали літа», «Шевчик», «Печу-печу», «Женчичок»; побутові – «Нема пана дома», «Гусі-гусі», «Коваль», «Перепілки», «Квочка та курчата», «Ходила квочка коло кілочка»; ігри-повітки – «Піжмурки», «Латка», «Квач»; ігри-забави, – «Перетягування бука», «Бій півнів».

Отже, формування національної ідентичності дитини потрібно починати з раннього віку, бо саме на цьому етапі закладається фундамент особистості. З давніх часів Україна славилася розмаїттям народних свят, звичаїв та обрядів. Народознавство є наймогутнішою дієвою силою, за допомогою якої ми виховуємо патріотичні почуття, самоповагу, гідність, гордість. Педагоги повинні зробити так, щоб наші діти не втрачали свою ідентичність, не вирости байдужими до рідної землі, щоб вміли берегти кращі традиції минулого. І наше завдання навчити малят:

- любити свій народ таким, яким він є, з його сильними і слабкими сторонами;
- шанувати не лише героїчне минуле України, а й непрості будні сьогодення державотворення;
- прагнути робити добро, віддавати свої сили і здібності на користь рідній країні;
- відчувати себе не байдужими споживачами, а господарями на своїй землі, від кожного з яких залежить її розквіт і добробут.

Список використаних джерел та літератури

1. Білан О. І. Тематичне панування навчально-виховної роботи в дошкільному закладі за програмою «Українське довкілля» (II молодша група). / О. І. Білан. // ПРОМАН. – 2004. – №4. – С. 69.

2. Богуш А.М. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі: Підруч. для ВНЗ/ А. Богуш, Н. Гавриш. – К., Слово 2008. – С. 40-48.

3. Богуш А.М. Українське народознавство в дошкільному закладі/ А.М. Богуш, Н.В. Лисенко. – К., Знання 2002. – С. 36-49.

4. Вишневецький О. Громадянське виховання: благо чи небезпека?// Освіта. – 2000. – № 44. – С. 3-5

5. Газіна І.О. Формування в дошкільників першооснов національної самосвідомості (психолого-педагогічні особливості)// Педагогіка. – 2005. – №1. – С. 8-10.

6. Гонський В. Патріотизм як основа сучасного виховання та ідеології держави: студії виховання// Рідна школа. – 2001. – № 2. – С. 9-14.

7. Жадан І. Проблеми громадянської освіти// Педагогічна газета. – 1999. – № 11. – С. 2.
8. Ігнатенко П. Громадянське виховання: історичний аспект// Шлях освіти. – 2001. – № 1. – С. 38-43.
9. Кисельова Н. Виховувати патріотів// Дошкільне виховання. – 2001. – № 3. – С. 27-28.
10. Кононко О.Л. Душевність, людяність, щирість// Дошкільне виховання. – 1999. – №2. – С. 8–9.
11. Кононко О.Л. Стратегічна мета виховання - життєва компетентність дитини// Дошкільне виховання. – 2002. – № 5. – С. 11-13.
12. Кремень В.Г. Веління часу: плекати національну гордість у дітей// Педагогічна газета. – 1998. – № 7. – С. 1.
13. Лещенко О.М. Патріотичне виховання дітей дошкільного віку// Дошкільне виховання. – 2003. – №9. – С. 12-16.
14. Міщенко Н. Який же проросте патріотизм?// Рідна школа. – 2004. – №1. – С. 1-8.
15. Мокрогуз О. Громадянська освіта: проблеми і перспективи запровадження// Завуч. – 2000. – № 28. – С. 2-4.
16. Мухина В.С. Психологія дошкільника: Учебн. посіб. для студентів пед. інститутів и учащихся пед. училищ. – М., Просвещение 2003. – С. 25-26.
17. Оржехівський В. Громадянська освіта формує громадянина// Відродження. – 2000. – № 1. – С. 3-5.
18. Скрипченко О.В. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб./ О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук та ін. – К., Вища школа 2001. – С. 24-36.
19. Сухомлинська О.В. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності// Дошкільне виховання. – 2003. – №2. – С. 3-8.
20. Щербань П.М. Національне виховання в сім'ї. – К., Борівітер 2000. – С. 26-30.
21. Якубенко В. Від народознавства – до свідомого патріотизму// Дошкільне виховання. – 2002. – №8. – С. 12-13.

Єфімчук Юлія,
вихователь
ЗДО №4 «Світлячок»
Шепетівська міська ТГ

Медіаграмотність як невід'ємна складова професійного саморозвитку педагога

Анотація: У статті акцентовано увагу на необхідності розвитку медіакомпетентності педагога. Медіакомпетентність постає, як здатність знаходити, оцінювати та ефективно використовувати інформацію в особистій та професійній діяльності.

Ключові слова: медіаграмотність, медіакомпетентність, дистанційна освіта, онлайн освіта, медіа технології, діти дошкільного віку, професійна педагогічна підготовка, майбутні педагоги.

У сучасному світі інформація є одним з найважливіших ресурсів, що впливає на життя і діяльність людини. Для успішної орієнтації у світі медіа виникає потреба цілеспрямованого формування навичок критичного й аналітичного мислення, інформаційної компетентності особистості. Вагоме значення при цьому має система медіаосвіти, яка має реалізовуватися на різних рівнях і є «фундаментальною

складовою інформаційної безпеки країни, відіграє стратегічну роль у вихованні патріотизму молоді» відповідно до положень Концепції впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція).

Провідна роль у процесі організації медіаосвіти, формування медіа культури і медіаграмотності дітей і молоді належить педагогам. Оскільки цей процес необхідно розпочинати з раннього дитинства, у семінарах, планах професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО необхідно передбачати належний рівень медіаосвіти. Це забезпечить формування особистої медіаграмотності здобувачів освіти та їх готовність до формування відповідних якостей у дітей дошкільного віку.

Медіаосвіта є важливим напрямком освітньої діяльності, котра може слугувати розвитку критичного мислення, підвищенню культурного, духовного, інтелектуального, морального рівнів майбутніх фахівців, формує вміння користуватися інформацією, здійснювати комунікацію, усвідомлювати наслідки впливу на людину засобів масової комунікації.

Медіаосвіту називають освітою XXI століття. Через підвищення інтересу до медіа освітніх проблем значні зміни в інформаційному просторі стали передумовами створення Концепції впровадження медіаосвіти в Україні. Концепція слугує розбудові в Україні результативної системи медіаосвіти заради забезпечення підготовки дітей до безпечної та ефективної взаємодії із медіа, формування медіа обізнаності, медіа компетентності, медіа грамотності.

Швидкий розвиток у теперішньому світі інформаційно-комунікаційних технологій та системи мас-медіа нагально потребує цілеспрямованої підготовки особистості до вмілого і безпечно користування ними. ЗМІ має великий вплив на освіту молодого покоління, часто перетворюючись на провідний чинник його соціалізації, стихійного соціального навчання, стають засобом дистанційної і джерелом неформальної освіти.

Вчені дотримуються думки, що медіаграмотність – це частина медіаосвіти, вони нерозривно пов'язані між собою.

Діяч британської медіаосвіти - Л.Мастерман виділив та умотивував сім причин актуальності медіаосвіти в сучасному світі:

1. Високий рівень споживання мас-медіа та насиченість сучасних суспільств їх продуктами.

2. Ідеологічна важливість медіа та їх вплив на свідомість аудиторії.

3. Швидке зростання кількості медійної інформації, посилення механізмів управління нею та її розповсюдження.

4. Інтенсивність проникнення медіа в основні демократичні процеси.

5. Зростання значущості візуальної комунікації та інформації в усіх галузях.

6. Необхідність навчання школярів/студентів з орієнтацією на відповідність сучасним вимогам.

7. Національні та міжнародні процеси приватизації інформації, що пришвидшуються.

У багатьох країнах медіаосвіта функціонує як система, що є невіддільною частиною, з одного боку, загальноосвітньої підготовки молоді, з другого – масових інформаційних процесів. Вона є атрибутом масштабних перетворень чинником конкурентоспроможності економіки, нерозривно пов'язана з розвитком демократії в умовах інформаційного суспільства. В Україні медіаосвіта досі залишається фрагментарною і здійснюється переважно з ініціативи ентузіастів, педагогів-новаторів .

Медіаграмотність спрямована на те, щоб людина була грамотна та активна.

Сформованість медіаграмотності вихователя характеризується високим рівнем наступних показників:

- мотиваційного: різнобічні мотиви медіаосвітньої діяльності: емоційні, гносеологічні, гедоністичні, моральні, естетичні та інші; прагнення до вдосконалення своїх знань та умінь в галузі медіаосвіти;

– інформаційного: систематична інформованість, великі теоретико - педагогічні знання в галузі медіаосвіти;

– методичного: розвинені методичні вміння у галузі медіаосвіти (наприклад, вміння дати установку на медіасприйняття, пояснити причини, умови та характер виникнення явища, вміння розвивати сприйняття учнів, виявляти рівні їх розвитку у галузі медіакультури, вибирати оптимальні методи, засоби і форми проведення занять, дослідницькі вміння тощо) і яскраво виражений педагогічний артистизм (загальна педагогічна культура, зовнішній вигляд, самопрезентація, самоконтроль, наявність зворотного зв'язку з аудиторією);

– практично-операційного: систематична медіаосвітня діяльність у процесі навчальних занять різних типів, активна дослідницька медіапедагогічна діяльність;

– креативного: яскраво виражений рівень творчого потенціалу в медіаосвітній діяльності (тобто прояв гнучкості, мобільності, асоціативності, оригінальності, антистереотипності мислення, розвитку уяви, фантазії).

У XXI столітті слово „сучасний” має синонімами, як „найкращий”, „якісний”, „актуальний”. Не обійшла ця закономірність і галузі такої науки, як педагогіка, і сьогодні все частіше постає логічне питання – який же він, сучасний педагог? У сучасних умовах важливим елементом творчої діяльності викладача педагога є використання сучасних інформаційних технологій. Медіаосвіта пов'язана з усіма видами медіа (друкованими, графічними, звуковими, візуальними, тощо) і різними технологіями, в тому числі з фліпбуками та вебквестами.

Основними об'єктами, якими оперує педагог, є інформація та знання. Але реалії сьогодення полягають у тому, що інформація у світі збільшується у експоненціальній прогресії, і час на її засвоєння постійно зменшується. Тому дуже важливо не розгубитися та мати дієві інструменти для відбору інформації та її критичного осмислення. Значну більшість інформації людина отримує через різноманітні медіа і, зокрема, через Інтернет. Тому формування та розвиток інформаційної грамотності має розглядатися у комплексі з оволодінням сучасними інформаційно-цифровими технологіями.

У формуванні медіа грамотної особистості майбутнього педагога важливими є такі вміння: стратегічні (досягнення цілей за допомогою медіазасобів), творення контенту для дітей (казок, оповідань). Серед медіапродуктів, що виконують інформаційну, виховну, лікувальну функції, – терапевтичні казки. Вони набули особливої популярності в другій половині XX ст. Саме тоді в науковому обігу з'явилося поняття «казкотерапія». Слухаючи казку, дитина переконується, що її мрії можуть стати реальністю і вона разом з казковим героєм здатна подолати страхи.

Щодня діти та їхні батьки споживають великий об'єм інформації, тому медіаграмотний педагог має орієнтуватися, відбирати та використовувати медіапродукцію, яка відповідає віковим особливостям дітей.

Ще одним із важливих напрямків підготовки майбутнього педагога є інтегрування медіаосвіти в освітній процес. У процесі професійної підготовки педагогів використовуються найрізноманітніші види та форми медіаосвіти: евристичні заняття, екскурсії, фотовиставки, стінгазети, написання статті, інтерв'ю, аналіз теле-, радіопередач, сайтів Інтернету, складання колажів. Індивідуальні завдання дисциплін професійного спрямування обов'язково передбачають огляд періодичної преси, що впливає на формування всебічної обізнаності в галузі педагогічних нововведень, критичного ставлення до отриманої інформації. Педагоги обов'язково мають вміти аналізувати матеріали, порівнювати викладені факти та визначають їх відмінності, здійснює пошук необхідної інформації. Висококваліфікований медіакомпетентний педагог сприяє аналізу програм телебачення, сайтів та роботи в

Інтернеті з метою збагачення корисною інформацією, формування критичного ставлення до негативної інформації. Уміє використовувати мультимедійні та інтерактивні технології в освітньому процесі, створювати власні медіатексти, а головне застосовувати їх у своїй професійній діяльності. Це і є основними пріоритетами нового медіаінформаційного стилю педагогічної діяльності.

Для підвищення свого рівня компетенцій в медіаосвіті педагогу слід брати участь у таких заходах, як:

1. Національний тест з медіаграмотності від проєкту «Фільтр»;
2. Інтернет-портал Media Sapiens;
3. Онлайн-курсів з медіаграмотності: EdEra: «Very Verified», «Інформаційна гігієна під час війни»;
  - Google: – Медіаграмотність для громадян. – Медіаграмотність для дітей. – Медіаграмотна місія. – Медіазнайко.
  - Prometheus – Медіаграмотність для освітян. – Освітні інструменти критичного мислення. – Медіаграмотність: практичні навички. – Наука повсякденного мислення.
4. Базових тренінгів і вебінарів з інфомедійної грамотності від проєкту «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність в освіті», що виконується IREX;
5. Он-лайн посібники: – «Медіаосвіта та медіа грамотність». 18 – «Медіа грамотність та критичне мислення на уроках суспільствознавства». – «Посібник для вчителя про медіаграмотність: критичне мислення в мультимедійному світі». – «Медіадрайвер».

Специфіка медіаосвіти з точки зору педагогіки полягає в тому, що вона виникає для формування сприйняття і інтерпретації інформації і має на увазі, що усі учасники педагогічного процесу рівноправні перед отримуваною інформацією. Проте педагог не учить, а допомагає досягнути світ, пропонуючи аналізувати отриману інформацію на різних рівнях осмислення. Процес формування медіаграмотності дітей дошкільного віку є довготривалим, проходить певні етапи навчання та опанування медіазасобами.

I етап – навчити сприймати інформацію з екрана (діти четвертого року життя).

II етап – навчити оцінювати якість інформації (діти п'ятого року життя).

III етап – навчити емоційно сприймати медіатекст, навчити критичному сприйняттю (діти шостого року життя).

IV етап – оволодіти технічними засобами медіа (опанувати найпростіші медіазасоби – натиснути кнопку на фотоапараті, знайомство з мікрофоном); озвучувати кадри за допомогою мікрофону та комп'ютера, опанувати мобільний телефоном; створити діафільми, мультфільми за допомогою різних медіазасобів та інструментів за участю педагога.

V етап – розкрити технології створення інтерпретацій інформації (створення медіарепрезентацій)[6].

Медіа чинять суттєвий вплив на розвиток особистості дитини, тому слід зазначити, що взаємодія дошкільнят із медіазасобами та процес їх виховання на медіаматеріалі формує новий тип відносин дітей з медіасередовищем, а відтак перш за все ми:

1. Організуємо діяльність дітей таким чином, щоб сприяти комунікаційної взаємодії, обговоренні тих чи інших медіапроцесів.

2. Враховуємо естетичні, технічні вимоги та вимоги щодо умов безпеки використання медіа для розвитку медіаграмотної особистості дитини.

Досвід показує, що однією з найбільш важливих умов успішного розвитку дитячої медіатворчості і медійних навичок є різноманітність і варіативність форм роботи дошкільнят з медіаматеріалом.

Інтегроване заняття з елементами медіаосвіти

Тема: «Сторюємо мультфільм»

Мета: ознайомити дітей з поняттям «інформація», основними засобами масової інформації;

- розширити знання дітей про мультиплікацію як медійний засіб передачі й отримання інформації;
- учити розрізняти види мультфільмів, їх позитивні й негативні риси;
- формувати вміння створювати власний медіа-продукт(мультфільм);
- виховувати відповідальність під час виконання завдань;
- розвивати рефлексивно-мовленнєву компетентність.

Обладнання: мультимедійне обладнання (ноутбук, штатив з відеокамерою), фрагмент мультфільму «Фіксики», декорації подвір'я, іграшки (курчата, півник, курка, кіт, собака), коректурна таблиця, герої-Фіксики на магнітах, капелюхи.

Хід заняття:

I. Організаційний момент.

Вихователь пропонує дітям утворити коло, привітатися.

II. Мотивація навчальної діяльності

Ігрова ситуація: вихователь пропонує дітям відгадати, хто до нас сьогодні завітає в гості (це маленькі герої мультфільму, які живуть в електроприладах – Фіксики). Фіксики дуже багато знають. Чому вони такі розумні? Звідки навчилися? Що значить «навчатися»? (Навчатися – це отримувати інформацію.)

- Що таке інформація? Як її можна отримати? Пригадайте, з яких джерел ми беремо інформацію?

III. Актуалізація опорних знань вихованців.

Робота за коректурною таблицею «Що таке інформація».

IV. Сприйняття та засвоєння вихованцями нового навчального матеріалу.

Перегляд уривку з мультфільму «Фіксики. Мультік». Аналіз медіатексту.

Мультфільм – це такий фільм, який створюють люди за допомогою спеціальних засобів, щоб потім демонструвати їх у кінотеатрі, на телебаченні. Персонажі в таких фільмах нібито «оживають», їх озвучують люди.

Дидактична гра «Назви вид мультфільму»

Мета: закріпити види мультфільмів, учити розрізняти їх; розвивати пізнавальну активність, увагу, мислення; виховувати інтерес до мультфільмів.

Перебіг гри: діти переглядають уривок з мультфільму та називають його вид: пластиліновий, ляльковий, мальований, комп'ютерний, пісочний.

V. Застосування знань і способів дій.

Фотозйомка уривку за сценарієм казки «Кожна дитина має різні права».

Вихователь пропонує підготуватися до знімання мультфільму: підготувати акторів, приготувати декорації, операторові зайняти своє робоче місце. Коли всі будуть готові – розпочнеться зйомка.

VI. Фізхвилинка з Фіксиками.

VII. Вправа «Капелюшки мислення: мультфільм – за і проти»

VI. Рефлексивно- оцінювальна діяльність роботи дітей.

Рефлексивне коло «Розмова на тему».

Висновки: Отже, щоб ефективно реалізовувати медіаосвітню діяльність майбутні педагоги мають володіти високим рівнем особистої медіакультури, бути готовими до саморозвитку й самоосвіти, розуміти основні принципи та підходи до організації медіаосвіти в ЗДО, засвоїти різноманітні форми, методи і прийоми формування в дітей медіаграмотності, а також розуміти сучасні й актуальні інтереси дошкільників, основні напрями взаємодії дошкільників із медіапростором, вікові та особистісні уподобання вихованців тощо.

Медіаграмотність має бути фаховою вимогою і повинна бути обов'язковим курсом у підготовці педагогів. Педагог має постійно оновлювати свої вже сформовані

професійні знання, уміння й навички.

Список використаних джерел та літератури

1.Литвиненко О.В.Нові інформаційні технології як засіб удосконалення навчально-виховного процесу // Науковометодичний посібник. Технологія фахової майстерності: ІКТ-компетентність в освітніх процесах: Матеріали обласної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті О.Хмури / Наук. Ред.. Т. Гришина. – Кіровоград: ТОВ «ПОЛІМЕД-Сервіс», 2008. – 96 с.

2.Медіаосвіта. Основи медіаграмотності: навчально-методичний посібник для курсу “Основи медіаграмотності” / укл.С.О.Троян, Ткачук А.В. – Умань: ПП Жовтий О.О., 2014. – 128 с.

3.Медіаосвіта та медіа грамотність підручник / Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; За науковою редакцією В. В. Різуна. – Київ: Центр вільної преси, 2012. – 352 с.

4.(Квасилівський ЗДО): <http://leleka.rv.ua/portret-suchasnogo-vyhovatelya-zminylysyu-vymogy.html>

5. Педагогічний часопис Волині. – №2(9). – 2018. Алла Бубін, Світлана Боярчук « Медіаосвіта як важливий чинник професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти».

6.«Сучасні освітні тенденції медіаграмотності та критичного мислення» – Дніпро: Дніпровський міський базовий технікум зварювання та електроніки імені Є.О. Патона, 2020 р., 88 стор. Укладач: Колесова Т.М., методист вищої категорії Дніпровського технікуму зварювання та електроніки імені Є.О. Патона, - 3с.

Житовоз Любов,
вихователь ЗДО №7
Нетішинської МТГ

Шахи як засіб формування спортивно-ігрової компетентності дітей дошкільного віку

Анотація. У статті йде мова про шахи як засіб формування спортивно-ігрової компетентності дітей дошкільного віку.

Ключові слова. Шахи, шахова дошка, хід, фігури, спортивно-ігрова компетентність.

Одним зі шляхів активізації рухової діяльності дітей дошкільного віку є впровадження в практику закладу дошкільної освіти різних видів ігрового спорту. У старшому дошкільному віці розширюються можливості дітей щодо опанування основ спортивно-ігрової компетентності. Заняття з використанням елементів спортивних ігор сприяють закріпленню і вдосконаленню рухових умінь та навичок дітей, розвитку фізичних, психічних, інтелектуальних та морально-вольових якостей, задоволенню їхніх інтересів та потреб у руховій сфері, допомагають навчити володіти своїм тілом (керувати рухами), стабілізувати почуття та емоції [2].

Спортивні ігри не лише забезпечують фізичний розвиток дітей, а й сприяють реалізації їхньої активності, переживанню значної кількості різних емоцій, пов'язаних із взаємодією з іншими дітьми, успіхами, невдачами, формуванню навичок роботи в команді, лідерських якостей.

Зважаючи на це, у варіативній частині Базового компонента дошкільної освіти виокремлено спортивно-ігрову компетентність у рамках освітнього напрямку «Особистість дитини. Спортивні ігри». У документі визначено показники сформованості знань, навичок та емоційно-ціннісного ставлення дітей для таких ігор як шахи, футбол, баскетбол.

Спортивно-ігрова компетентність – це здатність дитини до пізнання та усвідомлення своєї приналежності до обраного виду спортивної гри; спрямування психомоторної діяльності та досягнення умовної мети, дотримання єдиних правил спортивної діяльності, як індивідуальної, так і командної, спрямованих на досягнення найкращого результату; уміння грати в спортивні ігри за спрощеними правилами [1].

Наукові дослідження та позитивний досвід практиків засвідчують у дітей дошкільного віку стійкий є інтерес та бажання грати у шахи, здатність до засвоєння в невимушеній формі техніко-тактичних прийомів, розвитку фізичних якостей. Це створює перспективу для формування спортивного інтелекту, інтуїції, розвитку вольових рис характеру, виховання позитивних моральних якостей особистості. Залучення до гри в шахи є також дієвим засобом поглиблення фізичної та психологічної підготовки дітей, сприяння набуттю досвіду долавання перешкод, надання підтримки та визначення подальшої спортивної перспективи.

Головною умовою ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з грою в шахи є ігрова форма. Слід заохочувати дітей, хвалити, пояснювати і налаштовувати її не лише на перемогу, а й на програш. Неправильний крок – це втрата фігури, а значить програш. Діти легко засвоюють матеріал, який приносить радість та естетичну насолоду. Освітніми завданнями варіативної частини програми «Шахи» є – збагачення знань дітей про основні шахові поняття та правила взаємодії з партнером під час гри в шахи; знати шахові терміни: «шахівниця», «поле», «білі», «чорні», «хід», «горизонталь», «діагональ», «початкове положення». Має такі розвинуті якості: цілеспрямованість, зібраність, самостійність, посидючість, гнучкість і логічність мислення, винахідливість.

Роботу шахового гуртка можна розглядати в двох аспектах.

Перший аспект – спортивний. З гуртківців можуть зрости розрядники, майстри спорту, які успішно виступатимуть у змаганнях на першість міста, області, країни.

Другий аспект – виховний. Заняття шахами справляють неабиякий вплив на всіх дітей – незалежно від того, стануть вони спортсменами високої кваліфікації чи ні.

Навчання дітей грі в шахи здійснюється на основі наступних принципів:

- принцип розвиваючої діяльності: гра не заради гри, а з метою розвитку особистості кожного учасника і всього колективу в цілому;
- принцип активності, включення кожної дитини в ігрову дію, а не пасивне споглядання збоку;
- принцип доступності, послідовності і системності викладу програмного матеріалу;
- принцип психологічної комфортності – створення освітнього середовища, що забезпечує зняття всіх стресоутворюючих факторів навчального процесу;
- принцип цілісного уявлення про світ – при введенні нового знання розкривається його взаємозв'язок з предметами і явищами навколишнього світу;
- принцип мінімакс – забезпечується можливість просування кожної дитини своїм темпом;
- принцип варіативності – у дітей формується вміння здійснювати власний вибір і їм систематично надається можливість вибору;
- індивідуально-диференційованого підходу;
- принцип взаємозв'язку навчання і творчості як важливого чинника формування особистості.
- принцип творчості – процес навчання орієнтований на придбання дітьми власного досвіду творчої діяльності.

Від чого ж залежить успішність роботи шахового гуртка? Насамперед від активності та вміння його керівника. Ентузіаст шахів, який любить дітей і прагне передати їм усе, що вміє та знає сам, заохотить до занять багатьох дітей, знайде спільників і в педагогічному колективі, і серед батьків.

Видатний педагог Василь Олександрович Сухомлинський зазначав: «...як м'язи розвиваються та зміцнюються в процесі подолання труднощів, так і для формування та розвитку мозку необхідні праця і напруження».

Бурхливі зміни в суспільстві потребують від людини логічного мислення, вміння вирішувати різні проблеми та робити висновки, аналізувати ситуації, моделювати певну реальність та способи поведінки в ній. Гра в шахи є одним із тих засобів, що дають змогу педагогам успішно виконувати ці завдання та оптимізувати всебічний розвиток дітей.

Перш ніж розпочати гурткову роботу, я провела батьківські збори на тему «Значення гри в шахи для розвитку дітей старшої групи» та анкетування батьків. Визначивши відповідність наших намірів запитам батьків, я опрацювала чимало тематичної літератури та на основі парціальної програми «Мудрі шахи. Програма та методичні рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку гри в шахи» (Семизорова В. В., Духновська О. І., Пашенко Л. Ю.) склала програму гуртка «Маленькі шахматисти».

Робота гуртка розрахована на один рік навчання. Заняття проводяться один раз на тиждень, середня тривалість одного заняття становить 20-25 хвилин. Основна форма заняття – ігрові ситуації. Займаються в гуртку 12 дітей.

З чого потрібно починати навчання гри в шахи у закладі дошкільної освіти? Адже інтерес до гри в шахи в одних дітей виникає самостійно, під впливом рідних, друзів, телепередач; в інших – його можна сформулювати. І те, і інше є однаково можливим. Шахи повинні поступово ставати продовженням дитячих ігор та забав, примушувати дітей ні в якому разі неможна.

Існує багато різних прийомів, за допомогою яких можна домогтися успішного засвоєння дітьми правил шахової гри. Я намагаюсь проводити цікаві та захоплюючі заняття, для чого використовую казки, вірші, загадки, естафети, вікторини, вправи з шахами, а також інноваційні прийоми: «дебати», «удвох», «мікрофон», «ланцюжок», «коло ідей» тощо. Методики та прийоми варіюються, але основою залишається гра. Під час навчання не слід часто проводити турніри, це може негативно подіяти на ще не зміцнілу психіку дитини. Під час занять з дітьми необхідно постійно пам'ятати про особливості їхнього розвитку, потреби; творчо підходити до організації освітнього процесу.

Свою роботу я спрямовувала на розв'язання таких завдань: освітніх, розвивальних, виховних, корекційних. Насамперед я ознайомила дітей з історією шахів, правилами гри. Провела бесіду з батьками на тему: «Програма домашнього навчання гри в шахи». Потім ознайомила з шахівницею, шаховими фігурами; вчила запам'ятовувати, будувати логічні ланцюжки; формувала вміння орієнтуватися на шахівниці. Перед грою я систематично проводила бесіду про правила поведінки під час гри.

Серед завдань гурткової роботи я бачу ще такі педагогічні задачі: естетичну та фізичну. Естетична приносить задоволення від краси окремих ходів, примушує захоплюватись дивовижною грою. Фізична задача передбачає необхідність мати міцне здоров'я. Серед шахістів побутує така приказка: «Щоб grosмейстером стати, треба багато знати, постійно фізкультурною, спортом займатися, щоденно загартовуватися».

Діти, які відвідують шаховий гурток, вже засвоїли основні теоретичні та практичні знання:

- знають шахові терміни: «шахівниця», «поле», «білі», «чорні», «хід», «горизонталь», «вертикаль», «діагональ», «початкове положення» тощо;
- знають назви шахових фігур;
- орієнтуються на шахівниці;
- правильно розставляють фігури;
- знають правила, за якими ходить і б'є кожна фігура.

Гра в шахи вирішує відразу кілька завдань:

1. Пізнавальну: розширює кругозір, вчить думати, запам'ятовувати, порівнювати, узагальнювати, передбачати результати своєї діяльності, орієнтуватися на площині (що вкрай важливо для школи). Розвиває винахідливість і логічне мислення.

2. Виховну: виробляє цілеспрямованість, витримку, волю, посидючість. А також уважність і зібраність. Дитина, що навчається цій грі, стає та самокритичності, звикає самостійно думати, приймати рішення, боротися до кінця, не сумувати при невдачах.

3. Естетичну: збагачує внутрішній світ, розвиває фантазію, вчить радіти красивих комбінацій.

4. Фізичну: спонукає приділяти час фізкультури, щоб вистачало сил і витривалості сидіти за шаховою дошкою.

5. Корекційну: допомагає гіперактивній дитині стати спокійніше, врівноваженішими, вчить непосиду довгостроково зосереджуватися на одному виді діяльності.

Дотримуючись таких основних принципів як: відповідність завданням освіти і виховання дітей дошкільного віку, насамперед збереження їх фізичного та психічного здоров'я, демократизації освітнього процесу, відповідність навчального матеріалу рівню анатомо-фізіологічного, психічного та інтелектуального розвитку дітей, забезпечення ігрового характеру освітньої діяльності дітей під час навчання, науковість, доступність, комунікативна спрямованість інтеграція змісту і технології навчання та виконуючи завдання програми гуртка можна досягти таких результатів:

- діти знають шахові терміни – «біле» і «чорне» поля, «горизонталь», «вертикаль», «діагональ», «центр», «партнери», «початкове положення», «білі», «чорні», «хід», «стояти під боем», «довга і коротка рокировки», «шах», «мат», «пат», «нічия»;
- знають назви шахових фігур – «пішак», «тура», «кінь», «слон», «ферзь», «король»;
- орієнтуються на шахівниці;
- правильно розміщують шахівницю між партнерами, розставляють фігури перед грою;
- розрізняють горизонталь, вертикаль, діагональ;
- знають правила, за якими ходить та б'є кожна фігура;
- грають кожною фігурою окремо і в сукупності з іншими фігурами;
- без порушень правил шахового кодексу: рокуються, оголошують шах, ставлять мат.

Навчаючись гри в шахи, дитина живе у світі казок і перетворень звичайної шахівниці й фігур у чарівні, що збагачує дитячу фантазію. А витонченість і краса окремих ходів, шахових комбінацій приносить справжнє задоволення. Шахи – це копітка і наполеглива праця, водночас гра дарує дитині радість. Доцільно, щоб шахова гра посіла гідне місце в освітньому процесі сучасного закладу дошкільної освіти, оскільки вона є дієвим засобом розумового розвитку та підготовки дітей до школи...

Навчаючи дітей грати в шахи, я намагаюсь донести до них споконвічну істину: шахи – справа цікава, захоплююча, але і складна; шахи – це щоденна праця, праця завзята та наполеглива.

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція). Київ, 2021. 26 с.
2. Спортивні ігри в дошкільлі: важливі... й можливі! Дошкільне виховання. 2021р. №9. С.7-9.
3. «Мудрі шахи» програму та методичні рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку гри в шахи (авт. Семизорова В., Духновська О., Пащенко Л.) ТОВ «Мандрівець», 2020.с.29-33

Заболотна Наталя,
вихователь
Дунаєвецький ЗДО №4 «Теремок»
Дунаєвецька ОТГ

Використання steam-лабораторії в середовищі дошкільного закладу

Анотація: У статті висвітлено питання використання STEAM-лабораторії в дитячому садку, створення STEAM-середовища, застосування наукових, математичних, технічних та інженерних знань і вмінь для розв'язання практичних проблем для подальшого використання їх у професійній діяльності.

Ключові слова: STEAM-освіта, STEAM-лабораторія, інновації, технології, природничі науки.

«Якщо хочеш виховати в дітях сміливість розуму, самостійність як особистісну рису, то створи такі умови, щоб спалахи їх думок утворювали царство думки, дай їм можливість відчутти себе в ньому володарями.»

Ш. Амонашвілі

Змінюються часи, діти, а отже, має змінюватися й освітній процес у ЗДО. Модернізуючи освітню систему, маємо розуміти, що освіта, насамперед повинна задовольняти потреби суспільства. Вже у найближчому майбутньому суспільство вельми потребуватиме ІТ-фахівців, інженерів, індустріальних дизайнерів, спеціалістів високотехнологічних виробництв на стику з природничими науками (фахівців з біо - та нанотехнологій). Адже ми часто розмірковуємо, як виховати художника, танцівника, співака, навчити грати на різних музичних інструментах... Для цього існує багато відповідних гуртків та студій для дітей різного віку. А от як виховати інженерів? На що потрібно звертати увагу, щоб помітити таку обдарованість? І коли у дитинки з'являється інтерес до техніки? Коли можна говорити, що росте майбутній інженер? Тут більше запитань, ніж відповідей. Та й не так і багато гуртків є сьогодні, які ознайомлюють дітей зі світом техніки та технологій. Культуру інженерного мислення слід формувати з дошкільного віку і немає значення, у що «упакувати» ці знання - в мультфільми чи в інтернет-ігри, важлива суть - розповідати дошкільникам про науку зрозуміло, доступно й цікаво, так, щоб майбутні патони і корольови спочатку запалилися ідеєю пов'язати своє життя з інженерією і космосом, а згодом не проміняли б свою мрію на одномоментні орієнтири. Зараз відповісти на запитання, як виховати інженерів та науковців, що працюватимуть у галузі природничих наук, та математиків, можуть допомогти нові напрями освіти - STEM, STEAM, STREAM. STEM-освіта – педагогічний процес (технологія) формування і розвитку розумово-пізнавальних і творчих якостей молоді, рівень яких визначає конкурентну спроможність на сучасному ринку праці. STEM - акронім Science, Technology, Engineering, Mathematics, тобто поєднання природничих наук, інженерії, математики і технології для пізнання навколишнього світу. STEM-освіта спрямована на розвиток особистості через формування компетентностей, природничо-наукової картини світу, світоглядних позицій і життєвих цінностей з використанням трансдисциплінарного підходу до навчання, що базується на практичному застосуванні наукових, математичних, технічних та інженерних знань і вмінь для розв'язання практичних проблем для подальшого використання їх у професійній діяльності[1].

Переваги STEM-освіти для малюків

Сучасні методики для навчання дитлахів покликані:

- розвивати допитливість;
- сприяти покращенню пізнавальної активності дошкільнят;
- допомогти у формуванні креативних навичок у малечі;
- сприяти розвитку вміння критично мислити та аналізувати;
- навчити вирішувати нестандартні завдання шляхом тестування та проведення різноманітних дослідів;
- набути якостей, які необхідні для роботи в команді – навчитися будувати діалог з дорослими та своїми друзями;
- підготувати до дорослого життя, де вони можуть зіткнутися з незвичайними, нестандартними проблемами;
- підготувати до опанування технологічних інновацій у повсякденному житті.

Ми закладаємо міцний фундамент для гармонійного розвитку дитини та можливості набуття нею всіх необхідних умінь на шляху до щасливого майбутнього. Сучасна методика невимушено та легко залучає дітей до науково-творчої діяльності, що сприяє планомірному розвитку інтелектуальних здібностей, які необхідні у дорослому житті.

Важливу роль відіграє STEAM-середовище, дот якого входять цільова складова, змістовно інформаційна, виховна, технологічна складова і система засобів навчання і виховання. До важливих елементів необхідно віднести і відносять архітектурно-ландшафтні та природничо-екологічні об'єкти, що знаходяться на території та в приміщенні дошкільного закладу, як то куточок природи, міні-оранжерея, екологічна стежка, рослинна дослідна ділянка, метеомайданчик, альпійська гірка та осередок дослідницької лабораторної діяльності.

Важливою умовою є функціонування STEAM-лабораторії, що має розвинути у дитини цікавість до світу, потяг до дослідницької діяльності, сприяти формуванню світогляду.

STEAM-лабораторія – це:

- розширення уявлень дітей про фізичні і хімічні властивості навколишнього середовища, знайомство з основними видами і характеристиками руху;
- розвиток уявлень дітей щодо формування навичок проектування досліджувальних дій під час вивчення тех або інших об'єктів природи;
- розвиток уявлень про основні фізичні явища;
- розвиток уявлень дітей про деякі фактори середовища;
- розширення уявлень про використання людиною навколишнього середовища;
- розвиток емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього середовища.

У ЗДО доцільно створювати такі типи лабораторій (осередків): лабораторія (осередок) в окремому приміщенні, тематичні мінілабораторії, лабораторія на веранді, під частковим захистом(2)

Що таке STREAM- лабораторія? Уточнимо, що термін лабораторія походить від лат. laboratorium – працюю. Будемо виходити з цього визначення як робочого, маючи на увазі, що в створеній дорослими лабораторії діти будуть дійсно «працювати» - проводити досліді.

STREAM-лабораторія – це новий елемент предметнорозвивального середовища ЗДО. Вона створюється для розвитку в дітей пізнавального інтересу, інтересу до дослідницької діяльності і сприяє формуванню наукового світогляду. У той же час лабораторія – це база для специфічної діяльності дитини (робота в лабораторії припускає перетворення дітей у “науковців”, які проводять досліді, експерименти, спостереження). Під лабораторію можна використовувати звичайні підсобні приміщення. Бажано, щоб там були крани з водою і раковини, на дверях лабораторії вивішується табличка з назвою та емблемою, які діти придумують разом з дорослим. Залежно від розміру приміщення в цій кімнаті можуть бути або тільки невеличкі

столики, або столики зі стільчиками, розміщуються стелажі (полиці) для устаткування і матеріалів. На окремих полицях можна розставити скляні колби, пробірки, книги, енциклопедії, різні макети; на підвіконнях і поблизу них – ящики з рослинами для спостережень, декілька кімнатних рослин, влаштувати міні-город або міні-теплицю. Прикрасять стіни годинник, барометр, картини (пейзажі), панно з природних матеріалів. Штучних рослин в оформленні лабораторії слід уникати. Для проведення дослідів використовуються негодящі, зокрема пакувальні, матеріали різних розміру і форми: стаканчики різного ступеня прозорості і кольору з-під морозива, йогуртів, сметани та інших молочних продуктів, коробки з-під тортів, пластмасові ложки для сипких матеріалів, палички, трубочки для коктейлів (нові), папір для фільтрування (типу промокальної або серветки), використовується також наявний спеціальний матеріал (глеки, стаканчики для переливання води, циліндри тощо). З метою досліджень у лабораторії і на прогулянках знадобляться лупи, бажано мати мікроскопи (п'ять приладів на підгрупу), термометри (для вимірювання температури повітря і води), пісочний годинник, будильник, великі і маленькі магніти, магнітну дошку, мініпланетарій, миски та інші місткості різних розмірів, терези, лінійки, мотузки і шнури різної довжини для вимірювань, комплекти для ігор з водою, папір, фломастери тощо [2]. У лабораторії також можна розмістити "Шафу знахідок". Видатний польський лікар і педагог Януш Корчак пропонував організувати "Шафу знахідок". До цієї шафи діти (а краще, якщо це робитимуть і батьки групи) приносять і складають усе те незвичайне, що вони знаходять у довір'ї та що може бути цікавим для опису, порівняння, виховання спостережливості. Наприклад: красивий листочок, фантик, камінчик. Надалі відбувається обговорення знайдених предметів.

Завданнями STREAM-лабораторії є:

- ♣ розширення уявлень дітей про фізичні властивості довір'ї: знайомство з різними властивостями речовин (твердість, боричність, м'якість, сипкість, в'язкість, плавучість, розчинність); знайомство з основними видами і характеристиками руху (швидкість, напрямок);

- ♣ розвиток уявлень про основні фізичні явища (віддзеркалення, заломлення світла, магнітне тяжіння тощо);

- ♣ розвиток уявлень дітей про деякі чинники середовища (світло, температура повітря та його мінливість; вода-перехід в різні стани: рідкий, твердий, газоподібний, їх відмінність один від одного; повітря-його тиск і сила; ґрунт - склад, вологість, сухість тощо);

- ♣ розширення уявлень про використання людиною довір'ї: сонце, земля, повітря, вода, рослини і тварини - для задоволення своїх потреб;

- ♣ розширення знань дітей про значущість води і повітря в житті людини;

- ♣ знайомство дітей з властивостями ґрунту, (входять до його складу пісок і глина;

- ♣ формування досвіду виконання правил техніки безпеки при проведенні фізичних і хімічних експериментів;

- ♣ розвиток емоційно-ціннісного ставлення до довір'ї. Види лабораторій, які доречні в дитячому садку Доречно створювати такі лабораторії: лабораторія в окремому приміщенні, тематичні міні - лабораторії, лабораторія на веранді, лабораторія на ділянці дитячого садка [3].

Для сюрпризних моментів можна використовувати незнайомих дітям персонажів, або в лабораторії поселити постійних жителів.

Лабораторія в окремому приміщенні Ідеальним варіантом для створення лабораторії є окреме приміщення. Для такої лабораторії може бути виділена невеличка кімната, але можна використовувати й підсобні приміщення. Логічно, коли лабораторія є частиною екологічно комплексу, що охоплює куточок природи, екологічну кімнату, музей природи тощо. Можна використовувати під лабораторію як частину приміщення, так і коридор, або частину групового приміщення або

роздягальні, якщо розміри приміщення дозволяють. Наявність в дитячому саду лабораторії в окремому приміщенні не означає, що в групах не потрібно мати міні-лабораторій. У групових кімнатах дошкільнята проводять дослід, спостереження, які розпочато у великій лабораторії. Такі міні-лабораторії можуть бути й тематичними.

Лабораторія на веранді Крім шафок з обладнанням і матеріалами, столиками для проведення дослідів, лабораторію можна доповнити календарем природи.

Лабораторія на ділянці дитячого садка Така лабораторія може функціонувати весь рік, хоча її використання особливо ефективно в теплу пору [3]. Можна розбити поруч з лабораторією клумбу з рослинами - годинами або рослинами барометрами, зробити сонячний годинник. Різноманітні флюгера, вертушки й інші прилади допоможуть стежити за вітром. Зробити дощомір - прилад, за допомогою якого вимірюється кількість опадів. Скільки води натекло в дощомір, можуть визначати самі діти. Специфіка організації досліджень в лабораторії Спільна діяльність вихователя в лабораторії організовується щотижня з дітьми молодшого дошкільного віку 1-2 дослід до 15 - 20 хв., з дітьми старшого дошкільного віку – 2-3 дослід до 25 - 30 хв. Робота проводиться невеличкими підгрупами (6 - 8 дітей), з урахуванням рівня розвитку пізнавальних інтересів та активності дітей.

Експериментування, дослідження, милування природою тощо сприяє формуванню в дітей уявлень про об'єкти, предмети та явища природи, активізує пізнавальний розвиток і закладає основи для усвідомлено правильного ставлення до об'єктів природи, формує культуру інженерного мислення. Це дає поштовх для розвитку пізнавальних інтересів дітей, розширення досвіду орієнтування в довкіллі, впливає на сенсорний розвиток, розвиток допитливості та пізнавальної мотивації, на формування пізнавальних дій, становлення свідомості; розвиток уяви і творчої активності; формування первинних уявлень про об'єкти, властивості й відносини об'єктів довкілля (форму, колір, розмір, матеріал, звучання, ритм, темп, причини і наслідки тощо); сприяє розвитку сприйняття, уваги, пам'яті, спостережливості, здатності аналізувати, порівнювати, визначати характерні, суттєві ознаки предметів і явищ навколишнього світу; сприяє формуванню вміння встановлювати найпростіші зв'язки між предметами і явищами, робити найпростіші узагальнення, що в подальшому буде сприяти різнобічному розвитку кожної дитини. [4].

Отже, STEM-освіта - сучасна прогресивна система, яка на відміну від традиційного навчання, є змішаним середовищем та дозволяє на практиці продемонструвати, як даний науковий метод, що вивчається, може бути застосований у повсякденному житті. Інноваційна освітня концепція дозволить на професійному рівні підготувати дітей до технічно розвиненого світу. Саме за нею стоїть наше майбутнє!

Список використаних джерел та літератури

1.: <http://leleka.rv.ua/stem-osvita-dlya-doshkil-nykiv-osoblyvosti-organizaciyi-osvitnogo-procesu.-konsul-taciya-dlya-vyhovateliv.html>

2. Борисенко Н., Малік, Ю. Організаційно-педагогічні умови створення осередку природи в дошкільних закладах. Пошук молодих: <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/2051/%C3%90%C2%A1%C3%90%C2%B1%C3%90?sequence=1#page=204> лабораторія на ділянці «під відкритим небом»

3 Крутій К. Stream-освіта для дошкільників або «Стежинки у Всесвіт» Наукові записки Малої академії наук України, 2017р., №10 URL: http://man.gov.ua/upload/activities/Scientifik_note/Scientifik_note_JASU_10.pdf#page=47

4. Крутій К.Л., Грицишина Т.І. STREAM-освіта дошкільнят: виховуємо культуру інженерного мислення. *Дошкільне виховання*. 2016. №1.С.3-7. URL: [Zbirnyk.pdf \(man.gov.ua\)](http://man.gov.ua/Zbirnyk.pdf)

Безпечне освітнє середовище закладу дошкільної освіти: нові виміри безпеки

Анотація: У статті висвітлено питання організації безпечного освітнього простору в закладах дошкільної освіти та обладнання укриттів, створення всіх можливих умов для забезпечення захисту життя та здоров'я дітей.

Ключові слова: базовий компонент, безпека, компетентнісний підхід, безпекова ситуація, укриття, безпечний простір, психологічний супровід.

Abstract: The article covers the issue of the organization of a safe educational space in preschool education institutions and the equipment of shelters, the creation of all possible conditions to ensure the protection of children's lives and health.

Key words: basic component, security, competence approach, security situation, shelter, safe space, psychological support.

Базовий компонент дошкільної освіти України ґрунтується на основних положеннях Міжнародної конвенції ООН про права дитини, Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», інших нормативних актах стосовно дитинства.

Засадами нового Базового компонента дошкільної освіти виступили:

- визнання самоцінності дошкільного дитинства, його особливої ролі в розвитку особистості;
- збереження дитячої субкультури;
- створення сприятливих умов для формування особистісної зрілості дитини, її базових якостей;
- пріоритет повноцінного проживання дитиною сьогодення у порівнянні з підготовкою до майбутнього етапу життя;
- повага до дитини, врахування індивідуального особистого досвіду дошкільника;
- компетентнісний підхід до розвитку особистості, збалансованість набутих знань, умінь, навичок, сформованих бажань, інтересів, намірів та особистісних якостей і вольової поведінки дитини;
- надання пріоритету соціально-моральному розвитку особистості, формування у дітей уміння узгоджувати особисті інтереси з колективними;
- формування у дітей цілісної, реалістичної картини світу, основ світогляду.

Зміст Базового компонента дошкільної освіти побудовано відповідно до вікових можливостей дітей на основі компетентнісного підходу, тобто спрямованості навчально-виховного процесу на досягнення соціально закріпленого результату (заданої норми, вимог до розвиненості, навченості та вихованості дитини), що зумовлює необхідність чіткого визначення засвоєння дитиною змісту освітніх ліній (знає, обізнана, розуміє, вміє, усвідомлює, здатна, дотримується, застосовує, виявляє ставлення, оцінює), орієнтує освітян на цілісний і загальний розвиток дитини, підкреслює важливість закладання в дошкільному віці фундаменту для набуття у

подальшому спеціальних знань та вмінь. Увага педагога має спрямовуватися на головні лінії розвитку фізичного, психічного та морально-духовного здоров'я, особистісних цінностей як своєрідного внутрішнього стрижня, ціннісної етичної орієнтації з формування навичок практичного життя, емоційної сприйнятливості та сприяння розвитку індивідуальності дитини.

Набуття різних видів компетенцій дитиною дошкільного віку відбувається в різних видах діяльності (ігровій — провідній для дітей дошкільного віку; руховій; природничій; предметній; образотворчій, музичній, театральній, літературній; сенсорно-пізнавальній і математичній; мовленнєвій; соціокультурній та інших) і вимагає практичного засвоєння дитиною системи елементарних (доступних) знань про себе та довкілля, моральних цінностей, уміння доречно застосовувати набуту інформацію. Життєво компетентний дошкільник поводить самостійно і конструктивно в різних соціальних і життєвих ситуаціях. [1]

Питання безпеки — найбільш актуальне в період воєнного стану. Освітній простір ЗДО потрібно організовувати з дотриманням максимальної безпеки всіх учасників освітнього процесу.

При моделюванні безпечного освітнього простору необхідно продумати його структуру, мобільність, доступність, безбар'єрність, змістовність.

Варто враховувати вимоги Базового компонента дошкільної освіти щодо формування достатнього та необхідного рівня знань і умінь дитини для безпечного перебування в навколишньому середовищі, елементарних норм поведінки у надзвичайних ситуаціях.

Для підвищення якості освітнього процесу з дітьми з питань захисту життя, формування культури безпеки й норм поведінки у надзвичайних ситуаціях у ЗДО рекомендовано проводити Тижні безпеки життєдіяльності дитини, Дні цивільного захисту тощо.

Для запобігання травматизму серед учасників освітнього процесу систематично в ЗДО необхідно проводити:

- інформаційно-роз'яснювальну роботу щодо дотримання алгоритму дій у разі виникнення пожеж, інших надзвичайних ситуацій, виконання заходів щодо запобігання їх виникненню;

- інструктажі з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності, охорони здоров'я, радіаційної безпеки, цивільного захисту, безпеки дорожнього руху, безпеки в побуті тощо.

Окремі питання організації безпечного освітнього простору визначено в листі МОН від 31.05.2023 № 4/1798-23 «Рекомендації щодо організації діяльності закладів дошкільної освіти в літній період в умовах воєнного стану», листі МОН від 20.06.2023 № 1/8820 «Про організацію безпечного освітнього простору в закладах дошкільної освіти та обладнання укриттів» та презентовано під час Всеукраїнського тижня безпеки, а також в інтерактивному Кейсі безпеки.

У 2023/2024 навчальному році актуальним залишається питання організації та обладнання укриттів у ЗДО як компонента безпечного освітнього простору. Нагадуємо, що Концепцією безпеки закладів освіти визначено підходи до організації рівних, належних і безпечних умов здобуття освіти та педагогічної діяльності. Основні вимоги до облаштування укриття визначено в рекомендаціях ДСНС. Детальний опис організації безпечного простору в ЗДО представлено в листі МОН від 22.06.2023 № 1/8820-23. Для керівників розроблено Пам'ятку щодо організації роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності.

Важливо, щоб укриття в ЗДО були максимально комфортними для дітей дошкільного віку і нагадували звичні для дошкільників групові кімнати. Під час облаштування приміщень слід керуватися принципом «не нашкодь» — не обирати іграшок, які можуть видавати сигнали, схожі на звуки сирени чи плачу, не прикрашати повітряними кульками, які можуть лопнути зі звуком, схожим на вибух. Краще обрати

м'які модулі, які під час ігор не видаватимуть зайвого шуму. Також варто не кричати й не створювати шумових ефектів: не грукати дверима, не ляскати долонею по столу, не використовувати обладнання, яке видає різкі сигнали (дзвінок, бубон тощо).

Дошкільники, не зважаючи на тривалий час військового стану, потребують від дорослих пояснень, чому йде війна, чому звучить тривога? Педагогам не треба уникати відповідей на ці запитання, адже діти таким чином намагаються розібратися в ситуації. Для того щоб вони зрозуміли складні речі, варто використовувати розповіді-порівняння, звертаючись до вже набутого дітьми життєвого досвіду. Наприклад, можна обговорити з дітьми ситуацію про те, як вони вчинять, якщо, граючись з іншими дітьми в парку чи пісочниці, хтось забере їхню іграшку. Вони намагатимуться її повернути, захищатимуться так, як захищається Україна. Рекомендації з цього питання розробили фахівці ЮНІСЕФ, Освіторія, Смарт освіта та розміщено на сайті МОН України.

Педагогічної та психологічної підтримки потребують діти з родин військовослужбовців і тимчасово переміщених. Особливо такої підтримки потребують діти старшого дошкільного віку. Під час ранкових зустрічей варто надавати дітям можливість поділитися важливою для них інформацією, визначити їхній психологічний стан і скерувати дії дорослих на його стабілізацію.

Безпека освітнього простору багато в чому залежить від емоційного стану педагогів і всього персоналу ЗДО. Стабільний стан дорослого стабілізує стан дітей. Варто скористатися рекомендаціями психологів щодо особливостей контролю емоційного стану педагогів.

Актуальним питання залишається мінна безпека. Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) спільно з Міністерством освіти і науки України, Державною службою України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) та Міністерством внутрішніх справ України запустили вебсайт «Все про мінну безпеку» для батьків, педагогів та дітей.

Звертаємо увагу, що сучасна безпекова ситуація передбачає можливість здобуття дошкільної освіти за альтернативними формами. Це можна здійснювати за допомогою дистанційних форм організації освітнього процесу, в групах короткотривалого перебування, організувавши сімейне, індивідуальне виховання та розвиток дитини, педагогічний патронаж, мобільний дитячий садок, за допомогою вебсайтів та ін.

Застосування альтернативних форм організації освітнього процесу дозволить збільшити відсоток охоплення дітей дошкільною освітою. [2]

Відповідно до Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 26.12.2017 № 1669, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 23.01.2018 за № 100/31552 керівник закладу освіти є відповідальним за створення безпечних умов у ЗДО.

Укриття в ЗДО - спеціально організоване приміщення в будівлі або на території закладу, що слугує захистом для дітей та персоналу в разі фізичної небезпеки, яке пройшло відповідну експертизу та відповідає нормативним вимогам, враховує вікові особливості дітей дошкільного віку, забезпечено необхідним майном, інвентарем, засобами та матеріалами. Укриття в нових соціальних умовах розглядається як компонент освітнього середовища ЗДО. Облаштовує його засновник закладу. Погоджує використання укриття спеціальна комісія.

Загальні вимоги до організації укриття в закладі освіти представлено в рекомендаціях Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі-ДСНС) (лист від 14.06.2022 р. № 03-1870/162-2 «Про організацію укриття працівників та дітей у закладах освіти»).

Звертаємо увагу на особливості організації укриття в закладах дошкільної освіти. Організувати та облаштовувати укриття в ЗДО слід з позиції безпеки та комфорту перш за все дітей дошкільного віку. Більшість укриттів у ЗДО організовується в підвальних приміщеннях, які раніше не використовувались для перебування в них

дітей, тому потребують певної підготовки, проведення ремонтних робіт та перепланування відповідно до вимог ДСНС. Слід звернути увагу на колір фарби для стін укриття і надати перевагу світлим відтінкам. Так в підвальному приміщенні буде світліше. Підняти настрій та відволікти дітей допоможуть художнє оформлення та доречне декорування стін. Варто продумати достатнє освітлення з різними варіантами включення.

Основні вимоги до організації внутрішнього обладнання укриття в ЗДО: відповідність загальним вимогам ДСНС, наявність місць для відпочинку дітей, ігрових та розвивальних осередків, інформативність, змістовність, відповідність віковим особливостям, здатність стимулювати когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісно-поведінковий розвиток дітей. Дидактичне обладнання: технічні засоби навчання, дидактичні, настільно-друковані ігри, різні види театрів, шашки, шахи, набори для малювання та поробок з паперу, природного матеріалу тощо.

Обов'язкова умова перебування дітей в укриттях - спланований змістовий контент роботи та різноманітні активності, які допоможуть зняти рівень напруги, заспокоїтися, пережити цей час з користю і не призупинити освітній процес.

Цьому сприяє спеціальне обладнання, підбір іграшок та атрибутів. Особлива увага приділяється психологічному супроводу учасників освітнього процесу. [3]

Коли дитина відчує себе в безпеці, рівень її тривоги знижується та «вмикаються» центри мозку, які відповідають за відтворення інформації та встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

Батьки й педагоги мають навчати дітей безпечної поведінки та дій у разі виникнення загрози. Особливо потрібно дбати про безпеку дітей, чиї рідні не вповні виконують свої батьківські обов'язки. Така дитина має знати, хто може прийти їй на допомогу із родичів, сусідів, фахівців, за потреби уміти зателефонувати комусь із них.

Важливо пам'ятати! Дитина лише тоді відчуватиме себе в безпеці, коли за нею доглядатиме безпечна доросла людина, коли житиме в безпечних стабільних умовах і коли знатиме, що таке безпечна поведінка, і вмітиме безпечно поводитися.

Список використаних джерел та літератури

1. https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf2
2. <https://nus.org.ua/news/mon-oprylyudnylo-metodychni-rekomendatsiyi-dlya-sadochkiv-na-novyj-navchalnyj-rik/>
3. <https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/89460/>

Закшевська Тетяна,
вихователь
ЗДО №48 «Червона квіточка»
Хмельницька МТГ

Кільця Луллія – як засіб активізації мовленнєвих та розумових здібностей дітей дошкільного віку

Анотація. У статті висвітлюються форми та методи роботи з дітьми дошкільного віку, використовуючи методику формування мовленнєвої та пізнавальної компетенції за допомогою ігор, розроблених на основі кілець Луллія. Розкриваються поняття специфіки кілець Луллія, як освітнього засобу.

Ключові слова: мовленнєвий розвиток, діти дошкільного віку, компетентності, інтелектуально-творчі здібності, посібник.

Сучасні дошкільнята - це діти цифрової ери, які відрізняються інтелектуальною та емоційальною своєрідністю: їхній світ цінностей значною мірою підвласний онлайн-соціалізації, тому сучасні виклики життя є для них умовами буття. Вони наполегливі і вимогливі, не терплять насильства, не чують вказівок і наказів дорослих, натомість мають високу самооцінку і власну філософію життя.

Мовленнєвий розвиток дитини є основним інструментом, за допомогою якого вона встановлює контакт із довкіллям і завдяки якому відбувається її соціалізація. Водночас, як свідчить практика, поширення комп'ютеризації, телебачення та інших технічних засобів, що стали доступними й дітям дошкільного віку як у сім'ї, так і в закладах дошкільної освіти, обмежує безпосереднє спілкування дітей з іншими мовцями, внаслідок чого збагачується їх пізнавальна сфера і водночас гальмується мовленнєва. Зазначу, що мовленнєва компетенція є однією з провідних базисних характеристик особистості, що формується на етапі дошкільного дитинства (А. М. Богуш, М. С. Вашуленко, Н. В. Гавриш, О. Л. Кононко, К. Л. Крутій та ін.). Саме тому вчені приділяють значну увагу розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Своєчасний і якісний розвиток зв'язного мовлення - важлива умова повноцінного мовленнєвого розвитку випускника закладу дошкільної освіти. Тому метою роботи вихователя має бути створення належних умов для повноцінного мовленнєвого розвитку дітей: різноманітність дидактичних ігор, включення елементів мовленнєвого спілкування на заняттях із кожного розділу програми, спілкування у повсякденному житті.

У новій редакції Базового компоненту дошкільної освіти 2021 року в освітньому напрямі «Мовлення дитини» наголошується на необхідності формування мовленнєвої та художньо-мовленнєвої компетентностей дошкільника, що актуалізує потребу пошуку ефективних форм, методів, прийомів, засобів розвитку мовлення дітей. Проблема мовлення у всьому його видовому розмаїтті є актуальною в дошкільному віці. На сьогоднішній день існує безліч методик, технологій, за допомогою яких можна коригувати процес розвитку мовлення у дошкільнят.

Серед таких освітніх засобів нашу увагу привернули круги Луллія, що активно використовуються в технології розв'язання винахідницьких завдань (ТРВЗ). Винахідник оригінального засобу – Раймонд Луллій (1235 - 1315) – богослов і письменник, каталонський філософ. Він придумав пристрій, що складається із декількох закріплених між собою кругів, виготовлених із цупкого матеріалу, розділених на сектори і закріплених усередині, які обертаються навколо стержня.

Діяльність вихователів сьогодні має бути переорієнтована з питань забезпечення дітей знаннями й розширення світогляду на щоденне опрацювання пізнавальних та особистісних проблем, пошук можливих рішень у спільній діяльності, застосування умінь з урахуванням соціальних, міжособистісних і предметних контекстів, постійно змінюваних умов та викликів життя, що забезпечує досягнення взаєморозуміння з оточуючим світом і внутрішню гармонію.

Метою статі є - обґрунтувати та практично показати методику формування мовленнєвої та пізнавальної компетенції дітей дошкільного віку за допомогою ігор, розроблених на основі кілець Луллія, уточнити знання дітей про різні галузі діяльності людей; розвивати варіативність уявних образів. Розвивати творче мислення дошкільника. Формувати асоціативність, діалектичність і системність мислення. Поступове розширення та поглиблення пізнавальних інтересів; збагачення досвіду дитини; насичення знань про різні сфери дійсності.

Не завжди легко і просто пояснити дитині, чому відбуваються в світі ті чи інші ситуації і як з них вийти. Давайте допоможемо їй навчитися думати, уявляти і, головне - вирішувати свої проблеми. Шлях цей хоч і складний, але цікавий. Для цього потрібно, перш за все, самому розрізняти об'єкти, пізнавати їх через ознаки і їх прояви. Найпростіші і звичні предмети приховують у собі багато незвичайного і цікавого, треба лише вміти це бачити. В нагоді стануть багатофункціональні Кільця Луллія. З одного боку – це цікава гра, з іншого – розвиток розумової активності дитини через творчість,

яка дає дитині: можливість виявити себе; прагнення отримувати нову інформацію про навколишній світ; розвиває потребу в пізнавальній діяльності; дає можливість творити; сприяє розвитку аналітичних здібностей; сприяє формуванню вміння розвивати і доводити свою точку зору. [4,76]

Основоположником цього методу був Раймонд Луллія (1235-1315 рр.) - поет, філософ, місіонер; один з найоригінальніших представників середньовічного світогляду з позитивної сторони. У тринадцятому столітті французький монах Раймонд Луллія створив логічну машину з кіл "Кільця Луллія" - це зразок комп'ютера для слів - пізнання мови і світу в їх взаємозв'язку.

Круги Луллія – це освітній засіб багатофункціонального характеру, який можна застосовувати для формування ключових компетентностей здобувачів дошкільної освіти. За допомогою ігор на їх основі збагачуються умови для зростання ролі інтелектуального розвитку дитини та її пізнавальних інтересів.

Круги Луллія можуть використовуватися не тільки як метод розвитку уяви, але й як пристрій для репродуктивної діяльності для ознайомлення з довкіллям, розвитку мовлення, математики та ін.

Конструкція даного посібника дуже проста. Він складається з фанерного корпусу та двох кругів, якими служать старі платівки, що вільно обертаються на металевих стрижнях. Довжину дидактичного посібника рекомендується зробити трохи менше діаметра двох платівок для того, щоб їх зручно було обертати. У верхньому прямокутнику вирізано віконечко так, щоб було видно суміщені картинки. Кришка закріплена на невеликих петлях. Кола зручно обертати за виступи, які утворюються в результаті того, що ширина посібника на два-чотири сантиметри більша від двох діаметрів кругів.

У комплекті посібника кілька парних кругів із картинками, зібраними за лексичними темами. У процесі оформлення картинок на платівках, їх слід розбити на 4, 5, 6 секторів у залежності від кількості картинок. У кожен сектор наклеїти картинку, дібравши їх за тематичним спрямуванням, таким чином, щоб на лівій платівці картинка розташовувалася за годинниковою стрілкою, а на правій – проти годинникової стрілки. Парні платівки можна помітити, наприклад, шляхом наклеювання в центр однакового за кольором кола або обідка з кольорової ізоляційної стрічки.

Круги Луллія як один із засобів розвитку інтелектуально-творчих здібностей дітей використовується в закладах дошкільної освіти, які працюють за методикою ТРВЗ.

Цей освітній засіб вносить елемент гри в пізнавальну діяльність, сприяє мотивації учіння.

Посібник використовується в роботі з дітьми 3-7 років в безпосередній освітній діяльності педагога з дітьми, а також під час режимних моментів.

Цей ігровий метод навчання забезпечує створення зацікавленої, невимушеної атмосфери під час занять, знімає психологічне і фізичне напруження, забезпечує ефективне сприйняття нового матеріалу.

Кільця Луллія - один із засобів розвитку інтелектуально творчих здібностей дітей, запропоноване авторами теорії розв'язання винахідницьких задач та розвитку творчої уяви для використання в дошкільних установах. Цей посібник вносить елемент гри в безпосередню освітню діяльність, а також допомагає підтримувати інтерес до досліджуваного матеріалу.

Круги Луллія можуть використовуватися не тільки як метод розвитку уяви, але й як пристрій для репродуктивної діяльності для ознайомлення з довкіллям, розвитку мовлення, математики та ін.

Кільця Луллія - це засіб багатофункціонального характеру, для виховання і розвитку дітей по всіх розділах програми.

За допомогою цієї гри стало можливим збагатити умови для зростаючої ролі інтелектуального розвитку дитини і його пізнавальних інтересів.

Унікальність даного посібника полягає в тому, що він передбачає самостійний вибір дитиною теми, вчить виявляти суперечливі властивості предметів, явищ і вирішувати ці протиріччя. Ця здатність є ключем до становлення творчого мислення і розвитку інтелекту.

«Кільця Луллія» можна використовувати в будь-якій організованій спільній діяльності педагога з дітьми, інтегруючи з іншими областями.

Наприклад: освітня область «Комунікація» - використовуються круги із зображенням звуків і предметів з цими ж звуками (в кінці, середині, на початку слів).

Область «Пізнання» - круги для ігор з екологічним змістом (тварина і його житло, тварини та їх дитинчата, птахи та їх хвости, дерева та їх листя, плоди тощо), а також круги із зображенням предметів різних розмірів (більше - менше іт.д.), з цифрами (склад числа).

Область «Читання художньої літератури» - круги із зображенням казкових героїв і їх жител або предметів.

Існує безліч комбінацій, потрібно тільки добре пофантазувати.

Не можна не відзначити універсальність допомоги «Кільця Луллія», використовуючи лише кілька кілець можна отримати різні варіанти гри, або доповнення до використаної гри.

У своїй роботі, використовую різні види дидактичного посібника "Кільця Луллія":

- зі стрижнем і без стрижня; відкриті (відкрита панель диска) і закриті (із закритою панеллю диска, з відкритим лише віконцем сектора);
- з різною кількістю кіл (кілець): від одного до чотирьох (діаметром 15,25, 35,45 см);
- з різною кількістю секторів: від трьох до восьми; зі стрілкою і без стрілки;
- з панеллю диска, виконаної з різних матеріалів: картону, пластику, фанери, ламінованого паперу;
- з вузькоцільовим використанням посібника, тобто постійним, незмінним оформленням секторів кола;
- зі змінними кільцями і змінними картинками для багатоцільового використання.

Кільця Луллія - один із засобів розвитку інтелектуально-творчих здібностей дітей, розвитку мовлення. Завдання в навчанні ставляться відповідно до змісту освітньої діяльності на кожному віковому етапі.

Даний ігровий посібник може використовуватися при закріпленні артикуляційних вправ, корекції звукової сторони мови, для розвитку лексико-граматичних категорій і зв'язного мовлення.

Отже, одним із сучасних і цікавих методів навчання є найдавніша логічна машина, яку автори технології ТРВЗ застосували в дошкільній освіті і назвали «Кільцями Луллія». Круги Луллія – це освітній засіб багатофункціонального характеру, який можна застосовувати для формування ключових компетентностей здобувачів дошкільної освіти. За допомогою ігор на їх основі збагачуються умови для зростання ролі інтелектуального розвитку дитини та її пізнавальних інтересів.

Дітям дуже подобається цей посібник. Вони із задоволенням замінюють самостійно кільця, комбінують завдання, намагаються самостійно визначити мету і правила гри.

Даний ігровий метод навчання сприяє створенню зацікавленої, невимушеної обстановки, знімає психологічне і фізичне напруження, забезпечує сприйняття нового матеріалу. Таким чином реалізується головна передумова свідомого ставлення дитини до здобуття знань, партнерської взаємодії у грі – активність мислення, що, у свою чергу, сприяє удосконаленню навичок мовленнєвої діяльності.

Список використаних джерел та літератури

1. Богуш А. М., Руденко Ю. А. Збагачення словника дошкільників експресивною лексикою народних казок. Одеса : Поліграф, 2015. 254 с.
2. Богуш А. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. Одеса, 2014. 176 с.
3. Гавриш Н. В. Художнє слово і дитяче мовлення. Донецьк : Лебідь, 1999. 170 с.
4. Литвиненко І. Круги Луллія як інноваційна методика мовленнєвого розвитку дошкільнят // Збірник наукових статей учасників Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції студентів, магістрів та молодих науковців "Сучасне дошкілля: актуальні проблеми, досвід, перспективи розвитку" (23 жовтня 2020 року) / за заг. ред. проф. О. Л. Кононко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. С.123-125.
5. Острань Р., Музика Г. Круги обертаємо, фрукти й овочі збираємо. Дидактичні ігри для дітей дошкільних груп. *Дошкільне виховання*. 2020. № 8. С. 26-28.
6. Полевикова О. Б., Макарова А.П. Організація розвивального середовища в ранньому дитинстві // The 1st International scientific and practical conference «*Modern science: problems and innovations*» (April 5-7, 2020) SSPG Publish, Stockholm, Sweden. 2020. P. 421-426.
7. Полевикова О. Б., Рунцис О.І. Інновації у формуванні лексичної компетентності дошкільника // The 7th International scientific and practical conference "Science and education: problems, prospects and innovations" (April 1-3, 2021) CPN Publishing Group, Kyoto, Japan. 2021.P.823-826.
8. Полевикова О.Б., Шурда Ж.І. Мовленнєва особистість у лінгводидактичному просторі дошкілля // The 12th International conference "Science and society" (June 7, 2019) Accent Graphics Communications & Publishing, Hamilton, Canada. 2019. P.77-87.

Зборовська Людмила,
вихователь Великожванчицького ліцею
Дунаєвецької міської ради

Лего конструктор - освітній інструмент навчання та розвитку дошкільників

*Конструюючи, дитина діє, як зодчий,
будуючи власний інтелект.
Жан Піаже*

Анотація: у статті розкривається значення конструкторів LEGO для всебічного розвитку дитини дошкільного віку.

Ключові слова: LEGO технологія; конструктор; гра; логіка; фантазія; творчість, інженерне мислення.

Сьогодні педагогічна спільнота шукає нові дієві способи і методи для чуттєво-пізнавального розвитку дітей. Одним з таких методів вважається широке використання конструкторів LEGO. LEGO – одна з найвідоміших і поширених нині педагогічних систем, яка широко використовує тривимірні моделі реального світу в предметно-ігровому середовищі в процесі навчання та розвитку дитини дошкільного віку. Конструктори LEGO на сьогоднішній день є незамінним матеріалом для занять у закладах дошкільної освіти.

Дошкільний вік - початковий етап становлення особистості. У цей період закладається розвиток здібностей до конструювання, який активізує розумові процеси дитини, народжує інтерес до творчого вирішення завдань, винахідливості і самостійності, ініціативності, прагнення до пошуку нового й оригінального. Для вихователів дитячого садка використання LEGO конструктора є чудовим засобом для всебічного розвитку дошкільників, що забезпечує інтеграцію різних видів діяльності, сприяє логіко-математичному, мовленнєвому, естетичному розвитку.

Використання елементів LEGO-конструктора на заняттях ставить перед педагогами такі завдання:

- формувати у дітей цілісну систему уявлень про навколишній світ (про світ людей, природи, речей);
- формувати елементарні знання з основ математики, фізики, механіки;
- навчати дошкільників основним прийомам та способам конструювання різних моделей з деталей LEGO-конструктора;
- формувати загальні вміння - виконувати завдання відповідно до поставленої мети;
- доводити розпочату роботу до кінця, працювати поряд і разом з дорослим, з однолітками
- планувати діяльність;
- аналізувати та оцінювати її результат;
- розвивати дрібну моторику, формувати зорову координацію рухів, правильну поставу;
- створювати умови для активного розвитку всіх психічних процесів, зокрема конструктивного мислення; репродуктивної та творчої уяви; образної, рухової та словеснологічної пам'яті;
- збагачувати активний словник дошкільників та формувати навички зв'язного мовлення, вербального та невербального спілкування;
- формувати морально-етичні цінності; виховувати такі базові якості особистості, як самостійність, цілеспрямованість, наполегливість, креативність.

LEGO – найкраща гра для дитини. Вона розвиває фантазію і логіку, учить створювати і розрізняти різноманітні форми й розмір, колір. Крім того, заняття з конструктором відіграє велику роль в становленні таких якостей характеру, як посидючість, концентрація уваги, що, безумовно, стане в нагоді дитині при вступі до школи. Слід відзначити величезний позитивний вплив LEGO на дитину. Діти вчаться грати самостійно і в команді. Якщо заглянути в майбутнє, то конструктор допомагає у формуванні впевненості маленької людини в собі і в своєму успіху. Заняття з LEGO не применшує ні в якій мірі ролі малювання фарбами, ліплення з пластиліну та інших видів дитячої творчості. Поряд з ними гра з конструктором сприяє досягненню ще більших творчих успіхів. Якщо при малюванні результатом діяльності дитини стає картинка, то у випадку з LEGO – самостійно сконструйована іграшка, яка буде існувати незалежно від конструктора, стане для дитини улюбленою і буде брати участь в інших іграх. невід'ємний атрибут дошкільного дитинства, без неї гра неможлива. За допомогою іграшок діти освоюють багатогранність світу, готуючись до дорослого життя. Натомість, справді універсальною іграшкою є конструктор LEGO, що забезпечує найширші потреби дошкільника, спонукає до мислення, фантазування, дає дитині змогу відчути себе творцем. Отже, мета роботи кожного педагога - прищепити інтерес до знань, розвинути здатність їх отримувати з повсякденного життя, спираючись на цікавий і в той же час змістовний матеріал. Мета використання на заняттях конструктора LEGO - підвищення якості навчання, ефективності роботи педагога, активності дітей під час навчального процесу, підвищення успішності. Застосування LEGO-цеглинок дає позитивні результати при засвоєнні навчального матеріалу, допомагає оволодінню здатності приймати і зберігати цілі і завдання навчальної діяльності, пошуку засобів їх здійснення, сприяє засвоєнню способів вирішення проблем творчого та пошукового характеру. Цеглинки LEGO є наочно-образними моделями тих інтелектуальних операцій, які здійснюються в ході навчальної діяльності. Використання конструктора LEGO дозволяє вчитися граючи і навчатися в грі, яка є найважливішим супутником дитинства. В ході заняття з конструктором LEGO підвищується комунікативна активність кожної дитини, формується вміння працювати в парах, в групі, відбувається розвиток творчих

здібностей, підвищується мотивація до навчання. Конструктори LEGO на сьогоднішній день є незамінним матеріалом для занять у закладах дошкільної освіти. Для педагогічного процесу LEGO-технологія цікава тим, що, базуючись на інтегрованих принципах, об'єднує в собі елементи гри та експериментування. Ігри з LEGO виступають засобом дослідження та орієнтації дитини в реальному світі.

LEGO – інноваційна технологія різнобічного розвитку дітей дошкільного віку, а ще — незамінний матеріал для стимуляції творчої діяльності дітей. Головне при цьому пам'ятати, що роль дорослого у грі – це роль дизайнера, який створює дитині умови для виявлення ініціативи, ненав'язливо спонукає до дії з допомогою відкритих питань, проблемних ситуацій та дружньої підтримки.

Список використаних джерел та літератури

1. Катерина Крутій, Таїсія Грицишина. STREAM освіта дошкільнят: виховуємо культуру інженерного мислення // Дошкільне виховання. — 2016. — №1. — С. 3–7.

2. Програма розвитку дитини дошкільного віку “Українське дошкілля” / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. — Тернопіль: Мандрівець, 2012. — 140 – 142 с.

3. Рома О. Логіко – математичний розвиток дошкільника засобами конструктора LEGO: тренінг для педагогів//Вихователь-методист дошкільного закладу. 2014.- №5.С.14-19.

Зубик Марина

вихователь-Монтессорі

ЗДО №15

м.Кам'янець-Подільського

Педагогічна система Марії Монтессорі в умовах війни

Анотація: У статті висвітлено ключові ідеї педагогічної системи Марії Монтессорі, що актуальні для розвитку дитини в умовах війни. Розкрито поняття «свобода вибору», «підготовлене середовище», «дисципліна», «метод». Проаналізовано роль педагога під навчання дітей у воєнний час.

Ключові слова: педагогічна система Марії Монтессорі, дитина, метод, підготовлене середовище, підготовлений вчитель, свобода вибору, самостійність, дисципліна, повага до дитини, спостереження.

«У ці часи, як ніколи раніше, ми сподіваємося, що освіта допоможе покращити стан світу»
М. Монтессорі

Ми всі переживаємо важкі часи для нашої країни. У наш дім прийшла страшна війна, якої Європа не бачила з часів Другої світової війни. Наші діти тепер – діти війни. Вони втрачають доступ до освіти, можливість взаємодіяти з однолітками і бачити друзів, втрачають право на якісне навчання. За даними МОН, станом на вересень 2022 року в Україні пошкоджено 748 закладів дошкільної освіти. На превеликий жаль, ми не можемо змінити сьогоднішнього дня, але з цим можна навчитися жити, зокрема навчити жити наших дітей у гармонії із собою, вмінню концентруватися та заспокоюватися, всебічно розвиватися у навколишньому середовищі та будувати кожного дня свою особистість. На допомогу приходять педагогічна система Марії Монтессорі, яка сприяє підтримці дітей в умовах війни та водночас стимулює їх до особистісного зростання.

Оцінити внесок Марії Монтессорі в освіту неможливо, адже її педагогічна система не має кордонів та меж, і залишається актуальною вже сотні років. ЮНЕСКО визнав її психолого-педагогічний метод, як той, що зробив великий вплив на педагогічне мислення в ХХ столітті, а сама Марія Монтессорі увійшла в 20-ку відомих жінок світу та тричі була висунута на Нобелівську премію. Вона пролила справжнє

світло на соціальну, політичну, наукову та релігійну думку. Проте найцінніше, вважаю, що зробила педагогиня, це відкрила нам дитину, її природу та справжню її суть. Марія Монтессорі чи не першою повернулася обличчям до дитини, почула та зуміла відчути її.

Часто ми повторюємо: «Діти – це продовження нас самих», тому прагнемо подарувати їм щасливе та радісне дитинство, допомогти їм дорослішати та підтримувати їх на кожному кроці. Дитинство – найвідповідальніший період людського життя, це становлення особистості з її майбутніми духовними та моральними цінностями, період пізнання соціуму та її величності Людини. Але, на жаль, боротьба дитини та дорослого продовжується, набуваючи сьогодні нового значення.

Педагогічна система Монтессорі є маяком, який може освітити шлях до порятунку дитини, всього людства зокрема: «Сьогодні людство завойоване і поневолене власним середовищем, і як і раніше залишається слабшим за нього» [1. с. 45]; «Зникають духовні та інтелектуальні цінності, які колись були почесними для людей» [1. с.46]. Людство на шаленій швидкості мчить у прірву, з якої дороги назад не знайти. Марія Монтессорі вказує свій шлях порятунку: «...потрібно людині допомогти зберегти рівновагу, свою нормалізацію, свою орієнтацію теперішніх обставинах зовнішнього світу» [1. с. 43] – на що і була спрямована наша педагогічна робота від початку повномасштабної війни.

Для того, щоб наші вихованці почували себе в безпеці та могли вільно розвиватися в умовах війни, ми будуємо свою діяльність відповідно основним принципам педагогічної системи Марії Монтессорі: свобода вибору, дисципліна, індивідуальний підхід, повага до дитини, її соціалізація, гармонійний розвиток тощо.

Помилковий погляд на педагогіку Монтессорі може призвести до хибного уявлення про те, що дітям надана необмежена свобода, яка визначена їх примхами і миттєвими бажаннями. Насправді це не так. Марія Монтессорі говорила: «Свобода не має ніякого відношення до всездозволеності» [4, с. 21].

Дисципліна у класах Монтессорі – це щось більше ніж просто послух та порядок; це духовна вершина, де дитина слухаючи свої відчуття, розвивається не лише інтелектуально, фізично, а й духовно. Вона насолоджується духовним порядком, що здобуває шляхом перемог над самим собою, випромінюючи радість та натхнення.

Свобода у групах Монтессорі має межі, яких діти свято дотримуються. За словами педагогині: «Свобода дитини повинна мати межі загального блага. Зовні ми маємо виховувати те, що називаємо хорошими манерами. Ми, відповідно, повинні стояти на перешкоді прояву у дитини всього, що може образити чи нашкодити іншим, або ж того, що непристойно та невиховано. Тільки марні та шкідливі вчинки мають бути заглушеними. Але все інше – будь-який прояв, що має корисну ціль – має бути не тільки дозволеним, але й у центрі спостережень вчителя» [4, с. 21].

Діти вчаться самостійно висловлюватися, виражаючи свою позицію та думку. Вони не бояться сказати щось не так. Але щоб цього досягнути, потребується допомога дорослого. Ще з малечку дитині потрібно надавати право на самостійні міркування, прийняття рішень, які їй під силу. У такий спосіб ми, дорослі, показуємо, що цінуємо та поважаємо її думку і водночас дитина вчиться поважати думку оточуючих. «Внутрішнє Я дитини розвивається, коли її оточують люди, які цінують її, поважають її особистість» [1, с. 59]. Сьогодні дуже важливо, щоб педагог підтримав дитину, прислухався до неї та вислухав. Але ми маємо пам'ятати, що Марія Монтессорі наполягала на тому, що ми не нав'язували дитині власні судження та міркування. Наша думка має бути об'єктивною. Дитина самостійно складає свою картину світу. Дитина самостійно мислить та аналізує все те, що бачить зараз навколо. Наші діти подорослішали від 24 лютого, їм не потрібна думка дорослого, тому що вони самі все бачать та відчувають. Прислухайтесь до думки дитини і ви почуєте глибокі слова маленького мудреця.

Діти люблять вирішувати свої проблеми самостійно, хоча дорослі досить часто втручаються у цей процес. Діти спонтанно прагнуть допомагати один одному, співпрацюють, вчаться поважати чужу працю. Маючи можливість вільно рухатися, діти об'єднуються в групи за інтересами, діляться один з одним своїми здобутками, допомагають один одному. У вільному середовищі у дітей загострюється почуття справедливості і взаємодопомоги. Через соціальний досвід діти вчаться поважати один одного, проявляти повагу і до чужої праці.

Працюючи з матеріалом, дитина занурюється у інший вимір, повністю концентруючись на роботі. У такі моменти дитина не помічає нічого навколо себе. Є лише вона і обрана підсвідомо мета. Ми часто спостерігаємо, як діти працюють у групі з матеріалом, не звертаючи увагу на дорослих, на шум, який створила у сусідні кімнати малеча. А також були свідками, як діти повторювали кілька разів одну і ту ж вправу. Так, «основоположний принцип повторення матеріалу був доповнений принципом свободи її вибору» [5, с. 43]. Повторення для дитини – це фізичні вправи для м'язів, а розумові для інтелекту. «Виховання відчуттів складається саме з повторення вправ» [1, с. 258].

Розрізняють зовнішню та внутрішню свободу. Зовнішня проявляється у вільному виборі місця, часу, навчального матеріалу, а внутрішня, або ж духовна, криється набагато глибше, проте її наслідки ми можемо спостерігати на радісних та щасливих обличчях дітей. Н. Андрущенко зазначала: «Здатність дитини займатися із граничною концентрацією уваги вибраною справою Монтесорі розглядала як наслідки внутрішньої свободи і вважала, що цей феномен був би неможливий без вільного вибору дитиною матеріалу для занять» [5, с. 44].

Самостійна робота дитини має свої цикли, закони. І важливо, щоб цикл діяльності був завершений, адже тоді дитина дійсно не відчуватиме втоми і буде продовжувати розвиватися духовно. Ось чому важливо, щоб дорослий не втручався у роботу дитини.

Так, Монтесорі середовище дає дітям право розпоряджатися своєю свободою, у результаті чого вони стають незалежними особистостями, надійними і відповідальними за свої вчинки. Найчастіше діти самі встановлюють кордони. Будь-яка дитина хоче, щоб йому не заважали працювати, не чіпали його особисті речі, поважали його право на усамітнення. Тим самим і визначається свобода в Монтесорі класі – роби, що хочеш, але не заважай іншим. Свобода, обмежена такими рамками, швидше веде до розуміння життя.

Монтесорі вважала, що прагнення маленької дитини до самостійності, незалежності має поважати дорослий, підкріплювати й підтримувати в процесі виховання, для того щоб вироста самостійна і відповідальна людина. Працюючи самостійно, діти досягають нових рівнів цієї самостійності і стають наполегливими та цілеспрямованими. «Із юного покоління ми маємо створити сильних людей, – запевняла Марія Монтесорі, – а сильними людьми ми називаємо людей самостійних і вільних» [2, с. 54]. Щаслива та дитина, яка насолоджується своєю самостійністю, світиться зсередини і впевнено говорить: «Я можу сам, у мене все вийде!».

Наша робота, Монтесорі-педагогів, в умовах війни потребує від нас постійного навчання, вдосконалення, тобто належної підготовки. Ми розуміємо, що освіта покликана підготувати дитину до реального життя, дати їй всі необхідні вміння та навички.

Марія Монтесорі вважала, що для того, щоб досягнути природнього розвитку дитини потрібні відповідні умови, а саме: підготовлене середовище, вчитель та повага до особистості дитини, на чому раніше не акцентувалася увага.

Педагогиня відкрила феномен, що мав в основі духовну природу. Вона говорила: «Не дивіться на метод, подивіться на дитину, на її душу, яка вивільняється від усіх відхилень, розкриваючи свою власну природу... Стає очевидним, що таке виховання може впливати на природні дані дитини. Мета його –

допомога і захист розвитку» [2, с. 22]. Отже, можемо стверджувати, що дійсно метод Монтесорі має енергію живої істоти та заснований на законах самого життя.

Марія Монтесорі пропонує уявити метод виховання як єдиний ланцюжок, на якому виділяються три його основні частини: середовище, вчитель, навчальний матеріал. Із часом на ньому почали з'являтися додаткові розмітки (крапки), які доповнили метод, і як вузлики хребта, зміцнили його.

Це три умови успішного виховання дитини в сучасних умовах, це основа методу Марії Монтесорі. Це нескінченний цикл, який повинен перебувати в постійному русі, рухаючись злагоджено та в одному напрямку.

Середовище. Метод Марії Монтесорі, дійсно, не може реалізуватися без підготовленого, природнього для дитини, середовища. Що ми розуміємо під «природнім середовищем»? Це той простір, де дитина відчуватиме себе вільно. Це світ, де все створено для дитини, а не для дорослого. У цьому світі дитина має почувати себе захищеною від зовнішніх факторів.

Середовище не має ставити перешкоди на шляху розвитку дитини, воно має, навпаки, допомогти їй у цьому. Тому Марія Монтесорі наголошувала, що «повинні бути максимально скорочені всі перешкоджаючі бар'єри для розвитку», адже «саме на це середовище направляється вся дитяча енергія...». Так, «дитяча душа спонтанно відкриється перед підготовленим оточенням» [2, с. 2] .

Марія Монтесорі, врахувавши вбираючу природу дитини, створила для неї спеціальне середовище, і «помістила туди дитину, даючи їй можливість вільно жити, всмоктувати у себе все, що її оточує» [1, с.5]. Тому ми маємо розуміти, що середовище є необхідною умовою природнього розвитку дитини, а в сьогodнішніх умовах – це частина терапії для дітей. Мета такого середовища – «зробити дитину максимально незалежною від дорослого», де «активність дитини буде збільшуватися, а вчителя зменшуватися» [2, с.5].

Наставниця теж входить в це середовище та є сполучною ланкою між дитиною та підготовленим середовищем. Як і середовище, вчитель допомагає дитині досягти ідеалу власними силами, вчить керувати своїм життям.

Спробуємо виокремити особливості такого середовища, без яких ми не зможемо називати його «монтесоріанським».

1. Просторе та освітлене приміщення. Монтесорі кімната має бути достатньо просторою щоб дитина мала змогу вільно рухатися по класі, розкласти килимки для роботи та вільно рухатися на жовтій ліній. Кімната має забезпечити так звану «свободу рухів».

2. Меблювання класу. Окрім того, вся мебель облаштована під дитину, створена для неї. Марія Монтесорі вважає своїм першим нововведенням скасування нерухомих парт та лав, а також вчительської кафедри [1, с. 28]. Натомість з'явилися дерев'яні столи з стійкими ніжками, які на вигляд і були важкими, проте легко могли переноситися дітьми. Столи були довгими, за нами могло вміститися троє учнів. Особливим нововведенням Марії Монтесорі стали маленькі дерев'яні стільці та столики для кожної дитини. У класі стояли довгі низькі шафи для матеріалів, а зверху могли стояти квіти чи клітки із тваринами та птахами, за якими діти мали змогу доглядати постійно. Атрибутами класів стали картини на стінах, які, зазвичай, обиралися під уподобання дітей, а також висіла дошка для малювання, до якої могла достати найменша дитина. У ванній кімнаті стояли маленькі раковини з поличками та шафи для зберігання «свого» мила та щіточки. [3, с. 75]

3. Безпечне середовище. Дитина сьогодні, як ніколи, має відчувати себе захищеною і наше середовище, як ніяке інше, виконує цю функцію: «..духовний ембріон потребує захисту, щоб розвиватися як належить; йому потрібно спокійне, упорядковане середовище і правильна пожива для розуму» [2, с. 30]. Ось як про це сказала сама Марія Монтесорі: «середовище...яке захищає дитину від важких і небезпечних перепон, що загрожує йому у світі дорослих... Притулок в шторм, оазис

в пустині, місце духовного відпочинку повинно бути створено для того, щоб гарантувати здоровий розвиток дитини» [6, с. 6].

4. «Найкраще-найменшим» - так любила повторювати Марія Монтессорі. У середовищі мають бути лише правильні речі та матеріали, які спонукатимуть дитину до саморозвитку. Нейтральні речі та ті, якими дитина не користується, категорично заборонені в середовищі. Кількість матеріалів на полицях має бути невеликою, щоб не створювати плутанину.

5. Краса та естетика. Не лише меблі мають бути красивими та привабливими, але і сам матеріал. Проте потрібно пам'ятати, що тут все створено для дитини, для її потреб.

6. Порядок у всьому. Вважаю, що це найважливіша особливість Монтессорі середовища. «Місце для всього, і все і завжди – на своєму місці» [1, с. 335] – так можна коротко сказати про порядок у групі. Ідеальний порядок в середовищі допомагає дитині розвиватися. Дитина сама любить порядок у всьому. Що пов'язуємо із сензитивним періодом порядку. У випадку, коли цей порядок порушений, дитина негайно прагне все виправити. Місія педагога – оберігати цей порядок, стати «хранителькою середовища». Вона слідкує за усім: якщо не вистачає олівців для малювання чи паперу, педагог має все наповнити до того, як дитина розпочне свою роботу.

7. Один екземпляр матеріалу. Працюючи на звичайній групі, я завжди намагалася виготовити матеріал для усіх дітей, а коли прийшла у Монтессорі групу, була глибоко вражена 1 екземпляром матеріалу і яку роль це відіграє для дитини. Найперше, це розвиває правильну поведінку дитини в соціумі: дитина дізнається, що має почекати, поки матеріалом, який йому сподобався, попрацює його товариш. Оскільки це повторюється щодня, дитина вчиться витримки, поваги до інших, вмінню домовлятися. «Підготовлене середовище і свобода дозволяють дитині розвивати в собі ті якості, які рідко проявляються у ранньому віці [5, с. 166], а щоденний досвід закріплює соціальні відносини» [5, с. 169].

Уявіть місце, де ви себе будете вільно та щасливо почувати. Зазвичай, це ваш рідний дім з таким особливим та «вашим» порядком, де кожна річ має своє місце: стіл на кухні, диван у залі, ваза на столі, посуд у шафі, книги на полицях, прикраси у шкатулці. Весь простір та його деталі сплановані та побудовані для вас та під вас. Так само і дитина та її внутрішня енергія прагне «свого» затишного куточку, де буде відчувати гармонію в усьому. Так, Монтессорі середовище стає для дитини місцем відпочинку та природнього розкриття її здібностей та можливостей сьогодні.

Наступне, що складає основу методу – це *навчальні матеріали*, завдяки яким дитина вільно розвивається та розкриває свою природню сутність. Як згадувала сама Марія Монтессорі, матеріали та прийоми, які спрацьовували на розумово-відсталіх дітях, мали зовсім інший ефект із здоровими: дидактичний матеріал не просто захоплював, а притягував здорових дітей. Лиш попрацювавши з матеріалом, дитина ставала задоволеною, щасливою та виглядала відпочившою. «Мої матеріалізазначала педагогиня – здавалися ключем, що має завести годинник, який лише кілька разів прокручують, а годинник працює довгий час самостійно» [3, с. 5].

Вчитель. В оточення дитини попадає і педагог, який має пристосуватися до потреб дитини, допомагати їй самостійно розвиватися і найголовніше – не заважати і не перешкоджати цьому розвитку. «Новий вчитель» викликав багато дискусій та протиріч, і вважаю, що сьогодні це питання залишається актуальним. «Новий вчитель», який він? «Ми говоримо про пасивного вчителя... Він впливає на дитину таким чином, щоб діяльність виходила від самої дитини. У ролі вчителя ми бачимо ту людину, яка буде задоволена тим, що дитина діє у відповідь своїм внутрішнім покликам, при цьому робить успіхи» [5, с.2]. Марія Монтессорі наголошувала, що стан цього вчителя можна охарактеризувати як «інтелектуальний спокій», вчитель – «духовно смиренний», який наближається до духовної чистоти, що допоможе

зрозуміти дитину. Такий педагог має пройти, найперше, духовну підготовку, самому звільнившись від упереджень та честолюбства.

«Учителька має стати хранителькою підготовленого середовища, – стверджує Марія Монтесорі, – Але, найперше, таке середовище має з'явитися і це перше завдання вчителя» [4, с. 380]. Немає середовища – немає Монтесорі класу.

Якщо у дитини виник інтерес до матеріалу, не потрібно зупиняти її. «Не вмішуватися означає не вмішуватися ніяким способом» [7, с. 302]. Потрібно пам'ятати: «Як тільки дитина почала концентруватися, поведь себе так, – настановляє Монтесорі, – ніби її не існує» [7, с. 302]. До обов'язків вчителя також входить – показувати нові матеріали, якщо дитина вичерпала інтерес до старих. Також потрібно розуміти, що вміння не вмішуватися у роботу дитини приходить з часом, з досвідом, тому педагоги-новачки мають розуміти, що це легко не дається. «Воно означає сходження до вершин духу. Справжня духовність дає зрозуміти, що можна пишатися і тим, що просто допомагаєш» [7, с. 304].

В умінні спостерігати ключовим є «вміння бачити». Володіння методом спостереження – найважливіший критерій майстерності Монтесорі-педагога. Але перш ніж стати на шлях дослідника у наставниці повинно виникнути велике бажання зрозуміти життя дітей.

«Мати можливість спостерігати за дітьми – це великий привілей. – говорить Марія Монтесорі – Це щастя мандрівника, який підходить до оазису і чує, як вода пробивається крізь піщані груди пустелі, що здавалася такою сухою, пекучою і безнадійною, бо в девіантній дитині зазвичай приховані кращі якості людської душі, і коли вони проявляються, педагог, який їх спостерігає, вітає їх з радістю нагородженої віри» [7, с. 304].

У системі Монтесорі спостереження – це базис, який лежить в основі роботи вчителя. Щоб зрозуміти дитину і йти за нею, Монтесорі-педагог має розвивати в собі прагнення і здатність спостерігати її.

«Я побачила дитину такою, якою вона має бути, а вона виявилася кращою, ніж я могла собі уявити» [7, с. 305] – ділилася враженнями Марія Монтесорі. Ось що означає побачити та зрозуміти дитинство.

Завдання, які стоять перед Монтесорі-педагогом сьогодні:

- «Просто бути!». Важливо, щоб дитина знала, що ви є поруч і прийдете на допомогу. «Я є!» – це і є перша допомога.
- «Підтримувати!». Знизити усі вимоги до дітей, не для вивчення «золотого матеріалу», а просто підтримати.
- «Слухати!». Важливо чути дитину, вислухати її при потребі.

Отже, «Метод Монтесорі вчить дорослих не бути директивами, не передбачати відповіді, не гасити прагнення пізнати, захищають мовчання, уміння слухати, не плутати творчість із безплідними фантазіями, свободу з анархією і поблажливістю, рівність із байдужістю, які є результатом не декларації про наміри – але відповіддю собі на питання: «Я знаю, як бути»» [3, с. 26]. Всі ці принципи і традиції Монтесорі-педагогіки можуть стати рішенням, як досягнути оптимальних умов розвитку дитини в умовах війни.

Монтесорі-освіта може стати рятівним кругом для нас сьогодні, а ми, педагоги, зможемо боритися на освітньому фронті та проповідувати важливе гасло: «Освіта має захищати!».

Ми віримо, що світ, як ніколи, потребує єдності для побудови сильної, незалежної та мирної цивілізації. Наша мета, як монтесорійців, – відстоювати освітню модель, яка зробить це можливим!

Список використаних джерел та літератури:

1. Бондар В. І. Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М. Монтесорі : навч. посібник. Полтава : РВВ ПДАА, 2009. 252 с.
2. Дичківська І.М. М. Монтесорі : теорія і технологія. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2006. 304 с.
3. Михайлова О.М., Прибильська Н.В. Створення підготовленого навколишнього середовища в Монтесорі-класі. *Вісник. Асоціація Монтесорі-вчителів України* / упоряд. : В.З. Горюнова, Т.П. Михальчук. Київ : Школяр, 1999. Вип. 5. С. 27-38.
4. Міленіна Г. С. Педагогічні ідеї С. Русової та М. Монтесорі в системі сучасної дошкільної освіти України. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології. Науковий журнал*. 2009. № 2, С. 18-24.
5. Чепіль М. М. Педагогіка Марії Монтесорі: навч. посіб. Київ : Слово, 2017. 271 с.
6. Montessori Maria: Her Method and The Movement / Ed. by Orem R.C. New York : Capricorn Books, 1974.
7. Montessori M. The Absorbent Mind. Oxford, England : Clio press, Cop, 1989. Vol.I. P. 299-309.

Іващук Мар'яна,

вихователь

Білогірського ЗДО (ясла-садок) «Сонечко»

Білогірської селищної ради

Шепетівського району

Інновації як засіб прогресивних змін у сучасній дошкільній освіті : теорія і практика.

«Якщо дитина мовчить, покажіть їй картинку і вона заговорить»

(К.Д. Ушинський)

Анотація: Однією з важливих якостей педагога, умов успішності його як професіонала є готовність до інноваційної діяльності. Джерела готовності до інноваційної діяльності досягають проблематику особистісного розвитку, професійної спрямованості, професійної освіти, виховання й самовиховання, професійного самовизначення педагога

Ключові слова: іновація, дошкільна освіта, діти, малювання, арт-терапія, розвиток.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується потужним посиленням інформаційного потоку. Для того, щоб забезпечити дітям перспективну можливість вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, успішно навчатися важливо з дошкільного віку розвивати у них пізнавальні здібності.

Термін «інновація» міцно утвердився в мовній свідомості фахівців різного профілю, а власне інновації стали невід'ємною частиною їхньої професійної діяльності. Не винятком у цьому сенсі є й спеціалісти з дошкільної освіти, які будучи творчими та креативними особистостями генерують нові педагогічні ідеї, створюють новітні освітні продукти, напрацьовують новаторський психолого-педагогічний досвід, пропонують інноваційні підходи у навчанні, вихованні й розвитку дітей дошкільного віку.

Евристичність – характерна риса діяльності працівників дошкільної освіти. Я здатна на нестандартність у мисленні та професійних діях, на оригінальність і

неповторність у проведенні різних навчально-виховних заходів, на вигадку, природовідповідну психіці дошкільника, на образне й виразне мовлення, доступне розумінню дитині, на позитивній емоційний контакт з вихованцями й на прояв інших здібностей, без яких неможлива системна освітня педагогічна діяльність, спрямована на реалізацію та удосконалення досягнень науково-педагогічного прогресу, на якісні зміни в процесах дошкільної освіти та забезпечення ефекту від педагогічних впливів.

На сучасному етапі Української держави питання освіти і виховання підростаючого покоління перебувають в центрі уваги суспільства. Рекомендую зацікавлювати дітей світом природи, адже в даний час існування біосфери спостерігається її посилене руйнування, і не останнє місце в цьому процесі займає антропогенний фактор. У цьому контексті особливого значення набуває всебічне дослідження і переосмислення на сучасних методологічних засадах формування пізнавальної активності дітей до світу живої і неживої природи з врахуванням багатовікового досвіду існування нашого народу в природному середовищі та впровадження традицій раціонального природокористування в сучасний соціум. Виконувала роботу розпочинаючи з дітьми раннього віку, використовуючи весь накопичений досвід як народної педагогіки, так новітніх досліджень.

Не меншу роль у розвитку мови відіграє картинка, створена уявою самої дитини. Малювання практикується в усі періоди навчання мови і на усіх видах занять. Одним із інноваційних технологій корекції звукового ладу мовлення дітей дошкільного віку є, я використовую арт-терапію.

Впроваджу у вузькому сенсі слова під арт-терапією образотворче мистецтво з метою аналізу та позитивного впливу на психоемоційний стан дитини. Арттерапія – це вид психотерапії та психологічної корекції, заснований на мистецтві та творчості. Вперше цей термін був використаний Андріаном Хілом у 1938 р. при описі своєї роботи та незабаром отримав широке поширення.

Я виявила, що арт-методика:

- сприяє підвищенню інтересу до різних занять;
- забезпечує ефективність корекції мовленнєвих порушень, а саме: поповнення та активізації словника, корекції граматичної будови мовлення, розвитку зв'язного мовлення;
- підвищує мотивацію мовленнєвого спілкування; – створює позитивний емоційний настрій;
- дає можливість експериментувати на символічному рівні;
- сприяє творчому самовираженню, розвитку уяви, естетичного досвіду, художніх здібностей в цілому;
- підвищує адаптаційні можливості дитини до повсякденного життя, знижує втому, негативні емоційні стани;
- сприяє креативному розвитку дитини.

Один із напрямків який я використовую є ізотерапія по іншому ще називають, – малюнкова терапія. Арт-терапія ще можна назвати –«лікування мистецтвом» – є новим, проте популярним засобом. Особливо актуальною арт-терапія є для дітей з особливими потребами. Ізотерапія, виступає як один із засобів розвитку дитини, терапія допомагає віднайти душевний спокій та гармонію.

Діти оволодівають різним зображувальними техніками, зокрема:

- малювання за допомогою трафаретів, шаблонів, природного матеріалу;
- пластилінографія;
- «малювання долоньками», «пальчиковий живопис»;
- кляксографія; – сира акварель або малювання «по мокрому»;
- обривна, об'ємна аплікація;
- конструювання з паперу з елементами орігамі;
- зображення у вигляді колажу;
- граттаж; – техніка штриха.

Виконуючи роботу з папером за «Програмою виховання і навчання дітей у дитячому садку» починаючи з другої молодшої групи. Однак перші пробні колективні роботи з папером виконуються з дітьми першої молодшої групи. Великий асортимент паперових серветок, багатство їх забарвлень, м'якість, еластичність, інтерес малюків, легкість і доступність роботи - все це дало мені поштовх фантазії і бажання працювати з цим матеріалом. Діти у вечірні години з захопленням допомагали м'яти грудочки з красивих, яскравих серветок. Так і створювалися наші картини. Однією з цікавих композицій стала картина «Барвіста осінь», «Зимовий ліс», «Бузок». У роботі «Зима чарівниця» діти робили сніжинки з серветок, а дерева, ялинки з самоклеючого паперу.

Діти познайомилися з техніками бумагокручення та паперопластики. В процесі роботи діти, використовували папір різної фактури і різні способи роботи з нею, виготовляли різні сюжетні й декоративні композиції, навчилися творити. Робота з папером сприяє розвитку образного мислення дітей, розвиває естетичний смак і художньо-творчі здібності дошкільнят уміння передавати форму та будову предмета, колір і поєднання кольорів, пропорційність частин композиції, використовувати різні способи роботи з папером для вирішення задуму.

Одним з цікавих засобів роботи з папером було використано - зминання паперу між долонями, «кулачком», «човником», долонею на столі. Так крону дерева краще зробити не маленькими грудочками, а долонею на столі. Стовбур дерева необхідно виготовляти не скручуванням, а способом поздовжнього зминання, тулуб сніговика - трьома серветками різного розміру. Хмаринки, землю - «човником». Ще цікавий спосіб роботи з папером було використано - скручування серветки, паперу. Він нагадує прядіння: папір знаходиться в одній долоні, а пальці іншої кисті одночасно її витягають і скручують. На заняттях, у гуртковій роботі, у спільній діяльності з дітьми викорисовувала ігрові ситуації. Наприклад, в похмурі дні зробила на стіну сонечко, щоб стало весело, і навпаки, якщо не було довго дощу, то хмаринку з дощем, для рибок в акваріумі - камінчики, клоуну - м'ячики, кошеняті - м'ячики, королеві Осінь - ошатне плаття. Щоб яскравіше піднести дітям об'єкт зображення, користувался загадками, віршами, проблемними ситуаціями.

Дитина через малюнок, ліплення часто передає те, що не може висловити словами: своє ставлення до оточуючих та навколишнього. Тому я уважно вдивлялася в те, що зобразила дитина, і намагалася зрозуміти, що її цікавить, лякає, засмучує, радує.

Ліпленням діти починають займатися з молодшого дошкільного віку, освоюючи найпростіші прийоми роботи з глиною, пластиліном. Це дає передумови до створення складних ліпних композицій в старшому дошкільному віці. Тому, працюючи з дітьми старшого дошкільного віку, активно використовую нетрадиційну методику Г.М. Давидової «Пластинографія». Поняття «пластинографія» має два смислових кореня: «графія» - створювати, зображати, а перша половина слова «пластилін» має на увазі матеріал, за допомогою якого здійснюється виконання задуму.

У середній і старшій групах широко використовую ліплення з солоного тіста. Солоне тісто - екологічно чистий матеріал, еластичний і приємний в роботі. Ліплення з солоного тіста дуже оригінальний і захоплюючий вид творчості. Головним інструментом, звичайно ж, були і залишаються наші пальці. Але їм потрібні помічники такі, як стеки, дощечки. Ліплення із солоного тесту - велике задоволення і радість. Дуже цікавими вийшли роботи за темами: «Яблука на гілках», «Пінгвіни на крижині», «Сова у дуплі».

При створенні образу на папері, у ліпленні у дитини активізувалися всі психічні процеси: пам'ять, увага, уява, сприйняття, а також розумові операції: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення. Заняття образотворчою діяльністю – це один з шляхів виховання у дітей почуття прекрасного, вміння помічати красиве у явищах природи, життя, у творах мистецтва і відображати побачене у своїх творчих роботах.

Часто використовую у своїй практичній діяльності і багато різних інноваційних технологій в образотворчому мистецтві. До прикладу:

Розмальовування маленьких камінчиків

У цій роботі використовую морські камінчики. Вони гладкі, маленькі і мають різну форму. Сама форма камінчика деколи підкаже дитині, який образ у даному випадку створити. Один камінчик краще підмалювати під жабу, інший - під жучка, а з третього вийде чудовий грибок. На камінчик наноситься яскрава густа фарба - і образ готовий. А краще за все закінчити так: після того, як камінчик висохне, покрити його безбарвним лаком. У цьому випадку блищить, яскраво переливається об'ємний жук або жаба, зроблена дитячими руками. Ця іграшка ще не один раз братиме участь в самостійних дитячих іграх і приноситиме чималу користь її власникові.

Метод пальцевого живопису: малюємо пальцями разом із дитиною

Ще один із способів зобразити навколишній світ: пальцями, долонею, ступнею ноги. Наприклад, малюючи дерева дитина краще виконає руками, чим іншими знаряддями. Пальцем він виведе стовбур і гілки, потім нанесе на внутрішню сторону руки жовту, зелену, оранжеву фарби і намалює зверху багряно-червоне дерево. Добре, навчаю дітей користуватися пальцями рук раціонально: не одним вказівним, а всіма.

Якщо дошкільник вже багато часу провів з фломастерами і олівцями, то він не відразу прийме ваші умови малювати пальцями. Дівчинка Катя (3,5 роки) сказала: «А чому потрібно малювати пальцем, я не хочу». До певної міри вона вже заціклена на традиційності. Крім того, не всі хочуть «бруднити» руки.

Малювання на мокрому папері

До недавніх пір вважалося, що малювати можна тільки на сухому папері, адже фарба достатньо розбавлена водою. Але існує цілий ряд предметів, сюжетів, образів, які краще малювати на вологому папері. Потрібна неясність, розпливчатість, наприклад, якщо дитина хоче зобразити наступні теми: «Місяць в тумані», «Мій сон», «Осіній дощ», «Місто у ночі», «Квіти на вікні». Так я спочатку вчу дошкільника зробити папір трохи вологим. Якщо папір буде надмірно мокрим - малюнок може взагалі не вийти. Тому я рекомендую намочити в чистій воді грудочку вати, віджати її і провести по всьому листу паперу, або тільки по окремій частині. І папір готовий до відтворення пливучих образів.

Точковий малюнок

Дітям подобається все нетрадиційне тому, я прагну користуватися новітніми іноваціями. Малювання крапками відноситься до незвичайних прийомів. Для реалізації використовую фломастери, олівці, поставивши його перпендикулярно до білого листа паперу і починаємо зображати.

Але краще всього виходять точкові малюнки фарбами. От як це робиться. Сірник, очищений від сірки, туго замотується невеликим шматочком вати, а також використовую ватні палички які занурюється в густу фарбу. А далі принцип нанесення крапок такий же. Головне, відразу ж зацікавити дитину. Я підхожу з ватною паличкою, і говорю: «А хочеш, я тобі сьогодні покажу щось дуже цікаве?» Відмови, звичайно, не буде. Важливо потім обговорити з дошкільником, які краще всього предмети можна малювати методом точкового малюнка.

З накопиченням досвіду, оволодінням образотворчими вміннями діти починають зображати особливості предметів, передавати їх основні ознаки. Образи стають чіткими, впізнаваними, виразними, з'являється динаміка і пропорційність не тільки в зображенні людини і тварин, але і в зображенні рослин, дерев. Тому, художньо-творчі здібності, вміння та навички дітей необхідно я починала розвивати якомога раніше, оскільки заняття образотворчою діяльністю сприяло розвитку творчих здібностей, уваги, спостережливості, художнього мислення і пам'яті у дітей.

Працюючи з дітьми з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення використовую у роботі з ними нетрадиційні техніки малювання. Що дало не

аби як забезпечити розвиток сенсорної сфери не лише за рахунок виконання відповідних дій, вивчення властивостей зображуваних предметів, але й завдяки роботі з різноманітним матеріалами. Стимулювалася пізнавальна сфера та інтереси дітей. Відбувся розвиток словесно-логічного та наочно-образного мислення, активізувалися самостійно розумові і мовленнєві діяльності кожної дитини. Способів малювання з дітьми є дуже багато. Часто дитина не може пояснити свою тривогу словами, а от за допомогою малюнка їй це зробити значно простіше. Такі малюнки часто є різних кольорів, котрі переплетені лініями, таким чином, дитина показує у своїй роботі тривоги і страхи, котрі вона відчуває. Кожен елемент малюнка асоціюється з тим почуттям, яке дитина відчуває в певній ситуації.

Для розвитку творчої особистості в сучасній практиці дошкільної освіти рекомендується використовувати нетрадиційні техніки малювання. Технологія їх виконання цікава і доступна і дорослим, і дітям дошкільного віку. Існує багато технік нетрадиційного малювання, їх незвичайність полягає в тому, що вони дозволяють дітям швидко досягти бажаного результату. Кожній дитині цікаво малювати пальчиками, робити малюнки власної долонькою, ставити на папері плями і отримати кумедний малюнок. Дитина любить швидко досягти результату в своїй роботі, а перелічені вище нетрадиційні техніки сприяють цьому.

Список використаних джерел та літератури

1. Андросова В.М. Використання інноваційних технологій в роботі з дітьми логопатами старшого дошкільного віку для корекції вад звуковимови / В.М. Андросова // Розкажіть онуку. – 2004. – № 10–11. – 270 –
2. Біла К.Ю. Інноваційна діяльність в ДНЗ: Методичний посібник. - М: ТЦ Сфера, 2005.
3. Виноградова Н.А., Панкова О.П. Освітні проекти в дитячому саду. Посібник для вихователів. М.: Айріс-прес, 2008.
4. Іванова Н. В. Уява і творчість дітей. //Дошкільне виховання. - 2005. - №10.
5. Інноваційна діяльність педагога: від теорії до успіху. Інформаційнометодичний збірник /Упорядник Г.О. Сиротенко. – Полтава: ПОІППО, 2006. – 124 с.
6. Казакова Т. Р. Розвивайте у дошкільників творчість (конспекти занять малюванням, ліпленням, аплікацією). Посібник для вихователів дитячого саду. - М: Просвітництво, 2003.
7. Корзун А.В. Весела дидактика: використання Елементів ТРВЗ і РТВ в роботі з дошкільниками. - Мн.:, 2010р
8. Малювання з дітьми дошкільного віку: Нетрадиційні техніки, планування, конспекти занять. /Під ред. Р.Г. Казакової. - М: ТЦ Сфера, 2005. - (серія «Разом з дітьми»).

Карпенко Ольга,
вихователь ЗДО №7
Шепетівська ОТГ

Світ творення краси з особливими дітьми

Анотація: стаття присвячена питанням розвитку дитячої зображувальної творчості. У статті розглядаються нетрадиційні техніки малювання, що доступні дітям дошкільного віку та їх використання у роботі з дітьми з ООП. Розкриваються можливості використанням арттехнік та артприймів для розвитку творчих здібностей дошкільнят.

Ключові слова: творчі здібності, зображувальна діяльність, гурткова робота, модифікація, діти з ООП, нетрадиційні техніки малювання.

Abstract: the article is devoted to the development of children's visual creativity. The article examines non-traditional drawing techniques available to preschool children and their use in working with children with special needs. Possibilities are revealed by using art techniques and art methods for the development of creative abilities of preschoolers.

Key words: creative abilities, visual activity, group work, modification, children with OOP, non-traditional drawing techniques.

Для дитини дошкільного віку малювання - це захопливий світ яскравих, дивовижних образів. Створені дітьми малюнки вражають дорослих своєю безпосередністю, оригінальністю, бурхливістю фантазії. Особливий інтерес викликають у дошкільників нетрадиційні техніки малювання. Адже процес творчості за допомогою нетрадиційних інструментів - зовсім не складний, нагадує цікаву гру, а результат його - завжди позитивний незалежно від здібностей та обдарувань дитини.

Дошкільне дитинство - дуже важливий період у житті дітей. Саме в цьому віці кожна дитина уявляє себе маленьким дослідником, з радістю і здивуванням відкриває для себе незнайомий і такий вражаючий навколишній світ. Що різноманітніша дитяча діяльність, то гармонійніше відбувається всебічний розвиток дитини, реалізуються її потенційні можливості й перші прояви творчості, адже підлаштуватися під мінливий світ в умовах сучасності зможе лише креативна, творча особистість. Ось чому одним з найближчих і найдоступніших видів роботи з дітьми в дитячому садку є зображувальна, художньо-практична діяльність, що сприяє залученню дитини до творчості, дає їй змогу створювати щось красиве, незвичайне. Нажаль, є діти, які мають певні обмеження. Що ж робити з такими малюками? Відповідно рекомендацій МОН України на 2023-2024н.р «Необхідно створити умови організації освіти для дітей з особливими освітніми потребами. Зокрема, варто звернути увагу на такі пункти:

- діти мають продовжити здобувати освіту;
- потрібно створити безпечне навчальне середовище для таких дітей і надати якісні психолого-педагогічні послуги;
- врахувати зміни до нормативно-правових актів для забезпечення освіти осіб з ООП в умовах воєнного стану;

Суспільство зацікавлене в тому, щоб люди, що в ньому виховуються, мали змогу активно і цілеспрямовано пізнавати закони дійсності, знаходити нові форми задоволення своїх потреб, що постійно змінюються. Але ж Діти з особливими потребами - це діти, які мають освітні, комунікативні, медичні, психологічні, побутові, соціальні потреби, пов'язані зі стійким розладом здоров'я, які відрізняються від потреб більшості її однолітків. Це особлива соціальна група, яка має свої соціокультурні особливості й потребує особливих умов організації життєдіяльності й інтеграції в суспільство.

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначається, що дитина повинна прагнути відійти від шаблону, виявляти вигадку та фантазію, винахідливість, експериментувати, вдосконалювати. При цьому вона має вміти передавати свої думки, почуття, стан, настрої, фантазії через образотворчу діяльність.

Пріоритетними напрямками роботи ЗДО щодо розвитку творчих здібностей дитини є оновлення змісту навчально-виховного процесу, що виявляється у створенні належних умов забезпечення розвивального середовища, своєчасному розкритті природних задатків, нахилів і здібностей дитини, інтеграції родинного та суспільного виховання, формуванні готовності вихователя до інноваційної діяльності.

Зображувальна діяльність дає дитині змогу відкрити й пізнати навколишній світ, сформулювати уявлення про нього, виразити в малюнках своє розуміння світу і ставлення до нього.

Діти люблять малювати й із захопленням зображують усе, що їх оточує, що вони бачать, чують і відчувають. Дослідження вчених свідчать, що кожна людина - творець.

Але зазвичай її творчі здібності перебувають у прихованому стані й реалізуються лише за сприятливих умов. А найоптимальніший період для виявлення вроджених задатків людини - дошкільний та молодший шкільний вік. Тож, залучаючи дітей до малювання, можна «розбудити» вроджені задатки й розвинути творчі здібності.

На думку Д. Кодіної знайомство дітей з новими художніми матеріалами, інструментами та техніками допомагає розвивати їх творчість. Вона вважає, що пропонуючи дітям нетрадиційні техніки малювання, ми розвиваємо їх самостійність і творчу активність. Знання художніх прийомів для досягнення найбільшої виразності малюнка і вміння комбінувати різні техніки зображення пробуджують фантазію дітей, активізують їх спостережливість, увагу і уяву, допомагають виконати задумане, розвивають почуття форми і сприйняття кольорів, сприяють вихованню художнього смаку і відводять творчість дітей далеко від стандартів і шаблонів.

Із раннього віку діти намагаються відобразити свої враження про навколишній світ у зображувальній творчості. Для цього їм не потрібні фарби, пензлі, олівці. Вони малюють пальчиками чи долоньками на завітнілому вікні, паличкою на піску, водою, розлитою на столі, інколи маминою помадою чи зубною пастою на склі тощо.

Працюючи з дітьми з ООП, також використовую Програму розвитку дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку від 3 до 7 років «Віконечко». Адже дітям характерні такі труднощі: у дошкільників із затримкою психічного розвитку формують вміння

проводити вертикальні, горизонтальні, замкнені заокруглені лінії, малювати замкнені форми, крапки, мазки, створювати кольорові плями.

Тому заняття мають бути спрямовані на формування та розвиток наочно-дійового мислення; зорового, слухового, дотиково-рухового сприймання; просторової орієнтації; фіксуєної, супроводжуючої, плануючої функції мовлення. Під час занять діти ознайомлюються з використанням різноманітного приладдя: фарб, олівців, пензлів, фломастерів; кольорами та формами предметів, розрізняють їх, вчаться визначати просторові відношення в межах аркуша паперу – низ, верх, ліворуч, праворуч. Перед зображенням на папері доцільно ознайомити дітей з конкретним предметом або явищем. Для цього слід використовувати наочність: реальні предмети та муляжі, природні явища варто спостерігати. З цією метою теми занять доцільно пов'язувати з явищами природи,

предметами навколишнього середовища, дитячими іграми, що відповідають певній порі року.

Природний потяг до малювання проявляється дуже рано, а відтак діти освоюють нові прийоми відображення навколишньої дійсності в особистій художній творчості. Саме тому так важливо ознайомити дітей з різними техніками зображувального мистецтва, зокрема з нетрадиційними.

Використання нетрадиційних технік та засобів малювання в різних вікових групах (модифікація для дітей з ООП)

У кожен період дошкільного віку ми використовуємо певний набір нетрадиційних технік зображувальної діяльності, які відповідають віковим можливостям дітей:

- молодший дошкільний вік - різновиди кляксографії, малювання долонькою, пальчиком, кулачком, відтиснення зібганим папером, поролоном, ватними паличками, сірниковою коробкою, склянкою, «печатками» з картоплі, яблуками тощо.

Модифікація: малювання долонькою, пальчиком, ватними паличками, печатками з картоплі, яблуками та поролоном.

- середній дошкільний вік - до вищезазначених технік додаємо відбиття листям, малювання гілочкою, жорстким напівсухим пензлем, восковою крейдою чи свічкою, малювання з використанням шаблонів та трафаретів, чорно-білий **граттаж** (це спосіб виконання малюнка шляхом процарапування гострим інструментом паперу або картону, залитих тушшю), **фронтаж** (натирання). Для малювання в цій техніці буде потрібно аркуш паперу, який розташовується на плоскому

рельєфному предметі. Потім по поверхні паперу потрібно почати штрихування незаточеним кольоровим або простим олівцем.) **набризк звичайний** (пензель набирають фарбу і злегка вдаряють ним об картон або палець вільної руки, тримаючи над поверхнею аркуша, до якого прикладений шаблон чи трафарет. Фарба розбризкується, заповнюючи проріз трафарету чи простір аркуша навколо шаблону. Для розбризкування фарби можна також використовувати зубну щітку), **монотипія** (це техніка «унікального відбитка», при якій гладку поверхню або аркуш паперу покривають фарбою, а потім роблять з неї відбиток на аркуші.

Модифікація: відбиття листям (монотипія), малювання жорстким напівсухим пензлем, гілочкою.

- старший дошкільний вік - окрім уже відомих дітям технік, використовуємо нові - кольоровий граттаж, аплікація з яєчної шкарлупи (пофарбованої крупи, солі тощо), малювання свічкою, аквареллю, гуашшю, малювання мильними бульбашками тощо.

Модифікація: фарбування на крупі, солі, малювання мильними бульбашками.

Нетрадиційні інструменти:

- тички різних розмірів
- тонкі гілочки з дерева
- поролон
- печатки, штампи, зібганий папір, пробки
- палички від морозива, коктейльні трубочки
- ватні кульки, ватні палички, повітряні кульки
- зубні щітки
- піпетки
- йоржики для миття пляшок
- гумки
- свічки
- пір'я тощо

Численність матеріалів ставить перед дітьми нові завдання й активізує уяву та фантазію. Кожна з цих технік - маленька гра. Їх використання дає дітям змогу відчувати себе розкутими, сміливими, неординарними, розвиває уяву, творчі здібності, креативне мислення, надає повну свободу для самовираження.

Моє завдання полягає в тому, щоб розвинути творчу уяву малюка, навчити бачити і відтворювати навколишній світ по-своєму. Тому, впроваджуючи оновлений Базовий компонент дошкільної освіти та програму «Віконечко» за напрямом «Дитина у світі мистецтва», з дітьми середнього дошкільного віку я намагаюсь виявляти і розвивати творчість дитини шляхом нетрадиційних форм, методів і прийомів у зображувальній діяльності.

Так з'явилися система гурткової роботи з дітьми «Чарівний пензлик».

Впродовж навчального року діти з ООП знайомились з різними методами малювання. До прикладу:

Тема	Нетрадиційна техніка	Мета	Місяць
«Осіньне дерево»	Малювання зібганим папером	Познайомити з прийомом малювання зібганим папером. Розвивати самостійність, уяву, дрібну	жовтень

		<p>моторику рук. Виховувати охайність. Вчити бачити красу осінньої природи, продовжити використовувати техніку малювання зібганим папером. Розвивати ритм і кольоросприйняття. Виховувати самостійність.</p>	
«Осінній килим»	Монотипія (відбиток листя)	<p>Ознайомити дітей з новим способом нанесення малюнка з допомогою листя-монотипією. Формувати вміння створювати відбитки листя різного розміру та форми, вчити розрізняти величину, розвивати дрібну моторику. Виховувати дбайливе ставлення до всього що їх оточує.</p>	
«Червона калина»	Малювання пальчиком (колективне)	<p>Продовжувати знайомити дітей з народними символами України(калинкою). Учити малювати пальчиками ягідки калини,</p>	листопад

		<p>наносючи крапки фарби на задане місце на всій поверхні аркуша, закріпити червоний колір. Розвивати дрібну моторику рук, вміння орієнтуватися на аркуші паперу, творчу уяву, мислення. Виховувати цікавість до заняття, бажання малювати колективно.</p>	
«Дружна сімейка»	Штапування яблуком	<p>Вдосконалювати навички дітей при малюванні в техніці «штапу». Розвивати вміння створювати композицію.</p>	
«Перший сніг»	Малювання ватними паличками	<p>Вчити зображувати сніг за допомогою ватних паличок.</p>	грудень
«Дві пташечки»	Малювання долонькою	<p>Продовжувати знайомити дітей з технікою малювання пальчиками і долонею. Закріпити вміння дітей наносити фарбу долонями і пальцями по всьому аркуші</p>	

		паперу, використовуючи різні кольори для риб, каміння, водоростей. Підтримувати бажання доповнювати зображення деталями. Підводити дітей до сюжетного зображення.	
«Нагодуємо птахів взимку»	Малювання пальчиком	Продовжувати вчити дітей малювати відбитком пальчика, використовуючи жовту фарбу. Вчити малювати точки (корм для птахів). Створити радісний настрій-нагодувати птахів взимку. Виховувати самостійність та охайність.	січень
«Гостинчик для білочки» (шишка)	Штапування за допомогою пінопласту	Продовжувати знайомити дітей з лісовими мешканцями. Поглибити знання про білку, її спосіб життя, звички, описати білку за схемою. Ознайомити з новим видом нетрадиційної техніки малювання (штамп пінопласту) Виховувати	

		дбайливе ставлення до природи.	
«Дерево в снігу»	Штамування пухирчастою плівкою	Розширити знання дітей і вміння використовувати нетрадиційні техніки для малювання. Познакомити дітей з новим видом образотворчої діяльності- «штамування пухирчастою плівкою». Розвивати у дітей відчуття композиції, кольоросприйняття, фантазію, творчі здібності, дрібну моторику рук. Закріпити вміння дітей акуратно використовувати фарбу при роботі. Виховувати інтерес до зимових явищ природи, емоційну чуйність, інтерес до процесу малювання.	Лютий
«Зимове сонечко»	Малювання долонькою	Продовжувати вчити дітей малювати долоньками промені для сонечка. Закріпити жовтий колір. Розвивати	

		творчі здібності. Виховувати акуратність в роботі	
«Вербові котики»	Малювання пальчиком	Продовжувати вчити малювати пензликом тонкі лінії (гілочки) та відбитком пальчика (цвіт). Розвивати творчість, уяву. Виховувати самостійність.	березень
«Гілка з листочками»	Штапування листочками	Вчити малювати гілку з натури, передавати форму листочків. Закріпити колір. Розвивати просторові уявлення. Виховувати охайність	
«Кульбабки»	Малювання зібганий папером	Вчити дітей малювати квіти кульбаби, на зеленому фоні, зібганим папером. Розвивати уяву, фантазію, вміння помічати красу навколо себе, виховувати охайність.	квітень
«Квіти для мамі»	Відбитки долоньок та ніжок.	Залучити дітей до приготувань, пов'язаних з Днем матері, розширювати уявлення дітей про родинні	

		стосунки. Вчити дітей створювати малюнок квітів відбитком долоньок та ступні. Виховувати охайність у роботі, бажання робити приємне рідним	
--	--	---	--

Пальці у фарбі? Це не необережність, це – мистецтво! Адже пальчиками теж чудово можна малювати. Дитина може наносити на аркуш крапки, смужки, плями різної форми та розміру, а потім складає з них предмети або сюжет. Серед них такі, як «Намисто з горобини», «Прикраси для ялинки», «Грона калини», «Вербові коти», «Комаха-сонечко» тощо.

Малювання штампами – надаю перевагу (найчастіше використовувала) паралонові штампи – вони м'які, зручні, безпечні, багаторазового використання на відміну від картопляних.

А в якому захваті були діти, малюючи долонями тюльпани, коктейльними трубочками ялинку, зібганим папером Кльбабки, ватними паличками підсніжники та сніг!

Усе це захоплює малюків, розвиває у дітей фантазію, приносить дітям радість, пробуджує їхню уяву, виховує естетичний смак, самостійність, творче уявлення.

Висновок: як результат, дитина навчається бачити, відчувати цей світ, сприймати його як диво. Малювання — це своєрідна мова, за допомогою якої дитина передає свої сприйняття, свої думки про навколишній предметний світ. Зображувальна діяльність дітей — це не тільки задоволення їхньої потреби в зображенні світу, а й спосіб пізнання дійсності. Адже притаманні їм своєрідність мислення й фантазія, безпосередність поєднуються з багатьма елементами життєвої правди з дітьми приносить велике задоволення не тільки мені, а, перш за все, моїм вихованцям, воно привчає дітей думати, вирішувати, проявляти творчу ініціативу і самостійність. Разом з тим, розвиває уяву та фантазію

Малювання нетрадиційними техніками спонукає до нових творчих пошуків, викликає бажання вигадувати щось нове. Поєднання фарб різних кольорів вчить бачити красу, розвиває їх творчу уяву, естетичний смак. Діти стають більш активними, уважнішими до навколишнього світу.

Заняття, на яких я використовую нетрадиційну техніку малювання, не лише розвиває творчу активність, пробуджує у дітей фантазію, активізує їх спостережливість, увагу, уяву, розвиває почуття форми і сприйняття кольору, сприяє вихованню художнього смаку, а й приносить велике задоволення не тільки мені, а перш за все, моїм вихованцям. Діти отримують велике задоволення, це викликає гарний настрій, що, в свою чергу, сприяє активному засвоєнню умінь і розвитку творчих здібностей. Адже мистецтво має таку властивість, і (що непомітно для нас самих) навчає радіти, любити, бути щасливими, навчає сприймати і помічати прекрасне.

Список використаних джерел та літератури

1. Горошко Н.А. Зображувальна діяльність у дошкільних навчальних закладах: малювання, апплікація / Н.А. Горошко. – Х., 2007. – 224 с.
2. Кодіна Д. Н. Нетрадиційні техніки малювання / Д. Н. Кодіна // Сучасна дошкільна освіта. – 2009. – № 5. – С. 15-16.
3. Курочкіна М. Методи розвитку творчі здібності молодших школярів / М.Курочкін // Виховання школярів. – 2009. – № 4. – С.48-51.
4. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О.І. Білан.-Вид. 2-ге,зі зм.і доп.-Тернопіль : Мандрівець, 2022.-216 с.
5. Програма розвитку дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку від 3 до 7 років «Віконечко»/ за ред. Л.І. Прохоренко. – 2018. 236 с.
0. Інтернет ресурси:
Сайт Педрада.: <https://oplatforma.com.ua/article/3088-rekomendats-shchodo-roboti-ditsadkv-u-20222023-navchalnomu-rots>

Кобець Юлія,
вихователь ЗДО №9
Нетішинська МТГ

Гурток «Комп'ютерна грамота», як засіб формування цифрової компетентності дітей дошкільного віку

Анотація: У статті розкрито значення комп'ютерної грамоти, як засобу формування цифрової компетентності дітей дошкільного віку у сучасних умовах розвитку освітньої системи. Розкривається питання про становлення особистості дитини та про те, як закладаються основи знань, понять та уявлень. Також у статті описується парціальна програма «Комп'ютерна грамота для малят», її мета, принципи та основні завдання.

Ключові слова: комп'ютерна грамота, цифрова компетентність, комп'ютер, дитина, спеціальна комп'ютерна термінологія, гурток, заняття.

Abstract: The article reveals the importance of computer literacy, how the formation of digital competence of preschool children has changed in the modern conditions of the development of the educational system. The question of the formation of a child's personality and how the foundations of knowledge, concepts and ideas are laid is revealed. The article also describes the partial program "Computer Literacy for Toddlers", its purpose, principles and main tasks.

Key words: computer literacy, digital competence, computer, child, special computer terminology, circle, classes.

Вступ. У сучасних умовах розвитку освітньої системи України комп'ютер є своєрідним "інтелектуальним знаряддям", що дозволяє людині вийти на новий інформаційний рівень. У дошкільному віці відбувається становлення особистості дитини, закладаються основи знань, понять, уявлень.

Комп'ютерна грамота – один із напрямів варіативної частини оновленого Базового компонента дошкільної освіти.

Комп'ютеризація дошкільної освіти є невід'ємною складовою інформатизації суспільства. У варіативній складовій новій редакції Базового компоненту дошкільної освіти введено освітню лінію «Комп'ютерна грамота», яка ґрунтується на засадах:

1) компетентнісного підходу до розвитку особистості, збалансованості набутих знань, умінь, навичок, сформованих бажань, інтересів, намірів та особистісних якостей і вольової поведінки дитини;

2) надання пріоритету соціально-моральному розвитку особистості, формування у дітей уміння узгоджувати особисті інтереси з колективними;

3) формування у дітей цілісної, реалістичної картини світу, основ світогляду. [1].

У варіативній частині Державного стандарту дошкільної освіти в рамках освітнього напрямку "Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі. Комп'ютерна грамота визначено поняття цифрової компетентності, окреслено показники сформованості емоційно-ціннісного ставлення відповідних знань та навичок дошкільника, а також участь батьків у їх формуванні. [3]

Цифрова компетентність — це здатність використовувати інформаційно-комунікаційні та цифрові технології для задоволення власних індивідуальних потреб і розв'язання освітніх, ігрових завдань на основі набутих елементарних знань, умінь, позитивного ставлення до комп'ютерної та цифрової техніки. [3]

Парціальна програма "Комп'ютерна грамота для малят" є добрим стартом для ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з комп'ютерними технологіями, реалізує принцип наступності й забезпечує розвиток і виховання дошкільників відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти.

Метою програми є:

- навчання дітей старшого дошкільного віку комп'ютерної грамоти;
- формування інформатичної компетенції;
- розвиток пізнавальних процесів;
- формування віри у власні можливості;
- всебічний розвиток дошкільника.

Програма "Комп'ютерна грамота для малят" побудована за такими принципами:

- принцип розвивального навчання;
- принцип єдності навчання і виховання;
- принцип систематичності й послідовності;
- принцип доступності;
- принцип свідомості й активності дітей у засвоєнні знань й їх реалізації.

Основні завдання програми:

- формувати обізнаність із комп'ютером, способами керування комп'ютером за допомогою клавіатури, "миші";
- формувати здатність розуміти і використовувати спеціальну термінологію (клавіатура, екран, програма, диск, клавіша, комп'ютерні ігри тощо);
- навчати елементарних прийомів роботи з комп'ютером у процесі виконання ігрових і навчально-розвивальних програм, створених для дітей дошкільного віку;
- формувати вміння дотримуватися правил безпечної поведінки під час роботи з комп'ютером. [6]

До кожного тематичного розділу подано освітні завдання й орієнтовані показники компетенції дитини.

Програма складається з трьох розділів: "Ознайомлення з комп'ютером", "Комп'ютер-чарівник", "Комп'ютер і гра".

Основна частина. Для реалізації умови успішного освітнього процесу заняття з комп'ютерної грамоти для малят проводять у спеціально обладнаному приміщенні.

Організовуючи роботу дітей старшого дошкільного віку на комп'ютері, потрібно дотримуватися санітарно-гігієнічних вимог, визначених нормативними документами. [5]

Заняття з комп'ютерної грамоти для старших дошкільників організовують у другу половину дня. Тривалість заняття становить 20-25 хвилин. Час перебування дитини за комп'ютером не має перевищувати 10 хвилин, кількість дітей на занятті - до 10.

Заняття з комп'ютерної грамоти я проводжу з підгрупами дітей, це забезпечує можливість індивідуальної роботи дошкільників з комп'ютером та здійснення диференційованого підходу до кожної дитини. Заняття з дітьми будуються на ігрових методах і прийомах. Це дозволяє дітям у цікавій, доступній формі отримати знання,

вирішити поставлені завдання. На кожному занятті передбачається засвоєння дітьми теоретичних знань і оволодіння практичними навичками.

Структурою заняття з комп'ютерної грамоти є:

- розповідь педагога;
- бесіда з дітьми;
- дидактичні ігри;
- практична діяльність дітей на комп'ютері.

Під час занять і в повсякденному житті використовують дидактичні ігри, що спрямовані на:

- формування у дітей здатності розуміти і використовувати спеціальну термінологію (клавіатура, екран, програма, диск, клавіша, комп'ютерні ігри тощо);
- формування у дітей уявлень про правила безпечної поведінки під час роботи з комп'ютером;
- формування у дітей уявлень про графічний редактор Paint.

У роботі з дітьми використовують лише ліцензовані навчальні програми для дітей дошкільного віку, що складаються з різних вправ та ігор освітнього характеру і сприяють формуванню у дітей основ комп'ютерної грамотності.

Заняття з комп'ютерної грамоти складаються з 3-х частин: підготовчої, основної та заключної.

У підготовчій частині заняття відбувається ознайомлення дітей з ходом заняття. В цій частині проводяться розвиваючі ігри, бесіди, які мають на меті підготовку дитини до роботи з комп'ютером, допомагають їй впоратися з поставленим завданням, проводяться гімнастика для очей та пальчикова гімнастика, а також гімнастика для підготовки зорового, моторного апарата до роботи з комп'ютером.

Основна частина заняття включає вивчення та закріплення нової теми, самостійну роботу дітей з комп'ютером, індивідуальну роботу педагога з дітьми. Ця частина заняття може бути продовженням підготовчої частини, її доповненням або заохоченням. В цій частині заняття педагог намагається сформувані необхідні дитині навички в роботі з комп'ютером, зокрема з мишею, клавіатурою, меню.

Заключна частина заняття, необхідна для зняття зорової напруги. Саме в цій частині заняття проводиться з дітьми гімнастика для очей, відпочинок під музику, також підводиться підсумок заняття, де ще раз закріплюється з дітьми новий матеріал, назви, які необхідно запам'ятати, з'ясувати що їм сподобалось, а що давалось важче[6].

Висновок. Отже, на мій погляд, формування у дітей навичок роботи з комп'ютером – процес складний та тривалий, адже можуть виникати проблеми, пов'язані із засвоєнням неправильних дій, із недоліками у роботі з клавіатурою, мишею, програмами, які потім буде важко скорегувати. З цією метою доцільно привертати увагу до правильно виконаних дій, заохочувати бажання повторити їх, радіти успіхам. У ході спілкування з комп'ютером потрібно виховувати інтелектуальні, вольові та емоційні якості особистості дитини, культивувати звичку до свідомої та сумлінної праці, уміння долати труднощі, переживати радість пізнання та досягнення успіху [7].

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція). Київ. 2021. 26 с.
2. «Вимоги до організації занять дітей з комп'ютером в ДНЗ». Інтернет – ресурс. URL: <https://studfile.net/preview/7220411/>

3. Комп'ютерна грамота для малят. Парціальна програма для дітей старшого дошкільного віку. авт. В.В.Семизорова, О.В.Вайнер, О.М.Болотова. Тернопіль, Мандрівець. 2018. С.4 – 7.
4. «Методичні рекомендації щодо організації навчання комп'ютерної грамоти дітей в дошкільному навчальному закладі» - URL: http://doshkosvita.blogspot.com/2013/11/blog-post_26.html
5. Рейпольська О. Дошкільне виховання. 2021р. №9.С.10-12.

Ковальська Оксана,
завідувачка кафедри теорії і методики дошкільної
та початкової освіти Хмельницького ОІППО
імені Анатолія Назаренка,
кандидат педагогічних наук

Психологічна підтримка дітей та дорослих в умовах травмівних подій

Анотація. Стаття розкриває суть проблеми, що різні події можуть стати глибоко травмівними як для дітей, так і для дорослих; що варто розрізняти психоемоційні стани, в яких діти і дорослі можуть опинитися, проживаючи ці події; і як, застосовуючи найпростіші вправи, практики, техніки, швидше подолати наслідки цих травмівних подій, відновити ресурс і повернутися до нормального життя.

Ключові слова: травмівна подія, психологічна травма, стрес, депресія, вправи, практики, техніки, психоемоційне відновлення, життєвий ресурс.

Через невиправдане військове вторгнення росії на територію незалежної України, сьогодні ніхто із дітей та дорослих не почувається в безпеці. Втрати рідних на фронті, постійні тривоги, ракетні й дроніві атаки, руйнування осель, пожежі, загибель людей, тварин... Усі ці травмуючі події змушують нас нервувати, хвилюватися за життя рідних вдома і на фронті, переживати страшенний душевний біль, енергетично виснажуватися та втрачати інтерес до життя.

Серед цих подій нам варто пам'ятати, що діти, тим паче в дошкільному віці, є найуразливішою категорією, оскільки у них ще не сформована психіка, вони досить гостро сприймають травмуючі події, не вміють і не можуть контролювати реакції свого організму на стрес. Як наслідок, у них може виникнути психологічна травма, яка може істотно вплинути на життя дитини та спричинити порушення у її подальшому психічному розвитку. Добре, якщо під час таких травмуючих подій поряд з дитиною буде доросла людина, якій дитина довіряє, яка зможе пом'якшити негативні впливи стресових травмуючих подій і відновити нормальний психоемоційний стан дитини.

Проте, не лише воєнні дії можуть стати причиною психологічної травми дитини. Травмуючою подією може стати хвороба або інвалідність когось з рідних, втрата близької людини чи домашнього улюбленця, втрата батьками роботи, житла, напади, пограбування, згвалтування та інші події, що можуть емоційно розхитати дитячу психіку та порушити відчуття безпеки.

Такі діти можуть лякатися гучних звуків, подій, що нагадують про травму; мати проблеми зі сном; ставати замкнуті та мовчазні або навпаки, нервові й дратівливі. Їхні малюнки, ігри, розповіді можуть бути дзеркальним відображенням травмуючої події, яку дитина переживає знову і знову. Така дитина може почати смоктати палець, гризти нігті, рвати на собі шкіру, волосся та ін.

Якщо ми, дорослі, помічаємо такі ознаки, варто звернутися до практичного психолога або психотерапевта, який визначить психоемоційний стан дитини та підбере засоби стабілізації її психоемоційного стану. Якщо ж немає на даний момент можливості звернутися до фахівців, дорослі повинні стати дитині тією психологічною допомогою, яка зможе допомогти відновити психоемоційну впевненість і стабільність. Дорослий має демонструвати поведінку, яка стане дитині орієнтиром та прикладом для наслідування, як реагувати на труднощі, бути господарем свого життя, не опускаючи руки при найменших труднощах. Якщо ж батьки намагатимуться від дитини приховати існуючу небезпеку, удаватимуть спокій та демонструватимуть награну впевненість, то діти теж навчаться лукавити і ховатимуться від страху за удаваною безпекою, замість того, щоб реально усвідомлювати загрозу і бути готовими до дій, пов'язаних з нею.

У разі небезпеки, для того, щоб попередити або зменшити ризик виникнення в дитини психологічної травми, дорослим варто знати і дотримуватись **певних правил**:

1. Забрати дитину з небезпечного місця, щоб відновити відчуття безпеки і залишати поруч лише з тими людьми, яким вона довіряє.

2. Багато часу проводити з дитиною разом, не залишати її на довгий час на самоті, бо тоді відчуття небезпеки й незахищеності може повернутися. Добре разом з дитиною гуляти, малювати, читати, готувати. Будь – яка справа, виконана з рідною людиною, буде повертати дитині відчуття сім'ї, затишку, захищеності.

3. Приєднуватися до почуттів дитини. Дорослі часто намагаються обходити стороною почуття дитини, применшувати їх значимість, ігнорувати або одразу давати поради. А потім дивуються, що після їхніх порад, замість подяки, чують у відповідь докір: «Ти мене не розумієш!» Виявляється, що лише приєднавшись до почуттів дитини, переживши разом з нею травмуючі події разом, ми стаємо ближчі один до одного, рідніші, і допомагаємо звільнитися від того, що нас хвилює та гнітить.

4. Добре, якщо з плином часу, дитина буде готова повернутися до розмови про травмуючі події. Тоді можна буде проговорити їх і допомогти дитині пережити та осмислити те, що сталося. Якщо ж в дитини виникнуть запитання про подію, що сталася, то дорослим варто чесно на них давати відповідь, але у тій доступній формі, яка відповідає віку дитини, без зайвих подробиць. Проте, якщо дитина не хоче згадувати неприємні події, то ні в якому разі не примушувати її до травмуючої розмови.

5. Будувати з дитиною плани на майбутнє, мріяти, фантазувати. Наголошувати на тому, що ви вже разом і у безпеці, що ви впоралися з проблемою. Підтримкою і опорою у цій ситуації можуть стати родинні фотографії, які нагадуватимуть про щасливе життя в минулому і проектуватимуть впевнене майбутнє.

6. Намагатися якомога швидше повернути дитину до звичного життя, налагодити розпорядок дня, щоденні справи, доручення, навчання, хобі. Ці ресурсні активності відновлять у дитини відчуття звичного життя і повернуть спокій та впевненість. Якщо ж дитина не хоче повертатися до цього життя, протестує, зависає у гаджетах, то вона буде виходити із психологічної травми довго і складно.

7. Підтримувати ті звичаї та ритуали, які було заведено дотримуватися в родині. Наприклад, почитати казку перед сном, обійняти й поцілувати один одного ввечері чи вранці, разом снідати чи вечеряти, готувати разом обід, накривати на стіл та ін. Такі сімейні ритуали допомагають дітям швидше повернутися до звичного життя, відновити відчуття стабільності й впевненості.

8. Не можна дитині забороняти плакати чи сумувати, якщо вона переживає втрату рідної людини. Щоб полегшити її біль, варто запропонувати свою підтримку й турботу, щоб пережити ці події разом. Якщо дитина сумує за домом, втраченими

іграшками, домашнім улюбленцем, їй можна привезти улюблену її іграшку, або подарувати схожу, перетворивши «стару» на «нову». Можна переключити її увагу на догляд за іншим домашнім улюбленцем. Можна запропонувати написати листа померлому родичу, де розказати, як сильно ви його любите і сумуєте за ним. Не можна за таких обставин ігнорувати переживання дитини. Фрази «забудь», «зараз не до твоїх проблем», «ти ще маленький», «зрозумієш, коли виростеш» можуть ще більше погіршити психологічний стан дитини і привести до розчарування та нових страхів.

9. Дорослим варто пам'ятати, що психологічно травмована дитина потребує багато любові та схвалення. Її потрібно весь час підтримувати і хвалити за все, що вона робить і хоче зробити. Поділяти її бажання, обговорювати та складати спільні плани, втілювати їх в життя і насолоджуватися щасливими миттями, проведеними разом. Адже, немає кращої допомоги для переживання психотравмивної події, аніж безумовна любов і щира турбота близьких людей [1].

Щоб допомогти дитині заспокоїтися та зняти психоемоційне напруження, можна запропонувати разом виконати певні **практики**:

1. **Робота з глиною, пластиліном, фарбами, орігамі, боксерська груша, дартс** – усе це перемикає увагу дитини і дозволяє заспокоїтися.

2. **Ігри з водою**: напустити у ванну води і запускати паперові кораблики; прийняти ванну, полежати у воді; переливати воду з однієї ємності в іншу; пускати мильні бульбашки або бігати за бульбашками та лопати їх.

3. **Ігри в «сніжки»**, коли беремо старі газети або прості аркуші паперу, зіжмакаємо їх в «кульки», ставимо в центрі кімнати корзину або коробку і закидуємо туди паперові кульки з різної відстані. Або, кидаємо одне в одного «сніжки», ховаючись за диваном, кріслами чи стільцями.

4. **Масаж перед сном**, коли за 10–15 хвилин до сну ми проводимо час із дитиною, погладжуємо їй спинку, ручки, ніжки, масажуємо гомілки і, одночасно, розповідаємо казочку або якісь позитивні історії.

5. **Динамічні вправи**, такі, як: тупання ногами, ляскання долонями по корпусу та ногам, потягування, гойдання, трясіння, струшування, махові рухи тощо - допомагають знизити напруження. Можна запропонувати дитині стати рівно й по черзі робити махи то лівою, то правою ногою, при цьому, дитина нехай якомога сильніше струшує розслабленими кінцівками. Коли вона виконає 10—15 рухів кожною ногою вперед, можна запропонувати зробити таку саму кількість рухів ногами назад тощо.

6. **Уявні подорожі, дії, вправи, спираючись на якийсь образ**. Так, можна запросити дітей подорожувати на уявній хмаринці, коли вони лягають на килим, розводять руки в сторони, заплющують очі і уявляють, що лежать на хмаринці. Їхні руки, ноги та спина відпочивають на ній, наче на пухкій подушці. Вмикаємо аудіозапис із звуками природи і пропонуємо полетіти на хмаринці в якесь уявне місце, потім – повернутися назад і всім розповісти, де побували і що побачили під час своєї подорожі [4].

Вправа «Веселий танець» спонукає поліпшенню настрою, може створювати в дітей заряд бадьорості і радості на цілий день. Вмикаємо веселу музику і пропонуємо дитині разом з дорослими станцювати танець радості новому дню, не обмежуючи дитину ні в рухах, ні в емоціях.

Вправа «Штанга», коли дітям пропонується уявити себе спортсменами–важкоатлетами, яким треба підняти штангу. Вони стають у стійку, ноги ставлять на ширині плечей, злегка згинають коліна. Потім нахиляються, опускають руки вниз і уявляють, що відривають штангу від підлоги. Після цього уявно кидають штангу, видихають і розслабляються. Повторюють вправу ще декілька разів.

Вправа «Котик на сонечку», коли дитина лягає на бік або живіт і уявляє себе котиком, що гріється на сонечку. Кошеняті тепло й добре, його кінцівки розслаблені, шия м'яка. Аж раптом з'являється похмура хмаринка і закриває сонечко. Кошеняті стає холодно, воно підтягує лапки до грудей, згортається клубочком. Аж ось хмара відлітає, знову визирає сонечко. Його промінчики зігрівають кошеня й воно потягується — дитина розслабляє спину та кінцівки на 5—10 секунд.

Вправа «Цуценя обтрушується після купання», коли ми просимо діток пригадати, як цуценя це робить чи показуємо фрагмент відеоролика, де цуценя обтрушується усім тілом — від носа до кінчика хвоста. Потім, пропонуємо дітям уявити себе цуциком після купання і продемонструвати, як він обтрушується, задіюючи голову, плечі, руки і усе тіло. Для цього діти стають на килимок так, аби не заважати одне одному. Спочатку діти мають легко потрусити головою, потім — плечима та руками, наостанок - «обтрусити» усе тіло. Звертаємо увагу дітей на їхні відчуття під час виконання цих рухів.

Вправа «Клубочок». Дорослому пропонується взяти клубочок ниток, дати дитині кінчик клубочка, відійти від дитини на невелику відстань і попросити смикнути за нитку. Коли дитина смикне, скажіть: «Я поруч». Потім варто збільшити відстань до дитини на кілька кроків і знову повторити спробу. Такий вид діяльності допомагає дитині встановити з рідною людиною постійний зв'язок, відчувати її присутність, розуміти, що про неї дбають і не залишать наодинці у небезпечній ситуації. За потреби, можна зробити із нитки браслетики на руку собі та дитині — як символ зв'язку [2].

Такі вправи, що мають за основу певний «образ», допомагають дітям точніше зрозуміти принцип виконання певного руху, щоб виконати його максимально точно і досягти ефекту розслаблення та зняття психоемоційної напруги.

Про те, що дитина долає наслідки психотравмивної події й виходить з тривожного стану, будуть свідчити позитивні зміни, серед яких: відчуття душевного спокою, рівноваги, впевненості. Ви побачите, як вона знову живе і радіє життю, усміхається, весело розмовляє, спокійно спить. У неї відсутня емоційна напруга, з'являється здатність до емпатії, самодопомоги і взаємодопомоги, налагоджується спілкування з іншими людьми, відновлюється довіра, осмислюються цінності та пріоритети в житті.

Щоб уберегти себе від травмивних подій під час війни, багато хто з дорослих обмежують травмуючі фактори: зменшують перегляд новин, обмежують коло спілкування тощо. Адже, раптові соціальні зміни і необхідність пристосування до травмуючих подій створюють на людину шалений тиск. Проте, це не завжди допомагає уникнути стресу та реакцій, які він спричиняє. Гнів, агресія, як одна із реакцій - це прояв захисних механізмів психіки людини на безпорадність, протест проти незворотності подій та неможливості змінити минуле. Усвідомлений та «якісний» прояв гніву чи агресії дозволяють вивільнити накопичену руйнівну енергію тривоги, що супроводжується м'язовим напруженням, тахікардією, загостренням

хронічних захворювань тощо. Перебуваючи у такому стані, людина не усвідомлює своїх переживань і того, як проявляє їх, або активно це заперечує.

Коли відбувається виснаження активних сил організму, людина входить в стан депресії. Ступінь і глибина депресивного перебігу залежать від внутрішнього дозволу людини самій собі бути в депресії. У цій фазі переживання травмивних подій людина може почати біdkатися й оплакувати утрачене минуле тощо. У такий спосіб психіка людини прощається з тим, що було цінним, важливим і значущим, і поступово готується відпустити минуле, щоб здійснити перші кроки в майбутнє.

Іноді, людині, яка має виражені прояви переживання депресії, пригнічення, туги, оточення починає активно пропонувати варіанти «переключення», керуючись, виключно, найліпшими намірами. Проте, людина, яка тужить, може сприймати спроби інших відволікти її від переживань як знецінення прожитого. Також, вона може почати захищати своє «право сумувати». Однак інколи, «переключення» уваги на виконання повсякденних справ і обов'язків, дає людині змогу відновити свій внутрішній ритм життя. Звичайно, вона може «випадати» на певний час із звичного стану — повертатися до спогадів і переживань, але, увійшовши в нього - все-таки продовжувати жити звичним життям.

Такій людині незрозумілими є фрази, які «заморожують» горе, на кшталт: «візьми себе в руки», «він не помер», «він назавжди залишиться з нами», оскільки виглядають для неї як ігнорування або знецінення події, яку вона переживає. Правильними у цій ситуації будуть фрази підтримки «Я тебе слухаю», «Я поруч» тощо, адже варто пам'ятати, що біль завжди потребує «виходу».

З плином часом, «пережитий біль» має перетворитися на прийняття минулого як цінності життєвого досвіду, інколи людина усвідомлює вдячність за цей досвід. У неї відроджується бажання жити, виникає потреба у формуванні нових життєвих орієнтирів, нових цінностей.

Проте, слід усвідомлювати, що така людина залишається ще досить вразливою і може періодично повертатися до агресивних або депресивних станів у своїй поведінці. Проте, інтенсивність переживань і тривалість повернень щоразу будуть скорочуватися в часі.

Отже, у разі виникнення психотравмивної ситуації, людина може відчувати різні переживання, по-різному реагувати на ті чи інші обставини, що є природним. Лише після проходження всіх фаз посттравматичного стану, вона може повернутися до звичного психоемоційного життя або з різних причин - «застрягати» у тій чи іншій фазі стресу. За таких обставин, професійна підтримка колег та практичні поради психолога чи психотерапевта можуть допомогти їй поліпшити душевний і фізичний стан якомога швидше.

Дорослим, для відновлення свого психоемоційного ресурсу та внутрішньої саморегуляції, можна запропонувати виконати більш складні, у порівнянні з дітьми, **арт – техніки**:

1. **Дерево сили.** Виконується з метою стабілізувати внутрішній стан, відновити ресурс стійкості, внутрішньої рівноваги та впевненості.

Дерево – символ внутрішньої сили та стійкості. Пропонуємо намалювати своє дерево сили, що починається з товстого, потужного стовбура, який символізує необхідний для нас ресурс. Щоб черпати з землі силу, малюємо потужне коріння, що символізує упевненість у своїх силах, стійкість і непохитність. Багато гілок відображають наші контакти з навколишнім світом, а листя - наше прагнення до спілкування, квіти — радість життя, плоди — продовження себе в дітях, внуках, правнуках тощо.

2. **Міцна гора**, метою якої є визначення внутрішньої точки опору, сили та спокою, впевненості у своїх власних силах.

Для виконання цієї вправи, варто уявити себе як найбільшу і найміцнішу гору, яка стоїть сильна, спокійна, незалежно від того, що відбувається навколо. Наша сила духу така міцна, як ця гора, і ми витримаємо усі випробування, які довелося нам пережити у складні часи, Оскільки гора прекрасна у будь – яку пору року, так і наші відчуття мають різні барви, але їх об'єднує одне – бажання подолати труднощі і повернутися до спокійного і мирного життя.

3. **Дорога за обрій**. Ця арт-техніка має на меті подолати відчуття невпевненості, нестабільності, невизначеності ситуації. Спостерігаючи за природою та відтворюючи її мальовничі картини, ми отримуємо ресурс безмежної сили й відновлення. Оскільки, дорога завжди була символом життя, то у ході виконання цієї техніки, варто уявити собі, як ми ідемо по гарній, мальовничій, засипаній осіннім листям чи по-весняному зеленій, дорозі, ідемо далеко; дорога ховається за обрій; ми не знаємо, куди ця дорога

нас веде, але віримо, що все погане залишається позаду нас, а все хороше, світле й позитивне чекає нас попереду, за обрієм.

4. Різнокольоровий слон у клітинку.

Ця техніка покликана допомогти людині подолати відчуття тривоги, страху, безсилля під час травмівних подій, набути відчуття врівноваженості, балансу та відновити психоемоційну стабільність й рівновагу.

Малюємо слона так, як у нас це виходить, проводимо горизонтальні та вертикальні лінії, уявно поділяючи слона на клітинки. Беремо різнокольорові олівці чи фарби, підбираємо кольори, які нам зараз імпонують і розфарбовуємо клітинки в різні кольори.

Усі три компоненти, що беруть участь в техніці - дуже потужні, оскільки, слон символізує впевненість та спокій, клітинка є психогіометричною структурою балансу й рівноваги, а колір – індикатор наявного психоемоційного стану. Якщо для стабілізації психоемоційного стану буде замало одного слона, можна буде намалювати ціле стадо або родину слонів.

5. Фортеця захисту.

Ця арт-техніка покликана знизити рівень тривоги, зняти психоемоційне напруження й відновити ресурсний стан. Ще з дитинства ми пам'ятаємо, що фортеці завжди символізували оборону, міцність, захист, дух незламності, опору, сміливості. В історичні часи оборона фортець могла тривати довгі місяці або навіть роки. Тому, образ фортеці є дуже потужним ресурсом для захисту від психотравмивних подій. Фортеця — це те місце, де ми відчуваємо захист, зберігаємо свою сім'ю та цінні речі, набираємося сил та енергії. Отож, робота по створенню своєї власної фортеці для захисту, а при груповій роботі — спільну фортецю, чи то на малюнкові, чи то в реальному житті із стільчиків та подушок, яка захищатиме під час загрозливих ситуацій, надаватиме сили, впевненості і зберігатиме дух боротьби й стійкості [3].

Запропоновані вище арт-техніки мають в своїй основі метафору, яка несе ресурсний ефект. Кожна техніка, завдяки правильно дібраній асоціації, допомагає впоратися з негативними емоціями та станами, зняти тілесну напругу, подолати замкнутість у собі, пережити травмивну подію й відновити життєвий ресурс.

Висновки. Навчитися розуміти прояви тривожних емоційних станів, викликаних травмивними подіями, та використовувати найпростіші відновлювальні практики чи техніки для розслаблення і стабілізації психоемоційного ресурсу важливо вміти всім, особливо - дітям. Адже напруження та скутість часто заважають жити нормальним життям, пізнавати довкілля, спілкуватися, розвиватися тощо. Уміння розслаблятися під час переживання травмивних подій допомагає зняти м'язове напруження, подолати такі негативні емоційні стани, як тривога, страх, стрес. Відтак, у людини зникає відчуття тривоги, напруги, поліпшується емоційний стан, з'являється бажання жити, будувати плани на майбутнє, що дуже важливо для її подальшого гармонійного розвитку і щасливого життя.

Список використаних джерел та літератури

1. Біла Ірина. Психологічна підтримка дітей в умовах травмивних подій: відповіді на запитання батьків і педагогів / Ірина Біла // Вихователь – методист дошкільного закладу. – 2023. - № 7.

2. Борисенко Карина. Навчаємо дітей позбавлятися фізичного та емоційного напруження / Карина Борисенко // Вихователь – методист дошкільного закладу. – 2023. - № 6.

3. Оржеховська Наталія. П'ять ефективних арт-технік для внутрішньої саморегуляції / Наталія Оржеховська // Вихователь – методист дошкільного закладу. – 2023. - № 7.

4. Способи заспокоїти й зняти стрес у дитини / Розвиток дитини/ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://childdevelop.com.ua/articles/psychology/3783/> – Назва з екрана.

Королівська Людмила,
вихователь
ЗДО № 38 «Світанок»
Хмельницька МТГ

Щасливий педагог – нова професійна компетенція

Анотація. У статті висвітлено питання самосприйняття педагога бути щасливим і робити щасливими своїх вихованців. Акцентується увага на досягненні почуття впевненості у власних силах та усвідомленні власної цінності, активізації здатності до позитивного сприйняття будь-яких життєвих обставин. Вказуються шляхи досягнення впевненості у своїх можливостях, відчутті значимості та задоволення від педагогічної діяльності. Вирішується актуальність проблеми формування щасливого педагога, який передає свої відчуття вихованцям.

Ключові слова: поняття щастя; форми щастя; складові щастя; умови досягнення щастя; щасливий педагог; педагогічна діяльність.

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується швидкою зміною технологій. Це обумовлює формування нової системи освіти, яка передбачає постійне оновлення. Успішність реалізації якісної освіти залежить від того, наскільки будуть здатні всі суб'єкти її системи підтримувати конкурентоспроможність, найважливішими умовами якої стають такі якості особистості педагога, як активність, ініціативність, здатність творчо мислити, здатність творчо мислити, знаходити нестандартні рішення, а також відчувати задоволення від професійної діяльності.

Щороку інститут Геллапа публікує доповідь, у якій оцінює, наскільки щасливими є люди у різних країнах [3]. Крім загального рівня щастя, аналітики враховують, як на відчуття щастя впливають економічно-політичний стан країни, тривалість життя, соціальні зв'язки, рівень освіченості, можливість свободи вибору, поширеність волонтерства тощо. Матеріали доповіді підкріплюють наше припущення про те, що зміст поняття «щастя» трансформується з розвитком суспільного життя та суспільної свідомості від переживання цінностей виживання до превалювання цінностей самовираження, або самоактуалізації.

Людина відчуває потребу у щасті з перших днів свого існування, і саме щастя може стати запорукою повноцінного розвитку та професійного становлення особистості. Тому важливим є розгляд проблеми щастя у педагогіці як науці. Окремі аспекти означеної проблеми представлені у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників, а саме: Боченко О.В., Ісаєвої М.Є., Лактіонової Г.М., Поліщук О., Степури Є.В., Тейяра де Шардена П. та ін.

Щастя – поняття моральної свідомості, що позначає стан людини, який найбільше відповідає внутрішній задоволеності повнотою й осмисленістю життя, здійсненням свого людського призначення; це чуттєво-емоційна форма ідеалу [8, с.300]. Українські дослідники означають щастя як багаторівневе комплексне психічне утворення, яке, з одного боку, опосередковане і взаємозумовлене внутрішніми

фізіологічними (нейрофізіологічними) процесами, з іншого – зовнішніми соціально-економічними, культурними, історичними та іншими умовами, а з третього, визначається особистісним змістом [2, с.49].

Аналізуючи зміст поняття щастя та визначаючи шляхи його досягнення Тейяр де Шарден П. пропонує наступні три форми щастя:

1. «щастя спокою», воно спрямоване до минулого, не містить ні праці, ні ризику, полягає в зменшенні потреб, скороченні бажань, згасанні життя;
2. «щастя задоволення» наповнюється сьогоденням, полягає в споживанні, у відчутті повноти життя, не творить, не діє;
3. «щастя розвитку» рветься до майбутнього, тут не існує щастя як об'єкта, якого можна досягти і заволодіти ними, але є щастя просування вперед, радості в досягненні повноти дії. Це «щастя зростання», просування вперед, сходження і є істинне щастя, тому що воно наслідує прогрес, об'єктивний закон Життя – сходження Свідомості [7, с.111].

Також, дослідник визначає умови досягнення щастя:

1. самоорганізацію, роботу над собою, порядок в почуттях та ідеях;
2. зміщення центра на оточення. Це означає – вийти за власні межі, розімкнути ланцюг егоїзму. Згідно з глибоким сенсом любові приєднати свій індивідуальний світ до інших таких самих індивідуальних світів;
3. над концентрацію – не лише приєднати себе до Іншого, алей злитися з ним воєдино. Суть третьої сходинки в тому, щоб «не лише перерости самого себе, навіть не прив'язатися до іншого, рівного собі, але ще й підпорядкувати й спрямувати своє життя до більшого, ніж ти сам» [7, с.112]. Іншими словами, дослідник визначає умови – щастям рости, щастям любити і щастям обожнювати.

На нашу думку, таке пояснення концепту «щастя» максимально відповідає саме педагогічній діяльності. Саме педагог є провідником для зростаючого покоління у напрямі самоусвідомлення, самосприйняття, саморозвитку. І від якості його власного світовідчуття буде залежати зміст картини світу його вихованців.

Адже роль педагога є унікальною. Його завдання полягає не у передачі знання, а у підтримці нових видів діяльності, навчання нових способів мислення, які зароджуються у дитини. Орієнтація освітнього процесу на самостійну та пошукову діяльність, безперечно, забезпечує вміння використовувати знання з найбільшою ефективністю. Професія педагога різноманітна, вона зводиться не лише до знання предмета і до дітей. Він повинен не тільки виховати та довести до досконалості самого себе, а й виховати інших, здійснювати перехід від школи пам'яті до школи мислення та дії. Така діяльність можлива за умови відчуття щастя як «пізнання оточуючого світу і самого себе, щоденне відкриття, пошуку істини, щастя у взаємній повазі, в коханні. Щастя – в дітях, щастя у відчутті своєї значимості в цьому білому світі»[4, с.204]. А професорка Лактіонова Г.М. напряду обґрунтовує у своєму дослідженні необхідність того, що вчителі самі мають бути щасливими, і в цьому сенсі є що обговорювати, вирішувати [6, с.65]

Ісаєва М. Є. на основі аналізу педагогічної літератури виділяє низку рис, які притаманні відчуттю щастя у педагогічній діяльності:

- самостійність та наявність розвитку;
- приналежність до соціуму, взаємодія з іншими людьми;
- творча активність і праця [5, с.33]

Отже, можливість приймати самостійні рішення та нести за них відповідальність, відчувати свою приналежність до освітянської спільноти, креативність у професійній діяльності дозволяють педагогу відчувати щастя та, відповідно передавати це відчуття своїм вихованцям.

На думку Степури Є.В. важливою умовою щастя є соціальна інтеграція, оскільки саме вона забезпечує можливість для встановлення міжособистісних стосунків –

одного з найважливіших джерел щастя [9, с.189]. Таким чином, встановлення жорстких рамок в системі освіти не здатне створити умови для соціальної інтеграції для педагога, бо тоді вона орієнтована лише на певний ідеологічно заданий тип педагога – транслятора знань. За умови гнучкої системи освіти, її демократичності, відбувається визнання існування для педагога відчуття задоволення та почуття щастя від професійної діяльності.

Лактіонова Г.М. серед моделей щастя, які вже з'явилися у науковому оберті, виділяє модель Керол Рафф. На її думку ця модель може знайти використання у педагогіці та має шість складових, а саме:

- 1) самосприйняття;
- 2) особистісне зростання;
- 3) наявність мети;
- 4) рівень фахової кваліфікації;
- 5) незалежність;
- 6) стосунки з іншими людьми [6, с.62].

В рамках означеної моделі щастя на першому місці є самосприйняття себе педагогом, відчуття та проживання усіх аспектів свого «Я». Лише за умови демократичного, вільного та творчого освітнього процесу педагог може покласти на свою інтуїцію у виборі форм, методів, стилів впливу на особистість вихованця. Це і забезпечує неповторне відчуття щастя.

З педагогічного фокусу бачення значення добре продуманих і організованих соціальних ініціатив, колективних творчих справ полягають у тому, що завдяки ним збагачуються соціальні зв'язки педагога, виникає не тільки почуття задоволеності від самореалізації, але й азарту, гордості від здійснення сміливого замислу, впровадження інноваційної ідеї. Отже, перетворюючись на пам'ятні радісні життєві події, такі ситуації проживання успіху додають щастя та заохочують до повторення досвіду [6, с.64]. Професійна діяльність в таких умовах сприятиме формуванню щасливого вихованця, дитини, яка відчуватиме, що її люблять, приймають та мотивують розвиватися за індивідуальнотипологічною траєкторією розвитку.

Таким чином, щасливий педагог як нова професійна компетенція це про: відчуття комфорту в оточенні інших суб'єктів освітнього процесу; впевненості у власних можливостях самоактуалізації у цьому оточенні; створення системи освіти як впорядкованої, вмотивованої та цілеспрямованої; відчуття можливості зробити певний соціальний внесок. Це все дозволяє педагогу переживати емоції щастя різної модальності та відчувати реальне задоволення від педагогічної діяльності.

Список використаних джерел та літератури

1. Боченко О.В. «Роль педагога у формуванні щасливої особистості». *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2012. Випуск XXIX. с.19-24.
2. Гаврищак Л., Борисенко З. «Щастя як психологічна категорія». *Проблеми гуманітарних наук*. 2019. Вип.45. с.39-51.
3. «Де живуть найщасливіші люди планети». *Business Views*. 2019. URL: <https://businessvsews.com.ua/ru/personal-life/id/riven-schastja-v-ukrajini-1949/> (дата звернення 16.01.2023).
4. Захаренко О.А. «210 шкільних лінійок, проведених в сільській школі протягом 1998-2000 року». *Сахнівка*, 2002. с.295
5. Ісаєва М.Є. «Визначення поняття «щастя»: педагогічний аспект». *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології*. Херсон, 2015. Вип.1. с.32-35
6. Лактіонова Г.М. «Щастя та сучасна освіта: інформація до роздумів». *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2014. Вип.2. с.58-68.
7. П'єр Тейяр де Шарден «О счастье». *Человек*.1991. №2. с.105-115.

8. Соціолого-педагогічний словник. Київ: «Експерт-Поліграф», 2004. с.503.
9. Степура Є.В. «Щастя особи та соціально-політична система». *Габітус*. 2020. Вип.17. с.185-190.

Костюк Інна,
вихователь
закладу дошкільної освіти №34 «Тополька»
Хмельницька МТГ

Засади перспективності і наступності дошкільної та початкової ланок освіти

Статтю присвячено аналізу проблеми забезпечення наступності дошкільної та початкової ланок освіти.

Ключові слова: нова школа, новітні технології, всебічне виховання особистості, принцип наступності і перспективності, вільне виховання, дошкільна освіта, початкова освіта, безперервна освіта, життєва компетентність.

Актуальність проблеми. На сьогоднішній час питання здійснення наступності між дошкільною та початковою ланками загальної освіти набули в педагогічній науці й практиці особливої актуальності. Узгодженість перших двох ланок освіти не означає, що під час реалізації принципу наступності між дошкільною та початковою ланкою вже не існує проблем. Необхідно переосмислення цілей і змісту наступності між дошкільною та початковою ланками загальної освіти, їх переорієнтація на вирішення завдань особистісно орієнтованого навчання й виховання. Для пошуку шляхів вирішення цієї проблеми пропонуємо звернутися до надбань історії педагогіки, а саме до теорії і практики авторських навчальних закладів.

Метою є розкрити основні засади забезпечення наступності і перспективності двох перших ланок освіти на прикладі авторських навчальних закладів, визначити основні шляхи їх реалізації. Початок експериментів пов'язаний із виникненням середніх навчально-виховних установ, які отримали найменування нових шкіл. На рубежі XIX – XX ст. у Західній Європі та Америці їх налічувалося близько двадцяти п'яти, у більшості з яких навчально-виховний процес базувався на ідеях вільного виховання. Зокрема це: а) “вільні школи” – “Прево” (П. Робен), “Вулик” (С. Фор), “Маленька республіка” (Г. Лейн), “Саммерхілл” (О. Нілл), “Вільна школа” (Л. Гартман) та ін.; б) “нові” школи – “Абботсхольм” (С. Редді), “Бідельс” (Ж. Бедлей), “Де Рош” (О. Демолен), “Віккерсдорф” (Г. Вінекен) та ін.; в) школи прогресивного виховання – “Школа професій” (Дж. Дьюї), Дальтонська початкова школа (Є. Паркхерст), “Вільна школа” (К. Стівенсон) та ін.; г) “домашні школи” – школи домашнього навчання і виховання (Б. Отто, А. Шульц та ін.).

Як показало дослідження, запропоновані виховні системи представляли собою не лише моделі вільного виховання і навчання (у різних аспектах), а й різновиди “педагогіки особистості” (Ф. Гансберг, Л. Гурлітт, Г. Шаррельман), підтримуючо-корекційної педагогіки (О. Декролі, М. Монтесорі, частково ідеї Р. Штайнера), педагогіки опіки (гуманізму) (Б. Отто, П. Петерсен, П. Робен, С. Фор, О. Шульце), виправної педагогіки (Г. Лейн, О. Нілл), оскільки вони передбачали комплексний опосередкований вплив (без зовнішнього примусу) на дітей та підлітків, забезпечували їх фізичне і духовне зростання [2, с. 9]

Були сформульовані специфічні умови діяльності нової школи: бралися до уваги особливості дитячої психології, спільне навчання, трудова підготовка, вільна діяльність дитини, що відповідає її інтересам і потребам і т. д.

Усе це простежуємо в діяльності нових навчальних закладів.

Загальна освіта, що давалася в школі, повинна була забезпечити гармонійний розвиток дитини, включаючи в навчально-виховний процес фізичне виховання, трудову діяльність, розкриття творчих задатків, інтелектуальне, моральне, релігійне виховання. У процесі трудових занять учні знайомилися з кравецькою та чоботарською справою, кулінарією і ювелірним мистецтвом та багатьма іншими видами господарчої діяльності, будь-то сільське господарство чи промисловість. З метою інтелектуального розвитку до 15 років хлопчики отримували загальну освіту на основі вивчення широкого кола теоретичних дисциплін, а з 15 років кількість навчальних предметів збільшувалась за рахунок комерційної справи, промислового і сільськогосподарського бізнесу [4, с. 510-511]. У процесі навчання молодь проходила і практичне стажування, пов'язане з майбутньою спеціальністю. Головним завданням такої організації шкільної справи було збудження здорової цікавості учнів до природи та людського життя, вироблення волі й характеру, а також набуття певного обсягу практично необхідних знань. Особливо заохочувались у школі активність та винахідливість. Так, учні самі вигадували рухливі ігри, організовували театральні вистави. Діяльність експериментальної Лабораторної школи, заснованої американським філософом-прагматистом і педагогом Дж. Дьюї (1859-1952) у Чикаго 1896 року, мала на меті задоволення потреб і розвиток здібностей дітей. В організації шкільної роботи Дьюї вимагав урахування основних імпульсів природного росту дитини: соціальний (потреба у спілкуванні з іншими людьми), конструктивний (потреба у русі, в грі), дослідницький (потреба у пізнанні і розумінні речей); експресивний (потреба у самовиразі). У лабораторній школі навчалися діти з 4-5-річного до 14-15-річного віку. Курс навчання був поділений на дворічні стадії. Загалом ідеї американського педагога сприяли більшому врахуванню сутності дитячої природи в навчальному процесі, пошуку нових форм навчальної роботи (результатами таких пошуків були комплексні програми, метод проектів тощо) [8, с. 69]. Разом з тим з ім'ям Дж. Дьюї пов'язують ідеї утилітаризації навчання в американській школі, тобто зниження її інтелектуальної насиченості для більшості школярів.

Відомим теоретиком новітніх шкіл був швейцарський педагог, професор Женевського університету Адольф Фер'єр (1879-1960), який очолював Міжнародне об'єднання прихильників «нових шкіл» (1912), яке сформулювало загальні організаційні й дидактичні положення нових шкіл (30 характерних для них ознак). У 1899 році А. Фер'єр створив «Міжнародне бюро нових шкіл». Це «Бюро...» стало центром, навколо якого до 30-х років групувались різні напрямки реформаторської педагогіки. «Бюро...» визначило загальні вимоги до «нових шкіл». Це були навчально-виховні заклади інтернатного типу, які організовувались приватними особами або громадськими педагогічними організаціями. У школах повинно бути створене таке середовище, яке забезпечує фізичний, розумовий і моральний розвиток дітей і готує їх до практичного життя [7].

Навчальний матеріал черпали з довкілля – природи, шкільного життя, сім'ї, суспільства. Ж.-О. Декролі починав роботу з дітьми з вадами у розвитку, а згодом заснував школу для здорових дітей віком від 3 до 18 років, назвавши її «школою для життя, через життя». Завдання педагогів полягає у створенні програми за центрами інтересів. Так, у школі дитина повинна знайти можливості для налагодження своїх взаємин із соціальним середовищем (школа, сім'я, суспільство), з тваринами та рослинами. Ж.-О. Декролі рекомендував проводити все навчання засобами спостереження, асоціації та практичного (абстрактного та конкретного) вираження вивченого матеріалу. У школі Ж.-О. Декролі широко використовували екскурсії, практикувалось моделювання, ручна праця, малюнок та інші види творчих робіт. Педагог розробив та запропонував низку дидактичних ігор, які розподілив на серії за зростанням труднощів [9, с. 71]. Таке розв'язання поставленого завдання дасть змогу вирішити проблему наступності між дошкільною та початковою ланками освіти на сучасному рівні. Підготовка до школи є важливою ділянкою роботи вихователя.

Переживаються й осмислюються позитивні наслідки фізичного та соціальнопсихологічного розвитку дитини. На сучасному етапі розвитку освітньої системи в Україні стратегічна мета функціонування дошкільної та початкової ланок освіти як перших сходинок системи безперервної освіти полягає в розвитку особистості дитини, набутті нею життєвої компетентності, її спрямуванні на творчість і самореалізацію. Цілісний розвиток особистості передбачає розвиток усієї сукупності її якостей, які в психології особистості згруповані в чотири підструктури: спрямованість, досвід, психічні процеси, біопсихічні властивості.

Сьогодні досить чітко окреслено законодавчу базу дошкільної і початкової освіти. Базовий компонент дошкільної освіти та Державний стандарт початкової загальної освіти визначають пріоритетність компетентнісного підходу до розв'язання основних завдань дошкільної та початкової ланок освіти. Ці документи покликані забезпечити поетапне становлення дитячої особистості, її фізичний, пізнавальний, соціальний, естетичний розвиток, набуття нею певного практичного досвіду, необхідного для використання у майбутньому житті. Таким чином, маємо окреслені на державному рівні вимоги щодо організації, умов та якості освіти як для дошкілля, так і для початкової школи – цих перших сходинок, перших ланок системи безперервної освіти. Говорячи про методичні і теоретичні засади реалізації наступності у системі освіти в цілому, важливо акцентувати насамперед на тих загальних принципах, що на них вибудовується сучасна освіта і які стосуються дошкілля та початкової школи. Вони зосереджені на проблемах розвитку дитячої особистості, що є кінцевою метою вдосконалення всіх освітніх систем. Принципи гуманізації, інтеграції, диференціації є наскрізними для них, а відтак вписують дошкілля і початкову школу в систему безперервної освіти. Таким чином, стратегічна мета єдина – розвиток особистості, життєва компетентність дитини, спрямування її на творчість і самореалізацію. У цьому плані можемо зіставити вихідні позиції, окреслені в Базовому компоненті дошкільної освіти і в Державних стандартах початкової освіти на предмет єдності методологічних засад. Зокрема, в Державних стандартах чітко вказано, що початкова школа має продовжити лінію дошкільного розвитку, закріпити й розвинути в умовах шкільного виховання надбання дошкільного дитинства. І це важливий крок уперед, який має продемонструвати еволюційність розвитку дитини. Зміна соціального статусу малюка ще не означає, що він сам докорінно змінився. Отже, ми не повинні різко розмежовувати цілі і завдання обох етапів освіти.

Взаємоузгодженість у визначенні цілей і доміант розвитку дитини в обох початкових ланках освіти не означає, що вже не існує болючих проблем на нормативному рівні. Йдеться насамперед про аспекти, що стосуються підготовки дитини до школи. У реальній практиці і в науці ще й досі існують розбіжності щодо розуміння понять підготовка до школи, готовність до школи, шкільна зрілість. Досі остаточно не визначено ієрархію завдань для кожного етапу життя дитини. Виходимо передусім з того, що традиційний функціональний підхід треба замінити на педоцентричний, який ставить у центр повноцінність проживання дитиною кожного вікового етапу. Попередня парадигма нашої освіти базувалася на функціональному підході: дошкільник готується до школи, школяр – до вузу, тобто дитина розглядалася з функціональної позиції, залежно від зміни її статусу в суспільстві. Під це налаштовували вже й вимоги до навчання, і наукові дослідження.

У Концепції безперервної освіти в основу чинників, що визначають якість навчального процесу, покладено принцип урахування індивідуальних, вікових і типологічних особливостей кожної дитини. Зокрема, тут визначено параметри, дотичні до освіти дошкільнят: до початкової школи вступають діти, яким на 1 вересня поточного року виповнилося 6 років і які за результатами медичного та психологічного обстеження не мають протипоказань до систематичного шкільного навчання. Але не можна охопити шкільним навчанням усіх шестирічних, оскільки обов'язково треба враховувати рівень готовності дітей до цієї нової діяльності.

Отже, дошкільна освіта не повинна вбачати свою основну мету тільки в підготовці малюків до школи. Вона має створити передусім необхідні умови для повноцінної реалізації п'яти-шестирічними дітьми своїх можливостей, поліпшення їхнього фізичного та психічного розвитку [13,с. 3-4] .

У Концепції враховано вимоги, визначених Законом і Базовим компонентом дошкільної освіти. Зокрема, там зазначено: кожна дитина ще до школи має здобути відповідну підготовку, що відповідає вимогам Базового компонента дошкільної освіти. Але ж відомо, що сьогодні дошкільня, як і школа, розвивається не в уніфікованому однотипному варіанті, а в різнотипних та варіативних[1]. Це означає, що реалізація Базового компонента може здійснюватися в різних організаційних формах. Сучасне життя багато чого змінило, і сьогодні важливо належним чином використовувати можливості дошкільного навчального закладу та не ігноруючи варіативного підходу до цього і щодо кількості годин проведення підготовки дитини, і щодо організаційних умов її здійснення.

Але все це лише зовнішній бік проблеми наступності, оскільки існують і більш істотні аспекти, які націлюють нас на усвідомлення самого цього поняття. З психологічного боку потрібно передусім виділити аспекти, добре розроблені в Базовому компоненті, що ставлять у центр педагогічних зусиль дитину, розкривають її індивідуальність, її особистість – «Я та інші люди», «Я і природа», «Я і суспільство», – і не переводять підготовку до навчання на предметний рівень, а використовують опосередкований вплив різних видів діяльності для того, щоб здійснювати мовленнєвий розвиток, розвиток уяви і мислення, просторових уявлень дітей тощо. Тобто йдеться про відхід від предметоцентризму і цілісний погляд на використання можливостей різних сфер діяльності дошкільнят, що має забезпечити належний рівень соціалізації, емоційного та мовленнєвого розвитку дитини, її самореалізацію тощо[1].

Отже, якщо дошкільна освіта сьогодні якісно змінилась у плані розуміння сутності підготовки дитини до школи та реалізації її вікових можливостей на шостому році життя, то і початкова школа аж ніяк не може лишитися у межах своїх давніх уявлень про опору тільки на предметну готовність своїх найменших учнів до навчання. Маємо створювати в початковій школі такі умови, щоб ті якості, уміння, здобутки дошкільня, формування яких ще не завершилося на рівні дошкільного віку, могли б повноцінно розвиватися в початковій школі й водночас сприяли формуванню пріоритетної, провідної діяльності, новоутворення цього віку – навчальної діяльності[10,с. 115-117] .

Тут педагоги-дошкільники, замислившись про перспективу розвитку дитини, мають створювати передумови для кращого входження маленьких учнів у повноцінну навчальну діяльність. Це означає створення вже у 6-річної дитини передумов для формування в неї організованості, елементарної прогностичності, вміння усвідомлювати свої дії і працювати в довільному режимі тощо. Орієнтиром тут, звичайно, є вимоги розділу «Формування загальнонавчальних умінь і навичок», яким відкривається програма початкової школи [3]. Якщо говорити про те, чому вчителі-початківці мають учитися в дошкільників, слід виділити насамперед аспект, недостатньо опрацьований у початковій школі. Це, зокрема, – різні засоби реалізації індивідуального підходу до дитини. Особистісно-орієнтований підхід – це, по суті, давно відомий у педагогіці принцип індивідуалізації та диференціації. В основі нової орієнтації педагогічної системи лежить глибоке знання дитини. І якщо педагоги-дошкільники в цьому досить обізнані, то вчителів початкових класів треба ще багато чого навчати, переконувати їх у перевагах змістовного психологічного вивчення кожного учня. Наші провідні завдання можна окреслити однією ключовою фразою: «Від управління кожним навчальним закладом до управління навчанням кожної дитини» [12,с. 9].

Отже, завдання школи – виховати людину освічену, культурну, всебічно розвинену, яка творитиме у новому тисячолітті.

Дошкілля, як перша ланка – не може не реагувати на значущі зміни у розвитку початкової школи.

Отже, наявність внутрішнього зв'язку в змісті навчально-виховної роботи, методах педагогічного керівництва, формах організації діяльності у дошкільному навчальному закладі і молодших класах школи забезпечує цілісність процесу розвитку, навчання і виховання дитини.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти(нова редакція) К., – 2021. С.38
2. Барило О. А. Ідеї вільного виховання в реформаторській педагогіці кінця ХІХ – першої третини ХХ століття : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / Олена Андріївна Барило ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2004. – 22 с.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти / Міністерство освіти і науки України № 1/9-695 від 06.12.2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/derj-stand.html>
4. Зайченко І. В. Історія педагогіки : [навч. посіб.] : у 2-х кн. / І. В. Зайченко. – Кн. 1. Історія зарубіжної педагогіки. – К. : Слово, 2010. – 624 с.
5. Закон України “Про дошкільну освіту” : за станом на 25 листопада 2005 року / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парламентське видавництво, 2005. – 31 с.
6. Закон України “Про освіту” : за станом на 8 грудня 2006 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парламентське видавництво, 2006. – 40 с.
7. Історія педагогіки : Курс лекцій : [навч. посіб.] [Електронний ресурс]. – К., 2004. – 171с. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-book69.html>
8. Історія педагогіки [навч. посіб.] / За ред. М. В. Левківського, О. А. Дубасенюк. – Житомир : ЖДПУ, 1999. – 336 с.
9. Педагогічні технології. Досвід. Практика : [довідник] / За ред. П. І. Матвієнко. – Полтава: ПОІПОПП, 1999. – 376 с.
10. Підготовка вихователя до розвитку особистості дитини в дошкільному віці: монографія / Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, З. Н. Борисова та ін. ; за заг. ред. І. І. Загарницької. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 310 с.
11. Проект Концепції розвитку освіти на період 2015-2025 років [Електронний ресурс] // Стратегічна дорадча група "Освіта". – 2014. – Режим доступу: <http://osvita.ua/news/43501/>.
12. Савченко О. Я. Наступність і перспектива в роботі двох перших ланок освіти / О. Я. Савченко // Дошкільне виховання. – 2011. – № 11. – С. 8–10.
13. Стадненко Н. Готовність дитини до школи: складові успішного навчання / Н. Стадненко // Початкова школа. – 2013. – № 9. – С. 3–5.

Кравчук Ірина,
вихователь – методист
ЗДО №2 «Сонечко»
Хмельницька ОТГ

Медіаосвіта як важливий чинник професійної діяльності сучасного педагога.

Анотація. Медіасередовище є невід’ємним фактором впливу на дитину дошкільного віку, а оволодіння дошкільником вмінням використовувати пізнавальний, соціокультурний потенціал медіа має величезне значення. Однією з форм впливу медіасередовища на розвиток дітей дошкільного віку є перенесення і відображення інформації про оточуючий світ та унаочнення її в доступному для дітей форматі. Сьогодні сприйняття світу дитиною значною мірою залежить від того, як його подають медіа. Медіа надають різнобічну інформацію про світ та практичні наочні зразки

певного стилю життя і діяльності людини, формують життєві цінності дитини дошкільного віку. Тож особливим аспектом формування медіаграмотної особистості дитини стає медіаосвіта.

Бути медіаграмотним означає можливість знайти те, що шукаєш, вибрати те, що потрібно, й визначити, наскільки достовірною є дана інформація. Поряд із володінням достовірними стратегіями пошуку варто вміти зберігати, повторно застосовувати та розповсюджувати інформацію.

Ключові слова: Медіа, медіасередовище, медіаосвіта, медіаграмотність, освітній процес, гаджет, Google, ЗМІ.

Abstract. The media environment is an integral factor influencing a preschool child, and mastering the ability of a preschooler to use the cognitive, sociocultural potential of the media is of great importance. One of the forms of influence of the media environment on the development of preschool children is the transfer and display of information about the surrounding world and its visualization in a format accessible to children. Today, a child's perception of the world largely depends on how it is presented by the media. The media provide versatile information about the world and practical visual examples of a certain lifestyle and human activity, form the life values of a preschool child. Therefore, media education becomes a special aspect of the formation of a child's media-literate personality.

Being media literate means being able to find what you're looking for, choose what you need, and determine how reliable the information is. Along with having sound search strategies, you should be able to store, reuse and distribute information.

Keywords. Media, media environment, media education, media literacy, educational process, gadget, Google, mass media.

Вступ. В умовах сьогодення акцентується увага на медіа-освіті як навчанні, що спрямоване на розвиток медіа-компетентності, критичного і вдумливого ставлення до медіа з метою виховання гармонійно розвинених громадян, здатних формувати власну думку на основі доступної їм інформації.

Сучасну освіту неможливо уявити без використання засобів масової комунікації й інформаційних технологій. Засоби масової комунікації виконують безліч функцій: інформаційну, виховну, просвітницьку, розважальну та ін. Власне кажучи, сучасні ЗМК стали системою неформальної освіти різних верств населення.

Перш, ніж говорити про медіаграмотність, згадаємо, що таке медіаосвіта.

Розгляньмо, що ж таке медіаосвіта?

Медіаосвіта в закладі дошкільної освіти – це формування уявлень про медійний простір у дошкільника, шлях удосконалення всього освітнього процесу в дошкільному закладі освіти, успішна соціалізація дошкільника на наступних сходинках освіти.

Основне завдання медіаосвіти - підготувати нове покоління до життя в сучасних інформаційних умовах, до сприйняття різної інформації, навчити людину розуміти її, усвідомлювати наслідки його впливу на психіку, опанувати способами спілкування на основі невербальних форм комунікації за допомогою технічних засобів і сучасних інформаційних технологій.

Медіаграмотність – складова медіакультури, яка стосується вміння користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів, успішно здобувати необхідну інформацію, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, отриману з різних медіа, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують.

Медіаграмотність — сукупність знань, навичок та умінь, що дозволяють людям аналізувати, критично оцінювати і створювати різноманітні повідомлення для різних

типів медіа. Окрім того, медіаграмотність передбачає вміння розуміти й аналізувати, як медіа функціонують у суспільстві та який вплив вони мають.

Поняття медіаграмотності та медіаосвіти часто змішуються. В США замість терміну «медіаосвіта» частіше вживається «медіаграмотність». Проте в наукових колах медіаграмотність переважно характеризується саме як результат медіаосвіти.

Як вважає американський науковець Роберт К'юбі, медіаграмотність — це здатність використовувати, аналізувати, оцінювати та передавати повідомлення в різних формах.

Медіаграмотна людина, якщо бачить сумнівну інформацію, намагається її перевірити. Це людина, яка не просто пливе за інформаційною течією, а критично сприймає цей потік.

Щоб набути навичок медіаграмотності, я переглядала різноманітні вебінари, семінари, читала відповідну літературу та проходила цікаві тести.

На основі Базового компонента дошкільної освіти мною здійснюються такі форми роботи стосовно формування медіаграмотності:

1) бесіди (стосовно інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій та їх значення у житті сучасної людини, а також про будову та складові ноутбука/комп'ютера);

2) практичні заняття (навчально розвивальні та ігрові комп'ютерні програми);

3) спостереження (за роботою вихователя за комп'ютером);

4) екскурсії на радіостанції, телестудії;

5) фотосесії для сайту дошкільного закладу;

6) спільно з колегою по групі підготовка фотоальбомів на сайт, виготовлення різних малюнків та пластилінових героїв для створення й обіграння анімаційних сюжетів.

7) мультимедійні презентації;

Актуальним є вислів відомого канадського філософа Маршала Маклюєна «Щоб бути по справжньому грамотними, ви повинні бути грамотними у світі медіа».

На сьогодні перед педагогами та батьками стоїть завдання: ознайомити дітей з деякими поняттями й видами медіа: фото, преса, газета, журнал, відеокнига, мультиплікація, мобільний зв'язок, озвучення, декорації, кадр, монтаж, зйомка тощо. Розвивати творчість, дати емоційний поштовх, відкрити мрію стати «медіаграмотними».

Медіаграмотність під час війни має особливо велике значення. Важливо вміти фільтрувати інформацію, що надходить з різних джерел. Оскільки від цього залежить і безпека самої людини, і безпека всієї країни. Тож не треба лінуватися перевіряти, чи фейк це чи ні, читати новини тільки з перевірених сайтів та не розповсюджувати неперевірену інформацію.

В умовах воєнних реалій наш заклад змушений був перейти на дистанційну форму роботи. Наш дошкільний заклад передає освітній матеріал через соціальну мережу Viber (спілкується у чатах, публікує оголошення, ігри і т.д.) та Google class (опубліковуємо відеозаняття, навчальні посилання) та meet (організуємо відеозустрічі) платформи. Це допомагає контролювати освітній процес та доносити правдиву та корисну інформацію для вихованців і разом розвивати у них інтерес до таких важливих понять як медіаграмотність, медіаосвіта та медіаторчість.

Важливим етапом розвитку медіаграмотності дошкільника є зворотній зв'язок вихователів з дітьми за допомогою батьків через соціальні мережі та Google платформи. Ми активно працюємо над створенням партнерських відносин з батьками вихованців, тому їх активно залучаємо до освітнього процесу. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років «Дитина» рекомендує забезпечити заочний (онлайн) характер спілкування з батьками вихованців (сайт, блог, сторінки в Інтернет мережі, viber-групах, Telegram каналах, чат, відеоконференції Meet.[4] Виконуючи вимоги

БҚДО та Освітньої програми, спілкування з батьками організують з використанням різних інструментів.

Дошкільник у сучасному медіасередовищі спілкується зі світом і пізнає його, ще не застосовуючи вербальних засобів в спілкуванні. І це створює певні труднощі в безпосередньому спілкуванні з іншими людьми у реальному світі: дитина не може сформулювати свою думку, виникають труднощі в побудові зв'язного повідомлення в усній формі; спостерігається фізична «скутість» в процесі спілкування. Здолати ці бар'єри можна тільки через формування у дошкільнят медійних навичок та розвиток творчості шляхом залучення їх до медіадіяльності. Таким чином, медіаосвіта стає логічним фрагментом сучасного освітнього середовища. Використання медіатехнологій з метою формування медіаторчості у дітей старшого дошкільного віку, збагачення їх пізнавальної сфери дозволяють розширити можливості вихователя, створюють базу для активізації дітей, що дозволяє дошкільнику проявити себе, ширше розкрити власний творчий потенціал.

Щоб навчити медіаграмотності дошкільнят, я працюю над такими напрямками:

- створюю комікси. *«Починалося з того, що ми називаємо “медіаосвіта з родиною”: батьки отримували завдання, якусь певну тему і в вихідні дні разом із дитиною створювали свій комікс»*

- у рамках програми медіаосвіти для дошкільнят проводжу веб-квести — свого роду інтерактивна подорож у просторах інтернету. Відповідно до теми заняття я підбираю цікаві інтернет-сторінки й разом із дітьми переходжу від однієї до іншої, виконуючи при цьому необхідні завдання: прикрасити тварину онлайн, натиснути на кольорові фігури тощо.

- створюю медіарепрезентації за мотивами відомого мультфільму або твору з використанням малюнків, іграшок, фрагментів мультфільмів тощо.

- використовую різноманітні ігри «Складаємо історію за картинками», «Поеднай», «Салат із казок», «Нова казка», «Одного разу...» та ін.

Висновки. В сучасному світі зміна ідей, зміна технологій, зміна техніки відбувається скоріше, ніж зміна життя одного покоління. **Саме тому кожен педагог повинен бути успішним, мобільним, креативним, творчим, конкурентоспроможним, самодостатнім. Він повинен бути сучасним! Дітям з таким педагогом завжди цікаво! Педагог має створювати такі умови навчання, щоб кожна дитина могла самореалізуватися і досягти успіхів не тільки в навчанні, а й в житті.**

Медіаосвіта — частина базових прав кожного громадянина в кожній країні світу на свободу висловлювання та на доступ до інформації. Завдання вихователя: навчити дошкільника правильно користуватися цією інформацією; запобігання вразливості дитини до медіаманіпуляцій, втечі від реальності в лабіринти віртуального світу, поширенню медіа залежності.

І жодна людина не скаже: «Мене цього навчив комп'ютер». Вона згадає педагога!

Список використаних джерел та літератури

1. Вільна енциклопедія. Вікіпедія [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/>
2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzheniya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/.
3. http://dspace.tnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13340/1/Kuzma_mono_graf.pdf
4. https://www.aup.com.ua/uploads/Mediahramotnist_V_Zakladi_Doshkilnoi_Osvity_AUP_2020.pdf

5. Базовий компонент дошкільної освіти України / Під наук. керівн. Пироженко Т. О., авт. кол-в: Байєр О. М., Безсонова О. К., Брежнева О. Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П. та ін. 2021. 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Baz_ovocho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

References:

1. Free encyclopedia. Wikipedia [Electronic resource]. Access mode: <https://uk.wikipedia.org/>

2. Concept of implementation of media education in Ukraine (new edition) [Electronic resource]. Access mode: https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/konceptuja_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/.

3. http://dspace.tnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13340/1/Kuzma_monograf.pdf

4. https://www.aup.com.ua/uploads/Mediahramotnist_V_Zakladi_Doshkilnoi_Osvity_AUP_2020.pdf

5. The basic component of preschool education of Ukraine / under science. manager Pirozhenko T. O., author number of: Bayer O. M., Bezsonova O. K., Brezhneva O. G., Havrysh N. V., Zagorodnya L. P. and others. 2021. 37 URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Baz_ovocho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

Кузь Вікторія,

вихователь

Дунаєвецький ЗДО №1 «Ромашка»

Дунаєвецької міської ради

Навчання в дії - казка-шумівка у роботі з дітьми дошкільного віку

Анотація: розкрито суть використання казки-шумівки, як виду музичної педагогіки Карла Орфа, заснованої на нерозривності музики, руху, слова та особливій організації педагогічного процесу.

Ключові слова: навчання в дії, Орф-педагогіка, казка-шумівка.

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (освітня лінія «Дитина у світі мистецтва») наголошує, що дитина повинна вміти виявляти уміння передавати настрої, емоції, почуття через музично-рухову і пісенну творчість, музикування; виявляти елементарні уміння музичної інтерпретації, варіювання, імпровізації. Цьому сприяє система музичного виховання Карла Орфа, головний принцип якої – «навчання в дії», коли є унікальна можливість розкривати індивідуальність дітей, їх здібності до творчості, уміння співпереживати, виховувати й розвивати творчі здібності в захоплюючій грі на саморобних музичних інструментах. Основними видами діяльності при цьому є використання звучних жестів, мовно-ритмічні ігри та вправи, творчість у пластиці та русі, музично-імпровізаційні завдання. Найбільш універсальним методом впливу, стимулом розвитку дошкільників, де формується цілісний сплав головних елементів пізнання - мислення і знань є впровадження казок-шумівок.

Казки-шумівки – це особливий вид музичного заняття, який формує у дітей здатність до звукосприйняття і звуконаслідування, вчить співвідносити звуковий супровід зі змістом історії, розвиває увагу та здатність до співпраці, розкриває уяву та фантазію, надає позитивні емоції. Казки-шумівки завжди зацікавлюють дошкільнят, бо малята активно залучені в процес розгортання історії. дають змогу діткам проявити свій внутрішній стан, зняти напруження, перезавантажитись. Їх можна використовувати як самостійний елемент заняття або як музичну перерву, з їх

допомогою у дітей усуваються переживання, поліпшується психічний стан, що в свою чергу, позитивно впливає на соціальну адаптацію. Казка для будь-якої дитини є маленьким життям, повним яскравих фарб і пригод. Казка для дитини - це гра, диво! А найважливіше – це підтримання ігрової, необхідної для дитини, по справжньому казкової атмосфери. Розповідаючи казку дітям, використовую жести і міміку, намагаюся говорити повільно й виразно, витримую паузи, дивлюся дітям в очі. Аби якомога більше зацікавити маленьких слухачів, імітую рухи й «мову» тварин, змінюю голос тощо. Завдяки використанню музичних інструментів, така казка стає ще виразнішою та яскравішою. Утім намагаюся не перевантажувати розповідь звуковими ефектами. Гра на інструментах (шумових чи музичних) має заповнювати паузи, ілюструючи у такий спосіб текст

Під час розучування казки-шумівки виділяю наступні етапи:

1. Ритуал «входу» в казку: створення настрою на спільну діяльність.
2. Повторення: пригадування того, що робили минулого разу, чому навчилися і який досвід придбали.
3. Розширення: розширення уявлення дитини про що небудь.
4. Закріплення: набуття нового досвіду.
5. Інтеграція: поєднання отриманого досвіду з реальним життям.
6. Узагальнення отриманого досвіду та зв'язок його з тим, який вже має дитина.
7. Ритуал «виходу» з казки: закріплення отриманого досвіду і підготовка дитини до взаємодії в соціумі.

При виборі казки використовую прості, вже знайомі дітям казки, наприклад такі як: «Ріпка», «Теремок», «Курочка Ряба», обираю сюжет казок, який викликає інтерес та емоційний відгук у дитини, використовую фрагменти казок. Коли дитина слухає казку, то вона занурюється в події, які в ній відбуваються і сильніше відчуває переживання героїв казки. Це створює можливість дитині поглянути на себе з боку. Повертаючись в реальний світ, малюк починає відчувати себе більш захищеним та впевненим. Перетворення заняття в казковий сюжет, залучення до заняття казкового героя, вживання фрагментів з казок; придумування казок - ті методи роботи, які я використовую у практиці. Складовою роботи над казкою-шумівкою є використання оркестру. Для роботи з оркестром навчаю дітей досконало знати кожний інструмент, прийоми та способи гри на ньому.

Кожну дитину зацікавлять саморобні музичні інструменти, а гра на них принесе радість. Металеві, картонні коробочки; пляшки з-під йогурту, деякі баночки з-під парфумів тощо; дрібні металеві предмети (гайки, ключі, кришечки, сковорідки з дитячого посуду та інше); дзвіночки, брязкальця, гудзики різних розмірів, фломастери без стрижнів; дерев'яні брусочки, палички, кубики, олівці; нитки, дріт, риболовна жилка, гумка, цвяхи, клаптики тканини. Кожен перелічений предмет має «свій голос». Для роботи з дітьми доцільно виготовляти нетрадиційні дитячі музичні інструменти: різноманітні маракаси (з капсул кіндер сюрпризів, порожніх металевих банок з під кави та соків, з трубок різного діаметру та довжини); різноманітні брязкальця (з металевих кришок від пляшок, настромлених на спиці та на мотузку); тріскачки з дерев'яних пластинок; шуршунчики (з целофану та паперу): дерев'яні палички; дерев'яні кубики тощо. До цього процесу можуть залучаю і дітей, і батьків. Саморобні музичні інструменти можна використовувати широко й різноманітно. Спочатку діти знаходять в характері звучання різних інструментів аналогію з явищами природи, голосами птахів, тварин тощо. Наприклад, металофон добре передає краплі дощу, дріб барабана-грім, маракаси-вітер. Для розвитку почуття ансамблю використовую «природні інструменти»: плескання долонями, притопа ногами, постукування паличками, варіюючи ритм, способи звуковидобування, поступово змінюючи темп і динаміку. Важливу роль відіграє створення дітьми виразних ритмічних речитативних інтонацій голосом, які наближаються до співучої вимови, використовуючи імена, назви дерев, квітів тощо. Це допомагає знайти схожі інтонації на інструментах.

Найперше уявлення про виразність різних тембрів діти одержать, якщо спробують озвучити за допомогою цих інструментів яку-небудь казку. Виклавши на столі саморобні шумові інструменти й пригадавши з дітьми персонажів казки, пропоную дібрати для кожного з них певний інструмент, домовляюся, хто яку партію виконуватиме. На найпершій стадії ознайомлення та використання дитячих музичних інструментів, останні варто пропонувати як дитячі іграшки. Наприклад, на занятті дітям нагадую казку, невеличкий вірш, і пропоную озвучити його. На допомогу приходять «звучні жести». Діти розуміють, що твір можна декламувати, розповідати, і в цей же час, плескати руками по колінах, або клацати пальчиками першу частину, а другу тупати ногами. Цей вид музичної діяльності доступний, і що важливо, розвиває творчі здібності дитини, особливо у взаємозв'язку з мовою і рухом. Результатом творчої діяльності на занятті стають різні види імпровізації, які називаються музично-імпровізаційні завдання.

Завдяки цій діяльності, здійснюється комплексний розвиток дитини:

- Дитина реалізує свої уявлення, образи в шумах, звуках, ритмах, в ігровому, казковому оформленні. Що завжди супроводжується позитивними емоціями.
- Звуконаслідування на різноманітних шумових та дитячих музичних інструментах, різними способами, з різною гучністю та відтінками, сприяє розвитку творчої фантазії.
- Розвивається слухова пам'ять, діти вчаться уважно слухати і швидко реагувати на окремі слова казок.
- Розвивається слух дітей, вони розрізняють навіть найменші відтінки звучання: гучності, тривалості, висоти, тембру, акценту та ритму.
- Формуються навички співпраці та співтворчості.
- Розвивається витримка.
- Сучасне музикування та ігрова діяльність дорослого та дітей, формує навички спілкування.

Використання казки-шумівки сприяє більш глибокому осмисленню та пізнанню оточуючого світу, розвитку пам'яті, емоцій і почуттів у дітей. Ігри з власноруч виготовленими інструментами дають можливість дошкільнику особисто стати учасником звукового дійства, виразити своє відношення до того, що відбувається в оточуючому, зробити свої власні висновки і судження, краще розуміти твори художньої літератури, мистецтва. Діти стають творцями легко, природно. Основою даної методики є девіз «Зроби, як ти хочеш». Саме цей прийом є фундаментом для розвитку творчості дошкільників. У вільній імпровізації, за допомогою шумових іграшок-інструментів дитина самостверджується і розуміє: що і як вона робить – грає, співає, декларує, рахує – елементарно, природно і просто! Такий музичний метод, що передбачає не лише педагогічний процес, а й терапію творчістю, звуками, ритмами та рухами, є ідеальним для роботи.

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти України / Під наук. Керівн. Піроженко Т.О., авт. кол.-в: Байер О. М., Безсонова О. К., Брежнева О. Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П. та ін. 2021.
2. Бойченко С. Мовленнєве музикування як засіб творчого розвитку дітей/Музичний керівник. – 2011-№ 9 – с. 9-14.
3. Синчук Є. Казки, що оживають у звуках.- 2023 - №8 – с.37-38.

Організація освітнього процесу з дітьми дошкільного віку з особливими освітніми потребами у воєнний час

Анотація: стаття передбачає актуальність покращення умов та організації взаємодії дорослого з дітьми з особливими освітніми потребами у воєнний час. Дидактичні матеріали, ігрові завдання, вправи створюють атмосферу підтримки, доброзичливості та сприяють розвитку у дітей почуття інтересу до подій навколишньому, гідності за власні досягнення та становлення

Ключові слова: дитина з особливими освітніми потребами, команда психолога - педагогічного супроводу, індивідуальний підхід, укриття, емоційний стан

Актуальність організації освітнього простору з дітьми з ООП у воєнний час.

Правила, принципи взаємодії учасників навчально-виховного процесу з дітьми з ООП в закладі дошкільної освіти.

Ігрові методи, прийоми організації в роботі з дітьми з ООП.

Забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії дошкільника за освітньою програмою «Впевнений старт» для дітей середнього, старшого дошкільного віку.

В умовах воєнного стану головною передумовою налагодження ефективного освітнього процесу з дітьми в інклюзивних групах є партнерська взаємодія всіх учасників освітнього процесу: вихователів, асистента вихователя, вчителя-логопеда, практичного психолога, музичного керівника, інструктора з фізичної культури, батьків).

Психолого - педагогічний супровід є важливою умовою створення умов для забезпечення освітніх послуг для дітей з ООП. Звертаю увагу, що партнерська взаємодія педагогів і батьків сприяє ефективності освіти і виховання дітей з ООП. Керуючись принципом «не нашкодь» прикладаю зусилля, щоб перебування в укритті стало зручним і комфортним для осіб з ООП. Для нас стає важливим, щоб вислів В. О. Сухомлинського: «Не можна вимагати від дитини неможливого - до певного рівня і певного кола знань різні діти йдуть по – різному».

Дружнє ставлення вихователя згуртовує дітей, які відчують себе потрібними в умовах воєнного стану. Так, у статті «Чим зайняти дітей в укритті: Сім ефективних форм роботи» Оксана Гура звертає увагу, що важливо розділити приміщення на гамірні і тихі осередки, де має бути простір для організації різних видів діяльності, вільної гри та гри за інтересами.

Принципами організації навчання в інклюзивних групах є:

- послідовність;
- відповідність дитини її віковим можливостям;
- поступовість в ускладненості;
- повторюваність та завершеність;
- наочність (перехід від візуального образу у словесну форму).

Важливим для педагога є застосування принципу модифікації в освітньому процесі, відповідно до категорії ООП. До модифікації відносимо:

1. Спрощення та покрокове виконання завдань.

2. Скорочення змісту матеріалу, який має засвоїти дитина з ООП.

3. Використання спеціальних аркушів, таблиць, шаблонів із завданнями, вправами.

4. Спрощення, виключення, ущільнення змісту навчальної діяльності з урахування особливостей дитини з ООП.

Перебуваючи з дітьми в укритті та звертаючись до їх досвіду, використовую розповідь - порівняння. Така розповідь стає відповіддю на дитячі запитання: «Чому звучить тривога?», «Чому іде війна?», «Чому ми в укритті?». Спільно з дітьми вирішуємо ситуацію, як вони будуть діяти, якщо під час гри в них заберуть іграшку. Відбувається суперечка. Діти намагатимуться повернути іграшку. І це буде головною відповіддю на дитячі запитання.

Як зазначає Наталія Гавриш у статті «Мовлення дитини. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція)», що позиція дорослого в діалоговій взаємодії з дитиною (в нашому випадку - це дитина з ООП) стає важливим чинником набуття дитиною мовленнєвої компетентності. Читання художніх творів, зміна видів діяльності, дидактична наочність, коректурні таблиці, плакати та сюжетні картини збагачують життєвий досвід дитини, дозволяють дитині виконувати завдання разом з однолітками. До мовленнєвих ігор для дітей дошкільного віку належать: «Назви одним словом», «Я почну, а ти продовжуй», мовна вправа «Знайди зайве слово», мовленнєва гра з елементами пантоміми «Мовчанка», словесна гра «Закінчи речення».

Шляхи формування соціально - громадянської компетентності дитини з ООП визначають напрямки роботи з національно - патріотичного виховання. Ознайомлюю дітей з прапором, гербом, гімном України, використовуючи для цього наочні зразки, які створюємо спільно з дітьми.

Засобами виховання любові та шанобливого ставлення до природи стає проведення: спостережень в природі, пошуково - дослідницької діяльності.

Підбираю достатню кількість матеріалу з художньо – естетичної, пізнавальної діяльності, який зібраний у «валізку» вихователя, що дозволяє продовжити освітній процес в укритті.

Дітям з ООП пропоную ігри, які тренують уяву, пам'ять, створюють доброзичливу атмосферу.

Наприклад, привітання «Голосно -пошепки - мовчки» - дорослий розглядає з дітьми дітям долоньки червоного, жовтого, синього кольорів. Вихованцям повідомляється, що долоньки - це півні сигнали. Щоб пограти потрібно правила запам'ятати. Коли піднімається червона долонька, треба голосно сказати фразу: «Доброго ранку!», якщо жовту - прошепотіти «Доброго ранку!», якщо синю - завмерти й мовчати.

«Що буває, якщо?» Дорослий пропонує дітям продовжити речення: «Що буде, якщо всі іграшки в групі оживуть», «Що буде, якщо дитячі садки не існуватимуть».

«Дружні долоньки»

Дошкільники кладуть долоні собі на коліна, сідаючи на стільці. Вихователь рахує до 4, а діти виконують рухи. На рахунок 1 - кожна дитина накриває правою долонею ліву долоню сусіда праворуч, 2 - кладе долоньку на місце, 3 - накриває лівою долонею праву долоню сусіда ліворуч, 4 - кладе долоню на місце. Гра повторюється поки рухи не виконуються синхронно.

«Слова»

Гра проходить в колі. Діти передають м'яч, і називають слова, що належать до тієї чи іншої групи предметів.

Смачні (мандарин, тістечко, сік), страшні (вовк, привид, дракон), ті, що їздять (вантажівка, велосипед, синичка), кухонні (чайник, тарілка, холодильник), великі будинок, велетень, літак), гарні (мама, тато квітка, картина), живі -кішка, мураха, кінь).

Цікавими виявилися для осіб з ОПП дидактичні ігри з диво - кубом. Серед них відмічаємо такі, як «Познайомимось».

Запитання до гравців на сторонах кубика :

1. Як тебе звати ? (твого друга, маму, тата, братика).
2. Ти хлопчик чи дівчинка?
3. Скільки тобі років? (другу, мамі, татові, братику).

4. Який ти на зріст друг, мама, тато, братик?

5. Які твої вподобання? (улюблений колір, страва, пора року).

6. Який характер? (добрий, злий).

Так, дитина навчається описувати себе, а потім своїх рідних, друзів.

«Безпечні та небезпечні речі».

Вихованці спільно з дорослим розглядають зображення предметів безпечних та небезпечних, зображених на грані куба. Дошкільники по черзі кидають куб та називають предмет, який зображений на грані куба. Діти мають пояснити, чому один предмет є безпечним, а інший небезпечним.

Проводжу колективні та індивідуальні форми роботи, використовуючи елементи курсу «Логіка світу». Ігри та вправи курсу передбачають викладання простих та сюжетних композицій з геометричних фігур. В такій діяльності закріплюються знання про геометричні фігури, їх особливості. Дитина висловлює свої міркування, повідомивши чим може стати та чи інша фігура в композиції.

Використання технології «халабудної педагогіки», є формою роботи, яка забезпечує відчуття психологічної захищеності, сприяє концентрації уваги дитини. Столи, стіни з картону та легкої тканини, ковдри, відкриті парасольки стають матеріалом для «халабуди», що створюються відповідно до розміру дитини.

Поява такого будиночка стає справжнім скарбом для дошкільника. В куточку усамітнення можемо встановити «халабуду», «козацький курінь», переносний намет», які забезпечують особистий простір дитини.

Ефективною формою стає така форма, як: «Стіни, стеля та підлога, що говорять» або «Вільна гра або день без іграшок». Форма роботи передбачає прибирання іграшок з дитячих полиць. Оформлюючи «стіни, що говорять», дорослий дотримується певних правил:

1. На контрастному тлі розміщуємо зображення, щоб його було добре видно на відстані 1-2м.

2. Експозиція має змінюватися та кріпитися на стіні цвяшками, гачками. Плакати, прапорці, листи з текстом розміщуються на цих кріпленнях. З метою розвитку дитячої творчості плівку, шпалери наносимо на стіну в укритті. На такій стіні діти зможуть малювати олівцями, ручками, фарбами.

Важливим для освітнього процесу є підтримка рухової активності дітей під час перебування в укритті. У пригоді стають рухливі ігри, які можна проводити в обмеженому просторі: «Добре те, що сонце гріє», «Хто далі кине кульку?», «Хто зловить вітер пакетом?», «Відшукай свій будинок», гра «Сова і курчата», «Кіт і миші», «Борщ та компот», «Клубочок». Заздалегідь продумаємо як розмістимо інвентар. Цікавими для дітей стають такі вправи:

«Штангіст»

В. п. - ноги на ширині плечей, 1-нахил вперед, взяти міцно руками уявну штангу. 2- підняти над головою, потримати, напруживши м'язи та затримавши дихання. 3- «впустити» штангу на підлогу, видихнути повітря та потрусити руками, як це роблять штангісти. Вимовити довге «Хууух», видихаючи повітря.

«Рука»

Візьміть дитину за кисть руки, пальцем обведіть кожен пальчик від великого і до мізинця, ніби змальовуєте контур малюнка.

В укритті використовуємо фізкультурне обладнання, інвентар, який виготовляємо з різноманітного, залишкового матеріалу.

У дитини розвиватимуться увага, укріплюються м'язи рук і ніг, відбувається покращення координації рухів. Для вихованців з ООП під час перебування в укритті стає важливим оволодіти навиками самообслуговування, культурно - гігієнічними навиками.

Захоплення дитини з ООП викликає гра в шашки з використанням різного кольору фігур та поля. Дошка для гри розкреслюється на підлозі, розкладається на

столах, створюються її макети. Фігурами стають діти з надягнутими емблемами, масками. Цікавим є те, що пластикові кришечки перетворюються на фігури.

Ігри з сенсорними наборами, будівельним матеріалом з комплектами LEGO кольорових цеглинок стають атрибутами освітнього процесу з дітьми з ООП в умовах воєнного стану. До вправ з цеглинками LEGO належать:

Руханка 1

Всі стомились працювати, будемо з LEGO відпочивати.

Жовта - тупаємо, кружляємо, від роботи спочиваємо.

А зелена - присідаємо, йруки в гору піднімаємо.

Голубу тримаю я - плескає вся дівора.

На парту цеглинки покладемо, працювати всі почнемо.

Руханка 2. Діти беруть одну цеглинку.

1. Знайди дитину з глинкою такого самого кольору, як у тебе, і стань поруч із нею.

2. Сині поміняйтеся місцями із «жовтими», а зелені - із «червоними». Діти беруть кілька цеглинок.

3. Підійміть руку вгору із зеленою (червоною) цеглинкою.

4. Хто швидше перенесе та збере цеглинки?

Пальчикова гімнастика «Веселі цеглинки».

Ми цеглинки в руки взяли, і місцями поміняли.

Потім міцно їх з'єднали. Один - два не впускай,

Вгору - високо кидай. І швиденько заховай!

(Беруть у кожену руку по одній цеглинці (2x4).

Перекладають цеглинки з однієї руки в другу, скріплюють дві цеглинки разом.

Підкидають цеглинку вгору і ловлять. Ховають цеглинку у долоньках або за спину

Гра «Казкова вежа з LEGO»

Розберіть свої башточки на окремі частини. На екрані буде з'являтися ілюстрація до казки і віконце з варіантом відповіді. Дорослий озвучує ці відповіді, тоді як діти мають підняти цеглинку того кольору, який відповідає казці. (блакитний - «Ріпка», жовтий - «Колобок», червоний - «Курочка Ряба», синій - «Коза – дєреза», помаранчевий - «Котик і Півник», зелений «Півник і двоє мишенят»

Особі з ООП стає складно виконувати певні дії, відповідати на запитання. Психолог Світлана Ройз наголошує, що не слід обговорювати з дітьми негативні події воєнного стану. Коректно цікавлюся емоціями дитини, запитуючи її: «Ти як?», «Ти мене бачиш?», «Ти мене чуєш?», «Ти хочеш випити води?», «Ти відчуваєш мою руку?» Спілкуючись, називаю її на ім'я, наголошуючи, що діти можуть працювати із заплющеними або розплющеними очима. Для отримання позитивного настрою пропоную глибоко дихати. «Дихай разом зі мною. Ти молодець». Проводжу дихальну вправу «Перегони човників, на які потрібно дмухати».

Гра «Птахи»

Дитина витягає руки в сторони, довільно бігає кімнатою, глибоко дихає і при цьому махає руками, ніби птах крилами.

Різнокольорове дихання. Дитина уявляє, що вдихає повітря її найулюбленішого кольору, а видихає - того кольору, який взагалі не любить. Таким чином, вихованці дошкільного віку видихають негативні емоції, переживання, а вдихають - спокій, щастя, радість.

Вправа «Свічка - квіточка»: коли видихаєте, уявіть свічку, яку потрібно загасити подихом; коли вдихаєте, уявіть квіточку, аромат якої приємно вдихати.

Повідомляю дитині, що ми перебуваємо в безпечному місці, коли звучить сигнал тривоги. Нас захищають наші воїни. І разом ми з усім справимося. Педагог закріплює нові способи поведінки у складній ситуації, підтримує повернення у реальність, що загроза минула. «Це було складно, але ми справилися!»

Для осіб з особливими освітніми потребами характерні такі риси, як схильність до механічних повторень слів, дій, відсутність навичок комунікації, соціальної взаємодії з оточуючими.

Увагу емоційно схвилюваної дитини переключаю на виконання конкретного завдання. Доручаю такій дитині принести пляшку з водою, ліхтарик, залучаю дитину до виконання вказівок

Для дитини з ООП стає важливим виконання режиму дня. Також значну роль відіграють тактильні відчуття в комунікаціях вихователя і дитини. Але без дозволу дитини вихователь не повинен до неї торкатися. Розітріть дитині руки, мочки вух, дайте чаю або води, цукерку, обійміть її. Потисніть руку дитини і попросіть, щоб вона потисла руку у відповідь. Усмішка, жарти відволікають увагу малюка від страхів, переживань, самотності.

Під час перебування в укритті дітям залучаю дітей до малювання, ліплення, конструювання з паперу, музично - дидактичних ігор.

Сюжетно - рольові ігри такі, як «Гостинна сім'я», «Сімейки в халабуді», «Інтерв'ю сім'ї» залучають до спілкування і дитину з ООП, сприяють розвитку комунікацій з однолітками. Дошкільники з ООП проявляють інтерес до логіко - математичних ігор. Серед яких: гра - змагання «Хто більше?», «Що спочатку, а що потім?» «Якої фігури не стало?», гра «Слухняний олівець» (орієнтування на папері), «Кого більше?» (лічба у межах 5). Захоплюють дітей ігри природничого змісту такі, як: «Хто де живе?», «Хто що їсть?», «Де чия мама?» Полюбляють діти ігри, пов'язані з пошуковою діяльністю. Це такі ігри, як «Що в нашій торбинці?», «Звідки чути дзвінок?», «Знайди іграшку».

Зацікавлюють дітей такі форми ігрової діяльності, як гра - дослідження «Який смак у осені?», пантоміма «Осіній дощик», дослідницька гра «Метод мокрого піску», гра «Ліхтарик - дослідник», завдання - дослідження «Що кому належить?»

Вправа «Кольорова терапія»

Особі з ОПП пропоную розмалювати коло, поділене на 4 частини. Дві частини потрібно розмалювати своїми улюбленими кольорами, а 2 - кольорами, які не подобаються. Закінчивши малювання дитина має показати емоціями на обличчі «подобається» чи «не подобається». Для зникнення почуття страху пропоную вправу з пластиліном «Ліпимо страх». Уявлення про страх у кожної дитини особливе. Це може бути вовк, дракон, голосний сигнал автомобіля. Після того, як дитина закінчила роботу, страх ховаємо в коробочку, яку закопаємо під час прогулянки

Дитині з ООП пропоную комунікативні картки (червоного та зеленого кольору), які використовують для позначення слів «так-ні». Спільно з нею складаю історію з картками: «Як поводитися, коли лунає повітряна тривога?», Чому це так важливо?» Дитині пропоную вправу назвати по 1 предмету жовтого кольору, який є навколо? (по одному звуку, який ти чуєш). Відповідно картками червоного кольору ми позначаємо предмети, явища, які викликають небезпеку.

Я вважаю, що дії з картками дозволяють визначати ступінь комунікації дитини рівень засвоєння знань та навичок, та дають відповіді на звичайні питання, які цікавлять дітей.

До методів підтримки в освітньому процесі з особами з ООП в воєнний час є старі ритуали (вітання, руханки), а також нові ритуали (вітання на початку дня та прощання після завершення (може бути фізичний контакт).

Діти з особливими освітніми потребами відчують емоційну складову соціальної ситуації, певні труднощі перебування в безпечному укритті. Таким чином діти з ООП є більш вразливими на емоційному, когнітивному та поведінковому рівнях

В роботі з дитиною з ООП дотримуюсь виконання режиму дня.

Використовую усмішку, кивок голови, похвалу, щоб дитина відчувала себе потрібною, захищеною в умовах воєнного стану.

Наша група працює над виконанням завдань програми «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку.

Дитина нашої групи з ООП не проявляла активності під час виконання завдань в «Книзі дошкільника». Це проявлялося, коли для завдань доводилося користуватися олівцями. Завдяки комплексності, інтегрованості, діяльнісному підходу програми, дитина ставала впевненішою в своїх діях. Користувалася принципами: «Роби як Я», «Повтори за мною». Одним з елементів програми «Впевнений старт», який створює умови для психологічного розвантаження дитини з ООП є проведення ранкових зустрічей. До найбільш цікавих належать: «Передай і доторкнись», «Я є, і у мене найкраще виходить», пісенька - гра «Якщо весело живеться, роби так», ритуал - «Хвилинка краси», емоційна зарядка «Подаруй настрій другові», привітання за допомогою жестів, ритуали зустрічі нового дня, вправа «Комплімент другові», гра «Впізнай а голосом», гра «Здоровенькі були», тактильне привітання «Доброго ранку, друже».

Цікавим для вихованців з ООП стало використання коректурних таблиць за темами: «Знайомство», «Порядок – все, і всі на своїх місцях». Дії з таблицями проводилися в підгрупах з картками, кольоровими фішками, друкованими словами, що позначають зображення. Організація гри з таблицями розвиває комунікативні навички дитини з ООП, дружні стосунки з однолітками.

Я вважаю, що вислів Ірини Луценко в статті «Комунікативно – освітній простір закладу дошкільної освіти в умовах війни» , а саме: «встановлення емоційно - психологічних зв'язків між вихователем і дітьми, спрямованих на прийняття і підтримку є вкрай необхідним і важливим». Це стосується і дитини з ООП, яка відвідує нашу групу. Намагаюсь викликати в дитини відчуття задоволення собою, своїми успіхами відчуття радості. Підбадьорю цю дитину, даю загальну характеристику особистості: «Ти -молодець»

На мою думку, поєднання ігрових методів і прийомів, дихальних вправ, ігор LEGO, дії з коректурними таблицями, взаємодія команди супроводу дозволить дітям з ООП стати самостійними, використовуючи набуті знання в повсякденному житті. Зберігаю оптимістичний настрій, з надією дивлюсь в майбутнє створюючи умови для становлення і розвитку особистості дитини з ООП. Звертаю увагу, що процес формування досягнень дитини з ООП забезпечує різноманітний світ дитячих видів діяльності. Формування інтересу до пізнавальної діяльності в навколишньому, готовність дитини до навчання в школі, психологічна зрілість особи з ООП і стане результатом успішного освітнього процесу. В роботі з дитиною з ООП дотримуюсь чотирьох правил: бути чесним, говорити спокійно, давати мінімум інформації. Сподіваюсь, що дотримання таких правил сформує у дошкільників довірливі відносини , сприятимуть досягненню дитячого успіху в майбутньому

Список використаних джерел та літератури.

1.Базовий компонент дошкільної освіти(нова редакція).Авт.група: Байєр О.М, Безсонова О.К, Брежнєва О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л.П., Косенчук О.Г., Корнєєва О.Л., Лисенко Г.М., Левінець Н.В., Машовець М.А., Мордоус І.О., Нерянова С.І.,Піроженко Т.О., Половіна О.А., Рейпольска О.Д., Шевчук А.С. Під кер.Т.О.Піроженко. - Київ, 2021.

2.Ірина Луценко. «Комунікативно - освітній простір закладу дошкільної освіти в умовах війни». Дошкільне виховання,. 2022, № 6

3.Лист МОН України від 21.08.2023. №1\12490-23 «Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2023-2024 навчальному році».

4..Лист МОН України від 15.06.2022.№1\6435 -22.«Щодо створення інклюзивного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти».

5.Наказ МОН України від 08. 06.2018. №530. «Примірне положення про команду психолога - педагогічного супроводу дитини в закладі загальної середньої та дошкільної освіти».

6. Наталія Гавриш. «Мовлення дитини. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція)». Дошкільне виховання, 2021, №3.

7. Оксана Гура. «Чим зайняти дитину в укритті. Сім форм ефективної роботи». Практика управління дошкільним закладом, 2023, № 09.

8. Постанова КМУ від 10.04.2019. № 530. «Щодо створення інклюзивного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти. Порядок організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти».

Кузьмук Світлана,
вихователь
ЗДО № 7 «Дюймовочка»
Славутська ОТГ

Формування навичок ефективного читання у дітей дошкільного віку шляхом використання іноваційних технологій

Анотація. У статті розглядаються різні методики раннього навчання читання дошкільників через використання іноваційних технологій : методики Л.В. Шелестевої «Розвивальне читання», методики М. Зайцева «Технологія раннього навчання читанню», методики навчання ранньому читанню О. Декролі, методики читання М.Монтессорі, які гармонійно впливають на всебічний розвиток дитини.

Ключові слова: дошкільний вік, процес навчання читання, активне мовлення дитини, описове мовлення дитини, методи читання, іноваційні технології.

Annotation. The article examines various methods of early teaching of reading to children using innovative technologies: methods of L.V. Shelesteva "Developmental reading", methods of M. Zaitsev "Technology of early learning to read", methods of teaching early reading by O. Decroly, methods of reading by M. Montessori, which harmoniously affect the comprehensive development of the child.

Key words: preschool age, reading learning process, child's active speech, child's descriptive speech, reading methods, innovative technologies.

Мовленнєвий розвиток дитини – один з основних чинників становлення особистості в дошкільному дитинстві. Згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти, навчання читанню не є обов'язковим для дітей дошкільного віку, але в ньому вказується на необхідність формування у дошкільнят знань і умінь, які затребувані в подальшій шкільній освіті, тож за бажанням дитини, батьки і вихователі можуть навчати дитину читати уже в 4-5 років. Від того, як дитина буде введена в грамоту, багато в чому залежить її подальші успіхи в школі не тільки в читанні і письмі, а й засвоєнні рідної мови в цілому.

Ступінь розвитку цієї сфери психіки визначає рівень сформованості соціальних і пізнавальних досягнень дитини — потреб і інтересів, знань, умінь та навичок, а також інших психічних якостей, що є основою особистісної культури. Актуальність своєчасного мовленнєвого розвитку в дошкільному дитинстві визначається завданнями щодо створення оптимальних умов для якнайповнішого розкриття потенційних можливостей кожної дитини, які виявляються в специфічно дитячих видах діяльності й пов'язані із комунікацією. Становлення в людини всіх психічних функцій, психічних процесів, особистості в цілому неможливе без міжособистісного контакту. При цьому мовленнєвий розвиток та його вдосконалення необхідно розглядати як відображення становлення навичок комунікативно-мовленнєвої взаємодії. Здатність до спілкування розуміється як комплексна здатність користуватися засобами взаємодії (невербальні, предметно-практичні, мовні), що забезпечують успішність цілей комунікації. Комунікативно-мовленнєві здібності можна характеризувати як

індивідуальні психологічні й психофізіологічні особливості, які сприяють швидкому і якісному засвоєнню умінь та навичок застосовувати засоби спілкування в конкретній ситуації взаємодії з оточуючим.

Аналіз сучасних досліджень свідчить про стійкий науковий інтерес до проблеми як навчити дитину читати у ранньому віці. Вона є предметом постійного обговорення серед науковців та практиків. У загальній і спеціальній педагогіці питання навчання дітей ранньому читанню присвячені численні науково-методичні дослідження: Г. Домана (з шести місяців); Г. Домбі, Н. Компанець, О. Корнєва, О. Воронова, І. Калініна, В. Комарова, В. Лайло, Л. Милостивенко, Г. Огаркіна, М. Поваляєва, Г. Сумченко, В. Тарасун, Т. Філічева.

К. Ушинський вказував на те, що мета навчання грамоти – розвивати всі здібності дитини, виховувати самостійність і, як би мимохідь, навчати читати. Відомий психолог Л. Виготський вважав, що навчання повинно йти попереду розвитку і вести його за собою. Інакше кажучи, навчання слід починати в період становлення психічних функцій дошкільника. Запізнюючись в навчанні, педагоги втрачають можливість направляти розвиток дітей по потрібному шляху. Найбільш ефективним для використання багатих можливостей дитини в освоєнні грамоти вважається вік 4-5 років. Так званий період «мовної обдарованості», особливої сприйнятливості дошкільника до звукової сторони мови.

Читання являє собою складний психофізіологічний процес, який потребує достатнього рівня сформованості цілісної багаторівневої структури вербальних і невербальних вищих психічних функцій (Р. Беккер, О. Корнєв, Р. Лалаєва, Н. Стражинська, Т. Філічева). Останні дослідження підтвердили: люди читають слова по буквах, але оскільки процес цей відбувається миттєво, здається, що ми одразу сприймаємо слово загалом. Більше того, під час читання подумки задіяна та сама частина мозку, що і при читанні вголос, тобто читання – це промовляння тексту у внутрішньому плані. Вчені з'ясували: здібності до читання напряму пов'язані зі знаннями букв і звуків, здатністю виділяти фонему в усному мовленні. Таким чином, для того щоб вільно читати, необхідно легко й швидко розпізнавати букви і співвідносити їх зі звуками.

Інтерес до самостійного оволодіння звуко-буквенним перекодуванням часто виникає саме в період дошкільного дитинства (Н. Архангельська, Е. Тихєєва, А. Воскресенська) і зв'язується в свідомості дітей з ще одним проявом дорослості. В спілкуванні з однолітками дитина, яка знає ази грамоти, з гордістю заявляє: «Ти що, ще букви не знаєш?!» - і охоче демонструє свої вміння. На піку свого інтересу дитина може опанувати грамоту легко і без примусу. Але як тільки інтерес згасне, будь-які зусилля з боку дорослого, швидше за все, не тільки повільно і важко будуть вести до бажаного результату, але і можуть породити негативне ставлення дитини до читання.

Грамота-досить складний предмет для дошкільнят, їм дуже складно засвоїти абстрактні поняття. На допомогу приходить гра. У грі складне стає зрозумілим і доступним. Гра не виникає сама по собі, педагог повинен відкрити для дитини світ гри, зацікавити її. І тільки тоді, дитина буде підкорятися певним правилам, у неї з'явиться бажання багато дізнатися і добитися результату. Ігрова ситуація вимагає від кожного включеного в неї певної здатності до комунікації, сприяє сенсорному та розумовому розвитку, засвоєнню лексико-граматичних категорій рідної мови, а також допомагає закріплювати набуті знання, на базі яких розвиваються мовні можливості.

Існує багато різних методик, які використовуються при навчанні читання дітей. Багато педагогів використовує метод креативного читання. Важливим у методиці є вмиле поєднання творчості із когнітивністю. Метод містить систему вправ та ігор на розвиток дев'яти видів інтелекту. Особлива увага приділяється: розвитку артикуляційного апарату, технік нервово-м'язової релаксації, розвитку концентрації, уваги, пам'яті, пізнання, розвитку зорового поля, інтонації, виразності, жестикуляції, вдумливості. У сучасних умовах розвитку суспільства, технологізації, все

гострішою постають питання «Як виплекати допитливість до книг, любов до читання?», «Як створити таку атмосферу уроку чи заняття з читання, щоб діти захоплюються цим процесом?», «Які неординарні підходи використати?».

Основою методу креативного читання є візуалізація. Метою методу є застосування творчих технологій навчання для радісного читання, переказування, вивчення на пам'ять, осмислення прочитаного і вміння застосовувати набутий багаж знань у житті.

Існує безліч різних методик читання, як-то:

- технологія раннього навчання читанню М.Зайцева;
- методика читання О Декролі ;
- методика читання М. Монтесорі;
- методика розвивального читання Л. Шелестової.

Одна з найвідоміших і вражаючих своїми результатами методик за допомогою яких можна навчити дитину читати з самого маленького віку - кубики Зайцева. Вона принципово відрізняється від традиційної схеми навчання дітей - спочатку букви, потім з'єднання їх у склади, а склади - в слова. Система навчання читання Зайцева не орієнтована на якийсь певний вік. Почати можна навіть з півроку. Спочатку це буде просто демонстрація кубиків дитині. Звичайно, методика для однорічного малюка і шестирічного дошкільника буде різна. Статистика викладачів показала, що при заняттях з регулярністю 2 рази в тиждень тривалістю півгодини-годину дасть значні результати. Зайцев порівнював свій метод навчання читання за допомогою кубиків з музичними вправами, коли дитина в інтуїтивному пошуку звуків сама себе веде, чує і виправляє.

Матеріали Зайцева базуються на включенні одночасно трьох сенсорних областей сприйняття дитини - слуховий, зоровий, тактильний. Таке трирівневе сприйняття перекриває нерозвинене поки логіко-аналітичне мислення і забезпечує ненав'язливе і надійне відкладення складів. Дитина в процесі вчиться виділяти звуки голосні і приголосні, тверді і м'які, дзвінки, глухі, шиплячі. Ще один важливий принцип методики Зайцева полягає в тому, що перед дітьми постає відразу весь матеріал, який потрібно освоїти.

Основою педагогічної технології О. Декролі є принцип антропоцентризму, який наприкінці XIX – на початку XX ст. сприяв новому осмисленню поняття «виховання». Відповідно до нього виховання розглядалось як процес розвитку дитини, що враховує її індивідуальні потреби, можливості, мотиви та інтереси. Декролі проголосив дитину центром своєї системи навчання і виховання: «Я маю на меті створити зв'язок між всіма науками, примусити їх зійтися в одному центрі. Цей центр – дитина, до якої все сходиться, від якої все розходить».

Гру Декролі розглядав як творчу діяльність дитини і невід'ємну частину навчального процесу. Він використовував у дидактичних іграх предмети навколишнього світу, що дало змогу розглядати їх одним із способів класифікації, повторення і закріплення отриманих вражень, знань, умінь, наблизити їх до життєвого досвіду дітей. Ігри з грамоти також розроблені на основі принципу «парності» і спрямовані на підготовку дитини до читання та письма, на формування у дітей умінь звукового аналізу слова, узгодження частин мови, синтактичного розбору речення. Декролі вважав, що процес навчання потрібно максимально унаочнити: «Мати вчить дитину розмовляти не звуками і буквами, а словами і коротенькими фразами». Тому кожен предмет він позначав картою: біля стола – картка «стіл», біля вікна «вікно».

Методика Марії Монтесорі побудована за принципом самонавчання за допомогою системи оригінальних дидактичних матеріалів: вирізна рухова абетка, літери з різного матеріалу, фігурні вкладки та літери-шершавчики для обведення, картки з картинками та підписами під ними, коробки з дрібними предметами та багато іншого. В основі методу лежить кілька правил: по-перше, головне у вихованні –

це свобода дитини у всіх аспектах її зростання. Малюк має розуміти, що йому довіряють, тому дають можливість вибору, і також можливість робити власні помилки та самостійно їх виправляти. По-друге, кожна дитина повинна бути самостійною. Роль батьків тут зводиться до можливості лише підштовхнути малюка в правильному напрямку. При цьому, батьки не можуть критикувати дитину, порівнювати з іншими дітьми чи карати. По-третє, будь-яке навчання має бути під лаштованим під індивідуальні потреби та можливості дитини, адже кожна дитина особлива, і потребує особливого підходу. Врешті, головне у вихованні за будь-якою методикою - любов та підтримка батьків.

Вивчаючи методики різних авторів, які пропонують свої прийоми навчання ранньому читанню я вибрала методику Л.В. Шелестової «Розвивальне читання». На мою думку, діти, які працюють за цією методикою, легко, без перевантаження навчаються читати, а головне – отримують задоволення від самого процесу навчання.

Авторська методика навчання читанню Л. Шелестової складається з двох частин, з одного боку спрямована на інтелектуальний та мовленнєвий розвиток дітей, розвиток чуттєвої сфери, сенсорики, дрібної моторики, з іншого – на навчання малюків читанню, і є дієвим засобом забезпечення наступності і перспективності дошкільної і початкової освіти.

Основні засади методики:

- навчання читанню по складах (використання наочного матеріалу: малюків, природного матеріалу, карток, іграшок, схем, різних предметів);
- залучання малюків до різноманітних видів діяльності (малювання, розфарбовування, вирізання, співів, танців, конструювання, виготовлення аплікацій, відшукування предметів у приміщенні, переміщення у просторі);
- проведення занять в ігровій формі;
- логічно вибудований і науково обґрунтований алгоритм засвоєння дитиною літер та навчання читання складів, слів, словосполучень, речень;
- індивідуальний підхід до кожної дитини.

За допомогою навчально-розвивального посібника Л. Шелестової «Вчимося читати» (має гриф «Схвалено Міністерством освіти і науки України») діти легко та із задоволенням навчаються читати. Ігрові вправи зацікавлюють дітей яскравими малюнками, на яких зображені кумедні тваринки, птахи, усміхнені діти та безліч різних кольорових предметів, які захоплюють веселими барвами й казковими сюжетами. Запропоновані завдання діти виконують природно, невимушено, з цікавістю та бажанням досягти результату. Ігрові ситуації, загадковість сюжету спонукають дитину до дії, уселяють оптимізм, позитивні емоції, упевненість у собі. Вдало підібрані завдання розширюють знання дітей про навколишній світ, розвивають логічне мислення, збагачують активний і пасивний словник малят, розвивають фонематичний слух, мовне дихання, дрібну моторику, пам'ять, увагу. Граючись, діти закріплюють знання про кольори та їх відтінки, предмети пробуту, учаться кваліфікувати та систематизувати предмети. У процесі ігор з буквами та складами діти постійно повторюють їх, конструюють слова, вигадують чистомовки на потрібний склад, придумують цікаву історію, яка завершується читанням.

Друга частина книжки є логічним продовженням першої, оскільки в ній використовуються однакові підходи до навчання читанню дошкільнят. Проте в цьому випадку дитина працюватиме не лише зі словами, а й зі складнішим мовленнєвим матеріалом: словосполученнями, реченнями та невеличкими текстами.

У своїй практиці я використовую цю методику для навчання читанню дітей з особливими потребами. Навчання грамоті і профілактика порушень мовлення дітей здійснюється на тлі логопедичної роботи, що дозволяє здійснювати комплексний підхід у розвитку дітей і уникнути багатьох помилок в навчанні цих дітей надалі.

Отже, у побудові дидактичної моделі педагогічної роботи навчання дошкільників грамоті, важливо опиратися на наявні у дітей знання, а не нав'язувати їм готову

інформацію. Поняття «розум» та «інформованість» не є тотожними. Великий обсяг інформації отриманої в готовому вигляді дитиною не обробляється, а лише підштовхує її до «інтелектуального споживання». Беручи до уваги вищевикладене, перехід до новітніх технологій навчання дітей є неминучим. Система роботи за методикою Л. Шелестової дозволяє дітям дошкільного віку успішно оволодіти звуковим аналізом, виділяти особливості слів, визначати його звукову характеристику, з'єднувати звуки в слова, читати. Крім того діти навчаться порівнювати, швидко знаходити правильне рішення, стануть більш самостійними, ініціативними, у них з'явиться інтерес і прагнення пізнавати нове, що має величезне значення для подальшого систематичного навчання рідної мови в школі.

Список використаних джерел та літератури

1. Афанасьєва Т.І Вчити по Монтессорі М., МЦП, 2006. 48 с. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. Наук; К.: Видавництво , 2012. 26 с.
2. Богуш А.М., Орланова Н.П., Зеленко Н.І., Лихолетова В.К. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі. К.: Вища школа, 1992. С. 5-23.
3. Богуш А. Навчання дітей читати за методикою Жана – Овіда Декролі / Перші кроки грамоти : передшкільний вік : навч. Посібник – Київ, 2016. – с.204 -207. Життя та робота Л.С. Виготського [Електрон. ресурс] / Спосіб доступу: [URL:http://www.massey.ac/nz/~i75202/ass200/kmch/conpg.html/](http://www.massey.ac/nz/~i75202/ass200/kmch/conpg.html/).
4. Валентинів П. Марія Монтесорі та її метод / Педагогічний вісник. – 1991. - №34. – с.3.
5. Дошкільна лінгводидактика. Хрестоманія. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних педагогічних закладів. Упорядник Богуш А.М. Частина 1 та . К.:Видавничий Дім Слово, 2005. С. 9-92.
6. Навчаємо читання української мови за методикою М. О. Зайцева : Підручник для батьків, вихователів, учителів. – К.: ПП «СВЕНА», 2008. – 68с.
7. Ушинский К.Д. Избранные педагогические сочинения [Текст] / К.Д. Ушинский. М. : Просвещение, 1968.
8. Шелестова Л.В. Вчимося читати. Частина 1: Навч.-розв. Посіб. Для дітей 4-6 років. К.: «Фенікс», 2016. 272 с.: іл.
9. Шелестова Л.В. Вчимося читати. Частина 2: Навч.-розв. Посіб. Для дітей 5-7 років. К.: «Фенікс», 2013. 276 с.: іл.

Кучер Аліна,
вихователь-методист
комунального закладу
загальної середньої освіти
«Початкова школа № 5
Хмельницької міської ради»
Хмельницька ОТГ

Інноваційні підходи до організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти

Анотація. Досліджено вплив інноваційних підходів на організацію освітнього процесу в закладі дошкільної освіти.

Ключові слова: інноваційні педагогічні технології, казкотерапія, схеми–моделі, ейдетика, «хібукі-терапія».

Кінцева мета освіти полягає в удосконаленні самої людини. Справжнє навчання й виховання завжди було неможливе без інноваційного підходу до організації освітнього процесу як у дошкільній, так і шкільній освіті. В основі сучасних педагогічних інновацій, безумовно, лежить ідея самопізнання дитиною самої себе, навколишнього світу, усього нового, що зустрічається на життєвому шляху. На це вказував у свій час старогрецький філософ Платон. Такий шлях навчання й виховання рекомендував і Мішель де Монтень у книзі "Досліди": "Наставник повинен відповідно до духовних нахилів довіреної йому дитини надати їй можливість вільно розвивати ці нахили, пропонуючи їй пізнати смак різних речей, вибирати між ними і розрізняти їх самостійно, інколи вказуючи їй шлях, деколи, навпаки – дозволяючи відшукувати дорогу їй самій". [1]

За гуманістами над ідеєю вдосконалення людини працювали просвітники. Зокрема, у Франції – Вольтер, Дідро, Руссо. Сучасник Руссо Григорій Сковорода, філософ – педагог, "поєднував у самопізнанні інтелектуальний акт із вольовим творчим зусиллям. В імперативі "пізнай себе" прихований другий імператив: стань собою, видобудь із себе свою духовну суть, здійсни своє призначення. Самопізнання ставить тут перед собою мету: утворити духовну, непересічну особистість. Ідея самопізнання – самоствердження виявилася продуктивною. Її розвивають і сучасні філософи. Так, Ловель вважає, що самопізнання – це сила "творити себе». Впровадити нові технології, що формують особистість, здатну не тільки до наукового і творчого пізнання, але й зможе повноцінно реалізувати себе, незважаючи на життєві негаразди.

Отже, метою педагогічної діяльності є знаходження, підтримка, розвиток дитини, навіть зовсім маленької, механізмів самореалізації: саморозвитку, адаптації, саморегуляції, самозахисту, самовиховання, необхідних для становлення самобутнього образу й діалогічного, безпечного способу взаємодії з людьми, природою, культурою, цивілізацією. А це, в свою чергу, пов'язане із застосуванням інноваційних технологій. [1]

Термін "інновація" означає оновлення процесу навчання, який спирається, головним чином, на внутрішні фактори. Запозичення цього терміна пов'язане з бажанням виділити мотиваційний бік навчання. На сучасному етапі все очевиднішим стає те, що традиційна освіта, орієнтована на передавання знань, умінь і навичок, не встигає за темпами їх нарощування. Специфічними особливостями інноваційного навчання є його відкритість майбутньому, здатність до передбачення на основі постійної переоцінки цінностей, налаштованість на конструктивні дії в оновлюваних ситуаціях, основою яких є інноваційні педагогічні технології, які в педагогіці пов'язані із загальними процесами у суспільстві, глобальними проблемами, інтеграцією знань і форм соціального буття. [1]

Інноваційні педагогічні технології розглядають не тільки як налаштованість на сприйняття, продукування і застосування нового, а насамперед як відкритість. Вони забезпечують умови розвитку особистості, здійснення її права на індивідуальний творчий внесок, на особистісну ініціативу, на свободу саморозвитку.

Саме тому вихователі нашого навчального закладу творчо працюють і вбачають наступність в роботі дошкільної ланки, як фундамент майбутнього розвитку дитини в початковій і старшій школі, а головним методом реалізації цієї проблеми вважають саме підвищення ефективності інноваційних педагогічних технологій, що в майбутньому має забезпечити поступовий перехід у педагогічній практиці від стратегії формування, тобто педагогічного втручання ззовні у внутрішній світ дитини, нав'язування їй вироблених суспільством способів діяльності, оцінок до стратегії розвитку особистого потенціалу дошкільнят, його самоактивізація, самореалізація. Інноваційні педагогічні технології є однією з домінуючих тенденцій розвитку людства. Вони є специфічними і досить складними, потребують особливих знань, навичок, здібностей. [2]

Педагоги нашого закладу широко використовують добре відомі інноваційні технології, наприклад, ідеї Софії Русової, яка стверджувала: «В наші часи бути гарним педагогом – це бути справжнім реформатором майбутнього України, бути апостолом Правди й Науки».

В усіх дошкільних групах використовуються такі принципи технології Русової:

1. Забезпечення етнізації особистості, входження дитини у духовний світ і традиційне життя українського народу, плекання національної та загальнолюдської культури.

2. Єдність родинного й суспільного виховання. Умови дитячого садка мають бути наближені до умов рідної домівки. Щоб дитина легко адаптувалася, вихователька має бути такою ж близькою, як рідна мати, і до того ж добре фахово підготовлена. Тому всі заняття вихователі будують таким чином, щоб вони відповідали інтересам дітей, узгоджуючи з порою року, тобто використовують матеріал, який дає природа. На думку Софії Русової, садок має бути проінтятий національним духом нашого народу, закладатися на цілком національному ґрунті. Творчі сили дитини найкраще збуджувати також національним матеріалом. У садку має лунає рідна мова й пісня. Саме такі дошкільні заклади дадуть українському народу свідомих, чесних громадян. [3]

Також традиційно використовуємо окремі елементи педагогічної методики Монтесорі, яка полягає у вільному розвитку дітей. Світове визнання цієї теорії отримано завдяки гуманістичному підходу до виховання та навчання дітей. Вихователі закладу реалізують провідну ідею методики Монтесорі, що полягає в необхідності створення педагогом предметно-просторового середовища, в якому дитина могла б найповніше розкрити свій внутрішній потенціал у процесі вільної самостійної діяльності. Це середовище має забезпечити розвиток кожної дитини за її індивідуальним розвитком. Використовують у практичній роботі автодидактичні (самонавчаючі) Монтесорі-матеріали, з якими дитина працює, спочатку наслідуючи педагога, діючи за зразком, а потім — самостійно виконуючи різноманітні вправи.

Згідно з Законом України «Про освіту» розвиток освіти повинен базуватися на використанні нових прогресивних концепцій, впровадження в навчально-виховний процес дошкільного закладу сучасних педагогічних технологій, науково-методичних досягнень. Педагоги розвивають пізнавальні якості дошкільника, їх життєву компетентність у різних соціальних інституціях, використовуючи засоби передових педагогічних технологій. У кожній групі створено предметно-розвивальне середовище, умови для організації педагогічного процесу щодо впровадження та використання в навчально-виховній роботі інноваційних технологій та методик. Для створення сучасного інноваційного простору педагогічний колектив втілює в практичну діяльність різні інноваційні технології. [4]

Актуальною сьогодні, коли дитина навіть дошкільного віку значний час проводить біля комп'ютера або з телефоном, є технологія фізичного виховання дітей М. Єфименка («Театр фізичного розвитку та оздоровлення дітей»). Фізкультурні заняття проводяться у форму ігрових дійств. Форма фізичної активності дітей – горизонтальний пластичний балет, що поєднує музичність, хореографічність, естетичність дійства. Його скорочені програми активно використовуються під час занять як фізкультурні хвилинки, паузи, а також як розваги та свята. [3]

Вихователі середніх та старших груп в освітній діяльності застосовують інноваційну технологію «Казкотерапія» - казка є засобом розвитку творчої особистості. Створили куточки Казки, підбрали матеріал для ігор драматизацій, театральних ігор, розробили дидактичні ігри тощо. Розробили систему занять та упорядкували досвід роботи з даної теми. [5]

Широко використовують вихователі такий вид інноваційної технології, як використання схем-моделей для навчання дітей описовим розповідям (автор Т.Ткаченко). За цією методикою для роботи використовується аркуш картону 45x30 см,

поділений на шість квадратів (за кількістю характерних ознак предмета або об'єктів чи пір року, про які потрібно розповісти). Дітей навчають знаходити головні, суттєві ознаки предмета, відрізнити їх від другорядних. Навчаючи старших дошкільників складанню описових розповідей, використовують схеми-моделі. Діти вибудовують розповідь з дотриманням послідовності та параметрів, закладених у схемах: колір, форма, величина, матеріал, частини, дії. Використання схем при складанні описових розповідей допомагає дітям засвоїти порівняння предметів не в загальній формі – чим подібні, або чим відрізняються предмети, а диференціювати, порівнюючи предмети за формою, величиною тощо.

Сучасний рівень і дошкільної, і шкільної освіти передбачає досить широкий обсяг знань з різних напрямків, вимагає запам'ятовування. Як допомогти дитині запам'ятовувати необхідну інформацію і вчасно пригадувати її? Як пробуджувати інтерес, спонукати до мовленнєвої активності? Дарувати відчуття успіху? На ці питання відповідає ейдетика. Це напрямок психологічної науки, який вивчає ейдетизм як різновид образної пам'яті (грецькою *ейдос* – образ) і можливості його практичного застосування. Ейдетика розмовляє з дітьми їхньою мовою. Вона залучає всі аналізатори дитини: дозволяє не тільки побачити, а й помацати, почути, скуштувати, понюхати; подає через добре знайомі дитині образи. Створює широкий ігровий майданчик, надаючи безмежних можливостей для розвитку дитячої уяви. Явище ейдетизму вперше описано у психології в 1907 році. У 80-х роках ХХ ст. доктор педагогічних наук Ігор Матюгін розробив методики ейдетичного сприймання інформації, розвитку уваги і пам'яті дорослих. [7]

Досвід показав, що як один із ейдентичних прийомів та варіантів можна використовувати піктограми. Піктограми допомагають запам'ятовувати будь-які літературні твори, як віршовані, так і прозові. [8] Цей прийом використовується для збагачення словникового запасу, розвитку мовленнєвої активності і, таким чином, полегшує дітям складання умови задач. Такий тип роботи сприяє подоланню невпевненості у дітей та підвищенню загальної активності на заняттях. [9] Наприклад: для розвитку вміння дітей складати поширені речення про плоди доцільно використовувати одночасно всі знайомі малюкам піктограми: "город", "сад", "велике", "маленьке", кольори, також можна додати нові – піктограми, що позначають смак: солодкий, кислий, гіркий. За цими піктограмами діти складають такі речення: "На городі виріс великий, червоний солодкий перець" або "У саду росли маленькі, червоні, кислі вишні". Спочатку цей вид роботи діти можуть виконувати біля дошки, потім можна пропонувати їм індивідуальні набори піктограм, щоб кожна дитина складала розповідь про свій плід.

Треба пам'ятати, що завжди інноваційними залишаться асоціації людини і технології їх формування. Світ асоціацій людини, а особливо дитини, настільки безмежний, що ланцюжок логічних зв'язків між предметами чи поняттями, які безперервним потоком змінюють дні одного, інколи просто не можна зупинити. [8] У нашій свідомості вони існують як ціла мережа асоціацій, які містяться в комірці кожного спогаду. Саме завдяки їм з часом ми зможемо легше і детальніше пригадати необхідну інформацію. І.Павлов підкреслював: "Асоціації мають дуже важливе значення для процесів пам'яті та мислення як їхня первинна основа". Слід зазначити, що асоціативне мислення є не лише основою хорошої пам'яті, а й сприяє розвитку творчої уяви. Розум малюків завжди активний, йому властивий безперервний пошук асоціацій, кожна з яких стає ніби трампліном до відкриття іншої. Якщо дітям допомагати розвивати асоціативне мислення змалку, то згодом ви помітите, що вони будуть успішнішими і знаходитимуть нестандартні рішення в навчанні і в повсякденних ситуаціях. [12] Це їх також спонукатиме до мовленнєвої активності, допоможе краще писати твори,

розв'язувати задачі на логічне мислення, запам'ятовувати іншомовні слова через створення зв'язків з образами, що виникають у їхній уяві. Вихователі використовують вільні асоціації, пов'язані з предметами-образами, колірні асоціації, асоціації, пов'язані з геометричними фігурами, тактильні асоціації (тактильні таблички – це прямокутники з картону, пластику, дерева – розміром із сірникову коробку, обклеєні різним матеріалами: наждачний папір, хутро, пір'я, віск зі свічки, сірники, мотузок, рисові або гречані зернята, шовк, оксамит, металеві кнопки, фольга, вата). Дорослий кладе перед дитиною 10 тактильних табличок у два ряди у будь-якій послідовності, просить доторкнутися до них та запам'ятати, як вони розміщені. [10]

Сьогодні під час страшної війни під впливом травматичних подій діти будь-якого віку, як, власне, і дорослі, завмирають, ніби заморожуються, втрачають здатність розвиватись ані фізично, ні когнітивно, ні морально. Вони можуть тільки регресувати у своєму розвитку. Ментальне здоров'я наших дітей є важливим для нас, тому ми й надалі піклуватимемося про те, щоб якомога більше дітей могли психологічно "розгрузитися". З цією метою в українській педагогіці з'явилася нова технологія «Хібукі-терапія», яка є міжнародним ізраїльським проектом психологічної допомоги насамперед українським дітям. Хібукі — м'яка та невелика розміром іграшка у вигляді собачки з сумними очима та довгими лапами. Вважається, що іграшковий собака завжди буде поруч із дитиною, приносячи їй відчуття безпеки. Такого стану особливо гостро потребують діти, які стали свідками воєнних дій, навіть якщо й проживають у тилу.

Що таке хібукі? Це державна програма Ізраїлю з підтримки дітей, які пережили травматичні події, у тому числі пов'язані з війною. Кожна дитина там отримує іграшкового собаку хібукі в дитячому садочку чи початковій школі, а психологи та психотерапевти вважають її одним із кращих інструментів подолання травматичного та посттравматичного синдрому дітей.

Хібукі– м'яка іграшка, песик із сумними очима. Але це лише на перший погляд. Насправді ж кожна деталь має значення: сумні очі дозволяють дитині асоціювати себе з іграшкою та переносити на неї свої страхи й переживання; розмір собачки відповідає новонародженому малюкові – дитині легко обіймати й почуватися захищеною; собачка м'яка і приємна на дотик, виготовлена із безпечної та стійкої тканини – малюк відчуває тепло й затишок. [13]

Терапія полягає в тому, що дитина переносить на іграшку свої переживання і страхи та, говорячи від імені собачки, насправді проживає власний досвід, не замикається на своїй психотравмі, розповідає про власні переживання та почуття. У дитини формується досвід розуміння свого стану та потреб, піклування про себе через хібукі. Цю іграшку відшивають на спеціальній фабриці, а щоб її отримати, батьки підписують угоду про проходження спільної арттерапії. Діти, які взаємодіють із хібукі, легше переживають травму і стрес, а ті, які опікуються своєю іграшкою, не страждають на депресію, а їхня травма не переростає на посттравму. Хібукі супроводжуються книжками, брошурами, коміксом для дітей та їхніх батьків. Ця методика довготривала, бо вона призначена на 3–6 місяців. Основний принцип хібукі – перенесення фокуса уваги із себе на іграшку. І другий – турбуючись про хібукі, дитина турбується про себе. Наприклад, звучить сирена, і дитина не біжить перелякана в бомбосховище, а бере хібукі й рятує його в укритті, заспокоює. Купити чи продати іграшку хібукі неможливо. Дитина отримує її безкоштовно від свого терапевта або вчителя. І методика, й іграшка захищені авторським правом. Сьогодні в Україні іграшки виготовляються на фабриці в Дніпрі, книжки та брошури друкуються у Львові. Виготовлення іграшок спонсорується меценатами. Хібукі – це не іграшка. Це інструмент, з яким можна працювати у школах чи садочках навіть без терапії, бо він дозволяє швидко й ефективно здійснювати будь-яку адаптацію (переїзд, інший навчальний заклад, перехід із садочка до школи чи з молодшої школи до середньої тощо, в інший клас. Тож навіть після перемоги України хібукі, швидше за все, залишаться дієвим інструментом психологів та педагогів. [13]

Таким чином, перехід до інноваційних технологій навчання дітей є неминучим. Ми не можемо вже дати усю інформацію дітям. А значить, маємо лише навчити дитину здобувати нові знання за допомогою мислення та сучасних інноваційних методів навчання. Навчальний процес, як і вся діяльність педагога – це щоденна творчість та знаходження нових методів впливу на дитину. Грамотний та творчо налаштований педагог завжди знайде можливість на базі традиційних методів навчання, які роками давали йому високі показники знань дітей, знайти шляхи підвищення ефективності своєї роботи завдяки використанню інноваційних технологій, досвіду та методів у роботі. [7]

Список використаної літератури:

1. Біла К.Ю. Інноваційна діяльність в ДНЗ: Методичний посібник. - М: ТЦ Сфера, 2005. 96 с.
2. Волобуєва Л.М. Робота старшого вихователя ДНЗ з педагогами. - М: ТЦ Сфера, 2009. 92-98 с.
3. Виноградова Н.А., Панкова О.П. Освітні проекти в дитячому саду. Посібник для вихователів. М.: Айріс-прес, 2008. 208-210 с.
4. Іванова Н. В. Уява і творчість дітей.//Дошкільне виховання.-2005.- №10. С.6.
5. Казакова Т. Р. Розвивайте у дошкільників творчість (конспекти занять малюванням, ліпленням, апплікацією). Посібник для вихователів дитячого саду. - М: Просвітництво, 2003. 48 с.
6. Кисельова К.С. та інпроектний метод у діяльності дошкільного закладу: - М.: АРКТИ, 2003. 96 с.
7. Корзун А.В. Весела дидактика: використання елементів ТРВЗ і РТВ в роботі з дошкільниками. - Мн.:, 2010р. 44-58 с.
8. Корзун А.В. Елементи ТРВЗ і РТВ в роботі з дошкільниками. Мн.: Університетська, 2000. 36-38 с.
9. Малювання з дітьми дошкільного віку: Нетрадиційні техніки, планування, конспекти занять. /Під ред. Р.Г. Казакової. - М: ТЦ Сфера, 2005. - (серія «Разом з дітьми»). 12 с.
10. Прохорова Л.М. Досвідметодично їроботи в ДНЗ з розвитку креативності дошкільників. - М.: «5 за знання», 2007. 25-27 с.
11. Хазратова Н. Ст. Проблема вимірювання креативності дітей 3-5-річного віку. //Індивідуальність і здібності. - М. 2004. 33-36 с.
12. Художня творчість і дитина. /Під. ред. Н. А. Ветлугиной. -М.,1992. 23 с.
13. НУШ: нова українська школа. «Хібуки-терапія в Україні: особливості феномену». 2023. <https://nus.org.ua/articles/hibuki-terapiya-v-ukrayini-osoblyvosti-fenomenu/>

Левчун Тетяна,
музичний керівник ЗДО №6
Шепетівська МТГ

Використання елементів STREAM-освіти в музичній діяльності дошкільників.

Анотація. Активна пізнавальна та дослідницька діяльності дітей надзвичайно корисна в різних сферах, зокрема і на музичних заняттях. Можна провести цікаві експерименти, щоб діти дізналися, як утворюється та поширюється звук, що відбувається в організмі людини, коли вона мовчить, говорить чи співає, як зробити звук гучнішим, яким чином можна видобувати звук на музичних інструментах, як

виготовити саморобні шумові інструменти та грати на них, створюючи власні мелодії та ритми, бажання чути та слухати звуки музики, природи, Всесвіту.

Ключові слова: STREAM-освіта, експериментально-дослідницька діяльність, інтеграція, музикотерапія, гармонія, музична лабораторія.

Постановка проблеми. На сучасному етапі відбувається пошук найбільш ефективних форм, засобів, методів, новітніх підходів до організації роботи з дітьми. Одним з векторів впровадження інноваційної діяльності в закладі дошкільної освіти є напрям STREAM-освіти. Саме використання елементів STREAM технології на музичних заняттях допомагають перейти на новий етап, новий рівень музичного розвитку дошкільнят старшого віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На думку К. Крутій, інтеграція – природний динамічний процес, що передбачає взаємопроникнення і взаємозв'язок елементів, розділів та освітніх напрямів на основі системного й всебічного розкриття процесів і явищ, спрямований на забезпечення цілісності знань та вмінь дітей дошкільного віку [2]. Науковці (Н. Гавриш, К. Крутій, І. Стеценко) зазначають, що не можна відкидати жодного компонента STREAM-освіти. Інтегроване навчання відбувається відповідно до певних тем, а не окремих дисциплін, забезпечується інтегроване формування наукових і практичних знань шляхом здобуття автентичного практичного досвіду, формування якісно нових знань, які характеризуються вищим рівнем осмислення, динамічністю застосування в нових ситуаціях, підвищенням їх дієвості й системності [2]. Вразити, здивувати — означає дати поштовх поглиблено вивчати, досліджувати явища та властивості об'єктів, експериментувати, відкривати нове, невідоме, пізнавати світ [3].

Текст статті. Світ навколо нас дивовижний і захопливий, а сучасні дошкільнята – розумні, допитливі, непосидючі, комунікабельні, їх важко зацікавити, не доклавши фантазії та власної уяви. Кожна дитина прагне пізнавати світ по своєму. Сучасні діти самі вибудовують стратегію своєї поведінки, вони здатні досліджувати різноманітні явища, встановлювати взаємозв'язки між об'єктами та явищами, виявляти самостійну дослідницьку ініціативу.

Діти п'ятирічного віку захоплюються дослідницькою діяльністю, із задоволенням проводять нескладні досліди як самостійно, так і з допомогою дорослих: «Музика або шум?», «Звук у мушлі», «Як почути звук предмета?», «Як побачити звук?», «Як поширюється звук?», «Звуки різні за висотою», «Звук і повітряна кулька», «Кумедні звуки», «Досліди з дзвіночком, трикутником, металофоном, ксилофоном». Експерименти всі дуже прості, з використанням підручних матеріалів, зате як цікаво! Спробуйте, я впевнена, і вас також вони здивують.

Неймовірна зацікавленість дітей музичними дослідженнями надихнула мене до розробки системи занять: «Музична лабораторія для дошкільнят». Заняття відбуваються впродовж навчального року, 1-2 рази на місяць, де на дошкільнят чекають музичні досліди з різноманітними звуками (звуки природи, музичні та шумові звуки), експерименти з різними інструментами, музичні ігри, вікторини, виготовлення та гра на нетрадиційних шумових інструментах.

Поєднання елементів дослідницької роботи та елементів музикотерапії - ця інтеграція розкриває можливості для творчості, самовираження й імпровізації як педагога – під час розроблення інтегрованого заняття, так і дітей – під час розв'язання численних творчих завдань на занятті. У процесі музичної творчості дитина пізнає самого себе, свої здібності та можливості, формуються навички невербального, чуттєвого контакту з навколишнім світом, а це також дає певний психотерапевтичний ефект. Виховання допитливої активної творчої особистості, зацікавленість та активна участь дітей у роботі дитячої музичної лабораторії, позитивне емоційне ставлення дітей до музики, вміння експериментувати зі звуками, створюючи власні мелодії та ритми, бажання чути та слухати музику, відчуваючи при цьому позитивні емоції різної сили переживання: радість, захоплення, феєрія, задумливість, смуток. Музичні заняття

відповідно до вимог STREAM-освіти наповнюємо інтеграцією: ознайомлюємо з творами образотворчого мистецтва, музикою, художнім словом. Застосовуємо музикотерапевтичні заходи, пальчикові ігри, спостереження за природою. Заняття стає захопливою подорожжю, яка має одну сюжетну лінію: «Як шум на музику перетворився», «Музика паперу», «Дерев'яні різні звуки», «Металеві дивні звуки», «Скляні звуки чарівні», «Пластиком граємо, казки розповідаємо», «Музика природи».

Такі заняття можна проводити як в очному, так і в дистанційному режимі, в першій або у другій половині дня, на вулиці, в музичній залі або в укритті. Результати роботи будуть ще ефективнішими, якщо в ній братимуть участь усі дорослі, які впливають на дитину. Особливо це стосується батьків та учасників освітнього процесу. Адже сім'я - це осередок становлення дитини як особистості. Саме тому важливо надавати батькам конкретні рекомендації, консультації, поради, які надалі посилять музично-оздоровчий вплив на фізичний і психічний розвиток дитини.

Значну роль під час занять надаю використанню інформаційно-комунікативним технологіям, використовуючи відеофільми, музичні мультфільми, пізнавальні презентації, які сприяють активізації уваги, пізнавальній діяльності, дозволяють мені досягати поставлених цілей. Технології допомагають навчити дітей досліджувати, спостерігати, придумувати досліди, аналізувати, робити висновки та в результаті самостійно здобувають знання та вміння. Малята навчаються опрацьовувати інформацію, грамотно використовувати її, перевіряти її надійність, ретельно зберігати, передавати без втрат і спотворень. Діти навчаються також збирати інформацію, отримувати її різними способами, в тому числі й за допомогою відчуттів. А для цього пізнають свої відчуття, вивчають коли їм можна довіряти і наскільки. У кожного буде своя відповідь, своє емоційне бачення [5].

Через створений емоційний образ об'єкта педагог поступово підводить дітей до створення іншого, наукового образу, наукових знань про об'єкт. Дитина має вчитися аналізувати те, що відчула; розрізнати об'єктивне і суб'єктивне; критично ставитися до того, що відчула; використовувати набутий досвід для нових знань [3].

Важливим завданням є створення умов для експериментально-дослідницької діяльності, зокрема слід забезпечити дітей матеріалами для експериментування. Авторський лепбокс «Музична лабораторія для дошкільнят», створений власноруч, є засобом ефективної організації роботи, можливістю систематизувати навчальний матеріал та вправи для того, щоб процес навчання не видавався дитині складним і нецікавим, адже завдання кожного педагога, знайти шляхи та засоби для заохочення дитини, активно застосовувати свої знання і навички, спрямовані на пошук нових творчих рішень. Мій лепбокс - це тематична коробка, в якій зібрані ігри й завдання до теми «Музична лабораторія», сховані в різних кишеньках. Щоб їх дістати, діти мають відкрити замочки, розстібнути кнопочки або липучки, при цьому відгадуючи загадки та відповідаючи на запитання музичного керівника. Така недоступність розпалює дитячий інтерес, змушує працювати пальчики й активізує мислення. Всі ігрові завдання і вправи лепбоксу відповідають цій темі, несуть в собі пізнавальну і розвивальну функцію.

Цей незвичайний посібник завжди привертає увагу дошкільника, і він знову повертається до цієї незвичної «коробки», щоб переглядати, грати з нею, і в той самий час, непомітно для себе, повторювати досліджуваний матеріал. Діти мають можливість доторкнутися, почути, дослідити та відтворити звуки дерев'яних, металевих, скляних, пластикових, паперових інструментів, а також власноруч створити власні шумові нетрадиційні інструменти та зіграти на них. Мої вихованці залюбки грають на традиційних та нетрадиційних музичних інструментах, адже ігрові моменти сприяють більш стрімкому розвитку емоційного інтелекту і формуванню музичної компетенції дошкільнят [1].

Під час експериментів використовую дитячі шумові та музичні інструменти, які доступні дітям: брязкальця, маракаси, сопілка, металофон, бубон, маленькі дзвіночки різного звучання, ложки, металофон, ксилофон, тарілки, трикутник, шарманка, ріжок,

маленькі дитячі шкіряні барабанчики тощо. Успіх залежить від здатності розкріпачення кожної дитини. Для цього ознайомлюю дітей з технікою гри на інструменті. Починаю з дзвінкого інструмента, слухаючи його звучання. У дітей формується слухове та акустичне уявлення про звучання кожного інструменту [1]. При цьому застосовую форму діалогів між різними інструментами. Це супроводжується підспівуванням окремими звуками "а", "о", "ї". Це дає змогу проявити у дітей творчу уяву. Тут в пригоді стали вправи з нетрадиційними шумовими інструментами. Творча уява викликає у дітей інтерес до сприйняття музики та емоційний відгук до неї. Таким чином, під час дослідів, ми разом з дітьми ще й створюємо музичні розповіді та казки. Прикладом служить «Казочка про мишенятко Шуркотунчика», «Як Сніговички весну зустрічали», «Музична сімейка» та ін. Це є також гарним підґрунтям для вправлення дітей у вимові. Діти з великим задоволенням виконують за допомогою дитячих музичних інструментів невеликі музичні твори. Тут відкривається безмежний простір до імпровізації та фантазування, а відповідно й утвердження дитини у своїй важливості [6].

Дослідження природи творення звуку, його висоти (пляшки наповнюються рідиною та продуваються біля отвору), слухання звуків дощу, пташиного співу (в аудіозапису) та дзюрчання імпровізованого струмка (переливання води з посудини в посудину), слухання "музики" води (дзюрчання, хлюпання, крапання), створення шумового ефекту (імпровізовані маракаси наповнені піском чи крупами), вивчення та співання забавлянок та примовлянь про водичку дають змогу формувати найглибші, емоційно забарвлені уявлення про світ, що навколо, а водночас покращують засвоєння навчального матеріалу, сприяє формуванню пізнавальних інтересів, естетичному й загальному розвитку дошкільнят [7].

Експериментування зі звуком, дослідження, виготовлення шумових інструментів, сприяють формуванню у дітей уявлень про об'єкти, предмети та явища природи, активізують пізнавальний розвиток, формують культуру інженерного мислення, створюють умови для творчого самовираження дитини, враховуючи його індивідуальні можливості, розвивають пізнавальну активність у процесі знайомства зі звуком та його властивостями, бажання та вміння отримувати звуки з різних джерел, музичність дітей, фантазію, асоціативне мислення та уяву у звуконаслідувальних іграх зі словом, нетрадиційними музичними інструментами при озвучуванні віршів та казок. Розширюють уявлення дітей про музику через знайомство з елементарними знаннями з галузі фізики.

Висновок. Отже, саме тісна інтеграція освітніх напрямків показують дітям, який різноманітний та цікавий світ, яка неповторна та різнобарвна природа, допомагає пізнавати довкілля у всій повноті. Звуки й барви гармонійно доповнюють одне одного, і ми бачимо світ в усій красі, а також додаємо свої враження [4]. Тож найголовніше, зацікавити дошкільнят, навчити їх ставити питання, міркувати, дозволити їм радіти, фантазувати, мріяти та дивувати! Наостанок додаю, проведення дослідів зі звуками захоплює не тільки дітей, а й дорослих.

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільньої освіти (нова редакція)//М-во освіти і науки України, науковий керівник Піроженко Т.О., 2021.
2. Крутій К. STRIM-освіта, або Стежинки у Всесвіт: альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дошкільників. – Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2018. – 146 с.
3. Стеценко І. STREAM-освіта: образи в знаннях, знання в образах [Електронний ресурс] / Журнал "Музичний керівник" №6 Червень 2019 — Режим доступу: <https://emuzker.expertus.com.ua/736149>

4. Стеценко І. Досліди в мистецтві : упроваджуємо STREAM-освіту / І. Стеценко // Дошкільне виховання. — 2019. — № 12. — С. 20-23.
5. Стеценко І. журнал «Дошкільне виховання» «STREAM - освіта: техніка+мистецтво» 2016, № 12, с. 14
6. Стеценко І. Білосніжка та семеро гномів танцюють: оркестровий клас / І. Стеценко // Джміль. — 2021. — № 2. — С. 30-31.
7. Стеценко І. Музика водограю: оркестровий клас / І. Стеценко // Джміль. — 2020. — № 11. — С. 20-21.

Лісецька Аліна,
вихователь
Нестеровецької гімназії
Дунаєвецької міської ради

Хвилинка творчості і фантазії. Артосвіта у формуванні мистецько-творчої компетентності дошкільників

Анотація: в статті розкрито поняття та сучасні тенденції мистецько-творчої компетентності, етапи та особливості її формування у дітей дошкільного віку.

Ключові слова: мистецтво, творчість, мистецько-творча компетентність, мистецька освіта дошкільників, презентації, вернісаж, колаж.

Головною метою мистецької освіти є гармонійний розвиток особистості, формування ціннісного ставлення до краси, загальної культури, що є основою моральності, а також творчого підходу до життя. У новій редакції Базового компонента дошкільної освіти мистецько-творчу компетентність визначено як здатність дитини практично реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій та почуттів, емоційно-ціннісного ставлення до різних видів мистецтва, елементарно застосовувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях, під час освітньої та самостійної діяльності [1].

Введення дитини дошкільного віку у світ мистецтва передбачає розвиток здатності емоційно-чуттєво сприймати об'єкти і явища довкілля, забезпечення умов для самовираження в процесі мистецької діяльності.

Педагогічні умови формування емоційно-ціннісного ставлення дитини до мистецтва та мистецьких видів діяльності:

- Цілеспрямоване застосування заходів, спрямованих на розвиток емоційної сфери дошкільників.
- Здатність педагога вміло, своєчасно і тактовно долати перешкоди, які стоять на шляху до пізнання краси.
- Створення умов для сприймання дитиною краси через емоції, переживання.
- Апелювання до генетичного досвіду світосприйняття, що зумовлений первинністю зв'язку індивідуального розвитку з історією людства.
- Врахування взаємозв'язку й залежності естетичного розвитку дитини від морального та інтелектуального.
- Налагодження безпосереднього процесу спілкування дитини з реальними об'єктами і явищами довкілля та їхніми мистецькими образами.

Формування мистецько-творчої компетентності передбачає розвиток у дитини таких якостей як спостережливість та емоційність [2]. Провідним методом, спрямованим на набуття цих якостей, є паузи споглядання та паузи вслуховування. Вони допомагають відчувати радість, здивування, зацікавлюють, дають можливість

пізнати щось нове. У сприйманні краси не можна поспішати - поспіх породжує байдужість. Будь-яке захоплення починається з мовчазного вдивляння в об'єкт, адже в мовчанні іноді можна почути більше, ніж у словах. Таку можливість дають паузи споглядання.

Щоб навчити дітей самостійно виокремлювати мальовничі куточки довкілля, бачити предмети в цікавих ракурсах, використовують прийом "Чарівна рамка". Пропоную дітям подивитися на світ довкола крізь "бінокль", "підзорну трубу", рамку, вирізану з кольорового картону (вона може мати будь-який розмір та геометричну форму: округлість, квадрат, прямокутник). Ефективним є також ігровий прийом "Розглядання з різних точок". Використання цих прийомів допомагає сконцентрувати увагу дошкільників на певних об'єктах і явищах, дати їм можливість приміряти на себе роль художника, який знайшов цікавий об'єкт для відтворення, та пережити мить народження творчого задуму, який потім "оживе" у дитячій діяльності. Паузи вслуховування дають змогу почути розмаїття звуків природного й соціального довкілля та є основою розвитку музичного слуху. Результати таких спостережень можна фіксувати в "щоденнику мистецьких вражень" (груповому, у ЗДО та сімейному), який спонукає дітей та дорослих не лише вдивлятися і вслухатися в довкілля в пошуках вражень, а й розширювати коло споглядання, відвідуючи мистецькі заклади (театр, музей, галерею, філармонію, виставковий центр).

Словесні методи:

- мистецтвознавча розповідь;
- обговорення;
- діалог і полілог; заохочення; порада.

Практичні методи:

- експериментування з матеріалами, інструментами, звуками, формами, атрибутами, створення образу в різних видах мистецької діяльності;
- вправлення в мистецьких техніках (малюванні, ліпленні, аплікації, співі).

Забезпечення умов для самовираження кожної дитини в мистецькій діяльності передбачає емоційне занурення в середовище, наповнене різноманітними матеріалами для творчості, які дитина вибирає за власним бажанням і які допомагають реалізувати задуми щодо створення художнього образу. Завдання дорослого — організувати вільний доступ до матеріалів, за допомогою яких дитина виражає свій внутрішній стан (щось сокровенне й особисте), формує власні уявлення про світ, та допомогти їй усвідомити і запам'ятати власні відчуття. Мистецьке або художньо-педагогічне спілкування — особлива, емоційно орієнтована форма спілкування на основі мистецької діяльності. Мистецьке або художньо-педагогічне спілкування передбачає інтегровану мистецьку діяльність, у якій одна-образотворча (малювання, ліплення, аплікація), музична, театралізована - може домінувати [3]. Пріоритетом такого спілкування є створення дітьми образів за допомогою самостійно вибраних засобів, способів, матеріалів. Види мистецьких або художньо-педагогічних спілкувань:

- Теоретичні (мистецтвознавчі).
- Практичні (спрямовані на образотворення в різних видах мистецької діяльності), які можуть проводитися у форматі майстерні ("Майстерня художника", "Гончарна майстерня", "Дизайнерська майстерня", "Майстерня звуків", "Акторська майстерня", "Театральна майстерня" тощо).
- Інтегровані (ґрунтуються на синтезі та взаємодії різних видів мистецтв)

Алгоритм мистецьких занять

- Визначення теми.
- Добір відповідного матеріалу (обладнання, забезпечення).
- Мотивація дітей (створення інтриги).
- Продумування рефлексійних тематичних полілогів.
- Визначення методів і прийомів роботи із "зерном образу".

- Конкретизація умов для вибору дітьми інструментів створення художнього образу (художньо-продуктивного, музичного, театралізованого)
- Вибір прийомів стимулювання дітей до створення образу (з урахуванням вікових особливостей)
- Визначення формату презентації дитячих робіт (вистава, концерт, виставка, вернісаж, колаж тощо). Пошук емоційно орієнтованих прийомів закріплення вражень (підсумкова рефлексія).

Етапи мистецьких занять

I. Проєктивний.

II. Діяльнісний.

III. Результативно-аналітичний.

Серед інших форм роботи, спрямованих на формування мистецько-творчої компетентності - артпроекти, ігри, екскурсії, прогулянки, перегляди фільмів, телепередач, вистав, свята, розваги, концерти, фестивалі, шоу-програми.

Засобами формування мистецько-творчої компетентності є мистецтво і природа. Зустріч із мистецтвом дає можливість по-новому подивитися на буденні речі; сприяє розвитку в дітей естетичних почуттів та формуванню на їх основі естетичного ставлення до природного та соціального довкілля; розвиває здатність отримувати естетичне задоволення від сприймання краси; підтримує інтерес до сприймання краси життя, що акумульована у творах мистецтва.

Твори образотворчого мистецтва використовують в оформленні побуту, під час освітньої та самостійної художньої діяльності. Це твори живопису (портрети, натюрморти, пейзажі), графіки (естампи, гравюри, офорти, книжкові ілюстрації), малі скульптурні форми (вироби з фаянсу, гіпсу, дерева), твори декоративно-ужиткового мистецтва (кераміка, художнє скло, народні декоративні вироби). Краса природи — перша і найдоступніша краса для людини — сприяє формуванню уявлень про прекрасне, навичок мистецької діяльності, розвитку естетичних оцінок, переживань і смаків, створює широкі можливості для накопичення в дітей естетичних вражень, інтенсивного розвитку в них чуття кольору, тону, об'єму, контуру, перспективи.

Отож, у дошкільному віці наукове і художнє пізнання тісно переплетені, що дозволяє дітям краще сприймати та розуміти складні художньо-естетичні образи, засвоювати адекватні знання, поглиблювати уявлення про навколишній світ, а симбіоз науки і мистецтва стає передумовою для творчості. Практична участь дитини у творенні художнього образу дає їй змогу самовиражатися. Тому потрібно забезпечувати пізнання та використання засобів художньої мови: властивостей різних матеріалів (фарб, паперу, тканини, глини, пластиліну, піску, воску тощо), особливостей звучання музичних інструментів, можливостей для «видобування» звуків, відтворення ритму, рими, маніпулювання атрибутами театру, показ образів мімікою, голосом, почуттями, думками, висловлювання суджень, міркувань. Завдання дорослих: сприяти розумінню дошкільниками понять «мистецтво», «особа художника», «мова мистецтва»; створювати умови для збільшення досвіду «спілкування» з мистецькою красою; практично заохочувати та залучати дітей до опанування мови різних мистецтв. Інакше кажучи, уможливити художньо-естетичний розвиток дошкільників, що проходить шлях від елементарних наочно чуттєвих вражень до створення оригінального образу, доступними виражальними засобами. Творча дитина здатна бачити, відчувати, милуватися красою світу; в природі, музиці, мистецтві, театрі.

Література та використані джерела

1. Базовий компонент дошкільної освіти./Державний стандарт дошкільної освіти//Нова редакція .Київ. 2021
2. Методичні рекомендації до оновленого Базового компонента дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) . Київ. 2021

3. Половіна О. Мистецька освіта дошкільників: не відтворювати, а творити. Вихователь методист дошкільного закладу. № 1. 2019.

Лоб Ольга ,
викладач
кафедра дошкільної педагогіки, психології та фахових методик
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

Навчання та підтримка дітей з особливими освітніми потребами в умовах війни

Анотація. Інклюзивне навчання та його організація завжди залишалися актуальними, а особливо зараз, коли значно обмежені можливості для навчання.

Ключові слова: інклюзія, особистісні потреби, емоційно-психологічний стан, навчання осіб з особливими освітніми потребами.

В умовах сьогодення, коли спостерігається неочікувана та досить негативна для навчального процесу ситуація в Україні, інклюзивне навчання потребує особливої уваги. Організація інклюзивного навчання має проходити у відповідності до безпекової ситуації у кожному регіоні країни. А діти з особливо освітніми потребами повинні відчувати надійний захист та підтримку з боку викладачів та батьків.

Підхід до навчання осіб з особливими освітніми потребами, чи то дітей, чи учнів, чи студентів, має бути індивідуальним та базуватися на навчальних потребах, які необхідно задовольняти.

Основною метою навчально-виховного процесу в закладах дошкільної освіти зараз є мінімізація стресу дітей, автоматизація та спрощення дій педагогічних працівників у разі виникнення надзвичайної ситуації.

У Міністерстві освіти і науки України наголосили на необхідності психологічної підтримки дітей дошкільного віку, тому на сайті міністерства оприлюднено низку матеріалів, що містять рекомендації психологів та педагогів, які можуть бути корисними як у воєнний, так і у післявоєнний час.

Діти та молодь є однією з найбільш вразливих груп цивільного населення під час військових конфліктів. На їхніх очах відбуваються шокуючі події, і більшість дітей перебувають у стресі, не можуть прийняти нові обставини, в яких вони перебувають.

Діти з вадами розумового розвитку особливо вразливі до цих жахливих подій. Вони налякані вибухами, не розуміють необхідності повторного переміщення в безпечне місце (бомбосховище), приголомшені або впадають в істерику під час повітряних сирен, постійно відчують тривогу та страх. Треба мати на увазі, що діти з порушеннями розвитку мають обмежені когнітивні здібності, не можуть швидко і правильно реагувати на події, ефективно обробляти інформацію з навколишнього середовища. З цієї причини важливо надати цим дітям необхідну підтримку та допомогу під час війни, максимально враховуючи їх інтелектуальні здібності, щоб мінімізувати наслідки їхньої психологічної травми.

За таких умов покращується якість методичного забезпечення роботи команд підтримки у розробці програм індивідуального розвитку дитини, значно ефективнішою стає взаємодія закладів освіти з державними органами та соціальними структурами. Важливою ланкою освітньо-виховного процесу у закладах загальної освіти є активна психологічна служба. Зокрема, важлива роль відводиться спілкуванню практичного психолога закладу з батьками та учнями з особливими потребами, які прибули із зони бойових дій. До шкільного психолога за допомогою у вигляді консультацій та підтримки можуть звернутися й інші учасники навчально-виховного процесу: батьки, вчителі. В такому спілкуванні ключову роль відіграє наявність індивідуального підходу до кожної дитини, орієнтація на її бажання та потреби. Тому в школах організуються як групові, так і індивідуальні заняття, індивідуальні та групові психологічні консультації та

факультативні заняття за шкільною програмою для дітей та молоді з особливими потребами, які змінили місце проживання внаслідок бойових дій, в процесі яких надається соціальна та емоційна підтримка.

Окремі аспекти організації навчально-виховного процесу здійснюються у відділі Державної служби якості освіти. Завдяки цьому вже створено механізм організації дистанційного навчання в умовах воєнного часу та забезпечено гнучкість підходів до навчання, організовано онлайн-навчання під час війни.

Під час війни діти з особливими освітніми потребами постійно перебувають у стані невизначеності. Звук повітряної тривоги та вибухів, дорога та незнайомий простір у випадку евакуації – усе це викликає страх, розгубленість і тривогу. Оскільки ці діти мають обмежені можливості швидко реагувати та обробляти інформацію з навколишнього середовища, важливо запроваджувати у навчальний процес кроки підтримки, які допоможуть мінімізувати наслідки психологічної травми.

Діти з порушеннями зору знаходяться в ситуації, коли кожен наступний вибух, крок у нове приміщення, звук повітряної тривоги викликають не тільки страх, розгубленість, тривогу, а й стан невизначеності.

Щоб підтримати дитину з порушенням зору, постійно давайте їй можливість висловлювати свої переживання, а у відповідь говоріть слова підтримки. Будьте прикладом емоційних проявів, транслюйте спокій та розсудливість, станьте опорою для дитини, щоб вона відчула спокій. Намагайтеся більше гратися, читати, досліджувати та обговорювати різні ситуації. Підтримуйте тактильний контакт із дитиною, обіймайте її, коли їй страшно або сумно.

Першочергова мета – заспокоїти, створити психологічний комфорт, відволікти дітей від тривожних новин та страшних подій, надати можливість спілкування зі своїми вчителями, друзями, однолітками.

Специфіка полягає в тому, що навчання відбувається в умовах воєнного стану, необхідно враховувати психологічний стан учнів, не перевантажувати, відволікти їх на конструктивну діяльність, емоційно підтримувати.

Також доцільно використовувати такі поради у навчанні дітей з особливо освітніми потребами:

- потурбуватися про себе, свій емоційно-психологічний стан, дізнатися та використовувати техніки подолання тривожності;

- стабілізувати психологічний стан дітей, за потреби надавати психологічну підтримку;

- створити зону комфорту, яка асоціювалася б з мирним життям, сприяла усталеному режиму дня, відволікала від тривожних новин;

- проводити уроки у спрощеній формі, не навантажувати завданнями, не створювати стресових ситуацій;

- передбачити менше нового академічного матеріалу, натомість більше звернути увагу на актуалізацію вивченого, повторення;

- включати творчі завдання (такі завдання сприяють нормалізації психологічного стану, дитина відволікається), більше дитячої літератури з позитивним сюжетом, творів про природу, тварин;

- розповідати чи інсценувати казки, використовувати елементи «лялькового театру» тощо;

- враховувати вікові особливості учнів – не привертати увагу до негативних моментів у молодшому віці (основні питання безпеки можна обговорювати в ігровій формі, з позитивним фоном), зі старшими учнями доцільно обговорювати безпекові моменти, ознайомити із відповідними наочними матеріалами (використовувати схеми, інфографіку лише з офіційних джерел МОН України, UNICEF Ukraine та ін.);

- дати учням відчуття безпеки, впевненості, що дорослі можуть відповісти на важливі питання (обговорювати події війни спокійно, із врахуванням віку дітей, вислуховувати).

У момент повітряної тривоги, вчитель має сповістити дітей про тривогу, пояснити, що вони повинні пройти в укриття та припинити заняття.

Отже, не зважаючи на складні обставини війни, варто сприяти формуванню у дітей позитивного світосприйняття, запевняти у тому, що ворог зазнає поразки і незабаром ми знову повернемося до мирного життя.

Список використаних джерел та література:

1. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2019 №530. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2019-%D0%BF#Text>

2. Рівні підтримки для дітей з ООП: що змінюється та які виклики. URL: <https://nus.org.ua/articles/rivni-pidtrymky-dlya-ditej-z-oo-p-shho-zminyuyetsya-ta-yaki-vyklyky/>

3. Порадник батькам: практичні рекомендації під час дистанційного навчання дітей з інтелектуальними порушеннями / навчально-методичний посібник / О. Чеботарьова, Г. Блеч, І. Бобренко, І. Гладченко, О. Мякушко, І. Сухіна, С. Трикоз. За заг. ред. О. Чеботарьової. К.: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. 154 с.

4. Державна служба якості освіти інформує, як організувати інклюзивне навчання у 2022 році. Державна служба якості освіти України. URL: <https://sqe.gov.ua/inkluzyvnenavchannia-2022/>

Лукасік Оксана,
практичний психолог
ЗДО №48 «Червона квіточка»
Хмельницька МТГ

Психологічна підтримка дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану

Анотація Військові дії, що тривають на території України, безпосередньо стосуються усіх громадян та руйнівним чином впливають на їх психологічне здоров'я. Нині діти, зокрема і дошкільного віку, переживають події, які є важкими навіть для дорослих. Для дитячої психіки такий стрес може стати руйнівним. Тому психологічний захист дітей має стати головним завданням батьків та педагогічних працівників. У даній статті розглянуто дієві поради щодо психологічної підтримки та збереження емоційного здоров'я дітей дошкільного віку.

Ключові слова: психологічна підтримка, стрес, травматична подія, діти дошкільного віку, тілесні техніки.

Сучасні страшні реалії повномасштабної війни вплинули на кожного у нашій країні. Обстріли, бомбардування, окупація українських територій, втрата рідної домівки, близьких, – все це виснажує внутрішні ресурси людини, здійснює значний негативний вплив на її психіку. Але якщо дорослі можуть використати вже сформовані механізми захисту, то для дітей втрата відчуття безпеки, стабільності та впевненості стає причиною сильного стресу, тривале перебування в якому може призвести до важких наслідків. Тому найпершим завданням батьків, практичних психологів, вихователів на сьогодні стає надання психологічної підтримки дітям, що допоможе їм впоратись зі стресом від війни та попередить виникнення складніших проблем.

Психологічна підтримка – це спектр різноманітних заходів психологічного впливу, що покликані допомогти успішно подолати певні кризові або важкі життєві

події, впоратися з ними з мінімальними психологічними втратами, відновити свій психологічний ресурс, зберігаючи психологічне здоров'я та благополуччя.

Війна є надзвичайно стресовою та травматичною подією для психіки, адже за таких умов людина переживає реальну загрозу життю, фізичному та психічному здоров'ю, як власному, так і своїх близьких.

Стрес - це неспецифічна реакція організму людини у відповідь на сильну та несподівану дію зовнішнього подразника, яка мобілізує ресурси та запускає захисні механізми організму, активізуючи діяльність людини, спрямовану на протидію небезпечним і загрозливим впливам ззовні та адаптацію до нової реальності. [1, с.8]

Саме від інтенсивності та повторюваності стресових подій, а також від рівня стресостійкості людини, її віку, стану здоров'я, досвіду проживання психотравмуючих чи стресових подій залежить, якими будуть наслідки для людини під час та після події.

Травматичний стрес – це незвична для людини реакція організму (емоційна, фізіологічна, поведінкова, когнітивна). Поведінка, яка виходить за розуміння умовної норми для тієї чи іншої людини. [4, с.12]

Коло людей, котрі можуть переживати травматичний стрес, досить широке. Воно охоплює не лише безпосередніх учасників подій, але й членів їхніх сімей, а також тих осіб, які перебували поруч із подією або спостерігали за нею через ЗМІ, або навіть чули розповіді про події. Особливо це стосується дітей з огляду на обмеженість їхнього життєвого досвіду, на вразливість і незрілість дитячої психіки.

Криза, що охопила країну, безпосередньо впливає на здатність дорослих виконувати свої батьківські функції, що, в свою чергу, позначається на дітях. У батьків часто знижена або порушена здатність любити, працювати та насолоджуватись життям. А тому в період війни є великий ризик травмування навіть тих дітей, які не перебувають у зоні активних бойових дій. Вони можуть травмуватися внаслідок реакцій дорослих на навколишні події, через втрату рідних, друзів... І важливо пам'ятати, що ті події в житті дитини, які дорослим здаються незначними або не вартими уваги, в разі їхнього ігнорування дорослими можуть також стати причиною психологічного травмування дітей.

Деякі діти починають виявляти ознаки травматичного стресу одразу після сильної події, у інших ознаки стають помітними через тижні або, навіть, місяці. Тому дуже важливо знати і вчасно помічати такі зміни. Ознаками травматичного стресу у дітей дошкільного віку є такі прояви у поведінці:

- Плачуть та/або кричать частіше, ніж звичайно;
- Відчувають себе пригніченими або боязкими;
- Виникають нові страхи, у тому числі тривога при розлуці з батьками чи особами, які їх замінюють;
- З'являються кошмари;
- Порушується споживання їжі, сну, туалету;
- Спостерігається підвищена чутливість до гучних звуків;
- Повертаються до використання «дитячого лепету»;
- Відтворюють травматичний досвід під час гри;
- Ставлять питання про смерть;
- Спостерігається затримка розвитку;
- Повернення до поведінки, що притаманна більш ранньому віку, часу, коли вони були щасливі і ще не пережили травмуючих обставин.

Дітям дошкільного віку озвучити свій стан та впоратися з ним може бути складно, зокрема тому, що вони часто не повністю розуміють масштаби того, що відбувається, але zarazом піддаються впливу емоцій, які відчувають дорослі навколо них. Важливим є створення можливостей для ігор і творчих активностей дітей.

Вільна гра – це природний спосіб терапії, адже вона створює можливість виражати і переживати глибокі емоції у безпечний спосіб. Маленькі діти часто переживають складні події, повторюючи їх у грі. Наприклад, нормальна поведінка для

дитини, яка стала свідком травмування іншої людини, — відтворювати цю сцену в грі, часто по кілька разів, за допомогою іграшок. Це може виглядати як агресивна гра. Однак якщо дитина не завдає шкоди собі чи іншим і не відчуває дистресу чи нав'язливого стану, то таку гру можна вважати здоровим природним способом для дитини, щоб впоратися зі складним досвідом, який вона мала.

Також варто застосовувати дихальні техніки для зняття стресу. Маленьким дітям, скоріш за все, сподобаються вправи, якщо вони міститимуть елемент гри та залучення уяви. Можна використовувати такі вправи:

- «Полуниця та свічка». Уявіть, що на долоні у вас полуниця, а вказівний палець іншої руки — свічка. Понюхайте «полуницю», повільно вдихаючи через ніс, потім задуйте «свічку», видихнувши через рот. Повторіть кілька разів.

- «Подих зайчика». Зробіть три швидких вдихи через ніс і один довгий видих через рот. Коли діти починають освоювати вправу, нехай ваші маленькі зайчики зосереджуються на тому, щоб видих відбувався щоразу повільніше.

- «Подих змії». Повільно вдихніть через ніс і видихніть через рот із довгим повільним шипінням, як у змії.

Тілесні техніки боротьби зі стресом у дітей:

- Гра «Імітація тварин». Дітям пропонують наслідувати різноманітних тварин. Пересуваючись на руках і колінах, діти рухаються і граються. Вони можуть стрибати, як жабка, або ходити перевальцем, як пінгвін. Можна вигинати спину, перевертатися на спині, тупотіти ногами або тягнутися максимально високо вгору.

- Гра «Хапання пір'їнок». Пір'я підкидають у повітря, щоб діти хапали його руками, перш ніж воно впаде на землю. Дітям старшого віку також можна дати пір'їнку, щоб вони спробували утримати її в повітрі, дмухаючи на неї.

- Гра «Танцюй-замри». Дорослий вмикає музику, під яку діти танцюють. Щоразу, коли дорослий зупиняє мелодію, діти завмирають на місці.

- Гра «Обійми та погойдай». Дитина сідає на підлогу. Позаду неї сідає дорослий та обіймає, пригортає дитину до себе. Після цього дорослий починає легенько погойдувати дитину. Під час погойдування спробуйте передати дитині всю свою любов, заспокоїти її, передати їй почуття захищеності, потреби.

- Гра «Я малюю, а ти відгадай». На спині дитини малюємо пальцем прості малюнки, геометричні фігури, цифри, літери, а дитина має відгадати, що саме.

- Гра «Почухай спинку». Діти стають у шеренгу, повертаються праворуч. За сигналом дорослого потрібно: - розтерти долонями плечі дитини, що стоїть попереду; - «місити тісто» (ребром долоні робити поглажувальні рухи); - виконати «рейки» (ребром долоні провести зверху донизу по спині); - виконати вправу «Дошки» (подушечками пальців постукати по спині).

- Психогімнастика «Сонце». Запропонуйте дитині уявити ситуацію та відтворити її своїми рухами. Щодня сонце сходить, щоб обігріти землю. Всі радіють сонечку! Але поки воно спить. Ніч добігає кінця. Вартовий-місяць пішов відпочивати і по дорозі постукав до сонечка, щоб воно прокидалося. А сонечко солодко спить. Почуло воно, що в двері постукали, розплющило свої очі, а на вулиці темно. Не хочеться вставати. Сонечко позіхнуло та знову міцно заплющило очі. Але час не чекає, потрібно будити Землю. Сонечко потягнулося та встало з ліжка. Вмило оченята, щічки, взяло гребінець і розчесало свої золоті промінчики. Промінчики розпрямилися, яскраво засяяли. Сонечко розправило своє платтячко і вийшло на небо. Вдихнуло свіже повітря та усміхнулося всім.

- Психогімнастика «Тренуємо емоції». Запропонуйте дитині насупитися як: осіння хмаринка; злий чоловік; сердитий дядько. Усміхнутися як: хитра лисиця; кіт на сонечку; сонечко. Показати як злякався: заєць вовка; малюк, який заблукав у лісі; кошеня, на якого гавкає собака. Показати як втомився: мураха, який тягнув велику паличку; людина, яка підняла щось важке.

- «Пальчикова гімнастика». Запропонуйте дитині за допомогою пальчиків показати, як руки «стрибають», «радіють», «штовхаються», «кусаються», «тремтять», «бояться», «перемагають».
  - Вправа «Сніговик» Запропонуйте дітям уявити, що вони перетворюються на сніговиків: встають, розводять руки в боки, надувають щоки і впродовж 10 секунд утримують задану позу. Вихователь каже: «А тепер визирнуло сонечко, його теплі промені торкнулися сніговика і він почав танути». Діти поступово розслабляються, сідають навпочіпки та лягають на килимок.
  - Гра «Паперовий безлад». Дорослий пропонує дитині зіжмакати папір, розірвати його на шматочки, побудувати вежу з цих шматочків.
  - Гра «Пір'їнка та статуя» Запропонуйте дитині уявити, що вона пір'їнка, котра літає в повітрі приблизно десять секунд. Раптом вона завмирає та перетворюється на статую. Не рухайтесь! Потім повільно розслабтеся, знову перетворюючись на пір'їнку в повітрі. Повторіть кілька разів. Переконайтеся, що завершили вправу пір'їнкою в розслабленому стані.
  - Гра «Котик». Діти сидять на килимку. Під спокійну музику вони показують, як котик ніжитья на сонечку; як котик потягується; як миє личко; дряпає кігтками килимок тощо.
  - Гра «Добра тварина». Діти стають у коло й беруться за руки. Вихователь тихим, загадковим голосом говорить: «Ми – одна велика, добра тваринка. Давайте послухаємо, як вона дихає. А тепер подихаємо разом. На вдих робимо крок уперед, на видих – крок назад. Так не лише дихає тварина, так б'ється її серденько: чітко та рівно. Стук – крок уперед, стук – крок назад. Наша тваринка має добре серденько, нам усім стало тепло та затишно коло неї».
  - Вправа «Пташка махає крильцями». Запропонуйте дитині підняти руки вгору і виконувати ними змахи.
  - Вправа «Стряхнемо водичку з рук» Запропонуйте дитині змахнути розслабленими кистями рук, начебто струшуючи краплі води. Нахилити голову вперед, назад, праворуч, ліворуч, а потім виконати декілька кругових обертів головою спочатку в один бік, потім в інший. Повільно покачати розслабленими руками з боків тулуба назад.
  - Вправа «Кулачки-силачі». Пальці рук на рахунок до 5 із силою стиснути в кулачки, на рахунок 5 розтиснути, струснучи кисті рук, при цьому зосередити увагу дитини на тому, як пальчикам приємно відпочивати. [4, с.90-94]
- Застосування арт-терапевтичних технік у роботі з дітьми також допомагає зняти емоційну напругу та вивільнити накопичені емоції, знизити рівень стресу та тривожності, активізувати уяву та здатність до творчості. Це можуть бути:
- малюнкові техніки;
  - колажування;
  - експресивні форми мистецтва (музика, танець, спів);
  - ляльковий театр;
  - виготовлення поробок із використанням глини, тіста, фольги, природних матеріалів;
  - казки.
- При використанні казок варто дотримуватись таких правил:
- для дітей до 3 років історія має бути короткою. Використовуйте невелику кількість героїв(предмети, наділені чарівними властивостями), повторення слів, прості речення;
  - для дітей віком 3-5 років створюють казки на побутові теми. У ролі головного казкового персонажа, який повинен обов'язково взаємодіяти з іншими, оберіть тваринку, наділивши її чарівною силою;
  - діти 6 років і старші потребують героїв-дітей або супергероїв;

- не відмовляйте дитині, якщо вона просить прочитати або повторити одну й ту ж саму казку багато разів. Це дасть можливість прожити емоції та осмислити сюжет, який її хвилює, стільки, скільки потрібно, аби запам'ятати зроблені висновки, засвоїти урок чи закріпити поведінку, що сприяє в казці розв'язанню проблеми;

- залучайте дитину до створення казки – це допоможе зрозуміти, що її турбує, дізнатися про дитячі страхи та потреби, разом знайти рішення.

Підтримка, втішання та допомога близьких дорослих допоможуть діткам подолати страх та горе, попередять довготривалі психологічні наслідки. Для цього батькам, педагогічним працівникам важливо дотримуватись наступних рекомендацій:

1. Хай дитина відчуває себе в безпеці. Дітям, буде корисним ваш дотик — достатньо притулити, обняти, або просто заспокоїти поплескуванням по спині. Це дасть їм відчути безпеку, що так важливо після страшної або тривожної події.

2. Дійте спокійно. Діти прибігають по заспокоєння до дорослих після травматичних подій. Не обговорюйте свої занепокоєння з дітьми безпосередньо, або коли вони знаходяться поруч. Зверніть увагу на тон вашого голосу, оскільки діти швидко вловлюють тривогу.

3. Дотримуйтесь звичайного розпорядку дня, як це можливо. Серед хаосу та перемін звичний режим запевняє дітей, що життя знову налагодиться.

4. Допоможіть дітям насолоджуватися життям. Заохочуйте дітей до занять та ігор з іншими.

5. Поділіться інформацією про те, що сталося. Завжди краще дізнатися деталі травматичних подій від безпечного дорослого, якому довіряють.

6. Не допускайте або обмежте доступ до новин. Це особливо важливо для дітей, оскільки коли вони бачать тривожні події у репортажах по телебаченню або чують це по радіо, в них може створитися враження, що ці події ще тривають. Діти, які вважають погані події тимчасовими, можуть швидше їх пережити.

7. Слухайте уважно. Важливо зрозуміти, як дитина дивиться на ситуацію, і що її бентежить або турбує. Не читайте лекції – просто слухайте зі зрозумінням. Дайте дітям усвідомити, що вам можна розповідати, як вони почуваються в будь-який момент.

8. Усвідомте, що відчуває дитина. Якщо дитина зізнається в занепокоєнні, не відповідайте: «Ой, не хвилюйся», тому що це може її збентежити, або сприйнятися як критика. Просто підтвердіть те, що ви чуєте: «Так, я бачу, що ти хвилюєшся». Найбільше діти потребують від того, кому вони довіряють, щоб вислухали їхні запитання, прийняли їхні почуття та були поруч.

9. Не перекладайте на дітей забагато відповідальності. Дуже важливо не перевантажувати дітей та не звалювати на них завдання дорослих, оскільки це може викликати в них стрес.

10. Надавайте більше допомоги дітям з особливими освітніми потребами. Такі діти можуть потребувати більше часу, підтримки та поради, ніж інші.

11. Допоможіть дітям розслабитися за допомогою дихальних вправ. Коли виникає тривога, дихання стає поверхневим, а глибокі вдихи животом можуть допомогти дітям заспокоїтися. Ви можете піднести до рота дитини пір'їнку або пучок вати та попросити її подути на нього, повільно видихаючи. Або ви можете сказати: «Давай повільно вдихнемо на "раз, два, три", потім видихнемо на "раз, два, три"». Покладіть м'яку іграшку або подушку на живіт дитини, коли вона лежить, і попросіть її повільно вдихати й видихати, та спостерігати за тим, як м'яка іграшка або подушка підійматися й опускається та ін.

12. Слідкуйте за ознаками травми. Протягом першого місяця після травматичних подій діти зазвичай здаються нормальними, або навпаки, вередливими та нав'язливими. Після того, як шок закінчиться, у дітей може виникнути більше симптомів — особливо в дітей, які стали свідками травм або смерті, втратили найближчих членів сім'ї, зазнали попередніх травм у своєму житті.

13. Знайте, коли треба звертатись по допомогу. Хоча занепокоєння та інші проблеми можуть тривати місяцями, негайно слід звернутися за допомогою до лікаря, якщо прояви не зменшуються або дитина починає чути голоси, бачить речі, яких немає, стає надмірно стурбованою, відчуває істерики або завдає шкоди собі чи іншим.

14. Бережіть себе. Ви можете найкраще допомогти дитині, якщо також дбаєте про себе. Поговоріть про проблеми з друзями та родичами, також може бути корисно відвідувати групу підтримки. Намагайтеся правильно харчуватися, пити достатню кількість води, дотримуватися режиму дня і висипатися. Фізичне здоров'я захищає від емоційної вразливості.[6]

Під час війни стабільність та надійність зв'язків між усіма учасниками освітнього процесу – запорука ефективної підтримки та допомоги дітям дошкільного віку. Налагоджена та ефективна співпраця батьків та педагогічних працівників, зокрема практичного психолога, може стати додатковою опорою для дітей в умовах невизначеності. Спостереження за поведінкою, реакціями, настроєм, ставленням до занять та до інших дітей може надати підстави для визначення потреб дітей у додатковій підтримці як з боку вихователів, практичного психолога, так і батьків. Ефективна взаємодія батьків із педагогічними працівниками закладу освіти дозволить дитині адаптуватися до нового стилю життя в умовах війни, забезпечить надійні канали підтримки у нестабільному світі, дасть змогу продовжити успішно навчатися та розвиватися.

Список використаних джерел та літератури

1. Коли світ на межі змін: стратегії адаптації. Психологічна підтримка вчителів та дітей у часи війни. URL:<https://globaloffice.org.ua/wp-content/uploads/2023/02/Koli-svit-na-mezhi-zmin-strategiyi-adaptatsiyi.pdf>

2. Про методичні рекомендації «Перша психологічна допомога. Алгоритм дій». Лист МОН України №1/3872-22 від 04.04.2022. URL:<https://imzo.gov.ua/2022/04/07/lyst-mon-vid-04-04-2022-1-3872-22-pro-metodychni-rekomendatsii-persha-psykholohichna-dopomoha-alhorytm-diy/>

3. Психосоціальна підтримка в кризовій ситуації: методичний посібник для педагогічних працівників/ С.Богданов, О.Залеська. – Київ: «ТОВ «ОБНОВА КОМПАНІ». – 2022. -76 с.

4. Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу. Навчально-методичний посібник. /Андреєнкова В.Л., Войцях Т.В., Гриців І.П., Мельничук В.О., Сабліна Н.О., Флярковська О.В., Харківська Т.А. –К.,2023. – 149 с.

5. Травматичні події: психологічна підтримка та самопомога. Довідник. URL:<https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/traumatic-events-psychological-support-and-self-care-toolkit>

6. Як допомогти дітям пережити травматичні події: посібник з реабілітації для батьків, учителів та лідерів громад [Електронний ресурс]/ Інститут розумового розвитку дитини. — К. : ChildMindInstitute, 2022. — 15 с. — URL: https://childmind.org/wp-content/uploads/2022/02/CMI_Guide_Trauma_2022_Ukrainian_edited.pdf

7. Як підтримати та заспокоїти дитину під час війни. URL:<https://eo.gov.ua/yak-pidtrymaty-ta-zaspokoity-dytynu-pid-chas-viyny/2022/02/28/>

Креативний розвиток: його вплив на підготовку дитини до системного шкільного навчання.

В реаліях нашого часу педагоги частіше звертають увагу на креативність, як базову якість особистості та розвиток творчих здібностей дошкільників і це не випадково, адже наше життя стає різноманітнішим і складнішим та потребує від людини не стандартних, звичних дій, а гнучкості мислення, швидкої орієнтації та адаптації до нових умов, творчого вирішення великих і малих проблем. Розвиток у вихованців креативності — важлива мета навчально-освітнього процесу. Креативними мають бути як процес діяльності так і її результат, як процес виховання, так і навчання старших дошкільників в підготовці до системного шкільного навчання.

Ключові слова: дошкільний вік, креативність, креативність дошкільника.

Дошкільне дитинство — це особливий вік, коли дитина відкриває для себе світ, коли відбуваються значні зміни у всіх сферах її психіки: когнітивної, емоційної, вольової і які виявляються в різних видах діяльності: комунікативної, пізнавальної, продуктивної. Це вік, коли з'являється здатність до творчого вирішення проблем, що виникають у дитини в різних життєвих ситуаціях — креативності. Під креативністю психологи розуміють здатність бачити речі у новому та несподіваному вигляді та знаходити унікальні вирішення проблем. Неординарний, творчий підхід до виявлення креативних здібностей у дітей дошкільного віку та створення відповідних умов для їх розвитку – одне з пріоритетних завдань роботи педагогічних працівників дошкільної галузі і є запорукою успіху у формуванні творчо спрямованої особистості дошкільника, формуванні елементів самоорганізації кожної дитини, формуванні навичок інтелектуального саморозвитку дітей, безболісного переходу та легкої підготовки їх до системного шкільного навчання. Важливим для вихователя є вміння повсякчас ставити дитину в такі умови, коли вона самостійно приймає рішення.

Креативність - (від лат. creatura – створення) - творчі здібності особистості, що характеризуються здатністю до продукування принципово нових ідей, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації[1]. Вчені виділяють п'ять параметрів креативності: швидкість, гнучкість, оригінальність, допитливість, сміливість.

Якщо виходити з базових уявлень про креативність, то саме оригінальність слід трактувати її центральним параметром: адже продукування нових ідей (критерій новизни) є найважливішою ознакою креативного мислення.

Креативність дошкільника — готовність до непередбачуваних рішень, допитливість, здатність до коментування процесу та результату діяльності, мотивацію досягнень, розвинуту уяву, а також здатність до створення творчого образу, який відрізняється оригінальністю, варіативністю, гнучкістю та рухливістю. Креативність є активністю дитини, спрямованою на створення нового продукту в не регламентованій жорсткими умовами ситуації.[4]

В.Сухомлинський говорив: “Дітям не треба багато говорити, не слід багато їм розповідати, слово — не цяцька, а словесне перенасичення - одне з найшкідливіших перенасичень. Дитині треба не тільки слухати слово вихователя, але й мовчати, в цю мить вона думає, осмислює почуте та побачене”.

Креативній, творчо спрямованій активності дошкільника притаманні: активність у мисленні, ініціативність, наявність певних нахилів, здібностей, інтересів, творчої уяви, небайдуже ставлення до навколишньої дійсності, здатність помічати,

переживати, творити нове, сумніватися й шукати шляхи рішень, отримувати задоволення від результату й самого процесу творення. В дошкільному дитинстві закладаються основи особистості: визначаються інтереси, здібності та нахили, риси її характеру, визначаються норми поведінки і формуються базові якості особистості, серед яких щільне місце займає креативність.

Дошкільний вік є періодом активного розвитку креативності дитини, що базується, з одного боку, на яскравих образах, емоційності, імпульсивності й жвавості поведінки дитини, а з іншого - на незнанні законів логіки, загальних закономірностей явищ, відсутності жорстко закріплених правил мислення. Разом із тим, розвиток більш тісних зв'язків діяльності з мовленням, формування уяви, прагнення до наслідування інших і становлення нормативності поведінки в дітей дошкільного віку створюють умови виникнення креативності.

Розвиток креативності дошкільника потребує створення відповідних умов, такими умовами є:

- наявність сприятливого психологічного клімату в дошкільному освітньому закладі та в родині (атмосфери визнання, поваги, свободи), необхідного (відчуття захищеності, безпеки) ,
- збагачення оточуючого середовища різноманітними новими для дитини обладнанням, предметами, матеріалом для пошукової та творчої діяльності, розвивально-інтелектуальних (завдань творчого характеру) компонентів, з метою розширення допитливості ,
- залучення до активної взаємодії батьків і закладу дошкільної освіти на основі потреб і можливостей у вихованні креативної особистості.

Креативному мисленню сприяє використання різних засобів й методів розвитку креативності дошкільника, до яких належать:

- виділення протилежних властивостей,
- пошук аналогій,
- асоціювання понять,
- ставлення запитань,
- переформулювання,
- генерування ідей,
- зміна альтернативи,
- комбінування та інші

Деяким з них можна навчити дитину вже у віці 5-7 років. Основний шлях формування креативності у дошкільнят полягає у створенні доступних для них проблемних ситуацій, постановці творчих завдань, формуванні творчого досвіду дитини, що сприяє самостійному пошуку[5]. Для цього пропонується залучення дітей до різноманітних видів роботи:

- творчі завдання,
- проблемні запитання,
- проблемно-пошукові ситуації,
- експериментальні дослідження,
- пошуково-дослідницька діяльність,
- систематичні спостереження,
- логічні задачі,
- виготовлення виробів із різноманітних матеріалів,
- драматизація твору з його творчим переосмисленням,
- втілення творчого задуму в образотворчу діяльність,
- етюди, пантоміми, інсценування

Практичне спрямування

Мета: за допомогою творчих завдань в ігровій формі розвивати креативність дошкільнят, їх потенціал; залучали дітей до пошукових дій, проявів фантазії та оригінальності; успішного засвоєння під час гри програмового матеріалу. Пропонуємо

творчі вправи та завдання, дидактичні ігри, спрямовані на створення сприятливих умов для самореалізації, розвитку творчої активності дітей дошкільного віку.

Основними завданнями вбачаємо розвивати креативне мислення дошкільнят, використовуючи ігрові технології навчання; сприяти збагаченню життєвого досвіду дітей в процесі спілкування, залучення батьків до тісної співпраці з метою виховання в дітей здатності ефективно вирішувати поставлені завдання у власній життєдіяльності.

Помилка художника

Мета: розвинути природничу компетентність; формувати уважність, вміння аналізувати та порівнювати зі своїм життєвим досвідом.

Очікувані результати: дитина розрізняє овочі та фрукти, знає їхні основні ознаки та відмінності.

Стертий малюнок

Мета: формувати математичну компетентність шляхом роботи з геометричним матеріалом; розвинути уяву, творчий підхід.

Очікувані результати: дитина знає назви геометричних фігур, може творчо підходити до вирішення поставлених завдань.

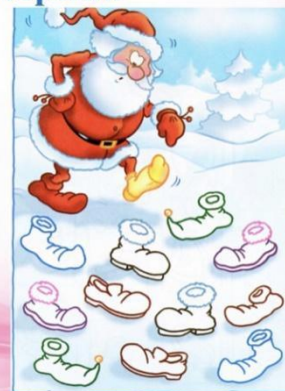

Казкотерапія

Мета: формувати математичну компетентність шляхом роботи над умовною задачею та коротким записом до задачі; розвинути вміння аналізувати, ставити питання та записувати короткий запис.

Очікувані результати: дитина вміє розв'язувати задачі на 2-4 дії, може самостійно скласти умову задачі та розв'язувати її різними способами.

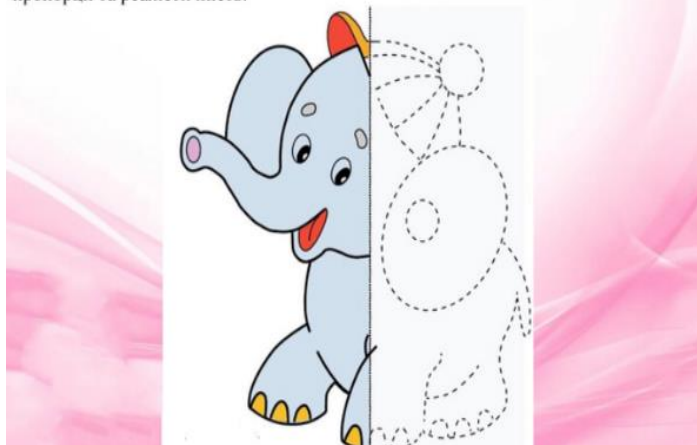
Завдання: Дід Мороз дуже поспішав до дітей і загубив свій черевик. Знайди черевик Діда Мороза. Склади задачу про черевик Діда Мороза за малюнком.

Друга половинка

Мета: формувати художньо-естетичну компетентність шляхом абстрактного мислення, розвинути уяву та навички художнього задуму.

Очікувані результати: дитина домальовує поданий малюнок враховуючи пропорції та реалістичність.

Ігри на розвиток креативності

Вправа «Ляпки»

Акварельними фарбами на листок паперу ставиться ляпка. Треба придумати не менше 5 предметів чи істот, на які схожа ляпка. Треба звернути увагу на те, скільки різних типів предметів названо учасником. Треба заохочувати учасників дивитися на ці ляпки (плями) з різних боків, адже листок можна повертати.

Вправа «Новий спосіб застосування предмета»

Учасники закривають очі, а потім за командою ведучого він розплющує їх і називає перший предмет, який потрапив до його поля зору. Завдання – знайти щось незвичайне в цьому звичайному предметі або знайти новий незвичний спосіб використання цього предмета.

Творча вправа «Якщо немає єдності»

Запропонувати дітям розповісти, що може статися з колективом групи, в якому немає єдності, в таких ситуаціях:

- у групі потрібно навести лад;
- діти не слухають вихователя;
- у групі з'явилась нова, гарна іграшка, всі хочуть нею грати;
- у дитини з групи день народження;
- потрібно виконати складні завдання;
- у групу прийшла нова дитина;
- спільна праця (у куточку природи, кулінарія, прибирання).

Творча вправа «Нічна розмова іграшок»

Запропонувати дітям придумати, про що в ночі (ввечері, коли діти пішли з дитсадка) могли розмовляти іграшки: як з ними грають діти, чи бережливо до них ставляться, чи впорядковують ігровий куточок тощо.

Творча вправа «Життя шафи»

Дітям пропонується розглянути картинку, на якій зображена шафа (стілець, відро, ложка тощо) Діти об'єднуються у групи і відповідають на питання:

З чого може бути зроблена шафа? Чи може у шафи змінюватися настрої? Чи може шафа хворіти? Чи є у шафи друзі? Що відчуває шафа, коли її протирають або ремонтують? Кого із членів родини шафа любить найбільше? Чи пам'ятає шафа майстра, який її зробив? Потім діти придумують казку про речі (як шафа подружилась з новою сукнею або як чашка (тарілка) посварилася з ложкою тощо).

Творче завдання «Екскурсовод»

Дітям пропонується самостійно вести екскурсію в імпровізованій картинній галереї, показати вміння творчо розповідати про картину, скульптуру, фотографії.

Творча вправа «Лісові лікарі»

Діти об'єднуються у дві групи – «лісові лікарі» та «лісові хворі». «Лісові хворі» по черзі розповідають про свої хвороби. «Лікарі» через деякий час дають пораду, як їм допомогти. Потім діти міняються ролями.

Творча вправа «Свійські та дикі тварини»

Діти об'єднуються у дві групи – «дикі тварини» і «свійські тварини». Групи повинні придумати і через деякий час розповісти про труднощі і переваги свого життя. Перемагає група, розповідь якої найбільш творча і цікава. Цю вправу діти можуть виконувати індивідуально.

Творча вправа «Вгадай хто я»

Вихователь роздає дітям карточки з малюнками різних тварин. Діти беруть собі по одній картинці, потім показують дітям рухами, яка тварина зображена на картинці. Інші діти повинні впізнати, кого зображує дитина. Можна запропонувати дітям показати своїх улюблених тварин.

Творча вправа «Лісові журналісти»

Дітям пропонується уявити себе журналістами, дослідити життя будь-якої тварини (рослини), скласти розповідь про неї для дитячого журналу.

Творча вправа «І я сказав...»

Дітям пропонується по-різному закінчити речення: «Я вийшов на вулицю, був дощ (сонце, вітер, спека тощо), і я сказав...»

«Використання предметів»

Завдання: Перерахувати всі можливі випадки використання даного предмету.

Завдання: Намалювати портрет своєї матері у красивій рамці.

Завдання: Намалювати незвичайну коляску для молодшого братика або сестрички.

Завдання: Подарувати будь-який предмет з зображенням сердечка, який хотів би кому-небудь намалювати, наприклад, мамі або бабусі.

Завдання: Намалювати карту дороги, по якій Котик біг спасати Півника.

Завдання: Зібрати картинку спочатку за зразком, а потім без нього (одна із картинок ціла, а інша розрізана на частини).

Дошкільник не може постійно споглядати, він прагне активної взаємодії з навколишнім середовищем. Безпосередній контакт дитини з предметами дає змогу пізнати ті властивості, якими вони різняться. А це, у свою чергу, породжує у дитини безліч питань.

Отже, світ, який ледь відкрив свої таємниці, пробуджує у маленької людини допитливість, бажання пізнати більше. І поступово дошкільник вчиться змінювати обставини і знаходити нестандартні рішення у здавалося б складних життєвих ситуаціях з допомогою креативних вихователів та мудрих батьків, які є найближчим оточенням дошкільників.

Притча «Мудрість батьків»

Приходить до батька молода дівчина і говорить:

— Тату, я втомилася, у мене таке важке життя, так багато проблем, я весь час пливу проти течії, у мене немає більше сил... Що мені робити?

Замість відповіді батько поставив на вогонь три однакових каструлі з водою, в одну кинув моркву, в іншу поклав яйце, а в третю насипав зерна кави. Через деякий час він вийняв із води моркву та яйце і налив у чашку кави з третьої каструлі.

— Що змінилося? — запитав він свою дочку.

Яйце і морква зварилися, а зерна кави розчинилися у воді, — відповіла вона.

— Ні, доню моя, це лише поверхневий погляд на речі. Подивися: тверда морква, побувавши в окропі, стала м'якою і піддатливою. Крихке і рідке яйце стало твердим. Зовні вони не змінилися, а змінили свою структуру під впливом однакових несприятливих обставин — окропу. Так і люди: сильні зовні можуть розклеїтись і стати слабкими там, де крихкі й ніжні лише тверднуть і зміцнюються...

— А кава? — запитала дочка.

— О! Це найцікавіше! Зерна кави повністю розчинилися в новому ворожому середовищі і змінили його — перетворили окріп на прекрасний ароматний напій. Є особливі люди, які не змінюються в силу обставин — вони змінюють самі обставини і перетворюють їх на щось нове й прекрасне, отримуючи користь і знання в такій ситуації.

Список використаних джерел та літератури

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
2. Комплексна програма пошуку, навчання та виховання обдарованих дітей та молоді "Творча обдарованість". Інформаційний збірник Міністерства освіти України. 1992. № 3
3. Національна доктрина розвитку освіти. Київ: Шкільний світ, 2001.
4. Федяєва В.Л. Проблеми творчості в історії української педагогіки: збірник наук. праць. пед. науки. Херсон: Айлайт, 2000. Вип. 12. С.19-21

Ляур Ірина,
вчитель-логопед
ЗДО №48 «Червона квіточка»
Хмельницька ОТГ

Нейроігри на логопедичних заняттях

Анотація . Головне завдання дошкільної освіти — виховати особистість, у якій сформовано дитячий світогляд, упевненість у собі, почуття власної гідності, емоційну сприйнятливість та вольові риси характеру. Останнім часом у закладах дошкільної освіти спостерігається збільшення кількості дітей з різними порушеннями в розвитку, труднощами в навчанні та в адаптації, із затримкою мовленнєвого розвитку та загальним недорозвиненням мовлення. Для подолання мовленнєвих порушень у дошкільників слід проводити комплексну корекційну роботу. Використання нейроігор на логопедичних заняттях вважаємо досить ефективним прийомом. Нейроігри покликані активізувати роботу мозку

Метою проведення нейроігор у комплексній корекційній роботі з дітьми порушеннями мовлення є обумовити доцільність їх використання на логопедичних заняттях, підібрати і систематизувати нейроігри, які активізують роботу трьох блоків головного мозку

Ключові слова: нейроігри, нейроприйоми, дозрівання головного мозку, дисгармонією,нейробаланс, синкінезія, дисфункція, міжпівкульна взаємодія, зорове та аудіальне сприйняття.

Нейроігри на логопедичних заняттях вважаємо досить ефективним прийомом.

Нейроігри – це комплекс багатofункціональних вправ, спрямованих на різностороннє тренування та розвиток мозку. Вони є потужним стимулом для розвитку мовлення, логічного мислення, творчого потенціалу, пам'яті та уваги. Основною метою нейроігор є: розвиток міжпівкульних зв'язків. Нейроігри – швидкі й динамічні форми роботи з розвитку дрібної моторики та мовлення дітей

Основною метою проведення нейроігор для дітей дошкільного віку із тяжкими порушеннями мовлення є:

- розвиток міжпівкульних зв'язків;
- синхронізація роботи обох півкуль головного мозку;
- координація рухів;
- моторне планування;
- покращення розумової діяльності;
- розвиток дрібної та загальної моторики;
- зниження втомлюваності і поліпшення працездатності;
- покращення уваги, пам'яті, швидке відтворювання інформації;
- зняття стресу, напруження;
- попередження порушень, пов'язаних із сприйняттям простору та часу.

Важливо під час логопедичного заняття не перетворювати нейроігри в ціль заняття, слід пам'ятати, що це є лише засіб для досягнення корекційної мети.

То коли варто застосовувати нейроігри в корекційній роботі логопеда?

Якщо у дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення, а нерідко і у малюків загального розвитку ми спостерігаємо такі ознаки:

- різного роду синкінезії (супутні рухи) – дитина пише, малює, висовуючи язик, хитаючи ніжками;
- загальна розгальмованість;

- порушена загальна координація і недостатній рівень розвитку дрібної моторики;
- труднощі під час викладання візерунка чи малюнка з кубиків, паличок, мозаїки;
- важко самотійно одягатися, зав'язувати шнурівки;
- погано змальовує зі зразка;
- плутає «право» і «ліво», не може запам'ятати дні тижня, місяці, пори року;
- важко вивчити вірш напам'ять;
- слабка уява;
- слухає, але «не чує» інструкцію;
- не вміє логічно мислити;
- бідний словниковий запас;
- не може переказати текст;
- не розуміє змісту розповіді;
- слабка слухомовленнєва пам'ять;
- слабка зорова пам'ять;
- дуже довго включається в роботу;
- труднощі концентрації уваги;
- імпульсивність;
- швидка втомлюваність;
- повільність;
- відчуває труднощі розуміння сюжетної картинки, серії сюжетних малюнків.

Якщо у дошкільника наявна хоча б одна з перерахованих вище ознак, дитині необхідні додаткові заняття для розвитку тієї чи іншої психічної функції. А якщо нічого з вище зазначеного списку не спостерігалось – добре. Варто використовувати нейроігри як абілітаційні, тобто направлені на виявлення і розвиток різнобічних здібностей дитини.

Мозок завжди і з великою вдячністю відгукується на будь-яку увагу до себе, а нейропсихологічні психотехніки – кращий для нього «вітамін», який не пізно починати «приймати» в будь-якому віці. Адже і дорослі, які займаються разом з дитиною нейроіграми, завжди відзначають приплив сил, покращення настрою і навіть омолодження думок, душі і тіла.

То чому ж виникають труднощі у дітей з тяжкими порушеннями мовлення у засвоєнні нових умінь та навичок?

Тому що досить часто у дошкільників клітини головного мозку не встигають дозрівати відповідно до віку дитини. Дисфункція, або незрілість різних ділянок головного мозку призводить до відповідних розладів вищих психічних функцій. Вищі психічні функції не даються дитині від народження, вони соціальні за своїм походженням і проходять тривалий шлях розвитку, починаючи від внутрішньоутробного періоду до подальшого розвитку у дорослому житті.

До вищих психічних функцій належать мислення, сприймання, пам'ять, мова, увага, воля, внутрішні почуття, соціальні емоції. І своєчасність утворення, і повноцінність всіх функціональних систем є основою розвитку вищих психічних функцій.

Отже, на розвиток вищих психічних функцій впливають два фактори: цілісність головного мозку, зовнішня соціальна активація (стимуляція розвитку дитини сприяє формуванню нейронних зв'язків). Саме з цієї причини діти можуть відчувати труднощі під час отримання нових знань, умінь, навичок, обумовлені розвитком головного мозку або недостатнім урахуванням педагогами і батьками особливостей його розвитку.

Дозрівання головного мозку – це процес тривалий і нерівномірний. Розвиток головного мозку йде шляхом нашаровувань і надбудов нових рівнів над старими. Загальну структурно-функціональну модель мозку як основи психіки розробив один із

засновників нейропсихології Олександр Романович Лурія. Відповідно до цієї моделі головний мозок поділений на три основні блоки, кожен з яких характеризується конкретними особливостями побудови та певними ролями у виконанні різних психічних функцій.

Давайте розглянемо детальніше, що відбувається на кожному етапі і які нейроігри можна використовувати у корекційній роботі.

Першим етапом розвитку головного мозку є розвиток I функціонального блоку мозку – енергетичного центру, який починає формуватися ще від внутрішньоутробного періоду і триває до 2-3 років. Метафорично його називають «Я хочу», тому що цей блок забезпечує регуляцію тонуусу і бадьорості, інстинкти та рефлексії, афекти (вроджені емоційні відповіді на певні ситуації: задоволення і незадоволення).

Труднощі, які виникають у дитини з порушенням діяльності I функціонального блоку: швидка втомлюваність; сповільненість чи гіперактивність; різкі зміни настрою; часті застуди.

Наступний етап розвитку головного мозку – розвиток II функціонального блоку – це період від 3 до 7-8 років. Межі визрівання залежать від соціального середовища, в якому росте дитина. Даний блок відповідає за сприймання, обробку і зберігання інформації. Ще його називають накопичувальним блоком, він забезпечує діяльність, метафорично називається «Я можу».

Через порушення функціонування II блоку у дітей спостерігається: порушення пам'яті; труднощі орієнтування у просторі.

Третій етап розвитку головного мозку відбувається з 7 до 12-15 років. У цей період активно визріває III функціональний блок мозку «Я повинен» – забезпечує програмування, регуляцію і контроль за перебігом психічної діяльності (свідомості). Основна мета роботи цього блоку – формування плану дій, створення програми психічного акту і почергове виконання його в часі реальної поведінки.

III блок формується останнім, на основі I та II. Завдяки роботі III блоку мозку ми можемо формувати програму дій; стежити за її виконанням; виправляти помилки, якщо вони допускаються; регулювати поведінку відповідно до плану.

У дітей, в яких наявні порушення діяльності III блоку, спостерігаються труднощі самоконтролю, вони не враховують загальноприйнятих норм поведінки та правил.

Розглянемо такі невроправи, які варто використовувати у корекційній роботі з дітьми дошкільного віку, у яких наявні тяжкі мовленнєві порушення.

Активізація роботи I (енергетичного) функціонального блоку

Дихальні вправи – оптимізують газообмін і кровообіг, заспокоюють і розвивають концентрацію уваги, сприяють загальному здоров'ю та поліпшують самопочуття. Проте не можна зловживати дихальними вправами. Варто виконувати одну вправу на занятті в положенні сидячи.

- Вправи «Позіхання», «Надуємо м'ячик» (покласти одну ручку дитини на груди, а другу на животик, вчити надувати животик, як м'яч),
- «Тарзан» (дитина вдихає носом, видихає ротом, при цьому промовляє звук [а]. легенько стукаючи себе кулачками по грудях),
- «Продуй двигун» (права ручка стиснута в кулачок, виставлений великий палець, ліва ручка теж у кулачку, мізинчик виставлений, поперемінно закривати пальчиками то праву, то ліву ніздрю, робити по 2 вдихи, дихання повільне, але глибоке).

Масаж та самомасаж – самомасаж волосистої частини голови, пальців рук і вушних раковин. самомасаж носика. Діти дошкільного віку можуть зробити самомасаж вушних раковин (масажувати долонями вушка або пальчиками, починаючи з нижньої частини вух підніматися до верхньої), самомасаж носика (дитина спочатку постукує пальчиком по кінчику носа, а потім долонею його масажує, розтирає до 1 хв). Вправи «Кільце» (по черзі з'єднувати великий палець з вказівним, із середнім, із безіменним, із мізинцем. Решта пальців вільно розставлені, поза фіксується на кожній руці.

Спочатку вправу дитина виконує однією рукою, потім другою, а тоді обома руками) тощо.

Окорухові вправи застосовуються з ціллю розширення поля зору, поліпшення сприймання. Односпрямовані і різноспрямовані рухи очей і язика розвивають міжпівкульну взаємодію і підвищують енергетизацію організму. Вправа «Стежимо за предметом» (на відстані витягнутої руки дорослий показує дитині іграшку, починає рухати вліво, тоді вправо, вгору, вниз. Від середньої лінії тіла наближати іграшку до носика дитини. Вправу можна виконувати 5-7 разів, але предмет слід утримувати в крайньому положенні 3-4 секунди. Дитина сидить, голова і шия не рухається, стежить за предметом лише очима).

Розтяжки застосовуються для нормалізації тонуусу дітей.

- Вправа «Зірочка» (Дитина стоїть, розставивши ноги на ширині плечей, піднімає руки, одночасно починає тягнутися в різні боки),
- вправа «Тягнемось до сонечка» (дитина стоїть, долоні притискає одну до одної і в такому положенні піднімає ручки догори, тягнеться якомога вище),
- вправа «Напружилися – розслабилися» (міцно стискати кулачки і розслабляти).

Активізація роботи II функціонального блоку

Вправи, які дозволяють розвивати соматогнозис, тактильний, зоровий та слуховий гнозис, пам'ять, просторові уявлення та мовлення:

- «Впізнай аромат» (діти із закритими очима намагаються впізнати знайомі фрукти, овочі за запахом),
- «Чарівний мішечок» (діти намагаються впізнати геометричні фігури, знайомі іграшки на дотик у мішечку),
- «Впізнай звук» (дошкільникам педагог пропонує послухати записи різних звуків і відгадати їх: побутових приладів, звучання музичних інструментів тощо),
- «Знайди скарб» (за вказівкою логопеда дитина шукає скарб:
- «Зроби два кроки прямо, один крок вправо, один крок назад і т. д.), малювання фігур по крапкам, домальовування деталей.

Активізація роботи III функціонального блоку головного мозку

- Всі завдання повинні мати чіткі правила.
- Чим молодша дитина, тим більш детальною і чіткою має бути інструкція, а найкраще – наочна демонстрація.
- Важливо розуміти різницю між програмами - «Роби, як хочеш», «Роби так, як я», «Кинь у стінку м'яч», «Влуч м'ячем у синій куток на стіні».

Ігри та вправи на розвиток III функціонального блоку

Важливу роль у розвитку довільної регуляції дитини відіграють різноманітні ігри:

- народні фольклорні ігри,
- лото,
- картки,
- класики,
- танці тощо.

Вправи:

- Вправа «Повтори» (педагог показує дитині серію рухів рук (2 – 4), дитина повинна відтворити у такому ж порядку).
- Вправа «Серія перехресних рухів» (дитина ліктем правої руки має торкнутися коліна лівої ноги і навпаки, плеснути в долоні).
- Вправа «Глуха інструкція» (педагог показує дитині зразок певних символів, розташованих у заданому порядку, пропонує дошкільнику роздатковий матеріал і дитина повинна зрозуміти логіку виконання завдання і викласти за зразком свої символи).
- Вправа «Детектор помилок» (логопед навмисне робить помилки, дитина виправляє).

- Вправа «Нісенітниця» (дитина на малюнку повинна знайти помилки, які допустив художник).

Оскільки ведучою діяльністю у дошкільному віці є гра, то і заняття мають проходити в ігровій формі. Саме у грі діти проявляють свій характер, переживають емоції, можуть скинути напругу, проявити себе повністю, навіть взяти ініціативу в свої руки. Дуже важливо створити на занятті доброзичливу атмосферу, виключити з поля зору відволікаючі предмети (телевізор, телефон тощо).

- Нейроігри можна проводити у будь-який час як динамічну паузу чи як частину заняття.

- Тривалість занять має бути 3-5 хвилин, протягом дня 25 хвилин. Вправи проводять у доброзичливій обстановці стоячи або сидячи за столом.

- Діти мають точно виконувати рухи і прийоми.

- Вправа виконується разом із ведучим спочатку обома руками.

- Самостійне виконання вправи дитиною правою рукою, лівою, обома.

Завдяки міжпівкульній взаємодії здійснюється передача інформації з однієї півкулі до іншої, забезпечується цілісність та координація роботи мозку, підвищується стресостійкість, покращується мислення, пам'ять, увага, мова; полегшується процес навчання читання та письма.

Таким чином, використання *нейроігор та нейроприймів* сприяє подоланню й корекції наявних в дітей порушень: мовленнєвих, інтелектуальних, поведінкових, а також слугує створенню бази в подоланні мовних порушень.

Дошкільний період дитинства – найкращий час для нейропсихологічних занять, оскільки всі системи мозку й організму ще дуже пластичні. Тому і результати не заставляють себе чекати, якщо заняття будуть регулярні. А нагородою всім зацікавленим дорослим буде сяєє радістю від власних успіхів обличчя дитини.

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти./Державний стандарт дошкільної освіти//Нова редакція . Київ. 2021
1. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О.І.Білан. – Вид. 2-ге, зі зм. І доп. – Тернопіль: Мандрівець, 2022. -216с.
2. Методичні рекомендації до оновленого Базового компонента дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) . Київ. 2021
3. Навчально-методичний посібник. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження –Х.:Вид. «Ранок», 2021
4. Визель Т. Г. Основы нейропсихологии. Теория и практика. 2-е издание. Переработанное, расширенное. – Киев: Издательство АСТ, 2021
5. Руслана Шапіна. Збірник вправ. Розвиваємо обидві півкулі с.1-28
6. Колганова В. С., Пивоварова Е. В. Нейропсихологические занятия с детьми: В 2 ч. Ч 1. – Москва: АИРИС-пресс, 2015.
7. Мисник Г. Вчити пізнавати – вчити творити //Початкова школа. – 2007. - №36
8. Праведникова И.И. Нейропсихология. Игры и упражнения. – Киев: АИРИС-пресс, 2018.
9. Семенович А. В. Нейропсихологическая коррекция в детском возрасте. Метод замещающего онтогенеза: Учебное пособие. – Киев: Генезис, 2007.

Педагог в умовах інноваційних змін у системі освіти

Анотація: У статті розкриті ідеї щодо розвитку професійної компетентності педагога, розглянуто важливість розвитку професійної компетентності педагога в умовах інноваційних змін у системі освіти та шляхи досягнення цієї мети орієнтування в сучасних науково-педагогічних підходах, принципах, функціях щодо організації процесу навчання. Також у статті розкрито інформацію про те, як педагоги можуть ефективно функціонувати в умовах інноваційних змін у системі освіти.

Ключові слова: Компетентність, інноваційні зміни, дошкільна освіта.

Сучасний світ переживає інноваційну революцію у всіх сферах життя, і освіта не є винятком. Зміни в суспільстві, технологіях та культурі ставлять перед нами, педагогами, нові завдання та вимагають розвитку їхньої компетентності. Інноваційні зміни у системі освіти вимагають від вихователів зміни своєї ролі. Ми вже не обмежені лише передачею знань, але стаємо наставниками, які сприяють розвитку критичного мислення, творчих навичок та соціальної компетентності своїх вихованців. Це вимагає від вихователів нових навичок і знань. Перш за все, сучасний педагог повинен бути інноватором. Це означає, що він повинен бути відкритим до нових ідей, методів та підходів до навчання і виховання. Педагог повинен вміти адаптувати традиційні методи до сучасного контексту і впровадження інновацій у навчальний процес. Інформаційні технології стали необхідною складовою сучасної освіти. Педагоги повинні бути впевненими в користуванні комп'ютерами, планшетами, програмами та онлайн-ресурсами. Вони можуть використовувати ці технології для індивідуалізації навчання, створення інтерактивних занять та залучення дітей до дослідницької роботи.

Однією з ключових вимог до сучасного освітнього процесу є адаптація до швидких та постійних змін, що відбуваються у суспільстві та технологіях. Це стосується і педагогів, зокрема вихователів закладів дошкільної освіти, які відіграють важливу роль у формуванні молодого покоління. Інновації в освіті можуть стосуватися нових методик навчання, використання сучасних технологій, змін у підходах до виховання та багато іншого. Для вихователя це означає необхідність постійного саморозвитку та адаптації до нових вимог. Ось декілька кроків, які можуть допомогти вихователям розвивати свою професійну компетентність у таких умовах:

1. Навчання і самонавчання.

Вихователі повинні бути готові до постійного навчання та самостійного вивчення нових підходів до роботи з дітьми. Це може включати участь в професійних семінарах, вебінарах, курсах підвищення кваліфікації та читання спеціалізованої літератури.

0. Використання сучасних технологій.

Інновації в освіті часто пов'язані з використанням сучасних технологій. Вихователі повинні вивчити, як ефективно використовувати комп'ютери, планшети, інтерактивні дошки та інші технічні засоби для навчання.

0. Розвиток міжособистісних навичок.

Важливо розвивати навички спілкування, емпатії та роботи в команді. Ці навички необхідні для успішного виховання дітей та співпраці з батьками та колегами.

0. Аналіз результатів та вдосконалення.

Вихователі повинні вміти аналізувати результати своєї роботи та вдосконалювати свої методи та підходи на основі отриманих даних. Це допомагає покращити якість наданої освіти.

0. Підтримка співробітників і обмін досвідом.

Важливо створити сприятливе середовище для обміну досвідом та ідеями з іншими вихователями. Співпраця і колективний досвід можуть значно полегшити адаптацію до інновацій.

Важливо пам'ятати, що розвиток професійної компетентності вихователя – це постійний та динамічний процес. Умови інноваційних змін в освіті вимагають від педагогів гнучкості та готовності до змін. Практика показала, що ті вихователі, які постійно розвивають свої навички і адаптуються до нових реалій, можуть найкращим чином впливати на розвиток дітей у сучасному світі.

Стає очевидним, що якість педагогічної професійної діяльності значною мірою залежить від постійного розвитку професійної компетентності педагога. У зв'язку з цим сучасне суспільство вимагає змінити характер педагогічної освіти, зорієнтувати зміст і методи на формування умінь оперувати інформацією, володіти комп'ютерними технологіями, мислити професійно-прагматично, формувати новий тип інтелекту, мислення, відношення до педагогічної професії.

Пріоритетними методами навчання педагогічних працівників стають інтерактивні методи, які головну увагу приділяють практичному закріпленню набутих знань, умінь і навичок. Сьогодні найбільш поширеними є такі методи активного навчання, як тренінги, навчальні групові дискусії, ділові ігри, програмоване навчання. Вони сприяють формуванню ефективних навичок ділового спілкування, міжособистісної взаємодії і тим самим підвищують загальну компетентність педагога.

Розвиток професійної компетентності педагога відбувається за індивідуальною траєкторією, що залежить у великій мірі від особистих якостей педагога: вольової сфери особистості, особливостей характеру, темпераменту, акцентуацій, потреб, рівня готовності педагога до впровадження змін у педагогічному процесі тощо.

Особисто я, як вихователь беру участь у різних вебінарах, у заходах нашого закладу, розвиваючи тим свою професійну компетентність.

Хочу поділитися додатковими ідеями щодо розвитку професійної компетентності педагога:

1. Постійна самосвідомість. Педагоги можуть вдосконалювати свою роботу, регулярно аналізуючи свої методи і результати. Важливо ставити питання собі, що можна покращити та як вдосконалити власний педагогічний підхід.

2. Участь у конференціях і семінарах. Заходи, присвячені освітнім та педагогічним темам, можуть розширювати знання та допомагати педагогам отримувати інсайти від визнаних експертів у сфері освіти.

3. Педагогічна спільнота. Утворення спільноти з іншими педагогами, де можна обговорювати важливі питання, ділитися ідеями і вирішувати педагогічні завдання, може бути корисним для підвищення професійної компетентності.

4. Педагогічні дослідження. Участь у дослідницьких проєктах у галузі освіти дозволяє педагогам не лише вдосконалювати свої навички, але й сприяє розвитку інновацій в галузі.

5. Професійна рефлексія. Регулярне обговорення своєї роботи з колегами, також ведення щоденників педагогічного досвіду допомагає педагогам аналізувати свою роботу та робити висновки для подальшого розвитку.

Розвиток професійної компетентності педагога є постійним та невід'ємним процесом, і ми, педагоги, маємо бути готовими навчатися та вдосконалювати свої навички протягом всієї своєї кар'єри. Професійна компетентність вихователя є важливим фактором у забезпеченні якісної освіти та гармонійного розвитку дітей, і вона вимагає постійного самовдосконалення та адаптації до змін у сучасному освітньому середовищі.

Педагоги в сучасній системі освіти повинні бути готові до постійних змін і інновацій. Вони відіграють ключову роль у формуванні майбутнього суспільства через навчання та виховання нового покоління. Тому розвиток їхньої професійної

компетентності у контексті інновацій є надзвичайно важливим завданням, яке вимагає неперервної самоосвіти, відкритості до змін і готовності до співпраці. Педагоги, які приймають ці виклики, можуть сприяти створенню сучасної та якісної системи освіти.

Отож, розвиток особистості педагога нерозривно пов'язано з його прагненням до самостійного поповнення своїх знань, підвищення професійної компетентності. Рівень кваліфікації та педагогічної майстерності у кожного педагога свій, тому кожен самостійно обирає форму методичної роботи, засіб удосконалення педагогічної техніки і технології, при цьому використовуючи інтерактивні форми роботи, що значно підвищує їх зацікавленість. Розвиток професійної компетентності вихователя в умовах інноваційних змін у системі освіти є критичним завданням. Це вимагає постійної самоосвіти, співпраці з колегами, використання сучасних технологій і акценту на розвиток м'яких навичок. Практикою доведено, що ті вихователі, які готові до цих змін і інвестують у свій професійний розвиток, можуть найкраще впроваджувати інновації і сприяти розвитку дітей у сучасному освітньому середовищі. Професійна компетентність вихователя є визначальним чинником у якісному вихованні та навчанні молодого покоління. Розвиток цієї компетентності вимагає постійного самовдосконалення, готовності до змін та доступу до різних засобів та ресурсів. Вихователі, які вкладають час та зусилля у свій професійний розвиток, стають не лише кращими педагогами, але і керівниками змін у сфері освіти.

Список використаних джерел та літератури

1. Проект Концепції розвитку освіти України на 2015 – 2025рр. <http://old.mon.gov.ua/>.
2. Бібік Н., Ващенко Л. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи.
3. Антонюк В. Комп'ютерна грамотність як складова професійної компетентності сучасного педагога, №3, 2009.
4. Томіліна С. Професійна компетентність сучасного педагога, 2007
5. Серган В. Підвищення професійної компетентності педагогів / Завучу. Усе для роботи №1/2, 2011.
6. Святченко І. Моніторинг професійної компетентності педагога /Відкритий урок: розробки, технології, досвід №3, 2010.

Матвійчук Олена,
вихователь
ЗДО №6 «Білочка»,
Шепетівська МТГ

Інформаційно-цифрові технології як сучасний засіб в роботі вихователя ЗДО

У статті розглядається питання впровадження інформаційно-цифрових технологій у сучасному закладі дошкільної освіти. Висвітлюються особливості використання мультиплікаційних фільмів, мультимедійних презентацій та комп'ютерних ігор з дітьми дошкільного віку.

Ключові слова: інформаційно-цифрові технології, мультиплікаційний фільм, мультимедійна презентація, інтерактивні дидактичні ігри, дидактичні відеоігри, діти дошкільного віку.

Постановка проблеми. Сучасний період розвитку суспільства характеризується сильним впливом на нього інформаційно-цифрових технологій (ІЦТ), які проникають в усі сфери людської діяльності, забезпечують поширення інформаційних потоків у суспільстві і утворюють глобальний інформаційний простір. Невід'ємною і важливою частиною цих процесів є комп'ютеризація освіти. Зараз в Україні йде становлення нової системи освіти, орієнтованої на входження у світовий інформаційно-освітній

простір. Цей процес супроводжується істотними змінами в педагогічній теорії і практиці освітнього процесу, пов'язаними із внесенням коректив у зміст технологій навчання, які повинні бути адекватними сучасним технічним можливостям і сприяти гармонійному входженню дитини в інформаційне суспільство. Цифрові технології покликані стати невід'ємною частиною цілісного освітнього процесу, значно підвищувати його ефективність. Тому рівень комп'ютеризації разом з кадровим і методичним забезпеченням освітнього процесу є вирішальним показником оцінювання дієздатності не тільки сучасної школи, а й закладу дошкільної освіти [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Використання інформаційно-цифрових технологій у сучасних закладах дошкільної освіти це одна з найновіших та найактуальніших проблем педагогіки, що вимагає її детального вивчення та наукового обґрунтування. Українські дослідники (Т. Денисова, Л. Зімнухова, С. Іванова, М. Каратаєва, Н. Кириченко, О. Кореганова, Г. Лаврентьєва, Т. Поніманська та ін.) висвітлювали не лише питання застосування мультимедійних технологій у процесі навчання дітей дошкільного віку, але і можливості формування комп'ютерної грамотності у дітей, санітарно гігієнічні й ергономічні вимоги до розвивальних комп'ютерних програм, особливості проведення занять з використанням комп'ютерної техніки. Учені наголошують на можливості вже в дошкільному періоді розвитку дитини оволодіти комп'ютерними технологіями за умови правильно організованого навчання [4].

Мета статті: висвітлення особливостей використання інформаційно-цифрових технологій у сучасних закладах дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Використання інформаційно-цифрових технологій у освітньому процесі – це одна із самих нових та актуальних проблем у вітчизняній педагогіці. Система сучасної дошкільної освіти потребує постійного впровадження інноваційних технологій в освітній процес. Інформаційно-цифрові технології покликані стати невід'ємною частиною цілісного освітнього процесу, значно підвищувати його ефективність [2]. Важливо відзначити, що інформаційно-цифрові технології можна успішно використовувати як в освітній діяльності вихователів, так і в методичній роботі.

Причини особистої зацікавленості педагога у підвищенні рівня ІЦ-компетентності:

- заощадження часу під час розроблення дидактичних матеріалів;
- презентабельність оформлення матеріалів;
- перехід на новий рівень педагогічної майстерності.

Складові інформаційної культури педагога:

Інформаційний кругозір;

Інформаційна грамотність;

Здатність створювати інформаційні продукти;

Вимоги Типового положення про атестацію педагогічних працівників:

Присвоєння всіх кваліфікаційних категорій передбачає використання цифрових освітніх ресурсів в освітньому процесі.

Цифрові технології для педагогів стали потужним технічним засобом в освітньому процесі. Їх використання розширює можливості педагога, створює базу для залучення дітей до комп'ютерних навчальних програм. На сьогоднішній день комп'ютерні програми, ігри, завдання у своїй роботі застосовують майже всі педагогічні працівники: вихователі, музичні керівники, психологи, вихователі-методисти.

Застосування ІТЦ у якості дидактичних засобів використовується для підвищення мотивації та індивідуалізації навчання, розвитку творчих здібностей дітей та для створення благополучного емоційного фону. У багатьох іграх та програмах присутні елементи новизни, сюрпризності, незвичності, в них використовуються засоби захоплення, що так люблять діти. Мультимедіа у навчанні не тільки збільшує швидкість передачі інформації дітям та підвищує рівень її засвоєння, а й сприяє розвитку таких процесів як увага, пам'ять, мислення, уява, мовлення, розвиває почуття кольору,

композиції, бере участь у інтелектуальному, емоційному та моральному розвитку дітей. Новизна комп'ютера та інтерактивного обладнання відображаються в розширенні та збагаченні змісту знань, вмінь та навичок дитини, в інтенсифікації створення структурних комплексів інтелектуального та мотиваційно-емоційного характеру, у зміні динаміки процесу психічного розвитку. [5]

Необхідність застосування ІЦТ в дошкільній освіті, насамперед для формування пізнавальної компетентності дошкільників [1], також зумовлена складністю об'єктів вивчення (скажімо, певних явищ довкілля), які неможливо продемонструвати лише вербальними засобами і за допомогою одиничного зображення. ІЦТ дають змогу «вийти» за межі навчального середовища на занятті; зробити видимим те, що неможливо побачити неозброєним оком, імітувати будь-які ситуації і процеси в довкіллі. [6]

Зупинимось на особливостях роботи з дітьми дошкільного віку з використанням ІЦТ. Однією із основних форм, які використовую в роботі з дітьми - це інтерактивні дидактичні ігри та дидактичні відеоігри, які створила власноруч. Ці ігри навчають дітей переборювати труднощі, контролювати виконання дій, оцінювати результати, розвивають мислення, увагу, уяву та ін. Завдяки цим іграм дитина входить у сюжет ігор, засвоює правила, відповідно діє і прагне досягнення результатів. Таким чином, цифрові технології допомагають розвинути не тільки інтелектуальні здібності дитини, але й виховати вольові якості, такі як самостійність, зібраність, зосередженість, посидючість, спонукає дитину до співпереживання, допомоги героям ігор тощо, збагачуючи тим самим його ставлення до навколишнього світу.

Також у своїй роботі використовую мультимедійні презентації – набір кольорових слайдів, оформлених засобами інформаційних технологій та призначених для розкриття певної теми. Мультимедійні презентації дозволяють представити навчальний і розвиваючий матеріал як систему яскравих опорних образів, наповнених вичерпною структурованою інформацією в алгоритмічному порядку. В цьому випадку задіюються різні канали сприйняття, що дозволяє закласти інформацію не лише у фактографічному, але і в асоціативному виді в пам'ять дітей.

Користуюсь ще однією цікавою і захопливою для дітей формою роботи такою як мультиплікаційні фільми. Вони з одного боку дають можливість відволікти чимось дитину, а з іншого – виконують неабияку виховну, пізнавальну і розвивальну функцію.

Виділяю декілька етапів роботи з мультиплікаційним фільмом:

- підготовчий етап передбачає введення дітей у сюжетну лінію. Готуючи дітей до перегляду, проводжу коротку бесіду відповідного змісту і лексичну роботу, зокрема знайомлю їх з новими словами;

переглядний етап – безпосередній перегляд мультфільму, що триває до 10-15 хв., після якого проводжу короткий словесний опис змісту або бесіду за змістом – до 5 хв;

рефлексивний етап, метою якого є активізація мовлення на фоні максимальної «включеності» кожної дитини в сюжет.

Використовую ІЦТ для дітей, які не відвідують ЗДО (карантин, воєнний стан): віртуальні заняття, ігрові завдання для пізнавального розвитку дошкільника, демонстрація пізнавальних та мультиплікаційних фільмів, електронна бібліотека.

ІЦТ стали незамінним інструментом у моїй педагогічній роботі:

Оформлення ділової документації;

Оформлення інформаційного куточка для педагогів та батьків;

Обмін досвідом через веб-сайти, блоги, мережеві спільноти;

Діагностування дітей за допомогою комп'ютерних методик;

Обробка даних результатів проведених досліджень у вигляді схем, діаграм;

Корекційно-розвивальна робота з дітьми за допомогою розвивальних програм;

- Розробка презентацій для виступу на семінарах, конференціях, батьківських зборах;

Складання індивідуальних планів;

Робота в Google Classroom, Google Meet та ін.

Особливе місце при використанні ІЦТ займає робота з батьками:

Мінімізація часу доступу до інформації суб'єктів комунікації;

Можливість продемонструвати будь-які документи, фотоматеріали;

Забезпечення індивідуального підходу до суб'єкта комунікації;

Електронна бібліотека;

Зростання обсягу інформації;

Забезпечує діалог суб'єктів комунікації (електронна пошта, форум);

Оперативне отримання інформації;

Розширення інформаційних потоків;

Використання ІЦТ при проведенні батьківських зборів.

У результаті впровадження ІЦТ в свою роботу маю такі результати:

1. Підвищення ефективності освітнього процесу;

2. Активізація пізнавальної діяльності дітей;

3. Виявлення рівня психолого-педагогічної компетенції батьків;

4. Створення єдиного інформаційного середовища;

5. Створення активної, працездатної системи підтримки сімейного виховання, через використання інформаційно – цифрових технологій;

6. Забезпечення активної участі батьків у освітньому процесі ЗДО;

7. Підвищення педагогічної культури членів родин вихованців.

Незважаючи на всі переваги використання інформаційно-цифрових технологій, існує і ряд проблем, при їх використанні. І насамперед це реальна загроза здоров'ю, що виникає при ранньому привчанні дітей до комп'ютера.

При використанні даних технологій, насамперед, керують Санітарно-епідеміологічними вимогами до влаштування, утримання та режиму роботи дошкільних установ. Безпосередньо освітню діяльність з використанням ІЦТ для дітей 5-7 років слід проводити не більше одного разу протягом дня і не частіше трьох разів на тиждень у дні найбільш високої працездатності: у вівторок, середу та четвер. Після роботи з комп'ютером з дітьми проводжу гімнастику для очей. Безперервна тривалість роботи з комп'ютером у формі розвиваючих ігор для дітей 5 років не повинна перевищувати 10 хвилин, для дітей 6-7 років - 15 хвилин.

Для зниження стомлюваності дітей в процесі безпосереднього здійснення освітньої діяльності з використанням ІЦТ забезпечую гігієнічно раціональну організацію робочого місця: відповідність меблів зросту дитини, достатній рівень освітленості, екран відеомонітора знаходиться на рівні очей або трохи нижче. Неприпустимо використання одного комп'ютера для одночасного заняття двох або більше дітей.

Висновки. Таким чином, використання інформаційно-цифрових технологій у дошкільній освіті сприяє підвищенню якості освітнього процесу. Дошкільнята отримують сучасні знання, вчать користуватися сучасним обладнанням. Педагоги мають можливість накопичувати матеріал, професійно спілкуватися в мережі Інтернет, ділитися своїм досвідом, підвищувати самоосвіту, використовувати роботу сайту групи для взаємодії роботи з батьками. Застосування інноваційних технологій у взаємодії всіх фахівців дитячого садка, педагогів і батьків дозволяє досягти позитивних результатів в роботі.

Список використаних джерел та література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція)//МОН України, науковий керівник - Піроженко Т.О., 2021.

2. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля / О.І.Білан. – Вид. 2-ге, зі зм.і доп. – Тернопіль: Мандрівець, 2022. – 216с.

3.Іванова О. Підвищення інформаційно-комп'ютерної компетентності педагогів//Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2010. – №2. – С. 22 – 30..

4.Впровадження та поширення інформаційно-комунікаційних технологій у роботі дошкільного навчального закладу з дітьми, педагогами, батьками та громадськістю : тематичний збірник праць / упоряд.: А. А. Волосюк; за заг. редакцією Л. А. Шишолік. Рівне : РОІППО, 2015. 85 с.

5.Цимбалюк О. Л. Використання ІКТ у дошкільних навчальних закладах. Педагогічний пошук. 2013. №3. С. 36–41.

6.Червинська О. Інформаційні технології – в освітній процес. Дошкільне виховання. 2011. №1. С. 12–13.

Мельник Анжела,
вихователь
ЗДО №48 «Червона квіточка»
Хмельницька ОТГ

Освіта дітей з особливими освітніми потребами у воєнний час. Забезпечення освітньої траєкторії дошкільника

Анотація. Стаття присвячена актуальній проблемі освіти дітей з особливими освітніми потребами у воєнний час. У контексті непередбачуваних умов воєнної ситуації, освіта цієї вразливої групи стає особливо важливою та складною задачею. Стаття розглядає основні аспекти забезпечення нормальної освітньої траєкторії для дітей дошкільного віку з особливими потребами у воєнний час. Загалом, стаття наголошує на необхідності комплексного підходу до освіти дітей з особливими освітніми потребами у воєнний час. Адаптація програм, підтримка психологічного стану та створення сприятливого навчального середовища є ключовими факторами у забезпеченні їхньої нормальної освітньої траєкторії.

Ключові слова: освіта, воєнний час, діти, дошкільники, діти з особливими освітніми потребами.

Постановка проблеми. У воєнний час освіта дітей з особливими освітніми потребами набуває особливого значення, оскільки вони стають однією з найвразливіших груп населення. Процес навчання та розвитку дітей з особливими потребами вимагає спеціального підходу, який має бути адаптований до умов воєнного конфлікту. Додаткове завдання полягає в тому, щоб забезпечити нормальну освітню траєкторію для дошкільників з особливими потребами, надаючи їм можливість отримати належну підтримку та стимул до розвитку. Освіта цієї групи дітей в умовах воєнної загрози стає надзвичайно актуальною проблемою. Забезпечення нормальної освітньої траєкторії для дошкільників з особливими потребами у воєнний час є завданням, яке вимагає комплексного підходу та особливої уваги.

Актуальність дослідження полягає в тому, що в умовах воєнного конфлікту освіта дітей з особливими освітніми потребами стає важливою складовою гармонійного розвитку суспільства. Забезпечення цієї групи дітей належними освітніми можливостями сприяє їхньому соціальному інтегруванню, самореалізації та взаємодії зі світом навколо.

Метою статті є дослідження питання освіти дітей з особливими освітніми потребами у воєнний час та визначення шляхів забезпечення їхньої нормальної освітньої траєкторії. Основною метою є розкриття ключових аспектів, які впливають на процес навчання та розвитку цієї групи дітей під час конфліктних ситуацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження та наукові публікації розглядають актуальну тему освіти дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану. Однак, варто відзначити, що з огляду на специфіку цього досліджуваного

питання, проблематика щодо освіти дітей в таких умовах залишається недостатньо дослідженою в роботах вітчизняних науковців. Зокрема, в контексті повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України, освіта стає особливо актуальним питанням. Результати досліджень, проведених Назаренко Ю., Жерьобкіної Т., Когут І., Березко О., вказують на важливість вивчення цієї теми. Проте, відзначимо, що деякі аспекти, пов'язані з освітою під час воєнного стану, можуть залишатися недостатньо дослідженими. Серед джерел, які вже надали корисну інформацію для нашого дослідження, слід відзначити роботи, що стосуються навчання вимушених переселенців зі сходу України. О. Карман, М. Дем'яненко, І. Нестайко розглядають питання, пов'язані з освітніми викликами для цієї групи людей. Отже, ці дослідження можуть надати певний контекст та важливі вказівки для нашого власного дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з головних складнощів, з якими стикаються діти з особливими освітніми потребами під час воєнного конфлікту, є забезпечення безпеки та стабільності їхнього оточення. Нестабільна ситуація може викликати стрес та тривожність у цих дітей, що може негативно вплинути на їхній психоемоційний стан та здатність до навчання. Тому важливо створити спеціальні умови, які забезпечать їм психологічний комфорт і безпеку.

По-перше, необхідно забезпечити доступ до якісної медичної підтримки та психологічної допомоги. Діти з особливими потребами можуть відчувати більшу потребу в індивідуальному підході, тому важливо мати професійних спеціалістів, які зможуть надавати підтримку як фізично, так і емоційно. Розробка спеціальних програм для психологічного супроводу дітей та їхніх сімей є важливою частиною освітнього процесу.

По-друге, освітні заклади повинні бути адаптовані до потреб дітей з особливими освітніми потребами. Інклюзивна освіта стає важливою складовою в умовах воєнного конфлікту. Це означає створення спеціальних класів чи груп з вчителями-спеціалістами, які можуть надавати індивідуальний підхід до кожної дитини. Також важливо надати належну підтримку педагогам, які працюють з цими дітьми, забезпечивши їхню професійну підготовку та доступ до методичних матеріалів.

По-третє, інфраструктура освіти повинна бути доступною та безпечною для всіх дітей. Це включає в себе не тільки адаптовані приміщення, але й безпечний шлях до навчального закладу. У воєнний час зокрема важливо враховувати можливі ризики та небезпеки на дорогах.

Слід визначити найважливіші завдання, які виникають перед закладами дошкільної освіти у воєнний час. Серед них можна виділити:

- забезпечення психологічної та педагогічної підтримки вихованцям та їхнім батькам;
- розробка методичних матеріалів для педагогічних працівників;
- збереження постійного зв'язку між представниками закладів дошкільної освіти та органами влади, батьківським колективом;
- надання педагогічно-психологічної допомоги сім'ям, які виховують дітей з особливими потребами [5].

Виконання цих завдань сприятиме успішній адаптації дітей дошкільного віку до умов навчання у воєнний час. Так, у цих умовах заклади дошкільної освіти повинні не лише забезпечити можливість для вихованців набуття необхідних знань, навичок та вмінь. Вони мають також сприяти свідомому розумінню сім'ями себе як невід'ємної частини великого українського соціуму та забезпечити батьків та дітей педагогічною та психологічною підтримкою [1, с. 139].

В умовах воєнного стану, основні завдання закладу дошкільної освіти (ЗДО) включають такі пріоритети:

- встановлення ефективної комунікації між всіма учасниками освітнього процесу;

- відновлення нормального ходу освітнього процесу;
- приймання до ЗДО дітей раннього та дошкільного віку з числа внутрішньо переміщених осіб, що тимчасово перебувають в іншому місці проживання;
- організація освіти в ЗДО для всіх дітей;
- своєчасне повідомлення керівником ЗДО засновникові щодо виявлення можливих проблем та можливих шляхів їх вирішення;
- створення безпечних умов для всіх учасників освітнього процесу;
- розробка умов для підвищення професійного рівня педагогічних працівників у відношенні організації навчального процесу з використанням дистанційних та змішаних форм;
- надання педагогічної підтримки дітям раннього та дошкільного віку, включаючи тих, хто має особливі освітні потреби, та їхнім батькам;
- надання інформаційної підтримки та психологічного супроводу всім учасникам освітнього процесу;
- співпраця з інклюзивними ресурсними центрами;
- використання управлінських інструментів для ефективного вирішення надзвичайних ситуацій [5].

Окрім цього, важливо пам'ятати про важливість соціалізації для дітей з особливими потребами. Вони повинні мати можливість спілкуватися та взаємодіяти зі своїми ровесниками, щоб розвивати не лише навчальні, а й соціальні навички. Спеціальні ігрові та комунікативні програми можуть стати цінним інструментом у досягненні цієї мети.

Важливим під час проведення занять є використання ігрових методів, оскільки гра відіграє значну роль в розвитку дітей. Гра являє собою складний процес, і водночас, вона є важливою частиною діяльності дитини в дошкільних навчальних закладах. Взаємодія під час ігор сприяє всебічному розвитку дитячої особистості, сприяє формуванню нових психічних компонентів та особистісному зростанню. Тому психолого-педагогічна наука визнає гру основним видом діяльності для дітей даної вікової групи, який відкриває великі можливості для навчання та виховання [2, с. 67].

Особливу увагу слід приділяти ігровим методам, які включають конкретно визначені сюжети. Під час таких ігор діти можуть відтворити події з дорослого життя. Сюжетна гра має на меті сприяти особистісному розвитку та фізичному, духовному зростанню дітей. Більше того, ігрові методи навчання та виховання формують моральний образ майбутнього вихованця. Гра відповідає інтересам і потребам дітей, сприяє самостійності, ініціативі, творчості, імпровізації та прояву себе. Гра допомагає дітям активно вивчати світ, вчитися міжособистісним стосункам, засвоювати норми та правила поведінки, розуміти свої можливості та взаємозв'язки з іншими людьми [6, с. 66-67].

Навіть російсько-українська війна може знайти відображення в іграх дітей дошкільного віку, які можуть віддзеркалювати суспільні події. Такі ігри виникають в дитячих групах природним чином, їхня суть полягає в тому, щоб відтворити враження про те, що відбувається навколо. Сюжети для таких ігор можуть бути позичені з мас-медіа. Однак роль та місце у грі можуть залежати від поглядів батьків, які для дітей дошкільного віку є авторитетами. Тому важливо підтримувати постійну співпрацю між навчальним закладом та батьками для успішної адаптації дітей до умов навчання під час воєнного конфлікту [1].

У період воєнного стану, важливу роль відіграють способи взаємодії навчального закладу з педагогічними працівниками, вихованцями та їхніми батьками. Ефективна комунікація створює можливість для встановлення взаємної взаємодії, обміну інформацією. Це, в свою чергу, сприяє більш гармонійній адаптації дітей до навчання [4].

Під час забезпечення взаємодії між батьками, вихованцями та педагогічними працівниками з метою ефективною адаптації до навчання дітей дошкільного віку, які

належать до групи внутрішньо переміщених осіб, дошкільні навчальні заклади повинні надавати інформаційну та консультативну підтримку таким сім'ям. Це може виявитися у наступних аспектах:

- допомога в установленні комунікації між сім'ями та представниками місцевої громади;
- створення безпечного та затишного навчального оточення;
- урахування поточної ситуації в державі при організації навчального процесу;
- проведення онлайн заходів;
- використання різноманітних засобів комунікації залежно від можливостей кожної родини [5].

Важливо враховувати, що ситуація в різних населених пунктах має вплив на можливості взаємодії вихованця. З цієї причини спілкування з ним повинно враховувати місце перебування сім'ї, яка може бути за кордоном, в іншому регіоні, а сама дитина може бути в догляді родичів або друзів, або під пильним наглядом волонтерів тощо. Крім того, спілкування може включати різні завдання, такі як:

- надання необхідної інформації сім'ям, які були евакуйовані з небезпечних зон і можуть долучитися до навчального процесу у місцях тимчасового проживання;
- надання інформації про використання приватних освітніх платформ з безкоштовним доступом до навчальних ресурсів для залучення дітей до навчання;
- сприяння тимчасовій інтеграції дітей дошкільного віку до навчального процесу в іноземних країнах під час військових дій;
- організація індивідуальних консультацій з фахівцями (практичними психологами, психотерапевтами, медичними працівниками, юристами тощо) для підтримки дітей та їхніх батьків у кризових ситуаціях, таких як евакуація, перебування в укриттях, медичних закладах, притулках, перетин кордону тощо.

Важливо згадати, що значний відсоток дітей дошкільного віку має специфічні потреби. Тому, в умовах воєнного стану, адаптація до навчання дітей з особливими потребами повинна включати можливість доступу до ефективної інклюзивної освіти. Для забезпечення цього процесу слід враховувати такі аспекти:

1. Створення інклюзивного середовища, яке враховує потреби та вимоги кожного вихованця, забезпечуючи умови для успішного навчання в режимі онлайн. Якщо існуючі методи та ресурси дошкільного навчального закладу недостатньо ефективні для засвоєння матеріалу дитиною, необхідно внести зміни в освітнє середовище з урахуванням індивідуальних особливостей кожного дошкільника.

2. Використання методичних рекомендацій Міністерства освіти і науки при створенні гармонійного освітнього середовища, що підтримує навчання дітей з особливими потребами.

3. Забезпечення повного спектру послуг, необхідних для успішного розвитку дітей з особливими потребами: корекційних, освітніх, психологічних, педагогічних.

4. Розвиток партнерських відносин між педагогами та їх асистентами. Це включає використання спільних методів навчання, спільне планування навчальних планів, спостереження за поведінкою дошкільників під час дистанційного навчання, спільну розробку індивідуальних програм розвитку дитини, а також підготовку результатів спостережень для подання на розгляд фахових комісій [5].

Висновки. Отже, освіта дітей з особливими освітніми потребами у воєнний час потребує комплексного підходу, який враховує їхні потреби, забезпечує їхню безпеку та стабільність, а також сприяє їхньому розвитку та соціалізації. Інклюзивна освіта, психологічна підтримка та спеціально адаптована інфраструктура є ключовими складовими успішного забезпечення освітньої траєкторії дітей з особливими потребами у складних умовах воєнного часу.

Список використаних джерел та літератури

1. Березко О. Дослідження методів дистанційного викладання рисунку в умовах війни. Перспективи та інновації науки. 2022. С. 38-48.
2. Завальнюк Т., Поліщук Т. Виховання дітей дошкільного віку в ігровій діяльності. Навчання і виховання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: актуальні питання теорії і методики. Житомир: ФОП Левковець. 2016. У 2-х ч. Ч. I С. 67-71.
3. Назаренко Ю., Когут І., Жерьобкіна Т. Освіта і війна в Україні (24 лютого – 1 квітня 2022). Аналітичний центр Cedoss. URL: <https://cedos.org.ua/researches/osvita-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-1-kvitnya-2022/>
4. Назаренко Ю., Поліщук О. Освіта в умовах пандемії у 2020/2021 році: аналіз проблем і наслідків. Аналітичний центр Cedoss. URL: <https://cedos.org.ua/researches/osvita-v-umovah-pandemiyi-analiz-problem-i-naslidkiv/>
5. Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні. Лист МОН № 1/3845-22 від 02.04.22 року. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://ru.osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/86206/>
6. Чернов А. Вплив базового конфлікту в суспільстві на психіку дитини дошкільного віку. Соціальна робота в сучасному суспільстві: тенденції, виклики, перспективи: матеріали III Всеукраїнської наук.-практ. конф., м. Полтава, 28 лютого 2019 р. К.: Університет «Україна». 2019. С. 65-67.

Мельник Олена,
вихователь
ЗДО № 54 «Пізнайко»
Хмельницька МТГ

Спільні активності дітей різного віку в дошкільному закладі: досвід співпраці.

Анотація. В статті підкреслюється цінність співпраці дітей старшого дошкільного віку з малюками, оскільки вона є важливим аспектом їхнього розвитку та соціалізації. В поданому матеріалі розглядаються різні аспекти співпраці і її важливість для обох вікових груп.

Ключові слова: співпраця, взаємодія, спільна діяльність, соціалізація.

Співпраця дітей різного віку в дошкільному віці є досить корисною для зростання дошкільників обох вікових груп дітей. Вона сприяє розвитку соціальних, емоційних та когнітивних навичок, а також формуванню позитивного освітнього середовища в дошкільному закладі, надає можливість старшим дітям відчувати себе важливими і відповідальними.

Організувати таку взаємодію можна з дошкільниками різних вікових груп, наприклад, старшої та групи раннього віку, середньої та молодшої.

Працюючи з дошкільниками старшої групи, ми постійно допомагали нашим сусідам-малюкам на заняттях, прогулянках, в повсякденній діяльності. Так склалася певна система роботи, з якою хочу познайомити колег.

Чому ж все-таки так важливо підтримувати дружні відносини і взаємодіяти старшим дошкільникам з молодшими? Від такої співпраці виграють всі. У процесі спільної взаємодії старші дошкільники показують зразки дій, допомагають молодшим оволодівати певними ігровими навичками, спілкуватися, обслуговувати себе; вчаться бути більш терплячими та виваженими до молодших, почуваються більш дорослими, впевненішими своєю спроможністю; стають прикладом для наслідування. А малюки в свою чергу - досить легко, без спеціального навчання засвоюють знання, стиль

взаємин, навички різної діяльності, реакції на дії інших; тягнуться за старшими, намагаються виконати більш складні завдання, стають самостійнішими.

Розглянемо певні аспекти співпраці між старшими і молодшими дітьми.

1. Соціалізація: спілкування зі старшими дітьми допомагає молодшим дітям навчатися нормам спілкування, вчитися взаємодіяти один з одним та розвивати навички співпраці. Спілкування дітей різного віку допомагає розширити коло друзів та розуміти потреби потреби інших.

2. Розвиток мовлення: старші дошкільники можуть впливати на мовний розвиток молодших, сприяючи розширенню словникового запасу та покращенню комунікативних навичок;

3. Розвиток когнітивних навичок: взаємодія старших з молодшими дітьми сприяє розвитку здатності дітей розуміти один одного, сприймати та обробляти інформацію; вирішувати певні проблеми; логічно і творчомислити;

4. Виховний вплив: малюки беруть приклад і навчатися від старших соціальним навичкам, позитивним моделям поведінки;

5. Спільні ігри: діти різного віку можуть разом грати в ігри, де старші показують молодшим зразки дій, комунікації об'єднуючись в ігрові групи;

6. Підвищення самооцінки: можливість допомагати молодшим дітям підвищує самооцінку старших, сприяючи їх відчуттю важливості і відповідальності;

Які ж види діяльності сприяють такому контакту і підштовхують дітей до співпраці? Найперше, це прості доручення. Так, вихователь раннього віку доручає діткам (індивідуально або декільком) віднести в сусідню групу іграшку, книжку, записку (все відбувається під пильним контролем дорослого). Для старших дошкільників доручення ускладнюються: вони можуть передати прохання вихователя, принести замовлену іграшку, порахувати кількість малюків, які вже одягнулися на вулицю, з'ясуватикого більше: дівчаток чи хлопчиків. Діти як молодшого, так і старшого віку досить відповідально ставляться до доручень і намагаються їх виконати якнайкраще.

Наступна діяльність – це показ театрів, драматизація казок. Старші дошкільники з великим задоволенням розігрують казки для менших. Часто самі виступають ініціаторами театральної діяльності: обирають казку, розподіляють ролі, маски та елементи костюмів, прикладають зусилля під час репетиції, визначають місце показу театру. Такий вид діяльності корисний для обох сторін, адже і старші, і молодші дошкільнята не лише всебічно розвиваються, але й отримують заряд позитиву, веселощів, радості. Старші вчать виступати перед публікою, передавати образ, характер персонажів, фантазувати та проявляти творчу ініціативу. У них розвиваються такі психічні процеси, як пам'ять, мислення, увага, активізується словник і звісно ж, вони відчувають себе справжніми акторами. Молодші дошкільнята уважно слухають, запам'ятовують казки, повторюють за старшими слова, дії.

Ще одна форма роботи – це похід у гості. Спочатку ми запрошували малюків до себе, у старшу групу. Так, як наша група оснащена телевізором, то діти спільно переглядають мультфільми, презентації з подальшим спільним обговоренням. Також в нагоді стали відео музичних руханок. Замітили таку особливість: молодші дошкільнята не стільки дивилися на екран, як на старшачків і вже за ними відтворювали рухи.

А спільні ігри в ігрових куточках допомагали дітям домовлятися під час розподілу ролей, виробляти ігрові правила, стежити за безпекою малюків, прибирати іграшки після гри. Варто також зазначити, що незважаючи на різницю у вікові у дітей виникають симпатії.

Ще один вид діяльності, який використовувався нами, це – обмін групами. За попередньою домовленістю, в певний час дня старші дошкільники на певний період обмінюються з молодшими дітьми групами. Це досить цікавий досвід для обох сторін. Молодші дітки сідають за дорослі столи, відчувають себе старшими, обстежують нові ігрові куточки, нові іграшки і з задоволенням граються в нових умовах. Старші

дошкільнята згадують період, коли вони теж були малюками, стрибають на стрибунцях, їздять на великих машинках, «плавають» у сухому басейні з кульками, граються іграшками та придумують нові ігри з ними. Одним словом, відпочивають емоційно.

Також, в нас є досвід у проведенні спільних тематичних днів. Це і день вишиванки, день обіймів, день вітамінів, день здоров'я. Такій роботі завжди передують обговорення вихователями форм роботи з дітьми, складання спільного плану дій.

Окремо слід виділити спільну образотворчу діяльність дошкільнят, яка надає можливість доступними засобами висловити емоційний стан дитини, її ставлення до навколишнього світу, вміння спільно створювати зображення.

Колективний характер занять з образотворчої діяльності істотно впливає на соціально-моральне виховання дітей яке полягає, перш за все в тому, що дошкільнята займаються разом – старші з меншими, спільно розглядають і оцінюють свої роботи. При створенні колективних робіт у дітей виховується вміння об'єднатися для спільної справи, домовитися про виконання роботи, розуміння, що потрібно вміти домовлятися. В процесі таких занять дітей виховуються і вольові якості: вміння і потреба доводити розпочате до кінця, допомагати, пояснювати і показувати малюкам, бути терпеливими до менших.

Під час організації спільної роботи дуже важливо старшими дошкільникам дати установку (правила взаємодії): не виконувати все за менших, а тільки допомагати, підказувати.

Що ж саме можна створити спільно? Старші діти можуть створити тло для композиції, а молодші на ньому малювати; вирізати деталі для аплікації (це можуть бути пелюстки квітки, частини будинку), а молодші приклеїти їх. Слід зазначити, що з часом, роль вихователя виконували старші дошкільники, які не лише організовували менших дітей, а і повністю стежили за виконанням усіх процесів.

Варто зазначити, що така форма роботи базується на партнерській взаємодії педагогів двох груп, командній роботі, дружніх взаєминах та спільному бажанні зробити життя дошкільнят цікавішим.

Отже, для успішної співпраці між дітьми різного віку важливо, щоб дорослі створили відповідне освітнє середовище та надали підтримку, сприяючи партнерській взаємодії. Важливо брати до уваги інтереси та можливості дошкільників, створюючи атмосферу позитивного спілкування та співпраці. Взаємодія дітей різного віку допомагає педагогу виявити сильні сторони та цінності старших дітей та надати можливість для розвитку їх потенціалу та самореалізації.

Загалом, спілкування між дітьми різного віку може бути корисним і цікавим досвідом, який сприяє їхньому розвитку.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільньої освіти. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoh_o%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.
2. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук.кер. В.О. Огнев'юк. Київ: Київ. Ун-т ім. Б.Грінченка, 2020. 440 с.
3. Лисенко Н. Педагогіка українського дошкільця: навч. посіб. Київ: Академвидат, 2013. 464 с.
4. Дитяча психологія. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
5. Соціалізація дітей у різновікових групах дошкільного навчального закладу: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / О Авраменко; наук. кер. Н. В. Рогальська; Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського. Умань, 2013. 203 с.

6. Іщенко Л., Підлипняк І. Специфіка міжособистісної взаємодії дітей в умовах різновікової групи закладу дошкільної освіти. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету, 2019 (4), С. 81-89.
7. Смольникова Г. Особливості спілкування молодших і старших дошкільників в різних видах діяльності. Актуальні проблеми психології. Т. IV. Психологія розвитку дошкільника. Випуск 2: [Зб. наук. статей / ред. С.Д. Максименка, С.Є. Кулачківської]. Київ: Нора-прінт, 2004. С. 103.
8. Денисенко О. Розвиток навичок комунікабельності у дітей дошкільного віку. Черкаси: ЧОІПОПП ЧОР, 2012. 32 с.
9. Михайлова А. Організація роботи з дітьми різновікових груп. Харків: «Ранок», 2008. 64 с.

Мітягіна Світлана,
методист науково-методичного центру
виховної роботи, позашкільної освіти та
моніторингових досліджень,
ХОІППО ім. Анатолія Назаренка

Розвиток науково-дослідницької компетентності педагогічних працівників закладів дошкільної освіти: актуальність питання та нові освітні потреби

Анотація. Констатується поява в педагогічних працівників закладів дошкільної освіти нових освітніх потреб, пов'язаних із розвитком їхньої науково-дослідницької компетентності. Окреслюються основні тематичні напрямки такої діяльності в рамках післядипломної освіти.

Ключові слова: науково-дослідницька компетентність, моніторинг якості освіти, соціологічне дослідження, внутрішня система забезпечення якості освіти.

Keywords: research competence, monitoring quality of education, sociological research, internal education quality assurance system.

Дошкільня в Україні невпинно розвивається й поступово впроваджує кращий досвід європейської освіти. Вимоги до професійних якостей педагогічних працівників закладів дошкільної освіти дедалі зростають, при цьому деякі аспекти їхньої діяльності іноді можуть перетворюватися для освітян на суттєві виклики. Педагогам доводиться шукати шляхи постійного підвищення власної кваліфікації, розвитку компетентностей, осучаснення власного професійного світогляду тощо.

Аналіз нормативно-правових документів у сфері дошкільня, які набули чинності в останні три роки, з одного боку, та інформації щодо забезпечення їхніх вимог у практиці закладів освіти, отриманої науково-педагогічними працівниками ХОІППО від освітян області в ході навчальних занять і консультацій, дозволяє констатувати появу в педагогічних працівників закладів дошкільної освіти нових освітніх потреб і запитів. З-поміж іншого, ідеться про розвиток науково-дослідницької компетентності педагогічних працівників сфери дошкільня.

Актуальність цього напрямку післядипломної освіти обумовлена, насамперед, появою таких нормативно-правових актів, як Порядок проведення моніторингу якості освіти [2] та Методичні рекомендації з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти [1]. Згідно з Рекомендаціями колективи закладів дошкільної освіти на регулярній основі мають здійснювати самооцінювання управлінських та освітніх процесів, що передбачає, крім іншого, проведення моніторингових досліджень і застосування соціологічного підходу. Порядок, своєю чергою, регламентує усі заходи й процедури в рамках здійснення

моніторингу якості освіти та висуває суворі вимоги щодо їх реалізації. Зокрема йдеться про обов'язковість розроблення програми моніторингу.

Дотримання вимог та реалізація рекомендацій, що містяться в цих документах, є можливими лише за умови, якщо педагогічні працівники закладів дошкільної освіти на достатньо високому рівні володіють методами наукового пізнання, вільно оперують відповідним термінологічним апаратом, здатні здійснювати дослідницьку діяльність, забезпечувати аналітичну обробку даних, розробляти документаційний супровід досліджень тощо.

На разі сприяння розвитку науково-дослідницької компетентності педагогічних працівників закладів дошкільної освіти як спеціальний напрямок післядипломної освіти вважається новим і нетрадиційним. Виокремлення такої діяльності в закладі післядипломної освіти є актуальним кроком з огляду на виникнення в педагогічних працівників нових запитів, пов'язаних із здійсненням дослідницьких заходів у закладах освіти.

Оскільки означені вище вимоги до професійності педпрацівників закладів дошкільної освіти є новими, частиною освітянського загалу вони можуть сприйматися як виклик. Існує ціла низка чинників, що пояснюють даний стан речей, і серед них, з-поміж інших, такі:

- донедавна дослідницька діяльність не входила в коло безпосередніх професійних обов'язків педпрацівників закладів дошкільної освіти;
- значна частина педагогічних працівників закладів дошкільної освіти не має вагомого досвіду здійснення науково-дослідницької діяльності;
- більшість педпрацівників закладів дошкільної освіти не сприймає поняття «педагогічна діяльність» і «науково-дослідницька діяльність» у невід'ємній єдності;
- традиційний підхід до підвищення кваліфікації не передбачав значної уваги до розвитку науково-дослідницької компетентності в працівників закладів дошкільної освіти.

Зважаючи на окреслені вище чинники, що обумовлюють актуальність здійснення закладами післядипломної педагогічної освіти діяльності з розвитку науково-дослідницької компетентності педагогічних працівників, можна виділити основні тематичні напрямки такої навчально-методичної роботи. Ідеться про:

- розвиток загальної науково-дослідницької компетентності;
- підвищення рівня моніторингової культури;
- підвищення рівня соціологічної культури.

Діяльність з розвитку загальної науково-дослідницької компетентності спрямована на сприяння оволодінню педагогічними працівниками знаннями, уміннями й навичками, які дозволять їм коректно й ефективно здійснювати власну науково-дослідницьку діяльність (проводити індивідуальне дослідження), презентувати її результати у формі виступів на наукових конференціях і круглих столах, а також у вигляді наукових статей і тез.

Підвищення рівня моніторингової культури педагогічних працівників охоплює широкий спектр аспектів, головними з яких є: ознайомлення з принципами здійснення моніторингових досліджень, навчання створенню дослідницького інструментарію або його вибору й адаптуванню, навчання розробленню програми моніторингу, формування й розвиток уміння здійснювати аналіз та інтерпретацію даних, складати звіт про результати моніторингу тощо. Важливим аспектом означеної діяльності є навчання педагогічних працівників основам самомоніторингу, який забезпечував би їм можливість регулярно самостійно аналізувати власну професійну й самоосвітню діяльність.

Підвищення рівня соціологічної культури педагогічних працівників має за мету навчити їх забезпечувати комунікацію між закладом освіти та батьками й іншими законними представниками вихованців, а також сприяти формуванню й розвитку внутрішньої системи забезпечення якості освіти в закладі.

Діяльність закладів післядипломної педагогічної освіти в усіх перелічених аспектах повинна мати системний і комплексний характер, а її реалізацію доцільно здійснювати спільними зусиллями кафедр та науково-методичних центрів або інших структурних підрозділів. При цьому виявлення реальних потреб, думок, побажань педагогічних працівників щодо тематики, напрямків і форм такої діяльності варто забезпечувати шляхом здійснення відповідних соціологічних розвідок.

Список використаних джерел та літератури

1. Про затвердження Методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти : Наказ Державної служби якості освіти України від 30.11.2020 № 01-11/71. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0154-20#Text> (дата звернення: 20.09.2023).

2. Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.01.2020 № 54. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0154-20#Text> (дата звернення: 20.09.2023).

Мозгова Світлана,
вихователь
ЗДО №7 «Дюймовочка»
Славутська ОТГ

Сучасні інновації у мовленнєво – творчому розвитку дітей дошкільного віку.

Анотація. Стаття містить теоретичний та практичний матеріал для педагогічних працівників закладів дошкільної освіти щодо впровадження інноваційних технологій: скрайбінгу, сторітелінгу, карток Проппа в освітній діяльності з дітьми. Розкрито роль згаданих технологій для більш повного сприймання дитиною оточуючого світу в усіх компетенціях за оновленим Базовим компонентом дошкільної освіти.

Ключові слова: інноваційні технології, мовлення, розвиток, сторітелінг, скрайбінг, картки Проппа.

Annotation. The article includes theoretical and practical material for teacher staff of pre-school educational institution regarding the implementation of innovative technologies: scribing, storytelling, Propp cards in educational activities with children. The role of the mentioned technologies is revealed, for the child's more complete perception of the surrounding world in all competencies according to the updated Basic component of preschool education.

Key words: innovative technologies, speech, development, scribing, storytelling, Propp cards.

На сучасному рівні розвитку цивілізації особливу роль відіграє інноваційний потенціал суспільства, що потребує людей, здатних системно й конструктивно мислити, швидко знаходити потрібну інформацію, приймати адекватні рішення, створювати принципово нові ідеї в різних галузях. А це у свою чергу формує соціальне замовлення на нові підходи в системі освіти, нове педагогічне мислення, нове ставлення педагога до своєї діяльності, результатом якої має бути виховання «інноваційної людини». Для цього в освітній сфері має панувати дух творчості, постійного пошуку, які є живильним середовищем для нових ідей, пошуків, досягнень.

Динаміка сучасного розвитку цивілізації, прогнозування його перспектив наводять на висновки, що освітня система, освітній заклад, педагогічний колектив, педагог, які ігноруватимуть у своїй діяльності інноваційний чинник, не лише відставатимуть від суспільних процесів, тенденцій, а й спричинятимуть формування особистості, покоління, заздалегідь запрограмованих на аутсайдерські (останні) інтелектуальні, духовні, соціальні позиції. Педагог із застарілими знаннями, байдужий

до пізнання й використання у своїй діяльності нового, формуватиме подібні комплекси й у своїх вихованців, з яких мало хто зможе стати успішною особистістю.

Існуюча сьогодні система дошкільної освіти переорієнтована на створення відповідних умов для всебічного розвитку особистості дитини дошкільного віку. Потрібні нові підходи, що сприятимуть швидкому та ефективному набуттю компетентностей у відповідності до Базового компоненту дошкільної освіти. Запровадження методів та технологій освітнього процесу, що ґрунтуються на нових методологічних засадах, сучасних дидактичних принципах та психолого-педагогічних теоріях, здатне допомогти у вирішенні окреслених питань.

Базовий компонент дошкільної освіти відкриває перед педагогом широкі можливості вибору та варіації різних форм та методів проведення освітнього процесу, спрямованого на цілісний, всебічний розвиток дитини. І насамперед, перед вихователем стоїть завдання зробити процес захоплюючим та цікавим для дітей. Домогтися цього можна використовуючи різні сучасні технології та методики. До таких технологій відноситься технологія скрайбінг – (від англійського слова «scribe» – накидати ескізи або малюнки). Що необхідно сучасній дитині для успішного освоєння знань? Мінімум витрат, максимум результату. І у цьому може допомогти скрайбінг. Це нове іноземне слово нещодавно з'явилося у сфері освіти.

Скрайбінг – найновіша техніка презентації (від англійської «scribe» – накидати ескізи або малюнки), винайдена британським художником Ендрю Парком для британської організації, що займається популяризацією наукових знань. Мова виступаючого ілюструється «на льоту» малюнками фломастером на білій дошці (або аркуші), ніби «ефект паралельного прямування», коли ми і чуємо, і бачимо приблизно те саме, при цьому графічний ряд фіксується на ключових моментах аудіоряду. Скрайбінг допомагає просто розповісти про складне, донести складну думку, пояснити матеріал дитині. Задіюючи одночасно слух, зір і уяву, дитина не тільки краще розуміє, а й запам'ятовує. Зважаючи на те, що мислення дітей дошкільного віку відзначається предметною образністю і наочною конкретністю, скрайбінг дуже ефективний як один із засобів формування зв'язного мовлення. Скрайбінг допоможе дітям набути якості, які в майбутньому стануть їхньою опорою – це логічне, образне, креативне мислення, здатність ефективно працювати в команді, приймати швидкі, практичні рішення.

Умовно всі скрайбінги можна поділити на кілька видів:

- мальований скрайбінг є класичним скрайбінгом. Малювання та озвучування мають збігатися за часом. Художник (скрайбер) зображує картинку, схеми, діаграми, записує ключові слова. Людина малює паралельно з текстом. Малювати можна чим завгодно і фломастерами та олівцями, використовуючи папір, презентаційну дошку, супроводжувати це все можна малюнками, піктограмами, символами, літерами, цифрами. І найголовніше в цій технології все ж таки не картинку, схеми, а історія, яка веде за собою оповідання.

- аплікаційний скрайбінг – техніка, при якій на довільне тло накладаються або наклеюються готові зображення, які відповідають тексту, що вимовляється.

- магнітний скрайбінг є різновидом аплікаційного, єдина відмінність – готові зображення кріпляться магнітами на презентаційну магнітну дошку.

- скрайбінг «фланелеграфний» Для такого скрайбінгу знадобиться дошка, обтягнута фланеллю. На неї кріпляться готові фігурки та зображення, що допомагають розповісти історію. Такий скрайбінг схожий на імпровізований театр. Він добре підійде для «екранізації» казок для дітей.

Поряд із класичними видами стали виділяти онлайн-скрайбінг та відеоскрайбінг. Під час створення онлайн-скрайбінгу використовуються спеціальні програми та онлайн-сервіси. Перевага відеоскрайбінгу полягає в тому, що відеоролик можна використовувати неодноразово, тому цей вид діяльності викликає у виконавців особливу зацікавленість. Цю технологію можна використовувати на будь-якому занятті за кожною освітньою лінією. Підійде вона для пояснення нового матеріалу та перевірки

засвоєного, може бути використана як засіб узагальнення вивченого, як домашнє завдання, як «мозковий штурм» та рефлексія на уроці. Найбільш перспективним є використання скрайб-презентацій у проектній діяльності.

Використовуючи цю технологію у спільній діяльності з дітьми, слід не перевантажувати їх великим обсягом тексту, а презентувати спрощені малюнки. І в результаті дитина не тільки швидко запам'ятовує, а й зацікавлюється процесом. Таким чином, відбувається якісне засвоєння ключових моментів матеріалу, що вивчається. Візуалізація дозволяє пов'язувати отриману інформацію в цілісну картину.

Відмінна риса скрайбінгу у роботі з дітьми в порівнянні з іншими способами донесення інформації полягає в тому, що забезпечується можливість задіяти одночасно слух, мовлення, зір та уяву дитини. А коли фіксація простих образів відбувається в процесі повідомлення інформації, діти дошкільного віку їх не тільки краще розуміють, а й запам'ятовують. Дивлячись на скрайб-малюнки, дитина може відтворити в пам'яті почуту розповідь і відтворити її хоча б загальною. Також ефективно використання скрайбінгу у формуванні зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку. Підтримуючи опосередковану пам'ять за допомогою скрайбінгу, суттєво збільшує ефективність процесу запам'ятовування, підвищується його обсяг, збагачується словниковий запас, розвивається мовлення. Скрайбінг сприяє передачі дітьми тексту відповідно до його змісту та розвиває творчу уяву вихованців.

Сторітелінг – це унікальний лінгвістичний та психологічний інструмент у розпорядженні вихователя, який можна використовувати з дітьми дошкільного віку будь-якої вікової групи. Через історії вихователю вдається створити емоційний зв'язок з дітьми дошкільного віку, керуючи їхньою увагою та почуттями. Така форма роботи формує у слухачів комунікативні навички у природній формі, за винятком визначених принципів та рамок. Сторітелінг – педагогічна техніка, побудована на використанні історій з певною структурою та героєм, спрямована на розв'язання педагогічних завдань навчання, наставництва, розвитку та мотивації. Цілі сторітелінгу – захопити увагу дітей з початку розповіді та утримувати її протягом усієї історії, викликати симпатію до героя, донести основну думку історії.

Сторітелінг – цінний спосіб урізноманітнити заняття, щоб знайти підхід і зацікавити будь-яку дитину. Не вимагає витрат і може бути використаний у будь-якому місці та у будь-який час. Техніка сторітелінгу має форму дискурсу, тому що розповіді складають великий інтерес, а також розвивають фантазію, логіку та підвищують рівень загальної культури дитини. Дітям сторітелінг допомагає навчитися інтелектуальному сприйманню та переробці зовнішньої інформації, збагачує усне мовлення, посилює культурну самосвідомість, допомагає запам'ятати матеріал.

Прослідкуємо технологію реалізації сторітелінгу.

• Починаючи історію, необхідно продумати, як створити її візуальний контент. Візуалізація історії допоможе передати атмосферу, розкрити тему та занурити дитину в уявний світ.

• Необхідно дотримуватись черговості дій оповідача:
стейтмент (заява) → аргументація → рестейтмент (висновок).

• Вихователю доречно враховувати вік дітей та їх настрої, починаючи історію про пригоди героїв.

• При необхідності можна поміняти задум розповіді сюжету, його послідовність, закінчення історії.

• Необхідно розповідати історію доступно для дітей мовою, задіюючи в ній яскравих героїв.

• Перед розповіддю слід пояснити, чому саме сьогодні вихователь вирішив розповісти цю історію і чим вона буде цікавою для цієї групи дітей.

• Починають історію із зав'язки та від першої особи.

«Хочу розповісти, як я...», «Я вам уже розповідала про те, як я...», «Одного разу зі мною сталася така історія».

- В історії має бути певний персонаж чи герой.
- Кожен з них повинен мати особливі риси характеру, які будуть відобразитися у викладених подіях.

- Основний персонаж неодмінно має викликати симпатію.

- Історія повинна викликати почуття емпатії представленим персонажам, .

Візуальний контент – це вся візуальна інформація, що супроводжує текст: фотографії, малюнки, схеми, відеоролики, графічний дизайн, логотипи та інше.

Структура техніки сторітелінгу

1 Вступ. Його мета – викликати у слухача інтерес і захопити його, має зачепити увагу аудиторії та утримувати її.

2. Розвиток події. Ця частина дає змогу ґрунтовніше проникнути у проблему чи конфлікт, про який розповідається у вступі.

3. Кульмінація. Коли напруження доходить до апогею і обстановка починає виглядати нестерпною, виникає рішення поставленої проблеми. Таємниця розкрита. Зрештою знаходиться рішення, і ця відповідь, як правило, зовсім не та, на яку всі очікували.

4. Висновок має бути коротким, підсумовувати розповідь одним реченням як у байці мораль.

Організація та структура занять сторітелінгом

На першому етапі заняття найдоречніше використовувати сторітелінг, щоб мотивувати дітей та презентувати тему заняття. Головне на цьому етапі – «зачіпка», несподіванка, дивина, зупинка у звичній діяльності, що перетворює її на ситуацію нерозв'язаності, загадковості. Цікава історія допомагає сфокусувати увагу дітей на завданні, таким чином створюється освітня ситуація: новий поворот у вже відомому матеріалі, сюжеті. Потім я задаю запитання, які виникли у дітей, визначаєм тему заняття. Важливо допомогти вихованцям визначити мету заняття і його результат (виходячи з їхніх вікових та психофізіологічних особливостей). Щоб ефективно використовувати storytelling, я дотримуюся таких правил:

- Розповідь на початку заняття (сюрпризний момент) має тривати не більше 2-3хв. Це має бути непростий або комічний випадок з життя персонажа, мета якого – донести до дітей важливу інформацію.

- Персонажі (або персонаж) мають бути яскраві, добре знайомі дітям. (їхня «фізична» присутність під час розповіді не обов'язкова).

- Ключовим є запитання, на якому зосереджено увагу дітей і на яке буде дано відповідь наприкінці історії.

- Починаємо, як правило, з прив'язки до місця події (де розпочалася історія – реальна, казкова, фантастична тощо). Далі мають виникнути особливі обставини (хтось зник, зіпсувалися погодні умови, комусь (тваринам, рослинам, казковим персонажам) потрібна допомога).

- Щоб розв'язати проблему, персонаж залишає домівку й вирушає назустріч пригодам. Ці пригоди обов'язково завершуються його перемогою та щасливим поверненням додому.

- І насамкінець – мораль історії (старших дошкільнят можна залучити до формулювання висновку).

- Щоб історія стала цікавою, треба помістити в неї людину. Персонаж може бути побутовим приладом, небесним тілом, елементарною частинкою, але в будь-якому разі в персонажі має бути щось людське – мова, міміка, постава, жести, думки, почуття.

Картки Володимира Проппа. З метою розвитку культури мовлення та мовленнєвого спілкування, починаючи із середнього дошкільного віку, педагогу доцільно використовувати у роботі так звані картки Проппа. Картки Проппа активізують зв'язне мовлення, збагачують словник, стимулюють розвиток психічних процесів, розвивають творчу уяву, сприйняття, фантазію, підвищують інтерес у дітей до пошукової активності. За допомогою карток дитина легко засвоює зміст казки, що

полегшує її переказ, а в подальшому сприятиме створенню власної казки. На початковому етапі, як вихователю, так й дітям, найдоцільніше використовувати адаптований (скорочений) варіант цих карток.

Другим етапом роботи є ознайомлення з картками. Так, зображення будиночка означає «жили-були», зображення тваринки – «поява друга-помічника», зображення фігурки зі злим виразом обличчя – «ворог починає діяти», салют – «щасливий кінець», розкрита книга – «мораль історії» і т.д. На початку роботи по складанню цікавих історій краще використовувати лише кілька карток із символами найважливіших структурних елементів. Потім кількість карток можна збільшити.

Бажано обирати для кожного віку найбільш привабливих та добре знайомих дітям персонажів казок, оповідань, мультфільмів. Карти Проппа розвивають не тільки монологічне мовлення, а й стимулюють розвиток діалогу. Дитина може виступати в якості презентатора власної казки, а також можна розгорнути сюжетно рольову гру «Репортер», коли кілька дітей презентують свої казки.

Результат:

- вміння визначати жанр твору;
- запам'ятовувати послідовність подій;
- виділяти основний зміст казки;
- вибудовувати схему змісту, спираючись на карти Проппа;
- впевнено маніпулювати картами;
- відчувати красу і образність рідної мови.

Спираючись на власний досвід, можемо зробити висновок, що найкраще діти розповідають та описують те, що бачать, адже найбільше інформації з навколишнього світу вони отримують саме завдяки зоровому аналізатору. У своїй практиці я працюю над складанням казки за 10 функціями за один раз, так як цього достатньо для того, щоб розкрити зміст вже відомої дошкільникам народної казки, а також для того, щоб не перенавантажити дітей матеріалом та не загубити ключову лінію розвитку сюжету. Обираючи певну картку, діти роздумують, як її зв'язати із сюжетом заданої казки, з чого розпочати, який персонаж був позитивним, а який – негативним, яким способом його було переможено та ін. Знаючи значення кожної картки, вони без проблем крок за кроком відтворюють зміст казки. Вся ця процедура проводиться для того, щоб підвести дітей до моралі казки, а всі вони знають, що це те, чого нас казка навчила, який ми можемо зробити висновок. Впроваджувати дану методику зовсім не важко, адже казки люблять всі: і дорослі, і діти, особливо, якщо ти сам береш участь у складанні, наче справжній митець-казкар, а не дошкільник у садочку.

Таким чином, сучасні інноваційні педагогічні технології активно мають використовуватися в освітній, виховній та методичній роботі кожного закладу освіти, адже вони спрямовані на реалізацію державних стандартів дошкільної освіти. Під час використання сучасних педагогічних технологій в освітньому процесі дошкільного закладу освіти з'являються нові можливості для реалізації дидактичних принципів індивідуалізації і диференціації виховання та навчання дітей дошкільного віку, що позитивно впливає на розвиток їх пізнавальної діяльності, творчої активності і свідомості. Інноваційний процес в освіті є сукупністю послідовних, цілеспрямованих дій, спрямованих на її оновлення, модифікацію мети, змісту, організації, форм і технологій навчання та виховання, адаптації освітнього процесу до нових суспільно-історичних умов.

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція). Київ : Освіта, 2021. 40 с.
2. Бондаренко Н. В. Storytelling як комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання: Молодь і ринок. 2019. № 7. С. 67-72.
3. Буркова Л. Технології в освіті. Рідна школа. 2011. № 2. С. 6-9.

4. Гін А. Прийоми педагогічної техніки. Луганськ : Літера, 2004. 150 с.
5. Інноваційні пошуки в сучасній освіті / За заг. ред. Л.І. Даниленко, Е.Ф. Паламарчук. Київ : Логос, 2004. 220 с.
6. Калюжна Н.С. Сторітеллінг як один із методів підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах інклюзивного класу: Педагогічна освіта: теорія і практика. 2018. № 10. С. 34-39.
7. Педагогічні інновації : ідеї, реалії, перспективи. Збірник наукових праць / Ред. кол. Л.І. Даниленко (гол. ред.) та ін. Київ : Логос, 2013. 150 с.
8. Харченко А. Психолого-педагогічні інноваційні технології в реалізації базового компонента дошкільної освіти. Нова педагогічна думка. 2013. № 3. С. 135-137.
9. Якса Н.В. Основи педагогічних знань : Навч. посіб. Київ : Знання, 2007. 358 с.
10. [Електрон. ресурс] / Спосіб доступу: <https://vseosvita.ua/library/embed/01008c5y-53fd.doc.html>
11. [Електрон. ресурс] / Спосіб доступу: <https://umity.in.ua/umpublications/%D0%94%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BA-%D0%BA%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8-%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%BF%D0%B0.pdf>

Нерубайська Оксана,
директор ЗДО №5 «Казка»
м.Шепетівка

Медіаграмотність учасників освітнього процесу.

Анотація. У статті розглядається значення медіаграмотності у розвитку взаємодії учасників освітнього процесу. Формування в учасників освітнього процесу медіаінформаційної грамотності і медіакультури визначається як один з пріоритетних напрямів медіаосвіти в Україні.

Ключові слова: медіаосвіта, медіаграмотність, медіакультура, медіакомпетентність, медіасередовище, професійний саморозвиток, критичне мислення; media education, media literacy, media culture, media competence, media environment, professional self-development, critical thinking.

Ми живемо у потужному інформаційному потоці. Щодня, щогодини та щохвилини ми опрацьовуємо безліч різноманітної інформації. Рух інформаційного потоку не спинити. Завдання освітян – не потонути у щоденному вирі. Ми маємо не тільки знати, які небезпеки несуть із собою цифрові технології та як на нас впливає інформаційний тиск - надзвичайно важливо вміти захищатися від цих небезпек і користуватися можливостями, які надають медіа. І не тільки самим вміти, але й навчити цьому наших дітей [5].

Наше сьогодні тісно взаємопов'язане із сучасними засобами медіапресою, телебаченням, радіовіщанням, кінематографом і, безперечно, Інтернетом [2;3]. Цей зв'язок став міцнішим внаслідок запровадження дистанційного навчання в закладах освіти України. У результаті введення таких інновацій перед педагогом, лідером змін, постав ряд проблем, пов'язаний із грамотним і безпечним використанням названих вище засобів в освітньому просторі. Переконана, що розв'язати ці проблеми спроможний лише медіаграмотний фахівець. Який же зміст несе в собі медіаграмотність?

Медіаграмотність – це здатність людини сприймати, створювати, аналізувати, оцінювати медіатексти, розуміти соціокультурний і політичний контексти функціонування медіа та чинити спротив маніпуляціям, пропаганді, фейковим новинам, роботі «фабрик тролів» тощо [9].

У Концепції впровадження медіаосвіти в Україні зазначається, що медіаграмотність - це складова медіакультури, яка стосується

вміння користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують [1]. За словами М. Маклюєна, «для того, щоб жити в сучасному суспільстві, необхідно бути медіаграмотним» [8]. Медіаграмотність дозволяє людині активно використовувати можливості інформаційного поля телебачення, радіо, відео, кінематографа, преси, Інтернету, розвиває критичне мислення. За офіційною статистикою, в Україні понад 600 тисяч дітей у віці від 5 до 18 років використовують Інтернет, а кількість молодих онлайн-користувачів із кожним роком зростає більш ніж на 30% [8]. Майбутнє суспільство все більше спиратиметься на інформаційно-комунікаційні технології.

В реаліях сучасності швидкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, а також медіа системи потребує ретельної підготовки кожного учасника освітнього процесу до безпечного та вмілого користування ними. Сучасні здобувачі освіти досить вільно орієнтуються в інформаційному просторі, але не мають навичок безпечного користування. Завдання педагогів й батьків - розвинути критичне мислення кожної дитини, її уміння аналізувати отриману інформацію, узагальнювати, структурувати, сформувати медіакультуру сучасних дошкільників. Тому медіаграмотність має стати невід'ємною складовою взаємодії усіх учасників освітнього процесу.

Діджиталізація перевернула світ інформації з ніг на голову. Газети, в яких можна було дізнатися різні новини раз на тиждень, відійшли у минуле. Зараз майже кожен із нас має змогу щохвилини оновлювати новинну стрічку. Більше того, ми самі можемо стати джерелом певної інформації та поділитися нею зі світом. Та, разом з невпинним інформаційним обігом, виникає нагальна потреба у його «фільтруванні». Цим і займається медіаграмотність [3]. Тобто, це ті навички, які дозволяють нам, споживачам інформації, чітко розмежовувати правдиві повідомлення, спрямовані на якісне інформування, від тих, що можуть містити в собі дезінформацію або корисливі розрахунки.

В цьому контексті, діяльність педагогів повинна бути спрямована саме на формування медіакультури сучасного здобувача освіти та має починатися з формування медіакомпетентності батьків. Від того, наскільки розвинута індивідуальність педагога, його свідомість, самостійне мислення, уміння використати засоби масової комунікації в освітньому процесі, залежить ефективність освітнього процесу та залучення до цього процесу дітей та їхніх батьків.

Медіаграмотний педагог здатен вести пошук необхідної інформації, робити її правильний вибір та створювати медіапродукти, аналізувати, оцінювати, користуватися різними медіатехнологіями. На мою думку, медіаграмотність для педагога має бути фаховою вимогою і повинна бути обов'язковим курсом у підготовці фахівців.

Педагоги нашого закладу приділяють особливу увагу при підборі інформації та матеріалів для використання під час освітньої діяльності з дошкільниками. Щоб перевірити достовірність інформації звертаються до офіційних сайтів, альтернативних джерел або визначають правдивість інформації шляхом внутрішнього аналізу матеріалу, адже припинити поширення фейкової інформації ми можемо, лише серйозно ставлячись до інформації, яку споживаємо. Інформація є повною, якщо її достатньо для розуміння ситуації та прийняття рішення. Своєчасність інформації означає, що вона є саме тією, яка потрібна на даний момент, суттєвою, важливою на цей час.

Медіаграмотність спонукає педагогів нашого закладу щодня замислюватися над тим, що вони чують, бачать, читають, допомагає критично аналізувати медіаповідомлення, щоб помічати пропаганду, цензуру, а також розуміти,

які чинники впливають на інформацію. Найперше, що потрібно навчитися робити — перевіряти джерело, яке подає інформацію. Довіряти потрібно авторитетним джерелам. Авторитетні джерела це ті, які несуть відповідальність за подану інформацію (сайти міністерств, міської ради, адміністрації президента, поліції та особисті сторінки представників таких установ). Найкращий же спосіб навчитися критичному мисленню в ситуації розвитку медіаграмотності - це привчити себе задавати багато питань на кшталт «Наскільки це можливо?», «Які є докази для підтвердження цього факту?» і самостійно шукати на них відповіді, навчати цьому дітей. Запитання стимулюють критичне мислення й у дошкільників. Відповідаючи на запитання, діти мислять, думають, аналізують й відстоюють свою точку зору.

Сьогодні сприйняття світу дитиною значною мірою залежить від того, як його подають медіа: надають різнобічну інформацію про світ та практичні наочні зразки певного стилю життя і діяльності людини, формують життєві цінності дитини дошкільного віку. Для гармонійного розвитку дитина повинна сприймати світ через органи чуттів (сенсорно), інакше її мозок не навчиться обробляти інформацію, яку сприймають око та ухо. Тож, особливим аспектом формування медіаграмотної особистості дитини стає медіаосвіта.

Поняття «медіаосвіта» є важливим напрямком освітньої діяльності, яка сприяє розвитку критичного мислення, підвищенню професійного, інтелектуального, культурного, духовного, морального рівнів фахівців, формує вміння користуватися інформацією в будь-якому вигляді, здійснювати комунікацію, усвідомлювати наслідки. Загострення потреби в інтенсивному розвитку медіаосвіти зумовлене необхідністю протистояти зовнішній інформаційній агресії та руйнівній пропаганді. У цих умовах медіаосвіта стає фундаментальною складовою інформаційної безпеки країни, відіграє стратегічну роль у вихованні патріотизму дошкільників та їхніх батьків, формуванні української ідентичності. Медіаосвіта – це потреба часу і нова форма навчання, яка відкриває більші можливості для розвитку дитини, її інтелектуального і творчого потенціалу, здібностей, самостійного мислення, також дозволяє одночасно використовувати різноманітні способи представлення інформації: текст, цифри, графіку, анімацію, відео та звук. В умовах сьогодення значні зміни проходять і в системі дошкільної освіти. Це багато в чому пов'язано з оновленням наукової, методичної і матеріальної бази навчання і виховання, впровадження сучасних технологій взаємодії професійній освітній спільності. Основним завданням медіаосвіти є «сприяння формуванню рефлексії і критичного мислення як психологічних механізмів, які забезпечують свідоме сприйняття медіапродукції та саморегуляцію взаємодії з медіа на основі... осмислення власних медіапотреб, адекватного та різнобічного оцінювання наданої інформації» [11]. Специфіка медіаосвіти з точки зору педагогіки виникає в тому, що вона вимагає формування сприйняття та інтерпретації інформації і має на увазі, що всі учасники освітнього процесу рівноправні перед отриманою інформацією. Проте педагог не навчає дитину, а допомагає досягнути світ, пропонуючи аналізувати отриману інформацію на різних рівнях осмислення. Дошкільна медіаосвіта спрямована на збалансований естетичний та інтелектуальний розвиток особистості дитини, забезпечує її захист від агресивного медіасередовища, уміння орієнтуватися, обирати і використовувати адаптовану відповідно до вікових норм медіа.

В сучасні заклади дошкільної освіти втручаються інформаційні технології, проєктна діяльність, дистанційні форми виховання і отримання знань, електронні мистецтва. Діти дошкільного віку стикаються з постійно зростаючим потоком інформації, вони відчувають значні труднощі, коли їм необхідно проявити пошукові навички, самостійно критично оцінити отриману інформацію. В дошкільному віці робота з медіазасобами має свою специфіку, адже вона має величезну розвиваючу функцію: діти намагаються зрозуміти, пізнати і осмислити інформацію, вчать з нею працювати, створювати і презентувати власний медіапродукт. Шляхом залучення

дітей до медіадіяльності ми формуємо у них медіаторчість – здатність створювати власний медіапродукт на основі аналізу і синтезу медіатекстів.

Сучасні дошкільники, відповідно до теорії поколінь Вільяма Штрауса і Ніла Хоува, відносяться до покоління «Альфа», або ще їх називають «дітьми смартфонів»: планшети та смартфони стали настільки звичними, що батьківські гаджети потрапляють навіть до рук немовлят. Вчені вважають, що на становлення та розвиток дітей покоління «Альфа» великий вплив матимуть соцмережі, тому край важливо розвинути критичне мислення кожного здобувача освіти, його уміння аналізувати отриману інформацію, узагальнювати, структурувати.

Методика дошкільної медіаосвіти інтегрована в різні освітні лінії Базового компонента дошкільної освіти, опирається на ключові поняття медіаосвіти, базується на вивченні тематичних розділів, пов'язаних із процесом створення медіапродуктів (діафільм, відео, коротке кіно, мультфільм, рекламний відеоролик тощо), їх видами та жанровими особливостями, структурою, ідеями, та ґрунтується на концентричному вивченні медіаматеріалу. Вона дозволяє реструктурувати традиційні форми занять у вільні тематичні блоки, базується на реалізації різноманітних творчих завдань, спрямованих на розвиток вмінь аналізувати, «декодувати» медіатексти. У межах дошкільної медіаосвіти поєднуються акценти на творче сприймання медіа і розвиток здатності створювати власну медіапродукцію (мінікнижка, відеокнига, журнал, газета, відеоролик рекламної тематики, реклама у вигляді плакату, афіша, телерепортаж, медіаре презентація, діафільм з озвучуванням і таке інше). Створення власного медіапродукту з метою його подальшого використання (наприклад, навчальний діафільм, відеокнига, газета або журнал) сприяє формуванню в дітей дошкільного віку продуктивної мотивації медіаосвітнього процесу [5].

В чому ж полягає завдання сучасного педагога? Розвинути критичне мислення кожного здобувача освіти, батьків, їх уміння аналізувати отриману інформацію, узагальнювати, структурувати та створювати для інформаційного середовища особисті медіатексти, сформувати медіакультуру сучасних дітей. Педагогічна діяльність повинна бути спрямована саме на формування медіакультури батьків та дошкільників і має починатися з формування медіакомпетентності педагога.

Робота нашого закладу в дистанційному освітньому режимі дала поштовх нашому педагогічному колективу до активного створення власної якісної медіапродукції: навчальні фільми, відеоролики, телерепортажі, медіапрезентації, діафільми з озвучуванням, які активно використовувались під час дистанційної роботи з вихованцями закладу та в рамках роботи освітнього хабу Хмельниччини за тематикою: «Овочеві витребеньки», «Чарівниця зима», «Математична квест», «Правила безпеки влітку», «Музика – мова почуттів», «Про безпеку свою дбай – правила всі пам'яйтай!», «В мандри вирушаємо, птахів вивчаємо!», «Сюрпризи їжачка», «У світі комах», «Правила дорожнього руху» тощо.

З метою удосконалення навичок медіаграмотності в закладі створено віртуальну групу «Медіаграмотний педагог», в якій вихователі мають змогу поділитись досвідом використання власноствореної медіапродукції, засвоїти нові розробки. Педагоги нашого закладу створюють блоги у сервісі Google, серед яких: блог вихователя Галини Кратової «Картини намальовані душею», в якому розміщено власні педагогічні здобутки, дидактичні посібники, авторські відео; електронне портфоліо вихователя Галини Кратової на власному сайті. Практичним психологом Болюх Т.М. розроблено Телеграм- канал «Психологічні цікавинки», метою створення якого є психологічна підтримка учасників освітнього процесу. На цьому каналі учасники освітнього процесу закладу мають змогу отримати поради, рекомендації щодо зниження страхів, підвищення емоційного благополуччя, зміцнення психологічного здоров'я, розміщено декілька варіантів ресурсів, які допоможуть викрити фейкові новини та неправдиву інформацію.

Достатня забезпеченість закладу комп'ютерною технікою значно розширила можливості педагогічного колективу щодо використання ІКТ в освітньому процесі: використовуємо у роботі ноутбуки, комп'ютери, автономну акустичну систему, телевізор. Вихователі навчаються розробляти інтерактивні дидактичні ігри, віртуальні досліди, презентації різної складності, застосовують інтернет-технології QR-коди, які допомагають активізувати власний творчий потенціал, зрозуміти, як можна використати QR-код в освітньому процесі, групових осередках та в роботі з батьками. З метою мотивації дошкільників до навчання вихователі використовують додаток InShot, який дає можливість записувати відеоролики. Матеріали створені в InShot, можуть бути корисними для подання нової інформації, аналізу помилок після самостійної роботи тощо. Весь цей матеріал вихователі можуть зробити на будь-якому гаджеті – якісно та швидко. Ще одним перевіреним мультимедійним застосунком є Spectacular, який розкриває чарівний світ доповненої реальності через інтерактивні розмальовки. За допомогою таких зображень діти мають змогу спостерігати, як кожна кольорова сторінка оживає своїм унікальним кольором і з задоволенням використовують метод традиційного фізичного розфарбування у поєднанні з новітніми технологіями доповненої реальності. За допомогою додатку «Suggested Puzzles» (створення онлайн-пазлів), з метою тренування пам'яті та уваги, розвитку логічного та критичного мислення дитини впроваджуємо роботу з пазлами

З метою забезпечення ефективної взаємодії з учасниками освітнього процесу проводиться робота з батьками по навчанню розуміння природи медійної інформації, попередження про психологічні загрози кіберсоціалізації дитини. В рамках медіаосвіти в закладі проведено круглий стіл з батьками «Медіаграмотність дитини – це медіаграмотність батьків».

Медіаграмотна людина, якщо бачить сумнівну інформацію, намагається її перевірити. Це людина, яка не просто пливе за інформаційною течією, а критично сприймає цей потік. Зараз повідомлень та новин – надлишок. Контент творить кожен, хто хоче його творити. Інформації стало багато, тому гостро постала проблема її аналізу та критичного сприйняття, щоб відсіяти неправду [5].

«Стати медіаграмотним» – не означає пройти якісь курси, вивчитися, отримати сертифікат, і на цьому все. Медіаграмотність – це практичний навик, риса стилю життя.

У руслі зазначеного можна зробити висновок, що медіаграмотність - важливий чинник у розвитку ефективної взаємодії учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел та літератури

1. Електронний ресурс «Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція схвалена 21 квітня 2016 року): постанова Президії НАПН України від 21 квіт. 2016 р. № 1-2/7-110. URL: <https://naps.gov.ua/uploads/files/sod/media-edu> (дата звернення 23.07.2023).

2. Електронний ресурс «Медіаграмотність як один зі складників процесу підготовки сучасного педагога професійного навчання» URL: <http://visnyk-ped.uzhnu.edu.ua/article/view/234903> (дата звернення: 18.07.2023).

3. Електронний ресурс «Навіщо нам медіаграмотність?» URL: <http://fj.onu.edu.ua/navishcho-nam-mediahramotnist/> (дата звернення: 28.07.2023).

4. Електронний ресурс «Медіаграмотність як сучасна потреба інформаційного суспільства» URL: <https://intent.press/news/medialiteracy/2018/mediagramotnist-iaк-suchasna-potreba-informatsiinogo-suspilstva/> (дата звернення 30.07.2023).

5. Електронний ресурс Національна освітня платформа «Всеосвіта» URL: <https://vseosvita.ua/> (дата звернення: 11.09.2023).

6. Електронний ресурс Освітній проєкт «На урок» URL: <https://naurok.com.ua/> (дата звернення: 11.09.2023).

7.Електронна книга «Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи» Київ. : Центр Вільної. Преси, Академія української преси, 2018. – 244 с. URL: file:///C:/Users/User/Desktop/Zbirnyk_statey_AUP2018.pdf (дата звернення: 15.08.2023).

8.Гуріна, А. Медіаграмотність як життєво необхідна навичка в сучасному соціально-політичному та культурному просторі України / А. Гуріна // Нова пед. думка. – 2017. – № 4. – С. 24–26.

9.Іванов В.В., Шкоба О.Я. Медіаосвіта та медіаграмотність: визначення термінів. Інформаційне суспільство. 2012. Вип. 16. Липень– грудень. С.41–52.

10. Медіаосвіта. Основи медіаграмотності: навчально-методичний посібник для курсу «Основи медіаграмотності» / укл.С.О.Троян, Ткачук А.В. – Умань: ПП Жовтий О.О., 2014. – 128 с.

11.Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; за наук. ред. В. В. Різуна. Київ: Центр вільної преси, 2012. 352 с

12.Шейбе С., Рогоу Ф. Медіаграмотність: підруч. для вчителя. Київ: Центр вільної преси, Академія української преси, 2014. 319 с.

Никитюк Наталія,
вихователь
ЗДО №5 «Пізнайко»
Нетішинської міської ради

Інтеграція програми соціально-фінансової освіти «Афлатот» у освітню програму «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку

Анотація. В статті розкривається актуальність інтеграції програми соціально-фінансової освіти «Афлатот» в освітню програму «Впевнений старт» з досвіду роботи.

Ключові слова: інтеграція, інтегративний підхід, соціальна, фінансова освіта, Впевнений старт, Афлатот, Афлатун.

Якісна дошкільна освіта - надважлива вимога суспільства й держави. Одним із важливих показників якості освіти є здатність дітей орієнтуватися у реаліях життя та досягати успіху. Тож сучасний заклад дошкільної освіти має виконувати своє головне завдання-забезпечувати розвиток особистості, здатної орієнтуватися, діяти, творити в новому швидкозмінному суспільстві, адекватно викликам часу.

В усьому світі зростає увага до формування соціально активної, життєво компетентної особистості, здатної розумно розпоряджатися наявними ресурсами. Відтак актуалізується завдання соціально-економічної освіти, зокрема й фінансової, починаючи з дошкілля.

Соціальна освіта навчає дітей громадянським обов'язкам, необхідності розуміння соціальних проблем.

Фінансова освіта включає розвиток важливих навиків заощадження, розробки бюджету і участі у фінансових проектах.

Фінансово обізнані громадяни є основою сильної, заможної та незалежної країни. Виховання соціально відповідальних та освічених у фінансовій сфері дітей у майбутньому робить їх спроможними змінити власне життя та світ довкола на краще. Це збільшує шанс кожної дитини на успішне й щасливе майбутнє.

Основи соціально–фінансових знань найуспішніше закладаються саме в дошкільному віці – найбільш сенситивному етапі життя, коли у дитини формуються уявлення про першочергові потреби сім'ї, свої власні бажання, виникає проблема вибору між «треба» та «хочу»; усвідомлюються тимчасові рамки (зачекати, щоб купити бажане); формується ставлення до матеріальних цінностей (подарунків) та готовність

поділитися особистими речами (гратися спільно, по черзі), а також виховуються такі риси як бережливість та ощадність.

Тож в умовах відродження української державності, національної культури, орієнтація на творчий розвиток малого українця останнім часом набуває нового значення. Актуальною та найбільш дієвою для набуття фінансово-економічної компетентності дошкільника є міжнародна програма соціально-фінансової освіти дітей від 3 до 6 років «Афлатот».

Коли я познайомилася із міжнародною програмою соціальної та фінансової освіти дітей дошкільного віку «Афлатот», то зрозуміла, що саме вона допоможе впровадити в освітній процес основи соціальної і фінансової освіти дітей дошкільного віку. Саме вона спрямована на розвиток самосвідомості підприємницького духу та дбайливого поводження з ресурсами.

Дана програма допоможе дошкільнятам усвідомити, хто вони є і як слід взаємодіяти з іншими людьми, надихає дітей вивчати свої права і обов'язки, вчить планувати бюджет, раціонально використовувати ресурси, оцінювати наявні можливості, формувати підприємницькі здібності, а також акцентує увагу на ролі сім'ї та сімейних цінностей у вихованні.

Вона направлена на те, щоб діти отримували перші задатки соціальної і фінансової освіти, отримували знання про те як формуються грошові поняття, просте розуміння того, як використовувати доступні ресурси, або, наприклад, категорії «закінчилася їжа», «купувати тільки необхідне» - це ті щоденні реалії зі сфери фінансової освіти, з якими зустрічаються діти.

Тож основна місія «Афлатуна» - допомогти дітям усвідомити їх потенціал для того, щоб зробити світ кращим за допомогою освіти.

Афлатун - у перекладі з арабської означає дослідник (людина, яка мислить, досліджує, вивчає та діє).

Я вважаю, що програма Афлатот дасть можливість:

- бути нашим дітям впевненими в собі;
- навчитися цінувати та захищати як матеріальні, так і нематеріальні цінності;
- розуміти, що надії і мрії здійсненні;
- сприймати себе як активного учасника та члена суспільства.

Тож мета моєї роботи за цією програмою - сформувати вміння і навички дошкільнят у сфері соціально-фінансової освіти, пояснити дітям основи бюджетування власних коштів, вчити бути ощадливими та приймати виважені рішення, сприяти соціальній адаптації дітей та формувати навички правильного використання та економії коштів. Особливим акцентом постає провідна роль особистісного розуміння у формуванні самосприйняття соціальних та фінансових складових, індивідуальний підхід до розвитку дитини, повага до її особистості, врахування інтересів і рівня розвитку, турбота про емоційний комфорт і прагнення до створення умов для вільного творчого самовираження.

А так як я працюю за освітньою програмою «Впевнений старт», яка ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого, інтегрованого, компетентнісного, діяльнісного підходів до розвитку, виховання та навчання дошкільників, тісної взаємодії навчального закладу і родини у формуванні основ їхньої елементарної життєвої компетентності перед вступом до школи, то вирішила інтегрувати програму «Афлатот» у програму «Впевнений старт».

Робота за програмою «Впевнений старт» викликала інтерес не лише у вихованців, батьків але й захопила мене. За програмою «Впевнений старт» усі заняття є інтегрованими, кожне заняття наповнене цікавим матеріалом, прийомами та методами.

Стратегічні напрями розвитку сучасної освіти, передусім її першої ланки – дошкільної освіти, передбачають реалізацію інтегративного підходу до побудови

змісту, формування у дошкільнят цілісного системного світобачення. Тому, я зацікавилась даними програмами і вирішила поєднати їх шляхом інтеграції. Адже, це дає змогу, не знижуючи програмних вимог, рекомендацій, зробити процес цілеспрямованого пізнання захоплюючим, цікавим для дошкільнят, оптимізувати його за рахунок переструктурування змісту навчання і принципового оновлення структури і характеру занять. Специфіка інтегрованого навчання створює сприятливі умови для вияву творчості вихователів і дітей. Вона забезпечує певну свободу дій у розкритті теми, змісту, засобів, що використовуються на заняттях. Цей вибір може визначатися як перспективними, так і поточними дидактичними, виховними і розвивальними завданнями.

Автори програми розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» наголошують на необхідності розвитку бережного ставлення до побутових речей та хатньої праці дорослих, навчання бути охайним; підтримувати порядок і чистоту в життєвому просторі. Тож на основі цього, вводячи елементи програми «Афлатот», я опрацювала з дітками тематичні блоки «Знайомство» та «Порядок», провела ряд цікавих інтегрованих занять. Хочу відмітити, що цікавим та незвичним є у даній програмі соціально-ігрове проектування, у ході якого, діти вчаться формувати вміння планувати свої дії, підтримувати конструктивну взаємодію у процесі групової роботи, розвивати вміння аналізувати та систематизувати інформацію.

В кожному з тем програми «Впевнений старт» вкраплюються елементи з програми «Афлатот» - і турбота про людей, родину, навколишнє середовище; це і повага до самого себе; це і вміння дружити та знаходити спільну мову з іншими людьми, поняття суспільства і сусідства; це і знайомство з фінансовими поняттями: продаж, гроші, банк, професії, що можна купити, а що ні. Такі форми роботи розвивають мову, логіку, вміння орієнтуватися в соціумі, бути більш розкутими та швидкими.

Щотижня я планувала одне заняття за програмою «Афлатот», та використовувала її елементи на інтегрованих заняттях за програмою «Впевнений старт». Оскільки програма містить велику кількість занять, я вирішила деякі заняття об'єднати, оптимізувати їх зміст аби встигнути опанувати ключовий зміст програми протягом навчального року.

Так, наприклад, об'єднала заняття «Подорож» («Впевнений старт») та «Пісня Афлатуна» (Афлатот). Діти з приязністю зустріли нового друга, познайомилися з ним. Із задоволенням створили маленьких Афлатунчиків. Встигла опрацювати і такі заняття «Я знаю, як мене звати», «Я живий» та «Я можу виражатися за допомогою свого тіла».

Дуже часто запрошувала Афлатунчика і на інтегровані заняття за програмою «Впевнений старт». Так, Афлатун разом з нами пізнавав особливості сонячної Італії, вивчав разом з дітками вітання італійською мовою. Ознайомився зі стравою, якої ніколи в житті не куштував - піцою, навіть занотував собі її рецепт. Разом з дітками Афлатун опанував поняття «правила» та познайомив з правилами, які існують серед його друзів та близьких.

Вивчаючи тему «Етикет - правила культурного спілкування», я запросила Афлатунчика на інтегроване заняття «Етикет гостинності». Попередньо пригадавши казку «Лисиця та журавель», я вирішила закріпити вміння дітей класифікувати моральні ситуації з позитивними та негативними вчинками людей, вірно їх оцінювати. Намагалася розвинути кмітливість, зосередженість, виховати доброзичливість, взаємодопомогу, ввічливість та повагу до людей. На занятті дітям було роздано сюжетні картинки (відведений час для ознайомлення із зображеною ситуацією), під час гри я промовляла певні фрази типу «негативні вчинки», «позитивні вчинки», «доброзичливість – гостинність», «неприятність», «байдужість». На кожному із фраз дітям потрібно було підняти свою картинку, попередньо подумавши над її змістом. Більшість діток впоралися з даним завданням та зуміли обґрунтувати свій вибір. В продовженні даного заняття була використана гра від Афлатунчика «Ігри зі словами», де потрібно

було підібрати синоніми до слів працьовитий, економний, та антоніми - бережливий, роботящий, щедрий.

У процесі проведення інтегрованих занять я часто використовую різноманітні проблемно-ігрові завдання:

- завдання, які вимагають встановлення функціональних зв'язків («Одягни ділову людину», «Що купити на День народження»);
- завдання, що передбачають розкриття причинно-наслідкових зв'язків («У нашого ведмедика найкращий в магазині мед», «Зайчики посварилися через кошик капусти»);
- завдання, які потребують знання способів дій з предметами («Кому що потрібно для життя»).

Під час вивчення нових слів та складних термінів використовую технологію мнемотехніки. Практикую опрацювання з дітьми літературних творів. Знайомі дітям казки змінювала так, щоб вони «ставили» перед дітьми проблемні економічні ситуації, розв'язання яких сприяли б розвитку логіки та комунікативних здібностей дітей. Адже майже в кожній казці наявний «економічний» підтекст.

Отже, найефективнішими організаційними *формами та методами* за програмами є: заняття; екскурсії; спостереження; сюжетно-рольові ігри; ігрові імпровізації; ділові ігри, тренінги; творчі завдання; розваги; моделювання й розв'язання економічних ситуацій; використання електронних посібників; презентації індивідуальних проєктів; драматизація казок; продуктивна діяльність; різні види праці.

У процесі навчання використовую такі *педагогічні прийоми*: спостереження з показом, зіставленнями, створення проблемних ситуацій з пошуковими операціями, заохочення, стимулювання, синтез різних видів ігор з використанням певних предметів, зокрема грошей.

Сучасний персонаж Афлатун, як зазначалося вище, супроводжував дітей у ході навчання, він став активним учасником у всіх видах діяльності під час занять, допомагав дітям перейнятися ідеєю програми і краще вивчити матеріал. Роль Афлатуна – навчити дитину спиратися на себе. Для цього дитина має стати відповідальним, активним громадянином, ініціатором змін у своєму власному житті та житті суспільства. Ось так цікаво і вдало стала інтеграція програми «Афлатот» у освітню програму «Впевнений старт».

І як результат моєї роботи, вихованці мають високим рівень комунікабельності, розвитку мовлення, логічного мислення, вони стали дуже активними та допитливими. Діти не соромляться ставити запитання та впевнено відповідають на поставлені до них. Дослідницька діяльність розвила в дітях логіку та швидкість мислення. У дітей старшого дошкільного віку сформувалися елементарні фінансово-економічні знання, позитивна самооцінка, потреба та вміння правильно поводитись у реальних життєвих ситуаціях, ціннісне ставлення до результатів людської праці, розвиток соціально-емоційної сфери, здатність розрізняти почуття інших людей, виховання навичок мовленнєвого етикету.

Також варто зазначити, що робота за цими програмами надає можливість батькам більш щільно співпрацювати з нами. Вони бачать і розуміють, чим діти займаються в садочку, продовжують таку ж роботу вдома.

Список використаних джерел та літератури

1. Впевнений старт. Освітня програма для дітей старшого дошкільного віку; авт.кол. Гавриш Н.В., Піроженко Т.О., Хартман О.Ю., Шевчук А.С., Рогозянський О.С., 2017.
2. Гавриш Н. В. Інтеграційні процеси в системі дошкільної освіти. Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». 2011. № 1(1). С. 16–20.

3. Григоренко Г.І., Жадан Р.П. Дошкільник у світі економіки. Старший вік. Х. Вид-во «Ранок», 2016. 160 с.
4. Кіндрат І. Р. Управління освітнім процесом у дошкільному навчальному закладі на засадах інтеграції. Луганськ, 2013. 20 с.
5. Програма соціальної та фінансової освіти дітей дошкільного віку від 3 до 6 років «Афлатот». Маргарет Кернан (ICDI), Лана Желен - розроблено: Секретаріат Афлатун, 2013 snfo@aflatoun.org

Новіцька Тетяна,
вихователь-методист
ЗДО №7 «Дюймовочка»
Славутська ОТГ

Індивідуально-диференційований підхід в рамках моделі методичного супроводу педагогів

Анотація. У статті розкрито сучасні завдання, підходи, методи організації та забезпечення умов ефективної методичної роботи в закладі дошкільної освіти; розвиток ключових компетентностей педагогічних працівників для реалізації стратегічних завдань реформування освіти. Висвітлено поняття «диференціація», та «індивідуалізація» у системі підвищення професійної майстерності педагогів для впровадження в практику передового педагогічного досвіду та сучасних педагогічних інновацій.

Ключові слова: індивідуально-диференційований підхід, технологія, інновації, компетентності.

Annotation. This article discloses modern tasks, approaches, methods of organisation and provision of conditions for effective methodical work at preschool education institutions; development of key competencies of pedagogical workers for realisation of strategic tasks of education reform. Meaning of «differentiation» and «individualization» in the system of improving professional skills for teachers for realisation in practice of advanced pedagogical experience and modern pedagogical innovations is highlighted.

Key words: individually differentiated approach, technology, innovations, competencies.

Реформування системи освіти – одне з найважливіших завдань нашого часу. Інструментом реформування є інноваційна діяльність на всіх рівнях освіти, що розглядається як процес внесення якісно нових елементів. На сучасному етапі виникла необхідність організації методичної роботи з педагогами на інноваційних засадах, адже зміни у системі освіти, пов'язані із заміною традиційних цінностей навчання дитини на цінності розвитку особистості, підвищення якості її освіти, висувають високі вимоги до професіоналізму педагогів, які передбачають розуміння сучасних реалій, мотивів та способів взаємодії з дитиною. Об'єктивні та суб'єктивні потреби педагогів у реалізації цілей та завдань для досягнення результатів освіти викликали необхідність перетворень у методичній роботі. Сучасний організатор дошкільної освіти має бути вмотивований до вироблення ціннісних орієнтирів, які будуть прикладом для наслідування у педагогічному колективі; до пошуку сучасних форм і методів реалізації власної освітньої, інформаційної, консультативної, компенсаторної, досліднопошукової, проектувальної, впроваджувальної, аналітикопрогностичної, діагностичної, моніторингової та експертно-аналітичної діяльності.

Інноваційну діяльність педагога можна трактувати як особистісну категорію, як творчий процес і результат творчої діяльності. По-перше, її визначають як створення нового (оригінальних прийомів, цілісних педагогічних концепцій), що змінює звичне розуміння явища, перебудовує суспільно-педагогічні відносини. По-друге, її

характеризують як найвищий ступінь педагогічної творчості, педагогічне винахідництво в педагогічній практиці, спрямоване на формування творчої особистості вихованця. Готовність до здійснення інноваційної діяльності розкривається через здатність до самоорганізації, самоаналізу, рефлексії; здатність відмовитися від стереотипів педагогічного мислення; прагнення до творчих досягнень; критичність мислення, здатність до оцінювальних суджень.

Методична робота розглядається як цілісна система підвищення науково-теоретичного і загальнокультурного рівня, психолого-педагогічної підготовки й професійної майстерності педагогів, формування у них готовності до творчості, самоосвіти та розвитку. Це цілісна, заснована на досягненнях науки і передового педагогічного досвіду система взаємопов'язаних заходів, спрямованих на удосконалення та підвищення кваліфікації, професійної майстерності кожного вихователя і колективу в цілому. Тобто, завдання методичної служби створити таке освітнє середовище, в якому буде реалізований творчий потенціал кожного педагога та педагогічного колективу в цілому.

Період воєнного стану позначився на необхідності більш глибокої організаційної, методичної та ресурсної підтримки педагогів ЗДО. Адже зміни в форматах надання освітніх послуг, реформатування дошкільної освіти у безпековій площині, нові рівні відповідальності вимагають від керівників і педагогів сучасних знань та умінь. Рівень професійної компетентності педагога — це його знання, вміння, особистий досвід. Бути компетентним означає бути здатним мобілізувати в певній ситуації отримані знання й досвід. Професійну компетентність потрібно постійно розвивати й удосконалювати. Поняття професійної компетентності педагога виражає єдність його теоретичної та практичної готовності до здійснювати педагогічну діяльність і характеризує його професіоналізм. Педагогічний професіоналізм, педагогічна компетентність — розглядаються в контексті безперервної педагогічної освіти й педагогічної діяльності, вимог до педагога і його підготовки.

Питання диференційованого підходу до підвищення професійної майстерності педагогів вивчається давно. Результати будуть лише за умови індивідуально-диференційованого підходу до роботи з кадрами, а саме: об'єднання в окремі групи педагогів різного рівня майстерності із врахуванням досвіду, інтересів, труднощів, психологічних особливостей кожного при побудові методичної роботи з ними.

Методична служба ЗДО має доводити до педагогів інформацію про результати сучасних вітчизняних та світових наукових досліджень у галузі педагогіки, психології, теорії та методик навчання і виховання дітей, про нові освітні технології та методи педагогічного впливу. Довільний потік інформації, на жаль, не дає бажаної результативності в оптимізації роботи з кадрами. Для інтенсифікації методичної роботи на засадах індивідуально-диференційованого підходу потрібно добирати її зміст для кожної групи вихователів, зокрема:

- майстри,
- пошуковці,
- початківці.

Щоб ліпше визначити індивідуальні напрями роботи з педагогами, з'ясуємо рівень їх професійної підготовки і, що не менш важливо, — визначаємо основні риси характеру, педагогічні нахили та здібності, ставлення до певних суспільних і педагогічних процесів. Доцільно також з'ясувати професійні й особисті інтереси початківців. Для цього користуємося діагностичними методиками, проводимо тестування чи анкетування тощо.

У формуванні професійної майстерності педагогів провідна роль належить, насамперед, самоосвіті, зокрема участі у різних методичних заходах. Досягненню проєктованих вихователем-методистом результатів, що свідчать про зростання майстерності вихователів сприяє також диференціювання допомоги у процесі тьюторської діяльності та консультацій. Такі заходи є розподілені на три типи:

- Навчальні;
- Пошукові;
- Творчі.

Відтак, заходи першого типу мають навчальний характер та охоплюють широке коло питань. Заходи другого типу мають пошуковий характер і включають первинну інформацію з проблеми. Консультації і тьюторська допомога третього типу – творчі – допомагають педагогам визначити напрями і зміст власних творчих пошуків у застосуванні педагогічних інноваційних технологій.

Модель методичної роботи передбачає використання нових форм співпраці з кадрами, які б сприяли якісним змінам у професіограмі вихователів різних категорій. Сюди входять такі компоненти: мета методичної роботи, функції методичної роботи та принципи методичної роботи.

Щоб досягнути поставленої мети, визначаємо конкретні етапи індивідуально-диференційованого підходу:

- Діагностика.
- Система (розробка засобів впливу на кожну групу вихователів).
- Інформація (збирання, систематизація, навчання вихователів).
- Самоосвіта.
- Самоаналіз власної діяльності.
- Творча підтримка (підтримка «ключових» педагогів).
- Презентація (обговорення та ухвалення рішення на педагогічній раді).

Усі ці етапи були складовими таких модулів індивідуально-диференційованої роботи, як: діагностичний, організаційний, практичний, узагальнювальний.

Принципи методичної роботи з педагогічними кадрами:

- принцип системності, який передбачає наявність керуючої і керованої підсистем;
- принцип цільової спрямованості - визначення не тільки результату, але і шляхів, механізмів його досягнення;
- принцип індивідуального підходу - активізація ініціативності та відповідальності кожного педагогічного працівника;
- принцип спільного подолання виникаючих труднощів і проблем.

Функції методичного супроводу:

Серед функцій методичного супроводу можна виділити наступні:

- *навчальна* функція, яка орієнтована на поглиблення знань і розвиток навичок фахівців в системі безперервної освіти, необхідних для вдосконалення їх професійної діяльності;
- *консультаційна* функція передбачає надання допомоги педагогу з приводу конкретної проблеми через вказівку на можливі способи її вирішення або актуалізацію додаткових здібностей фахівця;
- *діагностична* функція спрямована на виявлення проблемних точок в діяльності вихователя;
- *психотерапевтична* функція допомагає педагогу в подоланні різного виду труднощів і бар'єрів, що перешкоджають успішному здійсненню професійно-освітньої діяльності;
- *корекційна* функція спрямована на зміну реалізованої фахівцем моделі практичної діяльності, а також на виправлення допущених професійних помилок;
- *адаптаційна* функція забезпечує узгодження очікувань і можливостей працівника з вимогами професійного середовища і мінливими умовами трудової діяльності;
- *інформаційна* функція сприяє наданню педагогам необхідної інформації за основними напрямками розвитку освіти, програмами, новими педагогічними технологіями;
- *проектна* функція пов'язана з навчанням вихователя експертизи навчальних програм і посібників, освітніх технологій;

- *направляюча* функція сприяє встановленню гуманістичних відносин між вихователем і вихованцем;
- *виявлення, вивчення і оцінка* результативності інноваційного педагогічного досвіду в освіті, його узагальнення і поширення, створення системи стимулювання творчої ініціативи і професіонального зростання педагогів;
- *надання підтримки педагогам* в інноваційній діяльності, організації та проведенні дослідно-експериментальної роботи, експертну оцінку авторських програм, посібників, навчальних планів;
- *здійснення редакційно-видавничої діяльності*;
- *організація спільної роботи* з науково-дослідними лабораторіями та вузами при проведенні дослідно-експериментальної роботи.

При цьому вихователь виступає суб'єктом педагогічної діяльності, відповідальним за результати діяльності закладу дошкільної освіти, зацікавленим у підвищенні якості освітнього процесу та орієнтованим на вирішення конкретних завдань в даному аспекті.

Основні показники педагогічної компетентності вихователя - це передусім:

- особистісні якості, особливо перетворювальні та психологічні;
- усвідомлення ролі педагога у вихованні громадянина, патріота;
- безперервне підвищення загальної та професійної культури;
- пошукова діяльність педагога;
- володіння методами педагогічного дослідження;
- конструювання власного педагогічного досвіду;
- результативність освітньо-виховного процесу;

Таким чином, диференційований підхід до організації методичної роботи з педагогами є сукупністю організаційних рішень, засобів, методів та засобів рівневого підвищення кваліфікації кадрів освіти, спрямовану на підвищення ефективності методичного навчання педагогів. Значення диференційованого підходу досить велике, оскільки його використання у практиці методичної роботи:

- виключає невинуватого та недоцільну зрівнялівку;
- дає змогу ефективно працювати з кожним педагогом;
- сприяє реалізації бажання творчих педагогів швидше та глибше просуватися у самоосвіті та розвитку;
- дозволяє враховувати індивідуальні запити та інтереси вихователів;
- підвищує рівень «Я-концепції»: педагоги-новатори вірять у свої здібності, отримують можливість мати успіх;
- підвищується рівень мотивації педагогів.

Слід зазначити, що велике значення для успішності реалізації диференційованої методичної роботи має добре знання керівниками можливостей, сильних і слабких сторін, труднощів, особистісних якостей педагогів, умінь аналізувати хід та результати їхньої діяльності, формувати на їх основі адаптивні системи методичної діяльності.

Підтверджено, що від того, які властивості свого «я» вихователь зможе передати дітям, значною мірою залежить майбутнє нації, її духовна міць, інтелектуальне й моральне здоров'я, процвітання держави. Тому освіта третього тисячоліття потребує підготовки педагога з високим творчим рівнем професійної культури, індивідуальним інноваційним стилем педагогічного мислення та мовлення, здатного до інноваційної діяльності, а це, як переконає досвід, можливо за умов організації ефективного науково-методичного супроводу, забезпечення підтримки з боку всього педагогічного колективу, адміністрації навчального закладу тощо. Насамперед слід озброїти педагога системою нових інтерактивних технологій, навчити його гармонійно варіювати ними в ході освітньо-виховного процесу, пробудити бажання не обмежуватись отриманими знаннями, а жити в постійному пошуку, прагнути до самовдосконалення самому та привчати до цього своїх вихованців.

Список використаних джерел та літератури

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
  2. Збірник тез за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні інноваційні технології у дошкільній освіті» (14-15 травня 2020 року) / [За заг. ред. В.М. Кушнір]. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2020. – 85 с.
  3. Єрмола А. М. Цільове управління освітою на основі експертно-інформаційного підходу / А. М. Єрмола // Майстерня гуманності : інформаційний вісник №5. – Харків: РЦНІТ, 1997. – С. 23-30.
  4. Калуська Л. Науково-методична робота в дошкільному навчальному закладі [Практико-орієнтований посібник] / Л.Калуська, М. Отрощенко, І.Вірстюк.- К.: Шк. світ, 2011.-192с.
  5. Керівництво дошкільним навчальним закладом: Інформ.-метод. матеріали на допомогу керівникові ДНЗ/ Упор. Н.Майор, Ю.Манилюк та ін. – Тернопіль: Мандрівець, 2006. - 168с.
  6. Корнева О. Диференційований підхід у методичній роботі / О. Корнева // Палітра педагога. – 2003. – № 4. – С. 28-29.
  7. Методична робота в дошкільній освіті : навчально-методичний посібник / МОН України, Уманський держ. Пед. ун-т імені Павла Тичини, ф-т дошкільної та спец. Освіти. – Умань : Візаві, 2019. – 108 с.
- Рекомендації щодо організації проведення методичної роботи з педагогічними кадрами в системі післядипломної педагогічної освіти Освіта України -2002.-9 липня.
8. Швайка Л.А. Методична робота в ДНЗ. – Х.:Вид. група «Основа», 2017. – 304 с.
  9. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://ezavdnz.mcfra.ua/915918>

Ознамець Олена,
вихователь ЗДО №8
Нетішинської ОТГ

Організація освіти для дітей з особливими освітніми потребами в закладі дошкільної освіти та надання допомоги батькам в умовах воєнного стану

Анотація. *Стаття розкриває особливості організації інклюзивної освіти в умовах закладу дошкільної освіти та надання допомоги батькам дітей з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану.*

Ключові слова: *соціалізація; інклюзивна освіта; діти з особливими освітніми потребами; допомога.*

Вступ. Інклюзія – це процес збільшення залученості всіх громадян до соціального життя. Так би мовити, включення всіх груп населення в суспільну діяльність.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту й передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в освітньому закладі.

Інклюзивна освіта на дошкільному рівні є вкрай важливою, оскільки у дошкільному віці менш травматично залучити дитину з особливими освітніми потребами (далі – діти з ООП) до колективу інших дітей. Діти дошкільного віку менш агресивніші, ще не схильні до ігнорування дітей з особливими потребами, ніж діти шкільного віку.

Головною метою інклюзивного навчання є реалізація права дітей з особливими освітніми потребами на отримання освіти у відповідності з їх можливостями і

здібностями за місцем проживання, їх соціальна адаптація в суспільство, підвищення ролі сім'ї у вихованні і розвитку дитини. Жодна дитина не має відчувати себе іншою та виключеною з освітніх, культурних і соціальних процесів. Це і є головним завданням інклюзії. Усі діти мають навчатися разом у всіх випадках, коли це є можливим, попри певні труднощі чи відмінності, що існують між ними, а освітні заклади мають враховувати потреби своїх вихованців, гарантувати якість освіти для всіх за допомогою розробки індивідуальних програм розвитку, індивідуальних планів роботи для дітей з ООП, створення умов для дистанційного та змішаного навчання, впровадження організаційних заходів, створюючи безпечне освітнє середовище та надання якісних психолого-педагогічних послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Сучасні дослідження, досвід експериментів з впровадженням інклюзивного навчання в Україні доводять, що спільне навчання дітей з ООП та їх здорових однолітків можливе, і є основою інтеграції та соціальної адаптації дітей з особливими освітніми потребами, підготовкою їх до самостійного життя [2, с.115]. На сьогодні вітчизняними науковцями, методистами (А. Колупаєва, Т. Сак, В. Снігульська, О. Таранченко, О. Хохліна, В. Шинкаренко) та педагогами-практиками (Ю. Артемова, Л. Івахненко, В. Кулик, Г. Войтенко та ін.) активно розробляється концепція ефективної інклюзивної освіти [4].

Зокрема, окремі аспекти даної проблеми відображено в працях І.Білецької, Л.Білецької, О.Завальнюк. На їхню думку, відсутність інклюзивної освіти у дошкільному віці призводить до втрати часу, необхідного для надання оперативної комплексної допомоги дитині у сензитивний період її розвитку [1, с.13].

Мета статті: розкрити особливості організації інклюзивної освіти в умовах закладу дошкільної освіти та надання допомоги батькам дітей з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану

Основна частина

З кожним роком в Україні з'являється все більше дітей із особливими освітніми потребами. В багатьох випадках, сім'я звужує коло своїх знайомих та обмежує спілкування з родичами через особливості стану дитини з відхиленнями, а також через особистісні установки самих батьків. Батьки дітей ООП, зазвичай стають малотовариськими, пригніченими та замкнутими в собі.

Сім'я, як і людина, є основною цінністю нашої держави. Зниження соціальної цінності, через ті чи інші причини окремих категорій сімей, що перебувають у життєво важкій ситуації, потребують невідкладної допомоги спеціалістів.

24 лютого 2022 року розпочалися повномасштабні дії на території нашої країни. Війна проходить червоною ниткою через кожного з нас, весь наш народ. Військові дії спричиняють значний вплив на психологічний стан і психічну рівновагу дорослих та дітей. А, оскільки, на батьках лежить обов'язок піклування про дитину та її виховання, то турбота про власний психоемоційний стан та стан дитини стає подвійним навантаженням, більшість батьків неготові до цього. Окремі дорослі звертаються по допомогу, щоб хоч якось володіти собою під час стресу. А як бути дітям з ООП? І як впливають психологічні настрої батьків на таких дітей? Таким чином, розгляд питання допомоги батькам дітей з ООП в умовах воєнного стану є надзвичайно актуальною проблемою.

Будь-яка сім'я мріє, що їхня дитина буде здоровою, красивою і розумною, що вона досягне успіхів у суспільстві і стане їм опорою. Нічого дивного немає в тому, що батьки хвилюються в очікуванні дитини: і якщо вона з'являється на світ з порушеннями – це завжди глибоке потрясіння для всієї сім'ї.

Спочатку у батьків спостерігаються змішані почуття провини, гніву, сорому, безвихідності та жалості до самих себе. Перші питання, які ставлять собі сім'ї, в яких народилася дитина з ООП: «Чому?», «За що?», «Чому це сталося саме з нами?».

Основною проблемою, що має найважливіше значення для виховання дитини з порушеннями у розвитку є ставлення батьків до її дефекту. Відповідно до рівня знань, культури, особистісних особливостей батьків та низки інших факторів виникають різні типи реагування, відповідно й поведінки. Цей момент супроводжується потрясінням, наводить батьків у стресовий, депресивний стан, почуття безпорадності та розгубленості, але при правильній допомозі спеціалістів, стан прийняття діагнозу дитини з ООП, може пройти безболісно.

Оскільки спочатку саме сім'я є ресурсом для особистісного розвитку дитини з особливими освітніми потребами, виникає необхідність збереження та підтримки психічного та психологічного здоров'я членів сімей, які мають таку дитину.

Основною метою психологічної допомоги батькам, які виховують дітей з ООП, є соціально-психологічна підтримка. Основними завданнями якої, є: оптимізація дитячо-батьківських відносин, поліпшення психоемоційного стану батьків, гармонізація подружніх стосунків, створення та зміцнення відносин між сім'ями, які мають дітей з ООП, з метою розширення кола взаємодії [3].

За звичайних умов життя, мирного часу в країні – всі ці проблеми в певній мірі вирішувалися, психологи, соціологи та інші фахівці супроводжували і надавали своєчасну допомогу сім'ям, які мають дітей з ООП.

Глибокі зміни, що відбулися в політичній обстановці нашої країни та світі в цілому, прийняття воєнного стану в Україні – привели фахівців багатьох галузей до висновку про необхідність трансформувати соціально-психологічну допомогу з перенесенням акцентів на допомогу саме в умовах воєнного стану.

Під час війни змінюється світогляд людини. У хвилини небезпеки вона починає поводитися і почуватися зовсім інакше, ніж у повсякденній обстановці. Іноді через страх людина навіть позбавляється самоконтролю.

Переживання батьків великими чином впливають на виникнення психосоматозів та інших проявів психосоматики у дітей з ООП. Діти, бачачи переживання та страх батьків, починають також переживати негативні емоції, почуття душевного дискомфорту. Вони навіть не до кінця розуміють, що з ними відбувається, не знають, яким словом позначити те, що вони відчувають.

Великого значення набуває й проблема відсутності кваліфікованої допомоги фахівців. Вимушені переїзди, дотримання правил безпеки й низка інших факторів – не завжди дають змогу отримати психологічну допомогу очно і вчасно.

В таких випадках, батьки можуть звертатися за допомогою в дистанційному режимі. Наразі існує дуже багато психологічних онлайн ресурсів, де батьки зможуть отримати безоплатну допомогу. З квітня 2022 року – інклюзивно-ресурсні центри (ІРЦ) розширили коло завдань на період дії воєнного стану в Україні. ІРЦ надають інформаційну допомогу батькам дітей з ООП. В ІРЦ працюють близько 4500 висококваліфікованих фахівців, які надавали та продовжують надавати допомогу сім'ям, які мають дітей з особливими освітніми потребами.

Про те, як батькам давати раду дітям з ООП під час війни та підтримувати їхній психологічний стан, вже йдеться в низці сучасних наукових досліджень.

Діти з ООП, будучи, безперечно, найбільш незахищеною і вразливою частиною населення, які повністю залежить від дорослих, потребують систематичної психологічної підтримки під час воєнного стану з боку батьків [1]. В умовах воєнного стану важливо забезпечити дітям з особливими освітніми потребами продовження здобуття дошкільної освіти за місцем тимчасового перебування.

Дітям з ООП, які пережили психологічну травму, досить важко зрозуміти, що сталося з ними. Це пов'язано, перш за все, з їхніми особливостями, їм не вистачає соціальної, фізіологічної та психологічної зрілості. Дитина не в змозі повністю усвідомити сенс того, що відбувається, вона просто запам'ятовує саму ситуацію, свої переживання в ту мить (в пам'ять вривається вереск гальм, свист падаючого снаряду,

гул винищувачів, звуки ударів, вибуху, жар вогню тощо). Інтенсивність переживань може бути занадто сильною для дитини, і вона стає ще більш вразливою.

Травмовані діти висловлюють свої, пов'язані з пережитим, почуття через поведінку. Для дітей з ООП, найбільш типовими наслідками такого роду травматичних ситуацій є регресивна поведінка (енурез, страх розлуки з батьками, страх перед незнайомими людьми, втрата наявних навичок), дратівливість. Їм властиві поведінкові порушення від депресії до агресії. У дітей відзначаються різні соматичні скарги. Спектр посттравматичних симптомів у дітей з ООП включає зміни на фізіологічному, емоційному, когнітивному, поведінковому рівнях.

Основне завдання батьків – тримати себе у рівновазі, контролювати свої реакції та дії, намагатися не демонструвати дитині власних переживань та страху. Діти даної категорії, особливо лякаються, коли бачать, що дорослі втрачають самоконтроль, надто емоційно та агресивно реагують на ситуацію. Звичайно, батьки теж люди, які відчують страх, злість, втому. Але батькам треба намагатись бути стабільними. Це найважливіше для дитини.

Важливо пам'ятати, що для дитини з ООП дуже важливо отримувати від батьків підтримку, бути впевненими в тому, що дорослі знають, що робити і можуть їх захистити.

Тому, щоб допомогти дитині з ООП та не травмувати її своїми власними переживаннями, необхідно привести себе у максимально стабільний психологічний стан.

Коли дитина запитує про війну, вона більше хоче почути те, що її люблять і не дадуть образити. Її люблять батьки, педагоги і вони, дорослі, захистять дитину, підтримають та допоможуть. Відповідати потрібно лише на запитання, які ставить дитина. Відповідь дорослих має бути короткою і лаконічною, намагайтеся не піднімати тих аспектів, про які дитина не запитувала. Одне питання – одна коротка відповідь.

Будь-якій дитині потрібна активність, більше того, рух і дія – це її первинні фізіологічні потреби. Якщо дитину обмежувати, це відразу позначиться на її поведінці. Так що тут важливо придумати, чим її зайняти на час, коли їй доведеться сидіти на одному місці (наприклад в бомбосховищі), а краще мати запас розваг, руханок, ігор та вправ, які відволікатимуть дитину на випадок непередбачених обставин. Такий запас має бути як у батьків, так і у педагогів.

Отже, можна зазначити, що організація освітньої діяльності з дітьми з ООП та надання допомоги батькам дітей з ООП в умовах воєнного стану є надзвичайно актуальною проблемою нашого суспільства. Проблеми сім'ї, яка виховує дитину з обмеженими можливостями здоров'я, мають багато аспектів психологічного, соціального та соматичного характеру. Батьки повинні намагатися тримати себе у рівновазі, контролювати свої реакції та дії, намагатися не демонструвати дитині з ООП своїх власних емоційних переживань та страхів. У будь-яких ситуаціях, батькам необхідно привести себе у максимально стабільний психологічний стан, що неодмінно допоможе зберегти психологічне здоров'я дитини з особливими освітніми потребами. Такі вимоги і до вихователя, асистента вихователя закладу дошкільної освіти.

Висновки. Тісна співпраця практичного, соціального педагога, асистента вихователя, вихователів та батьків є найбільш ефективним засобом, який гарантує солідарність, співучасть, взаємоповагу, підтримку, розуміння між дітьми з особливими потребами та їхніми ровесниками. Така співпраця дає змогу дітям з особливими освітніми потребами підвищувати самооцінку й відчувати себе частиною цілого, допомагає формувати комунікативні, соціальні й академічні навички, розширює можливості для налагодження нових дружніх стосунків. А педагоги закладу дошкільної освіти дають дитині можливість здобути освіту відповідно до своїх індивідуальних здібностей, вільно спілкуватися та займатися спільними справами зі своїми однолітками.

Список використаних джерел та літератури

1. Дубровинський Г. Р. Діти війни: дослідження явища психотравми під час військової агресії в Україні / Г.Р.Дубровинський // Український психологічний журнал. - 2016. - № 1. - С. 16-26.
2. Косенчук О. Г. Особливості роботи соціального педагога з дітьми та сім'ями, що опинилися у складних життєвих обставинах внаслідок військових конфліктів / О.Г.Косенчук // Theory and methods of educational management. - 2017. - № 1.
3. Чуйко О. В. Зарубіжні моделі психосоціальної реабілітації дітей, травмованих війною / О.В.Чуйко // Український психологічний журнал. - 2017. - №1. - С. 192-203.

Остапчук Міра,
директор ЗДО № 6 «Золота рибка»
Славутська ОТГ

Організація освітнього процесу в закладі дошкільної освіти в умовах військового стану.

Анотація: У статті розкрито організацію освітнього процесу в закладі дошкільної освіти в умовах військового стану.

Ключові слова: військовий стан, безпека, розвивальний міні-контент, ментальне здоров'я, відновлювальні практики.

Війна... це страшне слово несподівано увірвалося в наше мирне життя. В Україні введено військовий стан, який позначився на всіх сферах життєдіяльності суспільства, вніс корективи і в дошкільну освітню галузь.

Але всі ми, безумовно, чітко розуміємо, що попри всі існуючі виклики, навчання в закладах дошкільної освіти повинно тривати.

Наш дошкільний заклад з 1 вересня 2023 року працює в офлайн режимі.

Як же ми організуємо освітній процес в нових умовах?

ЗДО №6 «Золота рибка» працює в режимі особливої відповідальності, працездатності, наполегливості, єдності, невичерпної сили та стійкості в реаліях сьогодення.

Чітко розуміючи те, що ключовим завданням роботи закладу є створення безпечних і комфортних умов перебування дітей, у «Золотій рибці» обладнане укриття для всіх учасників освітнього процесу (із запасом води), спальних місць, функціонує медичний пункт з необмеженим запасом препаратів, вентиляційна система, сантехнічний вузол.

Внутрішній простір приміщення укриття – комфортний, має все необхідне обладнання для організації освітнього процесу: телевізор. Облаштовано в укритті різні ігрові осередки: куточок дорожнього руху, психологічний куточок, «Цікаві букви», «Супер цифри», «Незвичайні геометричні фігури», «Математичні приклади». Розуміємо і те, що освітнє середовище має бути не лише безпечним, а й інформаційним, цікавим, змістовим, повинно стимулювати когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінковий розвиток дітей.

Тому стараємось створювати сучасний універсальний дизайн, який орієнтуємо на особистий розвиток дитини задля реалізації її індивідуальної освітньої траєкторії.

Звертаємо увагу на зонування групового простору на гамірні та тихі зони, облаштування осередків, намагаємось щоб для дітей було достатньо простору для організації різних видів діяльності та вільної гри.

Важливим під час військового стану вважаємо також отримання дитиною якісною дошкільною освітою з використанням різних форм організації різних освітнього процесу, тому і намагаємось організувати діяльність так, щоб кожна дитина могла

реалізувати свої здібності та природній потенціал, могла поєднувати свої бажання з бажаннями інших, гармонійно жити, спілкуватись у своєму соціумі.

Зважаючи на те, що Батьківщина на даний час перед нашими дітьми постала не у найкращому вигляді, це стосується моральних цінностей, ставлення до подій нашої історії, неспокій у суспільстві, війна, необхідно посилити роботу з дітьми у цей нелегкий час по формуванню патріотичних почуттів.

Як робимо це ми?

Отож : у коридорі створили патріотичну експозицію жанрових картин «Тому що я Україна», яка налічує 12 робіт, які намальовані в жанрі «реальних історій», які підказує життя. Це: «Незламна Україна», «Берегиня», «Безстрашні воїни ЗСУ», «Ой у лузі червона калина», «Гуси – патріоти», «Кіт з Чернобаївки», «Мирне небо України», «Тризуб – це воля, сила й слава...» намальованих самими працівниками закладу.

Облаштовано у закладі і міні – музей української вишиванки, де розміщено 64 експонати – вишиванок, які вишиті руками працівників закладу, батьками та малятами – гуртківцями гуртка «Весела голка в умілих руках дитини». Тематика вишиванок найрізноманітніша: «Несе Галя воду», «Українець», «Українка», «Українське село», «Т.Г.Шевченко», «Український віночок», «Пасхальна композиція», «Хліб і сіль», «Тризуб», «Ангел», «Український танок»... Окрасою музею є мапа України «Україна вишивана», яка налічує 352313 хрестиків. Вишита мапа працівниками ЗДО.

Крім внутрішнього інтер'єру створили і оформили територію закладу. Там є патріотичне «Дерево життя» та патріотичний мурал «І на оновленій землі, врага не буде супостата, а буде син і буде мати і будуть люди на землі».

Автоматичну газову котельню закладу прикрасили вишиванкою за творами М.Приймаченко та оздобили паном «Птаха щастя», яка виготовлена з кришок пластикових пляшок в кількості 6200 штук.

Ми також розуміємо, що навіть найгрунтовніша робота з дітьми не дасть вагомого результату якщо ми не будемо впливати на почуття та емоції малюків, демонструвати їм конкретні приклади героїзму, залучати вихованців до участі у важливих справах.

Добре знаємо, що виховання дітей не можна звести лише до настанов: «Це – добре, а це погано», «Роби так, а так не роби», «Люби це, а цього не люби».

Тому у нашому садку вже стало доброю традицією проведення волонтерських акцій на підтримку героїчних воїнів – захисників. Щорічно, в день Героїв Небесної Сотні та в день Захисників України наші маленькі вихованці зустрічаються з своїми добрими друзями, працівниками об'єднаного військового комісаріату, готують їм вірші, таночки, літературні композиції, адресують слова вдячності.

Під час таких зустрічей з героями – захисниками діти починають розуміти, що таке героїзм та патріотизм.

Організуємо також зустрічі з бійцями і в закладі, для того щоб відзначити разом важливі державні свята. А ще цього річ наші вихованці отримали цінну нагороду. Воїни, які захищають нашу землю передали нашим малятам подяку та подарували підписаний державний прапор.

У дитячому садку активно працює гурток «Умілі ручки дітей – воїнам ЗСУ», де діти виготовляють журавлики миру, ляльки – мотанки, малюнки – обереги, дерево побажань, різноманітні сувеніри, розмальовували український прапор, який відправили на фронт воїнам.

Залучали дітей старших дошкільних груп і до плетіння маскувальних сіток, пошиття подушечок до рюкзаків та збирання липового цвіту, який потім відправили нашим захисникам.

Не можна не розповісти про ту роботу, яку виконують працівники закладу як педагогічний так і технічний персонал: це плетіння маскувальних сіток, виготовлення

окопних свічок для потреб ЗСУ, домашні смачні, м'ясні та солодкі випічки, в'язання шарпеток, домашня консервація, ліки, одноразові душі...

Однієї з чудових форм волонтерського менеджменту є і проведення благодійних акцій-ярмарок на підтримку захисників України.

У рамках даних заходів були представлені кулінарні смаколики, а зібрані кошти спрямовувалися на потреби ЗСУ

Бачимо по реакції і поведінці дітей, що наше прагнення виховувати патріотизм у дії – спрацьовує.

В нашому місці перебувають діти дошкільного віку з числа тимчасово переміщених осіб. Тому свої обов'язком ми вважали залучення цих дітей до різних програм дошкільної освіти. З цією метою педагоги закладу реалізовували соціально-педагогічний проект «Ми – поруч» побували за місцем тимчасового проживання дітей, де проводили з дітьми театралізовані постановки лялькова вистава «Птаха щастя», музично-ігровий челендж «Рухаймося разом!» та челендж дитячих малюнків «Мої мрії», спортивні розваги «Спритні, сміливі та дужі», творчий пленер «Сад нації», велогонка «Той хто любить Україну, мусить бути з нами», мистецький коладж «Хай буде мир на Україні».

Ми усвідомлюємо те, що у стані війни діти дошкільного віку належать до наразливої категорії населення адже перебуваючи в небезпеці, в тривалому стресовому стані, дитина позбавлена нормальних умов для розвитку та освіти. Через відчуття тривоги, напруги, страху, невизначеності ускладнюється процес повноцінної соціалізації дитини, а діти, які вимушені бути переміщеними стикаються ще й з проблемою соціальної адаптації, перебуваючи в нових соціальних умовах.

Тому дошкільнята мають отримувати не лише знання і практичні вміння для життя, а й психологом закладу проводиться систематична робота з батьками щодо психологічного супроводу дитини у військовий час, надається консультативна підтримка щодо допомоги дітям впоратися з тривожністю під час військових дій. Доречним стало надання консультацій для батьків: «Як заспокоїти дитину під час війни», «Як подбати про дитину якщо ви знаходитесь з нею в укритті», «Як говорити з дитиною якщо батько захищає країну», «Як говорити про війну та повітряну тривогу з дітьми», «Користь від обіймів для дітей», також практичним психологом представлено відео-тренінг «Тілесні ігри, що допомагають зняти емоційну напругу».

Всі працівники закладу дошкільної освіти знають, що всі ми маємо вчитися піклуватися про ментальне здоров'я так само як і про фізичне, тому практичний психолог працює з відновлювальними практиками, практичними вправами, етюдами, способами збереження свого ментального здоров'я.

Враховуючи те, що наш заклад відвідують діти з особливими освітніми потребами ми організуємо психолого-педагогічну підтримку дітей та їх батьків, щодо формування навичок безпечної поведінки, стресостійкості, корекції фізичного, психічного, емоційного здоров'я.

На практичних заняттях діти грають у розвивальні ігри, виконують вправи для профілактики тривожності, для розвитку вміння долати власні страхи, вчать керувати власними емоціями, розвивають емоційний інтелект. На протязі дня для дітей організуємо хвилинки психологічного розвантаження, релаксаційні хвилинки, медитативні техніки.

Працюємо наполегливо, активно, творчо, бо знаємо, попереду у нас перемога! Тримаймося разом! Слава Україні!

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти/науковий керівник Т.О.Піроженко.- К.:Видавництво, 2021.-24с.

2. Бех. І. Патріотизм має бути дієвим. Сучасний підхід до патріотичного виховання// Дошкільне виховання. – 2016.-№8 – С.2-3.
3. О.Білан програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільня» 2022 р.;
4. Богуш А.М., Лисенко Н.В. Українське народознавство в дошкільному закладі: Навч. Посібник/ А.М.Богуш, Н.В. Лисенко. – К.: Вища школа, 2002. -470с.
5. Лист МОН від 29.03.2022 року №1/3737 – 22 «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні»;
6. Лист МОН від 02.04.2022 року №1/3845 – 22 «Про рекомендації для працівників ЗДО на період дії воєнного стану в Україні»;
7. Лист МОН від 15.06.2022 року №1/6435 – 22 «Про забезпечення освіти осіб з особливими потребами»;
8. Лист МОН від 27.07.2022 року №1/8504 – 22 «Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році»;

Охота Лілія,
вихователь
ЗДО №37 «Незабудка»
Хмельницька МГТ

Формування правильної звуковимови у дітей 5-го року життя засобами дидактичних ігор та вправ.

Анотація. Провідними засобами формування правильної звуковимови у дітей дошкільного віку є дидактичні ігри та артикуляційні, дихальні вправи. В основі правильної звуковимови лежить фонематичний слух, правильне мовленнєве дихання та чітка артикуляція звуків. Дидактичні ігри та вправи допомагають розвивати у дітей фонематичний слух, тренувати мовленнєве дихання та м'язи органів артикуляційного апарату, що забезпечує формування правильної звуковимови дітей. Під час дидактичних ігор у дітей розвивається творча уява, пам'ять, логічне мислення, збагачується словниковий запас слів, виховується плавність мовлення, самоконтроль, любов до рідної мови.

У даній статті запропонована мною система роботи з використанням дидактичних ігор та вправ для формування правильної звуковимови дітей 5-го року життя, яка розрахована на 4 місяці і включає в себе три етапи. Дану систему роботи можна використовувати в щоденній роботі. Дидактичні ігри та вправи включати у ранкові години, заняття, прогулянки, самостійну діяльність та індивідуальну роботу з дітьми.

Ключові слова: фонетична компетенція, звукова культура мовлення, звуковимова, фонематичний слух, артикуляційні вправи, дихальні вправи, дидактичні ігри.

На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти особливо актуальною постає проблема розвитку мовлення дітей дошкільного віку.

Дана проблема є дуже важливою у зв'язку з тим, що у новій редакції Базового компонента розвиток мовлення поданий у освітньому напрямі «Мовлення дитини».

Освітній напрям «Мовлення дитини» включає в себе фонетичну компетенцію. Фонетична компетенція в лінгводидактиці визначається, як правильна вимова всіх звуків рідної мови, звукосполучень відповідно до орфоепічних норм, наголосів, добре розвинутий фонематичний слух, що дозволяє диференціювати фонемати, володіння інтонаційними засобами виразності мовлення (темп, тембр, сила голосу, логічний наголос тощо). До складу фонетичної компетенції також входить фонематичне сприймання – основний компонент мовленнєвого слуху, здатність відрізнити і

сприймати звуки, співвідносити їх з фонетичною ситуацією рідної мови. Саме під час дошкільного віку здійснюється формування фонетичної компетенції, що надалі є основою для подальшого оволодіння мовленням [4].

Виходячи із теоретичних положень слід зазначити, що важливим компонентом фонетичної компетенції є правильна звуковимова дітей дошкільного віку. В основі правильної звуковимови лежить фонематичний слух, правильне мовленнєве дихання та чітка артикуляція звуків.

При формуванні правильної звуковимови невід'ємною складовою є розвиток фонематичного слуху. Сутність фонематичного сприймання, на думку Д. Ельконіна та Л. Жукової, полягає у розумінні спеціальних дій з виділення звуків мови та встановлення звукової структури слова як одиниці. Це здатність сприймати на слух і точно диференціювати всі звуки мови, особливо звуки подібні за звучанням, це здатність визначати, які звуки є у слові, їх послідовність і кількість. Фонематичний аналіз за Орфинською В. К. – це вичленування звука із слова, зіставлення слів за виділеними звуками, з'ясування кількісного і послідовного звукового складу слова. Фонематичний синтез доповнює аналіз: окремі звуки мовлення з'єднуються у слова [2].

Також важливими складовими при формуванні правильної звуковимови є дихальні вправи, використання яких дозволяє не тільки вдосконалити мовленнєве дихання, але й допоможе виробити плавний видих через рот з поступовим збільшенням його тривалості та артикуляційна гімнастика – система вправ для органів мовного апарату, що сприяє розвитку дикції. Артикуляційна гімнастика допомагає поліпшити рухливість органів артикуляційного апарату, збільшити обсяг, силу рухів необхідних для правильної вимови звуків, виробити точність і диференціацію артикуляційних поз та підготувати артикуляційний апарат до мовного навантаження. Правильне і систематичне проведення вправ на розвиток мовленнєвого дихання та артикуляційної гімнастики сприяє правильній вимові звуків, а згодом – засвоєнню слів складної конструкції [3].

Проблема формування правильної звуковимови у дітей дошкільного віку була предметом уваги класиків дошкільної педагогіки: Є. А. Аркіна, Є. М. Водовозової, С. Ф. Русової, Є. І. Тихеевої та науковців сучасної дошкільної лінгводидактики: М. О. Александровської, В. І. Городілової, О. Л. Жильцової, В. І. Радіної, М. Ф. Фомічової, А. М. Богуш тощо. Над проблемою усвідомлення дітьми дошкільного віку звукової системи рідної мови працювали такі науковці: С. Бернштейн, Л. С. Виготський, О. М. Ельконін, С. Карпова, Р. Е. Левіна, О. Лурія, Ю. М. Швачкін, які вважали, що усвідомлення дітьми звукової системи рідної мови забезпечить у майбутньому правильну вимову звуків [2].

Провідними засобами формування правильної звуковимови у дітей дошкільного віку є дидактичні ігри та вправи, під час яких удосконалюються всі компоненти звукової культури мовлення. Дидактичні ігри та вправи допомагають розвивати фонематичний слух, формувати правильну звуковимову, виховувати плавність мовлення, тренувати мовленнєве дихання та м'язи органів мовного апарату, збагачують словниковий запас слів. Крім того, фіксуючи увагу на окремому звукові, ми мимоволі спонукаємо їх до розвитку фонематичної системи, кінестетичних відчуттів. Під час ігор у дітей розвивається творча уява, пам'ять, логічне мислення, мовлення, самоконтроль, любов до рідної мови. Дитина в подальшому швидше і легше сприймає новий матеріал, опановує новими знаннями і навичками.

Дидактична гра являє собою багатопланове, складне педагогічне явище: вона є ігровим методом, формою навчання та самостійною ігровою діяльністю, засобом всебічного виховання особистості дитини [3].

Низка науковців: Є. І. Тихеева, С. Русова, Є. М. Водовозова, Л. Є. Журова, О. Л. Жильцова, В. І. Радіна, М. Ф. Фомічова, А. М. Богуш, Н. В. Гавриш визначали дидактичні ігри як один з найважливіших методів виховання звукової культури

мовлення. Є. І. Тихеева, Є. М. Водовозова радять вихователям і батькам, використовуючи дидактичні ігри та вправи, вчити дітей прислуховуватися до звуків природи, шумів, музичних звуків з метою розвитку слухової уваги та фонематичного слуху.

Всередині минулого століття досліджувалось використання дидактичних ігор та вправ у процесі навчання дітей на заняттях з розвитку мовлення: Л. В. Артемовою, В. Р. Безпаловою, Р. І. Жуковською, Є. І. Удальцовою, О. П. Янківською. Дані науковці розробили низку дидактичних ігор та вправ для формування правильної звуковимови та компонентів, що її забезпечує. О. П. Янківська стверджує, що кожна гра збагачує мовлення дітей, формує правильну вимову звуків. Двухсторонній зв'язок між мовою і грою розглядала З. А. Рєпіна, вона підкреслювала, що з одного боку, мова розвивається і активізується в грі, а з іншого - гра розвивається в процесі розвитку мови [1].

У практиці роботи дошкільного навчального закладу отримали розповсюдження мовні дидактичні ігри, розроблені: А. М. Богуш, А. К. Бондаренко, А. М. Бородич, І. В. Осадною, Ю. Рібцун, Ф. А. Сохіним, Г. С. Швайко, А. Я. Малярчук і ін. [6].

Я пропоную систему дидактичних ігор та вправ для формування правильної звуковимови дітей 5-го року життя розраховану на 4 місяці, яка включає в себе три етапи: перший етап – покращення рухливості артикуляційного апарату та підготовка до мовного навантаження, розвиток фонематичного слуху та правильного мовленнєвого дихання, як передумова правильної звуковимови; другий етап - уточнення вимови ізольованих звуків: свистячих: [с], [с'], [з], [з'], [ц], [ц'], [дз], [дз'], шиплячих: [ш], [ж], [ч], [дж], сонорів: [р], [р'], [л], [л']; третій етап - закріплення звуків в складах, словах (на початку, в середині, в кінці) та зв'язному мовленні.

Опишемо цю систему.

Перший етап включає такі завдання - покращення рухливості артикуляційного апарату та підготовка до мовного навантаження, розвиток фонематичного слуху та правильного мовленнєвого дихання.

На реалізацію даних завдань відводиться 1 місяць.

Завдання можуть здійснюватися під час виконання артикуляційних вправ: "Хоботок", "Посмішка", "Парканчик", "Голодний вовк", "Смачне варення", "Чистим зубки", "Конячка", "Годинник", "Гірка", "Гойдалка", "Дятел", "Гребінець", "Голочка", "Грибочок", "Чашечка", "Лопата", "Барабан", "Кішечка сердиться" і т. д.;

Під час виконання дихальних вправ: "Кулька", "Бульбашки", "На гойдалці", "Свищик", "Фокус", "Зігриємо ручки", "Кораблик", "Хом'як", "Пір'ячко", "Сніжинка", "Фонтанчик кита", "Збір урожаю", "Млин", "Метелик", "Сокира", "Шторм", "Віхола", "Крила", "Ракета", "Розмова рибок" і т. д.;

Та через низку дидактичних ігор на розвиток фонематичного слуху: "Де подзвонили?", "Скажи, що ти чуєш", "Чим відрізняються слова", "Утвори нове слово", "Збери намисто з слів", "Телеграфісти", "У магазині", "В лісі", "Де сховався звук?", "Хто уважніше?", "Хто більше слів придумав?", "Знайди іграшку", "Вартовий", "Вгадай слово", "Придумай фразу", "Обжени", "Чарівне дзеркало", "Дощик, дощик", "Палочка-виручалочка", "Пісенька бабки", "Знайди місце для своєї картинки" і т. д. [5; 11].

Пропонуємо опис окремих з них.

Вправа 1. "Смачне варення!"

Мета. Активізація м'язів язика.

Опис. Вихователь показує картинку, на якій зображена дівчинка, яка їсть варення і говорить: "Воно дуже смачне! У дівчинки забруднилася верхня губа. Злижемо язиком варення, що залишилося з верхньої губи". Рот відкрити. Широким язиком облизати верхню губу, виконувати рух зверху вниз, ховаючи язик в глибину рота, верхню губу не втягувати в середину рота.

Вправа 2. "Вітер"

Мета. Розвиток правильного мовленнєвого дихання.

Опис. Вихователь пропонує дітям зробити “легенький вітерець” – легенько дмухають, “сильний” – сильніше дмухають і “бурю” – дмухають ще сильніше. Після цього обов’язково передихають – “декілька хвилин вітру не має”.

Гра 3. “Червоний – білий”

Мета. Розвиток фонематичного слуху, знаходження звуку в почутих словах.

Обладнання. По два кружки на кожну дитину (червоний і білий).

Опис гри. Вихователь пропонує дітям уважно вслухатися і визначити в якому слові є заданий звук. Якщо в слові заданий звук є, діти повинні підняти червоний кружок, якщо не має – піднімають білий кружок [5; 11].

Другий етап включає такі завдання - уточнення вимови ізольованих звуків: свистячих: [с], [с’], [з], [з’], [ц], [ц’], [дз], [дз’], шиплячих: [ш], [ж], [ч], [дж], сонорів: [р], [р’], [л] [л’].

На реалізацію даних завдань відводиться 1 місяць.

Завдання можуть здійснюватися через низку дидактичних ігор та вправ: “Тиша”, “Мухи в павутині”, “Жуки і ведмежата”, “Конячка”, “Змії”, “Кольорові автомобілі”, “Будильник”, “Літак”, “Знайди свою картинку”, “Коник-стрибунець” “Комарі”, “Насос”, “Бджілки”, “Дзвоники”, “Тигри”, “Відгадай, який малюнок я заховала”, “Ліс шумить”, “Коник - стрибунець”, “Завірюха”, “Тихо, тихо”, “Пароплав”, “Горобці і автомобіль” і т. д. [7-11].

Пропонуємо опис окремих з них:

Гра 1. “Ліс шумить”

Мета. Вимова ізольованого звука [ш].

Опис гри. Вихователь згадує з дітьми, як влітку вони ходили в ліс і бачили там високі дерева, у них зелені верхівки, гілки і багато листя. Набіжить вітерець і колише верхівки дерев, а вони гойдаються і шумлять: ш - ш - ш.

Вихователь пропонує дітям підняти руки вгору, як гілочки на деревах і пошуміти, як дерева коли на них дує вітерець: ш - ш – ш.

Гра 2. “Жуки”

Мета. Вимова ізольованого звука [ж].

Опис гри. Всі діти – жуки. Вони сидять на стільчиках і хором жужать: ж - ж - ж - ж. По групі розкладені квіти, жуки махають крильцями, підлітають до квітів, нюхають їх і хором жужать: ж – ж – ж – ж [7].

Гра 3. “Насос”

Мета. Вимова ізольованого звука [с].

Опис гри. Діти сидять на стільцях. Вихователь говорить: “Ми збираємося поїхати на велосипеді? Треба перевірити, чи добре надуті шини. Поки велосипеди стояли, шини трохи спустили, треба їх накачати. Візьмемо насос і качатимемо шину: с - с - с - с”. Діти встають і по черзі, а потім всі разом качають шини вимовляючи звук [с] і наслідуючи дії насоса [8].

Третій етап включає такі завдання - закріплення звуків в складах, словах (на початку, в середині, в кінці) та зв’язному мовленні.

На реалізацію даних завдань відводиться 2 місяці.

Завдання можуть здійснюватися через низку дидактичних ігор: “Тихіше, тихіше: Маша пише!”, “Вгадай, що в руці”, “Точильники”, “Пиріжок”, “Маленькі ніжки бігли по доріжці”, “Чай для Тані”, “Сова”, “Четвертий зайвий”, “Відповідай на питання”, “Знайди пару”, “Жартівливі відповіді”, “Відгадай, який малюнок я заховала”, “Хто більше запам’ятає малюнків і назве їх по пам’яті”, “ Відгадай, який малюнок я загадала”, “Потяг”, “Горобці”, “Лисиця”, “Кіт на даху”, “Зіна і родзинки”, “Годинник”, “Пила”, “Пташенята”, “Дотримуйся порядку” і т. д. [7-11].

Пропонуємо опис окремих з них.

Гра 1. “Горобці”

Мета. Автоматизація звуку [ч] в складах.

Опис гри. Діти (горобці) сидять на стільчиках (в гніздечках). На слова вихователя:

В гнізді горобці живуть,
І вранці рано всі встають,
розкривають очі, голосно співають:
Чик – чи – рік, чик – чи – рік, чик – чик, чик – чик! (діти промовляють),
Так весело співають.

Гра 2. “Потяг”

Мета. Автоматизація звука [ш] в складах і словах.

Опис гри. Діти стають один за одним зображаючи потяг. Попереду потягу паровоз (хто-небудь з дітей). Потяг відправляється по команді “пі - шов, пі - шов, пі - шов”. Темп поступово пришвидшується. Під’їжджають до станції (обумовлене місце або споруда з кубиків) і говорять: “при - йшов, при - йшов, при - йшов”, сповільнено: ш, ш, ш – випустив пар [7].

Гра 3. “Тигреня - поет”

Мета. Автоматизація звука [р] у чистомовках, розвивати почуття ритму, інтонацію, пам’ять, контроль над звуковимовою.

Опис гри. Наш друг тигр справжній поет, він пише вірші. Може ми теж спробуємо?

Ра – ра – ра – висока гора,
Ру – ру – ру – стрибає кенгуру,
Ро – ро – ро – дуже гарне відро,
Ра – ра – ра – гостра сокира,
Ар – ар – ар – вправний кухар,
Ор – ор – ор – червоний помідор [10].

Систему роботи з використанням дидактичних ігор та вправ можна використовувати в щоденній роботі для формування правильної звуковимови дітей 5-го року життя. Дидактичні ігри включаються у ранкові години, заняття, прогулянки, самостійну діяльність та індивідуальну роботу дітей.

Підводячи підсумок, слід зазначити, що запропоновані мною дидактичні ігри та вправи відіграють важливу роль у формуванні правильної звуковимови дітей 5-го року життя. Вони сприяють розвитку їх пізнавальної активності, формуванню правильної звуковимови, розвитку фонематичного слуху, правильного мовленнєвого дихання, чіткій артикуляції звуків, збагаченню словникового запасу, поглибленню інтересу до мовлення. Майже всі ігри - багаточільові. Отже, вихователь неодноразово може повертатися до них, допомагаючи дітям засвоїти новий матеріал і закріпити пройдений.

Список використаних джерел та літератури:

1. Іщенко Л. В. Навчання дітей дошкільного віку рідної мови: навч. посіб. Умань: ПП «Жовтий», 2013. 1 38 с.
2. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика. Теорія і методика навчання рідної мови: підручник. Київ: Вища школа, 2007. 542 с.
3. Савінова Н. В., Русова С. Про шляхи розвитку дитячої мови та подолання неправильної звуковимови. Матеріали обласних педагогічних читань, 1999. №7. с. 18 – 21.
4. Малярчук А. Я. Виправлення вад мовлення: шиплячі звуки Ш, Ж, Ч, Дж: навч. посіб. Київ: Літера ЛТД, 2019. 128 с.
5. Малярчук А. Я. Виправлення вад мовлення: свистячі звуки С, З, Ц, Дз: навч. посіб. Київ: Літера ЛТД, 2019. 104 с.
6. Малярчук А. Я. Виправлення вад мовлення: звуки Л, Л': навч. посіб. Київ: Літера ЛТД, 2019. 88 с.

7. Малярчук А. Я. Виправлення вад мовлення: шиплячі звуки Р, Р': навч. посіб. Київ: Літера ЛТД, 2019. 104 с.

8. Рібцун Ю. В. Професійний довідник учителя – логопеда дошкільного навчального закладу. Харків: ВГ «Основа», 2012. 239 с.

Павлова Наталія,
практичний психолог
Дунаєвецький ЗДО № 4 «Теремок»
Дунаєвецька ОТГ

Психологічний супровід учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану

Анотація: В статті йдеться про актуальні проблеми та пріоритетні напрями діяльності психологічної служби закладів освіти під час війни. Описані інноваційні підходи та сучасні технології підтримки учасників освітнього процесу та відновлення їх соціально-психологічних ресурсів. Також було описано власний напрацьований досвід та систему роботи психологічної допомоги та емоційної підтримки учасників освітнього процесу, профілактики посттравматичного стресового розладу.

Ключові слова: супровід, ресурс, стрес, учасники освітнього процесу, посттравматичний стресовий розлад, агресія, адаптація, візуалізація.

Abstract: The article deals with current problems and priority areas of activity of the psychological service of educational institutions during the war. Innovative approaches and modern technologies for supporting participants in the educational process and restoring their social and psychological resources are described. It also described own experience and system of psychological assistance and emotional support of participants in the educational process, prevention of post-traumatic stress disorder.

Key words: support, resource, stress, participants of the educational process, post-traumatic stress disorder, aggression, adaptation, visualization.

Життя кожного українця змінилось з початком війни в країні, одні намагаються не помічати цих подій щоб зберегти спокій в родині, інші щоденно переглядають новини в очікуванні хорошої звістки. Однак кожному зараз потрібна підтримка, адже стан, в якому знаходиться кожна людина в даний момент є дуже хиткий і ми не можемо вгадати, коли саме людина дійде до психологічної грані. Тому психологічна підтримка та соціально-педагогічний супровід учасників освітнього процесу є дуже важливим видом діяльності.

На даний час спостерігається зміна поведінки у багатьох дітей, проявів в стресових ситуаціях таких, які є не дуже характерними у звичних умовах емоційних станів та поведінкових реакцій, як роздратованість, агресія, примхливість, більша, ніж зазвичай, вимогливість, можлива відмова від їжі, поганий сон, підвищена чутливість до дій дорослого, що перебуває поруч, його міміки та емоцій та інше [1].

Всі учасники освітнього процесу переживають досить складний період. Адже окрім стресових ситуацій вони мають певні завдання, які щодня потрібно виконувати попри всі події. Люди мають підвищений рівень тривожності, страхи, забувають про турботу за своє психічне здоров'я, адже зосереджені над роздумами про завтрашній день в якому не впевнені.

Пріоритетними напрями діяльності психологічної служби закладів освіти під час війни є [2]:

- інформування з проблем торгівлі людьми;
- інформування з питань запобігання та протидії домашньому насильству в умовах воєнного стану в Україні;
- формування у здобувачів освіти національних та європейських цінностей;

- ознайомлення педагогів з технологіями надання першої психологічно допомоги учасникам освітнього процесу та запровадження «Психологічної хвилинки» під час уроків;
- інформування про вплив та наслідки вживання наркотичних, психоактивних речовин, алкоголю та тютюнопаління;
- ознайомлення учасників освітнього процесу із загрозами, які може нести інтернет (шахрайство, спам, кібербулінг тощо);
- популяризація ненасильницької моделі поведінки;
- формування моральної поведінки, активної життєвої позиції, єдності слова і діла в особистості, готовності брати активну участь у житті своєї держави;
- ознайомлення педагогів та батьків здобувачів освіти з основними закономірностями та умовами сприятливого розвитку дитини.

Нині, в умовах військового часу суттєво зростає потреба в роботі психологічної служби в закладах освіти та дуже важливим є також проведення соціально-педагогічної та психологічної просвітницької діяльності, ознайомлення всіх учасників освітнього процесу з питань збереження їхнього соціального благополуччя і психічного здоров'я.

Війна створила багато проблем та негативних чинників, які впливають на психологічне здоров'я кожної людини. Багато хто з громадян країни змушені покинути територію України через військову агресію Росії, таким чином стикаються з ризиком торгівлі людьми. Також і ті люди, що залишаються всередині країни, також можуть стати постраждалими від внутрішньої торгівлі людьми.

Зменшення або повна втрата робочих місць, доходу внаслідок війни, масовий виїзд та розгубленість, роз'єднання сімей, поява дітей, які переміщуються без супроводу дорослих або зазнали роз'єднання з родичами, обмежені можливості забезпечити головні потреби внутрішньо переміщених осіб, біженців та постраждалого від війни населення призводять до зростання ризиків. Також почастишали випадки зникнення людей, обману та шантажування/маніпулювання, примусового вивезення, відбирання документів. Злочинний світ пристосовується до змін реальності, полюючи на нові жертви, торговці людьми користуються вразливістю тих, хто змушений покинути Україну [2].

Психологічний стан та психічне здоров'я під час військових дій є вкрай важливим. Багато людей переживають виснаження, спустошення, втому, відчувають тривогу й паніку. Таким чином втрачають власний ресурс, що негативно впливає на якість життя в цілому.

Виокремлюють декілька каналів, з яких можна брати ресурси для відновлення. Вони були вивчені та узагальнені у ході дослідження шляхів подолання кризових ситуацій ізраїльським психологом-травматерапевтом Мулі Лаадом. Як результат, була розроблена модель BASIC Ph, згідно з якою розрізняють 6 стратегій відновлення ресурсу [3]:

- віра й переконання,
- емоції,
- соціальність,
- уява,
- когнітивні стратегії,
- фізична активність.

Кожна людина самостійно визначає, що саме для неї є ресурсом та як саме її легше буде впоратися зі стресом. Вибір стратегії для відновлення ресурсів протягом життя може змінюватись, адже змінюємось і ми самі.

Дехто намагається почерпнути силу у вірі, переконаннях та цінностях, що стосується не лише релігії, а й почуття патріотизму, розуміння своєї місії у світі, впевненості, що життя має сенс тощо. У декого домінує емоційний спосіб протидії стресу – відкритий прояв почуттів, сльози, сміх, обговорення пережитого досвіду з

іншими, невербальне вираження емоцій через художню діяльність, читання або написання текстів. Ті, у кого переважає соціальний канал як спосіб взаємопідтримки, прагнуть долучитися до якоїсь спільноти, відчути себе частиною соціальної групи.

Наступний тип протидії — уява — мрії та спогади про щасливі моменти й обставини з метою зменшення інтенсивності переживання страшних життєвих реалій. Для когось найбільш ефективною є когнітивна стратегія – активний пошук інформації, вирішення практичних проблем, внутрішні діалоги, визначення пріоритетності справ тощо. Щоб позбавитися негативних переживань, можна також залучати тілесні ресурси: виконувати вправи на релаксацію, займатися спортом, здійснювати будь-яку іншу фізичну діяльність (вишивати, майструвати, працювати в саду) тощо.

З метою відновлення ресурсу ми також можемо використовувати різні вправи. Вправи на відновлення ресурсу представляють собою інструменти, які дають змогу людині ефективно справлятися зі стресом, адаптуючись до ситуації, що склалася.

Вправа «Малювання музики»

Ця вправа дозволяє задіяти одразу три сенсорних канали: візуальне сприйняття, слух і тактильні відчуття. Вона допомагає вивільнити емоції та візуалізувати їх.

Для проведення вправи потрібно взяти аркуш паперу, покласти його горизонтально та скласти втрое, щоб утворилося щось схоже на конверт чи буклет. По черзі прослухати пісні GO_A - Shum, Один в каное - Човен, Андрій Хливнюк і TheKiffness - Ой у лузі червона калина.

Під час прослуховування музики необхідно зобразити кольоровими олівцями, фломастерами чи фарбами відчуття, які викликає кожна з пісень, у вигляді абстракції, використовуючи різні лінії, фігури, кольори у довільній формі. Для кожної наступної пісні слід використовувати нову частину аркуша.

Корисно обговорити малюнки та емоції, які виникали протягом виконання завдання.

Вправа «Рецепт стресостійкості»

Ця вправа спрямована на консолідацію усіх ресурсів людини та їх візуалізацію. Результат її виконання — малюнок, постер, колаж, асамбляж, презентація, мудборд тощо — може бути використаний у подальшому для пошуку ефективного способу швидкого відновлення та заспокоєння. Завдання може виконуватися як індивідуально, так і в групі. Для створення креативного продукту слід виділити достатньо часу.

Виконуючи вправу, можна опиратися на наведені нижче інструкції:

- Поміркуйте над тим, що дає підтримку у скрутні часи, може потішити та розрадити. Це можуть бути конкретні речі, дії та вчинки (прогулянка, обійми, подарунок друзі і т.ін.).

- Створіть рецепт стресостійкості у вигляді творчого продукту будь-якого формату.

- Обговоріть роботи і прокоментуйте, що саме і як допомагає, у яких ситуаціях найкраще спрацьовує.

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) є психічними порушеннями, що розвиваються у деяких осіб після травматичних подій, таких як природні та техногенні катастрофи, обстріли, бомбардування та інші загрози життю під час війни, сексуальне або фізичне насилля, дорожньо-транспортні пригоди, тортури тощо, які пов'язані з загрозою для власного життя (або іншої людини) чи фізичної недоторканності та зумовили сильний страх, безпорадність або жах. Інші емоційні реакції пацієнтів включають провину, сором, гнів або емоційне оніміння [4].

Дані щодо поширеності та захворюваності на ПТСР в Україні, за офіційною статистикою Міністерства охорони здоров'я України, сьогодні відсутні.

Доступні дані щодо поширеності та захворюваності на ПТСР ґрунтуються в основному на результатах великомасштабних епідеміологічних досліджень, проведених в США та Австралії, й обмежені відомостями щодо дорослих. Частота

розвитку ПТСР становить 10–15% серед осіб, які зазнали впливу травматичних подій. У США у процесі епідеміологічних досліджень ПТСР виявили у 15% ветеранів-чоловіків і 9% ветеранів-жінок, які брали участь в бойових діях [5].

Профілактика ПТСР дозволить запобігти багатьом наслідкам в подальшому. Для профілактики потрібно застосовувати велику кількість інформації, для учасників освітнього процесу, такі як: пам'ятки, буклети, рекомендації, бесіди. Також позитивно впливають заняття з дітьми, тренінги для батьків, семінари-практикуми для педагогів. В них має бути інформаційна частина, яка забезпечить учасників підґрунтям для засвоєння подальшої інформації, вправи для зниження рівня стресу, відновлення ресурсу, релаксаційні вправи, техніки, що швидко дозволять надати психологічну допомогу самостійно.

Дуже корисною та ефективною є вправа «Метелик». Права долонька торкається лівого плеча, ліва долонька правого плеча та робимо легкі постукування. Вона сприяє заспокоєнню, розслабленню та знижує рівень стресу.

Вміння допомогти собі в будь-якій ситуації є невід'ємними навичками сьогодення, адже у цей нелегкий час постійно кожен учасник освітнього процесу перебуває в стресі.

Отже, в цей нелегкий час психологічна служба закладів освіти має намагатися максимально дбати про психічне здоров'я учасників освітнього процесу, створювати підтримку для кожного. Адже саме зараз є дуже актуальним нагадати кожному, як правильно відновлювати психологічний ресурс та захистити себе від стресових ситуацій, виробити стресостійкість.

Список використаних джерел та літератури

1. Наугольник Л. Б. Психологія стресу: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324 с.

2. Лист МОН від 02 серпня 2022 р. № 1/8794-22 Щодо діяльності психологічної служби у системі освіти в 2022/2023 навчальному році.

URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-diyalnosti-psihologichnoyi-sluzhbi-u-sistemi-osviti-v-20222023-navchalnomu-roci>.

3. Коли світ на межі змін: стратегії адаптації. URL: <file:///C:/Users/acer/Downloads/713.pdf>.

4. Первинна допомога при посттравматичному стресовому розладі. URL: <https://www.umj.com.ua/article/93730/pervinna-dopomoga-pri-posttravmaticchnomu-stresovomu-rozladj>.

5. Романовська Д. Д. Профілактика посттравматичних стресових розладів: методичний посібник. Чернівці : Технодрук, 2014. 133 с.

Прокопчук Анна,
вихователь ЗДО №9
Нетішинська МТГ

Ігри з блоками Дьєнеша як засіб розвитку прийомів розумових дій дітей дошкільного віку

Анотація. У статті досліджено як ігри з логічними блоками З. Дьєнеша впливають на розумовий розвиток дітей дошкільного віку. Визначено вплив використання логічних блоків на розвиток логіко-математичних уявлень дошкільників. Запропоновано загальну характеристику системи ігор та вправ, які спрямовані на розвиток логічного мислення. Представлено методичні рекомендації щодо організації ігрової діяльності з логічними блоками З. Дьєнеша.

Ключові слова. Блоки Дьєнеша, дошкільний вік, логічне мислення, логіко-математичний розвиток.

Abstract. The article examines how games with logical blocks by Z. Dienes affect the mental development of preschool children. The influence of the use of logical blocks on the development of logical and mathematical representations of preschoolers is determined. The general characteristic of the system of games and exercises which are directed on development of logical thinking is offered. Methodical recommendations on the organization of game activity with logical blocks of Z. Dienes are presented.

Key words: Dienes blocks, preschool age, logical thinking, logical-mathematical development.

Сьогодення потребує нових, молодих особистостей, соціально адаптованих, інтелектуально - розвинених, здібних до особистісного розвитку й безперервного самовдосконалення. Дошкільний вік є первинним етапом становлення дитини як суб'єкта пізнання, спілкування та будь-якої діяльності, у тому числі розумової, тому що на родину та заклад дошкільної освіти покладається особлива відповідальність за виховання визначених якостей у підростаючого покоління. Розвиток у дошкільників узагальнених способів розумової діяльності, засобів побудови ними своєї пізнавальної діяльності – важлива засада формування в них життєвої компетентності, уміння орієнтуватися в мінливому навколишньому світі, пристосовуватися до нових умов життя, продуктивно та гармонійно взаємодіяти з довкіллям.

Одне з найважливіших завдань виховання маленької дитини – розвиток її розуму, формування розумових умінь і здібностей, які дозволять легко освоїти нове. На вирішення цього завдання мають бути спрямовані зміст і методи підготовки мислення дошкільників до шкільного навчання.

За своїм змістом ця підготовка не повинна вичерпуватися формуванням уявлень про числа і найпростіші геометричні фігури, навчанням рахунку, додаванню і відніманню, вимірах у найпростіших випадках. Не менш важливим, ніж арифметичні операції, для підготовки до засвоєння математичних знань, є формування логічного мислення. Дітей необхідно вчити не тільки обчислювати і вимірювати, а й міркувати.

Математична підготовка дітей складається з двох тісно переплетених основних ліній: логічної, тобто підготовкою мислення дітей до застосовуваних у математиці способам міркувань, і, власне, математичної, що складається у формуванні елементарних математичних уявлень. Можна відзначити, що логічна підготовка виходить за рамки підготовки до вивчення математики, розвиваючи пізнавальні здібності дітей, зокрема їх мислення і мову.

Ефективний розвитком математичних здібностей дітей дошкільного віку – одне з актуальних проблем сучасності. Дошкільнята з розвиненим інтелектом швидше запам'ятовують матеріал, більш впевнені в своїх силах, легше адаптуються в новій обстановці, краще підготовлені до школи.

Основна форма мислення дошкільника – наочно-образне, яке дозволяє виділяти найістотніше в предметах, а також бачити співвідношення їх частин. Дитина повинна навчитися користуватися різними планами, схемами, робити умовиводи відповідно до законів логіки. групувати і класифікувати предмети за кількома властивостями.

Принципова особливість Базового компонента стосовно математичного змісту полягає у тому, що традиційний математичний аспект знань поєднаний з логічним. Тому, щоб забезпечити логіко-математичну компетентність дітей, необхідно формувати і розвивати у них уміння здійснювати і математичні, і логічні операції [2].

Аналіз стану навчання дошкільнят призводить фахівців до висновку про необхідність розвитку в дидактичних іграх функції формування нових знань, уявлень і способів пізнавальної діяльності. Мова йде про необхідність розвитку навчальних функцій гри, що передбачає навчання через гру.

Навчальні логіко-математичні ігри спеціально розробляються таким чином, щоб вони формували не тільки елементарні математичні уявлення, а й певні, заздалегідь спроектовані, логічні структури мислення і розумові дії, необхідні для засвоєння в подальшому математичних знань та їх застосування до вирішення різного роду завдань.

У дошкільній дидактиці є величезна кількість різноманітних дидактичних матеріалів. Однак можливість формувати в комплексі всі важливі для розумового, зокрема, математичного розвитку, розумові вміння, протягом усього дошкільного віку, дають небагато. Найбільш ефективним посібником є логічні блоки, розроблені угорським психологом і математиком З. Дьенеша для ранньої логічної підготовки мислення дітей до засвоєння математики.

Найбільш ефективним посібником є логічні блоки, розроблені угорським психологом і математиком Золтан Дьенеша для підготовки мислення у дітей до засвоєння математики. Ігри легко конструюються за умови дотримання основних логічних правил, послідовності.

У даній статті я хочу представити характеристику блоків Дьенеша: використання логічних блоків з метою розвитку логіко-математичних уявлень у дітей; загальна характеристика системи ігор та вправ, які спрямовані на розвиток логічного мислення; методичні рекомендації щодо організації ігрової діяльності з блоками.

Логічні блоки Дьенеша – абстрактно-дидактичний засіб. Це набір фігур, що відрізняються один від одного кольором, формою, розміром, товщиною. Ці властивості можна варіювати, однак найчастіше на практиці використовуються три кольори (червоний, жовтий, синій), чотири форми (коло, квадрат, трикутник, прямокутник), по дві характеристики величини (великий і маленький) та товщини (тонкий і товстий).

Методист Г. Володіна зазначає, що «логічні блоки Дьенеша можуть широко використовуватися при ознайомленні дітей з формами предметів і геометричними фігурами при вирішенні багатьох інших розвивальних завдань, так як вони представляють собою еталони фігур (круг, квадрат, рівносторонній трикутник, прямокутник» [7]. Згідно науковим розвідкам дослідників О. Лінник та А. Даніелян, дидактичні матеріали, розроблені З. Дьенешем несуть значний розвивальний потенціал [15].

У комплекті дидактичного матеріалу - 48 блоків. Можна обмежитися і меншим числом блоків: взяти менше кольорів, форм або виключити відмінність по товщині. Кожна фігура характеризується чотирма властивостями: кольором, формою, розміром і товщиною. У наборі немає навіть двох фігур, однакових за всіма властивостями [3].

Для роботи з дітьми однієї групи впродовж усього дошкільного дитинства потрібно один-два набори об'ємних логічних фігур-блоків і набір плоских логічних фігур на кожну дитину.

Логічні блоки краще виготовити з дерева або пластику. Дерево, як натуральний матеріал, набагато корисніше пластику. Набори плоских логічних фігур можна зробити з картону або пластику за прикладом логічних блоків. Відмінна особливість таких наборів – однакова товщина всіх фігур.

Окрім логічних блоків для роботи необхідні картки (5х5 см), на яких умовно позначені властивості блоків (колір, форма, розмір, товщина). Використання таких карток дозволяє розвивати у дітей здатність до заміщення і моделювання властивостей, вміння кодувати і декодувати інформацію про них. Ці здібності та вміння розвиваються в процесі виконання різноманітних предметно-ігрових дій.

Картки, на яких позначено властивості, допомагають дітям перейти від наочно-образотворчого мистецтва до наочно-схематичного, а картки з запереченням властивостей - місток до словесно-логічного мислення.

Логічні блоки допомагають дитині опанувати розумові операції і дії, що є важливими, як в плані математичної підготовки, так і з точки зору загального інтелектуального розвитку. До таких дій відносяться: виявлення властивостей, їх

абстрагування, порівняння, класифікація, узагальнення, кодування і декодування, а також логічні операції «не», «і», «або».

Використовуючи блоки, можна закладати в свідомість малюків початок елементарної алгоритмічної культури мислення, розвивати у них здатність діяти усно, освоювати знання про числа і геометричні фігури, просторове орієнтування.

Комплект логічних блоків дає можливість вести дітей у їх розвитку від оперування однією властивістю предмета до оперування двома, трьома і чотирма властивостями. У процесі різноманітних дій з блоками діти спочатку освоюють уміння виявляти і абстрагувати в предметах одну властивість (колір, форму, розмір, товщину), порівнювати, класифікувати і узагальнювати предмети по одній з цих властивостей. Потім вони оволодівають умінням аналізувати, порівнювати, класифікувати і узагальнювати предмети відразу за двома властивостями (кольором і формою, формою і розміром, розміром і товщиною і т.д.), децю пізніше – за трьома (кольором, формою і розміром; формою, розміром і товщиною; кольором, розміром і товщиною) і за чотирма властивостями (кольором, формою, розміром і товщиною) [4].

В залежності від віку дітей можна використовувати не весь комплект, а якусь його частину: спочатку блоки різні за формою і кольором, але однакові за розміром і товщиною (12 штук), потім різні за формою, кольором і розміром, але однакові по товщині (24 штуки) і в кінці – повний комплект фігур (48 штук). Це важливо, тому що чим різноманітніший матеріал, тим складніше абстрагувати одні властивості від інших, а значить, і порівнювати, і класифікувати, і узагальнювати.

Загальна характеристика системи ігор та вправ, спрямованих на розвиток логічного мислення дітей:

- 1) для розвитку умінь виявляти і абстрагувати властивості;
- 2) для розвитку умінь порівнювати предмети за їх властивостями;
- 3) для розвитку здатності до логічних дій та операцій.

Ігри та вправи дані в трьох варіантах. Ігри вправи I варіанту розвивають у малюків вміння оперувати однією властивістю (виявляти і абстрагувати одну властивість від інших, порівнювати, класифікувати і узагальнювати предмети на її основі). З їх допомогою діти отримують перші уявлення про заміщення властивостей знаками-символами, освоюють вміння строго слідувати правилам при виконанні дій, наближаться до розуміння того, що порушення правил не дозволяє досягти правильного результату. До цього варіанту можна віднести такі ігри і вправи, як «Знайди скарб», «Допоможи комашці», «Незвичайні фігури» та інші.

За допомогою ігор та вправ розвиваються вміння оперувати відразу двома властивостями (виявляти і абстрагувати дві властивості; порівнювати, класифікувати і узагальнювати предмети відразу за двома властивостями). Вони даються в такій послідовності, що забезпечують оволодіння дитиною вміннями спочатку порівнювати, потім класифікувати і узагальнювати предмети. При цьому, спочатку дитина освоює порівняння предметів за заданими властивостями, потім – за самостійно виділеним, поступово переходить від порівняння двох предметів до порівняння трьох.

Можна запропонувати такі ігри і вправи, як «Доріжки», «Доміно» й інші.

Ігри та вправи, які формують вміння оперувати відразу трьома властивостями.

Вправи, за винятком третьої групи (логічні дії та операції), не адресуються конкретному віковій дітям. Так як діти одного календарного віку можуть мати різний психологічний вік. Тому, перш ніж почати роботу з дітьми, слід встановити, на якій сходинці інтелектуальної розвитку перебуває кожен малюк.

Методичні рекомендації щодо організації ігрової діяльності з блоками Дьенеша дітей дошкільного віку.

Для дітей дошкільного віку призначені ігри та вправи з логічними діями і операціями. Вони допоможуть розвинути у дітей уміння розбивати множини на класи з сумісними властивостями, розвинути вміння виробляти логічні операції «не», «і»,

«або», уміння з допомогою цих операцій будувати справжні висловлювання, кодувати і декодувати інформацію про властивості предметів.

У дошкільному віці можна використовувати такі ігри і вправи, як «Допоможи фігурам вибратися з лісу», «Вгадай, яка фігура», «Розділи блоки» та інші.

Логіко-математична компетентність займає дуже велике місце в системі дошкільної освіти. Логіко-математичні завдання відточують розум дитини, розвивають гнучкість мислення, вчать логіці. Всі ці якості стануть у нагоді дітям і не тільки при навчанні математики.

Логіко-математична компетентність дитини не зводиться до того, щоб навчити дошкільника вирішувати арифметичні завдання. Це ще й розвиток здатності бачити, відкривати в навколишньому світі властивості, відносини, залежності, вміння їх «конструювати» предметами, знаками, словами. Особлива роль при цьому відводиться нестандартним дидактичним засобам. Нетрадиційний підхід дозволяє розкрити нові можливості цих засобів.

Словесно-логічне мислення дитини, яка починає розвиватися в кінці дошкільного віку, передбачає вже вміння оперувати словами і розуміти логіку міркувань. І тут обов'язково буде потрібна допомога батьків і вихователів, так як відома нелогічність дитячих міркувань при порівнянні, наприклад, величини і кількості предметів.

Розвиток словесно-логічного мислення у дітей проходить як мінімум два етапи. На першому з них дитина засвоює значення слів, що відносяться до предметів і дій, навчається користуватися ними при вирішенні завдань.

А на другому етапі для них пізнається система понять, що позначають відносини, і засвоюються правила логіки міркувань. Засвоєнню досить складних математичних знань, формуванню інтересу до них допомагає гра – один з найпривабливіших для дітей занять.

Головний методичний принцип у використанні блоків Дьєнеша є їх багаторазове повторення, тому що діти по-різному й у різному темпі засвоюють нове. Ефективність впровадження ігор та вправ з використанням логічних блоків Дьєнеша досягається спільною діяльністю дорослого (вихователя, батьків) з дитиною, стимулюванням фантазування і вигадування дошкільником нових сценаріїв гри.

Думка, що логіко-математичне мислення зовсім не обов'язкове в житті, що воно може стати в нагоді дітям тільки на уроках математики, дуже помилково! Для розвитку математичного мислення якнайкраще підходять блоки Дьєнеша. Їх використання у спільній діяльності педагога і дошкільників має велике значення для всебічного розвитку дітей.

Таким чином логічні блоки З. Дьєнеша відіграють чималу роль у розвитку прийомів розумових дій дітей дошкільного віку: розвивають просторові уявлення, логічне мислення, уявлення про множини, операції з множинами; формують уміння виділяти ознаки предмета, називати їх, пояснювати схожість та відмінність об'єктів, обгрунтовувати свої судження.

Список використаних джерел та літератури

1. Баглаєва Н. І. Сучасні підходи до логіко-математичного розвитку дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2009. №7. С. 3-4.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) авт. кол-в.: О. М. Баєйр, О. К. Безсонова, О. Г. Брежнєва, Н. В. Гавриш та ін.; під наук. Кер. Т. О. Піроженко. Київ, 2021. 38 с.
3. Левковська Г. Інтелектуальний розвиток старших дошкільників у процесі формування елементарних математичних уявлень. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2016. № 4. С. 24-34.

4. Степанова Т. Навчання математики дітей різновікової групи з використанням методик Х. Кюізенера і З. Дьенеша. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. Серія : Педагогічні науки. 2016. №4. С. 189-192.

Равкіс Олена,
практичний психолог – методист
ЗДО №3 «Ластівка»
м. Шепетівка

Коли світ на межі змін: твоя стратегія – збереження психічного здоров'я.

Анотація У статті розглядається здійснення психологічної підтримки й надання психологічної допомоги здобувачам освіти, педагогам, батькам у кризовий період спричинений воєнними діями.

Ключові слова криза, стрес, психічне здоров'я, психологічна підтримка,

Українське суспільство сьогодні переживає чергову кризу, пов'язану з війною. Страшні реалії повномасштабної війни вплинули на кожного з нас. Смерть близьких, руйнування рідної домівки, окупація українських територій, бомбардування та обстріли, — все це виснажує внутрішні ресурси людини, руйнує її психіку. Саме тому першочерговим завданням батьків, освітянської спільноти на сьогоднішній день є надання невідкладної допомоги та психологічної підтримки дітям, що дозволить їм впоратися зі стресом від війни, а також попередить виникнення більш складних проблем.

Слід підкреслити, що в процесі життя будь-яка людина стикається з переживанням кризи. Психологи виділяють такі основні кризи, з яким стикається практично кожна людина протягом життя:

- кризи розвитку (вікові кризи);
- деприваційні кризи (кризи втрати і розлуки);
- травматичні кризи;
- кризи відносин;
- кризи сенсу життя;
- морально-етичні кризи.

Серед подій, які можуть зумовити кризи, виділяють такі, як смерть близької людини, тяжке захворювання, відділення від батьків, родини, друзів, зміна зовнішності, зміна соціальної обстановки, створення сім'ї, різкі зміни соціального статусу тощо. Отже, криза – це своєрідна реакція особистості на ситуації, що вимагають від неї зміни способу буття – життєвого стилю, способу мислення, ставлення до себе, навколишнього світу і основних екзистенціальних проблем. Теоретично життєві події кваліфікуються як стресові, якщо вони створюють потенційну або актуальну загрозу задоволенню основних потреб і при цьому виникає проблема, від якої індивід не може втекти чи вирішити за допомогою наявних в його досвіді способів адаптації.

За таких умов істотно зростає роль психологічної служби у системі освіти щодо забезпечення своєчасного і систематичного надання психологічної та соціально-педагогічної підтримки всім учасникам освітнього процесу відповідно до цілей та завдань системи освіти. Вагомого значення набуває створення психологічно комфортного освітнього простору для здобувачів освіти, забезпечення якісного освітнього процесу для здобувачів освіти, які мають психологічну травму, та надання своєчасної підтримки педагогічним працівникам. Незважаючи на масштабність і складність проблеми, система освіти має у своєму розпорядженні значні можливості для надання допомоги учасникам освітнього процесу. Її професійний та організаційний ресурс, сфера соціального впливу дають змогу здійснювати комплексний і системний підхід до всіх учасників освітнього процесу. Сьогодні передбачає

перезавантаження української освіти з оновленням наявного алгоритму професійної діяльності та переглядом методології роботи з дітьми, батьками, педагогами; зміну акцентів та пріоритетів з процесу на результат із використанням ефективних методів практичної психології та соціальної педагогіки. Саме психологічна служба покликана навчити, як жити в злагоді з самим собою та з іншими, як вступати у стосунки зі світом, щоб життя приносило задоволення.

Адже першочерговим є збереження психічного здоров'я усім учасникам освітнього процесу. Психічне здоров'я — це рівень психологічного благополуччя, який визначається не лише відсутністю психічних захворювань, а й низкою соціально-економічних, біологічних та екологічних чинників. За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), психічне здоров'я включає «суб'єктивне благополуччя — стан благополуччя, при якому людина реалізує свої здібності, самореалізацію, автономію, компетентність, залежність від поколінь і самореалізацію інтелектуального та емоційного потенціалу тощо». Окрім того, ВООЗ зазначає, що благополуччя людини охоплює реалізацію її здібностей, подолання звичайних життєвих стресів, здатність протистояти звичайним життєвим стресам, продуктивно працювати й робити внесок у свою громаду. Незважаючи на труднощі, освітянам необхідно створити для здобувачів освіти середовище довіри, щоб після закінчення війни діти не втратили довіри до світу, людей і самого майбутнього.

Оперативний план Міністерства освіти і науки України на 2023 рік передбачає стратегічною метою те, що здобувачі освіти, науково-педагогічні працівники отримують психологічну підтримку під час освітнього процесу, а батьки та науково-педагогічні працівники будуть спроможні надавати таку підтримку здобувачам освіти, які отримали психологічну травму внаслідок війни.

Ця модель має 4 рівні:

- 1-й рівень — «Соціальні аспекти в основних послугах та безпеці»;
- 2-й рівень — «Зміцнена підтримка громади та родини»;
- 3-й рівень — «Цільова (особистісна) неспеціалізована підтримка»;
- 4-й рівень — «Спеціалізовані послуги».

Усі рівні піраміди є важливими та мають реалізовуватися узгоджено. Піраміда психосоціальної підтримки є універсальним інструментом, яким можуть скористатися

різні суб'єкти надання послуг зі збереження психічного здоров'я. Залежно від суб'єкта, втручання та інтервенції матимуть свою специфіку.

Перший рівень «Соціальні аспекти в основних послугах та безпеці» — спрямований на те, щоб допомогти людям відчути підтримку, зв'язок і можливість керувати власним емоційним і психологічним благополуччям.

Другий рівень «Зміцнена підтримка громади та родини» — охоплює допомогу людям у спілкуванні з іншими людьми в їхній громаді, створенні мережі соціальної підтримки та здорових стосунків із родиною та друзями, що дає відчуття причетності, сприяє стійкості та покращенню психічного здоров'я.

Третій рівень «Цільова (особистісна) неспеціалізована підтримка» — передбачає більш цілеспрямовані заходи та втручання, що надаються постачальниками, які мають відповідну освіту (наприклад, практичні психологи, медичні працівники, соціальні педагоги, які пройшли підготовку з надання послуг при типових психічних розладах, або інші спеціалісти з комплексного психологічного втручання). Потенційно цей рівень охоплює людей, які переживають розлади психічного здоров'я легкого й середнього ступеня та потребують помірного рівня підтримки, але не потребують спеціалізованого втручання.

Четвертий рівень «Спеціалізовані послуги» — передбачає надання допомоги фахівцями з питань психічного здоров'я, що спрямована на підтримку людей, які перебувають у стані дистресу, депресії, живуть із більш важкими психічними захворюваннями, зокрема шизофренія, біполярний розлад, важка депресія або посттравматичний стресовий розлад. Психотерапія, медикаментозне лікування, реабілітаційні програми допомагають людині зрозуміти свої емоції, думки та поведінку.

Уже понад рік у нашій державі триває війна. Збройний конфлікт продовжується, що змушує тисячі сімей прийняти рішення або виїхати на безпечну територію, або залишитися часто без світла, мобільного зв'язку, без доступу до мережі інтернет. Умови обмеженого доступу можуть викликати в людей відчуття стресу, тривоги та ізоляції. Ці виклики можуть погіршити стан психічного здоров'я та спричинити психологічні проблеми, як-от депресія, тривожні розлади. На допомогу практичному психологу стають інформаційні технології та цифрові інструменти, які спрямовані на збереження та підтримання психологічного здоров'я усіх верств населення, особливо в умовах обмеженого доступу.

Під час війни та збройних конфліктів практичні психологи закладу дошкільної освіти часто змушені переорієнтуватися на використання цифрових та онлайн-методів через низку причин:

По-перше, фізичний доступ до закладів освіти може бути обмежений або заборонений з міркувань безпеки, що ускладнює або унеможлиблює проведення особистих сесій зі здобувачами освіти. У таких ситуаціях онлайн-сесії можуть бути життєздатною альтернативою.

По-друге, здобувачі освіти можуть бути переміщені або переселені через конфлікт і не мати доступу до своїх закладів освіти. Онлайн-сесії можуть допомогти забезпечити безперервність психологічної підтримки незалежно від фізичного місцезнаходження.

По-третє, цифрові та онлайн-методи можуть забезпечити певний рівень анонімності та конфіденційності для здобувачів освіти, які можуть переживати травму або інші чутливі проблеми, оскільки вони можуть почуватися комфортніше, ділячись своїми думками та почуттями дистанційно, а не особисто. Загалом використання цифрових та онлайн-методів може допомогти практичним психологам ЗДО здійснювати безперервну підтримку здобувачів освіти під час війни та збройних конфліктів, навіть незважаючи на фізичні та логістичні труднощі.

На допомогу онлайн спеціалісту прийшла «телепсихологія». Термін «телепсихологія» визначається Американською психологічною асоціацією (англ.

American Psychological Association, APA) як надання психологічних послуг із використанням телекомунікаційних технологій.

Телепсихологія — це галузь психології, яка передбачає використання технологій для надання психологічних послуг, включаючи оцінку, лікування та консультивання. Вона охоплює широкий спектр послуг, включаючи онлайн-консультивання, відеоконференції та інші форми дистанційних психологічних послуг.

Телепсихологія дозволяє психологам та іншим фахівцям у сфері психічного здоров'я спілкуватися з клієнтами та пацієнтами, які не можуть отримати доступ до традиційних очних послуг через географічну віддаленість, фізичні вади чи інші чинники. Вона також може забезпечити більш гнучкі та зручні варіанти для людей, які можуть мати труднощі з відвідуванням особистих сесій через проблеми з розкладом або транспортом. Телепсихологія може передбачати різноманітні послуги, як-от психологічна оцінка й тестування, індивідуальні та групові консультації, кризове втручання та консультації з іншими медичними працівниками. Вона також може використовуватися для навчання й підготовки інших фахівців у галузі психічного здоров'я, а також для проведення наукових досліджень у психології та суміжних галузях. Телепсихологія підпорядковується етичним настановам і професійним стандартам, які покликані гарантувати, що послуги надаються безпечно, ефективно та етично. Ці керівні принципи можуть включати вимоги щодо конфіденційності та недоторканності приватного життя, інформованої згоди, компетентності та належного використання технологій.

Телепсихологія може не допомогти в разі потреби надати негайну невідкладну допомогу в ситуаціях, коли дитина переживає кризу або перебуває в небезпеці. У таких випадках більш доречними можуть бути традиційні послуги віч-на-віч.

Цифрові технології для підтримки психічного благополуччя під час кризи та збройних конфліктів.

Мобільні застосунки виступають як додатковий інструмент допомоги практичному психологу для організації підтримки психічного здоров'я всіх учасників та учасниць освітнього процесу. Смартфони надають нам змогу завантажувати застосунки, які допомагають подолати виклики сьогодення та впоратися зі стресом, тривогою, депресивними станами тощо.

1. Онлайн-платформи для проведення відеоконференцій, які запропонували безоплатний варіант доступу до їхніх функціональних можливостей, — Zoom і Google Meet.

2. Соціальні мережі, служби обміну миттєвими повідомленнями та мобільні платформи (на кшталт Viber, Telegram, ZOOM), які дозволяють створювати закриті групи, спільноти, чати для обговорення тем, завдань, проблем. Наприклад, практичний психолог може створити профіль на Facebook або в Instagram і регулярно публікувати корисні поради із психології або інформацію про свої послуги

3. Мобільні додатки (Daylio, UpLife, VOS тощо).

Додаток Daylio — це гарний додаток для відстеження настрою, який допомагає (особливо дітям) визначити, як вони почуваються, оскільки він дозволяє користувачам відстежувати свій настрій і діяльність у простий і візуально привабливий спосіб. Користувачі можуть обирати смайлики для відображення свого настрою, що полегшує (особливо для дітей) визначення та вираження своїх почуттів. Окрім того, додаток надає користувачам б можливість додавати нотатки й теги, що дозволяє їм фіксувати будь-які конкретні події або дії, які могли вплинути на їхній настрій. Додаток також надає користувачам статистику та візуалізацію їхнього настрою з плином часу, що може бути корисним для виявлення будь-яких тенденцій або тригерів для певних настроїв.

UpLife — це мобільний додаток, розроблений, щоб допомогти користувачам керувати своїм психічним здоров'ям і благополуччям. Він має низку інструментів і функцій, які допомагають користувачам відстежувати свій настрій, ставити цілі та

розвивати позитивні звички. У додатку є функція журналу, де користувачі можуть записувати свої думки та почуття, а також журнал подяки для заохочення позитивного мислення. UpLife також містить бібліотеку медитацій та вправ на усвідомленість, які допоможуть користувачам зменшити стрес і покращити психічне самопочуття. Користувачі можуть встановлювати нагадування, щоб робити перерви, практикувати уважність та займатися іншими корисними для здоров'я видами діяльності протягом дня. Крім того, додаток пропонує персоналізований коучинг та підтримку від ліцензованих фахівців із психічного здоров'я. Програма UpLife містить інтерактивні курси саморозвитку від професійних психологів. UpLife базується на принципах когнітивно-поведінкової терапії та містить набір ефективних інструментів для самопізнання та внутрішньої трансформації. Своєчасні нагадування допоможуть інтегрувати в життя нові звички та навички. Формат коротких сесій дозволить займатися у зручний час, витрачаючи не більше ніж 15 хвилин на день. Кожна сесія містить аудіоматеріал, вправи, медитації та тілесні практики; інтерактивні інструменти під час сесій допоможуть перетворити знання на досвід. «Календар ритуалів» дозволить закріпити нові звички та своєчасно нагадає про продовження розвитку. У додатку є серія аудіокурсів, які допоможуть упоратися зі стресом через війну.

Мобільний застосунок VOS спрямований на моніторинг стану психологічного здоров'я. Особливо він є актуальним як для дітей, підлітків, так і їхніх батьків, учителів, адміністрації закладів освіти. Застосунок VOS відкрив безкоштовний преміальний доступ для українців. У ньому можна спостерігати за станом свого психологічного здоров'я та покращувати його за допомогою різних інструментів: записів у щоденнику, виконання спеціальних дихальних вправ, моніторингу настрою. У цій версії користувачі мають доступ до чату з психологами-консультантами, які надають кваліфіковану підтримку. Додаток має трекер настрою, відкритий щоденник, тести, афірмації, дихальні вправи, звіти про самопочуття, цитати, челенджі, медитації, звуки.

Додатки для психічного здоров'я можуть бути ефективними інструментами для поліпшення самопочуття, але важливо використовувати їх з обережністю.

Водночас ми маємо розуміти, що діти дошкільного віку не можуть самостійно без допомоги дорослого використовувати мобільні інструменти.

Практичний психолог закладу дошкільної освіти, перш ніж запропонувати будь-який додаток дитині, повинен отримати дозвіл від її батьків або осіб, що їх замінюють, та навчити їх використовувати цей додаток разом із дитиною. Для цього практичному психологу потрібно провести консультацію батьків або опікунів та надати інструкцію щодо використання трекера або додатку. Ці додатки допомагають адаптуватися до нових умов життєдіяльності під час збройного конфлікту та зберегти своє психологічне й фізичне здоров'я, особливо в той час, коли немає змоги отримати психологічну допомогу безпосередньо від практичного психолога.

Список використаних джерел та літератури

1. Вілюжаніна Т. А. Особливості психологічного консультування в Інтернеті (з досвіду роботи) / Т. А. Вілюжаніна // Актуальні проблеми психології / Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Т. 7. Екологічна психологія. Вип. 33. — 2013. — С. 61–71.

2. Виноградна О. В. Особливості використання новітніх інформаційних технологій в психологічному консультуванні / О. В. Виноградна // Психологічний часопис: збірник наукових праць / за ред. С. Д. Максименка. — К. : Інститут психології ім. Г.С. Костюка НАПУ, 2015. — № 2 (2). — С. 16–23.

3. Використання цифрових платформ відеозв'язку для організації психологічного консультування онлайн / Л. Л. Фамілярська, Л. А. Кльоц 23 // Інформаційні технології і засоби навчання. — 2022. — Т. 92. — № 6. — URL : <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/4908/2095>.

4. Мицько В. М. Специфіка дистанційного психологічного консультування в мережі Інтернет / В. М. Мицько // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна. — 2011. — Вип. 1. — С. 68–80.

5. Організація психологічного супроводу та соціально-педагогічного патронажу освітнього процесу в умовах дистанційного навчання: метод.рек./за заг. ред. І.В.Марухіної _ Суми: НВВ КЗ СОІППО,2021.- 80.с.

6. Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій : практичний посібник / [Т. М. Титаренко, М. С. Дворник, В. О. Климчук та ін.]; за наук. ред. Т. М. Титаренко / Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. — Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2019. — 220 с.

Рачок Тетяна,
директор
Білогірського ЗДО(ясла-садок) «Сонечко»
Білогірської селищної ради
Шепетівського району

Управління закладом дошкільної освіти в умовах сучасних викликів.

*«Людина лише тоді по-справжньому дорожить життям,
коли в неї є щось несумірно дорожче за власне життя.»
(В. Сухомлинський)*

Анотація: З урахуванням сучасних викликів та реалій сьогодення, питання щодо управління закладом дошкільної освіти в умовах надзвичайного стану, є одним із важливих завдань закладу дошкільної освіти в створенні безпечних, комфортних, умов освітнього середовища із впровадженням інклюзивного навчання для учасників освітнього процесу, а також забезпечення якості освітньої діяльності залишаються пріоритетними.

Ключові слова: управління, освіта, дошкільна освіта, виховання, військовий стан.

Організація освітнього процесу в закладі здійснюється відповідно до законів України "Про освіту", "Про дошкільну освіту", "Про охорону дитинства", Положення про ЗДО згідно вимог Санітарного регламенту закладу дошкільної освіти.

Питання організаційних аспектів діяльності ЗДО в умовах воєнного стану регулюються Законом України № 2136-ІХ від 15.03.2022 "Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану", а також зазначені в листах Міністерства освіти і науки України (далі - МОН) від 02.04.2022 № 1/3845-22 "Про рекомендації для працівників ЗДО на період дії воєнного стану в Україні", від 17.03.2022 № 1/3475-22 "Про зарахування до ЗДО дітей із числа внутрішньо переміщених осіб", від 22.06.2022 № 1/6887-22 "Щодо збереження мережі закладів дошкільної освіти та захисту прав їх працівників".

Важливим організаційним питанням щодо підготовки ЗДО до початку 2023/2024 навчального року, є створення безпечних умов перебування в них дітей дошкільного віку та працівників, з урахуванням збройної агресії Російської Федерації - одні з ключових і перебувають на особливому контролі. Окрім того, особлива увага приділяється роботі з батьками й налагодженню тісної комунікації між усіма учасниками освітнього процесу та формуванню соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку.

Організуємо освітній процес у закладі відповідно до Базового компонента дошкільної освіти (2021) (далі - Стандарт) та враховуємо під час взаємодії з дітьми "Методичні рекомендації до оновленого Базового компонента дошкільної освіти".

Через ведення активних бойових дій на території України та у зв'язку з постійною міграцією населення, зокрема сімей з дітьми, здійснюємо першочергове зарахування дітей із числа внутрішньо переміщених осіб до ЗДО.

В умовах воєнного стану дуже важливою є партнерська взаємодія між закладом освіти та місцевими органами управління освітою та органами виконавчої влади, представниками Державної служби України з надзвичайних ситуацій і Національної поліції.

Така взаємодія дає змогу досягти позитивних результатів у швидкому вирішенні найактуальніших питань. При цьому всі сторони партнерства усвідомлюють свою відповідальність за результати співпраці.

В умовах воєнного стану зазнала змін і організація роботи ЗДО. Незважаючи на збройний конфлікт ми продовжуємо надавати дітям освітні послуги в очній формі. Організація освітнього процесу залежить від безпечної ситуації у кожному населеному пункті.

Рішення про діяльність та режим роботи ЗДО ухвалюють місцеві органи влади та військові адміністрації, які призначили комісії з обстеження закладів освіти на предмет готовності до організації освітнього процесу у новому навчальному році та створення безпечних умов для всіх його учасників. Наш заклад готовий до роботи у новому навчальному 2023/2024 році.

З метою створення безпечних умов для всіх учасників освітнього процесу ЗДО запроваджено режим роботи з 7:30 до 18:00(10.5 годин).

Вжито відповідних заходів з посилення безпеки, а саме:

- обов'язково перевіряємо заклад освіти та прилеглу до нього територію на наявність вибухонебезпечних предметів;
- перевірено готовності системи оповіщення.
- зроблено капітальний ремонт укриття для всіх учасників освітнього процесу (із запасами води та їжі, спальних місць, засобами захисту, аптечкою, навчально-ігровим обладнанням тощо);
- проведено тренування з учасниками освітнього процесу відповідно до алгоритму дій у разі оголошення сигналу повітряної тривоги або іншої надзвичайної ситуації;
- проведено з працівниками закладу заняття за темами: збереження життя та здоров'я в умовах війни та надзвичайних ситуацій, надання домедичної допомоги;
- інформували батьків про створення безпечних умов для організації освітнього процесу.

Освітнє середовище, в якому перебувають дошкільники в нових соціальних умовах воєнного стану є безпечним, цікавим, змістовним, стимулює когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісно-поведінковий розвиток дітей.

Облаштування внутрішнього простору укриття є комфортним, містить все необхідне обладнання для організації освітнього процесу. Облаштовано в укриттях різні ігрові осередки (куточок творчості, читання, ігрової діяльності, місця для відпочинку).

З метою залучення дітей до різних видів діяльності педагогі заздалегідь сплановують змістовий контент роботи, що відвертатиме увагу дітей від хвилювань, страхів та сприятиме зниженню тривожності. Використовуємо технічні засоби навчання, дидактичні, настільно-друковані ігри, різні види театрів, залучаємо дітей до аплікації, малювання та поробок з паперу, природного матеріалу.

Сьогодні, в умовах війни, педагогу необхідно володіти елементарними навичками подолання тривожності, нападів панічної атаки, вміти переспрямувати увагу конкретної дитини або дітей на позитивні явища, зацікавити їх, знайти способи

піднесення їхнього настрою, знати елементарні способи розслаблення дитини у стані нервового напруження. З цією метою переглядаємо вебінари, проводимо семінари, надаємо консультації педагогам, батькам.

Для педагогічних працівників, як і для батьків вихованців, надзвичайно важливо володіти елементарними навичками самодопомоги, психологічної допомоги дитині/дорослому у стані стресу.

Звертаємо особливу увагу на формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку. Консолідуємо зусилля педагогів і батьків для зміцнення національної ідентичності дітей як основи, яка виховує справжній патріотизм; сприяє формуванню у дітей позитивного образу своєї країни, утверджує активні позиції громадянина своєї країни, виховує ціннісне ставлення до своєї родини як частини свого народу, його історії, традицій, культури. В цьому неабияк допомагає створений нами музей « Українська світлиця».

Освітній простір у дитсадку організовано з дотриманням безпеки всіх учасників освітнього процесу. Продумано структуру, мобільність, доступність, безбар'єрність та змістовність.

З персоналом проводились інформаційно-роз'яснювальні роботи щодо дотримання алгоритму дій у разі виникнення пожеж, інших надзвичайних ситуацій, виконання заходів щодо запобігання їх виникненню; інструктажі з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності, охорони здоров'я, радіаційної безпеки, цивільного захисту, безпеки дорожнього руху, безпеки в побуті.

В ЗДО плануємо роботу, аналізуючи освітню діяльність закладу з урахуванням чинників, які забезпечують якість освітнього процесу.

Вагоме значення надаємо дизайну оточуючого середовища. Тому вкрай важливо, щоб у вікових групах було достатньо простору для організації різних видів діяльності та вільної гри. Однією з умов, що впливає на забезпечення якості освіти, є зонування групового простору на гамірні та тихі зони, облаштування в ньому осередків за інтересами.

Важливого значення надаємо візуальному оформленню простору дітей пов'язаного зі світлинами дітей, їхніми мистецькими роботами, матеріалами, що відповідають тематиці дня/тижня, індивідуальним інтересам тощо. Застосування пропонованих матеріалів сприятиме формуванню в дітей мотивації до вивчення теми дня/тижня, збагаченню їхнього словника, закріпленню знань та умінь, отриманих під час активностей, розвитку дитячої творчості. Практичну значущість мають розробки педагогів щодо облаштування "Стіни, що говорять", локації "Диво-рученята", де представлені роботи дітей за темами: "Коло друзів", "Родина".

Належне місце відводимо просвітницькій роботі з налаштування педагогічних працівників на самоосвіту і саморозвиток з метою покращення якості освітнього процесу через вдосконалення особистого мовленнєвого розвитку, опанування сучасних технологій використання книжки та опрацювання літературного твору в освітньому процесі.

Окрім того, враховуємо вітчизняну практику класифікації різних видів діяльності, притаманних періоду дошкільного дитинства. Це - рухова, ігрова, комунікативна, мовленнєва, здоров'язбережувальна, мистецько-творча (малювання, ліплення, аплікація, конструювання, спів, танці, гра на музичних інструментах), пізнавально-дослідницька, господарчо-побутова діяльність. Дана практика організації видів діяльності враховує вікові особливості дітей та демонструє освітні завдання, формує системні професійні знання педагогів щодо підтримки та розвитку в дитини творчих, самостійних, якісно нових характеристик.

Зокрема, гра - провідна діяльність дітей дошкільного віку. Саме під час гри малюки швидко у доступній формі оволодівають знаннями та уявленнями про оточуючий світ, вчаться використовувати їх на практиці і проявляють свою самостійність. Ігрова компетентність - це здатність дитини до вільної, емоційно

насиченої, спонтанної активності з власної ініціативи, в якій реалізується можливість застосування наявних і освоєння нових знань.

Педагогічні працівники створюють умови для повноцінної участі дитини в усіх видах ігор (як самостійних, так і ініційованих дорослим), що забезпечує "запуск" механізмів вільної самодіяльної творчої гри, під час якої розкривається самостійність, ініціативність, креативність, свобода вибору та життєві цінності дитини.

Під час проведення творчих ігор педагог розмовляє з дітьми, долучається до гри через другорядні ролі, не беручи при цьому на себе провідну роль, обговорювати ролі, заохочує до нових сюжетних ліній, спираючись на нещодавно отримані враження від екскурсій, знайомства з людьми різних професій.

Поступово вводять у рольові ігри елементи друкованих текстів, цифри, що є надзвичайно значущим для опанування дітьми елементарних математичних залежностей і відношень: в обговоренні цінників у меню, при вході в кафе або купівлі продуктів у супермаркеті, вимірюванні відрізу тканини кравцем для пошиття лялькового одягу. Інтегрують ігрову діяльність з усіма іншими видами, зокрема, дослідницькою.

Більшість часу впровадження освітнього процесу відбувається індивідуально і полягає у забезпеченні вихователем індивідуальної зони творчого розвитку дитини, що дозволяє їй на кожному етапі створювати освітню продукцію, спираючись на свої індивідуальні якості та здібності. Під час періодів вільної гри дітям забезпечуємо вільний доступ до великої кількості матеріалів, іграшок та обладнання, яке вони можуть використовувати на власний розсуд.

Також більше уваги приділяємо впродовж дня індивідуальним формам взаємодії дітей, стимулюємо та мотивуємо спілкування дітей одне з одним, допомагаємо висловлюватися та коментувати свою діяльність, розвиваємо розумові навички та ініціативи.

Різні види діяльності дітей спрямовані на досягнення освітніх результатів (компетентностей) з урахування вікових особливостей дошкільників та забезпечують неперервність здобуття освіти впродовж життя та реалізують принцип наступності між дошкільною освітньою та Новою українською школою.

Педагог залишається центральною фігурою, що забезпечує якість освіти в дошкільному закладі.

Професійна підготовка педагогічних працівників до роботи з дітьми дошкільного віку передбачає не тільки формування відповідних знань, а, головне, формування особистісних якостей, які демонструють пластичність і мобільність професійних дій, здатність до збільшення різних варіантів запитань, які забезпечують активність дітей. Формую у педагогів ЗДО нові навички та цінності, які стосуються переходу від фронтальних форм роботи педагогічних працівників з дітьми до можливості вільного вибору дітьми видів діяльності, залучення спеціалістів до діяльності дітей в осередках групи чи на прогулянкових майданчиках для спокійного і невимушеного плину дитячого життя.

Важливим аспектом управлінської діяльності керівника є організація харчування в ЗДО. Реформа харчування, ініційована дружиною Президента України Оленою Зеленською, не обмежується оновленням підходів до харчування лише в школах, для садочків також передбачено низку змін і новацій..

Основою нового підходу, закладеного в документі, є збагачення раціону дітей фруктами та овочами, молочними продуктами, м'ясом і рибою, обмеження кількості солі, цукру, жирів, хліба та картоплі, а також виключення ковбасних виробів, сосисок.

Тому в нашому закладі ведеться систематична і планомірна робота по організації харчування відповідно до нових вимог. Наложна увага приділяється збалансованості та різноманітності раціону; технологічній та кулінарній обробці продуктів та страв; забезпеченню санітарно-гігієнічних норм та вимог.

Висновок: Варто зазначити, що в цей складний час заклад дошкільної освіти став більш активно вести пошук шляхів вирішення проблем в організації навчання здобувачів освіти.

Ефективна управлінська організація у закладі освіти залежить від розвитку його потенціалу, професійної компетентності педагогічного колективу до роботи. Функціонування системи дошкільної освіти в умовах воєнного стану характеризується інтенсивним пошуком нових підходів до освітнього процесу, організації інноваційних форм, ефективних педагогічних та інформаційних технологій. Саме тому підтримка активного упровадження інновацій в освітню галузь під час війни стала одним із ключових напрямів нашої роботи.

Список використаних джерел та літератури

1. Алфімов В. Модернізація на основі нових методів управління [Текст] // Підручник для директора: Журнал управлінської компетентності. 2008. № 3. С. 63–65.
2. Васильченко Л.В. Управлінська культура і компетентність керівника. Х.: Вид. група «Основа», 2007. 176 с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. К.: Академвидав, 2004. 352 с.
4. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проектна діяльність: Науково-методичний збірник/ за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с.
5. Зміни від 06.09.2018 до Закону України "Про дошкільну освіту. URL: <https://www.yurfact.com.ua/zminy-do-zakonodavstva-2018/zminy-vid06-09-2018-do-zu-pro-doshkilnu-osvitu>
6. Керівництво дошкільним навчальним закладом: інформативно методичні матеріали на допомогу керівникові дошкільного навчального закладу / упоряд.: Н. Майор, Ю. Манилюк, М. Марусинець, О. Тимофеева. Тернопіль: Мандрівець, 2008. 168 с.
7. Організація харчування дітей в ДНЗ. Практика управління дошкільним закладом. 2013. № 2. Спецвипуск.
8. Управлінська діяльність в системі дошкільної освіти: навчальний посібник для магістрів спеціальності 012 Дошкільна освіта. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 319 с.

Романова Оксана,
старший викладач кафедри теорії та методики
початкової та дошкільної освіти
Хмельницького ОІППО ім.Анатолія Назаренка
кандидат психологічних наук

Особливості формування професійної Я-концепції сучасного вихователя закладу дошкільної освіти

У статті представлено короткий аналіз стану вивчення питань, що стосуються формування професійної «Я-концепції» сучасного вихователя закладу дошкільної освіти. Розглянуто основні компоненти Я-концепції педагога – когнітивний, емоційно-ціннісний, поведінковий. Акцентовано увагу на чинниках, які мають деструктивний вплив на формування професійної Я-концепції педагога.

Ключові слова: вихователь закладу дошкільної освіти, Я-концепція, «Я-образ», самооцінка, педагог, саморегуляція, мотиви, вчинки, самоставлення, професіонал

Розвиток суспільства – це цікава гра на випередження, за якої людина набуває знань та навичок та досвіду, які не просто відповідають сучасним потребам якісного і благополучного існування людства сьогодні, але й значною мірою випереджають їх. Лише за такої умови можливий інтелектуальний та технічний прогрес у суспільстві, а також збереження конкурентоздатності України у світі. В умовах війни, страждань, невизначеності ми все-таки віримо у гарне майбутнє нашої країни. Не тільки віримо, а й безперервно працюємо, докладаючи максимум зусиль.

Відомий соціолог І. Бестужев-Лада назвав дитячі садки «камерами схову», акцентуючи увагу на тому, що вони призначені лише для догляду за дітьми [1]. Сьогодні, звичайно, дуже важливо доглядати за дітьми в дитячих садках, але це не єдина функція, яку має здійснювати вихователь. Мета його професійної діяльності полягає в організації навчання, виховання та розвитку вихованців під час здобуття ними дошкільної освіти шляхом формування ключових компетентностей через спільні уміння на рівні дошкільної та початкової освіти [8].

Дошкільний вік – дуже важлива і неповторна сторінка в житті кожної людини, період початкового становлення особистості, формування основ самосвідомості та індивідуальності дитини. Саме в цей період починається процес соціалізації, встановлюється зв'язок дитини з провідними сферами буття: світом людей, природи, предметним світом. Відбувається залучення до культури, суспільних цінностей, закладається фундамент здоров'я. Тому так важливо, щоб вихователь, який закладає фундамент розвитку і становлення особистості дитини, чітко усвідомлював, що високий рівень професійної компетентності неможливий без активної роботи над формуванням власної професійної Я-концепції.

В процесі спілкування при формуванні свідомості, мислення, розуміння свого буття у людини виникає здатність відокремлювати себе від власної життєдіяльності, що лежить в основі самосвідомості. Результатом процесів самосвідомості є Я – концепція особистості.

Я-концепція – це динамічна система уявлень людини про себе, яка включає усвідомлення своїх фізичних, інтелектуальних та інших особливостей; самооцінку та суб'єктивне сприймання зовнішніх факторів, які впливають на особистість.

Формування самосвідомості та Я-концепції особистості є тривалим, складним і динамічним процесом, який характеризується своїми особливостями на кожному віковому етапі.

Проблема Я-концепції була об'єктом вивчення порівняно небагатьох психологів, хоча являє собою один з найбільш складних аспектів психології особистості.

Вперше на цю проблему звернув увагу і охарактеризував У.Джемс [4;140]. Глобальне, особистісне "Я" він розглядав як подвійне утворення, в якому водночас поєднуються "Я-свідоме" – чистий досвід та "Я- як об'єкт"- зміст цього досвіду. Пізніше, другу половину глобального "Я" стали називати "Я- концепцією".

Крім У.Джемса, над цією проблемою працювали М.Розенберг, К.Роджерс, М.Й.Боршевський, В.В.Столін, І.С.Кон, Ю.М.Орлов, Я.О.Гошовський, М.П.Матвеева, Т.В.Дмитрова.

Наприклад, представники гуманістичної психології К.Роджерс і А.Маслоу ввели поняття Я- концепції. Роджерс до змісту цього поняття відносив уявлення про можливість його взаємодії з іншими людьми та оточуючим світом, ціннісні уявлення, пов'язані з об'єктом і діями, уявлення про цілі та ідеї, які можуть мати позитивну чи негативну спрямованість.

"Я- концепція" – це система установок, яка включає три структурні елементи:

- 1) когнітивний - образ "Я", який характеризує зміст уявлень про себе;
- 2) емоційно-оцінний, афективний, що відображає ставлення до себе загалом чи окремих боків своєї особистості й проявляється в системі самооцінок;
- 3) поведінковий, який характеризує прояви перших двох елементів у поведінці.

З погляду уявлень про себе, як про об'єкт спостереження, до складу Я- концепції входять такі компоненти:

- а) "Я- теперішнє" (уявлення про себе в даний момент);
- б) "Я- майбутнє"(яким я бачу себе в майбутньому);
- в) "Я- динамічне"(як я змінююсь, яким я прагну стати);
- г) "Я- маска" (яким я себе пропоную навколишнім, приховуючи справжні переживання);
- д) "Я- фантастичне" (яким хотілось би бути, але чи це реально саме для мене);
- е) "Я- ідеальне" (яким повинен бути, враховуючи моральні поняття);
- є) "Я- реальне" (яким є насправді, враховуючи всі позитивні і негативні елементи);
- ж) "Я- дзеркальне" (уявлення про думки відносно мене інших людей).

Розбіжності між "ідеальним Я" та "реальним Я" є джерелом розвитку особистості. Але якщо ці розбіжності дуже великі і суттєві, це може призвести до внутрішнього конфлікту і негативних переживань [10].

Я- концепція формується під впливом життєвого досвіду людини, стосунків у сім'ї, але дуже рано вона сама починає впливати на інтерпретацію цього досвіду, на мету особистості, систему її прогнозів щодо майбутнього, на самооцінку.

Як наголошує Л. А. Онуфрієва, зміст професійної Я-концепції становлять уявлення про себе щодо різних сторін професії та кар'єри, професійного оточення, характеристик самої людини, близьких їй людей, членів родини, життєвих і сімейних подій, життєвих ситуацій [7].

Згідно з теорією професійної Я-концепції Д. Сьюпера, люди прагнуть обрати професію, яка відповідає сформованим у них уявленням про себе [9, с. 63]. Стверджуючи себе у професії, вони досягають самоактуалізації, роблять те, що, на їхню думку, може принести найбільше задоволення та максимально сприяти особистісному зростанню.

Водночас Р. В. Каламаж розглядає професійну Я-концепцію як змістову сферу Я-концепції особистості, що відображає усвідомлення себе суб'єктом професійної діяльності, характеризується професійно-діяльнісним змістом Я-образів, забезпечує інтеріоризацію професійної діяльності та умов її здійснення в систему значень і особистісних смислів фахівця, інтегрує психічні компоненти особистості та професійно важливі якості (ПВЯ), здійснює саморегуляцію поведінки і відношень у професійній сфері, забезпечує планування саморозвитку себе як професіонала та самореалізації у професії [6].

Аналізуючи етапи освоєння професії, Н. І. Жигайло вирізняє такі рівні професіоналізму [5, с. 126]:

1. Допрофесіоналізм – людина вже працює, проте не володіє повним набором якостей справжнього професіонала.

2. Професіоналізм – людина-професіонал, тобто стабільно працює та виконує все, що від нього потрібно, з високою якістю.

3. Суперпрофесіоналізм – творчість, особистісний розвиток, те, що називають «акме» – вершина професійних досягнень.

4. Псевдопрофесіоналізм – зовні доволі активна діяльність, однак при цьому робота людини неякісна, або ж вона деградує як особистість.

5. Постпрофесіоналізм – людина може бути «професіоналом у минулому», «екс-професіоналом», а також може виявитися порадником, наставником для інших фахівців.

Професійна Я-концепція забезпечує не тільки усвідомлення вимог та специфіки конкретної професійної діяльності, але й сприяє ефективній саморегуляції, саморозвитку та самореалізації в професії. Саме «Я-концепція» є потужним

особистісним ресурсом у професійному становленні фахівця, це основа досягнення високого рівня професіоналізму.

На думку А. Деркача, викривлене, неадекватне уявлення про своє професійне Я призводить професіонала до неоптимальної професійної поведінки, до пасивності, залежності, інакше негативно позначається на регулюванні професіоналом своєї діяльності [3, с.331]. І, навпаки, сформована продуктивна Я-концепція впливає на характеристики самоповаги особистості та уявлення про власний статус, що, в свою чергу, посилює ефективність нормативної регуляції поведінки [3, с.277].

Сучасний вихователь – це творча особистість, яка добре знає діючі нормативно-правові документи, намагається відповідати діючому професійному стандарту, має високий рівень розвитку емоційного інтелекту, вміє знаходити підхід до кожного малюка, працює над самовдосконаленням та підвищує рівень своєї кваліфікації. професійні завдання, які має здійснювати сучасний педагог, мають ініціювати формування нових навичок та умінь, відсутність шаблонного мислення. Рівень розвитку цілісного «Я-образу» визначається не стільки певними соціальними умовами, зовнішніми еталонами, зразками чи абстрактними якостями особистості, скільки взаємозв'язком основних компонентів вказаного образу, значущих особистісних якостей з суб'єктивним відображенням умов їх прояву в педагогічній діяльності педагога.

У більшості педагогів здібності до саморозвитку носять активний характер, що свідчить про великі потенційні можливості вихователів. Водночас, разом з прогресивними тенденціями «Я-образу» вихователя є і деструктивні явища, зумовлені соціально-нормативними та особистісно-психологічними детермінантами.

Важливою особливістю нової парадигми дошкільної освіти є зміщення акцентів з активності дорослого, як центру відліку у традиційній педагогіці, на суб'єкту активність дитини. Дитиноцентризм означає оптимізацію освітнього процесу в напрямі врахування потреб, інтересів, можливостей зростаючої особистості. Отже, у центрі уваги постає дошкільник як активний суб'єкт життя, діяльності, здатний в процесі навчання, виховання і розвитку спиратися на власний життєвий досвід, збагачувати його з допомогою дорослих, досліджувати, творити, впевнено йти вперед без страху помилитися. Тому основою побудови освітнього процесу має бути напрям індивідуалізації, що враховує відмінні, специфічні особливості розвитку кожного індивіда. На жаль, досить часто простежується формування професійних стереотипів у вихователя та їх вплив на розвиток індивідуальності дітей дошкільного віку.

У 2020 р. Хмельницьким ОІППО проводився моніторинг стану надання освітніх послуг закладами дошкільної освіти. Хочеться запевнити, що проблеми, які були актуальними у той період, є ще більш актуальними сьогодні, враховуючи умови, в яких працюють вихователі ЗДО під час війни. Загальна кількість опитаних вихователів Хмельницької області – 176 осіб.

Більшість вихователів (43,8%) мають категорію «спеціаліст». 25,6% - другу категорію, 17% - першу категорію і лише 13,6% опитаних мають вищу категорію. Серед вихователів, які брали участь у дослідженні, за стажем роботи переважають вихователі, стаж яких складає від 10 до 20 років (31,3%), а також – понад 20 років (31,3%). 17% опитаних респондентів працюють від 1 до 5 років. 20, 5% - від 5 до 10 років. Можемо припустити, що рівень власних домагань вихователів, спрямованих на ріст їх професійної майстерності, розвиток творчої ініціативи, підвищення престижу й авторитету, на що вказує відповідна категорія, не є високим.

У 2016-2020 навчальних роках четверта частина вихователів не брали участь в жодному заході. 2 людини з опитаних 176 брали участь у регіональній науково-практичній конференції «Оновлення системи дошкільної освіти: нова якість, нові підходи». Троє вихователів відвідали науково-практичні конференції: «Підготовка педагогів до застосування інноваційних технологій як особливого виду творчого розвитку»; «Від творчого педагога до творчої дитини». Четверо педагогів відвідали

авторський семінар Н.В.Гавриш за темою "Технології вітагенного навчання в роботі з дітьми дошкільного віку". Дві людини відвідали тренінг за темою "Формування медіаінформаційної компетентності учасників освітнього процесу закладу дошкільної освіти". Один вихователь – тренінг "Теорія і методика освіти для сталого розвитку для працівників закладів дошкільної освіти" в рамках міжнародного проекту: "Освіта для сталого розвитку в дії". Одна вихователь прослухала вебінар на тему "Проблеми включення дітей з особливими потребами до соціального життя та освітнього простору". Одна – тренінг "Профілактика емоційного вигорання". Переважна більшість вихователів відвідують регіональні семінари, засідання творчих груп, круглі столи і методичні об'єднання. Дані результати підтверджують наше припущення.

Основною проблемою сучасного вихователя є недостатнє фінансування (75%). 52,8% опитаних говорять про недостатнє навчально-методичне забезпечення. 17% стверджують про недостатню фахову підготовку до запровадження інноваційних програм чи методик. 1,7% респондентів не влаштовує мікроклімат в колективі. Недостатнє фінансування закладів дошкільної освіти також є однією із причин, які негативно впливають на формування професійного Я-образу вихователя. Професійна орієнтація на сучасність перетворюється на консервативну, що дуже впливає на мотивацію.

Підвищення зарплати є основним чинником, що сприяє підвищенню продуктивності праці вихователя (71%). 60,2% педагогів вважають, що потрібно забезпечити ЗДО необхідними методичними матеріалами. 56,8% опитаних потребують проведення навчальних семінарів та тренінгів. Лише для 37,5% вихователів чинником, який міг би сприяти підвищенню продуктивності праці, є зменшення кількості дітей в групі. Ці результати вказують на адекватну самооцінку та рівень розвитку самоповаги вихователів ЗДО. Молоді педагоги відмовляються працювати, бо їх не влаштовує розмір заробітної плати. Позиція адекватна і зрозуміла. Але це суттєва проблема суспільства, яка не вирішується досить довгий проміжок часу. І це один із найсуттєвіших чинників, що негативно впливає на формування професійного Я-образу вихователя, на самооцінку і самоповагу.

Самооцінка є одним з найважливіших показників професійної успішності, бо тільки за умови адекватної самооцінки спеціаліст може результативно працювати, розвиватися, удосконалюватися. Від здатності вихователя до самоаналізу й самооцінки діяльності залежить ріст його педагогічної майстерності, ставлення до критики на свою адресу, вимогливість у своїй роботі.

Професійна самооцінка сучасного педагога – це здатність особистості адекватно оцінювати результати своєї діяльності і способи її здійснення відповідно до існуючих стандартів. Важливим критерієм адекватності самооцінки може бути порівняння цієї самооцінки з думкою оточуючих щодо професійної діяльності цього педагога. Вихователі, які мають завищену самооцінку, переоцінюють свої професійні можливості. Вважаючи, що працюють на найвищому рівні, такі педагоги перестають працювати над собою, не займаються саморозвитком, не проводять моніторинг власної професійної діяльності, не схильні до рефлексії власної професійної діяльності. Але вони вразливі і легко виходять з себе, коли їх критикують, навіть якщо критика незначна. Низька професійна самооцінка педагога є серйозною перешкодою до узагальнення та популяризації власного педагогічного досвіду. Вона проявляється у невпевненості не тільки під час публічних виступів, але й у повсякденній роботі. Робота такого вихователя не може бути результативною. Педагог з низькою самооцінкою переживає почуття незахищеності, негативно сприймає оточуючих через призму своїх стресів, тривог, звертається до авторитарного стилю як засобу психологічного самозахисту. Така самооцінка призводить до деструктивної активності педагога (самоствердження за рахунок інших і т. п.).

Професійна самосвідомість на поведінковому рівні виявляється у вигляді професійної майстерності як цілісного утворення, що формується під впливом

внутрішніх (самоактуалізація, самопізнання, саморегуляція, саморозуміння) і зовнішніх (професійне навчання, соціум, його вимоги, мораль тощо) умов, внаслідок чого змінюється «Я–концепція». Через професійну самосвідомість як особливий феномен людської психіки здійснюється саморегуляція особистістю своїх дій у професійній сфері на основі пізнання професійних вимог, своїх професійних можливостей і емоційного ставлення до себе як до суб'єкта професійної діяльності. Змінена «Я–концепція», своєю чергою, теж впливає на професійну майстерність [2]. Ш. Амонашвілі, І. Волкова, А. Захаренко, Є. Ільїн, С. Лисенкова, В. Шаталов висвітлюють важливе значення умінь фахової саморегуляції педагога (самоорганізації, самооцінки й самоаналізу). На думку Н. Сазонова, М.Третьякова, М. Хащанської, С. Хохлова, В. Чайки, О. Чебикіна, С.Шиловської, низький рівень саморегуляції – негативні емоційні стани педагогів, відсутність прояву емоцій та почуттів знижують ефективність освітнього процесу; підвищують конфліктність у спілкуванні з дітьми та колегами; сприяють виникненню та закріпленню в структурі особистості негативних якостей, підривають здоров'я; зумовлюють високу ситуативну напруженість, агресивний самозахист та слабку соціальну адаптацію учнів; знижують рівень творчої активності. Педагоги із високим рівнем саморегуляції активно застосовують інноваційні методи навчання, що сприяє творчому підходу до роботи; можуть без особливих зусиль налаштувати дітей на позитивну взаємодію, необхідну роботу, формують у них почуття психологічної захищеності та безпеки; забезпечують досягнення високої продуктивності педагогічної діяльності. Фахова діяльність педагога потребує особливого самоуправління, прийняття оптимальних професійних рішень, а, головне, – дає можливість фахівцю внутрішньо розвиватися, займатися самопізнанням і гармонізувати стосунки з людьми. Для цього необхідні навички моральної, емоційної, інтелектуальної та фізичної саморегуляції, опора на власний досвід. Тут доцільно говорити про професійну особистісну саморегуляцію вихователя.

Отже, яким має бути сучасний вихователь закладу дошкільної освіти? Це кваліфікований фахівець, професійна діяльність якого спрямована на навчання, виховання і розвиток унікальної, неповторної особистості дитини. Це висока когнітивна складність і диференційованість, професійно-рольова ідентифікація (Я-хороший вихователь), наявність особистісних компонентів поваги і любові до дітей, внутрішня цілісність та узгодженість між модальностями «Я-образу», загальна позитивна думка про себе, відносна стійкість і стабільність уявлень про себе, як педагога. Важливо дотримуватися високих стандартів етики та професійної моралі у взаємодії з дітьми, батьками та колегами.

Список використаних джерел та літератури

1. Бестужев-Лада І. В. Попереду ХХІ століття: перспективи, прогнози, футурологи. Антологія сучасної класичної прогностики 1952-1999 рр. / І. В. Бестужев-Лада. - М.: Academia, 2000.
2. Галян І.М. Формування професійної самосвідомості молодого педагога як умова його професіоналізації. Науковий вісник. 2009. № 1. С. 101-112.
3. Деркач А.А. Акмеологические основы развития профессионала / А.А. Деркач. – М.: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: НПО «Модек», 2004. – 752с.
4. Джемс У. Психология / Под. ред. Л.А.Петровской. - М.: Педагогика, 1991.— 368 с.
5. Жигайло Н. І. Соціальна педагогіка : навчальний посібник / Н. І. Жигайло. – Львів : «Новий Світ-2000», 2007. – 256 с.
6. Каламаж Р. В. Я–концепція як складова професійної самосвідомості юристів / Р. В. Каламаж // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». – Острог, 2006. – Вип. 7, С. 156–164.

7. Онуфрієва Л. А. Теоретико-методологічні аспекти розвитку особистості професіонала у дослідженнях вітчизняних і зарубіжних науковців : кол. моногр. / Л. А. Онуфрієва // Edukacja, wychowanie, praca socjalna (ukrainsko-polskie refl eksje teoretyczne) / [Redakcja naukowa: Beata A. Zieba, Marek Paluch, Ludmila Melnyk]. – Rzeszow, 2013. – S. 61-69.

8. «Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти»» від 19.10.2021 № 755-21

9. Столин В. В. Самосознание личности / В. В. Столин. – М. : Изд-во МГУ, 1983. – 286 с.

10. Rogers C.R. On becoming a person: A therapist view of psychotherapy / C.R. Rogers. — Boston: Houghton Mifflin, 1961. — p. 35.

Сас Ірина,
директор
ЗДО №34 «Тополька»
Хмельницька МТГ

Інноваційний підхід до системи роботи закладу дошкільної освіти зі зміцнення психофізичного здоров'я дошкільнят.

Анотація: у статті розкривається питання роботи закладу в інноваційному форматі щодо зміцнення психофізичного здоров'я дошкільнят, розглянуто ключові завдання щодо організації роботи в даному напрямку та запропоновано ефективні методи та прийоми для вирішення цих завдань. Розглянуто досвід роботи закладу та його працівників та надано методичні рекомендації щодо впровадження.

Ключові слова: «здоров'я», «фізично здорова дитина», «система роботи по зміцненню психофізичного здоров'я дошкільників», «оздоровчі заходи», «за гартувальні процедури», «нетрадиційні методи», «специфічна профілактика».

Турбота про здоров'я – це найважливіша праця вихователя
(В.О.Сухомлинський)

У Статуті Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) записано: "Здоров'я - це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб або фізичних вад".

Конституцією України визначено, що найвищою соціальною цінністю у нашій державі є людина, її життя і здоров'я. У Законі України "Про дошкільну освіту" окреслені обов'язки держави щодо піклування про збереження та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку, забезпечення їхнього психічного та фізичного розвитку.

Виконуючи рішення державних документів, заклад систематично працює над удосконаленням шляхів організації педагогічного процесу, визначенням ефективних методів та прийомів роботи з дітьми та батьками, щодо зміцнення психофізичного здоров'я дошкільнят ставлячи перед собою такі завдання :

- вивчення досягнень науки та передового педагогічного досвіду;
- апробація нових наукових розробок, варіативних програм, впровадження їх у практику роботи;
- розроблення та втілення нових організаційно-педагогічних нетрадиційних форм, методів виховання та навчання дошкільників (з урахуванням побажань батьків);
- організація раціонального предметного середовища для різних форм, видів рухової активності, створення сприятливих умов для позитивних емоційних та морально-вольових проявів дітей;

- залучення батьків до активної участі в навчально-оздоровчій роботі;
- розвиток психофізичного потенціалу дитини, підвищення її емоційного тону;
- виховання інтересу до активної рухової діяльності;
- формування системи валеологічних знань, основ екологічної освіти.

Фізично здорова дитина - це здорова психіка, здорова духовність і достатній обсяг набутих із досвідом знань. Оздоровче спрямування освітнього процесу та профілактичні заходи складають зміст роботи [1].

Вимоги сучасності потребують переорієнтації змісту виховання підростаючого покоління. Для того, щоб навчити дитину жити, успішно діяти у світі, самовизначитись у ньому, необхідно сформувати у неї ціннісне ставлення до себе, свого образу «Я», одним із компонентів якого є «Я – здоровий».

Вирішення питання збереження і зміцнення здоров'я дитини, забезпечення фізичного і психічного благополуччя – одне з головних завдань нашого дошкільного закладу.

Великий педагог Василь Сухомлинський говорив: «Я не боюся ще й ще раз повторити: турбота про здоров'я – це найважливіша праця вихователя. Від життєрадісності, бадьорості дітей залежить їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра в свої сили...» [2].

У дитячому садочку склалася система роботи по зміцненню психофізичного здоров'я дошкільників.

Формування у дошкільників свідомого ставлення до власного здоров'я здійснюється у різних формах активності (руховій, пізнавальній, мовленнєвій); видах діяльності (грі, спілкуванні, предметно-практичній, навчанні); сферах життєдіяльності («Природа», «Культура», «Люди», «Я Сам»).

Педагогічний колектив багато уваги приділяє створенню предметно-ігрового середовища. В дошкільному закладі раціонально оснащені спортивна зала з нестандартним обладнанням, спортивні куточки в групах, ігрові та спортивний майданчики. Це дає змогу активізувати дитячу рухову діяльність (організовану педагогами та самостійну), яка сприяє зміцненню здоров'я.

Ранкова гімнастика - обов'язкова складова організації життєдіяльності дітей. Для посилення позитивних емоцій, оздоровчого ефекту використовуються елементи дихальної гімнастики, коригувальні вправи; зі старшими дошкільниками – елементи аеробіки.

Вихователі підтримують у дітей бажання придумувати власні вправи та виконувати їх разом.

Заняття, які проводимо - це завжди задоволення для дітей. Зміст та тематика занять підібрані з урахуванням принципів інтеграції різноманітних видів рухової та пізнавальної діяльності.

Використання нетрадиційного інвентарю дозволяє максимально підвищити рівень рухової активності дітей, а ігрові методи підвищують інтерес, довірливу увагу, допомагають виконувати рухи у цікавій та доступній формі.

Педагог проводить сюжетні заняття з елементами психогімнастики, ігрові заняття – з використанням нетрадиційних методів оздоровлення, аеробіки та системи Миколи Єфименка

Особлива увага приділяється організації фізкультурно-оздоровчої роботи на прогулянках. Вона включає: заняття з фізкультури, оздоровчий біг, спортивно-оздоровчу ходьбу, рухливі та спортивні ігри, самостійну рухову діяльність, міні-туристичні походи.

Динамічні перерви, фізкультхвилинки, дихальна та стимулювальна гімнастика протягом дня дають змогу зменшити втомлюваність дітей, відновити працездатність для подальшої успішної роботи.

Гімнастика пробудження проводиться у театральній формі, структура якої базується на авторській системі М.Єфименка, поєднується з повітряними

загартувальними процедурами, рефлексотерапією на «доріжці здоров'я» в груповій кімнаті. «Гімнастика після денного сну» корисна тим, що сприяє активізації життєвого та емоційного тону дитини, полегшує її прокидання.

Значне місце відводиться загартуванню. Його оздоровчу спрямованість будемо з урахуванням об'єктивних можливостей дошкільного закладу та режиму дня. Природні методи загартування (повітряні ванни, полегшений одяг, умивання, обливання прохолодною водою рук до ліктів, сухе обтирання рукавичкою), які проходять систематично, результативні, бо доступні кожній дитині, проводяться незалежно від стану здоров'я, не вимагають фізичних та часових зусиль дітей і дорослих.

Старших дошкільників привчаємо до самостійного виконання загартувальних процедур (миття рук до ліктів, обтирання тіла вологою рукавичкою, ходіння босоніж тощо), пропонуємо їх виконувати з членами родини.

Щомісяця в дошкільному закладі проводяться Дні здоров'я, дата та тематика яких визначені річним планом роботи. Кожна вікова група проводить цей день по-різному, але основне його завдання – формування стійкого інтересу до рухової активності, максимальне використання рухової діяльності дошкільників. Організуються рухливі ігри, естафети, змагання, заняття тренувального типу, спортивні свята та розваги. Також плануються пізнавальні заняття по формування здорового способу життя через пізнання особистого «Я».

Активна рухова діяльність усіх дітей, забезпечення участі кожного із них, чергування різних ступенів навантаження, створення піднесеного настрою [3].

Спільними зусиллями медичного працівника та педагогів в садочку здійснюється медико-педагогічний контроль за фізичним вихованням дошкільників. Під контролем медичної сестри в кожній віковій групі ведуться листки здоров'я. А за рекомендаціями лікаря проводиться фізкультурно-оздоровча робота з дітьми, які часто хворіють і потребують особливої уваги з боку дорослих. Систематично проводиться коригувальна робота з групою дітей задля корекції порушень та профілактики плоскостопості і формування правильної постави. Така робота допомагає у зміцненні здоров'я кожної дитини.

Для формування компетентності дітей у сфері психічного здоров'я створюється атмосфера шанобливого ставлення до людини, яка вміє підтримувати на належному рівні власне здоров'я, а також піклується про здоров'я інших. Організована в групі куточок релаксації, домашньої іграшки. Психолог шляхом використання елементів казкотерапії, арт-терапії, пісочної терапії та психогімнастики впливає на емоційний стан та психічне здоров'я малюків. Так за допомогою казкотерапії діти засвоюють необхідні моделі поведінки, вчать реагувати на життєві ситуації, підвищують рівень знань про себе й оточуючих. Через казки психолог та педагоги виховують моральні почуття, впливають на уявлення маленької особистості, спрямовують розвиток бажань та вчинків малюка.

Завдяки використанню елементів пісочної терапії дошкільники розкривають свій творчий потенціал. Так, розігруючи різні сюжети відомих казок у пісочниці, вони вирішують свої проблеми, позбавляються комплексів, страхів та переживань [4].

Також використовуємо в роботі з дітьми один з таких методів арт-терапії, як малювання пальцями. Такий вид роботи розкриває у них творчі можливості, зникають негативні емоції. Вони невербальним шляхом, через фарбу, передають інформацію про свій емоційний стан.

Для зміцнення психічного здоров'я проводяться заняття з психогімнастики. В процесі занять використовуються різні види ігор, елементи театралізованої діяльності, музика, мовні установки, вправи на розслаблення та напруження м'язів усіх частин тіла.

З успіхом використовуються пальчикові вправи, «мудри» для зміцнення здоров'я, підвищення захисних сил дитячого організму, покращення роботи різних

фізіологічних систем. Вони допомагають зняти нервову перенапругу, зосередитись на розумовій праці.

Пріоритетом у роботі є співпраця з родинами. Залучаємо батьків до активної участі в навчально-оздоровчій роботі:

- щоденна взаємодія-обмін інформацією між батьками та педагогами про фізичний розвиток дитини;
- участь у спортивних святах, розвагах, тренінгах;
- оформлення фотовиставок, тематичних стендів, папок.

Комплекс оздоровчих заходів закладу дошкільної освіти складається з охорони психічного здоров'я фізичного виховання, загартовувальних процедур, специфічної профілактики та нетрадиційних методів роботи та ін. [5].

До охорони психічного здоров'я відносимо: створення сприятливого мікроклімату в групах, екскурсії в природу, вправи на релаксацію, психогімнастика, аутотренінг, емпатія.

Фізичне виховання включає в себе: ранкову гімнастику, фізкультхвилинки та фізкультпаузи, фізкультурні заняття, ЛФК, фізкомплекси на прогулянці, рухливі ігри, самостійну рухову діяльність протягом дня, піші переходи, дні здоров'я, спортивні свята, гімнастику пробудження та ін.

Загартовувальні процедури: ходьба по сольовій доріжці, контрастне обливання стоп, вологе обтирання, полоскання рота, умивання прохолодною водою, повітряні та сонячні ванни, прогулянка за будь-якої погоди та ін.

Специфічна профілактика: квартирування приміщень, профілактика захворювання на грип з використанням часнику, коригувальні доріжки для профілактики плоскостопості, масаж ніг, спини із застосуванням масажерів та ін.

Нетрадиційні методи: дихальна гімнастика, гімнастика для очей, точковий масаж та ін.

Оздоровлення дітей, які відвідують наш заклад – одне з найголовніших завдань, яке ставиться перед медичними та педагогічними працівниками. З цією метою здійснюється комплекс різноманітних медико-педагогічних заходів, спрямованих на створення належних умов для організації повноцінного відпочинку та оздоровлення дітей. В системі роботи закладу дошкільної освіти використовуються як традиційні методи оздоровлення, так і нетрадиційні.

Для дітей, які вперше приходять в заклад, починаємо оздоровлюючі заходи з найпростіших та найдоступніших по своїй природі, поступово ускладнюючи, обов'язково враховуючи принципи системності та індивідуальності. Починаємо з вправ на дихання, підбираючи як традиційні, так і нетрадиційні. Вправи на дихання обов'язково включаються в комплекси ранкової гімнастики та гімнастики після денного сну, а також під час занять з фізкультури.

Під час спалахів вірусних захворювань верхніх дихальних шляхів та епідемії грипу застосовуємо крапковий масаж. Дітям молодшого віку масаж роблять дорослі, а старших дітей навчаємо самомасажу. Кінчиками вказівних пальців натискаємо до появи незначного болю, потім робимо 9 обертальних рухів по годинниковій стрілці та 9 – проти. Тривалість кожної процедури – 4-5 сек. Симетричні точки масажуємо обома руками.

В старших групах під час пауз між заняттями проводимо гімнастику для очей, а з молодшими дітьми ця гімнастика організовується як розвага під час прогулянки. Вихователі пропонують дітям подивитись вдалину (на верхівки дерев – перевести погляд на власні руки, або, якщо це в приміщенні, - на точку на склі). Також діти роблять рухи очима: вліво, вправо, вгору, вниз, на кінчик носа, кругові рухи. Такі вправи зміцнюють м'язи очей, покращують зір. Очі відпочивають, знімається втома.

Також між заняттями часом виконується гімнастика для пальців, щоб пальчики дітей відпочивали. Для зацікавленості дітей особливо практикують різні лічилки, віршики.

В групі включають до занять на свіжому повітрі лікування голосними – протяжне вимовляння (співання) дітьми голосних звуків. Дітям подобаються такі вправи і таким чином вони тренують голосові зв'язки. Також діти люблять ігри-медитації. Діти сідають в коло, заплющують очі і уявляють шум моря, спів птахів, шум вітру. Такі ігри заспокоюють нервову систему дітей.

Під час музичних занять, а також в паузах між заняттями, в групах діти оздоровлюються за допомогою музикотерапії, малята прослуховують класичну музику перед заняттями з математики, розвитку мови. Це допомагає їм налаштуватись на роботу. Діти слухають перед сном заспокійливу музику, колискові. Це допомагає їм швидше заснути. Під час розваг пропонують послухати ритмічну, танцювальну музику. Під неї дітям подобається танцювати, рухатись [6].

Всі форми та методи оздоровлення, які ми застосовуємо, викликають у дітей позитивні емоції, добре впливають на фізичний стан, покращують показники здоров'я.

Список використаних джерел та літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція)/ журнал Вихователь-методист дошкільного закладу, К.2021
2. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості. Вибрані твори: У 5т. —К.: Рад. шк., 1977.
3. Вільчковський Е.С. Форми фізичного виховання дітей у дошкільному закладі. —К., 2001
4. Інновації в дошкільній освіті. Програми, технології, проекти, ідеї, досвід: (посібник на допомогу дошкільним працівникам)/ авт.-упор.: Л.В.Калуська, М.В.Опрощенко. — Тернопіль: Мандрівець, 2010.-376с.
5. Дошкільне тіловиховання. Вплив рухової активності на здоров'я дитини дошкільного віку. / Авт.-упор.: Л.В.Калуська, З.В.Калуський, М.М.Гуменюк — Тернопіль:Мандрівець, 2008.- 184с.
6. Лохвицька Л.В., Андрющенко Т.К. Дошкільникам про основи здоров'я: Навч.-метод. посіб. — Тернопіль: Мандрівець, 2007. —176с.

Свередюк Наталія,
асистент вихователя
закладу дошкільної освіти №2
«Сонечко»
м,Шепетівка

Освіта дітей з особливими освітніми потребами у воєнний та повоєнний час. Забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії дошкільника

Анотація: Метою даної статті є ознайомлення читачів з освітою дітей з особливими освітніми потребами у воєнний та повоєнний час, з необхідністю реалізації індивідуальної освітньої траєкторії дитини з порушеннями інтелектуального розвитку в умовах інклюзивного навчання. А також, визначення практичних кроків щодо розроблення індивідуальної програми розвитку.

Ключові слова: інклюзивна освіта, : індивідуальна освітня траєкторія, діти з особливими освітніми потребами, інклюзивна освіта, ІПР, воєнний та повоєнний час.

Нові реалії життя викликають страх і тривогу у всіх дітей, у тому числі в дітей з особливими освітніми потребами, при сигналах повітряної тривоги та вибухах емоційно-психічний стан дітей стає нестабільним. Під час сигналів повітряної тривоги

діти втрачають своє базове відчуття безпеки, у свою чергу це суттєво впливає на їхній настрій, емоційний стан, здатність навчатися та взаємодіяти з іншими.

Натомість керований щоденний розпорядок дня, ті самі звички, ритуали та зрозумілий розклад дають дітям з особливими освітніми потребами, відчуття безпеки. Для таких дітей особливо важлива стабільність тому внаслідок війни діти потребують більш дбайливого ставлення.

Хочу з вами поділитися власним досвідом забезпечення індивідуальної траєкторії дитини з ООП. Що ж таке індивідуальна освітня траєкторія?

Індивідуальна освітня траєкторія - персональний шлях реалізації і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем видів освіти, до особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей ритму і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план.

Давайте розглянемо алгоритм індивідуальної освітньої траєкторії дитини з ООП:

- навчальний план та програми,
- адаптація/модифікація індивідуальної програми розвитку,
- адаптація/модифікація навчальних матеріалів.
- перелік додаткових корекційно-розвивальних послуг.

Індивідуальна програма розвитку містить 15 пунктів, які відносяться до таких основних розділів:

- Загальні відомості про дитину.
- Актуальний рівень розвитку (визначається через застосування методів обстеження та оцінювання дитини з ООП, наприклад: портфолію, проміжний моніторинг, бесіди, опитування або анкетування батьків дитини).

- Визначення навчальних цілей (пріоритетність та функціональність цілей, короткострокові та довгострокові, для визначення цілей варто використовувати систему SMART (аббревіатура від англ. слів):

Specific – конкретні.

Measurable – вимірювані.

Achievable – досяжні.

Result-oriented – орієнтовані на результат.

Time-related – визначені в часі.

Індивідуальна навчальна програма та навчальний план:

- **Індивідуальний навчальний план** визначає перелік освітніх напрямів, послідовність їх вивчення, кількість годин, що відводяться на вивчення кожного освітнього напрямку, і тижневу кількість годин;

- **Індивідуальна навчальна програма** розробляється для тих дітей, які потребують певних адаптацій та/або модифікацій через особливості сприймання інформації чи засвоєння навчального матеріалу.

Адаптація — це зміна умов виконання завдання, а саме **адаптація** — **змінює характер подання навчального матеріалу, але не змінює зміст або концептуальну складність навчального завдання.**

Модифікації змінюють зміст або понятійну складність навчального завдання. Тобто змінюють зміст навчання: дитина вивчає не те, що вивчають усі діти в групі. Використовуються при роботі з дітьми, які мають значні когнітивні порушення. Інколи, діти можуть потребувати модифікованих програми (за якою працює ЗДО) у нашому випадку програми розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» тільки з окремих освітніх напрямів.

Хочемо зазначити, що адаптації та модифікації можуть стосуватися не тільки освітньої програми, а й оточуючого освітнього середовища. Давайте розглянемо які ж бувають види адаптацій:

- пристосування середовища (освітлення, шум);
- адаптація навчальних підходів (різний рівень складності, зміна часу на виконання, зміна темпу, чергування видів діяльності);
- адаптація матеріалів;
- адаптації форм та способів оцінювання.

Це все робиться з метою навчання та соціалізації дитини з ООП. Кожен з цих напрямів визначається індивідуально для конкретної дитини. В цьому і проявляється принцип індивідуалізації освітньо – виховного процесу.

Важливим аспектом в індивідуальній освітній траєкторії є комунікація педагога з дитиною, найкраще це можна проявити за допомогою гри. Адже за допомогою гри можна врахувати всі індивідуальні особливості дитини, вона допомагає розкрити потенціал та віднайти приховані таланти в кожній дитині. За допомогою гри дитина може розвивати мислення, дрібну моторику рук, увагу, пам'ять, а найголовніше може відчувати себе повноцінним членом соціуму. Адже у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами гра займає одне з найважливіших місць.

У грі немає джерела знань, що пізнається легко, діти граючись навчаються. Ігрові форми навчання, як жодна інша технологія, сприяють використанню різних способів мотивації. Наприклад, мотиви спілкування: діти, спільно вирішують завдання, беручи участь у грі, учаться спілкуватися, враховувати думку товариша. А спільні емоційні переживання під час гри сприяють зміцненню міжособистісних відносин.

До вашої уваги пропоную розглянути дидактичні та методичні принципи ігрової діяльності:

- доступність;
- новизна;
- поступове зростання складності;
- урахування індивідуальних та вікових особливостей дітей
- зв'язок ігрової діяльності з іншими формами роботи на занятті.

Які ж ми вирішуємо завдання під час гри? Вивчення нового матеріалу; повторення і закріплення вивченого; форсування умінь та навичок і саме головне використання вмінь та навичок на практиці.

Цілі які досягаємо під час ігрової діяльності:

- Виховні (виховання самостійності, колективізму, відповідальності, волі, навичок співробітництва).
- Дидактичні (формування й застосування компетентностей , розширення кругозору тощо).
- Розвиваючі (розвиток пам'яті, мови, творчих здібностей).

Отже, індивідуальна освітня траєкторія є персональним шляхом реалізації особистісного потенціалу дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання, визначає вектор індивідуалізації його розвитку, дозволяє не тільки реалізувати індивідуальний підхід до кожної дитини, а й фіксувати, відстежувати і коригувати роботу щодо усунення порушень, сприяти корекції, розвивати життєві компетенції, здійснювати індивідуальне просування у сфері навчання і виховання.

Насамкінець зазначимо, що сьогодні внесло корективи в освітянське життя та незмінним лишилося те, що усі ми маємо працювати заради наших дітей. Тому, що саме діти є нашою надією на краще майбутнє. Наше завдання полягає в тому, щоб організувати безпечний освітній процес та підтримати дітей в цей непростий час. Саме тому, робота кожного наразі є надзвичайно важлива. Адже тільки у спільності і є наша перемога на освітянському фронті.

Список використаних джерел та літератури

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII (Стаття 19. Освіта осіб з ООП. Стаття 20. Інклюзивне навчання);
2. Основи інклюзивної освіти: [навч.-метод. посіб./за заг. ред. А. А. Колупаєвої]. – К. : «А.С.К.», 2012. – 308 с.
3. Постанова КМУ від 9 серпня 2017 року «Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах»;
4. Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами: методичний посібник / Укладачі Луценко І.В., Заєркова Н.В. під заг. ред. Софій Н. З. // – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 66 с.
5. Освіта в умовах воєнного стану.: сайт URL: <https://emergency.mon.gov.ua/>.
6. Підтримка освіти і науки України під час війни.: сайт URL: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/diyalnist/mizhnarodna-dilnist/pidtrimka-osviti-i-nauki-ukrayinipid-chas-vijni>.
7. Освіта України в умовах воєнного стану інформаційно-аналітичний збірник (Сергій Шкарлет (загальна редакція), Андрій Вітренко, Віра Рогова та інші.): сайт URL https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/education-of-ukraine_2022.pdf

Севастьянова Інна,
вихователь
Дунаєвецький ЗДО №4 «Теремок»
Дунаєвецька ОТГ

Сенсорний розвиток дітей раннього віку засобом розвивальної дошки "Бізіборд"

Анотація: статтю присвячено питанню «що таке бізіборд?» та його значення для раннього розвитку дітей, формуванню основ сенсорно-пізнавальної компетентності дітей раннього віку у закладах дошкільної освіти.

Ключові слова: базовий компонент, компетентності, інновації, бізіборд, ігровий простір, сенсорне виховання

Базовий компонент дошкільної освіти, Коментар до Базового компонента, програми розвитку дітей дошкільного віку виокремлюють сенсорний розвиток як базову основу формування всіх ключових компетентностей дитини дошкільного віку. Сенсорний розвиток дитини – це розвиток сприйняття й формування уявлень про зовнішні властивості предметів: їхню форму, колір, величину, розташування у просторі, а також запах, смак тощо. Значення сенсорного виховання в ранньому та дошкільному віці важко переоцінити. Саме цей вік найбільш сприятливий для вдосконалення органів чуттів, накопичення уявлень про навколишній світ. Останнім часом розроблено багато методик виховання дітей, і одна з них належить Марії Монтесорі, педагогу з Італії, доктору медичних наук. Для неї набуття дитиною незалежності - це основна складова дорослішання, а також головна мета методу, який являє собою ланцюжок кроків, що приводять дитину до самообслуговування і функціональної незалежності [1].

Одним з ефективних засобів сенсорного виховання є бізіборд. Але що ж це таке?

Бізіборд (busy – зайнятий, board – дошка) – розвиваюча ігрова панель (дошка) з розвиваючими деталями, призначена для дітей від 7-8 місяців і до 3 років. Це ігрова

панель, найчастіше зроблена з дерева, на якій закріплені різні деталі, які допомагають малюку навчитись керувати своїми пальчиками та знайомлять його з навколишнім світом, з тими речами, які зустрічаються в побуті [3].

Головне завдання кожного бізіборда – організація найбільш безпечного ігрового процесу. Тому всі предмети повинні бути жорстко закріплені, але при цьому мали деяку свободу руху. Це необхідно для надання дитині можливості в повній мірі відчутти розміщений об'єкт. Особливо важливо, щоб всі предмети, які ви використовуєте не були з іржею та не мали гострих країв.

Деталі бізіборда знайомлять дитину з цілком дорослими речами: замки, блискавки, шпінгалети, меблева фурнітура, вилки і розетки, дверними або віконними петлями, шнурівки, вкладиші, шестерінки. Ми можемо не помічати, але предметів повсякденного користування так багато, що їх просто не можливо розмістити на одній дошці. Тому бізіборди прийнято розділяти на види:

- Односторонні;
- Двосторонні.

Односторонні – це бізіборди, що зроблені на плоскій дошці. Ззавичай ними можна гратись, закріпивши їх на стіні чи поклавши на підлогу. Вони бувають різних розмірів: малі, середні та великого розміру.

Саме великі бізіборди ідеально підходять для дитячих садків та ігрових кімнат, оскільки вимагають великого простору. З ними можна гратися стоячи, а також цілою компанією. Є також дошки немов цілі декорації: захоплюючі тунелі, дверцята, величезні труби і шнурівки.

Обираючи дитині бізіборд потрібно:

1. Врахувати вік дитини. Розвиваюча дошка буде цікавою для дітей від 5 місяців до 7 років. Для найменших потрібно обирати цілісні предмети на дошці які не від'єднуються, та не є занадто дрібними. Старшим дітям до вподоби багатокомпонентні складні головоломки.

2. Дошка, куб чи стіл? Яку форму та вид обрати залежить від того де дошка буде розташована. Велика настінна дошка підійде для закладів сімейного дозвілля, малу дошку чи бізікуб можна брати з собою на ігрову площадку. Розвиваючий стіл стане чудовим доповненням дитячої площадки.

3. Безпека. Бізіборд це переважно виріб з дерева, тому важливо щоб дошка була відшліфована до гладкості, без загострень та скалок. Елементи теж мають бути надійно прикріплені. Фарби та клей для виготовлення бізіборда має бути лише якісним і не шкідливим для малечі. Звертайте увагу на маркування.

Бізіборд збагачує сенсорний досвід, розширює кругозір дитини. Дитина:

- отримує повну свободу тактильного сприйняття);
- розвивається дрібна моторика (формується здатність брати дрібні предмети, стискати із пальцями, утримувати в руці - таким чином малюк готує руку до письма);
- удосконалюється координація рухів (маля вчиться утримувати об'єкт у полі зору, узгоджує роботу рук і очей);
- розвивається інтелект та тренуються операції мислення (дитина вчиться прогнозувати результат своїх дій, порівнювати, узагальнювати, аналізувати, робити висновки, освоює алгоритм дій).
- покращуються пізнавальні процеси (тренується кольоро- і звукосприйняття, а також опановуються навички поведження з реальними аналогами предметів побуту).
- виховуються терпіння і самостійність (маленькі діти не здатні довго утримувати увагу на одному предметі, а бізіборд дає можливість виконувати і планувати безліч дій) [2].

Використовуючи у роботі бізіборд, діти :

- засвоюють основні математичні поняття та дії (класифікація, серіація, оперування з множинами, орієнтація у просторі та часі, порівняння за розмірами, формою, кольором);
- формують вміння знаходити різні варіанти розв'язання інтелектуальних завдань;
- розвивають мовлення та вміння висловлювати свою думку;
- вчаться творчому розповіданню;
- формують життєву компетентність;
- упорядковують уявлення про навколишній світ, встановлюють зв'язки між предметами і явищами.

Отже, бізіборд – це не просто красива іграшка, яка знайомить дитину з цікавим, але таким складним дорослим світом, але й допомагає розвиватись і вдосконалювати навички, які їй знадобляться у самостійному житті.

Список використаних джерел та літератури

1. Малікова Ю. В. Сенсорне виховання у спадщині видатних педагогів минулого. Ю. В. Маліков. Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського : зб. наукових праць. – Одеса: ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2005. № 3-4. С. 151–153.

2. Журнал "Дошкільне виховання" Київ, Світич, 2018. - № 5-6. С. 26-27.

3. Бізіборд. Що це? Для чого він потрібен?

https://kirovograd.babyservice.ua/staty/navischo_potriben_bizibord.html

Сігінішина Ірина,
вихователь
заклад дошкільної освіти №55
"Намистинка"
Хмельницька МТГ

Особливості створення безпечного освітнього середовища як чинника формування ціннісних життєвих навичок у дітей дошкільного віку

У статті розкриваються основні напрями створення безпечного освітнього середовища в умовах закладу дошкільної освіти. Розкрито провідні чинники, які сприяють формуванню ціннісних життєвих навичок у дітей дошкільного віку. Окреслено напрями діяльності закладу дошкільної освіти, які визначають основні життєві цінності та передбачають провідні шляхи їх формування.

Ключові слова: формування ціннісних життєвих навичок, професійна компетентність педагога, безпечне освітнє середовище, основні напрями реалізації.

The article reveals the main directions of creating a safe educational environment in the conditions of a preschool education institution. The leading factors that contribute to the formation of valuable life skills in preschool children are revealed. The areas of activity of the preschool education institution are outlined, which determine the main life values and provide the leading ways of their formation.

Keywords: formation of valuable life skills, professional competence of the teacher, safe educational environment, main areas of implementation.

Сучасна система освіти зазнала величезних змін у плані організації освітнього процесу та особлива увага приділяється створенню безпечного освітнього середовища як чинника формування ціннісних життєвих навичок у дітей дошкільного віку. Завдання освітян робити все, аби сучасні діти могли здобувати освіту без страху і насилля, отримувати ціннісні життєві навички, які відповідають світу, що змінюється.

Насильство над дітьми – це глобальна проблема, яке стала очевидною лише протягом останніх двадцяти років. Насильство над дітьми ставить під загрозу глобальний розвиток людства. Коли діти стають свідками або жертвами емоційного, сексуального чи фізичного насилля, це завдає шкоди їх здоров'ю, добробуту та майбутньому. Проблема насильства стосується не лише окремих дітей або сімей, а є загрозою сталому розвитку суспільства в цілому.

Принцип запобігання та реагування насилля, жорстоке поводження та експлуатація дітей має бути ключовим у організації освітнього процесу закладів дошкільної освіти.

Сучасне освітнє середовище створює такі умови, де у кожного є можливість відшукати себе. Середовище в закладі дошкільної освіти – це місце, де зустрічаються та взаємодіють не лише вихователі та діти, де відбувається не лише процес навчання та виховання, цікаві зустрічі свята тощо.

Безпечне освітнє середовище впливає на формування у дітей позитивних і негативних ціннісних життєвих навичок. До позитивних, можемо віднести: довіру, доброзичливість, толерантність, а до негативних відносимо: агресивність, маніпуляцію тощо.

Сьогодні суспільство бажає бачити заклад дошкільної освіти не лише одним з освітніх ресурсів, а, скоріше, простором розвитку та співпраці як всередині, так і по відношенню до зовнішнього світу.

Сучасне освітнє середовище створює неповторне індивідуалізоване та персоналізоване враження, де у кожного є можливість відшукати себе. Середовище закладу дошкільної освіти – це місце, де зустрічаються та взаємодіють не лише діти, вихователі, навколишні мешканці та гості закладу дошкільної освіти, де відбуваються не лише заняття, ігри, цікаві зустрічі, свята та концерти, але й проводяться різноманітні семінари, конференції, майстер-класи, діють лабораторії у яких досліджуються провідні питання розвитку дошкільної освіти.

Вітчизняні та зарубіжні науковці й практики трактують освітнє середовище, як частину життєвого, соціального середовища людини, яка виявляється у сукупності усіх освітніх факторів, що безпосередньо або опосередковано впливають на особистість у процесах навчання, виховання та розвитку; є певним виховним простором, в якому здійснюється розвиток особистості [4, с. 154].

Дослідження особливостей створення освітнього середовища закладу дошкільної освіти були покладені в наукові праці як вітчизняних так і зарубіжних вчених. Провідними для нашого дослідження стали праці зарубіжних Дж. Гібсона, У. Мейса, Т. Менга, М. Турвей, В.А. Ясвіна та інших, так і вітчизняні Г.О. Балли, І.Д. Беха, Є.В. Бондаревської, С.Ю. Максимової, О.М. Пехоти, В.В. Рибалки, В.А. Семиченко, В.В. Серікова, С.О. Сисоевої та інших дослідників. Цікавим є підхід зарубіжного науковця В.А. Ясвіна, який вважає, що освітнє середовище – це характеристика життя всередині освітнього закладу, система впливів і умов формування особистості, а також система можливостей для розвитку особистості, які містяться у соціальному та просторово-предметному оточенні [8, с. 206].

Водночас у сучасних швидкозмінних умовах освітнє середовище закладу дошкільної освіти не є ізольованим від зовнішніх і внутрішніх факторів, їх впливу, які можуть мати як позитивний результат, так і містити загрози, небезпеки та ризики, які можуть сприяти деструктивним змінам у ньому. Для протидії таким змінам, необхідно, щоб освітнє середовище закладу дошкільної освіти було захищеним, безпечним.

Відсутність єдиного визначення поняття «безпека освітнього середовища» зумовлена існуванням різних підходів до розуміння його сутності. Йдеться і про психологічний, і про екологічний, і про інформаційний аспекти цього поняття.

Так, дослідники, які вивчають коло проблем, пов'язаних з питанням психологічної безпеки освітнього середовища, вважають, що психотравмуючі ситуації прямо чи опосередковано впливають на фізичне і психічне здоров'я особистості.

Зокрема, до психотравмуючих ситуацій освітньому процесі закладу дошкільної освіти можна віднести:

- конфлікти у стосунках вихователь – діти, діти – діти, діти – батьки тощо;
- проблема адаптації в освітньому середовищі;
- атмосфера конкуренції між однолітками;
- надмірна вимогливість педагогів тощо.

Якщо взяти до уваги екологічний аспект безпеки освітнього середовища, то тут варто звернути увагу на дослідження С. Совгіри, яка під екологічно безпечним освітнім середовищем розуміє «систему психолого-педагогічних умов, впливів і можливостей, які забезпечують захищеність особистості від негативного впливу екологічних факторів, що визначають оптимальність взаємодії зі світом природи» [8, с. 205].

Не менш важливим є й інформаційна частина безпеки освітнього середовища, яка, на думку Н. Кириленко, через застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освіті здійснюється масовий, глобальний вплив на особистість [2, с. 150]. Серед негативного впливу інформації на сучасне освітнє середовище закладу дошкільної освіти авторка виокремлює: відсутність належних механізмів контролю якості інформації, доступної через сучасні телекомунікаційні технології, що породжує проникнення в освітній простір великого обсягу недостовірної інформації; неконтрольоване проникнення інформації сумнівного, агресивного змісту, яка може сприяти виникненню насильства, булінгу, кібербулінгу тощо.

Таким чином, безпечне освітнє середовище – це стан освітнього середовища, в якому: наявні безпечні умови навчання та праці, комфортна міжособистісна взаємодія, що сприяє емоційному благополуччю дітей, педагогів і батьків, відсутні будь-які прояви насильства та є достатні ресурси для їх запобігання, а також дотримано прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника освітнього процесу.

Кожне освітнє середовище закладу дошкільної освіти має безліч факторів, які безпосередньо впливають на особливості його створення. Дослідивши їх у науково-педагогічній літературі, вважаємо за доцільне виділити наступні:

1. Якість міжособистісних відносин – позитивні фактори (довіра, доброзичливість, схвалення, толерантність); негативні фактори (агресивність, конфліктність, ворожість, маніпулятивність).

2. Захищеність в освітньому середовищі – оцінка відсутності насильства у всіх його видах, формах для всіх учасників освітнього простору.

Найчастіше жертвами насильства стають певні категорії дітей. Зокрема, діти, які мають фізичні недоліки, особливості зовнішності та (або) поведінки, низький інтелект і труднощі в навчанні, страждають від хвороб, відчувають страх перед закладом дошкільної освіти, мають погані соціальні навички або не мають досвіду життя в колективі (так звані «домашні діти») тощо.

Для того, щоб унеможливити насильство та створити безпечне освітнє середовище в закладі дошкільної освіти, кожен учасник освітнього процесу повинен мати уявлення не тільки про те, що вважається насильством, але й про те, як мінімізувати ризики та небезпеки, і в результаті, створити умови для внутрішньої безпеки та безпеки референтного докільця. А це стає можливим лише завдяки спільній цілеспрямованій діяльності педагогів, дітей і батьків.

3. Комфортність в освітньому середовищі закладі дошкільної освіти – оцінка емоцій, почуттів та домінуючих переживань у процесі взаємодії дорослих і дітей в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти.

Нерозвиненість системи психологічної допомоги в освітній установі може призвести до неефективного психологічного супроводу дитини, а у педагогів – емоційного вигорання і, як наслідок, спричинити професійну деформацію, що і в першому і в другому випадку створить серйозну загрозу психічному здоров'ю особистості.

4. Задоволеність освітнім середовищем – задоволення базових потреб дитини у:

- допомозі та підтримці;
- збереженні та підвищенні її самооцінки;
- пізнанні та діяльності;
- розвитку здібностей і можливостей.

Основними характеристиками процесу взаємодії всіх учасників освітнього середовища є особистісно-довірливе спілкування, а його відсутність спричиняє досить негативні наслідки (емоційний дискомфорт, небажання висловлювати свою точку зору, думку, негативне ставлення до себе, втрата особистої гідності, небажання звертатися по допомогу, ігнорування особистих проблем і труднощів оточуючих дітей і дорослих, неухважність до прохань і пропозицій) [4, с. 82].

Аби створити якісне безпечне середовище в умовах закладу дошкільної освіти варто дотримуватися наступних принципів:

- принцип домінування життя людини як головної цінності, що визначає модель мінімальної (необхідної) безпеки, максимально усуває ризики, що загрожують життю як дітей, так і дорослих;

- принцип регіональної специфіки передбачає під час організації системи безпеки освітнього середовища закладу дошкільної освіти облік небезпек і можливих надзвичайних ситуацій конкретного регіону (міста, області, району);

- принцип комплексності оцінки небезпек (ризиків), що задає методику оцінки різних педагогічних (освітніх) ризиків (зовнішніх і внутрішніх) на основі комплексного, системно-синергетичного підходів;

- принцип міні-макса, що визначає досягнення максимального ефекту безпеки при наявності мінімуму ресурсного забезпечення;

- принцип максимальної ефективності управління системою заходів і створених педагогічних умов, спрямованих на забезпечення максимальної безпеки освітнього середовища і закладу дошкільної освіти, як соціального інституту в цілому [5, с. 32].

Робота над створенням освітнього середовища не припиняється з досягненням певного результату. Насамперед, це безперервний процес реагування на нові виклики життя, пошук нових можливостей, ресурсів, генерування нових ідей і правил. Водночас необхідно, щоб всі учасники цього процесу усвідомлювали спільну відповідальність, мали вміння, бажання та добру волю для такої співпраці.

Головним правилом для всіх дій працівників закладу дошкільної освіти є необхідність діяти в найкращих інтересах дитини. Кожний працівник повинен ставитися до дітей з повагою та враховувати їхні потреби. Використання працівником будь-якої форми насильства проти дитини є неприйнятним.

Для досягнення цього працівники закладу дошкільної освіти повинні діяти відповідно до чинного законодавства та внутрішніх правил закладу в межах своїх повноважень.

Оскільки цінності формуються з дитинства, вивчення цього феномена в дошкільному віці має надзвичайне значення і в особистісному, і загальнолюдському сенсі.

У Державному стандарті дошкільної освіти зазначено, що одним із основних завдань дошкільної галузі є надання пріоритету морально-етичному розвитку особистості, формуванню особистісних цінностей, системи ціннісних ставлень дошкільників до світу, тобто цінностей міжособистісної взаємодії як уміння узгоджувати особистісні інтереси з колективними.

Дошкільний вік – це період формування найважливіших функцій організму. У дітей відбувається засвоєння моральних норм, цінностей та знань, що в майбутньому дозволить їм почуватись повноцінними членами суспільства.

Цінність одночасно може бути і цінністю чогось і цінністю для когось. Основою її може бути об'єктивна реальність, а також продукти людської творчості та змісту

свідомості. Але цінність антропогенна, тому що виникає в процесі людської дії та осмислення, оцінки людиною суспільства, предметів культури або природи. Тому під час присвоєння дитиною цінностей важливим є розвиток її здібностей розрізняти, узагальнювати, зіставляти.

Ціннісні життєві навички – відносно стійка система цінностей, що виражається у здатності суб'єкта до цілісного переживання, усвідомлення явища або предмета, а також здійснення вибіркової оцінної діяльності.

Ціннісні життєві навички – це найважливіший структурний компонент особистості, який характеризує не лише засоби, за допомогою яких досягається мета, а й саму мету людської діяльності, життєву позицію, її основний зміст. Ціннісні життєві навички – це елементи внутрішньої структури особистості. Вони формуються та закріплюються її життєвим досвідом у процесі соціалізації.

Формування ціннісних життєвих навичок у дитини може відбуватися за допомогою таких засобів: через спілкування з дорослими та однолітками, у процесі читання та інсценування художніх творів, гри (дидактичної або сюжетно-рольової), трудової діяльності тощо. Насамперед йдеться про формування уявлень та розрізнення таких понять як добро і зло, правда і брехня, щедрість і жадібність тощо.

Ціннісні життєві навички виконують низку функцій: долучають дитину до норм суспільства, сприяють соціальній взаємодії з ним, а також забезпечують гармонію внутрішнього світу дитини та реалізацію її здібностей.

Тому соціально-культурно-моральний досвід з формування ціннісних життєвих навичок спирається на такі принципи:

- трансляція духовно-моральної спадщини від одного покоління до іншого: рідна мова, моральний приклад, шанобливе ставлення один до одного у родині, патріотизм, кодекс гідності, толерантність;

- трансляція культурних цінностей: виховання ціннісного ставлення до предметів матеріальної, духовної культури, довкілля, виховання здорового способу життя на прикладах фізичного вдосконалення, краси, добротності;

- трансляція етичних норм: поведінка в соціумі, участь в обрядово-культурних святах тощо.

Тлумачення процесу становлення ціннісних життєвих навичок як процесу, що розгортається у просторі і в часі, як процесу, що сам створює умови для свого наступного розвитку і служить у деякому роді причиною власного саморуху, підкреслює позицію вчених щодо ціннісних життєвих навичок як системоутворювального психологічного надбання, який виявляє свою регульовальну дію в системі життєдіяльності дитини.

Для успішного формування системи ціннісних життєвих навичок необхідна неабияка наполегливість та сміливість з боку як педагогів і батьків, так і самих дітей. Адже ціннісними життєвими навичками їх можна вважати лише за умови їх активного функціонування у житті. У процесі теоретичного аналізу практики існування ціннісних життєвих навичок дітей дошкільного віку освітяни мають можливість побачити результат професійного психолого-педагогічного впливу на розвиток дітей. Цей вплив на розвиток старшого дошкільника у період вікової кризи регуляції поведінки на сьомому році життя потребує врахування закономірностей розвитку таких важливих надбань ціннісно-смыслові сфери, котрі сприятимуть збереженню цілісності особистості дитини під час початку навчання у школі. Важливим є забезпечення наступності між дошкільною та початковою ланками освіти.

Органічною і життєво необхідною умовою для існування безпечного освітнього середовища, як переконливо довели результати дослідження, є особистісно орієнтована модель взаємодії педагогів і дітей. В основу її покладено сформульовані Н.В.Гавриш принципи [3].

Принцип діалогічного навчання. Своє вираження він знаходить у тому, що зміст навчання (знання, конкретні навички і вміння, що засвоюють діти на заняттях та поза

них) не дається тільки в готовому вигляді, як істина, що не потребує доказів і приймається, засвоюється без сумніву. В діалогічному навчанні дитина перебуває в такому ж активному пошуковому стані, як і дорослий, який прагне допомогти дитині оволодіти не стільки знаннями, скільки способами самостійного отримання цих знань. Принцип діалогічного навчання передбачає інтерактивні стосунки в пошуку істини між дорослими і дітьми. Це пов'язує його з наступним принципом.

Принцип партнерства. Коротко його сутність можна сформулювати таким чином: «Не над дітьми, а разом з ними». Основне завдання сучасного вихователя – не навчати, але допомагати дітям навчатися самостійно і активно. Педагог і діти мусять бути партнерами. Якщо діти відчувають у вихователі партнера, а не відстороненого спостерігача їхніх власних зусиль, бачать, що дорослий щиро зацікавлений завданням, а не просто формально його виконує, вони теж заряджаються енергією пошуку, активніше і продуктивніше беруть участь у різних видах діяльності, творять.

Принцип радісного навчання. Дехто з педагогів неправильно підходить до визначення сутності цього принципу як до вимоги надати пізнавальній діяльності розважального, веселого характеру. Усвідомлюючи величезну силу гумору, його роль у вихованні та розвитку дітей, ми вбачаємо своє завдання не тільки розвитку в дітей почуття гумору, в підтримці позитивної емоційної атмосфери у групі, але передусім у тому, щоб допомогти дітям відчути радість пізнання, відкриття, творення, пережити почуття інтелектуального, духовного задоволення від вдалого самостійного розв'язання складних мовленнєвих та розумових завдань. Дитина охоче займається тією діяльністю, в якій досягає успіху, це надихає її на нові перемоги. Вихователь повинен так організувати діяльність дітей з урахуванням індивідуальних можливостей кожного, щоб ця діяльність приносила їм задоволення

Реалізація *принципу активного включення кожного в навчальний процес* орієнтована на досягнення не стільки загального успіху, скільки на рухання вперед, активність і самостійність, ініціативу кожного в загальній справі, на створення умов для самоствердження, самореалізації особистості дитини. Коли педагог задовольняється загальним позитивним результатом, ігнорується той факт, що цей результат забезпечений активністю лише декількох дітей. Вважаємо, що ефективною є така організація, за якої кожній дитині в загальній справі знайдеться посильне завдання, від виконання якого залежатиме загальний успіх.

Важливим принципом роботи є *активне включення сім'ї в освітній процес* закладу дошкільної освіти, адже процес навчання і виховання, розпочатий в закладі дошкільної освіти, сім'я продовжуватиме здійснювати далі. Зацікавленість батьків значущою для дитини справою, включення в неї позитивно впливає на стосунки батьків і дітей, на процес розвитку дитини. Сім'я вчиться дбайливо і з повагою ставитися до процесу і продуктів дитячої творчості.

Отже, створення безпечного освітнього середовища в умовах закладу дошкільної освіти, в основі якого лежить особистісно орієнтована модель взаємодії суб'єктів освітнього процесу – це необхідна умова формування ціннісних життєвих навичок у дітей дошкільного віку, які сприятимуть формуванню компетентної особистості дошкільника та направлятимуть її на реалізацію основних завдань визначених Державним стандартом дошкільної освіти.

Список використаних джерел та літератури

1. Виховання духовності особистості: навчально-методичний посібник / за аг. Ред.. М.І. Боришевського. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 104 с.
2. Водолазська Т. В. Модель доброзичливого до дітей освітнього середовища. *ПостМетодика*, №5 (108), 2012. URL: <http://poippo.pl.ua/pm/pdf-1-f-w/PM108.pdf>
3. Гавриш Н.В. Розвиток мовленнєвої творчості в дошкільному віці. Донецьк: ТОВ «Лебідь», 2001. 218 с.

4. Дитина у сучасному соціопросторі : навч. посіб. / Т. О. Піроженко, С. О. Ладивір, І. М. Біла та ін.; за ред. Т. О. Піроженко; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. Київ ; Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 272 с.

5. Компас у світі ціннісних орієнтацій дошкільника : навчальний посібник / Т.О. Піроженко, С.О.Ладивір, Л.І. Соловйова та ін. К. : Видавничий дім «Слово», 2016. 56 с.; іл.

6. Крутій К. Л. Освітній простір дошкільного навчального закладу: монографія: у 2 ч. Ч. 1: «Концепції, проектування, технології створення». Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2009. 320 с.

7. Піроженко Т. О. Особистість дошкільника — перспективи розвитку: навчально-методичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 136 с.

8. Совгіра С.В., Гончаренко Г.Є. Проблеми екологічної безпеки як основи життєдіяльності особистості в освітньому середовищі. *IV Всеукраїнські наукові читання пам'яті Сергія Терещука: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Миколаїв, 23-24 квітня 2015 р.)*. Чорноморський державний університет імені Петра Могили; Миколаїв: ФОП Швець В.Д., 2015. С. 205–208.

Співаковська Оксана,

вихователь

закладу дошкільної освіти № 9 «Барвінок»

Шепетівської міської ради

Розвивальне середовище для дітей з ООП в інклюзивному просторі ЗДО

Анотація. В статті розкривається актуальність проблеми щодо створення в закладі дошкільної освіти інклюзивного розвивального середовища для дітей з особливими освітніми потребами. Розкрито зміст понять «інклюзивна освіта», «інклюзивне розвивальне середовище», «куточок усамітнення». Подано власний інтерактивний посібник «Двері, що навчають» з питання: «Потреба мовленнєвої активності у дітей з ООП». Запропоновано куточок усамітнення «Оазис розвантаження», який задовільнить потребу дитини побути на самоті для заспокоєння.

Abstract. The article reveals the relevance of the problem of creating an inclusive developmental environment for children with special educational needs in a preschool education institution. The meaning of the concepts "inclusive education", "inclusive developmental environment", "seclusion corner" is revealed. Our own interactive guide "Doors that teach" on the question: "The need for speech activity in children with ASD" has been submitted. A secluded corner "Oasis of Unloading" is offered, which will satisfy the child's need to be alone to calm down.

Ключові слова (key words): інклюзивна освіта (inclusive education), розвивальне середовище (development environment), діти з особливими освітніми потребами (children with special educational needs), інклюзивне освітнє середовище (inclusive educational environment), соціалізація дитини (socialization of the child).

Створити сприятливі умови для розвитку, виховання і навчання дітей — головне завдання дошкільної освіти, а коли йдеться про дітей з особливими освітніми потребами, то це завдання збільшується вдвічі. Тут впливає таке поняття, як інклюзивна освіта. **Інклюзивна освіта** – це спеціально організований та керований навчальний процес взаємодії педагога та дитини. У оновленому Базовому компоненті дошкільної освіти також велике місце займає такий напрям, як інклюзивне навчання. В документі йдеться про створення нових правил, які допоможуть не виокремлювати дітей з особливими освітніми потребами, а навпаки залучати їх до спільноти однолітків. Від того, в якій атмосфері перебувають діти з ООП, залежить їхній настрій, здоров'я, адаптація та соціалізація. Тому, ЗДО має створювати такі умови для дітей з

особливими освітніми потребами, які сприятимуть здобуттю освіти відповідного рівня підтримки.

Як показує практика роботи з дітьми з ООП, великий вплив на розвиток її особистості має розвивальне середовище. Правильно організоване розвивальне інклюзивне середовище сприяє соціалізації дитини, має вплив на всі аспекти її розвитку.

Однією з перших на проблему розвивального середовища звернула увагу М. Монтесорі. На її думку збагачене освітнє середовище передбачає єдність соціальних і природних засобів забезпечення повноцінної життєдіяльності дитини. Видатний педагог Ж.Ж. Руссо стверджував, що для того, щоб виховання було ефективним, необхідно для кожної особистості створювати особливе розвивальне середовище, яке б устанавлювало рівновагу між її реальними можливостями й природними потребами. Про розвивальне середовище писав і О. Запорожець. Він зазначав, що зміст розвивального середовища має задовольнити всі потреби розвитку дитини та її становлення. Педагог-новатор В.О. Сухомлинський наголошував на тому, що не може існувати виховання особистості поза колективом, як не може бути колективу без особистостей.

Я, як педагог-дошкільник інклюзивної групи чітко розумію, що створене в групі розвивальне середовище має бути таким, де всі діти незалежно від своїх освітніх потреб мають успішно брати участь у різних видах діяльності, приймати участь в ігровій діяльності, тобто стати невід'ємною частиною дитячого колективу. Але, бувають такі моменти, коли під час освітнього процесу дитина з ООП потребує побути на самоті, переосмислити свої дії, відпочити від спілкування з однолітками. Тоді, в поміч вихователю стане обладнаний куточок усамітнення, який задовільнить потребу дитини побути на самоті для заспокоєння, корисно провести свій час за допомогою розвиваючих ігор, вибраних за бажанням самої дитини.

Керуючись методичними рекомендаціями щодо організації освітнього процесу у дошкільному закладі, мною був створений куточок усамітнення в інклюзивному просторі групи: «Оазис розвантаження», який допомагає у роботі з дітьми з ООП.

Оазис розвантаження

Куточок усамітнення в інклюзивному просторі ЗДО

Опис: куточок усамітнення або осередок відпочинку «Оазис розвантаження» задовільнить потребу дитини з особливими освітніми потребами побути на самоті, переосмислити свої дії, відпочити від спілкування з однолітками. В куточку дитина зможе не лише усамітнитись, але й корисно провести свій час на самоті за допомогою розвивальних ігор, вибраних за бажанням самої дитини.

Використання. Очіма дитини чи дорослого куточок усамітнення «Оазис розвантаження» наминає безлюдний острів, на якому ніхто не грається. Проте, куточок наповнений ігровим матеріалом, який сприяє: розвитку сенсорики (пальма з кольорових кульок, килим смайлик, корзина з кольоровими метеликами різної величини, великий куб з отворами геометричних фігур, картки-навігатори, лизуни); дрібної моторики та тактильних відчуттів (скриня з морським піском та дрібними іграшками, пластилін звичайний та повітряний, фломастери та кольорові олівці, слайди, лизуни, іграшки анти стреси, сквіши, шнурівки); слухових рецепторів (музичні іграшки-інструменти, ліхтарик, сяючі іграшки з різним звучанням тощо).

Варіанти самостійних ігор в куточку усамітнення

Дидактична гра «Різнокольорові метелики»

Мета: розвивати дрібну моторику пальців рук, зорової уваги, пам'яті; формувати навички добирати предмети (метелики) за кольором.

Матеріал: різнокольорові метелики на липучках, пальма з різнокольорових м'ячиків.

Дидактична гра «Куб із запитаннями»

Мета: розвивати уваги, мислення; формувати вміння орієнтуватися в просторі за допомогою карток-навігаторів та проявляти винахідливість.

Матеріал: великий куб з отворами геометричних фігур, картки на яких зображені геометричні фігури та іграшки, які відповідають карткам- навігаторам.

Дидактична гра «Скриня скарбів»

Мета: розвивати дрібну моторику, сенсорику, уяву, фантазію; вчити набувати практичні навички та вміння.

Матеріал: скринька, пісок, дрібні іграшки.

Статистика свідчить, багато дітей з розладами аутистичного спектру мають проблеми з розвитку мовлення. Досить часто, такі діти легше сприймають зорову інформацію ніж завдання на слух. Тому, для підвищення мовленнєвої активності дітей, в своїй роботі впроваджую інноваційні освітні технології Г.Чепурного «Мнемотехніка» та «Стіни, стеля та підлога, які говорять». Об'єднавши ці технології в інтерактивний посібник

«Двері, що навчають» я досягла значних результатів у роботі, як з нормотиповими дітьми, так і дітьми з ООП. Постійне застосування посібника допомагає мені збагатити у дітей словниковий запас, навчити їх вибудовувати речення, складати розповіді та вирішувати питання соціалізації.

Двері, що навчають!

Інтерактивний посібник з елементами мнемотехніки

Опис посібника. Це зображення дерева, яке вирізане з самоклеючої плівки та наклеєне на двері в груповій кімнаті. До дерева додаються комплекти мнемодоріжок, мнемоквадрати, картки-навігатори на яких зображені об'єкти та явища природи, які вихователь змінює залежно від пори року.

Використання. Посібник можна використовувати під час індивідуальної роботи з дитиною з особливими освітніми потребами, так і з підгрупою дітей. Працюючи з підгрупою дітей, де поміж них є дитина з ООП, дозволяє педагогу формувати мовленнєву, пізнавальну компетентності дошкільнят та вирішити одне із завдань соціалізації - ставлення нормотипових дітей до дітей з особливими освітніми потребами.

Призначення: Інтерактивний посібник «Двері, що навчають» допомагає розвивати у дітей з особливими освітніми потребами мовленнєву активність, як у сумісній діяльності з дорослим, так і з підгрупою дітей, створювати умови для подолання мовленнєвих відхилень, що позначаються на формуванні процесів її розвитку, формувати соціальну компетентність тощо.

Варіанти використання посібника

Дидактична гра «Склади речення»

Мета: вчити складати речення про пори року з використанням прийомів мнемотехніки (мнемодоріжки).

Дидактична гра «Знайди картинку»

Мета: вчити підбирати картки до пори року за характерними ознаками, використовуючи картинки - навігатори.

розвитку, потребам та інтересам, забезпечує розвиток різних видів діяльності, вчить робити свідомий вибір, а найголовніше те, що всі діти незалежно від своїх освітніх потреб здатні підвищувати свою соціальну компетентність.

Список використаних джерел літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти), затверджений наказом Міністерства освіти і науки України № 33 від 21.01.2021. №33

2. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». 256 с.

3. Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу у 2023/2024 н. р. у закладах дошкільної освіти.

4. Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами у 2023/2024 навчальному році.

Страхонюк Оксана,
вихователь-методист ЗДО №9
Нетішинська МТГ

Технологія використання віртуальної дошки PADLET в роботі сучасного ЗДО

Анотація. У статті обґрунтовано проблему створення нових сучасних онлайн-ресурсів для роботи з педагогами та батьками. Стаття містить рекомендації, переваги та покрокове створення дошки Padlet для організації освітньої роботи з батьками та у методичній роботі вихователя-методиста.

Ключові слова. Сервіс Padlet, онлайн-дошка, електронна дошка, стіна.

Abstract. The article substantiates the problem of creating new modern online resources for working with teachers and parents. The article contains recommendations, advantages and step-by-step creation of a Padlet board for organizing educational work with parents and in the methodical work of a Methodist educator.

Key words: Padlet service, online board, electronic board, wall.

Сьогодні застосування інтерактивних засобів навчання увійшло в освітній процес сучасної дошкільної освіти. Одним із таких інструментів навчання є віртуальна інтерактивна дошка (онлайн-дошка, електронна дошка, стіна), за допомогою якої можна посилити зацікавленість й активність педагогів та батьків. Інтерактивні онлайн дошки або стіни з'явилися у 2006–2007 рр. і на даний час продовжують набувати популярності серед педагогів. Дані веб-сервіси надають можливість візуалізувати навчальний матеріал і репрезентувати його більш привабливо та зрозуміло. Також їх можна використовувати як інструмент для організації спільної діяльності вихователя-методиста та педагогів, педагогів та батьків.

Тому, розглянемо можливість віртуальної дошки Padlet для організації освітньої діяльності у сучасному ЗДО. Віртуальна інтерактивна дошка (електронна дошка, стіна, онлайн дошка) – це мережевий інструмент, призначений для поєднання зображень, документів, відео та аудіо в інтерактивний формат. На сьогодні у мережі Інтернет для створення онлайн дошок існують такі ресурси: Glogster (<http://edu.glogster.com/>), Dabbleboard (<http://dabbleboard.com/>), WikiWall (<http://wikiwall.ru/>), Twiddla (<http://www.twiddla.com/>), Scribblar (<http://www.scribblar.com/>), Padlet (<http://ru.padlet.com/>). Люди кожного дня використовують Інтернет для придбання споживчих товарів та читання свіжих новин. І найчастіше цього рівня

взаємодії цілком достатньо. Але Мережа, яка заснована на передачі тільки текстової інформації, не забезпечує належної взаємодії програм, особливо при пересиланні великого обсягу інформації. Тому потрібен більш дієвий спосіб кооперації додатків для поліпшення ефективності навчання і організації спільної роботи людей. І таким засобом є веб-сервіси. Передаючи великий обсяг даних більш ефективно ніж раніше, вони забезпечують зв'язок між додатками, які виконуються в будь-яких точках земної кулі. В результаті, між педагогами та батьками, вихователем –методистом та педагогами закладу встановлюється швидкий, зручний і продуктивний зв'язок, навіть якщо вони не перебувають в одній аудиторії. Веб-сервіс (англ. Web service) – програмна система, яка ідентифікується веб-адресою зі стандартизованими інтерфейсами. Веб Служби можуть взаємодіяти один з одним і зі сторонніми додатками за допомогою повідомлень, заснованих на певних протоколах. У побуті веб сервісами називають послуги, що надаються в Інтернеті.

Padlet – це зручний та простий у використанні веб-сервіс для зберігання, організації та спільної роботи з різним контентом (документи, матеріали). Дана віртуальна дошка безмежна у кількості створюваних сторінок, а також підтримує кирилицю. У закладах дошкільної освіти даний веб сервіс буде зручним інструментом при організації колективної діяльності. Так як Padlet – безкоштовний сервіс, користуватися ним може будь-хто бажаючий. Користуватись даним сервісом легко, а його можливостей для застосування більш ніж достатньо.

У зв'язку з адаптивним карантинном, воєнним станом, традиційний куточок для батьків утратив свою актуальність, адже батьки батьки не мають змогу ознайомитися з його інформацією.

Перед колективом нашого закладу постало питання - знайти новий, дієвий спосіб, для того, аби інформувати батьків щодо організації освітнього процесу, новин закладу, новин груп, щоб висвітлювати досягнення дітей, знайомити з інформацію від вузьких спеціалістів та так щоб дана інформація була розміщена в одному місці та була доступною для батьків.

Тому, щоб реалізувати дану ідею вирішили застосувати сучасні онлайн-ресурси, а саме віртуальні інтерактивні дошки в сервісі Padlet.

Що ж таке Padlet сервіс? Як його створити і користуватися ним?

Padlet — це сервіс, який допомагає створювати онлайн-дошки, на яких можна розміщувати окремі плитки-дописи з текстовою інформацією, посиланнями, зображеннями, можна прикріплювати файли, аудіо- та відеозаписи. Їх легко застосовувати в роботі з батьками вихованців. Щоб створити віртуальну дошку, зареєструйтеся на сайті padlet.com. Для реєстрації використайте електронну пошту або наявний акаунт Google. Відтак ви опинитеся на домашній сторінці.

Для того щоб створити власну дошку, натисніть на кнопку «Створити Padlet». Перегляньте приклади різних типів розміщення матеріалів та оберіть уподобаний макет. Відтак справа відредагуйте дошку — введіть назву, оберіть шпалери та шрифт, увімкніть коментарі тощо.

Готову дошку наповніть контентом відповідно до теми. Для цього справа знизу натисніть на рожевий плюсики або двічі клацніть лівою кнопкою миші в будь-якому місці дошки. Відтак натисніть на область зі значками й у новому вікні оберіть те, що хочете додати. Наприклад, натисніть «Надіслати», щоб додати ілюстрацію чи фото.

Якщо хоч змінити елементи місцями, просто перетягніть їх за допомогою курсора. Коли дошка буде готова, натисніть на кнопку «Поділитися» та оберіть, як саме надати до неї доступ батькам або колегам. Там само можна запросити їх для спільної роботи над дошкою.

Як застосовуємо в роботі з батьками.

Сервіс дає змогу ознайомлювати батьків з організацією діяльності дітей у закладі дошкільної освіти. Для цього ми створили онлайн – куточок для батьків ЗДО №9 «Пролісок» Нетішинської міської ради, де розмістили статут закладу, правила для батьків, графік роботи закладу, освітню програму, а також матеріали педагогів – предметників: практичного психолога - пам'ятку «Адаптація дітей дошкільного віку», соціального педагога «Булінг в ЗДО», музичного керівника, керівника гуртка з англійської мови. Уже другий рік поспіль у закладі діє онлайн логостудія «Фідбек», керівник вчитель-логопед, яка теж створила свою віртуальну дошку, де розміщує матеріали для батьків.

Також педагоги кожної групи створили такі онлайн-куточки для батьків, куди розміщують розклад, розпорядок дня, правила для батьків, іменинників, консультації, пам'ятки тощо. Тобто, все те, що ми розміщували у куточку для батьків в роздягальні-перенесли на віртуальну дошку.

Так ми ознайомлюємо батьків із різними напрямками роботи. Тематичні дошки нам допомогли значно поліпшити просвітництво батьків щодо роботи з дітьми. До того ж зросла кількість батьків, які ознайомлюються з інформацією.

Також за допомогою сервісу Padlet ми організували онлайн-конкурси «Диво гарбузове» «Моя новорічна мрія», на якій розмістили фото представлених експонатів. На віртуальній дошці можна не лише розміщувати найрізноманітніші види контенту, а й взаємодіяти з ним — ставити оцінки, вподобайки та залишати коментарі. Так батьки мали змогу проголосувати за вподобані роботи та прокоментувати їх.

Також на віртуальні дошки своїх груп педагоги нашого закладу завантажують кольорові плакати, буклети чи флаєри. Для того, щоб створити такий буклет не потрібно бути графічним дизайнером, щоб створювати гарні плакати, оголошення, запрошення, звіти. Достатньо опанувати безкоштовний онлайн-редактор Canva. Дізнайтеся, як зареєструватися та користуватися ним.

Створювати ілюстровані матеріали в онлайн-сервісі для графічного дизайну Canva в сотні разів простіше, ніж у PowerPoint. Це тому, що Canva пропонує силу-силенну шаблонів. Сервіс знадобиться вам, коли потрібно швидко створити листівку, оголошення, плакат чи інфографіку з цікавим дизайном, а часу і навичок бракує.

Редактор Canva використовувати просто. Є безкоштовна версія, функціоналу якої вистачить, щоб зробити дизайн для будь-яких цілей. Ви матимете доступ до сервісу з будь-якого комп'ютера, планшета чи телефону. Будь-який шаблон можна переробити під свою ідею. Змінюйте текст, кольори, фони і зображення так, як вам потрібно.

Розгляньмо, як за допомогою сервісу Canva створювати привабливу інфографіку.

Спочатку потрібно зареєструватися.

Зайдіть на сайт canva.com. Зареєструйтеся одним зі способів.

Перший спосіб: натисніть «Реєстрація через Google» або «Реєстрація через Facebook». Ніяких персональних даних не потрібно буде вводити. Вони «підтягнуться» автоматично із зазначених сайтів.

Другий спосіб: натисніть «Зареєструватися». А далі — введіть ім'я, електронну адресу та пароль для сайту canva.com.

Оберіть шаблон

Робота в сервісі Canva не займе багато часу, адже ви користуєтеся готовими шаблонами. Впишіть свій текст, за потреби підставте інше зображення замість пропонованого. Вуаля — дизайн готовий!

Розпочніть роботу, натиснувши кнопку «Створити дизайн» (у правовому верхньому кутку) , далі потрібно оборати шаблон, в якому ви будете працювати. Відтак натисніть на групу шаблонів, яка вам потрібна. Наприклад, вам необхідно створити плакат про подію, яка відбудеться у вашому закладі. Натисніть: Маркетинг → Плакат → Дитячий плакат. Серед шаблонів оберіть один, який вам до вподоби.

Використовуйте будь-який із безплатних варіантів готових шаблонів. Щоб знати, який безплатний, треба навести на нього курсор — з'явиться напис «БЕЗК.».

Усі текстові поля шаблону заповнені англійською мовою. Натисніть на те поле, яке будете заповняти, виділіть наявний текст і видаліть його кнопкою Delete на клавіатурі. Далі введіть ваш текст. Зайві текстові поля, графічні елементи можна видалити.

В елементах плаката за потреби змініть:

- положення — захопіть елемент курсором, перетягніть у потрібне місце та відпустіть;
- розмір, кут — виділіть елемент, натисніть на один із кружечків, що з'являться в кутках елемента, та розтягніть або стягніть; натиснувши на знак «стрілочка», покрутіть елемент, відпустіть, коли знайдете потрібне положення;
- колір — виділіть елемент, на верхній панелі натисніть на квадрат із наявним кольором, оберіть інший колір із запропонованих.

Редагуйте зображення просто в сервісі: обріжте, використайте фільтр, відрегулюйте яскравість, контрастність, насиченість і відтінок. Усі інструменти — на верхній панелі.

Додайте нову сторінку до вашого шаблону (кнопка «Додати сторінку») або скопіюйте ту, яку вже створили (піктограма «подвійний аркуш»). Усі сторінки відображатимуться одна під одною. Щоб видалити сторінку, натисніть на піктограму «кошик».

Організуйте командну роботу. За допомогою вкладки «Створити команду» введіть електронні адреси колег і надішліть запрошення. Відтак підключіть колег, щоб разом редагувати дизайни, додайте елементи.

Якщо загалом шаблон вам підходить, але потрібно додати деякі елементи, Canva пропонує обрати на панелі ліворуч):

- фото;
- елементи: діаграми, рамки, фігури, ілюстрації, піктограми;
- текст: заголовок, підзаголовок, основний текст, готові макети текстових полів;
- фон: однотонний або фотографії;
- додані файли — завантажуйте свої фотографії та створюйте потрібний дизайн.

Збережіть готове зображення.

Коли дизайн готовий, збережіть його на пристрій. Для цього на верхній панелі натисніть піктограму «стрілка вниз». Виберіть тип файлу: JPG, PNG, PDF чи PDF для друку. Відтак натисніть «Завантажити».

Використовуйте сервіс та створюйте гарні сучасні зображення й документи для роботи чи особистих потреб. Успіху!

Переваги сервісу Padlet:

- прості та доступні у використанні;
- компактні у висвітленні інформації (тобто не засмічує телефон батьків, коли постійно у вайбер скидати консультації, фото і т.д.);
- цікаві, сучасні та інноваційні для батьків;

Віртуальна дошка Padlet у роботі вихователя-методиста.

Також у своїй методичній роботі я застосовую сервіс Padlet. А саме, у мене створена стіна з матеріалами для педагогів закладу, де розміщено уся потрібна для них інформація: інформаційні листи, оголошення, запрошення, матеріали педагогічних рад, семінарів-практикумів, консультації, майстер-класи, плани заходів тематичних тижнів тощо. Важливо те, що вся необхідна інформація розміщена в одному місці і не губиться. Для співпраці з педагогами я надсилаю для них покликання, яке вони можуть відкрити і переглянути на віртуальній дошці потрібну

для них інформацію. Матеріали дошки постійно оновлюються відповідно до річного плану роботи та заходів у закладі.

Отож, сучасне життя спонукає нас до урізноманітнення та оновлення форм спільної роботи з батьками. А віртуальна дошка Padlet — це дієвий спосіб взаємодії вихователя-методиста з педагогами та педагогів з батьками вихованців і водночас незамінний ресурс для тих, хто по-новому дивиться на звичні речі та намагається вдосконалювати простір співпраці. Тож спробуйте такі ресурси і заохочуйте з їхньою допомогою батьків цікавитися життям закладу!

Список використаних джерел та літератури:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) авт. кол-в.: О. М. Баєйр, О. К. Безсонова, О. Г. Брежнєва, Н. В. Гавриш та ін.; під наук. Кер. Т. О. Піроженко. Київ, 2021. 38 с.
2. Болотова Оксана, Вайнер Олена. Padlet для дистанційної роботи з батьками. Вихователь-методист. 2021. №10. С.51-53.
3. Юлія Попова. Педагоги та батьки: не цуратися об'єднатися. Вихователь - методист. 2018. №7.

Студенець Олена,

старший викладач кафедри теорії та методики
початкової та дошкільної освіти
Хмельницький ОІППО імені Анатолія Назаренка,
кандидат педагогічних наук

Вдосконалення особистісно-професійної компетентності педагога в умовах реформування й розвитку дошкільної освіти.

Анотація. У статті представлено обґрунтуванню сутності професіоналізму вихователя закладу дошкільної освіти та з'ясування шляхів вдосконалення компетентності вихователя.

Педагогічний професіоналізм вихователя закладу дошкільної освіти розуміємо як вищий рівень педагогічної діяльності, що виявляється в творчості, постійному удосконаленні мистецтва навчання, виховання і розвитку дітей дошкільного віку. Сучасний вихователь обов'язково повинен займатися самоосвітою, підвищувати свою професійну майстерність, адже йому потрібні різноманітні знання, щоб задовольняти допитливість дитини-дошкільника, допомагати їй пізнавати багатогранний навколишній світ.

Ключові слова: вихователь закладу дошкільної освіти, професіоналізм, педагогічна майстерність, професійна компетентність, фахова підготовка.

Key words: educator of the kindergarten, mastery, pedagogical mastery, professional competence, professional training.

The article has been devoted to substantiation of the essence of pedagogical mastery of the preschool educator. It has been clarified the conception of "mastery", which underlies the pedagogical mastery of the modern educator, which should be creative, have a new pedagogical thinking, build their professional activity on the knowledge of the individual characteristics of each child, find a special approach to each child and skillfully work with their parents. The author has analyzed various scientific views to determine the content and essence of the phenomenon of professional activity of the educator.

Оновлення вищої освіти в Україні та процес її інтеграції в європейський освітній простір принципово змінює систему дошкільної освіти. Вона вимагає істотного

вдосконалення різних аспектів підготовки професійної діяльності, адже вихователь дошкільного навчального закладу – важлива постать, від якої залежить якість та динаміка гармонійного розвитку дітей, їх вихованість та рівень майбутньої освіченості. Професійна діяльність вихователя багатогранна за своїми функціями і змістом, а отже, передбачає оволодіння такими професійними вміннями: гностичними, конструктивними, комунікативними, організаторськими та спеціальними. Відповідно до цього визначаються такі найважливіші професійні функції вихователя закладу дошкільної освіти: створення педагогічних умов для успішного виховання дітей, забезпечення охорони життя, зміцнення здоров'я дітей. Усе пов'язане з віковими та індивідуальними особливостями дітей дошкільного віку, особливостями навчально-виховної роботи в закладах дошкільної освіти, багатоманітністю методик навчання і розвитку дітей тощо.

Сучасний вихователь – це кваліфікований фахівець, який працює в системі дошкільної освіти, володіє педагогічними технологіями, що відповідають новим суспільним цілям та рівню розвитку науки про дитину[1].

Нинішній стан розвитку й реформування системи освіти характеризується орієнтованістю на кожну особистість, розкриття її задатків і можливостей, спрямованістю на захист інтересів дитини, уникнення рецептурності в навчанні.

Особливо вагомого значення це набуває на першому етапі соціального становлення особистості, у період здобуття дітьми суспільної дошкільної освіти. У Базовому компоненті дошкільної освіти чітко визначено її мету – «сформувати базис особистісної культури дитини через відкриття їй світу в його цілісності та різноманітності як сукупність чотирьох сфер життєдіяльності – Природи, Культури, Людей, Самої себе.

Зміст сучасної дошкільної освіти спрямований на збереження дитячої субкультури, зорієнтований на цінності та інтереси дитини, урахування її вікових можливостей. Головне завдання дошкільної освіти на сучасному рівні розвитку цивілізації полягає не в засвоєнні дитиною системи галузевих знань, а розкритті перед нею науки життя в доступній формі: формуванні практичних і життєво - необхідних умінь, навичок орієнтуватися в нових умовах життя, знаходити своє місце серед інших, відчувати межу припустимої поведінки, ініціювати добродійність тощо.

Сучасний дошкільний заклад покликаний виконувати соціальну, оздоровчу, освітню, культурно-розважальну, просвітницьку функції. Вихователь дошкільного закладу має реалізувати у своїй професійній діяльності такі напрями:

- психологічний,
- педагогічний,
- організаційний,
- методичний,
- дидактичний,
- управління та контролю,
- підготовки і підвищення кваліфікації.

Педагог-вихователь у групі – найголовніша людина для маленької дитини. Вона повністю довіряє вихователю, наділяє його авторитетом і всілякими достоїнствами: розумом, красою, добротою. І це не дивно, оскільки все життя малюка в дошкільному закладі залежить від Головного Дорослого. Саме він вирішує, коли можна грати, коли піти на прогулянку, помалювати, побігати, а коли можна з усіма дітьми спокійно посидіти і послухати казку, розповідь, оповідання. Він влаштовує цікаві ігри, конкурси, вистави, читає книжки. Саме він є суддею у розв'язанні дитячих конфліктів, уводить правила; він усе знає і може допомогти, підтримати, похвалити, а може не помітити, насварити чи відштовхнути.

Усім дітям з перших днів перебування в дошкільному закладі потрібна радісна атмосфера. Творцем і водночас берегинею такої комфортної атмосфери в групі і в усьому дошкільному закладі є вихователька. Повноцінне дитинство – це своя особиста

територія, місце, обладнане з любов'ю, розумінням віку, душі й прагнень кожного малюка. У подібних умовах під керівництвом дорослих, насамперед вихователів, дитина стає дизайнером цього простору. Відчуття власної щасливої території допомагає дітям рости самостійними, веселими, самодостатніми[2]. Тільки спокійна, продумана повсякчасна робота вихователя з дитиною розвине всі найкращі паростки, закладені природою, і зробить її щасливою. Важливо організувати процес виховання так, щоб потім він перетворився на процес саморозвитку і самовиховання, який супроводжуватиме все життя дитини, стане невід'ємною частиною постійного самовдосконалення.

Варто відмітити, що педагог покликаний виконувати дві основні ролі: навчати, допомагаючи дошкільникам набути нові знання, і виховувати, але одночасно захоплювати, зацікавлювати, «заряджати» творчою мотивацією.

Основними педагогічними цінностями сучасного вихователя дошкільного навчального закладу є:

- людські: дитина як головна педагогічна цінність і педагог, здатний до її розвитку, співпраці з нею, соціального захисту її особи, допомоги і підтримки її індивідуальності, творчого потенціалу;
- духовні: сукупний педагогічний досвід людства, відображений у педагогічних теоріях і способах педагогічного мислення, спрямований на формування особистості дитини;
- практичні: способи практичної педагогічної діяльності, перевірені практикою освітньо-виховної системи, педагогічні технології;
- особистісні педагогічні здібності: індивідуальні особливості особи педагога як суб'єкта педагогічної культури, педагогічного процесу і власної життєтворчості, які сприяють створенню особистісно-гуманної взаємодії.

Вихователь закладу дошкільної освіти – найголовніша людина для дитини, наділена авторитетом, розумом, гідністю, добротою та іншими чеснотами, яку вона наслідує і якій повністю довіряє. Вихователь відповідно до високих вимог суспільства та сучасної освіти – це педагог-новатор, який добре орієнтується у пріоритетах сучасності, спрямований на майбутнє, творчо, креативно ставиться до своєї професійної діяльності, характеризується позитивними якостями, вміє самостійно приймати науково обґрунтовані, своєчасні та правильні рішення, виявляючи зразки педагогічної майстерності[2]. Особлива увага до формування педагогічної майстерності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти зумовлюється специфікою їхньої діяльності, зокрема тим, що фахівці цього профілю повинні враховувати сукупність психолого-педагогічних факторів, які впливають на розвиток дитини дошкільного віку і на формування особистості в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема майстерності педагогів досліджувалася такими вченими: А. Макаренком, В. Сухомлинським, І. Зязюном, В. Кан-Каліком, Н. Кузьміною, А. Щербаковим, Ф. Гоноболіним, Ю. Кулюткіним, Г. Сухобською та іншими. Окремі аспекти педагогічної майстерності обґрунтовували Ш. Амонашвілі, І. Зязюн, Л. Крамущенко, І. Кривонос, А. Луцюк, А. Маркова, Е. Савченко, Т. Симоненко, Н. Теличко, Л. Хрипункова та інші.

Професія вихователя – непроста і виснажлива, адже потрібно затратити багато часу і зусиль для того, щоб організувати новий творчий, захопливий освітній процес із дошкільниками. Педагог повсякдень застосовує свою творчу уяву і фантазію, даруючи цікаві нові ідеї вихованцям. Вихователь центральна фігура в дошкільному закладі. Недаремно кажуть: який вихователь, такі в нього й діти. Від того, наскільки педагог критично підходить до аналізу своєї роботи, використовує новинки психолого-педагогічної науки та практики, передовий досвід, шукає нові методи та прийоми навчально-виховної роботи з дітьми, дбає про свій інтелект і культурний розвиток, залежить рівень розвитку та вихованості його вихованців.

Модернізація сучасної дошкільної освіти неможлива без вихователя-професіонала, який володіє відповідним рівнем педагогічної майстерності, адже виховання дітей – це складний і трудомісткий процес, який вимагає глибоких знань, специфічних умінь і навичок, здатності втілювати свої знання і переконання в практичні дії, виховувати дитину як особистість, громадянина. Сучасний вихователь – це творчий педагог, який має нове педагогічне мислення, будує свою роботу на знанні індивідуальних особливостей кожної дитини, знаходить особливий підхід до кожного малюка та уміло співпрацює з батьками, тобто є майстром своєї справи

Професійна компетентність вихователя дошкільного навчального закладу – це сукупність діяльнісно-рольових і особистісних характеристик педагога, що дозволяють йому на високому рівні формувати у дошкільника основи життєвої позиції як системи ціннісних відносин до природи, до людей і самого себе. Важливе місце відводиться формуванню у дошкільника самотворення, розуміння дитячого «Я», виховання у дитини позитивного ціннісного ставлення до себе.

Професійна компетентність вихователя дитячого садка включає такі вміння:

- створювати атмосферу життєдіяльності в дитячому саду, наближену до сімейної (особистісне спілкування);
- забезпечувати різні форми активності дитини (фізична, емоційно-ціннісна, соціально-моральна, пізнавальна, мовленнєва, художня, креативна);
- використовувати оптимальні для дошкільного віку моделі основних видів діяльності (спілкування, сюжетно-рольова гра, предметно-практична, дослідна та навчальна діяльність).

На думку вчених головними критеріями сформованості компетентності педагога є:

- здатність до переживання;
- повага до дітей, потреба віддавати їм своє серце;
- справжня інтелігентність, духовна культура, бажання працювати з іншими, здатність знайти застосування своїм силам та брати участь у колективній педагогічній творчості;
- високий професіоналізм, інноваційний стиль науково-педагогічного мислення, готовність до створення нових цінностей та прийняття творчих рішень;

Професійна компетентність вихователя тісно пов'язана з рівнем розвитку у нього загальних педагогічних здібностей:

- організаторських – здатність організувати і регулювати поведінку дітей, стимулювати їх активність у різних видах діяльності;
- комунікативних – готовність легко вступати в контакт, викликати позитивні емоції у співрозмовника і отримувати задоволення від спілкування;
- перцептивних – здатність сприймати і розуміти іншого, педагогічна інтуїція;
- емоційної стійкості – володіння собою, самоконтроль, саморегуляція;
- оптимістичного прогнозування – використання у виховному процесі позитивних якостей вихованця;
- креативних – здатність до творчості, педагогічна мобільність, готовність швидко вирішувати проблемні ситуації.

Усім відомо, що сучасний вихователь закладу дошкільної освіти перетворюється із транслятора знань на партнера, організатора процесу освіти з максимальним наближенням до можливостей, здібностей, потреб і настанов конкретної дитини; при цьому успішно виконуючи функції наставника, організатора проєктного навчання, модератора, тьютора індивідуальної освітньої траєкторії особистості. Таку якість дошкільної освіти можуть забезпечити лише

висококваліфіковані педагогічні кадри нового типу : майстри з високою особистісною та професійною культурою, творчим потенціалом, сміливою педагогічною позицією і сучасним світоглядом, здатні до пошуку та запровадження прогресивних ідей і нововведень.

Слід зазначити, що необхідною основою забезпечення високого рівня професіоналізму у професійній діяльності вважається культура педагога, що містить ґрунтовні знання, вміння, здібності та досвід за умов достатньо високого рівня сформованості професійної культури. Її відсутність або недостатня сформованість під час здійснення педагогічної діяльності призведе до негативних наслідків виконання професійних функцій. Педагогічна професія висуває підвищені вимоги до особистісних і професійних якостей сучасного вихователя дошкільного навчального закладу [3]. Сукупність цих вимог виражається в необхідності оволодіти фахівцем високою професійною культурою, вагомим чинником становлення особистості, вираженим у різних способах педагогічного спілкування, що передбачає засвоєння фахових знань, розвинену професійну культуру кожного педагога, чіткі світоглядні позиції, відповідну культуру мислення, ясне бачення ним актуальних проблем освіти, а також формування професійної компетентності, необхідної для участі в педагогічній діяльності, першою ланкою якої є дошкільна освіта.

Вихователь дошкільного навчального закладу, як суб'єкт практичної психолого-педагогічної діяльності, є складною і часто суперечливою особистістю з комплексом різнорівневих розвинених якостей. Пізнання структури особистісних якостей педагога, які є важливими у його професії, є визначальною вимогою до успішного оволодіння своєю педагогічною діяльністю. Крім цього вихователь повинен володіти системою академічних і педагогічних знань, які також забезпечують ефективність виховного процесу.

Вихователь як педагог не лише організовує роботу дитячого колективу в цілому, але особисті взаємини дітей між собою. Перед вихователем стоїть нелегке завдання - будучи дорослою людиною, яка розвиває і навчає дітей, розуміти і відчувати дитячий світ, поєднувати в собі строгість і доброту, пошану до маленької людини і вимогливість.

Процес вдосконалення визначається, з одного боку, наявністю розвиваючого професійного середовища, з іншого боку – ступенем активності самого педагога, його здатністю раціонально використовувати його потенціал, впливати на навколишнє середовище і оптимізувати всі його структурні компоненти.

Для того щоб цей процес був успішним, необхідно постійно підвищувати вимоги до розвитку професіоналізму вихователів дошкільних освітніх установ і це не випадково, тому що професіоналізм виступає одним із чинників створення творчого, розвиваючого середовища в ЗДО та однією з умов ефективності організації навчально-виховного процесу[5].

Саме в удосконаленні результату професійної діяльності та особистісному зростанню полягає акмеологічний аспект розвитку професіоналізму вихователя.

Особливістю професіоналізму педагога як творчої особистості є те, що безліч унікальних життєвих ситуацій і проблем він розв'язує, завдячуючи своїм унікальним творчим якостям вихователя.

Л.М.Кідіна розглядає професіоналізм вихователя дошкільного навчального закладу як інтегративне особистісне утворення на засадах теоретичних знань, практичних умінь, значущих особистісних якостей та досвіду, що зумовлюють його готовність до виконання педагогічної діяльності та забезпечують високий рівень її самоорганізації. Професійна компетентність вихователя не має вузько професійних меж, оскільки від нього вимагається постійне осмислення розмаїття соціальних, психологічних, педагогічних та інших проблем, пов'язаних з організацією навчально-виховного процесу дошкільного навчального закладу [4].

Шлях від спеціаліста до професіонала педагог проходить в процесі вирішення задач професійної діяльності та саморозвитку, самовдосконалення. Постійний пошук шляхів та засобів виховання вимагає від нього постійного удосконалення.

Саме в прагненні до самовдосконалення криється шлях до професійного зростання. Вихователь, який не працює над собою, виснажується, втрачає здатність працювати з дітьми не зважаючи на великий досвід.

Займатися самоосвітою – необхідною власною цілеспрямованою пізнавальною діяльністю. Самоосвіта педагога – умова його успішної професійної діяльності, основними мотивами якої є:

- щоденна робота з інформацією;
- бажання творчості;
- стрімкий ріст сучасної науки, особливо психології та педагогіки;
- зміни, які відбуваються в життєсупільстві;
- конкуренція;
- суспільна думка;
- матеріальне стимулювання;
- інтерес – вчитися просто дуже цікаво [1]

Важливими умовами самоосвіти є те, що вона здійснюється добровільно, свідомо. Відповідно і планується, керується та контролюється самою людиною удосконалювати свою педагогічну майстерність, підвищувати рівень професійної компетентності. А це реалізується через систему методичної роботи, а саме:

- робота в методичних об'єднаннях;
- робота в творчих групах;
- участь у педрадах, семінарах, майстер-класах, конференціях, відвідування занять колег.

Вивчення дитини – основа розуміння її внутрішнього світу. Це дає вихователю можливість пояснити причини її поведінки, побачити шляхи удосконалення виховання і навчання.

Слід відмітити, що вихователь - професіонал повинен знати закономірності розвитку дитини дошкільного віку[5]. Одна із них – залежність психічного, фізичного розвитку дитини від навколишнього середовища, неможливість її існування без дорослого. Відповідно до цього визначаються такі найважливіші професійні функції вихователя закладу дошкільної освіти: створення педагогічних умов для успішного виховання дітей, забезпечення охорони життя, зміцнення здоров'я дітей. Професійна діяльність вихователя багатогранна за своїми функціями і змістом. Вона передбачає оволодіння такими професійними вміннями: гностичними, конструктивними, комунікативними, організаторськими та спеціальними.

Всебічно розвинений вихователь викликає захоплення і гордість вихованців, прагнення наслідувати, вчитися. Безперечним є те, що справжній Педагог повинен володіти арсеналом засобів, за допомогою яких він передає свій досвід, своє бачення. Ці засоби завжди індивідуальні, неповторні. Знання і засновані на них вміння – це основа змісту майстерності вихователя.

До головних умінь вихователя належать такі:

- вміння правильно сприймати ті процеси, які відбуваються у світі дітей, кожної окремої дитини в різних педагогічних ситуаціях;
- вміння аналізувати співвідношення «мета – засоби – результат» стосовно вибору педагогічної ситуації; вміння вимагати і довіряти; вміння швидко орієнтуватися і переключати увагу;
- вміння гратися з дітьми; вміння серед різноманіття педагогічних фактів виділити істотні; вміння точно передавати свої настрої, почуття і думки словом, мімікою, рухами тощо.

Вихователь повинен постійно удосконалювати свою майстерність, використовуючи як сучасні, так і випробувані часом досягнення педагогічної науки і

практики, засвоювати інноваційні технології, нетрадиційні методики[6]. Кожен вихователь повинен займатися самоосвітою, підвищувати свою професійну майстерність, адже йому необхідні різноманітні знання, щоб задовольняти допитливість сучасної дитини, допомагати їй пізнавати багатогранний навколишній світ.

Тому відповідно найважливішою професійною якістю особистості вихователя є професіоналізм, який забезпечить ефективне виконання завдань, поставлених сучасною дошкільною освітою.

Професійні компетентності сучасного вихователя ЗДО:

1. Психологічна та загальнокультурна компетентність.
2. Педагогічна ерудиція.
3. Системність та науковість.
4. Інноваційність.
5. Перспективність та продуктивність мислення.
6. Соціальна компетентність та соціальна активність;
7. Готовність презентувати себе та свій педагогічний досвід.

Сучасний вихователь розуміє, любить і поважає особистість дитини. Сприймає її такою, якою вона є, з позитивними та негативними сторонами, розуміє та враховує природні потреби та можливості, ніколи не дозволить образити чи принизити, не допустить фальші у стосунках.

Висновки. Отже, основними педагогічними цінностями сучасного вихователя дошкільного навчального закладу мають стати:

-людські: дитина як головна педагогічна цінність і педагог, здатний до її розвитку, співпраці з нею, соціального захисту її особи, допомоги і підтримки її індивідуальності, творчого потенціалу;

-духовні: сукупний педагогічний досвід людства, відображений у педагогічних теоріях і способах педагогічного мислення, спрямований на формування особистості дитини;

-практичні: способи практичної педагогічної діяльності, перевірені практикою освітньо - виховної системи, педагогічні технології;

-особистісні педагогічні здібності, індивідуальні особливості особи педагога як суб'єкта педагогічної культури, педагогічного процесу і власної життєтворчості, які сприяють створенню особистісно-гуманної взаємодії.

Ціннісні основи педагогічної діяльності вихователя дошкільного навчального закладу є базою, на якій розвивається інтелект, раціональне осмислення навколишньої дійсності, педагогічна спрямованість, будується педагогічна технологія.

Таким чином, професіоналізм особистості не може бути сформований лише в процесі отримання базової професійної освіти. Його формування і розвиток відбувається в процесі всієї професійної діяльності педагога – вихователя.

Список використаних джерел та літератури:

1. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку : становлення фахівця в умовах навчання : монографія / Г. В. Беленька. - К. : Світич, 2006.-С. 148.
2. Гончаренко А. Особистісно орієнтована модель освіти: підготовка педагога / А. Гончаренко // Дошкільне виховання. - 2008. -№1.-С. 11-13.
3. Демченко М.О. До проблеми розробки професіограми вихователя закладів дошкільної освіти. Педагогічні науки. 2018. С. 138-142.
4. Кідіна Л.М. Формування фахових компетенцій майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу/ Л.М. Кідіна //Наукова скарбниця освіти Донеччини - №1 (6)'2010. С – 69-75

5. Макаренко С.І. Професійна майстерність працівників дошкільних навчальних закладів у форматі нового педагогічного мислення. Педагогічна скарбниця Донеччини. 2012. №2. С.13-14

6. Мачинська Н.І. Акмеологічна модель сучасного педагога / Н.І.Мачинська // Наукові записки. – Випуск 135. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2015. – С.12-15.

Табінська Віта,
практичний психолог ЗДО №9
Нетішинська МТГ

Психологічна стійкість батьків дітей з ООП в умовах воєнного стану

Анотація. Стаття присвячена питанням вивчення проблем сім'ї, яка виховує дитину з особливими освітніми потребами. Описано ставлення до дитини з ООП, психологічний та соціальний рівень даної проблеми. Також представлені види психологічної допомоги батькам дітей з ООП в умовах воєнного стану.

Ключові слова. Діти з особливими освітніми потребами, психологічна стійкість, батьки, рекомендації, стан стресу.

Abstract. The article is devoted to the issues of studying the problems of a family raising a child with special educational needs. The attitude towards a child with OOP, the psychological and social level of this problem is described. Types of psychological assistance to parents of children with PLO in conditions of martial law are also presented.

Key words: children with special educational needs, psychological assistance, parents, recommendations, state of stress.

З кожним роком в Україні з'являється все більше дітей із особливими освітніми потребами. В багатьох випадках, сім'я звужує коло своїх знайомих та обмежує спілкування з родичами через особливості стану дитини з відхиленнями, а також через особистісні установки самих батьків. Батьки дітей з особливими освітніми потребами, зазвичай стають малотовариськими, пригніченими та замкнутими в собі.

Сім'я, як і людина, є основною цінністю нашої держави. Зниження соціальної цінності, через ті чи інші причини окремих категорій сімей, що перебувають у життєво важкій ситуації, потребують невідкладної допомоги спеціалістів.

24 лютого 2022 року – почалася російсько-українська війна, що стало точкою відліку нової реальності для кожного українця. Війна кардинально змінила наші життя, змусивши по – іншому розставляти пріоритети. Але якби не було важко адаптуватись до сьогодення, ми повинні пам'ятати, що саме головне це є збереження нашого здоров'я, а воно залежить першочергово від нашої психологічної стійкості.

Психологічна стійкість (витривалість, резилентність) – здатність проходити крізь життєві випробування, зберігаючи при цьому психічне здоров'я, особистісну цілісність. Для науковців і фахівців неймовірно важлива тема для дискусій, досліджень, наукових конференцій. Та зараз не про це. Зараз у нас війна – і ми гартуємо нашу стійкість усі разом. Бо вона так потрібна нам не лише для того, щоби дати собі раду з усіма стресами та випробуваннями, пов'язаними з жахіттям війни – але, щоби усім разом перемогти у цій війні.

Психологічна стійкість (або психічний ресурс) — це як вода для рослин. Можна бути кактусом, що довго обходиться без води, а можна бути кімнатною квіткою, що без води засихає та гине дуже швидко. Це дуже індивідуальна особливість, але без психічного ресурсу ми не зможемо існувати.

Психологічна резилентність охоплює чотири аспекти:█

- *надія*: непохитна впевненість у собі, а також у тому, що маєш усі засоби і можливості досягти мети;
- *оптимізм*: очікування того, що, зрештою, все закінчиться добре;
- *власне стійкість*: не здаватися при зіткненні з труднощами і рухатися далі до мети попри невдачі;
- *адаптованість*: здатність пристосовуватися до можливих змін у середовищі.

Виховання психологічної стійкості — це свого роду процес «нарощування» або «пошуку» ресурсу. Він відкриває в нас самих нові можливості, нове бачення або навіть нових особистостей. Психологічну стійкість зміцнюють гнучке мислення, емоційна регуляція та розкриття власних сильних сторін. Шляхи ж досягнення цього є дуже індивідуальними. Ми не можемо підготуватися до всього, але можемо випрацювати в собі відносно оптимальну реакцію на події. Тому важливо рухатись в комфортному темпі по життю та помічати те, що є навколо, та тих, хто поруч.

На теперішньому етапі, навіть дорослі масово звертаються по допомогу, щоб хоч якось володіти собою під час стресу.

Стрес — це захисна реакція організму на зовнішні подразники. Вона проявляється психічно, фізично, емоційно та дає змогу адаптуватися до змін. Тривалий вплив стресогенних факторів може призвести до серйозних порушень функціонування організму як на соматичному так і на психологічному рівні.

Стрес підвищує ірраціональні страхи, які блокують здатність мозку до раціонального ухвалення рішення. Після прочитання, моніторингу новин у соцмережах у нас можуть виникати відчуття паніки, страху.

Війна є надзвичайно стресовою та травмуючою подією для психіки, адже за таких умов людина переживає реальну загрозу життю, фізичному та психічному здоров'ю, як власному так і своїх близьких. Люди легше живуть у логічному, справедливому та передбачуваному світі: будують плани на найближчий тиждень чи рік, збираються у відпустку, облаштовують побут. Війна ж стає тією подією, котра впливає на всі рівні безперервності життя, розділяючи його на «до» та «після» порушуючи цілісність життєвої картини.

А як бути дітям з ООП? І як впливають психологічні настрої батьків на таких дітей? Таким чином, розгляд питання допомоги батькам дітей з ООП в умовах воєнного стану є надзвичайно актуальною проблемою.

Дослідженнями різних аспектів допомоги батькам дітей з ООП в умовах воєнного стану, займалися такі науковці як: Г. Дубровинський, О. Косенчук, О. Чуйко та ін.

Будь-яка сім'я мріє, що їхня дитина буде здоровою, красивою і розумною, що вона досягне успіхів у суспільстві і стане ним опорою. Нічого дивного немає в тому, що батьки хвилюються в очікуванні дитини: і якщо вона з'являється на світ з порушеннями — це завжди глибоке потрясіння для всієї сім'ї.

Спочатку у батьків спостерігаються змішані почуття провини, гніву, сорому, безвихідності та жалості до самих себе. Перші питання, які ставлять собі сім'ї, в яких народилася дитина з ООП: «Чому?», «За що?», «Чому це сталося саме з нами?».

Основною проблемою, що має найважливіше значення для виховання дитини з порушеннями у розвитку є ставлення батьків до її дефекту. Відповідно до рівня знань, культури, особистісних особливостей батьків та низки інших факторів виникають різні типи реагування, відповідно й поведінки. Цей момент супроводжується потрясінням, наводить батьків у стресовий, депресивний стан, почуття безпорадності та розгубленості, але при правильній допомозі спеціалістів, стан прийняття діагнозу дитини з ООП, може пройти безболісно.

Оскільки спочатку саме сім'я є ресурсом для особистісного розвитку дитини з особливими освітніми потребами, виникає необхідність збереження та підтримки психічного та психологічного здоров'я членів сімей, які мають таку дитину.

Основною метою психологічної допомоги батькам, які виховують дітей з обмеженими можливостями здоров'я, є соціально-психологічна підтримка. Основними завданнями якої, є: оптимізація дитячо-батьківських відносин, поліпшення психоемоційного стану батьків, гармонізація подружніх стосунків, створення та зміцнення відносин між сім'ями, які мають дітей з обмеженими можливостями здоров'я, з метою розширення кола взаємодії [3].

За звичайних умов життя, мирного часу в країні – всі ці проблеми дуже вдало вирішуються, психологи, соціологи та інші фахівці супроводжують і надають своєчасну допомогу сім'ям, які мають дітей з ООП.

Глибокі зміни, що відбулися в політичній обстановці нашої країни та світі в цілому, прийняття воєнного стану в Україні – привели фахівців багатьох галузей до висновку про необхідність трансформувати соціально-психологічну допомогу з перенесенням акцентів на допомогу саме в умовах воєнного стану.

Під час війни змінюється світогляд людини. У хвилини небезпеки вона починає поводитися і почуватися зовсім інакше, ніж у повсякденній обстановці. Іноді через страх людина навіть позбавляється самоконтролю.

Сильний вплив на психіку надає і фронтовий побут: недоїдання та недосипання, спека чи холод, перевтома та відсутність нормального затишного житла. Такі незручності є дуже великими подразниками, які з великою силою змінюють психологію всіх людей [2].

Переживання батьків великими чином впливають на виникнення психосоматозів та інших проявів психосоматики у дітей з ООП. Діти, бачачи переживання та страх батьків, починають також переживати негативні емоції, почуття душевного дискомфорту. Вони навіть не до кінця розуміють, що з ними відбувається, не знають, яким словом позначити те, що вони відчувають.

Великого значення набуває й проблема відсутності кваліфікованої допомоги фахівців. Вимушені переїзди, дотримання правил безпеки й низка інших факторів – не завжди дають змогу отримати психологічну допомогу очно і вчасно.

В таких випадках, батьки можуть звертатися за допомогою в дистанційному режимі. Наразі існує дуже багато психологічних-онлайн ресурсів, де батьки зможуть отримати безоплатну допомогу. З 29 квітня 2022 року – інклюзивно-ресурсні центри (ІРЦ) розширили коло завдань на період дії воєнного стану в Україні. ІРЦ надають інформаційну допомогу батькам дітей з ООП. В ІРЦ працюють близько 4500 висококваліфікованих фахівців, які надавали та продовжують надавати допомогу сім'ям, які мають дітей з особливими освітніми потребами.

Про те, як батькам давати раду дітям з ООП під час війни та підтримувати їхній психологічний стан, вже йдеться в низці сучасних наукових досліджень.

Діти з ООП, будучи, безперечно, найбільш незахищеною і вразливою частиною населення, які повністю залежить від дорослих, потребують систематичної психологічної підтримки під час воєнного стану з боку батьків [1].

Дітям з ООП, які пережили психологічну травму, досить важко зрозуміти, що сталося з ними. Це пов'язано, перш за все, з їхніми особливостями, їм не вистачає соціальної, фізіологічної та психологічної зрілості. Дитина не в змозі повністю усвідомити сенс того, що відбувається, вона просто запам'ятовує саму ситуацію, свої переживання в ту мить (в пам'ять вривається вереск гальм, свист падаючого снаряду, гул винищувачів, звуки ударів, вибуху, жар вогню тощо). Інтенсивність переживань може бути занадто сильною для дитини, і вона стає ще більш вразливою.

Травмовані діти висловлюють свої, пов'язані з пережитим, почуття через поведінку. Для дітей з ООП, найбільш типовими наслідками такого роду травматичних ситуацій є регресивна поведінка (енурез, страх розлуки з батьками, страх перед незнайомими людьми, втрата наявних навичок), дратівливість. Їм властиві поведінкові порушення від депресії до агресії. У дітей відзначаються різні соматичні скарги. Спектр

посттравматичних симптомів у дітей з ООП включає зміни на фізіологічному, емоційному, когнітивному, поведінковому рівнях.

Основне завдання батьків – тримати себе у рівновазі, контролювати свої реакції та дії, намагатися не демонструвати дитині власних переживань та страху. Діти даної категорії, особливо лякаються, коли бачать, що дорослі втрачають самоконтроль, надто емоційно та агресивно реагують на ситуацію. Звичайно, батьки теж люди, які відчувають страх, злість, втому. Але батькам треба намагатись бути стабільними. Це найважливіше для дитини.

Важливо пам'ятати, що для дитини з ООП дуже важливо отримувати від батьків підтримку, бути впевненими в тому, що дорослі знають, що робити і можуть їх захистити.

Тому, щоб допомогти дитині з ООП та не травмувати її своїми власними переживаннями, необхідно привести себе у максимально стабільний психологічний стан.

Коли дитина запитує про війну, вона більше хоче почути те, що її люблять і не дадуть образити. Відповідайте лише на запитання, які ставить дитина. Ваша відповідь повинна бути короткою і лаконічною, намагайтеся не піднімати тих аспектів, про які дитина не запитувала. Одне питання – одна коротка відповідь.

Будь-якій дитині потрібна активність, більше того, рух і дія – це її первинні фізіологічні потреби. Якщо дитину обмежувати, це відразу позначиться на її поведінці. Так що тут важливо придумати, чим її зайняти на час, коли їй доведеться сидіти на одному місці (наприклад в бомбосховищі), а краще мати запас розваг, які відволікатимуть дитину на випадок непередбачених обставин.

Отже, можна зазначити, що допомога батькам дітей з ООП в умовах воєнного стану є надзвичайно актуальною проблемою нашого суспільства. Проблеми сім'ї, яка виховує дитину з обмеженими можливостями здоров'я, мають багато аспектів психологічного, соціального та соматичного характеру. Батьки повинні намагатися тримати себе у рівновазі, контролювати свої реакції та дії, намагатися не демонструвати дитині з ООП своїх власних емоційних переживань та страхів. У будь-яких ситуаціях, батькам необхідно привести себе у максимально стабільний психологічний стан, що неодмінно допоможе зберегти психологічне здоров'я дитини з особливими освітніми потребами.

Важливо допомогти дитині впоратись із емоціями, що виникли від почутого чи побаченого. Слід відповідати саме на поставлене запитання, дбаючи про те, щоб відповіді були простими і не перевантаженими зайвими деталями.

Доцільно ділитися своїми думками, почуттями, цікавитися точкою зору дитини.

Слід обговорити можливі варіанти дій, якщо дитина виявляє бажання бути корисним, допомогати.

Це час, коли потрібно намагатися зберегти спокій, знаходити у собі сили, щоб допомогти ближнім та собі, зберегти життя та здобути перемогу.

В голові звучить сирена «Увага всім! Повітряна тривога!», перед очима постійні новини про вибухи, жертви, перемоги наших Збройних Сил України, та з іншої сторони в душі вирує непохитна віра в нашу перемогу і мир.

Список використаних джерел та літератури

1. Дубровинський Г. Р. Діти війни: дослідження явища психотравми під час військової агресії в Україні. Український психологічний журнал. 2016. № 1. С. 16-26.
2. Косенчук О. Г. Особливості роботи соціального педагога з дітьми та сім'ями, що опинилися у складних життєвих обставинах внаслідок військових конфліктів. 2017. № 1.
3. Чуйко О. В. Зарубіжні моделі психосоціальної реабілітації дітей, травмованих війною. Український психологічний журнал. 2017. № 1. С. 192-203.

Безпечне освітнє середовище як фактор розвитку Особистості дітей дошкільного віку

Анотація. У статті розглянуто роль та вплив освітнього середовища на розвиток дітей дошкільного віку. Розкрито принципи безпечного освітнього середовища.

Abstract. The article examines the role and influence of the educational environment on the development of preschool children. The principles of a safe educational environment are revealed.

Ключові слова: дошкільники, освітній простір, освітнє середовище, безпечне середовище, принципи, педагог.

Key words: preschoolers, educational space, educational environment, safe environment, principles, teacher.

Закон України «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти в Україні проголошують освітніми пріоритетами забезпечення гармонійного та різнобічного розвитку особистості, формування у неї цілісної картини світу, що спонукає до реалізації особистісно орієнтованого підходу в навчанні дошкільників. Зміна світоглядних орієнтирів у напрямі посилення їх гуманістичної складової зумовили відхід від усталених традицій в системі дошкільної освіти, спричинили руйнування стереотипів і зайвої регламентації. Визнання дошкільного дитинства як самоцінного періоду життєдіяльності людини дозволяє визначати розвиток особистості дитини-дошкільника як основний ресурс, що зумовлює поступальний рух суспільства, а дошкільну освіту - як первинну ланку, що покликана гнучко реагувати на сучасні соціокультурні запити, допомагати дитині реалізувати свої потенційні можливості, сприяти набуттю нею життєвого соціального досвіду [3].

Протягом останніх років науковці розробили теоретико-методологічні засади створення освітнього середовища в дошкільному закладі, орієнтованого на особистісний розвиток дитини. Проте досвід роботи закладів дошкільної освіти засвідчує, що для технологічної реалізації означеного завдання існує низка суперечностей, пов'язаних із неготовністю переважної більшості педагогів до здійснення освітньої роботи в розвивальному середовищі дошкільного закладу.

Спочатку розглянемо, що таке освітній простір? Освітній простір і освітнє середовище подібні. Як освітній простір, так і освітнє середовище є частиною соціокультурного простору, можуть мати різні рівні – від державного і регіонального до рівня конкретного освітнього закладу й навіть особистості (де вони фактично збігаються за змістом з індивідуальним освітнім простором). Освітнє середовище функціонує лише за умов формування освітнього простору відповідно до цілей і завдань, які поставлені відповідною освітньою системою.

Використання терміна «освітній простір» можна розглядати з декількох позицій. Перша й найширша позиція використання адекватна поняттю «освітнє середовище». Дослідники, які формулюють визначення терміна «освітній простір», поєднують його через опосередкування використання терміна «освітнє середовище» й навпаки. Деякі науковці при тотожному тлумаченні понять «освітнє середовище», «освітній простір» звично розуміють навколишнє середовище, яке опановують учні для досягнення своїх освітніх цілей. Відрізняють ці поняття лише за ступенем взаємодії суб'єкта з оточенням.

Друга сфера використання поняття «освітній простір» щодо «освітнього середовища» передбачає більш широке розуміння першого, до якого як складова частина входить «освітнє середовище» [5].

Освітній простір закладу дошкільної освіти складається з таких компонентів:

- взаємодія з різними освітніми інститутами, соціальними партнерами і учасниками освітнього процесу;
- предметно-розвивальне середовище;
- освоєння змісту дошкільної освіти;

Вчений В. Ясвін визначає такі компоненти освітнього середовища:

- просторово-архітектурний компонент – це предметне середовище, яке оточує педагога й дитину;
- соціальний компонент – визначається особливою формою дитячо-дорослої спільноти, яка притаманна саме даному типу культури;
- психодидактичний компонент – це зміст освітнього процесу, засвоювані дитиною засоби дій, організація навчання [5].

В Державному стандарті дошкільної освіти зазначено що сучасне освітнє середовище – це:

- безпечне, універсальне, розвивальне (ігрове) середовище;
- використання інформаційно-комунікаційних технологій;
- якісне методичне наповнення;
- сучасний дизайн та інклюзивне освітнє середовище [1 с. 10].

Отже, освітнє середовище-сукупність об'єктивних зовнішніх умов, факторів, соціальних об'єктів, необхідних для успішного функціонування освіти. Це система впливів і умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, які містяться в соціальному і просторово-предметному оточенні [1 с. 232].

Безпечне освітнє середовище це:

- створення безпечних умов розвитку дитини та комфортну міжособистісну взаємодію учасників освітнього процесу, сприяючи емоційному благополуччю вихованців, педагогів та батьків;
- дотримання прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника освітнього процесу [1].

Принципи безпечного освітнього середовища:

- принцип домінування життя людини як головної цінності, що визначає модель мінімальної (необхідної) безпеки, максимально усуває ризики, що загрожують життю як дітей, так і дорослих;
- принцип регіональної специфіки передбачає під час організації системи безпеки освітнього середовища школи облік небезпек і можливих; надзвичайних ситуацій конкретного регіону (міста, області, району); принцип комплексності оцінки небезпек (ризиків), що задає методику оцінки різних педагогічних (освітніх) ризиків (зовнішніх і внутрішніх) на основі комплексного, системно-синергетичного підходів;
- принцип міні-макса, що визначає досягнення максимального ефекту безпеки при наявності мінімуму ресурсного забезпечення;
- принцип максимальної ефективності управління системою заходів і створених педагогічних умов, спрямованих на забезпечення максимальної безпеки освітнього середовища і школи, як соціального інституту в цілому [6].

Щоб створити сучасне безпечне освітнє середовище, потрібно продумати та забезпечити оптимальні умови для розвитку й саморозвитку дитини. Під час цих процесів, спостерігаючи та досліджуючи активність вихованців у цьому освітньому середовищі, педагоги набувають компетентності щодо його створення.

На безпечне освітнє середовище впливають:

- якість міжособистісних відносин – позитивні фактори (довіра, доброзичливість, схвалення, толерантність);

- негативні фактори (агресивність, конфліктність, ворожість, маніпулятивність);
- захищеність в освітньому середовищі – оцінка відсутності насильства у всіх його видах, формах для всіх учасників освітнього простору;
- комфортність в освітньому середовищі – оцінка емоцій, почуттів та домінуючих переживань у процесі взаємодії дорослих і дітей в освітньому середовищі закладу;
- задоволеність освітнім середовищем – задоволення базових потреб дитини у: безпеці, допомозі та підтримці;
- збереженні та підвищенні її самооцінки; пізнанні та діяльності; розвитку здібностей і можливостей.

При формуванні безпечного освітнього середовища потрібно врахувати наступні елементи єдиної системи безпеки:

- система організації роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності;
- організація роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності під час проведення освітньої роботи;
- навчання учасників освітнього процесу питаннями безпеки життєдіяльності;
- забезпечення фізичної безпеки у закладі освіти: санітарії та гігієни, безпеки будівель та організації укриття, дотримання пожежної безпеки, безпеки технологічного та навчального обладнань;
- організація якісного харчування та формування культури харчування у дітей;
- створення комфортного психологічного простору: ефективна комунікація, формування відчуття захищеності, протидія булінгу, психологічному насиллю, експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, приниження честі, гідності, ділової репутації;
- реалізація здоров'язбережувального компоненту в освіті, формування здорового способу життя у дітей, профілактика дитячого травматизму, негативних звичок та хвороб та ін. [6].

Важливу роль в організації безпечного середовища відіграє постать педагога. Для цього сучасний педагог має вміння:

- проектувати, створювати та систематично перетворювати середовище;
- визначати свою роль у певному осередку середовища та відповідно до потреб конкретної дитини;
- доцільно добирати й застосовувати освітні технології навчання та взаємодії залежно від потреб дітей [6].

Сучасна освіта вимагає від педагогів інших підходів до дітей, упровадження нових освітніх технологій, оновлення освітнього простору, підвищення рівня професійної компетентності. Тому вкрай важливим є осмислення педагогами закладів дошкільної освіти зміни пріоритетів освіти, її завдань, характеру взаємодії з дитиною в освітньому процесі, вимог до професійних якостей педагогів. Сучасний педагог сьогодні:

- педагог-винахідник – це педагог, який приходить до нового в результаті власних пошуків;
- педагог-новатор – це педагог, який удосконалює і по-новому використовує елементи створених систем задля позитивного результату;
- педагог-майстер – це педагог, який швидко сприймає і досконало використовує як традиційні, так і нові підходи та методи у освітній діяльності з дітьми [2].

Таким чином, дошкільна освіта має забезпечити цілісний розвиток дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих компетентностей. Впровадження у практику роботи закладів дошкільної освіти особистісно орієнтованої моделі дошкільної освіти є одним із основних завдань педагогічних працівників. Головним

учасником освітнього процесу визнається дитина зі своїми уподобаннями, інтересами, здібностями, особливостями. Для реалізації особистісно орієнтованої моделі педагога мають створити сприятливий розвиваючий простір, у якому дитина проживає день, активно діє, спілкується, отримує знання, розвиває свої вміння, проявляє емоції та почуття.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти України / Під наук. керівн. Піроженко Т. О., авт. кол-в: Байер О. М., Безсонова О. К., Брежнева О. Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П. та ін. 2021. 37 с.

https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20B_azovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; авт.кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, В. М. Вертугіна [та ін.]; наук.ред. Г. В. Беленька; Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка. К.: Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.

3. Закон України «Про дошкільну освіту» № 2628–III
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>.

4. «Середовище, що належить дітям: порадник для педагогів закладів дошкільної освіти» ЮНІСЕФ, ВФ «Крок за кроком», 2019.
<https://www.unicef.org/ukraine/media/4726/file>

5. Освітнє середовище закладу дошкільної освіти: технології проектування: навч.-метод. посібник / О. Д. Рейпольська, І. М. Гудим, Л. І. Зайцева, І. В. Луценко, В. О. Луценко, Г. Г. Цветкова; за ред. О. Д. Рейпольської. – Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. – 222 с. <https://lib.iitta.gov.ua/729051/>

6. Цюман Т. П., Бойчук Н. І. Кодекс безпечного освітнього середовища: метод. посіб. / за заг. ред. Цюман Т. П. – К. 2018. 56 с.

<https://childfund.org.ua/publikatsii/metodichnij-posibnik-kodeks-bezpechnogo-osvitnogo-seredovishcha>

**Тимощук Ольга,
Голосієнко Вікторія,
вихователі ЗДО №4 «Світлячок»
Шепетівська міська ТГ**

Безпечне середовище, яке мотивує, активізує, розвиває в закладі дошкільної освіти

Анотація: У статті розглянуто шляхи створення безпечного освітнього середовища; охарактеризовано інструменти, які педагог може використати для створення передбачуваності та стабільності освітнього простору.

Ключові слова: безпечне середовище, безпечний простір закладу освіти, життєстійкість, психосоціальна підтримка, благополуччя, здоров'язбережувальна компетентність.

Сучасний освітній заклад можливий лише в атмосфері фізичного комфорту, сприятливого соціального та психологічного клімату, що підтримує особистість, яка розвивається, вчасно реагує на її потреби та з повагою ставиться до її особливостей.

Багато дослідників називають освітнє середовище «третім учителем», який разом із батьками і педагогами здійснює суттєвий вплив на розвиток і навчання дитини (Ізел, Ребекка та Екслєбі, Беті, 2001).

Заклад дошкільної освіти забезпечує право дитини на охорону здоров'я, здоровий спосіб життя через створення умов для безпечного, нешкідливого утримання

дітей, раціонального харчування. Здоров'я, його охорона та зміцнення, безпека дітей повинні бути життєвою стратегією, пріоритетом у роботі дошкільних закладів.

Дитина повинна самостійно вирізняти основні небезпечні чинники довкілля. Знати правила безпечного перебування вдома, у дитячому садку, на вулиці, на воді, на льоду, на спортивному майданчику.

Важливим чинником, що впливає на формування у дітей навичок безпечної поведінки, є сприятливе розвивальне середовище в ЗДО.

Створюючи ефективне й безпечне розвивальне середовище, слід керуватися такими специфічними принципами:

1. Принцип дистанції, позиції при взаємодії:

Установка контакту вихователя і дитини є однією з головних умов здійснення особистісно орієнтованої моделі взаємодії. Відсутність контакту не дозволяє вирішувати будь-які освітні завдання. Здійсненню контакту заважають різні позиції: навіть фізично вихователь, як правило, знаходиться у положенні "зверху", а дитина - "знизу". Така позиція педагога передбачає диктант і повчання. На відміну від цього особистісно орієнтована позиція педагога - партнерська. Її можна позначити як "поряд", "разом". При цьому розвивальне середовище створює умови для відповідної фізичної позиції - спілкування з дитиною на основі просторового принципу - "очі в очі". На думку відомого вченого О.А. Ухтомського, головним в особистісно орієнтованій моделі взаємодії між людьми домінують на обличчя іншого. Для цього підійдуть, наприклад, різновисокі меблі, які дають можливість вихователю наблизитися, "опуститися" до позиції дитини або "підняти" дитину до своєї позиції.

2. Принцип активності:

В упорядкуванні дошкільного закладу передбачено формування активності дітей і прояви активності дорослих. Розвивальне середовище повинно давати дитині можливості вибору, ставити її у ситуацію, коли треба прийняти самостійне рішення, самовизначитися. Тільки за таких умов діти стають творцями свого предметного оточення, а в процесі особисто розвивальної взаємодії - творцями своєї особистості і свого здорового тіла. Для цього можна використати, в першу чергу, великомасштабні ігрові та дидактичні посібники (легкі геометричні модулі, обтягнені тканиною або шкірою), які легко переставляються в процесі перетворення простору. Можна використати стінки групової кімнати. Так, одна із стінок може стати "малювальною стінкою творчості". На ній діти малюють кольоровою крейдою, вуглем або фломастерами, створюють як індивідуальні, так і колективні роботи. Для найменших дітей (2-4 років) підійдуть мальовничі килимки з елементами (зображення, які знімаються з допомогою липучок, кнопок, петель з ґудзиками і можуть змінюватися (метелики "перелітають" з трави на квітку, пташка "відлітає" в небо, дерево переміщується від будиночка до берега, річки тощо). Такі дії дозволяють дитині не тільки змінювати навколишнє середовище, але й сприяють розвитку її дрібної моторики.

3. Принцип стабільності - динамічності розвивального середовища

У розвивальному середовищі повинні бути закладені можливості для змін у відповідності зі смаками і настроями дітей, з урахуванням різних педагогічних завдань. Це можуть бути: зміни кольорового і звукового середовища; варіативне використання предметів; поліфункціональне використання приміщень (так. спортивний комплекс "міні-стадіон" може бути установлений не тільки у фізкультурному залі, але й в ігровій кімнаті, спальні, роздягальні). При цьому середовище не повинно бути статичним, нерухомим, постійним. Приблизно один раз у два місяці частина матеріалу оновлюється.

Змінюється і розташування меблів.

4. Принцип комплектування та гнучкого зонування.

Цей принцип тісно пов'язаний з принципом стабільності та динамічності. Життєвий простір у дошкільному закладі повинен бути організований таким чином, щоб діти під час організації різних видів самостійної діяльності не заважали один одному, тобто, щоб їх сфери активності не пересікалися. Допомогати в цьому можуть підвісне обладнання, ширми, екрани, вітрини, вбудовані та пристроєні шафи тощо.

5. Принцип емоційності середовища, індивідуальної комфортності та емоційного благополуччя дитини та дорослого.

Середовище повинно пробуджувати у дітей активність, давати їм можливість здійснювати різноманітні види діяльності. Разом із тим, навколишнє середовище повинно при необхідності гасити надзвичайну активність, давати можливість відпочити. Тому розвивальне середовище передбачає наявність зон для релаксації (розслаблення). Це може бути і "куточок усамітнення" і затишна кімната (куточок) з м'якими меблями і іншими елементами, які сприяють відпочинку. Бажано, щоб у дошкільному закладі була і "гостина для дорослих", де вихователь має можливість зняти емоційне напруження. Розвивальне середовище повинно забезпечувати умови для формування і розвитку повноцінного образу "Я". Цьому будуть сприяти наявність різних за розміром звичайних та рухомих дзеркал різної кривизни. Емоційний комфорт підтримується і за рахунок організації виставок дитячих робіт (малюнки, апплікація тощо) всіх дітей, незалежно від рівня виконання.

Насичення середовища

Щоб розвивальне середовище сприяло фізичному розвитку, збереженню та зміцненню здоров'я маленьких вихованців, збагачувало їхні знання про власний організм та правила безпеки життєдіяльності, воно потребує відповідного насичення.

Облаштовуючи територію дитсадка, слід уникати всіх можливих чинників ризику

(наявність отруйних рослин, вільний доступ тварин, можливість проникнення небезпечних відвідувачів тощо).

При облаштуванні приміщення закладу особливу увагу слід приділити матеріалам, з яких виготовлено різноманітне обладнання та добору іграшок, їх відповідність санітарно-гігієнічним нормам.

Варто подбати про те, щоб у різних осередках групових приміщень було достатньо матеріалів, які сприяють формуванню в дошкільнят навичок безпечної поведінки.

В організації освітньої роботи з питань безпеки життєдіяльності дошкільників можна визначити три основні напрямки:

- така робота не повинна обмежуватися засвоєнням норм та правил; дітей необхідно навчати обачності, навичок орієнтування і швидкої реакції в екстремальних ситуаціях;
- максимального ефекту можна досягти, якщо буде прослідковуватися єдина стратегічна лінія у діяльності педагогічного, дитячого та батьківського колективів;
- слід врахувати деякі принципові аспекти роботи з дітьми, які суттєво відрізняються від аналогічної роботи з дорослими (розповіді, відеофільми про наслідки пожеж, повеней, інших небезпек).

Відкритим залишається питання, чи доцільно говорити з дітьми дошкільного віку про можливі трагічні наслідки нещасних випадків, про смерть однолітків. Однозначного ставлення до цієї думки ні серед педагогів, ні серед батьків немає. Вирішувати це слід в кожному конкретному випадку, враховуючи рівень дітей, їх індивідуальні особливості, можливості дорослих. Необхідно пам'ятати, навчаючи дітей безпечній поведінці, важливо не лякати їх, не зламати їхньої природної допитливості та зацікавленості оточуючим світом. Головне правило для вихователів та батьків – не лякати дітей можливою небезпекою, а виховувати розумну обережність.

Перевага в освітньому процесі надається цікавим довірливим бесідам, розмовам, моделюванню та аналізу певних ситуацій, дидактичним та сюжетно-рольовим іграм.

Більше уваги приділяємо організації різних видів діяльності, спрямованих на набуття певних навичок поведінки, досвіду, самостійного пошуку виходів з непростих ситуацій, навчанню приймати виважені, продумані рішення. Адже все, чого навчають дітей, вони повинні вміти застосовувати в реальному житті, на практиці.

Щоб здійснювати плідну роботу з дітьми, систематично проводимо роботу з педагогічним колективом та батьками, перед якими стоять **три найважливіші завдання:**

1. Створити безпечні умови для життєдіяльності дитини;
2. Сформувати в дитини уміння передбачати наслідки своїх вчинків;
3. Виробити в дитини навички практичних дій під час виникнення небезпеки.

Перш ніж чомусь навчати дошкільників, педагоги повинні самі отримати чіткі знання та оволодіти навичками щодо зазначеного питання. Але головне – донести до свідомості дітей розуміння про цінність, неповторність кожної людини, викликати у них бажання опікуватися власним здоров'ям, бути обачним та цінувати особисту безпеку й життя. Але навчаючи, вихователь перш за все має здійснювати педагогічно-виховну роботу, керуючись наступними захисними принципами:

- перебування дітей у полі зору дорослих та підтримання контакту з ними – запорука особистої безпеки кожного вихованця;
- формування у дітей уявлень про існуючу в навколишньому середовищі небезпеку (зокрема, від незнайомих) – основний метод захисту дітей;
- вироблення і доведення до автоматизму у дітей звички зачиняти двері – засіб особистого захисту вихованців і захисту їхнього житла від злодіїв;
- виховання у дітей розсудливості та обережності при виборі місць для ігор – запобігання випадкам дитячого травматизму.

Педагог спрямовує поведінку дітей на основі знання особистості:

- забезпечує контроль на такому рівні, щоб діти досягали успіху у грі або, виконуючи навчальне завдання (самостійно, або за підтримки дорослого)
- спонукає дітей брати участь у розробленні рутинних процедур (послідовність дій), у тому числі й переходити з одного центру діяльності до іншого;
- проводить ранкові зустрічі;
- забезпечує вибір дітьми центрів діяльності;
- навчає дітей, як вирішувати проблеми, виражати свої емоції;
- залучає дітей до створення правил групи.

Одним із найголовніших завдань дорослих в часи війни – це підтримка та турбота про дітей. Через невеликий життєвий досвід і особливості дитячої психіки їм загрожує більше небезпек, фізичних та психоемоційних, ніж дорослим. Водночас існують інструменти, які дозволяють мінімізувати ризики та вберегти фізичне та психічне здоров'я дитини. Дізнайтеся детальніше про важливі дії дорослих під час війни.

1. **Будьте разом з дитиною**, обіймайте її. Якщо її рухи пришвидшені, необхідно говорити повільно, тихо й бути на рівні очей дитини.

2. **Скажіть слова підтримки:** «Ми в порядку. Ми будемо робити все, що в наших силах», «Я доросла, я знаю, що робити», «Я з тобою». За необхідності повторюйте.

3. **Заспокойтеся самі та стабілізуйте дитину.** Чим молодші діти, тим сильніше їхній психоемоційний стан залежить від стану батьків. Тому спочатку стабілізуємось самі. Це можна зробити за допомогою **контролю стоп, спини, очей та рук (за С.Ройз)**

Сядьте стійко, наскільки це можливо. Якщо ви опираєтеся на стінку стільчика, опирайтеся. Відчуйте, як щільно “вм’ялися” в стільчик. У людини є кілька точок опори й контакту, завдяки яким вона може вийти зі стану паніки та стресу й допомогти собі не потрапити в стан травматизації.

Перше — це стопи. Що б не відбувалося, перевіряйте в себе і своїх дітей, наскільки стійко стоять стопи. Подивіться зараз на ваші ноги. У той момент, коли ви чуєте інформацію, що вас лякає, постарайтеся одразу подивитися на свої ноги. Коли з’являється контакт із ногами, з’являється можливість рухатися.

Друге — спина. Якщо у вас є можливість на щось опиратися, зробіть це. У той момент, коли стає страшно, притуліться до стіни чи до спинки стільчика.

Третє — очі. Озирніться своєю кімнатою. Подивіться, що видно навкруги. Якщо поруч із вами хтось є, зустріньтеся з ним / нею поглядом. Коли страшно, ми говоримо “у мене в очах потемніло”, тобто виходимо із зорового контакту. А ще, коли стає страшно, у нас розширюються зіниці, щоб охопити поглядом більшу кількість об’єктів. Буває, усе “пливе” перед очима, а буває, в очах темніє. Тож спробуйте покліпати очима і знайти якусь яскраву точку навкруг, аби сфокусуватися.

Четверте — руки. Стисніть і розтисніть свої руки, потріть їх. У той момент, коли ми тремо руки, допомагаємо вийти собі з фази стресу. Далі обійміть себе. Коли нам страшно й ми потрапляємо у фазу сильного стресу, втрачаємо контакт зі своїм тілом. Ми буквально “вилітаємо” з нього. Але тільки тіло може витримати те напруження, з яким ми стикаємося.

Або ж знайти точку рівноваги для себе. Доступний практично всім спосіб – **дихальні вправи**. (н-д, “Квітка і свічка”, “Дихання по квадрату” тощо) Лише після того, як стабілізуєтесь самі, починайте говорити з дитиною: спокійно та не надто голосно.

1. **Домовтеся про правила поведінки.** У небезпечній ситуації дитина повинна виконувати ваші розпорядження миттєво і без сперечань.

- Ваші прохання повинні бути лаконічними та зрозумілими.
- Якщо є можливість, завчасно порепетируйте в ігровій формі головні команди: «Стій», «Торкатись заборонено», «Підійди або тримай за руку».
- Потренуйтеся разом із дитиною виконувати ці команди на швидкість.

2. **Носіть кишеньковий талісман з собою!** Під час війни нам доводиться, за потребою (н-д, під час повітряних тривог) тимчасово покидати дівки, або ж може виникнути потреба це зробити назавжди. Попросіть дитину вибрати маленьку іграшку або талісман, який вона зможе покласти в кишеню. Це може бути навіть мушля з відпустки на морі або камінчик з рідного двора. Скажіть, що у хвилини, коли буде страшно чи самотньо, дитина може брати цю іграшку в руки, розмовляти з нею, розповідати їй про свої почуття.

3. **Прикріпіть до верхнього одягу дитини бейдж з повною інформацією** про неї. Ім’я, прізвище, вік, контактні дані батьків, особливі медичні потреби дитини (якщо такі є), вкажіть групу крові. Окрім бейджа на одязі, покладіть дитині у кишеню записку та/або напишіть цю інформацію на її руці стійким маркером або ж наклейте цупкий скотч на одяг. У стані стресу забувати прості речі можуть навіть дорослі, а діти й поготів.

Памятайте про відновлення:

- Обов’язково обіймайте дитину.
- Цілуйте на ніч.
- Читайте казки, історії.
- Говоріть дитині: «Я поруч, я з тобою, я тебе люблю».
- Виділяйте час на рухову активність: організуйте спільні прогулянки на свіжому повітрі (обговоріть з дитиною, що якщо під час прогулянки дитина помітила іграшки, мобільний телефон, або будь-які інші предмети: 1) категорично

забороняється їх торкатися чи піднімати; 2) негайно повідомити про знахідку дорослого).

- Зустрічайтеся з друзями.
- Грайтеся з домашніми улюбленцями, або разом в цікаві ігри.
- Дивіться мультфільми.
- Виконуйте дихальні та релаксаційні вправи (для стабілізації емоційного стану).
- Разом вечеряйте.
- Подбайте про достатній сон та добру їжу.
- Хваліть і підбадьорюйте дитину.
- З розумінням ставтеся до емоцій дитини, дозволяти їх проявляти.
- Разом мрійте, що будете робити після ПЕРЕМОГИ! Будуйте плани на майбутнє!

Отже, важливим напрямом в організації та формуванні безпечного і здорового освітнього середовища у закладі дошкільної освіти є продовження реформування та розвитку ефективної системної роботи суб'єктів освітнього процесу, здійснення комплексу заходів що допомагатимуть у реалізації довготривалої, послідовної політики в освіті, головна мета якої – якісна освіта в безпечних умовах. Орієнтирами для цієї діяльності є чинні нормативні документи, які слід враховувати під час розробки стратегії розвитку освітньої галузі на певній території загалом та в конкретних закладах освіти зокрема.

Список використаних джерел та літератури

1. Закон України «Про дошкільну освіту»
2. Санітарний регламент для дошкільних навчальних закладів.
3. Лист МОН від 02.04.2022 року №1/3845-22 «Про рекомендації для працівників ЗДО на період дії воєнного стану в Україні»
4. Наказ МВС від 09.07.2018 року №579 «Про затвердження вимог з питань використання та обліку захисних споруд»
5. Лист МОН України від 17.05.2023 року № 1/6990-23 «Про підготовку закладів освіти до нового навчального року та проходження осінньо-зимового періоду 2023/24 навчального року»
6. Лист МОН України від 20.06.2023 № 1/8820-23 «Про організацію безпечного освітнього простору в закладах дошкільної освіти та обладнання укриттів»
7. Лист МОН України 1/12490 – 23 від 21.08.2023 «Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2023 – 2024 н.р.»
8. Рекомендації ДСНС «Щодо організації укриття в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту персоналу та дітей (учнів, студентів) закладів освіти»

Тимченко Тетяна,
керівник музичний ЗДО №7
Шепетівська ОТГ

Метод «активного слухання» - музичне підґрунтя розвитку естетичної культури дошкільника

Анотація: в даній статті розглянуто музичне виховання як одну із складових педагогічного процесу, через призму інноваційних методів та прийомів щодо художньо – продуктивної діяльності. Описано інноваційний метод – «Активне слухання», що забезпечує повноту розвитку основних компетентностей згідно з Базовим компонентом.

Abstract: this article examines musical education as one of the components of the pedagogical process, through the prism of innovative methods and techniques for artistically productive activity. An innovative method is described - "Active listening", which ensures the complete development of basic competencies according to the Basic component.

Ключові слова: мистецтво, музичне виховання, інновації, активне слухання, Батія Штраус, духовна культура, активна діяльність.

Key words: art, musical education, innovation, active listening, Batia Strauss, spiritual culture, active activity.

«Вміти слухати і розуміти музику – одна
з елементарних ознак естетичної культури,
без якої неможливо уявити цілісного повноцінного виховання.»
В. Сухомлинський

Динамізм сьогодення, органічно поєднаний з науково-технічним прогресом, робить особливо актуальним гуманістичне спрямування мистецької освіти. Адже саме мистецтво покликане відтворити цілісність буття людини, протистояти руйнаціям технократичного мислення, вузькому підходу до усвідомлення сенсу людського буття з позицій бездушного практицизму та утилітаризму.

Гармонійність фізичного та розумового розвитку дітей, їх моральної чистоти та естетичного відношення до життя та мистецтва, пов'язана з удосконаленням багатьох якостей та характеристик особистості. У дошкільному віці, коли отримані музичні враження лишаються у пам'яті на все життя, особливо велике значення має оптимальне співвідношення усіх впливів на дитину. Порушення поступовості процесу музичного виховання, відсутність балансу у видах музичної діяльності спричиняють шкоду музичному розвитку дитини. Врахування вікових можливостей дітей та індивідуальний підхід дозволяють визначити, які форми та види музичної діяльності найбільш ефективні для музичного розвитку у тому чи іншому віці, для тієї чи іншої дитини.

Провідним завданням музичної педагогіки є художньо-творчий розвиток дітей, їх чутливість до музики, необхідність відкрити в ній животворне джерело людських почуттів і переживань.

Гуманістична спрямованість музичної освіти яскраво прослідковується у діяльності відомого педагога-музиканта Б. Яворського. Його теорія побудована на глибокому розумінні дитячої психології, що має народні джерела музикування. Основним напрямком естетичного виховання педагог вважав безпосереднє включення дітей у творчу діяльність. Він наголошував, що цінність естетичної творчості дітей полягає не у їх безпосередній творчості, а більшою мірою в оволодінні ними мовою мистецтва.

Музичне виховання дітей є найважливішим процесом у побудові музичної культури суспільства, а також суттєвим елементом естетичного та загальнолюдського зростання людства. Саме в дитинстві закладаються ті форми сприйняття дійсності, ті риси характеру особистості, які в майбутньому стануть підґрунтям духовної культури, зокрема і музичної.

Метою музичного виховання у дошкільному віці є виховання засобами музики почуттів дитини, її характеру та волі, сприяння тому, щоб музика проникала в її душу, викликала емоційну реакцію у відповідь, осмислене відношення до оточуючої дійсності.

В основі музичного виховання дітей є безмежні пізнавальні та виховні можливості музичного мистецтва. Враження дитинства сильні та глибокі, тому використання музичного мистецтва для поглиблення цих вражень є важливим завданням, яке я, як керівник музичний, використовую в процесі виховання дітей дошкільного віку.

Музичне навчання і виховання перебуває у безперервному русі. Педагоги і методисти різних країн постійно спілкуються, узагальнюють кращі здобутки, обмінюються досвідом. Адже кожна країна, враховуючи власні соціальні умови, має свій досвід музичного виховання та унікальні методики його впровадження. Тому є ефективним переймати концепції та методики педагогів інших країн.

В той же час, дитяче музичне виховання повинно базуватися на національній генетичній основі та органічно поєднувати все краще, що надходить від навколишнього середовища.

В музиці кожного народу є свій «музичний генотип», який створювався і удосконалювався з початку його існування і передавався від покоління до покоління. Про це яскраво свідчать колискові різних народів, народні пісні та танці. Українське мистецтво має значний естетичний вплив на особистість, що ґрунтується на актуалізації емоційного співпереживання художніх образів, близьких за інтонаційно-образною природою національному світосприйманню особистості. Естетико-виховний потенціал української музики полягає у високій духовності та гуманістичній спрямованості її художніх образів, у використанні широкої палітри національно-стильового та жанрового формотворення з опорою професійної музики на фольклор.

Близькість інтонаційно-ладових барв національно-естетичному сприйманню дітей, мелодійна орієнтація виражальних засобів, притаманна кращим зразкам вітчизняної музики, - становлять музично-ментальне підґрунтя розвитку естетичної культури майбутніх громадян України.

Залучення до музики визначається одним з важливих шляхів естетичного виховання дитини, оскільки особливо сильно впливає на почуття, а через почуття на відношення до явищ, які її оточують.

В даній статті хочу акцентувати увагу на одній з форм заняття «Слухання музики», а саме «Активне слухання музики», яке використовую у своїй роботі з дошкільниками.

У сучасній науковій літературі найчастіше діяльність людини, яка слухає музику, визначають терміном «музичне сприймання», тобто осягнення і осмислення тих значень, якими володіє музика як мистецтво, як особлива форма відображення дійсності, як естетичний художній феномен.

В реаліях сьогодення «музичне сприймання» визначається як провідний вид музичної діяльності у всіх вікових періодах дошкільного дитинства.

Музичне сприймання не дається дитині від народження, не є наслідком вікових змін, а потребує цілеспрямованої роботи і дитини, і оточення. Тому для розвитку у дітей повноцінного уміння слухати музику процес навчання розбивають на чотири етапи:

1. розвиток уміння слухати, чути та розуміти самого себе;
2. уміння диференціювати звуковий потік світу, що оточує;
3. розуміння звукового та інтонаційного строю мовлення людей, що оточують;
4. на основі попередніх умінь та занурення у музичну культуру у дитини – розвиток здібності слухати, чути та розуміти музику.

Виокремлюють такі етапи сприйняття музики:

1. виникнення інтересу до твору, сам інтерес до твору та формування установки на його сприйняття;
2. слухання;
3. розуміння та переживання;
4. інтерпретації та оцінки.

Основою музичного сприймання дитини є орієнтація на мелодію. Однак, мелодія сприймається дітьми дошкільного віку не ізольовано, а разом з гармонією, ритмом, фактурою, тембром, що складають якісне поєднання мови і стилю, зумовлене єдністю музичного мислення. Сприймання музики здійснюється вже тоді, коли дитина

ще не може включитися в інші види музичної діяльності. Чути, сприймати музику – це означає розрізняти її характер, стежити за розвитком образу: зміною інтонації, настроїв.

Під час активного слухання музики дитина не лише слухає музичний твір, а й в русі відтворює його настрій, зміни темпу та динаміки. Така діяльність сприяє розвитку музичних здібностей, таких психічних процесів, як увага, уява, пам'ять, мислення та допомагає самовираженню через пластику рухів.

Діти за природою непосидючі та допитливі. Слухання музики - це один із консервативних видів діяльності у дитячому садку. А що робити, коли малечу так і тягне порухатися, потанцювати, коли звучить класична музика? Як це бажання використати з користю? Як навчити слухати і сприймати класичну музику? Що повинен зробити музичний керівник, щоб цей процес був не лише цікавим, але й ефективним?

Я розумію, що за очевидною розважальністю, забавлянням, утішністю гри лежить чітка підпорядкованість запрограмованому педагогічному задуму, про який діти можуть і не здогадуватися, адже будь-яке творче завдання в музичному мистецтві діти сприймають як гру. Тому, організовуючи музично-ігрове спілкування, я, як педагог, дбаю про те, щоб такий процес став для дітей не лише невимушеним і цікавим, а й корисним і творчим. Ігрові моменти сприяють більш легкому формуванню елементарних музичних компетенцій. Замість нудьгуючого слухача, який змушений слухати незрозумілу і складну класичну музику, активна діяльність викликає у дошкільнят позитивні емоції, а музичні твори краще запам'ятовуються.

Щоб зробити цей процес не лише цікавим, а й ефективним, у своїй практиці користуюсь методикою активного слухання музики відомого ізраїльського музиканта Батії Штраус, сутність якої полягає у внесенні ігрових елементів у сприйняття музичних творів та використання різних видів музичної діяльності: рух (прості танцювальні форми), інструментальний супровід (на підручних інструментах) і найбільш ефективно може використовуватися у дитячому садку. Узявши до озброєння цю методику, я адаптувала до дитячого сприймання твори різних жанрів, стилів, розвиваю в дітей уяву за допомогою «гри» на уявних інструментах, поєдную слово, рух та елементарне музикування - практикую методику К.Орфа, заохочую дітей до творчої активності. Активне слухання музики є своєрідною забавою для дітлахів, яка допомагає їм здобути новий музичний досвід. Тож на своїх музичних заняттях під час активного слухання, я дозволяю дітям бути вільними у своїх проявах дій, емоцій, волі, так як це, в свою чергу, несе собою і арттерапевтичний ефект, що є досить актуальним, особливо в цей непростий час.

Активне слухання музики у дітей дошкільного віку розвиває:

- здатність до чуттєвого сприйняття світу, його спостереження;
- асоціативність художнього мислення;
- виразність інтонації: мовної, вокальної, пластичної, інструментальної;
- координацію слуху – голосу – зору – руху;
- почуття ритму: тимчасового, просторового, пластичного, музичного;
- вміння розрізняти і відобразити художніми засобами велике-маленьке, гучне-тихе, швидке-повільне, плавне-уривчасте, одночасне-послідовне;
- палітру виразних рухів, жестів, що звучать, звуконаслідування, фарби власного голосу, способи елементарного музикування;
- радісне, співпричетне, ігрове світовідчуття.

Враховуючи вікові особливості дітей дошкільного віку, підбираю музичні твори, спираючись на наочно-образне мислення дітей. Тобто використовую зрозумілі образи (котик, песик, кізочка, вовк і т. п.). Для маленьких діток молодших груп під час слухання практикую включати інсценізацію пісень, простенькі сюжетні забавлянки, потішки, лічилки, українські дитячі фольклорні пісеньки-ігри. Наприклад: «Ой, на горі жито», «Равлику-Павлику», «Дощику», «Я лисичка, я сестричка», «Печу-печу хлібчик» і т. п. Спонтанне повторення звуків дуже скоро дає можливість розвинути музичний

слух, швидко повторювати нові мелодії, впливає на формування координації рухів, виховують ініціативність, тренують роботу органів зору, слуху, пам'ять. Мова народних ігор-пісенок та ігор-утішок лаконічна, образна і багата такими звуковими зіставленнями, що допомагають малюкам визначити їх відмінність. Варто наголосити, що вивчення і виконання таких музично-ігрових вправ ґрунтуються на емоційному відгуку дітей на музику, сприяють гармонійному розвитку особистості, формують здатність дітей до загального та музичного мислення, а саме: до самостійного визначення зміни настроїв музики, її образів, характеру, виразності музичної мови відповідно до змін темпу, динаміки тощо.

Для старшого та середнього дошкільного віку використовую музику, яка не тільки характеризує героїв, а також додає образи явищ природи, навколишнього світу (море, вітер, дощ, віхола). Наприклад, А. Вівальді «Пори року», К. Сенс-Санс «Карнавал тварин», крім того застосовую різноманітні атрибути під час виконання ритмопластичних рухів, під час слухання музики, а також елементи логоритміки із застосуванням клавесів, стаканчиків, пальчикові вправи, звуковидобування окремих звуків і т. п.

Існує безліч цікавих та незвичайних форм роботи з дітьми. І важливим критерієм педагога є розуміння інтересів і потреб дитини. Потрібно брати за основу педагогіку, в якій не дитину пристосовують до методики, а методику до дитини.

Сформульовані знання та навички дітей за допомогою даної методики повністю відповідають заявленим компетентностям Базового компоненту дошкільної освіти. А саме:

- Мистецько-творча компетентність. На основі обізнаності, розвинених емоцій та почуттів, ціннісного ставлення до різних видів мистецтва і мистецької діяльності, здатність дитини практично реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал.

- Емоційно-ціннісне ставлення. Ціннісне ставлення до творчості художників, музикантів, співаків, танцівників, письменників. Задоволення від мистецької діяльності. Прояв інтересу до мистецької діяльності (художньо-продуктивної, музичної, театралізованої). Позитивний відгук на пропозиції включення в різні види мистецько-творчої діяльності (слухання музики, співи, музична гра, музично-ритмічні рухи, гра на дитячих музичних інструментах, театралізація малих літературних творів, розігрування спектаклю, малювання під час слухання музики...)

- Сформованість знань. Елементарні уявлення про види мистецтва (художньо-продуктивне, музичне, театральне). Впізнає та інтерпретує знайомі твори, висловлює враження від мистецтва. Сприймає та емоційно реагує на художній образ. Елементарно аналізує засоби художньої виразності у творах мистецтва різних видів і жанрів. Має уявлення про музичну гру, пісню, хоровод, танець, інструментальну музику.

- Навички. Пов'язує яскравість образу, змісту твору з кольорами, композицією, формою; звуками, ритмами, динамікою, темпом, рухами; мімікою, жестами, римами, монологам, діалогам. Здатна розрізнити основні жанри музики (вокальні, інструментальні). Знаходить просту аналогію між життям і змістом твору, використовує здатність споглядати і вслухатися в довкілля для бачення краси у побуті та мистецтві, набувати художньо-продуктивного досвіду мистецької діяльності. Має найпростіші навички виконавської культури (передає рухами характерні рухи персонажу чи явища природи). Має домірні навички слухання музики, вікові навички співу, слухання музики, музично-ритмічних рухів, гри на дитячих музичних інструментах. Виявляє музикальність, уміння передавати настрій, емоції, почуття в музично-руховій і пісенній творчості, музикуванні та музичній грі. Використовує побутові речі як атрибути під час активного слухання та театралізованої діяльності.

Особливість педагогіки мистецтва в тому, що творчості навчити не можна. Можна лише створити умови для пробудження, активізації в дітей творчих імпульсів,

для пізнання радості творення. Важливо вірити у творчий потенціал кожної дитини, у її здібності, правильно сприймати прояви дитячої креативності.

Список використаних джерел та літератури:

1. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан – Вид. 2-ге, зі зм. і доп. – Тернопіль: Мандрівець, 2022. – 216с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти. Державний стандарт дошкільної освіти.(нова редакція).К., 2021.с 38.
3. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти: Навч.-метод. Посібник – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. С. 241
4. Основи Орф-педагогіки: навчально-методичний посібник/ Завалко К. В., Фір С. В./Під заг. редакцією К. В. Завалко. – Черкаси: Друкарня «Черкаський ЦНП», 2013. – 162с. С. 142,144
5. Основи доінструментальної підготовки в музичній освіті / К. В. Завалко, А. Е. Халілова. Навчально-метод. Посібник. – Київ: Вид. «Центр учбової літератури», 2022. – 214 с. С. 2022 С. 5, 9 -11, 55-58
6. Музичне сприйняття як проблема музикознавства / Назайкінський Е. В. Сприйняття музики. – М.: Музика, 1980. – С. 54-59.
7. Блог керівника музичного Панасюк Ірини Леонідівни. Код доступу URL: <https://muzkerivnikirina.jimdofree.com/%D0%BC%D0%BE%D1%8F-%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%87%D0%B0-%D0%BB%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F/>

Харченко Алла,
старший викладач кафедри теорії та методики
початкової та дошкільної освіти
Хмельницького ОІППО ім.Анатолія Назаренка

Формування професійної компетентності педагога дошкільного закладу в умовах педагогічних ризиків.

Анотація. У статті розглянуто важливість розвитку професійної компетентності педагога в умовах інноваційних змін у системі освіти та шляхи досягнення цієї мети орієнтування в сучасних науково-педагогічних підходах, принципах, функціях щодо організації процесу навчання. Окреслюються основні тематичні напрямки такої діяльності в рамках післядипломної освіти.

Ключові слова: особливості діяльності педагога-дошкільника, інноваційний потенціал педагога, професійна компетентність педагога-дошкільника, самоосвіта, саморозвиток

Однією з ключових вимог до сучасного освітнього процесу є адаптація до швидких та постійних змін, що відбуваються у суспільстві та технологіях. Це стосується і педагогів, зокрема вихователів закладів дошкільної освіти, які відіграють важливу роль у формуванні молодого покоління. Інновації в освіті можуть стосуватися нових методик навчання, використання сучасних технологій, змін у підходах до виховання та багато іншого. Для вихователя це означає необхідність постійного саморозвитку та адаптації до нових вимог. Ось декілька кроків, які можуть допомогти вихователям розвивати свою професійну компетентність у таких умовах:

1. Навчання і самонавчання.

Вихователі повинні бути готові до постійного навчання та самостійного вивчення нових підходів до роботи з дітьми. Це може включати участь в професійних семінарах, вебінарах, курсах підвищення кваліфікації та читання спеціалізованої літератури.

2. Використання сучасних технологій.

Інновації в освіті часто пов'язані з використанням сучасних технологій. Вихователі повинні вивчити, як ефективно використовувати комп'ютери, планшети, інтерактивні дошки та інші технічні засоби для навчання.

3. Розвиток міжособистісних навичок.

Важливо розвивати навички спілкування, емпатії та роботи в команді. Ці навички необхідні для успішного виховання дітей та співпраці з батьками та колегами.

4. Аналіз результатів та вдосконалення.

Вихователі повинні вміти аналізувати результати своєї роботи та вдосконалювати свої методи та підходи на основі отриманих даних. Це допомагає покращити якість наданої освіти.

5. Підтримка співробітників і обмін досвідом.

Важливо створити сприятливе середовище для обміну досвідом та ідеями з іншими вихователями. Співпраця і колективний досвід можуть значно полегшити адаптацію до інновацій.

Розвиток професійної компетентності вихователя – це постійний та динамічний процес. Умови інноваційних змін в освіті вимагають від педагогів гнучкості та готовності до змін. Практика показала, що ті вихователі, які постійно розвивають свої навички і адаптуються до нових реалій, можуть найкращим чином впливати на розвиток дітей у сучасному світі.

Стає очевидним, що якість педагогічної професійної діяльності значною мірою залежить від постійного розвитку професійної компетентності педагога. У зв'язку з цим сучасне суспільство вимагає змінити характер педагогічної освіти, зорієнтувати зміст і методи на формування умінь оперувати інформацією, володіти комп'ютерними технологіями, мислити професійно-прагматично, формувати новий тип інтелекту, мислення, відношення до педагогічної професії.

Пріоритетними методами навчання педагогічних працівників стають інтерактивні методи, які головну увагу приділяють практичному закріпленню набутих знань, умінь і навичок. Сьогодні найбільш поширеними є такі методи активного навчання, як тренінги, навчальні групові дискусії, ділові ігри, програмоване навчання. Вони сприяють формуванню ефективних навичок ділового спілкування, міжособистісної взаємодії і тим самим підвищують загальну компетентність педагога.

Період воєнного стану позначився на необхідності більш глибокої організаційної, методичної та ресурсної підтримки педагогів ЗДО. Адже зміни в форматах надання освітніх послуг, реформатування дошкільної освіти у безпековій площині, нові рівні відповідальності вимагають від керівників і педагогів сучасних знань та умінь. Таку підтримку варто організувати відповідно до напрямів імплементації Професійних стандартів «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти» та «Вихователь закладу дошкільної освіти», врахувати «Методичні рекомендації впровадження професійного стандарту «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти», «Методичні рекомендації щодо впровадження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти»[6,с.4] Керівникам і педагогічним працівникам ЗДО, в яких освітній процес призупинено, варто використати цей час для підвищення кваліфікації, професійного саморозвитку. Оптимальним варіантом є спрямування самоосвітньої діяльності на опанування новітніх педагогічних технологій, ознайомлення з інноваціями, розроблення методичних і дидактичних продуктів. Це допоможе швидкому та якісному відновленню діяльності ЗДО після простою. Перспективним є оновлення роботи або створення персонального блогу педагогів, де можна продовжувати роботу над своєю методичною темою.

Функції методичного супроводу[1,с.72]

Серед функцій методичного супроводу можна виділити наступні:

- *навчальна* функція, яка орієнтована на поглиблення знань і розвиток навичок фахівців в системі безперервної освіти, необхідних для вдосконалення їх професійної діяльності;
- *консультаційна* функція передбачає надання допомоги педагогу з приводу конкретної проблеми через вказівку на можливі способи її вирішення або актуалізацію додаткових здібностей фахівця;
- *діагностична* функція спрямована на виявлення проблемних точок в діяльності вихователя;
- *психотерапевтична* функція допомагає педагогу в подоланні різного виду труднощів і бар'єрів, що перешкоджають успішному здійсненню професійно-освітньої діяльності;
- *корекційна* функція спрямована на зміну реалізованої фахівцем моделі практичної діяльності, а також на виправлення допущених професійних помилок;
- *адаптаційна* функція забезпечує узгодження очікувань і можливостей працівника з вимогами професійного середовища і мінливими умовами трудової діяльності;
- *інформаційна* функція сприяє наданню педагогам необхідної інформації за основними напрямками розвитку освіти, програмами, новими педагогічними технологіями;
- *проектна* функція пов'язана з навчанням вихователя експертизи навчальних програм і посібників, освітніх технологій;
- *направляюча* функція сприяє встановленню гуманістичних відносин між вихователем і вихованцем;
- *виявлення, вивчення і оцінка* результативності інноваційного педагогічного досвіду в освіті, його узагальнення і поширення, створення системи стимулювання творчої ініціативи і професіонального зростання педагогів;
- *надання підтримки педагогам* в інноваційній діяльності, організації та проведенні дослідно-експериментальної роботи, експертну оцінку авторських програм, посібників, навчальних планів;
- *здійснення редакційно-видавничої діяльності*;
- *організація спільної роботи* з науково-дослідними лабораторіями та вузами при проведенні дослідно-експериментальної роботи.

При цьому вихователь виступає суб'єктом педагогічної діяльності, відповідальним за результати діяльності закладу дошкільної освіти, зацікавленим у підвищенні якості освітнього процесу та орієнтованим на вирішення конкретних завдань в даному аспекті.

Самоосвіта сприяє формуванню індивідуального стилю педагогічної діяльності, допомагає в осмисленні педагогічного досвіду і власної самостійної праці, є засобом самопізнання і самовдосконалення, шляхом педагогічного розвитку.

Одним із сучасних методів професійного самовдосконалення є метод "портфоліо" - опис роботи з аналізом її ефективності, найбільш вдалі методичні розробки, приклади творчих робіт тощо. Він може містити також документи, які фіксують професійний розвиток (дипломи, грамоти, подяки, характеристики та ін.), наукові, творчі роботи, власні статті, статті відомих науковців, які висвітлюють особливості тієї проблеми, над якою працює власник портфоліо, психологічні дослідження, конспекти уроків, виховних заходів. Метод "портфоліо" допомагає педагога не тільки систематизувати педагогічний досвід, накопичені знання, а й дати об'єктивну оцінку власному професійному рівню. Матеріали портфоліо можна упорядкувати за напрямками педагогічної діяльності, інтересами, обраною науковою проблемою, роками роботи тощо. Основою роботи над портфоліо є відображення професійного шляху, поглядів і планів педагога.

Для того щоб наблизити свій реальний образ до ідеалу, потрібно вміти керувати власним розвитком. Насамперед це означає уміння взяти на себе відповідальність за власне життя і професійну діяльність, вибудувати таку професійну освітню стратегію, яка б враховувала індивідуальні особливості, можливості, запити, задовольняла потребу в освіті, підвищенні кваліфікації в обраній сфері, інтелектуальному, фізичному, духовному розвитку. А це все передбачає оволодіння навичками самоорганізації і саморегуляції. У самоорганізації виявляється психологічна готовність до педагогічної діяльності, у саморегуляції - свідоме управління своєю поведінкою, психікою, енергетичним потенціалом, контроль над емоціями, збереження здатності критично мислити і розв'язувати складні проблеми.

Професійний розвиток педагогічного працівника - це свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня своєї професійної компетентності й розвитку професійно значущих якостей відповідно до зовнішніх соціальних вимог, умов професійної діяльності та власної програми розвитку.

Не існує меж професійного саморозвитку, оскільки цей процес динамічний, діалектичний і зумовлений новими цілями й вимогами, які з'являються відповідно до змін стандартів професійної діяльності, ідеальних уявлень про сенс, зміст, форми і методи професійної діяльності.

У психолого-педагогічній літературі виділяють два напрями саморозвитку особистості:

- самовиховання (виховання волі, якостей, рис характеру, певної поведінки);
- самоосвіта (розумове виховання, інтелектуальне зростання, накопичення знань).

Самоосвітня діяльність вихователя передбачає не лише накопичення нової інформації, а й системне осмислення цієї інформації, її інтеграцію з наявними знаннями. Потреби в самоосвіті у кожного педагога свої, специфічні, оскільки на них впливають різні фактори, а саме: особистість педагога, його інтереси, наукова і педагогічна підготовка, загальноосвітній і культурний рівень; власна педагогічна робота і її результати, оцінка його роботи іншими суб'єктами освітнього процесу.

В основі професійного самовиховання, як і в основі всієї діяльності педагога, лежить протиріччя між метою і мотивом. Забезпечити зсув мотиву на ціль - значить викликати справжню потребу в самовихованні. Викликана таким чином потреба педагога в самовихованні надалі підтримується особистим джерелом активності (переконаннями; почуттями обов'язку, відповідальності, професійної честі, здорового самолюбства). Суб'єктивна постановка певної мети поведінки або своєї діяльності породжує свідоме напруження волі, визначення плану діяльності на майбутнє. Здійснення цієї мети неминуче супроводжується виникаючими перешкодами як об'єктивного (зовнішнього), так і суб'єктивного (внутрішнього) характеру.

До зовнішніх факторів, що впливає на процес самовиховання, відносять:

- положення педагога в суспільстві (позитивне або негативне ставлення до педагога);
- педагогічний колектив (психологічний клімат, згуртованість, відносини всередині колективу);
- стиль керівництва (створення для педагога ситуації успіху, підтримка його починань);
- фактор вільного часу (наявність часу для читання художньої літератури, періодики, відвідування музеїв, театрів, виставок, перегляду фільмів і телепередач, вивчення соціальної, а також психолого-педагогічної літератури).

До внутрішніх факторів, що впливає на процес самовиховання, можна віднести особисті джерела активності педагога:

- самооцінка;
- переконання;

- почуття обов'язку, відповідальності.

Процес самовиховання повинен носити не фрагментарний, а постійний, безперервний характер.[5.с.55] Він повинен бути спрямований на адаптування своїх індивідуально неповторних особливостей до вимог педагогічної діяльності, на постійне підвищення професійної компетентності та безперервний розвиток соціально моральних та інших властивостей особистості.

До основних форм і методів самовиховання відносять: самоаналіз, самокритику, самооцінку, самонавіювання, емоційно-уявне перенесення в становище іншої людини.

Самовиховання і самоосвіта - два нерозривні процесу, що не існують одне без одного. Рівень знань, отриманих при навчанні в професійному навчальному закладі, лише необхідний, але недостатній для того, щоб стати справжнім професіоналом. Особливо очевидно це стає в сучасних умовах розвитку освіти і суспільства в цілому. Безперервна педагогічна освіта стала невід'ємною частиною професійного та особистісного розвитку сучасного педагога. Сьогодні педагог повинен бути не тільки практиком, але і дослідником.

Тільки на підставі самостійно отриманих нових знань педагог буде здатний вибудовувати свій індивідуальний шлях професійного розвитку, коригувати програму самовиховання. Тільки людина, постійно працюючи над собою, займається самовихованням, усвідомлює необхідність самоосвіти.

Важливою умовою забезпечення ефективного розвитку особистісно-професійної компетентності педагога-дошкільника, як показника професійного зростання є проєктування освітнього процесу на основі:

- організації навчання на основі діяльнісного підходу (тренінги, ділові ігри, диспути, дискусії, діалоги, використання новітніх технологій);
- використання конкретних педагогічних ситуацій як метод відпрацювання ключових компетентностей;
- використання різних форм проходження підвищення кваліфікації (очна, заочна, індивідуальна, пролонгована);
- здійснення системи освітньої роботи з кадрами на місцях (консультування, проведення семінарів-практикумів, теоретичних семінарів);
- організація виїзних практичних занять, практики та практикумів, де педагоги набувають практичного досвіду, реалізуючи власні потреби.

Компетентний підхід полягає в зміщенні акценту з накопичування знань, умінь і навичок на формування й розвиток у педагогів здатності практично діяти, застосовувати індивідуальні техніки у ситуаціях педагогічної діяльності. У процесі неперервної освіти педагогічних працівників на сучасному етапі особливе місце посідає стратегія розвитку особистості педагога; його професіоналізм, готовність і вміння створити таку атмосферу, яка забезпечувала б розвиток критичного мислення, творчості, виховувала б соціально відповідальних людей.

Основу інноваційних процесів в освіті складають дві важливі проблеми педагогіки – проблема вивчення, узагальнення і поширення педагогічного досвіду та проблема впровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику.

Результатом інноваційних процесів в закладах освіти є використання теоретичних і практичних нововведень, а також таких, що утворюються на межі теорії і практики. Педагогічний працівник може виступати автором, дослідником, користувачем і пропагандистом нових педагогічних технологій, теорій, концепцій.

Інноваційні процеси є механізмом інтенсивного розвитку закладу освіти та педагогіки. Інновації функціонують на рівнях створення, освоєння і втілення.

Отже, основними шляхами професійного розвитку є професійне навчання, розвиток кар'єри і самоосвіта педагога. Професійний розвиток веде до принципово нового способу життєдіяльності педагога - творчої самореалізації в професії, яка дає змогу виявити свої індивідуальні і професійні можливості. Найкоротша формула

професійної діяльності педагога - постійна праця, творчість, гармонія знань, почуттів і поведінки.

Список використаних джерел та літератури

1. Адольф В.А. Формування професійної компетентності педагога. Педагогіка. 2018. №1. С. 72–75.
2. Артемова Л. Зберегти дітей-гуманітарна місія сьогодення. Дошкільне виховання. 2022.- №3-4. С.6-8
3. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція).-К. 2021.с.38
4. Лист МОН від 29.03.2022 № 1/3737-22 «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні».
5. Маркова А.К. Психологічні критерії та ступені професіоналізму педагога. Педагогіка. 2019(6). С. 55.
6. «Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти»» від 19.10.2021 № 755-21
7. Синенко В.Я. Професіоналізм педагога. Педагогіка. 2019. №5. С. 45–51.

Хома Ірина,
вихователь
ЗДО № 54“Пізнайко”
Хмельницька МТГ

Розвиток мовлення дітей дошкільного віку в процесі ознайомлення з природою.

Анотація. Дошкільне дитинства – це період активного засвоєння дитиною рідної мови; становлення й розвитку її фонетичної, лексичної сторони, граматики; діалогічного та монологічного мовлення. Рідна мова відіграє унікальну роль у становленні особистості дитини дошкільного віку.

Ключові слова: розвиток мовлення, дошкільня, художньо-мовленнєва діяльність, мнемотаблиці, опорні схеми.

Важливим аспектом розвитку мовлення дошкільника є збагачення його чуттєвого досвіду, який залежить від сприйняття предметів та об'єктів, що знаходяться навколо, суспільного життя, ігор та навколишнього середовища.

Природа оточує дитину з перших її днів життя. В своїй роботі з дошкільнятами намагаюся використати по максимуму можливості природного середовища для мовленнєвого розвитку моїх вихованців. А в кожному режимному процесі можна знайти місце для розвитку мови дітей.

Щодня планую декілька спостережень за природним оточенням. Ініціатором таких спостережень виступаю не тільки я, як вихователь, а і намагаюся завжди сприяти дослідженням за ініціативою дітей. Дошкільнята, які більше часу проводять на свіжому повітрі, мають кращі можливості спостерігати природні явища та описувати їх словами. З дітьми розмовляю про рослини, погоду та інші елементи навколишнього світу.

Природа надає велику кількість нових слів і понять, які діти можуть вивчити. Так, ми дізнаємося назви рослин, описуємо природні явища та використовуємо ці слова в своєму мовленні в подальшому.

Природне середовище збільшує можливості для спілкування: діти спілкуються між собою та з дорослими, обговорюють те, що вони бачать і відчують. Це розвиває їх комунікативні навички.

В природному довкіллі дитина має безмежну можливість для уяви і творчості. Ми з дітьми вигадуємо історії про об'єкти природи, розповідаємо про свої враження та емоції, розвиваючи при цьому свою мовленнєву виразність.

Розвитку дитячої мовленнєвої творчості сприяють і наші подорожі в природу. Використовуючи різні види діяльності, я відкриваю в своїх дітях доброту, чуйність, щирість, милосердя. Вважаю, що надзвичайно важливо показати дітям яку роль відіграє людина в природі.

Особливого значення надаю прогулянкам та екскурсіям. Ми гуляємо не тільки на груповому ігровому майданчику, а і на день-два обмінюємося майданчиком з іншими групами, мандруємо територію закладу, знайомимося з рослинами, які ростуть в дворах прилеглих будинків, в міні-парку біля садочка.

Дітям намагаюся донести думку про те, що сьогодні наша планета опинилася у небезпеці і тільки людина може її захистити.

Під час екскурсій знайомлю своїх вихованців з предметами і явищами природи, вчимося дивитися і бачити, слухати і чути довкілля. Краса природи викликає у дітей глибокі переживання, сприяє розвитку естетичних відчуттів, фантазій. Діти привчаються вдивлятися в предмет і помічати його характерні особливості. Під час екскурсій дошкільники отримують знання про явища та об'єкти природи. Такі подорожі сприяють розвитку дитячої мовленнєвої творчості. Діти складають загадки, казки, оповідання. При складанні загадок використовую схему-підказку, наприклад: сонечко яке? (жовте); на що схоже? (на м'яч); чим відрізняється? (не можна взяти в руки).

Під час прогулянки навчаю дітей милуватися природою, формую уявлення про перші ознаки пори року, наприклад, в'януть квіти, падає листя, стає холодніше, раніше темніє. На основі певних знань мовленнєва діяльність дошкільнят відбувається продуктивніше, діти можуть зробити умовисновки, реалізувати творчі задуми за допомогою мови.

Для підтримки мовленнєвого розвитку я застосовую словесні дидактичні ігри, які знайомлять з новою інформацією, дають можливість ефективніше засвоїти матеріал, розвивати мовлення, мислення, увагу, пам'ять, спонукають до міркувань. Наприклад, «Відгадай за описом» (одна дитина називає ознаки предмета, а інші відгадують), «Зайве слово» (пропонується ряд слів одне з яких зайве), «Екологічний світлофор», «Жива-нежива природа», «Що подарувало природі літо», «Склади казку по колу». Під час таких ігор підвищується мовленнєва активність дітей, інтерес до реалізації поставленого завдання.

Художньо-мовленнєва діяльність є природньою для дітей дошкільного віку, адже дає можливість самовиразитись, самореалізуватись, проявити креативність. Так у нас народжується казка або оповідання на основі дитячих спостережень. Ось одне з оповідань, складених дітьми: "Веселе сонечко запросило дітей на прогулянку. Вони швидко одягнулися і вибігли на майданчик. Раптом на небі з'явилися велика сіра хмара і закрила сонечко, діти засумували.

- Хмаринко, відпусти сонечко, - попросили діти.

На допомогу їм прийшов сильний вітерець і хмара полетіла далі, а діти раділи сонечку, весело грались біля садочка".

Працюючи з дітьми з розвитку зв'язного мовлення я спостерігала, що не всі діти можуть правильно будувати речення, висловлювати свою думку, розповідати та переказувати в силу різних причин. Тому, щоб активізувати дитину до розповідання, переказування, викликати у неї позитивні емоції використовую різний дидактичний матеріал (картинки-підказки, мнемотаблиці, опорні схеми, сюжетні ілюстрації). Також впроваджую інтерактивні методи навчання, які дуже подобаються дітям: мікрофон, ланцюжок, коло ідей, де проявляється спільна мовленнєва діяльність.

Наприклад, ми з дітьми розглядаємо сюжетну картину.

Вихователь звертається до дітей: а давайте спробуємо сьогодні бути справжніми дослідниками, що розглядають, слухають і вивчають. Ваші ручки перетворюються на підзорну трубу і спробуємо побачити крізь неї (знайти) тільки один предмет на картинці (великий або маленький). Варіантів завдань може бути безліч: знайти предмети тільки певного кольору; поєднати будь-які об'єкти між собою; визначити зв'язок між ними; встановити, чому вони важливі один для одного.

А можна запропонувати дошкільникам одягнути “навушники” та “почути” звуки картини. Такі ігри подобаються дітям та забезпечують їх інтелектуальну, емоційну і мовленнєву активність.

Одним із важливих засобів мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку є розвивальне середовище. У своїй групі організувала його так, що діти невимушено і вільно отримують уявлення про світ, природу. В нашій групі є багато альбомів, наборів ілюстрацій, дидактичних ігор екологічного змісту, коректурні таблиці, природній матеріал.

Важливе місце в моїй роботі з дітьми по формуванню мовленнєвого розвитку займають морально-етичні казки В.Сухомлинського. Кожна казка автора особлива і має величезний виховний і дидактичний потенціал (бесіди, запитання, що спонукають дітей до розмірковувань та прояву творчості). В.Сухомлинський вважав казку активною творчістю. Після читання казки використовую такі прийоми роботи: роздуми про її зміст, мовленнєві етюди, ігри-драматизації за сюжетом. Діти вчаться створювати казки самостійно, що сприяє розвитку дитячої уяви та фантазії, мислення та розумових навичок.

В роботі зі старшими дітьми використовую казки з поганим кінцем, наприклад, “Камінь”. Такі твори показують дитині як себе потрібно поводити, та чого не можна робити. Казка допомагає неухильно слідувати правилам, аналізувати, оцінювати поведінку героїв, розвивати монологічне та діалогічне мовлення, творче мислення, уяву.

Щоб батьки стали активними помічниками та однодумцями вихователів, необхідно постійно їх тримати в курсі дитячих подій. Наша група є завжди відкритою для батьків.

Працюючи з дітьми молодшої групи, я розпочала роботу над проектом “Коли у серці живуть добринки”. Батьки та діти мали змогу поділитися цікавими історіями про свого домашнього улюбленця. Були і оповідання, вірші, невеличкі казки з фото. Кожна дитина розповіла історією своєї домашньої тваринки: як тваринка з'явилася в помешканні малят; як діти доглядають за нею; як потрібно поводитися з домашніми тваринками. Дошкільнята демонстрували фото своїх улюбленців, активно розповідаючи про них. Також, була організована фото виставка “Наші домашні улюбленці”. Працюючи над проектом ставила за мету розвивати у дітей такі якості як: доброта, щирість, відповідальність, співпереживання та мову.

Складені оповідання та казки використовували на заняттях, читали перед денним сном. Декілька батьків групи оформили свої історії в саморобні книжки, а малюки показували їх друзям, просили знову перечитати розповіді, що в свою чергу стимулювало їх мовленнєву діяльність.

Отже, природне середовище сприяє розвитку мовлення дітей, спонукаючи їх взаємодіяти з навколишнім світом та використовувати мову для сприйняття та спілкування з ним. А цікаві екскурсії, заняття, спостереження, години дозвілля, ігри та праця в природі стають фундаментом та стимулом розвитку мови дітей.

Список використаних джерел та літератури.

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.
2. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у ДНЗ. Київ: Слово, 2006. 341 с.
3. Богуш А., Гавриш Н. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку. Київ: «Генеза», 2013. 154 с.
4. Крутій К., Маковецька Н.. Подорож у довкіллі. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС.Лтд», 2003. 136 с.
5. Методика ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія. Н.Горопаха. Київ: Видавничий дім «Слово», 2012. 432с.
6. Мовленнєвий розвиток дошкільника. URL: http://pryluky-dnz19.cn.sch.in.ua/metodichna_vitaljnya/metodichni_rekomendacii/movlennyevij_rozvitok/ (дата звернення 20.07.2023).
7. Ніколоєнко В. Екологічне виховання в днз 2-6 років. Харків: Видавнича група «Основа», 2010. 207с.
8. Поліщук Н. Коли в серці живуть добринки. Методичний посібник. Тернопіль: Мальва-ОСО, 2007. 95с.
9. Хома І. Слово до слова – складається мова. Зб.наук.пр. [ред.кол.: В.І.Очеретянко (гол.) та ін.]. Хмельницький: ХОІППО, 2019. 550 с.

Шевчишена Оксана,
старший викладач кафедри педагогіки та психології
Хмельницький ОІППО імені Анатолія Назаренка,
кандидат психологічних наук

Психологічна допомога батькам в умовах воєнного/після воєнного стану країни

У статті наведено шляхи супроводу психологами батьків в умовах воєнного стану на рівні закладу дошкільної освіти. Обґрунтовано можливості здійснення педагогом психологічної допомоги батькам в період воєнного стану соціуму. Актуалізовано важливість стимулювання розвитку в батьків внутрішніх ресурсів в період післявоєнного стану країни.

Ключові слова: воєнний стан країни, заклад дошкільної освіти, психолог, педагог, дитячі стани, батьківська аудиторія, психологічна допомога батькам.

У зв'язку з широкомасштабним вторгненням Російської Федерації на Україну, яке відбулось 24 лютого 2022 року, відбулися суттєві зміни в різних сферах життєдіяльності соціуму, зокрема, в освітній галузі.

В умовах воєнного стану країни відбувається стрімке та потужне перезавантаження пріоритетів у виховному процесі як ефективного та дієвого засобу формування морального нарративу демократії.

З іншої сторони, як зауважують психологи, сьогодні кожний третій українець потребує психологічної допомоги та підтримки. Війна стала потужним стресом для кожного пересічного громадянина нашої країни.

Діти гостро реагують на будь-який стрес. Відповідно, реакції на кризову (травмуючу) ситуацію у дітей різних вікових категорій можуть бути різними: недовіра до оточення; тривожність, занепокоєність щодо своєї безпеки та можливість повторення травмуючих подій; уникнення місць, людей, предметів, які нагадують про травмуючу подію; емоційний ступор чи емоційна байдужість як захисна реакція, «спалахи» гніву та агресії; уникнення спілкування, пропущення занять та ризиковані

вчинки; зниження уваги та концентрації; скарги на погане самопочуття; постійне обговорення подій та фокусування уваги на окремих деталях того, що трапилось [1].

Переривання звичних рутин життя, постійні зміни перебування в побутових умовах, викликані відчуттям небезпеки та тривоги, може суттєво налякати дитину, посилювати відчуття дискомфорту та паніки.

Опануванню дітьми станів страху, напруги та невизначеності сприяє надання зі сторони дорослих вчасної та вдалої психологічної допомоги та підтримки, здійсненню ними психологічного супроводу дітей в умовах воєнного стану.

Для дітей, як відомо, сім'я є осередком безпеки. Однак, здорова особистість може бути вихована лише в здоровому оточенні. Основне, щоб батьки були поруч і відзначалися внутрішніми ресурсами: виваженість, емоційна стійкість, стресостійкість, психологічна грамотність тощо.

Однак, чи впроможі батьки до опанування себе в доволі складних та напружених умовах, чи відзначаються вони здатністю надавати дитині психологічну підтримку в умовах воєнного стану? Відповіді на подібні запитання говорять самі за себе. Війна є потужним стресом для всіх учасників освітнього процесу, зокрема, і для батьківської аудиторії.

Найсильніше і найважливіше джерело переживань дитини – її взаємини з іншими людьми. Якщо дорослі уважні до дитини, спілкуються з нею, розуміють її стани, поважають її як особистість, то вона переживає емоційне благополуччя – почуття впевненості та захищеності, яке сприяє повноцінному та гармонійному її розвитку.

Якщо вести мову про особливості емоцій та почуттів у дошкільному віці, то має місце таке явище, як засвоєння «мови» почуттів – прийнятих у суспільстві форми вираження найтонших відтінків переживань за допомогою поглядів, усмішок, міміки, жестів, пози, рухів, інтонації [3]. Відповідно, діти здатні надто гостро реагувати на хвилювання батьків, їх панічні стани. Адже зв'язки між батьками та дітьми в цьому віці є доволі потужними.

Тому фахівцям важливо здійснювати супровід батьків у кризові періоди, йти поруч з ними, створюючи умови для розвитку в них готовності здійснювати самоаналіз власних дій в напружених для них ситуаціях.

Відповідно, психологи інформують батьків стосовно емоційної сфери дітей, можуть залучати їх до практичних заходів (круглі столи, диспути, семінари-практикуми), спрямованих на розвиток в них емоційної культури як запоруки стабілізації в дітей психоемоційного стану.

Психологи закладів дошкільної освіти, працюючи з батьками, в своєму арсеналі можуть відзначатися наступними тренінгами, зокрема: тренінги з розвитку стресостійкості, емоційного інтелекту, навичок батьківської рефлексії. Тренінгова діяльність може бути спрямована на розв'язання внутрішніх конфліктів (на корекцію «відчуття вини»), переосмислення емоційних реакцій на різноманітні подразники, вдосконалення навичок спілкування з дітьми в умовах війни (психологічних здатностей підтримувати дітей в складних життєвих ситуаціях), на усвідомлення шляхів покращення психічного здоров'я та стабілізацію психоемоційного стану як запоруки попередження дитячих страхів, зумовлених війною.

Психолог, працюючи з батьками, допомагає їм в оволодінні прийомами психологічної самопомоги, зокрема: «психогігієнічний самоаналіз», вольові та раціональні прийоми самопомоги, «антистресовий штурм».

Однак, психологічну допомогу впроможі також надавати педагогічні працівники дошкільних закладів. В психологічній практиці має місце термін, який пов'язаний із **першою психологічною допомогою** Перша психологічна допомога являє собою сукупність заходів загальнолюдської підтримки та практичної допомоги ближнім, які відчувають емоційне напруження та страждання [1]. Таку допомогу може надавати не лише практичний психолог, а також педагог, знайомий з правилами надання першої психологічної допомоги [1]. Її надання не передбачає значної професійної підготовки,

достатньо педагогічних знань, отриманих в межах психологічного інформування і природної здатності проявляти співчуття, людяність [1].

Відповідно, педагог може скористатися наступними порадами для батьків:

- Намагайтеся позбутися відчуття вини. Воно блокує Ваші можливості здійснювати наступні кроки в житті. Не озирайтесь назад і не картайте себе, що Ви зробили щось не так. На той час Ви виконали всі необхідні дії, яких вимагали на той час обставини. Ставте крапу на тому, що сталося.

- Не усамітнюйтесь (не замикайтесь на собі). Обов'язково спілкуйтесь з іншими людьми, говоріть про свій досвід, очікування, відчуття та емоції. Намагайтеся робити рутинні справи.

- Піклуйтеся про себе, аби мати ресурс, необхідний для підтримки дітей. Пам'ятайте, що Ваш фізичний стан є запорукою благополуччя Вашої дитини. Тому використовуйте техніки для нормалізації дихання, пам'ятайте про повноцінний сон та культуру харчування.

- Прийміть свої відчуття, які Ви зараз переживаєте. Не бійтеся їх. Безсоння, страх, тривога стосовно майбутнього – це закономірний результат тих подій, які в минулому Вам і вашій сім'ї довелось пережити.

- Намагайтеся позбутися стереотипу, що «звертатися по допомогу - це соромно». Тому якщо Ви потребуєте допомоги, не мовчіть. Попросіть про неї (озвучте про свої наболілі відчуття).

- Переосмислюйте цінності. Не повертайтеся у минуле, а думайте про майбутнє. Говоріть з іншими людьми, що Ви будете робити після війни. Подібного роду роздуми та розмови надихають людину, стабілізують її психоемоційний стан.

В психологічній практиці має місце раціонально-емотивна терапія, яка намагається пояснювати природу нездорових емоцій людини. Психологи для цього можуть використовувати певні психологічні техніки, які є прерогативою їхньої діяльності (сертифікованих знань).

Однак в діяльності будь-якого фахівця можуть мати місце елементи застосування того чи іншого методу (напрямку). Для педагога в межах піднятої практики в якості одного з психологічних кроків може виявитися допомога батькам в переосмисленні поглядів на життя: 1) нехай криза, яка спіткала Вас, не буде катастрофою, а буде поштовхом до зміни життя (навіть, якщо Ви цього не планували та не хотіли і якщо Вам зараз дуже складно); 2) безвихідних ситуацій немає: безвихідна ситуація – це нестача знань чи слабкість духу; 3) доки людина не усвідомить, що за свої думки (своє мислення) вона так само є відповідальною, як і за свої вчинки, вона не зможе зробити кроку вперед; 4) людина зможе робити певні кроки в новому оточенні, якщо вона працюватиме над собою, якщо буде готовою озвучувати потребу в допомозі та приймати її з боку інших людей (педагогів, психологів, соціальних педагогів, психотерапевтів та інших фахівців).

Використання педагогом цих положень може в деякій мірі виступати запорукою корекції життєвих настанов особистості (її очікувань та домагань), усвідомлення нею ресурсів відновлення психологічного здоров'я. Останнє з вище названого переліку положення має доволі глибокий психологічний зміст. Адже людина, яка не тільки усвідомлює потребу в допомозі, а готова її озвучити, поділитися власними переживаннями (чи ступенем психологічної болі), більшою мірою вірить у власне зцілення.

Ми педагоги маємо розуміти, що після завершення війни наслідки впливу травмованих подій на людей ще довго будуть відчутними. Після численних затяжних стресів та болісних втрат велика частина населення України ще довго буде потребувати психологічної підтримки і допомоги.

Адже тривала травматизація згубно впливає на творчі можливості людини, на її самосприйняття та самоефективність. Після тривалої травматизації психіки в людей значно знизився рівень соціально-адаптивних можливостей, похитнулося

психологічне благополуччя в цілому. У травмованої людини загостренню підлягають старі проблеми у стосунках з людьми (втрачається здатність до сприйняття інших людей з їхніми відмінними особливостями), посилюється байдужість та егоцентризм, а іноді взагалі виникає бажання часткової або повної ізоляції від оточень, в яких їм є можливість перебувати.

Однак кожен педагог розуміє, що будь-яку проблему легше попередити, ніж вирішувати. Тому важливо допомагати батькам напрацьовувати **способи роботи над собою**.

Рекомендації в контексті роботи над собою можуть виглядати наступним чином. По-перше, **намагайтеся у всьому шукати баланс:** на заміну до високої вимогливості до себе намагатися в напружених та втомлюючих ситуаціях бути поблажливим до власних недоліків чи помилок.

Одна із важливих рекомендацій щодо роботи над собою може стосуватися **переоцінки життєвих цінностей**.

Ціннісні орієнтації, як відомо, є однією із заборук психічного здоров'я людини. В багатьох випадках вони виступають для людини фундаментом її міцності та непохитності. Адже цінності в цілому являють собою те, що особливо є важливим для людини; вони є тими феноменами, завдяки яким вона щось зважає чи звіряє у своєму житті. Відповідно, кожен з нас в дану дефініцію вкладає власне бачення та розуміння. В будь-якому випадку кожний вчинок людини (прояв її особистісних характеристик) можна розглядати як підґрунтя її ціннісних орієнтирів.

Тому важливо шляхом активної взаємодії з батьками (в площині дискусій та диспутів) формувати в них готовність не лише очікувати запитання, даючи на них відповіді, а самим ставити питання, для прикладу: «Що може відчувати людина, коли втрачає певну цінність?», «Чи можуть в житті людини мати місце аналоги таким поняттям, як «Життя», «Здоров'я», «Сім'я», «Діти»?».

В умовах воєнного стану країни усі діти потребують прояву особистої відповідальності як за своє життя, так за життя інших людей; здатності демонструвати виважене ставлення (підтримку та допомогу) людям, які вимушені змінити своє місце знаходження.

Тому педагогам важливо наголошувати всім батькам на важливості розвитку в дітей толерантності до несхожості інших людей, їхніх почуттів, пріоритетів та цінностей; здатностей до поступливості та компромісів у взаємодії з ними, а відтак, чуйності до тої категорії людей, з якою нас звела доля.

Враховуючи той факт, що чим меншою є дитина, то потужніше спрацьовують процеси наслідування, відповідно, кожен жест, манера поведінки батьків, їхні емоційні реакції на проблеми інших людей діти будуть переймати та втілювати в контекст навколишньої дійсності.

В цілому розуміюче ставлення педагога до батьків (розуміння їхніх станів, пов'язаних із дратівливістю, смутком та невпевненістю) спонукає її бути відкритими та готовими до роздумів з приводу вирішення проблем, які складаються в її житті.

Відповідно, психологічні ресурси педагога, зокрема, його емпатія, виваженість, толерантність, комунікативні компетентності (відсутність у розмові з батьками домінанти стосовно того, як вирішувати назрілі проблеми) слугують запорукою підтримки батьківської аудиторії, а особливо тих, які пережили травмуючі події на прифронтових територіях.

Таким чином, в умовах воєнного стану країни важливою є допомога батькам не лише зі сторони психолога, але й педагогічного працівника закладу дошкільної освіти. Тому виклики сьогодення потребують іншої ролі педагога. Сьогодні вона трансформується у різноманітні психологічні здатності підтримувати всіх учасників освітнього процесу, зокрема, батьківську аудиторію. Відповідно, ми рекомендуємо педагогічним працівникам закладів дошкільної освіти співпрацювати з психологами, долучатися до участі у практичних заходах щодо удосконалення вмінь надавати

психологічну допомогу батькам в умовах воєнного стану, здійснювати супровід їхніх психологічних станів під час кризових подій. Адже допомога іншим допоможе всім нам краще почуватися. Тому найголовніше завдання, яке сьогодні стоїть перед кожною людиною, полягає в тому, щоб не втратити людські якості: людяність, доброта, толерантність, прагнення спілкуватись, розуміти та підтримувати один одного.

Список використаних джерел:

1. Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році: додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 19.08.2022 р. № 1/9530-22. С. 1-25. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/metodichni-rekomendacivi>.

2. Калошин В.Ф. Практика управління емоційним станом. Раціонально-емотивна терапія – К. – К.: Шк. Світ, 2012. 128 с.

3. Павелків Р.В. Дитяча психологія: навч. посіб. Для самостійної роботи студента – К.: Академвидав. 2011. 376 с.

Шикерук Оксана,
вихователь ЗДО №1 «Перлинка»
Шепетівської ТГ

Скарбничка логік світу

(досвід реалізації інноваційних підходів до організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти)

Не забезпечуйте дітей готовими формулами,
формули – порожні; збагатіть їх образами та
картинками, на яких видно єднальні зв'язки.
Не обтяжуйте дітей мертвим тягарем фактів,
навчіть їх прийомів і способів, які допоможуть їм осягти це.
«Заповіді розвивального навчання»

Анотація: у статті подано досвід роботи, який полягає у поєднанні і збалансуванні різних інноваційних технологій для розвитку логічного мислення дошкільників як складової реалізації завдань Базового компонента дошкільної освіти.

Ключові слова: діяльнісний підхід, формування психологічної зрілості, життєвих компетентностей, практичне застосування.

На сучасному етапі розвитку системи дошкільного виховання найбільшої вагомості набула потреба пошуку нових форм виховання і навчання, яка б сприяла особистісному зростанню дошкільника.

На будь-якому віковому щаблі дитина набуває не лише психологічні якості, спільні для всіх дітей, а й свої власні індивідуальні особливості психіки та поведінки. Бути людиною означає не лише бути таким, «як усі», володіти всім, чим володіють інші, а й бути неповторною особистістю з власними смаками, інтересами і здібностями.

Багатьох із нас, педагогів дошкільних закладів, хвилює питання: як озброїти дитину наукою життя, щоб вона стала життєздатною, самостійною, практично умілою, творчою людиною з розвиненим почуттям відповідальності, гідності та совісті. Адже виконання цього завдання потребує від педагога великих зусиль, здібностей та творчості.

Кожен педагог шукає свої шляхи, методи та прийоми до вирішення цього завдання, використовуючи різні форми навчання і виховання.

Побуває думка, що логіка властива тільки тим, в кого так званий «математичний склад розуму», а от «гуманітарії» з логікою не дружать. Проте це абсолютно не так. Логічне мислення може розвинути та вдосконалювати будь-хто. Людина, яка здатна мислити логічно, може на підставі наявної у неї інформації (нехай навіть розрізненої і неточної), зробити правильний висновок і таким чином докопатися до істини. Діти, народжені у XXI столітті, прийшли у цей світ у цифрову епоху і вже ніколи не зможуть уявити своє життя без інтернету та різноманітних гаджетів. Від самого народження вони звикають жити у світі без кордонів, але з однією поправкою, дуже часто цей світ обмежений екраном. З'явилось нове покоління «ігрових» дітей, їх називають – покоління «Зет». Ці діти не ставлять зайвих запитань — вони «гуглять». Діти «Зет» звикли до легкодоступності інформації, їм не потрібно чекати та зачувати. Швидке засвоєння інформації — це дійсно дуже корисна навичка, якої бракує попереднім поколінням. Але розум, що звик до швидкого потоку та опрацювання інформації, починає нудьгувати, коли її замало і вона надається дуже повільно. Найбільше негативу це додає під час занять. Значна різниця у швидкості сприйняття у дітей та педагогів призводить до певних проблем:

- педагогам не вдається утримувати увагу дітей;
- дітям не вдається уважно слухати матеріал та засвоювати його.

Тому і виникає потреба у використанні прогресивних ідей та різноманітних інноваційних технологій. Це покоління цінує досягнення результату тут і зараз. Вони дуже залежні від успіху. Тож краще розділити виконання одного великого завдання на декілька етапів у формі своєрідного інтелектуального квесту. Вирішивши просту проблему, дитина переходить до виконання наступної, складнішої.

З власних спостережень можу сказати, що відчуття маленької перемоги на кожному етапі мотивує все більше дитину. І, я здивувалась, наскільки далеко може їх завести жага до успіху. Нехай лише у навчальному форматі.

Мені близька думка нідерландського філософа й культуролога Йогана Гейзинга, який казав: «Фактично можна заперечувати будь-яку абстракцію: право, красу, істину, добро, дух, Бога, серйозність. Гру ж не можна заперечувати. Адже щодня ми приміряємо соціальні ролі: турботливих батьків, керівників компаній, виконавців проектів, а після роботи — відвідувачів кав'ярень, театралів, кіноманів. А потім знову перетворюємось у батьків, сусідів і родичів».

Опрацювання новинок освіти дало мені можливість зрозуміти значення науки життя для дітей та можливість зробити висновок: щоб підготувати дитину до життя, необхідно навчити її логічно мислити і використовувати набуті знання, уміння та навички в своєму житті, тобто навчити дитину жити у взаєморозумінні з іншими дітьми, дорослими людьми та навколишньою дійсністю.

І саме починаючи працювати за освітньою програмою «Впевнений старт» в середній групі, зрозуміла, що досягти кращих результатів можна, об'єднавши та збалансувавши елементи різноманітних інноваційних технологій. Тому, розробила систему занять з використанням цих технологій.

Сучасного малюка оточує безліч інформації, яку він запам'ятовує щодня, щогодини, щохвилини. Як допомогти дитині запам'ятати та утримати інформацію, яким чином спонукати дитину до пізнавальної, мовленнєвої активності, створити ситуацію успіху – на всі ці питання і допомагають відповісти інноваційні технології. Одна із них – **ейдетика**.

Методика ейдетики включає понад двадцять різноманітних технік ефективного запам'ятовування інформації; крім того допомагає людині в різних життєвих ситуаціях.

Саме тому ейдетика – це не лише напрям роботи, а й одна з основ успішної соціалізації та адаптації дошкільника до навколишнього світу й навчання у школі.

Принципи роботи за системою ейдетики:

- радісна, весела атмосфера;

- мобільність і доступність ігрового матеріалу;
  - поділ інформації відповідно до особливостей кожної дитини.
- Перевага ейдетичного навчання - ДИТИНА НАВЧАЄТЬСЯ РАДІСНО.

Кожна гра – це комплекс завдань, які дитина виконує за допомогою картинок, іграшок, тактильних карток, кубиків, цеглинок тощо.

Завдання даються дитині в різних формах: у вигляді моделей, схем, площинного малюнка, письмових та усних інструкцій. Завдання розміщені в порядку наростання складності, тобто в них використано принцип народних ігор: від простого до складного.

Використання **техніки Марблс** – це робота з нетрадиційним матеріалом (камінчики Марблс та камінчики-кабошони (приплющеної форми), що включає великі можливості: задовольняє пізнавальну активність дитини, розвиває творче мислення, розумові здібності, дрібну моторику, зорову пам'ять, окомір, підвищує інтерес до занять, знімає втому через цікаві форми роботи, творчу предметну діяльність дитина пізнає навколишню дійсність, вчиться спілкуватись і розуміти себе, як особистість. До того ж, цікаво грати з невідомим. Використання камінчиків вносить деякий елемент сюрпризу, чарівності, чекання чудес.

Замість камінчиків Марблс можна використовувати звичайні камінчики, каштани, мушлі. Головне – користуватись технікою Марблс, придумуючи цікаві розвиваючі завдання: викладання від найменшого до найбільшого, рахунок, малюнки; побудова будинків з різних матеріалів (камінчиків, будівельного матеріалу) – «в якому будинку буде краще жити?» тощо.

Палички Кюїзенера (Бельгійський вчитель початкової школи Джордж Кюїзенер) для лічби є багатофункціональним математичним посібником, який дозволяє «через руки» дитини формувати поняття числової послідовності, складу числа, відношень «більше-менше», «право-ліво», «між», «довше», «вище» і багато іншого. Набір сприяє розвитку дитячої творчості, розвитку фантазії і уяви, пізнавальної активності, дрібної моторики, наочно-дієвого мислення, уваги, просторового орієнтування, сприйняття, комбінаторних і конструкторських здібностей.

Методика Глена Домана допомагає закласти дитині правильні основи знань, як результат – дитина починає читати готові слова, отримує цікаву інформацію. Картки різних розмірів, на різну тематику. Завдання полягає в тому, що дитині показують картинку або картинку зі словами на протязі 10 хвилин (до 5 карток) декілька разів на день. В подальшому кількість карток збільшується, дивлячись як дитина засвоює матеріал.

Методика Г.Р. Кандибура – педагога, автора унікальної навчально-ігрової методики «Абетка життєвого успіху», засновника Центру розвитку Кандибура та Експериментальної школи майбутнього. Це унікальна підготовка до школи, яка формує вміння творчо мислити, блискавично сприймати інформацію, читати і успішно взаємодіяти із ровесниками та дорослими.

Розвиток мислення у дітей проходить не тільки під час занять та повсякденного життя, але й під час гурткової роботи. Тому і було мною розроблено систему роботи гуртка «Шахове королівство». Тут діти не тільки накопичують та поглиблюють знання, а вчать самостійно і нестандартно міркувати, самостійно приймати рішення, не боятися завдань з багатьма варіантами розв'язку. Результати були високими. Проте, цього було недостатньо. Ознайомившись з інноваційною технологією «Ейдетика», яка включає в себе дві техніки – мнемотехніка та ейдотехніка, стала впроваджувати у роботу ці техніки, розробивши дидактичний матеріал. Уміння логічно мислити – незамінне, адже завдяки цьому можна знаходити вихід з важких ситуацій, прораховувати свої дії на кілька кроків вперед, передбачати ворожі пастки, знаходити коротший шлях до успіху.

У Базовому компоненті дошкільної освіти багато уваги приділено вихованню свідомого активного дошкільника. Це дитина, яка вміє і хоче пізнавати світ, не прагне

до готових рішень і моделей поведінки, а хоче відкривати його самостійно: такий малюк воліє роздивитись усі кольори яскравого світу, почути всі його звуки.

Організуючи освітній процес, заняття намагаюся будувати таким чином, щоб вони здебільшого ґрунтувались на цікавих логічних іграх-діях, використовую різні інновації. Стимулюю інтерес дітей новими для них прийомами подання та закріплення знань, рухливим характером занять.

Підсумую: для виховання та розвитку покоління відкидаємо всі умовності схематичного і застарілого виховання. Тому взяла за основу у своїй роботі прогресивні ідеї та методики, техніки.

Чому не варто боятися «ігрових» дітей? Я, як педагог з великим досвідом роботи, часто ставлю таке собі питання. Зробила висновок: якщо хочеться побачити результат у вигляді дитячої довіри, розкृतості й польоту думки — я маю маю навчитися приймати «ігрових» дітей. Адже, гра допомагає дітям:

- усвідомити, що результат залежить від них;
- відчути драйв, стати мобільнішими та зібранішими;
- орієнтуватися в часових рамках;
- відпрацьовувати вміння швидко реагувати, тренувати пам'ять і увагу;
- відчути дух здорового суперництва;
- запалати бажанням побороти обставини й перемогти.

Список використаних джерел та літератури:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук.кер. Піроженко Т.О., член коресп. НАПН України, д.п.н., проф.; авт. кол.; Байер О.М, Богуш А. М., Безсонова О.К. та ін..К. – 2021,-32с. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/>
0. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» /Білан О.І; за заг. ред..О.В. Низковської.
0. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / режим доступу: <https://vstart.com.ua/>
0. Нова українська школа: поради для вчителя / Під аг. Ред.. Бібік Н.М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.
0. Від науки до практики: технологія «Логіки світу» / Дитячий садок. — 2013. — № 21—23, червень.
0. Котенко А., Ясенюк С., «Блоки Дьєнеша для логіко-математичного розвитку дітей» \ \ Вихователь – методист дошкільного навчального закладу №5\2019
0. Кривоніс М.Л. //Ейдетика як засіб підготовки дітей до школи.// «Ранок», 2012.
0. Методичний посібник «Чудовий світ Марблс». URL: <https://naurok.com.ua/metodichniy-posibnik-chudoviy-svit-marbls>

Шитманюк Віта,
директор
Полівода Наталія,
вихователь-методист
ЗДО №9 «Теремок»
м. Славута

STREAM-освіта: розвиваємо критичне мислення дошкільнят

Анотація. Дана стаття актуалізує новий підхід до розвитку, виховання і навчання дошкільників до критичного мислення за допомогою STREAM-освіти. Використовуючи у своїй роботі метод британського психолога Е. де Боно «Шість

капелюхів» педагог розвиває якості критично мислячої особистості, здатної знайти правильний шлях вирішення будь-якої проблеми.

This article updates new approach to the development, education and preschoolers in critical thinking through STREAM-education. Using the method of the British psychologist E. de Bono "Six hats" the teacher develops qualities of a critical thinker, the ability right way to solve any problem.

Ключові слова. STREAM-освіта, інформаційний простір, критичне мислення, метод «Шість капелюхів».

STREAM – education, Information space, critical thinking, method "Six hats".

Попри жорсткі воєнні дії на території нашої держави заклади дошкільної стараються організувати свою роботу з дітьми, прикладають всіх зусиль для створення безпечного середовища та вдосконалення освітнього процесу незалежно від форми здобуття освіти. Вони міцно тримають свій маленький, але такий важливий для нашого майбутнього, освітянський фронт.

В умовах воєнного стану важливим напрямом роботи ЗДО є продовження здобуття дошкільної освіти дітьми, максимальне збереження кадрового потенціалу педагогічних працівників, які забезпечують їхнє навчання, створення безпечного освітнього середовища та надання якісних психолого-педагогічних послуг.

В освітньому процесі доцільно використовувати технічні засоби навчання, дидактичні, настільно-друковані ігри, різні види театрів, залучати дітей до малювання, виготовлення поробок з паперу та природного матеріалу тощо

У час, коли інформація може коштувати життя та психічного здоров'я, надважливо вміти її верифікувати не тільки дорослим, а й дітям. Надто багато коштів вкладала і продовжує вкладати росія в інформаційну гібридну війну, виправдовуючи чи спотворюючи правду про власні злочини проти людства. Педагоги з батьками мають допомогти дитині не стати жертвою дезінформації чи маніпуляції, що може мати трагічні наслідки. Незважаючи на вік дитини, вона вимушена рости та розвиватися в період інформаційної війни агресора, тому важливо навчити дітей правильно сприймати інформацію, адже весь простір, а особливо інтернет – ресурси відкрито так чи інакше говорять про війну в Україні, та дії агресора. Після повномасштабного вторгнення наші діти перейшли і деякі досі дистанційно навчаються, а тому збільшився час проведений в інтернеті. Педагогам і батькам треба нагадувати дітям, що деякі відео, можуть вводити в оману.

І найактуальніше – контент – про війну, з яким діти стикаються в повсякденному житті (інтернет додатках, біг бодах, новинах тощо) може містити відверті зображення та відео, емоційно травмуючи історії людей, які постраждали від війни, а також дезінформацію.

Навички критичного мислення – найнеобхідніший інструмент яким мають бути озброєні діти. Розвиток критичного мислення найбільш актуальний в час інформаційної пропаганди, тому критичне мислення виступає як фундамент сучасної освіти, і, зокрема, STREAM – освіти.

Раннє залучення дітей до STREAM – освіти може підтримати не лише розвиток критичного, креативного, творчого мислення та формування компетентності дослідника, а й сприяти соціалізації особистості. Тому що розвиває такі навички, як співробітництво, ефективна комунікація, творчість. Це процес аналізу, синтезування, обґрунтування і оцінки достовірності та цінності інформації; властивість сприймати ситуацію глобально. Знаходити причини, наслідки і альтернативи; здатність генерувати чи змінювати свою позицію на основі фактів й аргументів. Коректно застосовувати отримані результати до проблем і приймати виважені рішення – чому довіряти та що робити в житті.

STREAM – освіта – новий інтеграційний підхід до розвитку, виховання й навчання дітей. Цей напрям освіти інтегрує в собі завдання з формування в дітей загальних наукових уявлень про світ, ознайомлення їх з інформаційно-комунікативними

технологіями, розвиток умінь експериментувати, конструювати, навчання дітей основ опрацювання змісту тексту, грамоти, математики, а також різних видів мистецтва. Тож маємо в тісному взаємозв'язку розвивати здібності дошкільнят до точних та гуманітарних наук.

Своєрідними сходинками пізнання світу дитиною дошкільного віку у STREAM – освіті можуть бути такі: створюємо емоційний образ об'єкту за допомогою живопису, музики, танцю, літератури; взаємодоповнюємо та порівнюємо враження, активізуємо власний досвід дитини.

Для успішного розвитку критичного мислення в дітей дошкільного віку необхідно забезпечити комплексом педагогічних умов, серед яких:

- створення можливостей для набуття досвіду прояву критичного мислення через експериментування;
- активізація пізнавальної діяльності дошкільнят, спрямованої на отримання інформації, необхідної для оцінювання та аргументації своєї позиції з обговорюваного питання;
- розвиток потреби в пізнавальній діяльності.

Форми прояву й міра вираженості критичності мислення якісно відрізняються в різних вікових групах.

Молодші дошкільнята, розглядаючи ілюстрації з недоречностями, перелічують окремі деталі, супроводжуючи слова відповідними емоційними та руховими реакціями (збентеження, подив).

Дитина молодшого дошкільного віку висловлює критичні оцінні судження лише після інструкції: «Знайди помилки».

Такий самий рівень розвитку критичності може спостерігатися і в дітей середнього дошкільного віку. Дошкільнята, відшукуючи помилки, проявляють новий — «прояснювальний» — рівень критичності мислення. Діти прагнуть конкретизувати наявні помилки, пояснити, у чому полягає помилковість судження чи зображення.

Старші дошкільнята висловлюють свої судження про наявність певних невідповідностей, а також прагнуть розкрити їх причини. Це свідчить про формування нового рівня критичності — «позитивного».

Людина, яка володіє критичним мисленням:

- * легко знаходить потрібну й важливу інформацію, може її перевірити;
- * уважно вивчає усі можливості;
- * прискіпливо оцінює кожен варіант і робить виважений вибір;
- * уміє ставити правильні запитання;
- * шукає і бачить зв'язки між явищами й вчинками людей;
- * вибудовує судження на доказах.

Переваги STREAM-освіти:

- навчання за темами, а не за предметами: дитина бачить зв'язок між науками, навчання стає насправді системним;
- використання знань у повсякденному житті;
- розвиток критичного мислення та вміння вирішувати проблеми;
- надання впевненості у власних силах;
- розвиток інтересу до технічних дисциплін;
- креативні та інноваційні підходи до проектної та дизайн-діяльності;
- підготовка дитини до технологічних інновацій у житті.

Наша мета – розширювати кругозір, розвивати і спонукати дітей до творчого мислення, систематичних міркувань і розкриття свого потенціалу для формування їх власного майбутнього через досвід реалізації безмежних можливостей людини. Надихати і розвивати творців майбутнього, закласти фундамент для майбутніх вчених, винахідників, фахівців, що йдуть в ногу з часом.

У загальній психології під критичним мисленням розуміється оцінна діяльність суб'єкта пізнання, яка спрямована на засвоєння знань і проявляється в рефлексії та

сприйнятті цих знань, що характеризується контрольованістю, самостійністю, обґрунтованістю, логічністю і цілеспрямованістю.

Розглянемо основні принципи на яких варто будувати в роботі з дітьми.

Інформація – не кінцева мета, а «сировина» для власної думки.

Знання – це не пасивно засвоєні готові блоки інформації, а результат переосмислення різноманітних даних, у результаті якого дитина формує власне розуміння проблеми.

В альтернативній програмі «STREAM – освіта, або Стежинки у Всесвіт» вільна самостійна освітня діяльність дитини є «пусковим гачком», який «вмикає» механізм ставлення до фактів як до матеріалу для осмислення, що, у свою чергу, сприяє розвитку критичного мислення. Тобто це майже «ефект доміно», коли рух першої «костяшки» дає поштовх усім іншим.

Це означає, що, працюючи з інформацією, яку надав дорослий (або отриманою самостійно), дитина сама робить висновок, осягає властивість, формулює закономірність або правило. Діти діляться своїми відкриттями в групі, а це змушує їх оформлювати свої судження вербально, що сприяє розвитку зв'язного мовлення.

Спонукайте дітей до формулювання запитань і пошуку відповідей на них.

Якщо створено умови для переживання дітьми різних емоцій, сприймання та осмислення.

Для розвитку критичного мислення використовують різні методи та технології. Я хочу поділитися з вами досвідом роботи за методом британського психолога, доктора медичних наук Едварда де Боно «Шість капелюхів»

Охарактеризувати ідею методу шести капелюхів допоможе легенда

Притча про старого майстра

Колись давно, а може, й недавно, жив на світі старий мудрий майстер. З усіх земних багатств був у нього лише кольоровий фетр. Але майстер мав золоті руки й прекрасну мудру душу. Він дарував людям щось більше, ніж головні убори — капелюхи, кепки, панамы й чепчики. Забравши своє замовлення, люди виходили з майстерні старого Капелюшника одухотвореними, рішучими і натхненними. Чи ж варто говорити, як славився своїм умінням Майстер, які вдячні були йому люди за капелюхи, які несли Великий секрет Великого Майстра?

Минали роки. Настав час, коли Майстер покинув цей світ, залишивши своїм шістьом синам свою славу, майстерню, обрізки кольорового фетру й... шість різнокольорових капелюхів — білий, чорний, жовтий, червоний, зелений і синій. Капелюхи були настільки вишукані, що, певно, мали б належати дуже багатій і успішній людині.

— Мабуть, основна батьківська спадщина — це ті гроші, які нам заплатить замовник капелюхів, — вирішили сини майстра. Безумовно, вони коштують дуже дорого і ми станемо багаті! Ми поділимо гроші порівну й помандруємо світом, щоб знайти свою долю, — планували сини.

Але спливав час, а багатий замовник так і не з'явився.

— Дивно, — міркували сини, — останнє замовлення майстра мало бути найдорожчим. Але якщо ніхто за ним не приходить, може, ми залишимо ці капелюхи собі?

І сини вирішили поділити між собою батьківську спадщину.

— Я беру собі капелюх білого кольору, — заявив перший син. — Він такий витончений і чудовий, що я зможу красуватися на балах і прийомах. Я вже не буду почувати себе усього-на-всього сином простого капелюшника.

— А я візьму чорний капелюх, — сказав другий син. — Чорний пасуватиме до будь-якого костюма. У цьому капелюсі я буду строгий, елегантний і непомітний у будь-якій ситуації. Упевнений, він принесе мені щастя!

— А я, мабуть, виберу жовтий, — сказав третій син. — У наших краях так мало сонячних днів, я так сумую за ними. Жовтий капелюх, хоч і вимагає особливого костюма, подарує мені радість і посмішку! А той, хто посміхається, завжди щасливий.

— Нехай моїм капелюхом стане червоний, — вигукнув четвертий син. — Я завжди мріяв виділятися з натовпу, мені завжди подобалося, коли на мене звертають увагу. У червоному капелюсі мене помітять усі! Мене любитимуть жінки!

— Зелений капелюх такий оригінальний! — зауважив п'ятий син. — Мені здається, зелений капелюх зробить мене еталоном нової моди. Мені подобаються несподівані рішення, я беру зелений капелюх!

— Ви розібрали всі капелюхи, — мовив шостий син. — Мені залишається тільки взяти синій. Дивно, але ви звільнили мене від проблеми вибору. Я поклався на випадок й одержав те, що вибрав би й сам! Проблема вибору... — задумався шостий син, — треба, мабуть, над цим поміркувати.

Спадщину старого майстра було розділено між його синами. Вони дбайливо зібрали обрізки кольорового фетру, замкнули майстерню і на світанку вирушили кожний у своєму напрямку.

Минуло чимало часу, перш ніж сини старого майстра знову зібралися разом під дахом батьківської майстерні. Сидячи біля вогню, кожний із них розповів свою історію, і всі були вражені тим, як спадщина Майстра вплинула на його долю.

Син, який узяв собі Білий капелюх, став поважною людиною, посів високий пост радника в одній могутній країні, став чітким, послідовним і незворушним. Розповідаючи історію свого життя, він перелічував факти й події, опускаючи свої переживання. Брати дивувалися таким змінам, але слухали з великою повагою.

Володар Чорного капелюха став дотепним і в'їдливим. Розповідаючи про людей, з якими його звела доля, він влучно описував їхні слабкі сторони й недоліки, створюючи гротескові портрети. Здавалося, він живе в країні дріб'язкових і тупуватих людей, хоча було відомо, що мешканці міста, у якому оселився другий син майстра, були гідними громадянами. Отже, і цей син Капелюшника зробив непогану кар'єру, тому що вмів заздалегідь попереджувати місцевого бургомістра про помилкові рішення.

Жовтий капелюх зробив третього сина оптимістом. Виявилось, що він живе в найкращому місті, жителі якого — чудові люди. Він радіє сонцю, вирощує квіти й займається благодійництвом.

Поки брати розповідали свої історії, один із них час від часу нетерпляче підхоплювався, то радісно аплодуючи, то в розпачі заламуючи руки, то роздратовано кидаючи свій Червоний капелюх. Брати спостерігали за ним із цікавістю, адже не кожен так емоційно реагує на життєві пригоди. Виявилось, що четвертий син Капелюшника став актором, сценічне ім'я якого всім п'ятьом було добре відоме! Хазяїн Червоного капелюха був актором без ампу! Завдяки його емоційності й чутливості він геніально грав і драматичні, і комічні, й трагічні ролі. Як і хотів, він став дуже знаменитим. Але — от лихо! — у звичайному житті йому так і не вдалося навчитися стримувати свої почуття...

Коли черга розповідати дійшла до п'ятого сина Старого Майстра, той розклав на столі фотографії. Брати побачили його в товаристві знаменитих людей. Ось йому потискує руку президент найсильнішої держави, ось дає інтерв'ю знаменитому журналістові, а тут бере участь у відкритті своєї виставки... Хазяїн Зеленого капелюха був знаменитий, але скромний. Він прекрасно малював, складав вірші й писав музику. До всього, за що б не брався, він підходив по-своєму, нетрадиційно. Він мав чимало винаходів у різних галузях. Найбільші фірми запрошували його консультантом, його ідеї принесли успіх багатьом людям.

Останній із синів Капелюшника зняв свій Синій капелюх, і всі брати побачили, скільки мудрості й любові випромінюють його очі. Він став Учителем, багато хто звертався до нього за порадою, а король довірив йому виховувати спадкоємця...

Сини старого Майстра зрозуміли, яку дивовижну спадщину залишив їм батько. І захотілося кожному з них зняти свій капелюх, адже він вже багато чого навчив, і приміряти капелюхи іншого кольору. Так брати розвинули в собі нові якості, що дозволило їм стати щасливими.

З тих пір минуло багато, а може, і небагато часу, але різнокольорові капелюхи живуть серед людей і дозволяють себе одягати тим, хто прагне навчитися чогось нового...

Метод шести капелюхів - це простий і практичний спосіб паралельного мислення (різні точки зору співіснують одночасно).

Основою цього Приміряючи 6 незалежних типів мислення у процесі вирішення практичних завдань, можна з легкістю подолати 3 головні проблеми:

Зайві емоції. Оцінка певної ситуації з різних точок зору сприяє тому, що ми приймаємо рішення, здійснивши комплексний аналіз у 6 незалежних площинах.

Розгубленість. Багаторівневе завдання підвищеної складності може викликати почуття невпевненості у власних силах. Концепція паралельного мислення дозволяє підійти до вирішення завдання систематично, зібравши факти та оцінивши всі «за» і «проти».

Непоследовність. Використання такого прийому дозволяє структурувати весь масив інформації за окремими ознаками, тобто вирішити проблемне питання з використанням системного підходу і при цьому залишає місце для творчості.

Капелюх певного кольору передбачає включення відповідного режиму мислення, якому має слідувати дитина чи команда в момент аргументації своєї позиції у процесі дискусійної гри:

Білий – фокусування уваги на інформації (аналіз відомих фактів та цифр, а також оцінка того, яких відомостей не вистачає та з яких джерел їх можна отримати).

Жовтий – дослідження можливих успіхів, пошук переваг та оптимістичний прогноз події/ідеї/ситуації, яка розглядається.

Чорний – оцінка ситуації з точки зору наявності недоліків, ризиків та загроз її розвитку.

Червоний – увага до емоцій, відчуттів та інтуїції. Не вдаючись у подробиці та міркування, на цьому етапі висловлюються всі інтуїтивні здогадки.

Зелений – пошук альтернатив, генерація ідей, модифікація вже наявних напрацювань.

Синій – управління процесом дискусії, підбиття підсумків і обговорення користі та ефективності методу в конкретних умовах.

Використовуючи названі прийоми технології критичного мислення, ми вирішуємо дуже важливі завдання:

- Процес навчання стає цікавішим;
- Формуються такі навички роботи з інформацією, без яких сучасній людині важко досягти соціального успіху;
- Виховуються якості критично мислячої особистості, здатної знайти правильний шлях вирішення будь-якої проблеми.

Список використаних джерел та літератури

1. Коваленко О. STREAM – освіта: досвід упровадження в країнах ЄС та США/ О. Коваленко, О. Сапрунова// Рідна школа. – 2016.
2. STREAM – освіта: шляхи впровадження та перспективи / за заг. Ред.. О.І. Данилової, В.В. Сургаєвої – Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2016
3. https://naurok.com.ua/post/organizaciya-roboti-zakladiv-doshkilno-osviti-v-umovah-voennogo-stanu?fbclid=IwAR1LgsgwsydYYf-RyvZsuYNLRiDPXsZ2_SK3YodGQ_HeplwLiel_OdgvssM

4. https://vseosvita.ua/news/internet-pid-chas-viiny-vchymo-ditei-krytychno-myslyty-76085.html?fbclid=IwAR040VoC1tk8uaHMjIqoa2_9t98VkCZ2ugnmSd3931o1lpPZCx_g2GxbLDA

Яблонська Зоя,
вихователь
ЗДО № 54 «Пізнайко»
Хмельницька МТГ

Організація та проведення ранкових зустрічей з дошкільнятами в закладі дошкільньої освіти в сучасних умовах

Анотація. Організація ранкового прийому дітей у ЗДО – важливий аспект професійної майстерності вихователя, від якого залежить якість проживання дитиною дня в дошкільньому закладі, її емоційне благополуччя та комфорт протягом усього перебування в дитячому садку, починаючи вже зранку.

Ключові слова: ранкові зустрічі, ранкові кола, комунікативні уміння, мотивація.

Спостереження показують, що позитивна динаміка в розвитку власних комунікативних умінь добре усвідомлюється самою дитиною, що в свою чергу стимулює її активність у спілкуванні, мінімізує наявні внутрішні комунікативні перешкоди. Отже, однією з важливих функцій ранкових зустрічей є *розвиток системи комунікативних умінь*.

Як вихователь, я щодня переконуюсь, що продуманий і добре організований ранковий прийом дітей має особливе значення для подальшої організації освітнього процесу в режимі дня. Я усвідомлюю, що від того, як мною буде він запланований, залежить рівень активності та творчості моїх малюків, їх настроїв протягом дня та результативність освітньої роботи. Привітна, доброзичлива і тактовна щоденна зустріч нами, педагогами, кожної дитини позитивно впливає на їх настроїв, працездатність, дисциплінованість, мовленнєву активність. Вони є важливими для розвитку дітей, створюють атмосферу спільноти, підтримують розвиток мовлення, фізичної активності та музичних навичок.

Першоджерелом, яке мене спонукало до використання у своїй роботі ранкових зустрічей, була програма «Впевнений старт», з якою я познайомилася, працюючи з дошкільниками старшої групи. У даній програмі ранкові кола, спільні кола та вечірні кола є невід'ємними складовими освітнього процесу.

Кожного ранку ми збираємося на нашу зустріч у коло, вітаючись короткими віршиками, які нас згуртовують та налаштовують на позитивний та емоційно піднесений день. Наприклад: «Доброго ранку всім людям Землі! Доброго ранку тобі і мені! Хай день буде вдалим, успішним нехай! На добрії справи наш день починай!» (За програмою «Впевнений старт»). Подібні віршики чудово впливають на подальший гарний настроїв малюків та продуктивну роботу впродовж дня. Крім спільного промовляння віршиків, хочу відзначити важливість привітання дітей індивідуально. Я можу підійти до кожної дитини, привітатися по особливому, наприклад, доторкнутися ліктями з дитиною чи кулачками, обійнятися, пожартувати, побажати гарного дня і запитати, як вона себе почуває. Це створює особливий зв'язок між вихователем та вихованцями.

Для моїх малюків такі зустрічі є дуже особливими та важливими, вони досить відповідально відносяться до кожного «ритуалу», а вони можуть бути різними за змістом та формами роботи. Так, одним з таких ритуалів є календарний ритуал, тобто відзначення днів тижня у нашому потязі з вагончиками, місяців, сезонів або подій, що

є корисним для розвитку уявлення про час та структуру. Ми проговорюємо зміну дати на календарі, обговорюємо погоду за вікном, відзначаємо свята або інші події, що відбуваються протягом року.

Під час ранкових зустрічей я розповідаю дітям про плани на день та нагадую про навчальні або розважальні активності, які відбудуться. Це допомагає дітям зорієнтуватися у дні та відчути стабільність та організованість. Під час оголошення теми дня ми активно працюємо з дітьми над розвитком комунікативних навичок. Я

постійно спілкуюся з ними, ставлю запитання та слухаю їхні відповіді, вислуховую їх думки щодо планів на день, які я їм пропоную, запитую, щоб вони ще хотіли зробити або змінити. Це допомагає розвивати їх мовлення, розширювати словниковий запас та навички висловлювання думок. Обов'язково підкреслюю досягнення та зусилля дітей, дякую дітям за їх участь у ранковій зустрічі, активність під час руханок або за виконання завдань. Це допомагає дітям почувати себе цінними та важливими, а також підтримує позитивну атмосферу в групі.

Важливо пам'ятати нам, педагогам, що ранкові зустрічі повинні бути пристосовані до віку та потреб дітей. Для дошкільнят вони мають бути веселими, інтерактивними та стимулюючими для розвитку різних аспектів їхньої особистості. Ось чому так важливо використовувати різні форми та прийоми роботи під час їх проведення. Так, наприклад, повідомлення теми нашого дня відбувається не завжди вихователем, а діти за допомогою вирішення різних загадок, виконання цікавих завдань чи через спільну коротку гру самостійно здогадуються чим ми будемо займатися впродовж дня. Зокрема, коли ми розглядали тему професій, я поділила дітей на дві команди та дала картинки у вигляді пазлів, де вони мали знайти відповідне знаряддя до поданих професій, і коли завдання було виконане, діти самі відповіли на своє ж питання, що сьогодні будемо обговорювати. Подібні завдання дітей дуже стимулюють, вчать працювати колективно, у підгрупах, у парах та ще більше зацікавлюють темою дня.

Повідомлення теми у нашій групі відбувається і у русі, тобто, через різну рухову активність діти дізнаються про наші плани на день. Завдяки різним руханкам, багато з яких є тематичними, ми з дітьми дізнаємося, що будемо досліджувати сьогодні впродовж дня. Так, тему повітряного транспорту, нам допомогла розкрити, всім відома руханка «Гелікоптер», яка є досить динамічною та пізнавальною у назвах повітряного транспорту. Крім того, руханки можуть включати прості вправи, танці, постійну зміну позицій, стрибки, розтяжки та інші активності, що спонукає дітей до руху, допомагає розігріти дітей, покращити координацію у просторі та сприяє фізичному розвитку.

Тривалість ранкових зустрічей залежить від віку дітей, теми, яка планується розглядатися впродовж дня. Так, в молодшій групі, нам потрібно орієнтовно 7-8 хвилин, в середній групі може тривати 9-10 хвилин, у старшій групі дошкільного віку 10-15 хвилин. У практиці моєї педагогічної діяльності були такі ранкові кола, які частково переростали у заняття, так як теми для дітей були цікаві і вони одразу хотіли їх досліджувати, не чекаючи безпосередньо запланованого заняття. Особливо це стосується таких тем занять, які пов'язані з дослідницькою діяльністю, наприклад, тема «Вода. Властивості води», «Чарівний світ криги», «Подорож до повітряляндії». Готуючись до подібних тем та занять і презентуючи їх на ранкових зустрічах, я завжди старалася бути готовою до розгортання теми одразу, тому що малюки часто із великим захопленням поринають у світ дослідів без усякої втоми та перерви на відпочинок. Діти – це маленькі дослідники, яким потрібно краще один раз побачити, спробувати, аніж безліч разів просто чути певну інформацію.

Ранкові кола, або зустрічі, як кому зручніше їх називати, для нас, вихователів, є важливими, як елемент діагностики знань дітей з різних тем. Адже, як я вже зазначала, під час цієї форми роботи використовується ряд запитань, які можуть виявити рівень обізнаності дітей у тій чи іншій темі. Завдяки цьому, ми краще можемо спланувати свою подальшу діяльність у різних освітніх напрямках.

Варто сказати, що ранкові зустрічі є справжнім полем прояву творчості педагога. У нас, вихователів, є незамінні учасники та помічники в освітньому процесі, і це батьки наших вихованців. Вони теж можуть приймати активну участь в проведенні ранкових кіл, і не лише їх. У своїй роботі я активно практикую співпрацю батьків та дітей. Зокрема, батьки, є бажаними та завжди очікуваними гостями наших зустрічей. Так, наприклад, коли ми розглядали тему : «У бібліотеці», для більшого зацікавлення дітей батьки виконували ролі бібліотекарів, презентуючи різні книги та зачитуючи їх. Діти з захопленням слухали батьків та ловили їх кожне слово. Розглядаючи тему «Я кореспондент», діти були в ролі журналістів, які брали інтерв'ю у батьків, запитуючи про їх дитинство, друзів, роботу, хобі, улюблені страви, захоплення, казки тощо. Після інтерв'ю з батьками, малюки разом з ними створювали спільну газету зі статтею про батьків у вигляді колажу з картинок. Дошкільнята у таких спільних видах діяльності з батьками почувають себе досить впевненими, розвиваючи свої комунікативні здібності та сміливість висловити свою думку, вести діалог. Під час залучення батьків до подібних форм роботи важливо надавати їм чіткі інструкції та допомогу в підготовці. Слід заохочувати їх виразно та адекватно спілкуватися з дітьми, створювати сприятливу атмосферу для взаємодії та співпраці.

Спільні та вечірні кола є важливою складовою освітнього процесу. Вони є продовженням ранкових зустрічей, сприяють розвитку мовленнєвих, соціальних та емоційних навичок дітей. Вечірнє коло допомагає завершити день зі спокоєм та відчуттям задоволення, підвести підсумки дня, зробити висновки щодо розглянутої теми. Зазвичай, ми з дітьми розмовляємо про події та враження, які відбулися протягом дня. Діти мають можливість ділитися своїми враженнями, емоціями та думками. Я підводжу підсумки ключових моментів дня, наголошую на досягненнях та успіхах дітей. Це сприяє підвищенню самооцінки та мотивації. Вечірнє коло включає релаксаційні вправи та розмови про важливість відпочинку та здорового сну, тобто малюків налаштовуємо на спокійне завершення нашого дня.

Отже, ранкові зустрічі в дошкільних закладах освіти є надзвичайно важливим елементом освітнього процесу. Вони відіграють ключову роль у розвитку дітей на ранніх етапах їхнього життя та впливають на багато аспектів їхнього розвитку, а саме: ранкове коло сприяє розвитку мовленнєвих навичок дітей. В межах цих занять діти мають можливість розмовляти, висловлювати свої думки та ідеї, а також слухати інших. Це сприяє розширенню словникового запасу та вдосконаленню навичок комунікації; ранкове коло сприяє розвитку соціальних навичок у дітей. Вони навчаються взаємодіяти, співпрацювати, ділитися та встановлювати позитивні відносини з однолітками та вихователями; ранкове коло допомагає створити розпорядок дня та передбачуваність для дітей. Вони знають, що очікувати та як буде проходити день, що надає їм відчуття стабільності та комфорту; ранкове коло створює можливість для вираження емоцій та встановлення позитивної емоційної атмосфери. Діти вчаться виражати свої почуття та взаємно підтримувати один одного; ранкове коло допомагає дітям підготуватися до навчання у школі. Вони набувають певних навичок, які будуть корисні при вступі до школи, такі як розвиток мовлення, уміння слухати та спілкуватися; ранкові кола в ЗДО сприяють розвитку особистості дитини, її самовираженню та самоствердженню. Діти навчаються бути впевненими у собі та розвивати свої унікальні здібності.

Список використаних джерел та літератури:

1. Беленька Г. Ранок радісних зустрічей. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2018. № 1. С.23-25.
2. Дроботюк С., Тесленко О. Із рук в руки: новий зміст старих форм роботи з батьками. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2017. № 10. С. 21-23.
3. Доброго ранку! Ми раді, що ви тут! Посібник для педагогів з проведення ранкової зустрічі. ВФ «Крок за кроком», 2016. 160с.

4. Нікітіна І. Ранкові зустрічі з дошкільниками 5-6 років. Київ: Основа, 2021. 120с.
5. Рибак О. Ранкова зустріч як педагогічна технологія розвитку комунікативної компетентності учня. Актуальні питання гуманітарних наук. 2020. Вип. 29. Т. 3. С. 239–244.
6. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку/ [Н. Гавриш, Т.Панасюк, Т.Піроженко, О.Рогозянський, О.Хартман, А.Шевчук]; За заг. наук. ред. Т.О. Піроженко, Київ.: Українська академія дитинства, 2017. 80 с.
7. Крокуємо до успіху : ранкові зустрічі : навчально-методичний посібник / уклад. : Н. Ларіонова, Н.Стрельцова, М.Банник. Харків: «Друкарня Мадрид», 2018. 114с.
8. Ранкові зустрічі. URL: <https://mail.google.com/mail/u/0/#inbox/FMfcgxvzLhbgXSICFvbBvHrPjdSdNDWT> (дата звернення: 25.08.2023).
9. Марченко О. Ранкові зустрічі – дієва стратегія соціалізації дошкільників. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2020. 136с.